નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

ખુદ્દકનિકાયે

ચરિયાપિટક-અટ્ઠકથા

ગન્થારમ્ભકથા

ચરિયા સબ્બલોકસ્સ, હિતા યસ્સ મહેસિનો;
અચિન્તેય્યાનુભાવં તં, વન્દે **લોકગ્ગનાયકં**.

વિજ્જાચરણસમ્પન્ના, યેન નીયન્તિ લોકતો;
વન્દે તમુત્તમં **ધમ્મં**, સમ્માસમ્બુદ્ધપૂજિતં.

સીલાદિગુણસમ્પન્નો, ઠિતો મગ્ગફલેસુ યો;
વન્દે **અરિયસઙ્ઘં** તં, પુઞ્ઞક્ખેત્તં અનુત્તરં.

વન્દનાજનિતં પુઞ્ઞં, ઇતિ યં રતનત્તયે;
હતન્તરાયો સબ્બત્થ, હુત્વાહં તસ્સ તેજસા.

ઇમસ્મિં ભદ્દકપ્પસ્મિં, સમ્ભતા યા સુદુક્કરા;
ઉક્કંસપારમિપ્પત્તા, દાનપારમિતાદયો.

તાસં સમ્બોધિચરિયાનં, આનુભાવવિભાવનં;
સક્કેસુ નિગ્રોધારામે, વસન્તેન મહેસિના.

યં ધમ્મસેનાપતિનો, સબ્બસાવકકેતુનો;
લોકનાથેન **ચરિયા-પિટકં** નામ દેસિતં.

યં ખુદ્દકનિકાયસ્મિં, સઙ્ગાયિંસુ મહેસયો;
ધમ્મસઙ્ગાહકા સત્થુ, હેતુસમ્પત્તિદીપનં.

તસ્સ સમ્બોધિસમ્ભાર-વિભાગનયયોગતો;
કિઞ્ચાપિ દુક્કરા કાતું, **અત્થસંવણ્ણના** મયા.

સહ સંવણ્ણનં યસ્મા, ધરતે સત્થુ સાસનં;
પુબ્બાચરિયસીહાનં, તિટ્ઠતેવ વિનિચ્છયો.

તસ્મા તં અવલમ્બિત્વા, ઓગાહિત્વા ચ સબ્બસો;
જાતકાનુપનિસ્સાય, પોરાણટ્ઠકથાનયં.

નિસ્સિતં વાચનામગ્ગં, સુવિસુદ્ધમનાકુલં;
મહાવિહારવાસીનં, નિપુણત્થવિનિચ્છયં.

નીતનેય્યત્થભેદા ચ, પારમી પરિદીપયં;
કરિસ્સામિ તં **ચરિયા-પિટકસ્સત્થવણ્ણનં**.

ઇતિ આકઙ્ખમાનસ્સ, સદ્ધમ્મસ્સ ચિરટ્ઠિતિં;
વિભજન્તસ્સ તસ્સત્થં, નિસામયથ સાધવોતિ.

તત્થ **ચરિયાપિટકન્તિ** કેનટ્ઠેન ચરિયાપિટકં? અતીતાસુ જાતીસુ સત્થુ ચરિયાનુભાવપ્પકાસિની પરિયત્તીતિ કત્વા, પરિયત્તિઅત્થો હિ અયં પિટકસદ્દો, ''મા પિટકસમ્પદાનેના''તિઆદીસુ (અ॰ નિ॰ ૩.૬૬) વિય. અથ વા યસ્મા સા પરિયત્તિ તસ્સેવ સત્થુ પુરિમજાતીસુ ચરિયાનં આનુભાવપ્પકાસનેન ભાજનભૂતા, તસ્માપિ ''ચરિયાપિટક''ન્તિ વુચ્ચતિ, ભાજનત્થોપિ હિ પિટકસદ્દો નિદ્દિટ્ઠો ''અથ પુરિસો આગચ્છેય્ય, કુદાલપિટકં આદાયા''તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૨૮; અ॰ નિ॰ ૩.૭૦) વિય. તં પનેતં **ચરિયાપિટકં** વિનયપિટકં, સુત્તન્તપિટકં, અભિધમ્મપિટકન્તિ તીસુ પિટકેસુ **સુત્તન્તપિટક**પરિયાપન્નં. દીઘનિકાયો, મજ્ઝિમનિકાયો, સંયુત્તનિકાયો, અઙ્ગુત્તરનિકાયો, ખુદ્દકનિકાયોતિ પઞ્ચસુ નિકાયેસુ **ખુદ્દકનિકાય**પરિયાપન્નં. સુત્તં, ગેય્યં, વેય્યાકરણં, ગાથા, ઉદાનં, ઇતિવુત્તકં, જાતકં, અબ્ભુતધમ્મં, વેદલ્લન્તિ નવસુ સાસનઙ્ગેસુ **ગાથા**સઙ્ગહં.

''દ્વાસીતિ બુદ્ધતો ગણ્હિં, દ્વેસહસ્સાનિ ભિક્ખુતો;
ચતુરાસીતિ સહસ્સાનિ, યે મે ધમ્મા પવત્તિનો''તિ. (થેરગા॰ ૧૦૨૭) –

એવં ધમ્મભણ્ડાગારિકેન પટિઞ્ઞાતેસુ ચતુરાસીતિયા ધમ્મક્ખન્ધસહસ્સેસુ કતિપયધમ્મક્ખન્ધસઙ્ગહં. વગ્ગતો અકિત્તિવગ્ગો, હત્થિનાગવગ્ગો, યુધઞ્જયવગ્ગોતિ વગ્ગત્તયસઙ્ગહં. ચરિયતો અકિત્તિવગ્ગે દસ, હત્થિનાગવગ્ગે દસ, યુધઞ્જયવગ્ગે પઞ્ચદસાતિ પઞ્ચતિંસચરિયાસઙ્ગહં. તીસુ વગ્ગેસુ **અકિત્તિવગ્ગો** આદિ, ચરિયાસુ **અકિત્તિચરિયા**. તસ્સાપિ –

''કપ્પે ચ સતસહસ્સે, ચતુરો ચ અસઙ્ખિયે;
એત્થન્તરે યં ચરિતં, સબ્બં તં બોધિપાચન''ન્તિ. –

અયં ગાથા આદિ. તસ્સ ઇતો પભુતિ અનુક્કમેન અત્થસંવણ્ણના હોતિ.

ગન્થારમ્ભકથા નિટ્ઠિતા.

નિદાનકથા

સા પનાયં અત્થસંવણ્ણના યસ્મા દૂરેનિદાનં, અવિદૂરેનિદાનં, સન્તિકેનિદાનન્તિ ઇમાનિ તીણિ નિદાનાનિ દસ્સેત્વા વુચ્ચમાના સુણન્તેહિ સમુદાગમતો પટ્ઠાય સુટ્ઠુ વિઞ્ઞાતા નામ હોતિ. તસ્મા તેસં નિદાનાનં અયં વિભાગો વેદિતબ્બો.

દીપઙ્કરદસબલસ્સ પાદમૂલસ્મિઞ્હિ કતાભિનીહારસ્સ મહાબોધિસત્તસ્સ યાવ તુસિતભવને નિબ્બત્તિ, તાવ પવત્તો કથામગ્ગો **દૂરેનિદાનં** નામ. તુસિતભવનતો પટ્ઠાય યાવ બોધિમણ્ડે સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણપ્પત્તિ, તાવ પવત્તો કથામગ્ગો **અવિદૂરેનિદાનં** નામ. મહાબોધિમણ્ડતો પન પટ્ઠાય યાવ પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ, તાવ પવત્તો કથામગ્ગો **સન્તિકેનિદાનં** નામ. ઇમેસુ તીસુ નિદાનેસુ યસ્મા દૂરેનિદાનઅવિદૂરેનિદાનાનિ સબ્બસાધારણાનિ, તસ્મા તાનિ **જાતકટ્ઠકથાયં** (જા॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા) વિત્થારિતનયેનેવ વિત્થારતો વેદિતબ્બાનિ. સન્તિકેનિદાને પન અત્થિ વિસેસોતિ તિણ્ણમ્પિ નિદાનાનં અયમાદિતો પટ્ઠાય સઙ્ખેપકથા.

દીપઙ્કરસ્સ ભગવતો પાદમૂલે કતાભિનીહારો બોધિસત્તભૂતો લોકનાથો અત્તનો અભિનીહારાનુરૂપં સમત્તિંસપારમિયો પૂરેત્વા, સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસમ્ભારં મત્થકં પાપેત્વા, તુસિતભવને નિબ્બત્તો બુદ્ધભાવાય ઉપ્પત્તિકાલં આગમયમાનો, તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા તતો ચુતો સક્યરાજકુલે પટિસન્ધિં ગહેત્વા અનન્તેન પરિહારેન મહન્તેન સિરિસોભગ્ગેન વડ્ઢમાનો અનુક્કમેન યોબ્બનં પત્વા એકૂનતિંસે વયસ્મિં કતમહાભિનિક્ખમનો, છબ્બસ્સાનિ મહાપધાનં પદહિત્વા, વેસાખપુણ્ણમાયં બોધિરુક્ખમૂલે નિસિન્નો સૂરિયે અનત્થઙ્ગમિતેયેવ મારબલં વિધમિત્વા પુરિમયામે પુબ્બેનિવાસં અનુસ્સરિત્વા, મજ્ઝિમયામે દિબ્બચક્ખું વિસોધેત્વા, પચ્છિમયામે દિયડ્ઢકિલેસસહસ્સં ખેપેત્વા, અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિમભિસમ્બુજ્ઝિ.

તતો તત્થેવ સત્તસત્તાહે વીતિનામેત્વા, આસાળ્હિપુણ્ણમાયં બારાણસિં ગન્ત્વા ઇસિપતને મિગદાયે **અઞ્ઞાસિકોણ્ડઞ્ઞ**પ્પમુખા અટ્ઠારસ બ્રહ્મકોટિયો ધમ્મામતં પાયેન્તો, ધમ્મચક્કં (સં॰ નિ॰ ૫.૧૦૮૧; મહાવ॰ ૧૩ આદયો; પટિ॰ મ॰ ૨.૩૦) પવત્તેત્વા, **યસા**દિકે વેનેય્યે અરહત્તે પતિટ્ઠાપેત્વા, તે સબ્બેવ સટ્ઠિ અરહન્તે લોકાનુગ્ગહાય વિસ્સજ્જેત્વા, ઉરુવેલં ગચ્છન્તો કપ્પાસિકવનસણ્ડે તિંસ **ભદ્દવગ્ગિયે** સોતાપત્તિફલાદીસુ પતિટ્ઠાપેત્વા, ઉરુવેલં ગન્ત્વા અડ્ઢુડ્ઢાનિ પાટિહારિયસહસ્સાનિ દસ્સેત્વા ઉરુવેલકસ્સપાદયો સહસ્સજટિલપરિવારે **તેભાતિકજટિલે** વિનેત્વા, તેહિ પરિવુતો રાજગહનગરૂપચારે લટ્ઠિવનુય્યાને નિસિન્નો **બિમ્બિસાર**પ્પમુખે દ્વાદસનહુતે બ્રાહ્મણગહપતિકે સાસને ઓતારેત્વા, મગધરાજેન કારિતે વેળુવનવિહારે વિહરતિ.

અથેવં ભગવતિ વેળુવને વિહરન્તે સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનેસુ અગ્ગસાવકટ્ઠાને ઠપિતેસુ સાવકસન્નિપાતે જાતે, સુદ્ધોદનમહારાજા ''પુત્તો કિર મે છબ્બસ્સાનિ દુક્કરકારિકં ચરિત્વા પરમાભિસમ્બોધિં પત્વા પવત્તિતવરધમ્મચક્કો રાજગહં નિસ્સાય વેળુવને વિહરતી''તિ સુત્વા દસપુરિસસહસ્સપરિવારે, અનુક્કમેન દસ અમચ્ચે પેસેસિ ''પુત્તં મે ઇધાનેત્વા દસ્સેથા''તિ. તેસુ રાજગહં ગન્ત્વા સત્થુ ધમ્મદેસનાય અરહત્તે પતિટ્ઠિતેસુ કાળુદાયિત્થેરેન રઞ્ઞો અધિપ્પાયે આરોચિતે ભગવા વીસતિસહસ્સખીણાસવપરિવુતો રાજગહતો નિક્ખમિત્વા સટ્ઠિયોજનં કપિલવત્થું દ્વીહિ માસેહિ સમ્પાપુણિ. સક્યરાજાનો ''અમ્હાકં ઞાતિસેટ્ઠં પસ્સિસ્સામા''તિ સન્નિપતિત્વા નિગ્રોધારામં ભગવતો ચ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ વસનયોગ્ગં કારેત્વા, ગન્ધપુપ્ફાદિહત્થા પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા, સત્થારં નિગ્રોધારામં પવેસેસું. તત્ર ભગવા વીસતિસહસ્સખીણાસવપરિવુતો પઞ્ઞત્તવરબુદ્ધાસને નિસીદિ. સાકિયા માનત્થદ્ધા સત્થુ પણિપાતં નાકંસુ. ભગવા તેસં અજ્ઝાસયં ઓલોકેત્વા માનં ભઞ્જિત્વા તે ધમ્મદેસનાય ભાજને કાતું અભિઞ્ઞાપાદકં ચતુત્થજ્ઝાનં સમાપજ્જિત્વા વુટ્ઠાય આકાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા તેસં સીસે પાદપંસું ઓકિરમાનો વિય, કણ્ડમ્બરુક્ખમૂલે

કતપાટિહારિયસદિસં યમકપાટિહારિયં અકાસિ. રાજા તં અચ્છરિયં દિસ્વા ‘‘અયં લોકે અગ્ગપુગ્ગલો’’તિ વન્દિ. રઞ્ઞા પન વન્દિતે તે ઠાતું નામ ન સક્કોન્તિ, સબ્બેપિ સાકિયા વન્દિંસુ.

તદા કિર ભગવા યમકપાટિહારિયં કરોન્તો લોકવિવરણપાટિહારિયમ્પિ અકાસિ – યસ્મિં વત્તમાને મનુસ્સા મનુસ્સલોકે યથાઠિતા યથાનિસિન્નાવ ચાતુમહારાજિકતો પટ્ઠાય યાવ અકનિટ્ઠભવના સબ્બે દેવે તત્થ તત્થ અત્તનો ભવને કીળન્તે દિબ્બાનુભાવેન જોતન્તે મહતિં દિબ્બસમ્પત્તિં અનુભવન્તે સન્તાનિ સમાપત્તિસુખાનિ અનુભવન્તે અઞ્ઞમઞ્ઞં ધમ્મં સાકચ્છન્તે ચ બુદ્ધાનુભાવેન અત્તનો મંસચક્ખુનાવ પસ્સન્તિ. તથા હેટ્ઠાપથવિયં અટ્ઠસુ મહાનિરયેસુ, સોળસસુ ચ ઉસ્સદનિરયેસુ, લોકન્તરનિરયે ચાતિ તત્થ તત્થ મહાદુક્ખં અનુભવમાને સત્તે પસ્સન્તિ. દસસહસ્સિલોકધાતુયં દેવા મહચ્ચદેવાનુભાવેન તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતા પઞ્જલિકા નમસ્સમાના પયિરુપાસન્તિ, બુદ્ધગુણપટિસંયુત્તા ગાથાયો ઉદાહરન્તા થોમેન્તિ અપ્ફોટેન્તિ હસન્તિ પીતિસોમનસ્સં પવેદેન્તિ. યં સન્ધાય વુત્તં –

‘‘ભુમ્મા મહારાજિકા તાવતિંસા, યામા ચ દેવા તુસિતા ચ નિમ્મિતા;
પરનિમ્મિતા યેપિ ચ બ્રહ્મકાયિકા, આનન્દિતા વિપુલમકંસુ ઘોસ’’ન્તિ. (બુ॰ વં॰ ૧.૬)

તદા હિ દસબલો ‘‘અતુલં અત્તનો બુદ્ધબલં દસ્સેસ્સામી’’તિ મહાકરુણાય સમુસ્સાહિતો આકાસે દસસહસ્સચક્કવાળસમાગમે ચઙ્કમં માપેત્વા, દ્વાદસયોજનવિત્થતે સબ્બરતનમયે ચઙ્કમે ઠિતો યથાવુત્તં દેવમનુસ્સનયનવિહઙ્ગાનં એકનિપાતભૂતમચ્છરિયં અનઞ્ઞસાધારણં બુદ્ધાનં સમાધિઞાણાનુભાવદીપનં પાટિહારિયં દસ્સેત્વા, પુન તસ્મિં ચઙ્કમે ચઙ્કમન્તો વેનેય્યાનં અજ્ઝાસયાનુરૂપં અચિન્તેય્યાનુભાવાય અનોપમાય બુદ્ધલીળાય ધમ્મં દેસેસિ. તેન વુત્તં –

‘‘ન હેતે જાનન્તિ સદેવમાનુસા, બુદ્ધો અયં કીદિસકો નરુત્તમો;
ઇદ્ધિબલં પઞ્ઞાબલઞ્ચ કીદિસં, બુદ્ધબલં લોકહિતસ્સ કીદિસં.

‘‘ન હેતે જાનન્તિ સદેવમાનુસા, બુદ્ધો અયં એદિસકો નરુત્તમો;
ઇદ્ધિબલં પઞ્ઞાબલઞ્ચ એદિસં, બુદ્ધબલં લોકહિતસ્સ એદિસં.

‘‘હન્દાહં દસ્સયિસ્સામિ, બુદ્ધબલમનુત્તરં;
ચઙ્કમં માપયિસ્સામિ, નભે રતનમણ્ડિત’’ન્તિ. (બુ॰ વં॰ ૧.૩-૫);

એવં તથાગતે અત્તનો બુદ્ધાનુભાવદીપનં પાટિહારિયં દસ્સેત્વા ધમ્મં દેસેન્તે આયસ્મા ધમ્મસેનાપતિ સારિપુત્તો રાજગહે ગિજ્ઝકૂટપબ્બતે ઠિતો દિબ્બચક્ખુના પસ્સિત્વા, તેન બુદ્ધાનુભાવસન્દસ્સનેન અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતો ‘‘હન્દાહં ભિય્યોસોમત્તાય બુદ્ધાનુભાવં લોકસ્સ પાકટં કરિસ્સામી’’તિ સઞ્જાતપરિવિતક્કો અત્તનો પરિવારભૂતાનં પઞ્ચન્નં ભિક્ખુસતાનં તમત્થં આરોચેત્વા ઇદ્ધિયા આકાસેન તાવદેવ આગન્ત્વા સપરિવારો ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા પઞ્ચપતિટ્ઠિતેન વન્દિત્વા દસનખસમોધાનસમુજ્જલમઞ્જલિં સિરસિ પગ્ગય્હ તથાગતસ્સ મહાભિનીહારં પારમિપરિપૂરણઞ્ચ પુચ્છિ. ભગવા તં કાયસક્ખિં કત્વા તત્થ સન્નિપતિતમનુસ્સાનઞ્ચેવ દસસહસ્સચક્કવાળદેવબ્રહ્માનઞ્ચ અત્તનો બુદ્ધાનુભાવં પરિદીપયન્તો **બુદ્ધવંસં** દેસેસિ. તેન વુત્તં –

‘‘સારિપુત્તો મહાપઞ્ઞો, સમાધિજ્ઝાનકોવિદો;
પઞ્ઞાય પારમિપ્પત્તો, પુચ્છતિ લોકનાયકં.

‘‘કીદિસો તે મહાવીર, અભિનીહારો નરુત્તમ;
કમ્હિ કાલે તયા ધીર, પત્થિતા બોધિમુત્તમા.

‘‘દાનં સીલઞ્ચ નેક્ખમ્મં, પઞ્ઞા વીરિયઞ્ચ કીદિસં;
ખન્તિ સચ્ચમધિટ્ઠાનં, મેત્તુપેક્ખા ચ કીદિસા.

‘‘દસ પારમી તયા ધીર, કીદિસી લોકનાયક;
કથં ઉપપારમી પુણ્ણા, પરમત્થપારમી કથં.

‘‘તસ્સ પુટ્ઠો વિયાકાસિ, કરવીકમધુરગિરો;
નિબ્બાપયન્તો હદયં, હાસયન્તો સદેવક’’ન્તિ. (બુ॰ વં॰ ૧.૭૪-૭૮);

એવં ભગવતા બુદ્ધવંસે દેસિતે આયસ્મા ધમ્મસેનાપતિ ‘‘અહો બુદ્ધાનં હેતુસમ્પદા, અહો સમુદાગમસમ્પત્તિ, અહો મહાભિનીહારસમિજ્ઝના, દુક્કરં વત ભગવતા કતં એત્તકં કાલં એવં પારમિયો પૂરેન્તેન, એવંવિધસ્સ બોધિસમ્ભારસમ્ભરણસ્સ અનુચ્છવિકમેવ ચેતં ફલં, યદિદં સબ્બઞ્ઞુતા બલેસુ ચ વસીભાવો એવંમહિદ્ધિકતા એવંમહાનુભાવતા’’તિ બુદ્ધગુણારમ્મણં ઞાણં પેસેસિ. સો અનઞ્ઞસાધારણં ભગવતો સીલં સમાધિ પઞ્ઞા વિમુત્તિ વિમુત્તિઞાણદસ્સનં હિરિઓત્તપ્પં સદ્ધાવીરિયં સતિસમ્પજઞ્ઞં સીલવિસુદ્ધિ દિટ્ઠિવિસુદ્ધિ સમથવિપસ્સના તીણિ કુસલમૂલાનિ તીણિ સુચરિતાનિ તયો સમ્માવિતક્કા તિસ્સો અનવજ્જસઞ્ઞાયો તિસ્સો ધાતુયો ચત્તારો સતિપટ્ઠાના ચત્તારો સમ્મપ્પધાના ચત્તારો ઇદ્ધિપાદા ચત્તારો અરિયમગ્ગા ચત્તારિ અરિયફલાનિ ચતસ્સો પટિસમ્ભિદા ચતુયોનિપરિચ્છેદકઞાણાનિ ચત્તારો અરિયવંસા ચત્તારિ વેસારજ્જઞાણાનિ પઞ્ચ પધાનિયઙ્ગાનિ પઞ્ચઙ્ગિકો સમ્માસમાધિ પઞ્ચિન્દ્રિયાનિ પઞ્ચ બલાનિ પઞ્ચ નિસ્સરણિયા ધાતુયો પઞ્ચ વિમુત્તાયતનઞાણાનિ પઞ્ચ વિમુત્તિપરિપાચનીયા ધમ્મા છ સારણીયા ધમ્મા છ અનુસ્સતિટ્ઠાનાનિ છ ગારવા છ નિસ્સરણિયા ધાતુયો છ સતતવિહારા છ અનુત્તરિયાનિ છ નિબ્બેધભાગિયા સઞ્ઞા છ અભિઞ્ઞા છ અસાધારણઞાણાનિ સત્ત અપરિહાનિયા ધમ્મા સત્ત અરિયધનાનિ સત્ત બોજ્ઝઙ્ગા સત્ત સપ્પુરિસધમ્મા સત્ત નિદ્દસવત્થૂનિ સત્ત સઞ્ઞા સત્ત દક્ખિણેય્યપુગ્ગલદેસના સત્ત ખીણાસવબલદેસના અટ્ઠ પઞ્ઞાપટિલાભહેતુદેસના અટ્ઠ સમ્મત્તાનિ અટ્ઠ લોકધમ્માતિક્કમા અટ્ઠ આરમ્ભવત્થૂનિ અટ્ઠ અક્ખણદેસના અટ્ઠ મહાપુરિસવિતક્કા અટ્ઠ અભિભાયતનદેસના અટ્ઠ વિમોક્ખા નવ યોનિસોમનસિકારમૂલકા ધમ્મા નવ પારિસુદ્ધિપધાનિયઙ્ગાનિ નવ સત્તાવાસદેસના નવ આઘાતપ્પટિવિનયા નવ પઞ્ઞા નવ નાનત્તદેસના નવ અનુપુબ્બવિહારા દસ નાથકરણા ધમ્મા દસ કસિણાયતનાનિ દસ કુસલકમ્મપથા દસ સમ્મત્તાનિ દસ અરિયવાસા દસ અસેક્ખા ધમ્મા દસ રતનાનિ દસ તથાગતબલાનિ એકાદસ મેત્તાનિસંસા દ્વાદસ ધમ્મચક્કાકારા તેરસ ધુતઙ્ગગુણા ચુદ્દસ બુદ્ધઞાણાનિ પઞ્ચદસ વિમુત્તિપરિપાચનીયા ધમ્મા સોળસવિધા આનાપાનસ્સતી સોળસ અપરમ્પરિયા ધમ્મા અટ્ઠારસ બુદ્ધધમ્મા એકૂનવીસતિ પચ્ચવેક્ખણઞાણાનિ ચતુચત્તાલીસ ઞાણવત્થૂનિ પઞ્ઞાસ ઉદયબ્બયઞાણાનિ પરોપણ્ણાસ કુસલધમ્મા સત્તસત્તતિ ઞાણવત્થૂનિ ચતુવીસતિકોટિસતસહસ્સસમાપત્તિસઞ્ચારિતમહાવજિરઞાણં અનન્તનયસમન્તપટ્ઠાનપવિચયપચ્ચવેક્ખણદેસનાઞાણાનિ તથા અનન્તાસુ લોકધાતૂસુ અનન્તાનં સત્તાનં

આસયાદિવિભાવનઞાણાનિ ચાતિ એવમાદિકે અચિન્તેય્યાનુભાવે બુદ્ધગુણે ધમ્મન્વયતો અનુગચ્છન્તો અનુસ્સરન્તો નેવ અન્તં, ન પમાણં પસ્સિ. થેરો હિ અત્તનોપિ નામ ગુણાનં અન્તં વા પમાણં વા આવજ્જેન્તો ન પસ્સતિ, સો ભગવતો ગુણાનં પમાણં કિં પસ્સિસ્સતિ? યસ્સ યસ્સ હિ પઞ્ઞા મહતી ઞાણં વિસદં, સો સો બુદ્ધગુણે મહન્તતો સદ્દહતિ, ઇતિ થેરો ભગવતો ગુણાનં પમાણં વા પરિચ્છેદં વા અપસ્સન્તો ''માદિસસ્સ નામ સાવકપારમિઞાણે ઠિતસ્સ બુદ્ધગુણા ઞાણેન પરિચ્છિન્દિતું ન સક્કા, પગેવ ઇતરેસં. અહો અચિન્તેય્યા અપરિમેય્યભેદા મહાનુભાવા સબ્બઞ્ઞુગુણા, કેવલં પનેતે એકસ્સ બુદ્ધઞાણસ્સેવ સબ્બસો ગોચરા, નાઞ્ઞેસં. કથેતું પન સમ્માસમ્બુદ્ધેહિપિ વિત્થારતો ન સક્કાયેવા''તિ નિટ્ઠમગમાસિ. વુત્તઞ્હેતં –

''બુદ્ધોપિ બુદ્ધસ્સ ભણેય્ય વણ્ણં, કપ્પમ્પિ ચે અઞ્ઞમભાસમાનો;
ખીયેથ કપ્પો ચિરદીઘમન્તરે, વણ્ણો ન ખીયેથ તથાગતસ્સા''તિ. (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૩૦૪; ૩.૧૪૧; ઉદા॰ અટ્ઠ॰ ૫૩);

એવં બુદ્ધાનં ગુણમહન્તતં નિસ્સાય ઉપ્પન્નબલવપીતિસોમનસ્સો પુન ચિન્તેસિ – ''એવરૂપાનં નામ બુદ્ધગુણાનં હેતુભૂતા બુદ્ધકારકા ધમ્મા પારમિયો અહો મહાનુભાવા. કતમાસુ નુ ખો જાતીસુ પારમિતા પરિપાચિતા, કથં વા પરિપાકં ગતા, હન્દાહં ઇમમત્થં પુચ્છન્તો એવમ્પિ સમુદાગમતો પટ્ઠાય બુદ્ધાનુભાવં ઇમસ્સ સદેવકસ્સ લોકસ્સ પાકટતરં કરિસ્સામી''તિ. સો એવં ચિન્તેત્વા ભગવન્તં ઇમં પઞ્હં અપુચ્છિ – ''કતમાસુ નુ ખો, ભન્તે , જાતીસુ ઇમે બુદ્ધકારકા ધમ્મા પરિપાચિતા, કથં વા પરિપાકં ગતા''તિ? અથસ્સ ભગવા તસ્મિં રતનચઙ્કમે તિસન્ધિપલ્લઙ્કં આભુજિત્વા યુગન્ધરપબ્બતે બાલસૂરિયો વિય વિરોચમાનો નિસિન્નો ''સારિપુત્ત, મય્હં બુદ્ધકારકા ધમ્મા સમાદાનતો પટ્ઠાય નિરન્તરં સક્કચ્ચકારિતાય વીરિયૂપત્થમ્ભેન ચ સબ્બેસુ કપ્પેસુ ભવતો ભવં જાતિતો જાતિં પરિપચ્ચન્તાયેવ અહેસું, ઇમસ્મિં પન ભદ્દકપ્પે ઇમાસુ જાતીસુ તે પરિપક્કા જાતા''તિ દસ્સેન્તો ''કપ્પે ચ સતસહસ્સે''તિઆદિના ચરિયાપિટકં બુદ્ધાપદાનિયન્તિ દુતિયાભિધાનં ધમ્મપરિયાયં અભાસિ. અપરે પન ''રતનચઙ્કમે ચઙ્કમન્તો દેવાતિદેવો દેવબ્રહ્માદીહિ પૂજિયમાનો નિગ્રોધારામે ઓતરિત્વા વીસતિસહસ્સખીણાસવપરિવુતો પઞ્ઞત્તવરબુદ્ધાસને નિસિન્નો ભગવા વુત્તનયેનેવ આયસ્મતા સારિપુત્તેન પુચ્છિતો ચરિયાપિટકં દેસેસી''તિ વદન્તિ. એત્તાવતા દૂરેનિદાનઅવિદૂરેનિદાનાનિ સઙ્ખેપતો દસ્સેત્વા ચરિયાપિટકસ્સ સન્તિકેનિદાનં વિત્થારતો નિદ્દિટ્ઠન્તિ વેદિતબ્બં. દૂરેનિદાનં પન અસઙ્ખ્યેય્યવિભાવનાયં આવિ ભવિસ્સતીતિ.

૧. ઇદાનિ ''**કપ્પે ચ સતસહસ્સે**''તિઆદિનયપ્પવત્તાય ચરિયાપિટકપાળિયા અત્થસંવણ્ણના હોતિ. તત્રાયં **કપ્પ**-સદ્દો સઉપસગ્ગો અનુપસગ્ગો ચ વિતક્કવિધાનપટિભાગપઞ્ઞત્તિકાલપરમાયુસમણવોહારસમન્તભાવાભિસદ્દહન-છેદનવિનિયોગવિનયકિરિયાલેસન્તરકપ્પતણ્હાદિટ્ઠિઅસઙ્ખ્યેય્યકપ્પમહાકપ્પાદીસુ દિસ્સતિ. તથા હેસ ''નેક્ખમ્મસઙ્કપ્પો અબ્યાપાદસઙ્કપ્પો''તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૩.૧૩૭) વિતક્કે આગતો. ''ચીવરે વિકપ્પં આપજ્જેય્યા''તિઆદીસુ (પારા॰ ૬૪૨) વિધાને, અધિકવિધાનં આપજ્જેય્યાતિ અત્થો. ''સત્થુકપ્પેન વત કિર, ભો, સાવકેન સદ્ધિં મન્તયમાના ન જાનિમ્હા''તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૬૦) પટિભાગે. સત્થુસદિસેનાતિ અયઞ્હિ તત્થ અત્થો. ''ઇધાયસ્મા, કપ્પો''તિઆદીસુ (સુ॰ નિ॰ ૧૦૯૮) પઞ્ઞત્તિયં. ''યેન સુદં નિચ્ચકપ્પં વિહરામી''તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૩૮૭) કાલે. ''આકઙ્ખમાનો, આનન્દ, તથાગતો કપ્પં વા તિટ્ઠેય્ય કપ્પાવસેસં વા''તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૨.૧૭૮; ઉદા॰ ૫૧) પરમાયુમ્હિ. આયુકપ્પો હિ ઇધ કપ્પોતિ અધિપ્પેતો. ''અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, પઞ્ચહિ સમણકપ્પેહિ ફલં પરિભુઞ્જિતુ''ન્તિઆદીસુ (ચૂળવ॰ ૨૫૦) સમણવોહારે. ''કેવલકપ્પં જેતવનં

ઓભાસેત્વા''તિઆદીસુ (ખુ॰ પા॰ ૫.૧; સુ॰ નિ॰ મઙ્ગલસુત્ત) સમન્તભાવે. ''સદ્ધા સદ્દહના ઓકપ્પના અભિપ્પસાદો''તિઆદીસુ (ધ॰ સ॰ ૧૨) અભિસદ્દહને, સદ્ધાયન્તિ અત્થો. ''અલઙ્કતો કપ્પિતકેસમસ્સૂ''તિઆદીસુ (વિ॰ વ॰ ૧૦૯૪; જા॰ ૨.૨૨.૧૩૬૮) છેદને. ''એવમેવ ઇતો દિન્નં, પેતાનં ઉપકપ્પતી''તિઆદીસુ (ખુ॰ પા॰ ૭.૭; પે॰ વ॰ ૨૦) વિનિયોગે. ''કપ્પકતેન અકપ્પકતં સંસિબ્બિતં હોતી''તિઆદીસુ (પાચિ॰ ૩૭૧) વિનયકિરિયાયં. ''અત્થિ કપ્પો નિપજ્જિતું, હન્દાહં નિપજ્જામી''તિઆદીસુ લેસે. ''આપાયિકો નેરયિકો કપ્પટ્ઠો સઙ્ઘભેદકો...પે॰... કપ્પં નિરયમ્હિ પચ્ચતી''તિ (ઇતિવુ॰ ૧૮; ચૂળવ॰ ૩૫૪; કથા॰ ૬૫૭, ૮૬૨) ચ આદીસુ અન્તરકપ્પે.

''ન કપ્પયન્તિ ન પુરેક્ખરોન્તિ, ધમ્માપિ તેસં ન પટિચ્છિતાસે;
ન બ્રાહ્મણો સીલવતેન નેય્યો, પારઙ્ગતો ન પચ્ચેતિ તાદી''તિ. –

આદીસુ (સુ॰ નિ॰ ૮૦૯) તણ્હાદિટ્ઠીસુ. તથા હિ વુત્તં **નિદ્દેસે** ''કપ્પાતિ ઉદ્દાનતો દ્વે કપ્પા તણ્હાકપ્પો દિટ્ઠિકપ્પો''તિ (મહાનિ॰ ૨૮). ''અનેકેપિ સંવટ્ટકપ્પે અનેકેપિ વિવટ્ટકપ્પે''તિઆદીસુ (દી॰ નિ॰ ૧.૨૪૪; મ॰ નિ॰ ૧.૬૮) અસઙ્ખ્યેય્યકપ્પે. ''ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, કપ્પસ્સ અસઙ્ખ્યેય્યાની''તિઆદીસુ (અ॰ નિ॰ ૪.૧૫૬) મહાકપ્પે. ઇધાપિ મહાકપ્પેયેવ દટ્ઠબ્બો (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૨૯; ૩.૨૭૫; સં॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧.૧; અ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩.૧૨૮; ખુ॰ પા॰ અટ્ઠ॰ ૫.એવમિચ્ચાદિપાઠવણ્ણના).

તત્રાયં **પદસિદ્ધિ** – કપ્પીયતીતિ કપ્પો, એત્તકાનિ વસ્સાનીતિ વા એત્તકાનિ વસ્સસતાનીતિ વા એત્તકાનિ વસ્સસહસ્સાનીતિ વા એત્તકાનિ વસ્સસતસહસ્સાનીતિ વા સંવચ્છરવસેન ગણેતું અસક્કુણેય્યત્તા કેવલં સાસપરાસિઉપમાદીહિ કપ્પેતબ્બો પરિકપ્પેતબ્બપરિમાણોતિ અત્થો. વુત્તઞ્હેતં –

''કીવ દીઘો નુ ખો, ભન્તે, કપ્પોતિ? દીઘો ખો, ભિક્ખુ, કપ્પો, સો ન સુકરો સઙ્ખાતું 'એત્તકાનિ વસ્સાની'તિ વા 'એત્તકાનિ વસ્સસતાની'તિ વા 'એત્તકાનિ વસ્સસહસ્સાની'તિ વા 'એત્તકાનિ વસ્સસતસહસ્સાની'તિ વા. સક્કા પન, ભન્તે, ઉપમં કાતુન્તિ? 'સક્કા, ભિક્ખૂ'તિ ભગવા અવોચ. સેય્યથાપિ, ભિક્ખુ, યોજનં આયામેન યોજનં વિત્થારેન યોજનં ઉબ્બેધેન મહાસાસપરાસિ. તતો વસ્સસતસ્સ વસ્સસહસ્સસ્સ અચ્ચયેન એકમેકં સાસપં ઉદ્ધરેય્ય, ખિપ્પતરં ખો સો, ભિક્ખુ, મહાસાસપરાસિ ઇમિના ઉપક્કમેન પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છેય્ય, ન ત્વેવ કપ્પો, એવં દીઘો ખો, ભિક્ખુ, કપ્પો''તિ (સં॰ નિ॰ ૨.૧૨૮).

સ્વાયં મહાકપ્પો સંવટ્ટાદિવસેન ચતુઅસઙ્ખ્યેય્યકપ્પસઙ્ગહો. વુત્તમ્પિ ચેતં –

''ચત્તારિમાનિ, ભિક્ખવે, કપ્પસ્સ અસઙ્ખ્યેય્યાનિ. કતમાનિ ચત્તારિ? સંવટ્ટો, સંવટ્ટટ્ઠાયી, વિવટ્ટો, વિવટ્ટટ્ઠાયી''તિ (અ॰ નિ॰ ૪.૧૫૬).

તત્થ તયો સંવટ્ટા – તેજોસંવટ્ટો, આપોસંવટ્ટો, વાયોસંવટ્ટોતિ. તિસ્સો સંવટ્ટસીમા – આભસ્સરા, સુભકિણ્હા, વેહપ્ફલાતિ. યદા હિ કપ્પો તેજેન સંવટ્ટતિ, આભસ્સરતો હેટ્ઠા અગ્ગિના ડય્હતિ. યદા આપેન સંવટ્ટતિ, સુભકિણ્હતો હેટ્ઠા ઉદકેન વિલીયતિ. યદા વાયુના સંવટ્ટતિ, વેહપ્ફલતો હેટ્ઠા વાતેન વિદ્ધંસતિ. વિત્થારતો પન કોટિસતસહસ્સચક્કવાળં વિનસ્સતિ, યં બુદ્ધાનં આણાક્ખેત્તન્તિ વુચ્ચતિ. તેસુ તીસુ સંવટ્ટેસુ યથાક્કમં કપ્પવિનાસકમહામેઘતો યાવ જાલાય વા ઉદકસ્સ વા વાતસ્સ વા ઉપચ્છેદો ઇદં એકં અસઙ્ખ્યેય્યં **સંવટ્ટો** નામ.

કપ્પવિનાસકજાલાદિપચ્છેદતો યાવ કોટિસતસહસ્સચક્કવાળપરિપૂરકો સમ્પત્તિમહામેઘો ઉટ્ઠહતિ, ઇદં દુતિયં અસઙ્ખ્યેય્યં **સંવટ્ટટ્ઠાયી** નામ.

સમ્પત્તિમહામેઘતો યાવ ચન્દિમસૂરિયપાતુભાવો, ઇદં તતિયં અસઙ્ખ્યેય્યં **વિવટ્ટો** નામ. ચન્દિમસૂરિયપાતુભાવતો યાવ પુન કપ્પવિનાસકમહામેઘો, ઇદં ચતુત્થં અસઙ્ખ્યેય્યં **વિવટ્ટટ્ઠાયી** નામ. ઇમેસુ ચતુસટ્ઠિઅન્તરકપ્પસઙ્ગહં વિવટ્ટટ્ઠાયી. તેન સમાનકાલપરિચ્છેદા વિવટ્ટાદયો વેદિતબ્બા. ‘‘વીસતિઅન્તરકપ્પસઙ્ગહ’’ન્તિ એકે. ઇતિ ઇમાનિ ચત્તારિ અસઙ્ખ્યેય્યાનિ એકો મહાકપ્પો હોતિ. તેન વુત્તં ‘‘સ્વાયં મહાકપ્પો સંવટ્ટાદિવસેન ચતુઅસઙ્ખ્યેય્યકપ્પસઙ્ગહો’’તિ.

કપ્પેતિ ચ અચ્ચન્તસંયોગવસેન ઉપયોગબહુવચનં. **સતસહસ્સે**તિ કપ્પસદ્દસમ્બન્ધેન ચાયં પુલ્લિઙ્ગનિદ્દેસો, ઇધાપિ અચ્ચન્તસંયોગવસેનેવ બહુવચનં. સમાનાધિકરણઞ્હેતં પદદ્વયં. **ચતુરો ચ અસઙ્ખિયે**તિ એત્થાપિ એસેવ નયો. કસ્સ પન અસઙ્ખિયેતિ અઞ્ઞસ્સ અવુત્તત્તા કપ્પસ્સ ચ વુત્તત્તા પકરણતો કપ્પાનન્તિ અયમત્થો વિઞ્ઞાયતેવ. ન હિ વુત્તં વજ્જેત્વા અવુત્તસ્સ કસ્સચિ ગહણં યુત્તન્તિ. **ચ**-સદ્દો સમ્પિણ્ડનત્થો, મહાકપ્પાનં ચતુરો અસઙ્ખ્યેય્યે સતસહસ્સે ચ મહાકપ્પેતિ અયઞ્હેત્થ અત્થો. **અસઙ્ખિયે**તિ એત્થ સઙ્ખાતું ન સક્કાતિ અસઙ્ખિયા, ગણનં અતિક્કન્તાતિ અત્થો. ‘‘અસઙ્ખ્યેય્યન્તિ એકો ગણનવિસેસો’’તિ એકે. તે હિ એકતો પટ્ઠાય મહાબલક્ખપરિયોસાનાનિ એકૂનસટ્ઠિટ્ઠાનાનિ વજ્જેત્વા દસમહાબલક્ખાનિ અસઙ્ખ્યેય્યં નામ, સટ્ઠિમટ્ઠાનન્તરન્તિ વદન્તિ. તં ન યુજ્જતિ, સઙ્ખ્યાઠાનન્તરં નામ ગણનવિસેસો, તસ્સ અસઙ્ખ્યેય્યભાવાભાવતો એકં ઠાનન્તરં અસઙ્ખ્યેય્યઞ્ચાતિ વિરુદ્ધમેતં. નનુ ચ અસઙ્ખ્યભાવેન અસઙ્ખ્યેય્યત્તેપિ તસ્સ ચતુબ્બિધભાવો ન યુજ્જતીતિ? નો ન યુજ્જતિ. ચતૂસુ ઠાનેસુ અસઙ્ખ્યેય્યભાવસ્સ ઇચ્છિતત્તા. તત્રાયમાદિતો પટ્ઠાય વિભાવના –

અતીતે કિર એકસ્મિં કપ્પે તણ્હઙ્કરો મેધઙ્કરો સરણઙ્કરો દીપઙ્કરોતિ ચત્તારો સમ્માસમ્બુદ્ધા અનુક્કમેન લોકે ઉપ્પજ્જિંસુ. તેસુ દીપઙ્કરસ્સ ભગવતો કાલે અમરવતી નામ નગરં અહોસિ. તત્થ સુમેધો નામ બ્રાહ્મણો પટિવસતિ ઉભતો સુજાતો માતિતો ચ પિતિતો ચ, સંસુદ્ધગહણિકો યાવ સત્તમા કુલપરિવટ્ટા અક્ખિત્તો અનુપક્કુટ્ઠો જાતિવાદેન, અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો પરમાય વણ્ણપોક્ખરતાય સમન્નાગતો. સો અઞ્ઞં કમ્મં અકત્વા બ્રાહ્મણસિપ્પમેવ ઉગ્ગણ્હિ. તસ્સ દહરકાલેયેવ માતાપિતરો કાલમકંસુ. અથસ્સ રાસિવડ્ઢકો અમચ્ચો આયપોત્થકં આહરિત્વા સુવણ્ણરજતમણિમુત્તાદિભરિતે સારગબ્ભે વિવરિત્વા ‘‘એત્તકં તે, કુમાર, માતુસન્તકં, એત્તકં તે પિતુસન્તકં, એત્તકં તે અય્યકપય્યકાન’’ન્તિ યાવ સત્તમા કુલપરિવટ્ટા ધનં આચિક્ખિત્વા ‘‘એતં ધનં પટિપજ્જાહી’’તિ આહ. **સુમેધપણ્ડિતો** ચિન્તેસિ – ‘‘ઇમં એવં બહું ધનં સંહરિત્વા મય્હં માતાપિતાદયો પરલોકં ગચ્છન્તા એકકહાપણમ્પિ ગહેત્વા ન ગતા, મયા પન ગહેત્વા ગમનકારણં કાતું વટ્ટતી’’તિ. સો રઞ્ઞો આરોચેત્વા નગરે ભેરિં ચરાપેત્વા મહાજનસ્સ દાનં દત્વા હિમવન્તપ્પદેસં ગન્ત્વા તાપસપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા સત્તાહેનેવ અટ્ઠ સમાપત્તિયો પઞ્ચ ચ અભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા સમાપત્તિવિહારેહિ વિહરતિ.

તસ્મિઞ્ચ કાલે **દીપઙ્કર**દસબલો પરમાભિસમ્બોધિં પત્વા પવત્તિતવરધમ્મચક્કો ચતૂહિ ખીણાસવસતસહસ્સેહિ પરિવુતો અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો **રમ્મવતી**નગરં નામ પત્વા તસ્સ અવિદૂરે **સુદસ્સન**મહાવિહારે પટિવસતિ. રમ્મવતીનગરવાસિનો ‘‘સત્થા કિર અમ્હાકં નગરં પત્વા સુદસ્સનમહાવિહારે પટિવસતી’’તિ સુત્વા ગન્ધમાલાદિહત્થા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેત્વા એકમન્તં નિસિન્ના ધમ્મદેસનં સુત્વા

ન્હાતનાય નિમન્તેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કમિંસુ. તે પુનદિવસે મહાદાનં સજ્જેત્વા નગરં અલઙ્કરિત્વા દસબલસ્સ આગમનમગ્ગં હટ્ઠતુટ્ઠા સોધેન્તિ.

તસ્મિઞ્ચ કાલે **સુમેધ**તાપસો આકાસેન ગચ્છન્તો તે હટ્ઠતુટ્ઠે મનુસ્સે દિસ્વા ''અમ્ભો, કસ્સ તુમ્હે ઇમં મગ્ગં સોધેથા''તિ પુચ્છિ? તેહિ ''સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ આગમનમગ્ગં સોધેમા''તિ વુત્તે અતીતેસુ બુદ્ધેસુ કતાધિકારત્તા ''બુદ્ધો''તિ વચનં સુત્વા ઉપ્પન્નપીતિસોમનસ્સો તાવદેવ આકાસતો ઓરુય્હ ''મય્હમ્પિ ઓકાસં દેથ, અહમ્પિ સોધેસ્સામી''તિ તેહિ દસ્સિતં ઓકાસં ''કિઞ્ચાપિ અહં ઇમં ઇદ્ધિયા સત્તરતનવિચિત્તં કત્વા અલઙ્કરિતું પહોમિ, અજ્જ પન મયા કાયવેય્યાવચ્ચં કાતું વટ્ટતિ, કાયારહં પુઞ્ઞં ગણ્હિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા તિણકચવરાદયો નીહરિત્વા પંસું આહરિત્વા સમં કરોન્તો સોધેતિ. અનિટ્ઠિતેયેવ પન તસ્સ પદેસસ્સ સોધને દીપઙ્કરો ભગવા મહાનુભાવાનં છળભિઞ્ઞાનં ખીણાસવાનં ચતૂહિ સતસહસ્સેહિ પરિવુતો તં મગ્ગં પટિપજ્જિ. સુમેધપણ્ડિતો ''સમ્માસમ્બુદ્ધો બુદ્ધસાવકા ચ મા ચિક્ખલ્લં અક્કમન્તૂ''તિ અત્તનો વાકચીરઞ્ચ ચમ્મખણ્ડઞ્ચ જટાકલાપઞ્ચ પસારેત્વા સયઞ્ચ યેન ભગવા તેન સીસં કત્વા અવકુજ્જો નિપજ્જિ. એવઞ્ચ ચિન્તેસિ – ''સચાહં ઇચ્છિસ્સામિ, ઇમસ્સ ભગવતો સાવકો હુત્વા અજ્જેવ કિલેસે ઘાતેસ્સામિ. કિં મય્હં એકકેનેવ સંસારમહોઘતો નિત્થરણેન? યંનૂનાહમ્પિ એવરૂપો સમ્માસમ્બુદ્ધો હુત્વા સદેવકં લોકં સંસારમહણ્ણવતો તારેય્ય''ન્તિ. ઇતિ સો અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતમહાભિનીહારવસેન ચિત્તં પણિધેસિ. અથ ભગવા આગન્ત્વા તસ્સ ઉસ્સીસકે ઠત્વા ચિત્તાચારં સમિજ્ઝનભાવઞ્ચસ્સ ઞત્વા ''અયં ઇતો કપ્પસતસહસ્સાધિકાનં ચતુન્નં અસઙ્ખ્યેય્યાનં મત્થકે ગોતમો નામ સમ્માસમ્બુદ્ધો ભવિસ્સતી''તિ સબ્બં ઇમં ભગવતો પવત્તિં બ્યાકરિત્વા પક્કામિ.

તતો અપરેપિ કોણ્ડઞ્ઞભગવન્તં આદિં કત્વા અનુક્કમેન ઉપ્પન્ના યાવ કસ્સપદસબલપરિયોસાના સમ્માસમ્બુદ્ધા મહાસત્તં ''બુદ્ધો ભવિસ્સતી''તિ બ્યાકરિંસુ. ઇતિ અમ્હાકં બોધિસત્તસ્સ પારમિયો પૂરેન્તસ્સેવ ચતુવીસતિ સમ્માસમ્બુદ્ધા ઉપ્પન્ના. યસ્મિં પન કપ્પે દીપઙ્કરદસબલો ઉદપાદિ, તસ્મિં અઞ્ઞેપિ તયો બુદ્ધા અહેસું. તેસં સન્તિકે બોધિસત્તસ્સ બ્યાકરણં નાહોસિ, તસ્મા તે ઇધ ન ગહિતા. **પોરાણટ્ઠકથાયં** પન તમ્હા કપ્પા પટ્ઠાય સબ્બબુદ્ધે દસ્સેતું ઇદં વુત્તં –

''તણ્હઙ્કરો મેધઙ્કરો, અથોપિ સરણઙ્કરો;
દીપઙ્કરો ચ સમ્બુદ્ધો, કોણ્ડઞ્ઞો દ્વિપદુત્તમો.

''મઙ્ગલો ચ સુમનો ચ, રેવતો સોભિતો મુનિ;
અનોમદસ્સી પદુમો, નારદો પદુમુત્તરો.

''સુમેધો ચ સુજાતો ચ, પિયદસ્સી મહાયસો;
અત્થદસ્સી ધમ્મદસ્સી, સિદ્ધત્થો લોકનાયકો.

''તિસ્સો ફુસ્સો ચ સમ્બુદ્ધો, વિપસ્સી સિખિ વેસ્સભૂ;
કકુસન્ધો કોણાગમનો, કસ્સપો ચાપિ નાયકો.

''એતે અહેસું સમ્બુદ્ધા, વીતરાગા સમાહિતા;
સતરંસીવ ઉપ્પન્ના, મહાતમવિનોદના;

જલિત્વા અગ્ગિક્ખન્ધાવ, નિબ્બુતા તે સસાવકા’’તિ. (જા॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા; અપ॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા);

તત્થ દીપઙ્કરદસબલસ્સ ચ કોણ્ડઞ્ઞદસબલસ્સ ચ અન્તરે મહાકપ્પાનં એકં અસઙ્ખ્યેય્યં બુદ્ધસુઞ્ઞો લોકો અહોસિ, તથા ભગવતો કોણ્ડઞ્ઞસ્સ ચ ભગવતો મઙ્ગલસ્સ ચ અન્તરે, તથા ભગવતો સોભિતસ્સ ચ ભગવતો અનોમદસ્સિસ્સ ચ અન્તરે, તથા ભગવતો નારદસ્સ ચ ભગવતો પદુમુત્તરસ્સ ચ અન્તરે. વુત્તઞ્હેતં **બુદ્ધવંસે** (બુ॰ વં॰ ૨૮.૩, ૪, ૬, ૯) –

‘‘દીપઙ્કરસ્સ ભગવતો, કોણ્ડઞ્ઞસ્સ ચ સત્થુનો;
એતેસં અન્તરા કપ્પા, ગણનાતો અસઙ્ખિયા.

‘‘કોણ્ડઞ્ઞસ્સ અપરેન, મઙ્ગલો નામ નાયકો;
તેસમ્પિ અન્તરા કપ્પા, ગણનાતો અસઙ્ખિયા.

‘‘સોભિતસ્સ અપરેન, અનોમદસ્સી મહાયસો;
તેસમ્પિ અન્તરા કપ્પા, ગણનાતો અસઙ્ખિયા.

‘‘નારદસ્સ ભગવતો, પદુમુત્તરસ્સ સત્થુનો;
તેસમ્પિ અન્તરા કપ્પા, ગણનાતો અસઙ્ખિયા’’તિ.

એવં ગણનાતીતતાય અસઙ્ખ્યેય્યત્તેપિ ચતૂસુ ઠાનેસુ મહાકપ્પાનં ગણનાતિક્કમેન ‘‘ચતુરો ચ અસઙ્ખિયે’’તિ વુત્તં, ન સઙ્ખ્યાવિસેસેનાતિ વેદિતબ્બં. યસ્મા પન પદુમુત્તરદસબલસ્સ ચ સુમેધદસબલસ્સ ચ અન્તરે તિંસકપ્પસહસ્સાનિ, સુજાતદસબલસ્સ ચ પિયદસ્સીદસબલસ્સ ચ અન્તરે નવસહસ્સાધિકાનં કપ્પાનં સટ્ઠિસહસ્સાનિ દ્વાસીતુત્તરાનિ અટ્ઠ ચ સતાનિ, ધમ્મદસ્સીદસબલસ્સ ચ સિદ્ધત્થદસબલસ્સ ચ અન્તરે વીસતિ કપ્પા, સિદ્ધત્થદસબલસ્સ ચ તિસ્સદસબલસ્સ ચ અન્તરે એકો કપ્પો , ભગવતો વિપસ્સિસ્સ ચ ભગવતો સિખિસ્સ ચ અન્તરે સટ્ઠિ કપ્પા, ભગવતો ચ વેસ્સભુસ્સ ભગવતો ચ કકુસન્ધસ્સ અન્તરે તિંસ કપ્પા, ઇતિ પદુમુત્તરદસબલસ્સ ઉપ્પન્નકપ્પતો પટ્ઠાય હેટ્ઠા તેસં તેસં બુદ્ધાનં ઉપ્પન્નકપ્પેહિ ઇમિના ચ ભદ્દકપ્પેન સદ્ધિં સતસહસ્સમહાકપ્પા. તે સન્ધાય વુત્તં ‘‘કપ્પે ચ સતસહસ્સે’’તિ. ઇમસ્મિં પનત્થે વિત્થારિયમાને સબ્બં બુદ્ધવંસપાળિં આહરિત્વા સંવણ્ણેતબ્બં હોતીતિ અતિવિત્થારભીરુકસ્સ મહાજનસ્સ ચિત્તં અનુરક્ખન્તા ન વિત્થારયિમ્હ. અત્થિકેહિ **બુદ્ધવંસતો** (બુ॰ વં॰ ૧.૧ આદયો) ગહેતબ્બો. યોપિ ચેત્થ વત્તબ્બો કથામગ્ગો, સોપિ **અટ્ઠસાલિનિયા** (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ સુમેધકથા) ધમ્મસઙ્ગહવણ્ણનાય **જાતકટ્ઠકથાય** (જા॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા) ચ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો.

એત્થન્તરેતિ એત્થ **અન્તર**સદ્દો –

‘‘નદીતીરેસુ સણ્ઠાને, સભાસુ રથિયાસુ ચ;
જના સઙ્ગમ્મ મન્તેન્તિ, મઞ્ચ તઞ્ચ કિમન્તર’’ન્તિ. (સં॰ નિ॰ ૧.૨૨૮) –

આદીસુ કારણે આગતો. ‘‘અદ્દસા ખો મં, ભન્તે, અઞ્ઞતરા ઇત્થી વિજ્જન્તરિકાય ભાજનં ધોવન્તી’’તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૨.૧૪૯) ખણે, વિજ્જુનિચ્છરણક્ખણેતિ અત્થો. ‘‘યસ્સન્તરતો ન સન્તિ કોપા’’તિઆદીસુ (ઉદા॰ ૨૦) ચિત્તે. ‘‘અન્તરા ચ ગયં અન્તરા ચ બોધિ’’ન્તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૮૫; મહાવ॰ ૧૧) વિવરે. ‘‘ન ઉપજ્ઝાયસ્સ ભણમાનસ્સ અન્તરન્તરા કથા ઓપાતેતબ્બા’’તિઆદીસુ (મહાવ॰ ૬૬) વેમજ્ઝે. ઇધાપિ વેમજ્ઝેયેવ દટ્ઠબ્બો (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧; અ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪.૩૬), તસ્મા એતસ્મિં અન્તરે વેમજ્ઝેતિ અત્થો. ઇદં વુત્તં હોતિ – યસ્મિં મહાકપ્પે અમ્હાકં ભગવા સુમેધપણ્ડિતો હુત્વા દીપઙ્કરસ્સ ભગવતો પાદમૂલે –

‘‘મનુસ્સત્તં લિઙ્ગસમ્પત્તિ, હેતુ સત્થારદસ્સનં;
પબ્બજ્જા ગુણસમ્પત્તિ, અધિકારો ચ છન્દતા’’તિ. (બુ॰ વં॰ ૨.૫૯) –

એવં વુત્તેહિ અટ્ઠહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતં મહાભિનીહારં અકાસિ, સમત્તિંસ પારમિયો પવિચિનિ સમાદિયિ, સબ્બેપિ બુદ્ધકારકે ધમ્મે સમ્પાદેતું આરભિ, યમ્હિ ચેતસ્મિં ભદ્દકપ્પે સબ્બસો પૂરિતપારમી હુત્વા અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુજ્ઝિ. ઇમેસં દ્વિન્નં મહાકપ્પાનં અન્તરે યથાવુત્તપરિચ્છેદે કાલવિસેસેતિ. કથં પનેતં વિઞ્ઞાયતીતિ? ‘‘કપ્પે ચ સતસહસ્સે, ચતુરો ચ અસઙ્ખિયે’’તિ ઇદઞ્હિ મહાકપ્પાનં પરિચ્છેદતો અપરિચ્છેદતો ચ સઙ્ખ્યાદસ્સનં. સા ખો પનાયં સઙ્ખ્યા સઙ્ખ્યેય્યસ્સ આદિપરિયોસાનગ્ગહણં વિના ન સમ્ભવતીતિ યત્થ બોધિસમ્ભારાનમારમ્ભો યત્થ ચ તે પરિયોસિતા તદુભયમ્પિ અવધિભાવેન ‘‘એત્થન્તરે’’તિ એત્થ અત્થતો દસ્સિતન્તિ વિઞ્ઞાયતિ. અવધિ ચ પનાયં અભિવિધિવસેન વેદિતબ્બો, ન મરિયાદાવસેન, આરમ્ભોસાનકપ્પાનં એકદેસેન અન્તોગધત્તા. નનુ ચ નિપ્પદેસેન તેસં અપરિયાદાનતો અભિવિધિ ચ ઇધ ન સમ્ભવતીતિ? ન ઇદમેવં તદેકદેસેપિ તબ્બોહારતો. યો હિ તદેકદેસભૂતો કપ્પો, સો નિપ્પદેસતો પરિયાદિન્નોતિ.

યં ચરિતં, સબ્બં તં બોધિપાચનન્તિ એત્થ **ચરિત**ન્તિ ચરિયા, સમત્તિંસપારમિસઙ્ગહા દાનસીલાદિપટિપત્તિ, ઞાતત્થચરિયાલોકત્થચરિયાબુદ્ધત્થચરિયાનં તદન્તોગધત્તા. તથા યા ચિમા અટ્ઠ ચરિયા, સેય્યથિદં – પણિધિસમ્પન્નાનં ચતૂસુ ઇરિયાપથેસુ **ઇરિયાપથચરિયા**, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારાનં અજ્ઝત્તિકાયતનેસુ **આયતનચરિયા**, અપ્પમાદવિહારીનં ચતૂસુ સતિપટ્ઠાનેસુ **સતિચરિયા**, અધિચિત્તમનુયુત્તાનં ચતૂસુ ઝાનેસુ **સમાધિચરિયા**, બુદ્ધિસમ્પન્નાનં ચતૂસુ અરિયસચ્ચેસુ **ઞાણચરિયા**, સમ્મા પટિપન્નાનં ચતૂસુ અરિયમગ્ગેસુ **મગ્ગચરિયા**, અધિગતફલાનં ચતૂસુ સામઞ્ઞફલેસુ **પત્તિચરિયા**, તિણ્ણં બુદ્ધાનં સબ્બસત્તેસુ **લોકત્થચરિયા**તિ. તત્થ પદેસતો દ્વિન્નં બોધિસત્તાનં પચ્ચેકબુદ્ધબુદ્ધસાવકાનઞ્ચ લોકત્થચરિયા, મહાબોધિસત્તાનં પન સમ્માસમ્બુદ્ધાનઞ્ચ નિપ્પદેસતો. વુત્તઞ્હેતં **નિદ્દેસે** (ચૂળનિ॰ ખગ્ગવિસાણસુત્તનિદ્દેસ ૧૨૧; પટિ॰ મ॰ ૧.૧૯૭) ‘‘ચરિયાતિ અટ્ઠ ચરિયાયો ઇરિયાપથચરિયા આયતનચરિયા’’તિ વિત્થારો. ‘‘અધિમુચ્ચન્તો સદ્ધાય ચરતિ, પગ્ગણ્હન્તો વીરિયેન ચરતિ, ઉપટ્ઠહન્તો સતિયા ચરતિ, અવિક્ખિપન્તો સમાધિના ચરતિ, પજાનન્તો પઞ્ઞાય ચરતિ, વિજાનન્તો વિઞ્ઞાણેન ચરતિ, એવમ્પિ પટિપન્નસ્સ કુસલા ધમ્મા આયતન્તીતિ આયતનચરિયાય ચરતિ, એવમ્પિ પટિપન્નો વિસેસમધિગચ્છતીતિ વિસેસચરિયાય ચરતી’’તિ યા ઇમા અપરાપિ અટ્ઠ ચરિયા વુત્તા, તાસં સબ્બાસં પારમિતાસ્વેવ સમોરોધો વેદિતબ્બો. તેન વુત્તં ‘‘ચરિતન્તિ ચરિયા, સમત્તિંસપારમિસઙ્ગહા દાનસીલાદિપટિપત્તી’’તિ. હેતુચરિયાય એવ પન ઇધાધિપ્પેતત્તા મગ્ગચરિયાપત્તિચરિયાનં ઇધ અનવરોધો વેદિતબ્બો. તેન વુત્તં ‘‘સબ્બં તં બોધિપાચન’’ન્તિ.

તત્થ **સબ્બ**-સદ્દો સબ્બસબ્બં આયતનસબ્બં સક્કાયસબ્બં પદેસસબ્બન્તિ ચતૂસુ અત્થેસુ દિસ્સતિ. તથા હિ ‘‘સબ્બે ધમ્મા સબ્બાકારેન બુદ્ધસ્સ ભગવતો ઞાણમુખે આપાથમાગચ્છન્તી’’તિઆદીસુ (મહાનિ॰ ૧૫૬; ચૂળનિ॰ મોઘરાજમાણવપુચ્છાનિદ્દેસ ૮૫) સબ્બસબ્બસ્મિં. ‘‘સબ્બં વો, ભિક્ખવે, દેસેસ્સામિ તં સુણાથ, કિઞ્ચ, ભિક્ખવે, સબ્બં ચક્ખુઞ્ચેવ રૂપા ચ…પે॰… મનો ચેવ ધમ્મા ચા’’તિ (સં॰ નિ॰ ૪.૨૩) એત્થ આયતનસબ્બસ્મિં. ‘‘સબ્બં સબ્બતો સઞ્જાનાતી’’તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૬) સક્કાયસબ્બસ્મિં. ‘‘સબ્બેસમ્પિ વો, સારિપુત્ત, સુભાસિતં પરિયાયેના’’તિઆદીસુ (મ॰ નિ॰ ૧.૩૪૫) પદેસસબ્બસ્મિં. ઇધાપિ પદેસસબ્બસ્મિં એવ વેદિતબ્બો, બોધિસમ્ભારભૂતસ્સ ચરિતસ્સ અધિપ્પેતત્તા.

બોધીતિ રુક્ખોપિ અરિયમગ્ગોપિ નિબ્બાનમ્પિ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણમ્પિ. ‘‘બોધિરુક્ખમૂલે પઠમાભિસમ્બુદ્ધો’’તિ (મહાવ॰ ૧; ઉદા॰ ૧) ચ ‘‘અન્તરા ચ ગયં અન્તરા ચ બોધિ’’ન્તિ (મ॰ નિ॰ ૧.૨૮૫; મહાવ॰ ૧૧) ચ આગતટ્ઠાને બુજ્ઝતિ એત્થાતિ રુક્ખો બોધિ. ‘‘બોધિ વુચ્ચતિ ચતૂસુ મગ્ગેસુ ઞાણ’’ન્તિ (ચૂળનિ॰ ખગ્ગવિસાણસુત્તનિદ્દેસ ૧૨૧) આગતટ્ઠાને ચત્તારિ અરિયસચ્ચાનિ બુજ્ઝતિ એતેનાતિ અરિયમગ્ગો બોધિ. ‘‘પત્વાન બોધિં અમતં અસઙ્ખત’’ન્તિ આગતટ્ઠાને બુજ્ઝતિ એતસ્મિં નિમિત્તભૂતેતિ નિબ્બાનં બોધિ. ‘‘પપ્પોતિ બોધિં વરભૂરિમેધસો’’તિ (દી॰ નિ॰ ૩.૨૧૭) આગતટ્ઠાને સબ્બે ધમ્મે સબ્બાકારેન બુજ્ઝતિ એતેનાતિ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં બોધિ. ઇધાપિ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં અધિપ્પેતં. અરહત્તમગ્ગસબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણાનિ વા ઇધ બોધીતિ વેદિતબ્બાનિ (પારા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧૧), મહાબોધિયા અધિપ્પેતત્તા ભગવતો. આસવક્ખયઞાણપદટ્ઠાનઞ્હિ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણપદટ્ઠાનઞ્ચ આસવક્ખયઞાણં ‘‘મહાબોધી’’તિ વુચ્ચતિ. એત્થાયં સઙ્ખેપત્થો – યથાવુત્તકાલપરિચ્છેદે યં મમ દાનાસીલાદિપટિપત્તિસઙ્ખાતં ચરિતં, તં સબ્બં અનવસેસં મહાબોધિયા પાચનં સાધકં નિબ્બત્તકન્તિ. એતેન બોધિસમ્ભારાનં નિરન્તરભાવનં દસ્સેતિ. અથ વા **સબ્બન્તિ** એત્થન્તરે યથાવુત્તકાલપરિચ્છેદે યં ચરિતં, તં સબ્બં સકલમેવ અનવસેસં બોધિસમ્ભારભૂતમેવ. એતેન સબ્બસમ્ભારભાવનં દસ્સેતિ.

તસ્સો હિ **બોધિસમ્ભારેસુ ભાવના** સબ્બસમ્ભારભાવના નિરન્તરભાવના ચિરકાલભાવના સક્કચ્ચભાવના ચાતિ. તાસુ ‘‘કપ્પે ચ સતસહસ્સે, ચતુરો ચ અસઙ્ખિયે’’તિ ઇમિના **ચિરકાલભાવના** વુત્તા. યો ચેત્થ અચ્ચન્તસંયોગો, તેન પઠમે અત્થવિકપ્પે સબ્બગ્ગહણેન ચ **નિરન્તરભાવના**, દુતિયે અત્થવિકપ્પે સબ્બં ચરિત’’ન્તિ ઇમિના **સબ્બસમ્ભારભાવના**, બોધિપાચન’’ન્તિ ઇમિના **સક્કચ્ચભાવના** વુત્તા હોતિ, યથા તં ચરિતં સમ્માસમ્બોધિં પાચેતિ એવંભૂતભાવદીપનતો. તથા હિ તં ‘‘બોધિપાચન’’ન્તિ વત્તબ્બતં અરહતિ, ન અઞ્ઞથાતિ. કથં પનેત્થ બોધિચરિયાય નિરન્તરભાવો વેદિતબ્બો? યદિ ચિત્તનિરન્તરતાય તં ન યુજ્જતિ, ન હિ મહાબોધિસત્તાનં મહાભિનીહારતો ઉદ્ધં બોધિસમ્ભારસમ્ભરણચિત્તતો અઞ્ઞં ચિત્તં નપ્પવત્તતીતિ સક્કા વત્તું. અથ કિરિયમયચિત્તપ્પવત્તિં સન્ધાય વુચ્ચેય્ય, એવમ્પિ ન યુજ્જતિ, ન હિ સબ્બાનિ તેસં કિરિયમયચિત્તાનિ બોધિસમ્ભારસમ્ભરણવસેનેવ પવત્તન્તિ. એતેનેવ પયોગનિરન્તરતાપિ પટિક્ખિત્તાતિ દટ્ઠબ્બા. જાતિનિરન્તરતાય પન નિરન્તરભાવના વેદિતબ્બા. યસ્સઞ્હિ જાતિયં મહાબોધિસત્તેન મહાપણિધાનં નિબ્બત્તિતં, તતો પટ્ઠાય યાવ ચરિમત્તભાવા ન સા નામ જાતિ ઉપલબ્ભતિ, યા સબ્બેન સબ્બં બોધિસમ્ભારસમ્ભતા ન સિયા અન્તમસો દાનપારમિમત્તં ઉપાદાય. અયઞ્હિ નિયતિપત્થિતાનં બોધિસત્તાનં ધમ્મતા. યાવ ચ તે કમ્માદીસુ વસીભાવં ન પાપુણન્તિ, તાવ સપ્પદેસમ્પિ સમ્ભારેસુ પયોગમાપજ્જન્તિ. યદા પન સબ્બસો કમ્માદીસુ વસીભાવપ્પત્તા હોન્તિ, અથ તતો પટ્ઠાય નિપ્પદેસતો એવ બોધિસમ્ભારેસુ સમીહનં સાતચ્ચકિરિયા ચ સમ્પજ્જતિ. સક્કચ્ચકારિતા પન સબ્બકાલં હોતિ, એવં યેન યેન બોધિસત્તાનં તત્થ તત્થ યથાધિપ્પાયં સમિજ્ઝનં

સમ્પજ્જતીતિ. એવમેતાય ગાથાય બોધિસમ્ભારેસુ સબ્બસમ્ભારભાવના ચિરકાલભાવના નિરન્તરભાવના સક્કચ્ચભાવના ચાતિ ચતસ્સોપિ ભાવના પકાસિતાતિ વેદિતબ્બા.

તત્ર યસ્મા બોધિસત્તચરિતં બોધિસમ્ભારા બોધિચરિયા અગ્ગયાનં પારમિયોતિ અત્થતો એકં, બ્યઞ્જનમેવ નાનં, યસ્મા ચ પરતો વિભાગેન વક્ખમાનાનં દાનપારમિઆદીનં ચરિતન્તિ ઇદં અવિસેસવચનં, તસ્મા સબ્બબોધિસમ્ભારેસુ કોસલ્લજનનત્થં પારમિયો ઇધ સંવણ્ણેતબ્બા. તા પરતો **પકિણ્ણકકથાયં** સબ્બાકારેન સંવણ્ણયિસ્સામ.

૨. ઇતિ ભગવા અત્તનો બોધિસત્તભૂમિયં ચરિતં આરમ્ભતો પટ્ઠાય યાવ પરિયોસાના મહાબોધિયા પરિપાચનમેવાતિ અવિસેસતો દસ્સેત્વા ઇદાનિ તસ્સ પરમુક્કંસગમનેન અતિસયતો બોધિપરિપાચનભાવં દસ્સેતું ઇમસ્મિં ભદ્દકપ્પે કતિપયા પુબ્બચરિયા વિભાગતો વિભાવેન્તો ''**અતીતકપ્પે**''તિઆદિમાહ.

તત્થ **અતીતકપ્પે**તિ ઇતો પુરિમે પુરિમતરે વા સબ્બસ્મિં અતિક્કન્તે યથાવુત્તપરિચ્છેદે મહાકપ્પે, કપ્પાનં સતસહસ્સાધિકેસુ ચતૂસુ અસઙ્ખ્યેય્યેસૂતિ અત્થો. **ચરિત**ન્તિ ચિણ્ણં દાનાદિપટિપત્તિં. **ઠપયિત્વા**તિ મુઞ્ચિત્વા અગ્ગહેત્વા, અવત્વાતિ અત્થો. **ભવાભવે**તિ ભવે ચ અભવે ચ, ''ઇતિભવાભવકથ''ન્તિ (દી॰ નિ॰ ૧.૧૭) એત્થ હિ વુદ્ધિહાનિયો ભવાભવાતિ વુત્તા. ''ઇતિભવાભવતઞ્ચ વીતિવત્તો''તિ (ઉદા॰ ૨૦) એત્થ સમ્પત્તિવિપત્તિવુદ્ધિહાનિસસ્સતુચ્છેદપુઞ્ઞપાપાનિભવાભવાતિ અધિપ્પેતાનિ. ''ઇતિભવાભવહેતુ વા, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો તણ્હા ઉપ્પજ્જમાના ઉપ્પજ્જતી''તિ (અ॰ નિ॰ ૪.૯; ઇતિવુ॰ ૧૦૫) એત્થ પન પણીતપણીતતરાનિ સપ્પિનવનીતાદિભેસજ્જાનિ ભવાભવાતિ અધિપ્પેતાનિ. સમ્પત્તિભવેસુ પણીતતરા પણીતતમા ભવાભવાતિપિ વદન્તિ એવ, તસ્મા ઇધાપિ સો એવ અત્થો વેદિતબ્બો, ખુદ્દકે ચેવ મહન્તે ચ ભવસ્મિન્તિ વુત્તં હોતિ. **ઇમમ્હિ કપ્પે**તિ ઇમસ્મિં ભદ્દકપ્પે. **પવક્ખિસ્સ**ન્તિ કથયિસ્સં. **સુણોહી**તિ ધમ્મસેનાપતિં સવને નિયોજેતિ. **મે**તિ મમ સન્તિકે, મમ ભાસતોતિ અત્થો.

નિદાનકથા નિટ્ઠિતા.

૧. અકિત્તિવગ્ગો

૧. અકિત્તિચરિયાવણ્ણના

૩. એવં ભગવા આયસ્મતો સારિપુત્તત્થેરસ્સ સદેવમનુસ્સાય ચ પરિસાય અત્તનો પુબ્બચરિયાય સવને ઉસ્સાહં જનેત્વા ઇદાનિ તં પુબ્બચરિતં ભવન્તરપટિચ્છન્નં હત્થતલે આમલકં વિય પચ્ચક્ખં કરોન્તો ‘‘**યદા અહં બ્રહારઞ્ઞે**’’તિઆદિમાહ.

તત્થ **યદા**તિ યસ્મિં કાલે. **બ્રહારઞ્ઞે**તિ મહાઅરઞ્ઞે, અરઞ્ઞાનિયં, મહન્તે વનેતિ અત્થો. **સુઞ્ઞે**તિ જનવિવિત્તે. **વિપિનકાનને**તિ વિપિનભૂતે કાનને, પદદ્વયેનાપિ તસ્સ અરઞ્ઞસ્સ ગહનભાવમેવ દીપેતિ, સબ્બમેતં કારદીપં સન્ધાય વુત્તં. **અજ્ઝોગાહેત્વા**તિ અનુપવિસિત્વા. **વિહરામી**તિ દિબ્બબ્રહ્મઅરિયઆનેઞ્જવિહારેહિ સમુપ્પાદિતસુખવિસેસેન ઇરિયાપથવિહારેન સરીરદુક્ખં વિચ્છિન્દિત્વા હરામિ અત્તભાવં પવત્તેમિ. **અકિત્તિ નામ તાપસો**તિ એવંનામકો તાપસો હુત્વા યદા અહં તસ્મિં અરઞ્ઞે વિહરામીતિ અત્થો. સત્થા તદા અત્તનો અકિત્તિતાપસભાવં ધમ્મસેનાપતિસ્સ વદતિ. તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા –

અતીતે કિર ઇમસ્મિંયેવ ભદ્દકપ્પે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે નામ રાજિનિ રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અસીતિકોટિવિભવસ્સ બ્રાહ્મણમહાસાલસ્સ કુલે નિબ્બત્તિ, ‘‘અકિત્તી’’તિસ્સ નામં કરિંસુ. તસ્સ પદસા ગમનકાલે ભગિનીપિ જાયિ. ‘‘યસવતી’’તિસ્સા નામં કરિંસુ. સો સોળસવસ્સકાલે તક્કસિલં ગન્ત્વા સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગહેત્વા પચ્ચાગમાસિ. અથસ્સ માતાપિતરો કાલમકંસુ. સો તેસં પેતકિચ્ચાનિ કારેત્વા કતિપયદિવસાતિક્કમેન રતનાવલોકનં આયુત્તકપુરિસેહિ કારયમાનો ‘‘એત્તકં મત્તિકં, એત્તકં પેત્તિકં, એત્તકં પિતામહ’’ન્તિ સુત્વા સંવિગ્ગમાનસો હુત્વા ‘‘ઇદં ધનમેવ પઞ્ઞાયતિ, ન ધનસ્સ સંહારકા, સબ્બે ઇમં ધનં પહાયેવ ગતા, અહં પન નં આદાય ગમિસ્સામી’’તિ રાજાનં આપુચ્છિત્વા ભેરિં ચરાપેસિ – ‘‘ધનેન અત્થિકા અકિત્તિપણ્ડિતસ્સ ગેહં આગચ્છન્તૂ’’તિ.

સો સત્તાહં મહાદાનં પવત્તેત્વા ધને અખીયમાને ‘‘કિં મે ઇમાય ધનકીળાય, અત્થિકા ગણ્હિસ્સન્તી’’તિ નિવેસનદ્વારં વિવરિત્વા હિરઞ્ઞસુવણ્ણાદિભરિતે સારગબ્ભે વિવરાપેત્વા ‘‘દિન્નંયેવ હરન્તૂ’’તિ ગેહં પહાય ઞાતિપરિવટ્ટસ્સ પરિદેવન્તસ્સ ભગિનિં ગહેત્વા બારાણસિતો નિક્ખમિત્વા નદિં ઉત્તરિત્વા દ્વે તીણિ યોજનાનિ ગન્ત્વા પબ્બજિત્વા રમણીયે ભૂમિભાગે પણ્ણસાલં કરિત્વા વસતિ. યેન પન દ્વારેન તદા નિક્ખમિ, તં અકિત્તિદ્વારં નામ જાતં. યેન તિત્થેન નદિં ઓતિણ્ણો, તં અકિત્તિતિત્થં નામ જાતં. તસ્સ પબ્બજિતભાવં સુત્વા બહૂ મનુસ્સા ગામનિગમરાજધાનિવાસિનો તસ્સ ગુણેહિ આકડ્ઢિયમાનહદયા અનુપબ્બજિંસુ. મહાપરિવારો અહોસિ, મહાલાભસક્કારો નિબ્બત્તિ, બુદ્ધુપ્પાદો વિય અહોસિ. અથ મહાસત્તો ‘‘અયં લાભસક્કારો મહા, પરિવારોપિ મહન્તો, કાયવિવેકમત્તમ્પિ ઇધ ન લભતિ, મયા એકાકિના વિહરિતું વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેત્વા પરમપ્પિચ્છભાવતો વિવેકનિન્નતાય ચ કસ્સચિ અજાનાપેત્વા એકકોવ નિક્ખમિત્વા અનુપુબ્બેન દમિળરટ્ઠં પત્વા કાવીરપટ્ટનસમીપે ઉય્યાને વિહરન્તો ઝાનાભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેસિ. તત્રાપિસ્સ મહાલાભસક્કારો ઉપ્પજ્જિ. સો તં જિગુચ્છન્તો છડ્ડેત્વા આકાસેન ગન્ત્વા કારદીપે ઓતરિ. તદા કારદીપો અહિદીપો નામ. સો તત્થ મહન્તં કારરુક્ખં ઉપનિસ્સાય

પણ્ણસાલં માપેત્વા વાસં કપ્પેસિ. અપ્પિચ્છતાય પન કત્થચિ અગન્ત્વા તસ્સ રુક્ખસ્સ ફલકાલે ફલાનિ ખાદન્તો ફલે અસતિ પત્તાનિ ઉદકસિત્તાનિ ખાદન્તો ઝાનસમાપત્તીહિ વીતિનામેસિ.

તસ્સ સીલતેજેન સક્કસ્સ પણ્ડુકમ્બલસિલાસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો ''કો નુ ખો મં ઇમમ્હા ઠાના ચાવેતુકામો''તિ આવજ્જેન્તો પણ્ડિતં દિસ્વા ''કિમત્થં નુ ખો અયં તાપસો એવં દુક્કરં તપં ચરતિ, સક્કત્તં નુ ખો પત્થેતિ, ઉદાહુ અઞ્ઞં, વીમંસિસ્સામિ નં. અયઞ્હિ સુવિસુદ્ધકાયવચીમનોસમાચારો જીવિતે નિરપેક્ખો ઉદકસિત્તાનિ કારપત્તાનિ ખાદતિ, સચે સક્કત્તં પત્થેતિ અત્તનો સિત્તાનિ કારપત્તાનિ મય્હં દસ્સતિ, નો ચે, ન દસ્સતી''તિ બ્રાહ્મણવણ્ણેન તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ . બોધિસત્તોપિ કારપત્તાનિ સેદેત્વા ''સીતલીભૂતાનિ ખાદિસ્સામી''તિ પણ્ણસાલદ્વારે નિસીદિ. અથસ્સ પુરતો સક્કો બ્રાહ્મણરૂપેન ભિક્ખાય અટ્ઠિકો હુત્વા અટ્ઠાસિ. મહાસત્તો તં દિસ્વા ''લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, ચિરસ્સં વત મે યાચકો દિટ્ઠો''તિ સોમનસ્સપ્પત્તો હુત્વા ''અજ્જ મમ મનોરથં મત્થકં પાપેત્વા દાનં દસ્સામી''તિ પક્કભાજનેનેવ આદાય ગન્ત્વા દાનપારમિં આવજ્જેત્વા અત્તનો અસેસેત્વાવ તસ્સ ભિક્ખાભાજને પક્ખિપિ. સક્કો તં ગહેત્વા થોકં ગન્ત્વા અન્તરધાયિ. મહાસત્તોપિ તસ્સ દત્વા પુન પરિયેટ્ઠિં અનાપજ્જિત્વા તેનેવ પીતિસુખેન વીતિનામેસિ.

દુતિયદિવસે પન કારપત્તાનિ પચિત્વા ''હિય્યો દક્ખિણેય્યં અલભિં, અજ્જ નુ ખો કથ''ન્તિ પણ્ણસાલદ્વારે નિસીદિ. સક્કોપિ તથેવ આગમિ. મહાસત્તો પુનપિ તથેવ દત્વા વીતિનામેસિ. તતિયદિવસે ચ તથેવ દત્વા ''અહો વત મે લાભા, બહું વત પુઞ્ઞં પસવામિ, સચાહં દક્ખિણેય્યં લભેય્યં, એવમેવ માસમ્પિ દ્વેમાસમ્પિ દાનં દદેય્ય''ન્તિ ચિન્તેસિ. તીસુપિ દિવસેસુ ''તેન દાનેન ન લાભસક્કારસિલોકં ન ચક્કવત્તિસમ્પત્તિં ન સક્કસમ્પત્તિં ન બ્રહ્મસમ્પત્તિં ન સાવકબોધિં ન પચ્ચેકબોધિં પત્થેમિ, અપિ ચ ઇદં મે દાનં સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસ્સ પચ્ચયો હોતૂ''તિ યથાધિકારં ચિત્તં ઠપેસિ. તેન વુત્તં –

૪. ''તદા મં તપતેજેન, સન્તત્તો તિદિવાભિભૂ;
ધારેન્તો બ્રાહ્મણવણ્ણં, ભિક્ખાય મં ઉપાગમિ.

૫. ''પવના આભતં પણ્ણં, અતેલઞ્ચ અલોણિકં;
મમ દ્વારે ઠિતં દિસ્વા, સકટાહેન આકિરિં.

૬. ''તસ્સ દત્વાનહં પણ્ણં, નિકુજ્જિત્વાન ભાજનં;
પુનેસનં જહિત્વાન, પાવિસિં પણ્ણસાલકં.

૭. ''દુતિયમ્પિ તતિયમ્પિ, ઉપગઞ્છિ મમન્તિકં;
અકમ્પિતો અનોલગ્ગો, એવમેવમદાસહં.

૮. ''ન મે તપ્પચ્ચયા અત્થિ, સરીરસ્મિં વિવણ્ણિયં;
પીતિસુખેન રતિયા, વીતિનામેમિ તં દિવં.

૯. ''યદિ માસમ્પિ દ્વેમાસં, દક્ખિણેય્યં વરં લભે;
અકમ્પિતો અનોલીનો, દદેય્યં દાનમુત્તમં.

૧૦. ‘‘ન તસ્સ દાનં દદમાનો, યસં લાભઞ્ચ પત્થયિં;
સબ્બઞ્ઞુતં પત્થયાનો, તાનિ કમ્માનિ આચરિ’’ન્તિ.

તત્થ **તદા**તિ યદા અહં અકિત્તિનામકો તાપસો હુત્વા તસ્મિં દીપે કારારઞ્ઞે વિહરામિ, તદા . **મન્તિ** મમ. **તપતેજેના**તિ સીલપારમિતાનુભાવેન. સીલઞ્હિ દુચ્ચરિતસંકિલેસસ્સ તપનતો ‘‘તપો’’તિ વુચ્ચતિ, નેક્ખમ્મવીરિયપારમિતાનુભાવેન વા. તાપિ હિ તણ્હાસંકિલેસસ્સ કોસજ્જસ્સ ચ તપનતો ‘‘તપો’’તિ વુચ્ચતિ, ઉક્કંસગતા ચ તા બોધિસત્તસ્સ ઇમસ્મિં અત્તભાવેતિ. ખન્તિસંવરસ્સ ચાપિ પરમુક્કંસગમનતો ‘‘ખન્તિપારમિતાનુભાવેના’’તિપિ વત્તું વટ્ટતેવ. ‘‘ખન્તી પરમં તપો’’તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૯૦; ધ॰ પ॰ ૧૮૪) હિ વુત્તં. **સન્તત્તો**તિ યથાવુત્તગુણાનુભાવજનિતેન ધમ્મતાસિદ્ધેન પણ્ડુકમ્બલસિલાસનસ્સ ઉણ્હાકારેન સન્તાપિતો. **તિદિવાભિભૂ**તિ દેવલોકાધિપતિ, સક્કોતિ અત્થો. પણ્ણસાલાય સમીપે ગહિતમ્પિ કારપણ્ણં પણ્ણસાલાય અરઞ્ઞમજ્ઝગતત્તા ‘‘**પવના આભત**’’ન્તિ વુત્તં.

અતેલઞ્ચ અલોણિકન્તિ દેય્યધમ્મસ્સ અનુળારભાવેપિ અજ્ઝાસયસમ્પત્તિયા દાનધમ્મસ્સ મહાજુતિકભાવં દસ્સેતું વુત્તં. **મમ દ્વારે**તિ મય્હં પણ્ણસાલાય દ્વારે. **સકટાહેન આકિરિ**ન્તિ ઇમિના અત્તનો કિઞ્ચિપિ અસેસેત્વા દિન્નભાવં દસ્સેતિ.

પુનેસનં જહિત્વાનાતિ ‘‘એકદિવસં દ્વિક્ખત્તું ઘાસેસનં ન સલ્લેખ’’ન્તિ ચિન્તેત્વા દાનપીતિયા તિત્તો વિય હુત્વા તસ્મિં દિવસે પુન આહારપરિયેટ્ઠિં અકત્વા.

અકમ્પિતોતિ સુદૂરવિક્ખમ્ભિતત્તા મચ્છરિયેન અચલિતો દાનજ્ઝાસયતો ચલનમત્તમ્પિ અકારિતો. **અનોલગ્ગો**તિ લોભવસેન ઈસકમ્પિ અલગ્ગો. **તતિયમ્પી**તિ **પિ**-સદ્દેન દુતિયમ્પીતિ ઇમં સમ્પિણ્ડેતિ. **એવમેવમદાસહ**ન્તિ યથા પઠમં, એવમેવં દુતિયમ્પિ, તતિયમ્પિ અદાસિં અહં.

ન મે તપ્પચ્ચયાતિ ગાથાય વુત્તમેવત્થં પાકટં કરોતિ. તત્થ **તપ્પચ્ચયા**તિ દાનપચ્ચયા તીસુ દિવસેસુ છિન્નાહારતાય સરીરસ્મિં યેન વેવણ્ણિયેન ભવિતબ્બં, તમ્પિ મે **સરીરસ્મિં વિવણ્ણિયં** દાનપચ્ચયાયેવ નત્થિ . કસ્મા? દાનવિસયેન **પીતિસુખેન** દાનવિસયાય એવ ચ **રતિયા. વીતિનામેમિ તં દિવ**ન્તિ તં સકલં તિમત્તદિવસં વીતિનામેમિ, ન કેવલઞ્ચ તીણિ એવ દિવસાનિ, અથ ખો માસદ્વિમાસમત્તમ્પિ કાલં, એવમેવ દાતું પહોમીતિ દસ્સેતું ‘‘**યદિ માસમ્પી**’’તિઆદિ વુત્તં. **અનોલીનો**તિ અલીનચિત્તો, દાને અસઙ્કુચિતચિત્તોતિ અત્થો.

તસ્સાતિ બ્રાહ્મણરૂપેન આગતસ્સ સક્કસ્સ. **યસ**ન્તિ કિત્તિં, પરિવારસમ્પત્તિં વા. **લાભઞ્ચા**તિ દેવમનુસ્સેસુ ચક્કવત્તિઆદિભાવેન લદ્ધબ્બં લાભં વા **ન પત્થયિં**. અથ ખો સબ્બઞ્ઞુતં સમ્માસમ્બોધિં **પત્થયાનો** આકઙ્ખમાનો **તાનિ** તીસુ દિવસેસુ અનેકવારં ઉપ્પન્નાનિ દાનમયાનિ પુઞ્ઞ**કમ્માનિ** દાનસ્સ વા પરિવારભૂતાનિ કાયસુચરિતાદીનિ પુઞ્ઞકમ્માનિ **આચરિં** અકાસિન્તિ.

ઇતિ ભગવા તસ્મિં અત્તભાવે અત્તનો સુદુક્કરં પુઞ્ઞચરિતમત્તમેવ ઇધ મહાથેરસ્સ પકાસેસિ. **જાતકદેસનાયં** પન ચતુત્થદિવસે સક્કસ્સ ઉપસઙ્કમિત્વા બોધિસત્તસ્સ અજ્ઝાસયજાનનં વરેન ઉપનિમન્તના બોધિસત્તસ્સ વરસમ્પટિચ્છનસીસેન ધમ્મદેસના દેય્યધમ્મદક્ખિણેય્યાનં પુન સક્કસ્સ અનાગમનસ્સ ચ આકઙ્ખમાનતા ચ પકાસિતા. વુત્તઞ્હેતં –

‘‘અકિત્તિં દિસ્વાન સમ્મન્તં, સક્કો ભૂતપતી બ્રવિ;
કિં પત્થયં મહાબ્રહ્મે, એકો સમ્મસિ ઘમ્મનિ.

‘‘દુક્ખો પુનબ્ભવો સક્ક, સરીરસ્સ ચ ભેદનં;
સમ્મોહમરણં દુક્ખં, તસ્મા સમ્મામિ, વાસવ.

‘‘એતસ્મિં તે સુલપિતે, પતિરૂપે સુભાસિતે;
વરં કસ્સપ તે દમ્મિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસિ.

‘‘વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
યેન પુત્તે ચ દારે ચ, ધનધઞ્ઞં પિયાનિ ચ;
લદ્ધા નરા ન તપ્પન્તિ, સો લોભો ન મયી વસે.

એતસ્મિં તે સુલપિતે...પે॰... મનસિચ્છસિ.

‘‘વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
ખેત્તં વત્થું હિરઞ્ઞઞ્ચ, ગવાસ્સં દાસપોરિસં;
યેન જાતેન જીયન્તિ, સો દોસો ન મયી વસે.

‘‘એતસ્મિં તે સુલપિતે...પે॰... મનસિચ્છસિ.

‘‘વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
બાલં ન પસ્સે ન સુણે, ન ચ બાલેન સંવસે;
બાલેનલ્લાપસલ્લાપં, ન કરે ન ચ રોચયે.

‘‘કિં નુ તે અકરં બાલો, વદ કસ્સપ કારણં;
કેન કસ્સપ બાલસ્સ, દસ્સનં નાભિકઙ્ખસિ.

‘‘અનયં નયતિ દુમ્મેધો, અધુરાયં નિયુઞ્જતિ;
દુન્નયો સેય્યસો હોતિ, સમ્મા વુત્તો પકુપ્પતિ;
વિનયં સો ન જાનાતિ, સાધુ તસ્સ અદસ્સનં.

‘‘એતસ્મિં તે સુલપિતે...પે॰... મનસિચ્છસિ.

‘‘વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
ધીરં પસ્સે સુણે ધીરં, ધીરેન સહ સંવસે;
ધીરેનલ્લાપસલ્લાપં, તં કરે તઞ્ચ રોચયે.

‘‘કિં નુ તે અકરં ધીરો, વદ કસ્સપ કારણં;
કેન કસ્સપ ધીરસ્સ, દસ્સનં અભિકઙ્ખસિ.

‘‘નયં નયતિ મેધાવી, અધુરાયં ન યુઞ્જતિ;
સુનયો સેય્યસો હોતિ, સમ્મા વુત્તો ન કુપ્પતિ;
વિનયં સો પજાનાતિ, સાધુ તેન સમાગમો.

‘‘એતસ્મિં તે સુલપિતે…પે॰… મનસિચ્છસિ.

‘‘વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
તતો રત્યા વિવસાને, સૂરિયુગ્ગમનં પતિ;
દિબ્બા ભક્ખા પાતુભવેય્યું, સીલવન્તો ચ યાચકા.

‘‘દદતો મે ન ખીયેથ, દત્વા નાનુતપેય્યહં;
દદં ચિત્તં પસાદેય્યં, એતં સક્ક વરં વરે.

‘‘એતસ્મિં તે સુલપિતે…પે॰… મનસિચ્છસિ.
‘‘વરઞ્ચે મે અદો સક્ક, સબ્બભૂતાનમિસ્સર;
ન મં પુન ઉપેય્યાસિ, એતં સક્ક વરં વરે.

‘‘બહૂહિ વતચરિયાહિ, નરા ચ અથ નારિયો;
દસ્સનં અભિકઙ્ખન્તિ, કિં નુ મે દસ્સને ભયં.

‘‘તં તાદિસં દેવવણ્ણં, સબ્બકામસમિદ્ધિનં;
દિસ્વા તપો પમજ્જેય્યં, એતં તે દસ્સને ભય’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૩.૮૩-૧૦૩);

અથ સક્કો ‘‘સાધુ, ભન્તે, ન તે ઇતો પટ્ઠાય સન્તિકં આગમિસ્સામી’’તિ તં અભિવાદેત્વા પક્કામિ. મહાસત્તો યાવજીવં તત્થેવ વસન્તો આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ.

અનુરુદ્ધત્થેરો તદા સક્કો અહોસિ, લોકનાથો અકિત્તિપણ્ડિતો.

તસ્સ મહાભિનિક્ખમનસદિસં નિક્ખન્તત્તા **નેક્ખમ્મપારમી**. સુવિસુદ્ધસીલાચારતાય **સીલપારમી**. કામવિતક્કાદીનં સુટ્ઠુ વિક્ખમ્ભિતત્તા **વીરિયપારમી**. ખન્તિસંવરસ્સ પરમુક્કંસગમનતો **ખન્તિપારમી**. પટિઞ્ઞાનુરૂપં પટિપત્તિયા **સચ્ચપારમી**. સબ્બત્થ અચલસમાદાનાધિટ્ઠાનેન **અધિટ્ઠાનપારમી**. સબ્બસત્તેસુ હિતજ્ઝાસયેન **મેત્તાપારમી**. સત્તસઙ્ખારકતવિપ્પકારેસુ મજ્ઝત્તભાવપ્પત્તિયા **ઉપેક્ખાપારમી**. તાસં ઉપકારાનુપકારે ધમ્મે જાનિત્વા અનુપકારે ધમ્મે પહાય ઉપકારધમ્મેસુ પવત્તાપનપુરેચરા સહજાતા ચ ઉપાયકોસલ્લભૂતા અતિસલ્લેખવુત્તિસાધની ચ પઞ્ઞા **પઞ્ઞાપારમી**તિ ઇમાપિ દસ પારમિયો લબ્ભન્તિ.

દાનજ્ઝાસયસ્સ પન અતિઉળારભાવેન દાનમુખેન દેસના પવત્તા. તસ્મા સબ્બત્થ સમકા મહાકરુણા, દ્વેપિ પુઞ્ઞઞાણસમ્ભારા, કાયસુચરિતાદીનિ તીણિ બોધિસત્તસુચરિતાનિ, સચ્ચાધિટ્ઠાનાદીનિ ચત્તારિ અધિટ્ઠાનાનિ, ઉસ્સાહાદયો ચતસ્સો બુદ્ધભૂમિયો, સદ્ધાદયો પઞ્ચ મહાબોધિપરિપાચનીયા ધમ્મા, અલોભજ્ઝાસયાદયો છ બોધિસત્તાનં અજ્ઝાસયા, તિણ્ણો તારેસ્સામીતિઆદયો સત્ત પટિઞ્ઞા ધમ્મા, અપ્પિચ્છસ્સાયં ધમ્મો, નાયં ધમ્મો

મહિચ્છસ્સાતિઆદયો (દી॰ નિ॰ ૩.૩૫૮; અ॰ નિ॰ ૮.૩૦) અટ્ઠ મહાપુરિસવિતક્કા (દી॰ નિ॰ ૩.૩૫૮), નવ યોનિસોમનસિકારમૂલકા ધમ્મા, દાનજ્ઝાસયાદયો દસ મહાપુરિસજ્ઝાસયા, દાનસીલાદયો દસ પુઞ્ઞકિરિયવત્થૂનીતિ એવમાદયો યે અનેકસતઅનેકસહસ્સપ્પભેદા બોધિસમ્ભારભૂતા મહાબોધિસત્તગુણા. તે સબ્બેપિ યથારહં ઇધ નિદ્ધારેત્વા વત્તબ્બા.

અપિ ચેત્થ મહન્તં ભોગક્ખન્ધં મહન્તઞ્ચ ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય મહાભિનિક્ખમનસદિસં ગેહતો નિક્ખમનં, નિક્ખમિત્વા પબ્બજિતસ્સ બહુજનસમ્મતસ્સ સતો પરમપ્પિચ્છભાવેન કુલેસુ ગણેસુ ચ અલગ્ગતા, અચ્ચન્તમેવ લાભસક્કારસિલોકજિગુચ્છા, પવિવેકાભિરતિ, કાયજીવિતનિરપેક્ખો પરિચ્ચાગો, અનાહારસ્સેવ સતો દિવસત્તયમ્પિ દાનપીતિયા પરિતુટ્ઠસ્સ નિબ્બિકારસરીરયાપનં, માસદ્ધમાસમત્તમ્પિ કાલં યાચકે સતિ આહારં તથેવ દત્વા ''દાનગતેનેવ પીતિસુખેન સરીરં યાપેસ્સામી''તિ પરિચ્ચાગે અનોલીનવુત્તિસાધકો ઉળારો દાનજ્ઝાસયો, દાનં દત્વા પુન આહારપરિયેટ્ઠિયા અકરણહેતુભૂતા પરમસલ્લેખવુત્તીતિ એવમાદયો મહાસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વેદિતબ્બા. તેનેતં વુચ્ચતિ –

''એવં અચ્છરિયા હેતે, અબ્ભુતા ચ મહેસિનો;
મહાકારુણિકા ધીરા, સબ્બલોકેકબન્ધવા.

''અચિન્તેય્યાનુભાવા ચ, સદા સદ્ધમ્મગોચરા;
બોધિસત્તા મહાસત્તા, સુચિસલ્લેખવુત્તિનો.

''મહાવાતસમુદ્ધત-વીચિમાલો મહોદધિ;
અપિ લઙ્ઘેય્ય વેલન્તં, બોધિસત્તા ન ધમ્મતં.

''લોકે સઞ્ઞાતવદ્ધાપિ, ન તે ભાવિતભાવિનો;
લિમ્પન્તિ લોકધમ્મેહિ, તોયેન પદુમં યથા.

''યેસં વે અત્તનિ સ્નેહો, નિહીયતિ યથા યથા;
સત્તેસુ કરુણાસ્નેહો, વડ્ઢતેવ તથા તથા.

''યથા ચિત્તં વસે હોતિ, ન ચ ચિત્તવસાનુગા;
તથા કમ્મં વસે હોતિ, ન ચ કમ્મવસાનુગા.

''દોસેહિ નાભિભૂયન્તિ, સમુગ્ઘાતેન્તિ વા ન તે;
ચરન્તા બોધિપરિયેટ્ઠિં, પુરિસાજાનિયા બુધા.

''તેસુ ચિત્તપ્પસાદોપિ, દુક્ખતો પરિમોચયે;
પગેવાનુકિરિયા તેસં, ધમ્મસ્સ અનુધમ્મતો''તિ.

પરમત્થદીપનિયા ચરિયાપિટકસંવણ્ણનાય

અકિત્તિચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. સઙ્ખબ્રાહ્મણચરિયાવણ્ણના

૧૧-૧૨. દુતિયસ્મિં **પુનાપર**ન્તિ પુન અપરં, ન કેવલમિદં અકિત્તિચરિયમેવ, અથ ખો પુન અપરં અઞ્ઞં સઙ્ખચરિયમ્પિ પવક્ખિસ્સં, સુણોહીતિ અધિપ્પાયો. ઇતો પરેસુપિ એસેવ નયો. **સઙ્ખસવ્હયો**તિ સઙ્ખનામો. **મહાસમુદ્દં તરિતુકામો**તિ સુવણ્ણભૂમિં ગન્તું નાવાય મહાસમુદ્દં તરિતુકામો. **ઉપગચ્છામિ પટ્ટન**ન્તિ તામલિત્તિપટ્ટનં ઉદ્દિસ્સ ગચ્છામિ. સયમ્ભુઞાણેન પચ્ચેકબોધિયા અધિગતત્તા સયમેવ ભૂતન્તિ **સયમ્ભું**. કિલેસમારાદીસુ કેનચિપિ ન પરાજિતન્તિ **અપરાજિતં**, તિણ્ણં મારાનં મત્થકં મદ્દિત્વા ઠિતન્તિ અત્થો. **તત્તાય કઠિનભૂમિયા**તિ ઘમ્મસન્તાપેન સન્તત્તાય સક્ખરવાલુકાનિચિતત્તા ખરાય કક્ખળાય ભૂમિયા .

૧૩. તન્તિ તં પચ્ચેકબુદ્ધં. **ઇમમત્થ**ન્તિ ઇમં ઇદાનિ વક્ખમાનં ‘‘ઇદં ખેત્ત’’ન્તિઆદિકં અત્થં. **વિચિન્તયિ**ન્તિ તદા સઙ્ખબ્રાહ્મણભૂતો ચિન્તેસિન્તિ સત્થા વદતિ. તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા –

અતીતે અયં બારાણસી મોળિની નામ અહોસિ. મોળિનીનગરે બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સઙ્ખો નામ બ્રાહ્મણો હુત્વા અડ્ઢો મહદ્ધનો ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ નગરમજ્ઝે અત્તનો નિવેસનદ્વારેતિ છસુ ઠાનેસુ છ દાનસાલાયો કારેત્વા દેવસિકં છસતસહસ્સાનિ વિસ્સજ્જેન્તો કપણદ્ધિકાદીનં મહાદાનં પવત્તેસિ. સો એકદિવસં ચિન્તેસિ – ‘‘અહં ગેહે ધને ખીણે દાનં દાતું ન સક્ખિસ્સામિ, અપરિક્ખીણેયેવ ધને નાવાય સુવણ્ણભૂમિં ગન્ત્વા ધનં આહરિસ્સામી’’તિ. સો નાવં ભણ્ડસ્સ પૂરાપેત્વા પુત્તદારં આમન્તેત્વા ‘‘યાવાહં આગચ્છિસ્સામિ, તાવ મે દાનં અનુપચ્છિન્દન્તા પવત્તેય્યાથા’’તિ વત્વા દાસકમ્મકરપરિવુતો ઉપાહનં આરુય્હ છત્તેન ધારિયમાનેન પટ્ટનગામાભિમુખો પાયાસિ.

તસ્મિં ખણે ગન્ધમાદને એકો પચ્ચેકબુદ્ધો સત્તાહં નિરોધસમાપત્તિં સમાપજ્જિત્વા નિરોધસમાપત્તિતો વુટ્ઠાય લોકં વોલોકેન્તો તં ધનાહરણત્થં ગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘મહાપુરિસો ધનં આહરિતું ગચ્છતિ, ભવિસ્સતિ નુ ખો અસ્સ મહાસમુદ્દે અન્તરાયો, નો’’તિ આવજ્જેત્વા ‘‘ભવિસ્સતી’’તિ ઞત્વા ‘‘એસ મં દિસ્વા છત્તઞ્ચ ઉપાહનઞ્ચ મય્હં દત્વા ઉપાહનદાનનિસ્સન્દેન સમુદ્દે ભિન્નાય નાવાય પતિટ્ઠં લભિસ્સતિ, કરિસ્સામિસ્સ અનુગ્ગહ’’ન્તિ આકાસેન ગન્ત્વા તસ્સ અવિદૂરે ઓતરિત્વા મજ્ઝન્હિકસમયે ચણ્ડવાતાતપેન અઙ્ગારસન્થતસદિસં ઉણ્હવાલુકં મદ્દન્તો તસ્સ અભિમુખં આગચ્છિ. સો તં દિસ્વાવ હટ્ઠતુટ્ઠો ‘‘પુઞ્ઞક્ખેત્તં મે આગતં, અજ્જ મયા એત્થ બીજં રોપેતું વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેસિ. તેન વુત્તં ‘‘તમહં પટિપથે દિસ્વા, ઇમમત્થં વિચિન્તયિ’’ન્તિઆદિ.

તત્થ **ઇદં ખેત્ત**ન્તિઆદિ ચિન્તિતાકારદસ્સનં. **ખેત્ત**ન્તિ ખિત્તં બીજં મહપ્ફલભાવકરણેન તાયતીતિ ખેત્તં, પુબ્બણ્ણાપરણ્ણવિરુહનભૂમિ. ઇધ પન ખેત્તં વિયાતિ ખેત્તં, અગ્ગદક્ખિણેય્યો પચ્ચેકબુદ્ધો. તેનેવાહ ‘‘પુઞ્ઞકામસ્સ જન્તુનો’’તિ.

૧૪. મહાગમન્તિ વિપુલફલાગમં, સસ્સસમ્પત્તિદાયકન્તિ અત્થો. **બીજં ન રોપેતી**તિ બીજં ન વપતિ.

ખેત્તવરુત્તમન્તિ ખેત્તવરેસુપિ ઉત્તમં. સીલાદિગુણસમ્પન્ના હિ વિસેસતો અરિયસાવકા ખેત્તવરા, તતોપિ અગ્ગભૂતો પચ્ચેકબુદ્ધો ખેત્તવરુત્તમો. **કાર**ન્તિ સક્કારં. યદિ ન કરોમીતિ સમ્બન્ધો. ઇદં વુત્તં હોતિ – ઇદમીદિસં

અનુત્તરં પુઞ્ઞક્ખેત્તં લભિત્વા તત્થ પૂજાસક્કારં યદિ ન કરોમિ, પુઞ્ઞેન અત્થિકો નામાહં ન ભવેય્યન્તિ.

૧૬-૧૭. યથા અમચ્ચોતિઆદીનં દ્વિન્નં ગાથાનં અયં સઙ્ખેપત્થો – **યથા** નામ યો કોચિ રઞ્ઞા મુદ્દાધિકારે ઠપિતો લઞ્છનધરો અમચ્ચપુરિસો સેનાપતિ વા સો **અન્તેપુરે જને** બહિદ્ધા ચ બલકાયાદીસુ **રઞ્ઞો** યથાનુસિટ્ઠં ન પટિપજ્જતિ **ન તેસં ધનધઞ્ઞં દેતિ**, તં તં કત્તબ્બં વત્તં પરિહાપેતિ. સો **મુદ્દિતો** પરિહાયતિ મુદ્દાધિકારલદ્ધવિભવતો પરિધંસતિ, **એવમેવ** અહમ્પિ પુઞ્ઞકમ્મસ્સ રતો લદ્ધબ્બપુઞ્ઞફલસઙ્ખાતં **પુઞ્ઞકામો** દક્ખિણાય વિપુલફલભાવકરણેન **વિપુલં દિસ્વાન** તં **દક્ખિણં** ઉળારં દક્ખિણેય્યં લભિત્વા **તસ્સ દાનં યદિ ન દદામિ પુઞ્ઞતો** આયતિં પુઞ્ઞફલતો ચ પરિધંસામિ. તસ્મા ઇધ મયા પુઞ્ઞં કાતબ્બમેવાતિ.

એવં પન ચિન્તેત્વા મહાપુરિસો દૂરતોવ ઉપાહના ઓરોહિત્વા વેગેન ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ‘‘ભન્તે, મય્હં અનુગ્ગહત્થાય ઇમં રુક્ખમૂલં ઉપગચ્છથા’’તિ વત્વા તસ્મિં રુક્ખમૂલં ઉપસઙ્કમન્તે તત્થ વાલુકં ઉસ્સાપેત્વા ઉત્તરાસઙ્ગં પઞ્ઞાપેત્વા પચ્ચેકબુદ્ધે તત્થ નિસિન્ને વન્દિત્વા વાસિતપરિસ્સાવિતેન ઉદકેન તસ્સ પાદે ધોવિત્વા, ગન્ધતેલેન મક્ખેત્વા, અત્તનો ઉપાહનં પુઞ્છિત્વા, ગન્ધતેલેન મક્ખેત્વા, તસ્સ પાદે પટિમુઞ્ચિત્વા ‘‘ભન્તે, ઇમં ઉપાહનં આરુય્હ, ઇમં છત્તં મત્થકે કત્વા ગચ્છથા’’તિ છત્તુપાહનં અદાસિ. સોપિસ્સ અનુગ્ગહત્થાય તં ગહેત્વા પસાદસંવડ્ઢનત્થં પસ્સન્તસ્સેવ વેહાસં ઉપ્પતિત્વા ગન્ધમાદનં અગમાસિ. તેન વુત્તં –

૧૮. ‘‘એવાહં ચિન્તયિત્વાન, ઓરોહિત્વા ઉપાહના;
તસ્સ પાદાનિ વન્દિત્વા, અદાસિં છત્તુપાહન’’ન્તિ.

બોધિસત્તો તં દિસ્વા અતિવિય પસન્નચિત્તો પટ્ટનં ગન્ત્વા નાવં અભિરુહિ. અથસ્સ મહાસમુદ્દં તરન્તસ્સ સત્તમે દિવસે નાવા વિવરમદાસિ. ઉદકં ઉસ્સિઞ્ચિતું નાસક્ખિંસુ. મહાજનો મરણભયભીતો અત્તનો અત્તનો દેવતા નમસ્સિત્વા મહાવિરવં વિરવિ. બોધિસત્તો એકં ઉપટ્ઠાકં ગહેત્વા સકલસરીરં તેલેન મક્ખેત્વા સપ્પિના સદ્ધિં સક્ખરચુણ્ણાનિ યાવદત્થં ખાદિત્વા તમ્પિ ખાદાપેત્વા તેન સદ્ધિં કૂપકયટ્ઠિમત્થકં આરુય્હ ‘‘ઇમાય દિસાય અમ્હાકં નગર’’ન્તિ દિસં વવત્થપેત્વા મચ્છકચ્છપપરિપન્થતો અત્તાનં સચ્ચાધિટ્ઠાનેન પમોચેન્તો તેન સદ્ધિં ઉસભમત્તટ્ઠાનં અતિક્કમિત્વા પતિત્વા સમુદ્દં તરિતું આરભિ. મહાજનો પન તત્થેવ વિનાસં પાપુણિ. તસ્સ તરન્તસ્સેવ સત્ત દિવસા ગતા. સો તસ્મિમ્પિ કાલે લોણોદકેન મુખં વિક્ખાલેત્વા ઉપોસથિકો અહોસિયેવ.

તદા પન ઈદિસાનં પુરિસવિસેસાનં રક્ખણત્થાય ચતૂહિ લોકપાલેહિ ઠપિતા મણિમેખલા નામ દેવધીતા અત્તનો ઇસ્સરિયેન સત્તાહં પમજ્જિત્વા સત્તમે દિવસે તં દિસ્વા ‘‘સચાયં ઇધ મરિસ્સ, અતિવિય ગારય્હા અભવિસ્સ’’ન્તિ સંવિગ્ગહદયા સુવણ્ણપાતિયા દિબ્બભોજનસ્સ પૂરેત્વા વેગેનાગન્ત્વા ‘‘બ્રાહ્મણ, ઇદં દિબ્બભોજનં ભુઞ્જા’’તિ આહ. સો તં ઉલ્લોકેત્વા ‘‘નાહં ભુઞ્જામિ, ઉપોસથિકોમ્હી’’તિ પટિક્ખિપિત્વા તં પુચ્છન્તો –

‘‘યં ત્વં સુખેનાભિસમેક્ખસે મં, ભુઞ્જસ્સુ ભત્તં ઇતિ મં વદેસિ;
પુચ્છામિ તં નારિ મહાનુભાવે, દેવી નુસિ ત્વં ઉદ માનુસી નૂ’’તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૪૨) –

આહ. સા તસ્સ પટિવચનં દેન્તી –

‘‘દેવી અહં સઙ્ખ મહાનુભાવા, ઇધાગતા સાગરવારિમજ્ઝે;

અનુકમ્પિકા નો ચ પદુટ્ઠચિત્તા, તવેવ અત્થાય ઇધાગતાસ્મિ.

‘‘ઇધન્નપાનં સયનાસનઞ્ચ, યાનાનિ નાનાવિવિધાનિ સન્તિ;
સબ્બસ્સ ત્યાહં પટિપાદયામિ, યં કિઞ્ચિ તુય્હં મનસાભિપત્થિત’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૪૩-૪૪) –

ઇમા ગાથા અભાસિ. તં સુત્વા મહાસત્તો ‘‘અયં દેવધીતા સમુદ્દપિટ્ઠે મય્હં ‘ઇદઞ્ચિદઞ્ચ દમ્મી’તિ વદતિ, યઞ્ચેસા મય્હં દેતિ, તમ્પિ મમ પુઞ્ઞેનેવ, તં પન પુઞ્ઞં અયં દેવધીતા જાનાતિ નુ ખો, ઉદાહુ ન જાનાતિ, પુચ્છિસ્સામિ તાવ ન’’ન્તિ ચિન્તેત્વા પુચ્છન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘યં કિઞ્ચિ યિટ્ઠઞ્ચ હુતઞ્ચ મય્હં, સબ્બસ્સ નો ઇસ્સરા ત્વં સુગત્તે;
સુસ્સોણિ સુબ્ભૂરુ વિલગ્ગમજ્ઝે, કિસ્સ મે કમ્મસ્સ અયં વિપાકો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૪૫);

તત્થ **યિટ્ઠ**ન્તિ દાનવસેન યજિતં. **હુત**ન્તિ આહુનપાહુનવસેન દિન્નં. **સબ્બસ્સ નો ઇસ્સરા ત્વ**ન્તિ અમ્હાકં પુઞ્ઞકમ્મસ્સ સબ્બસ્સ ત્વં ઇસ્સરા, ‘‘અયં ઇમસ્સ વિપાકો, અયં ઇમસ્સા’’તિ બ્યાકરિતું સમત્થા. **સુસ્સોણી**તિ સુન્દરજઘને. **સુબ્ભૂરૂ**તિ સુન્દરેહિ ભમુકેહિ ઊરૂહિ ચ સમન્નાગતે. **વિલગ્ગમજ્ઝે**તિ વિલગ્ગતનુમજ્ઝે. **કિસ્સ મે**તિ મયા કતકમ્મેસુ કતર**કમ્મસ્સ અયં વિપાકો**, યેનાહં અપ્પતિટ્ઠે મહાસમુદ્દે અજ્જ પતિટ્ઠં લભામીતિ.

તં સુત્વા દેવધીતા ‘‘અયં બ્રાહ્મણો ‘યં અત્તના કુસલકમ્મં કતં, તં કમ્મં ન જાનાતી’તિ સઞ્ઞાય પુચ્છતિ મઞ્ઞે, કથેસ્સામિ ન’’ન્તિ નાવાભિરુહનદિવસે પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ છત્તુપાહનદાનપુઞ્ઞમેવ તસ્સ કારણન્તિ કથેન્તી –

‘‘ઘમ્મે પથે બ્રાહ્મણ એકભિક્ખું, ઉગ્ઘટ્ટપાદં તસિતં કિલન્તં;
પટિપાદયી સુક્ક ઉપાહનાનિ, સા દક્ખિણા કામદુહા તવજ્જા’’તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૪૬) –

ગાથમાહ.

તત્થ **એકભિક્ખુ**ન્તિ એકં પચ્ચેકબુદ્ધં સન્ધાયાહ. **ઉગ્ઘટ્ટપાદ**ન્તિ ઉણ્હવાલુકાય ઘટ્ટપાદં, વિબાધિતપાદન્તિ અત્થો. **તસિત**ન્તિ પિપાસિતં. **પટિપાદયી**તિ પટિપાદેસિ યોજેસિ. **કામદુહા**તિ સબ્બકામદાયિકા.

તં સુત્વા મહાસત્તો ‘‘એવરૂપેપિ નામ અપ્પતિટ્ઠે મહાસમુદ્દે મયા દિન્નં છત્તુપાહનદાનં મમ સબ્બકામદદં જાતં અહો સુદિન્ન’’ન્તિ તુટ્ઠચિત્તો –

‘‘સા હોતુ નાવા ફલકૂપપન્ના, અનવસ્સુતા એરકવાતયુત્તા;
અઞ્ઞસ્સ યાનસ્સ ન હેત્થ ભૂમિ, અજ્જેવ મં મોળિનિં પાપયસ્સૂ’’તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૪૭) –

ગાથમાહ.

તત્થ **ફલકૂપપન્ના**તિ મહાનાવતાય બહૂહિ ફલકેહિ ઉપેતા. ઉદકપ્પવેસનાભાવેન **અનવસ્સુતા**. સમ્મા ગહેત્વા ગમનકવાતેન **એરકવાતયુત્તા**.

દેવધીતા તસ્સ વચનં સુત્વા તુટ્ઠહટ્ઠા દીઘતો અટ્ઠઉસભં વિત્થારતો ચતુઉસભં ગમ્ભીરતો વીસતિયટ્ઠિકં સત્તરતનમયં નાવં માપેત્વા કૂપફિયારિત્તયુત્તાનિ ઇન્દનીલરજતસુવણ્ણમયાદીનિ નિમ્મિનિત્વા સત્તન્નં રતનાનં પૂરેત્વા બ્રાહ્મણં આલિઙ્ગેત્વા નાવં આરોપેસિ, ઉપટ્ઠાકં પનસ્સ ન ઓલોકેસિ. બ્રાહ્મણો અત્તના કતકલ્યાણતો તસ્સ પત્તિં અદાસિ, સો અનુમોદિ. અથ દેવધીતા તમ્પિ આલિઙ્ગેત્વા નાવાય પતિટ્ઠાપેત્વા તં નાવં મોળિનીનગરં નેત્વા બ્રાહ્મણસ્સ ઘરે ધનં પતિટ્ઠાપેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ અગમાસિ. તેનાહ ભગવા –

''સા તત્થ વિત્તા સુમના પતીતા, નાવં સુચિત્તં અભિનિમ્મિનિત્વા;
આદાય સઙ્ખં પુરિસેન સદ્ધિં, ઉપાનયી નગરં સાધુરમ્મ''ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૪૮);

મહાપુરિસસ્સ હિ ચિત્તસમ્પત્તિયા પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ ચ નિરોધતો વુટ્ઠિતભાવેન સત્તસુ ચેતનાસુ આદિચેતના દિટ્ઠધમ્મવેદનીયા અતિઉળારફલા ચ જાતા. ઇદમ્પિ તસ્સ દાનસ્સ અપ્પમત્તફલન્તિ દટ્ઠબ્બં. અપરિમાણફલઞ્હિ તં દાનં બોધિસમ્ભારભૂતં. તેન વુત્તં –

૧૯. ''તેનેવાહં સતગુણતો, સુખુમાલો સુખેધિતો;
અપિ ચ દાનં પરિપૂરેન્તો, એવં તસ્સ અદાસહ''ન્તિ.

તત્થ **તેના**તિ તતો પચ્ચેકબુદ્ધતો, **સતગુણતો**તિ સતગુણેન **અહં** તદા સઙ્ખભૂતો **સુખુમાલો**, તસ્મા **સુખેધિતો** સુખસંવટ્ઠો, **અપિ ચ** એવં સન્તેપિ **દાનં પરિપૂરેન્તો**, **એવં** મય્હં દાનપારમી પરિપૂરેતૂતિ **તસ્સ** પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ અત્તનો સરીરદુક્ખં અનપેક્ખિત્વા છત્તુપાહનં **અદાસિ**ન્તિ અત્તનો દાનજ્ઝાસયસ્સ ઉળારભાવં સત્થા પવેદેસિ.

બોધિસત્તોપિ યાવજીવં અમિતધનગેહં અજ્ઝાવસન્તો ભિય્યોસોમત્તાય દાનાનિ દત્વા સીલાનિ રક્ખિત્વા આયુપરિયોસાને સપરિસો દેવનગરં પૂરેસિ.

તદા દેવધીતા ઉપ્પલવણ્ણા અહોસિ, પુરિસો આનન્દત્થેરો, લોકનાથો સઙ્ખબ્રાહ્મણો.

તસ્સ સુવિસુદ્ધનિચ્ચસીલઉપોસથસીલાદિવસેન સીલપારમી દાનસીલાદીનં પટિપક્ખતો નિક્ખન્તત્તા કુસલધમ્મવસેન નેક્ખમ્મપારમી, દાનાદિનિપ્ફાદનત્થં અબ્ભુસ્સહનવસેન તથા મહાસમુદ્દતરણવાયામવસેન ચ વીરિયપારમી, તદત્થં અધિવાસનખન્તિવસેન ખન્તિપારમી, પટિઞ્ઞાનુરૂપપ્પટિપત્તિયા સચ્ચપારમી, સબ્બત્થ અચલસમાદાનાધિટ્ઠાનવસેન અધિટ્ઠાનપારમી, સબ્બસત્તેસુ હિતજ્ઝાસયવસેન મેત્તાપારમી, સત્તસઙ્ખારકતવિપ્પકારેસુ મજ્ઝત્તભાવપ્પત્તિયા ઉપેક્ખાપારમી, સબ્બપારમીનં ઉપકારાનુપકારે ધમ્મે જાનિત્વા અનુપકારે ધમ્મે પહાય ઉપકારધમ્મેસુ પવત્તાપનપુરેચરા સહજાતા ચ ઉપાયકોસલ્લભૂતા પઞ્ઞા પઞ્ઞાપારમીતિ ઇમાપિ પારમિયો લબ્ભન્તિ.

દાનજ્ઝાસયસ્સ પન અતિઉળારભાવેન દાનપારમીવસેન દેસના પવત્તા. યસ્મા ચેત્થ દસ પારમિયો લબ્ભન્તિ, તસ્મા હેટ્ઠા વુત્તા મહાકરુણાદયો બોધિસત્તગુણા ઇધાપિ યથારહં નિદ્ધારેતબ્બા. તથા અત્તનો ભોગસુખં અનપેક્ખિત્વા મહાકરુણાય ''દાનપારમિં પૂરેસ્સામી''તિ દાનસમ્ભારસંહરણત્થં સમુદ્દતરણં, તત્થ ચ સમુદ્દપતિતસ્સપિ ઉપોસથાધિટ્ઠાનં, સીલખણ્ડભયેન દેવધીતાયપિ ઉપગતાય આહારાનાહરણન્તિ એવમાદયો

મહાસત્તસ્સ ગુણા વેદિતબ્બા. ઇદાનિ વક્ખમાનેસુ સેસચરિતેસુ ઇમિનાવ નયેન ગુણનિદ્ધારણં વેદિતબ્બં . તત્થ તત્થ વિસેસમત્તમેવ વક્ખામ. તેનેતં વુચ્ચતિ –

“એવં અચ્છરિયા હેતે, અબ્ભુતા ચ મહેસિનો…પે॰…;
પગેવાનુકિરિયા તેસં, ધમ્મસ્સ અનુધમ્મતો”તિ.

સઙ્ખબ્રાહ્મણચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. કુરુરાજચરિયાવણ્ણના

૨૦. **પુનાપરં યદા હોમિ, ઇન્દપત્થે પુરુત્તમે**તિ ઇન્દપત્થનામકે કુરુરટ્ઠસ્સ પુરવરે ઉત્તમનગરે. **રાજા**તિ ધમ્મેન સમેન ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ પરિસં રઞ્જેતીતિ રાજા. **કુસલે દસહુપાગતો**તિ કુસલેહિ દસહિ સમન્નાગતો, દાનાદીહિ દસહિ પુઞ્ઞકિરિયવત્થૂહિ, દસહિ કુસલકમ્મપથેહિ વા યુત્તોતિ અત્થો.

૨૧. **કલિઙ્ગરટ્ઠવિસયા**તિ કલિઙ્ગરટ્ઠસઙ્ખાતવિસયા. **બ્રાહ્મણા ઉપગચ્છુ મ**ન્તિ કલિઙ્ગરાજેન ઉય્યોજિતા અટ્ઠ બ્રાહ્મણા મં ઉપસઙ્કમિંસુ. ઉપસઙ્કમિત્વા ચ પન **આયાચું મં હત્થિનાગ**ન્તિ હત્થિભૂતં મહાનાગં મં આયાચિંસુ. **ધઞ્ઞ**ન્તિ ધનાયિતબ્બસિરિસોભગ્ગપ્પત્તં લક્ખણસમ્પન્નં. **મઙ્ગલસમ્મત**ન્તિ તાયયેવ લક્ખણસમ્પત્તિયા મઙ્ગલં અભિવુડ્ઢિકારણન્તિ અભિસમ્મતં જનેહિ.

૨૨. **અવુટ્ઠિકો**તિ વસ્સરહિતો. **દુબ્ભિક્ખો**તિ દુલ્લભભોજનો. **છાતકો મહા**તિ મહતી જિઘચ્છાબાધા વત્તતીતિ અત્થો. **દદાહી**તિ દેહિ. **નીલ**ન્તિ નીલવણ્ણં. **અઞ્જનસવ્હય**ન્તિ અઞ્જનસદ્દેન અવ્હાતબ્બં, અઞ્જનનામકન્તિ અત્થો. ઇદં વુત્તં હોતિ – અમ્હાકં કલિઙ્ગરટ્ઠં અવુટ્ઠિકં, તેન ઇદાનિ મહાદુબ્ભિક્ખં તત્થ મહન્તં છાતકભયં ઉપ્પન્નં, તસ્સ વૂપસમત્થાય ઇમં અઞ્જનગિરિસઙ્કાસં તુય્હં અઞ્જનનામકં મઙ્ગલહત્થિં દેહિ, ઇમસ્મિઞ્હિ તત્થ નીતે દેવો વસ્સિસ્સતિ, તેન તં સબ્બભયં વૂપસમ્મિસ્સતીતિ. તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા –

અતીતે કુરુરટ્ઠે ઇન્દપત્થનગરે બોધિસત્તો કુરુરાજસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગહેત્વા અનુપુબ્બેન વિઞ્ઞુતં પત્તો, તક્કસિલં ગન્ત્વા યોગવિહિતાનિ સિપ્પાયતનાનિ વિજ્જાટ્ઠાનાનિ ચ ઉગ્ગહેત્વા પચ્ચાગતો પિતરા ઉપરજ્જે ઠપિતો, અપરભાગે પિતુ અચ્ચયેન રજ્જં પત્વા દસ રાજધમ્મે અકોપેન્તો ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ ધનઞ્ચયો નામ નામેન. સો ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ નગરમજ્ઝે નિવેસનદ્વારેતિ છ દાનસાલાયો કારેત્વા દેવસિકં છસતસહસ્સં ધનં વિસ્સજ્જેન્તો સકલજમ્બુદીપં ઉન્નઙ્ગલં કત્વા દાનં અદાસિ. તસ્સ દાનજ્ઝાસયતા દાનાભિરતિ સકલજમ્બુદીપં પત્થરિ.

તસ્મિં કાલે કલિઙ્ગરટ્ઠે દુબ્ભિક્ખભયં છાતકભયં રોગભયન્તિ તીણિ ભયાનિ ઉપ્પજ્જિંસુ. સકલરટ્ઠવાસિનો દન્તપુરં ગન્ત્વા રાજભવનદ્વારે ઉક્કુટ્ઠિમકંસુ “દેવં વસ્સાપેહિ દેવા”તિ. રાજા તં સુત્વા “કિંકારણા એતે વિરવન્તી”તિ અમચ્ચે પુચ્છિ. અમચ્ચા રઞ્ઞો તમત્થં આરોચેસું. રાજા પોરાણકરાજાનો દેવે અવસ્સન્તે કિં કરોન્તીતિ. “દેવો વસ્સતૂ”તિ દાનં દત્વા ઉપોસથં અધિટ્ઠાય સમાદિન્નસીલા સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા દબ્બસન્થરે સત્તાહં નિપજ્જન્તીતિ. તં સુત્વા તથા અકાસિ. દેવો ન વસ્સિ, એવં રાજા અહં મયા કત્તબ્બકિચ્ચં અકાસિં, દેવો ન વસ્સતિ, કિન્તિ કરોમાતિ. દેવ, ઇન્દપત્થનગરે ધનઞ્ચયસ્સ નામ કુરુરાજસ્સ મઙ્ગલહત્થિમ્હિ આનીતે દેવો

વસ્સિસ્સતીતિ . સો રાજા બલવાહનસમ્પન્નો દુપ્પસહો, કથમસ્સ હત્થિં આનેસ્સામાતિ. મહારાજ, તેન સદ્ધિં યુદ્ધકિચ્ચં નત્થિ, દાનજ્ઝાસયો સો રાજા દાનાભિરતો યાચિતો સમાનો અલઙ્કતસીસમ્પિ છિન્દિત્વા પસાદસમ્પન્નાનિ અક્ખીનિપિ ઉપ્પાટેત્વા સકલરજ્જમ્પિ નિય્યાતેત્વા દદેય્ય, હત્થિમ્હિ વત્તબ્બમેવ નત્થિ, અવસ્સં યાચિતો સમાનો દસ્સતીતિ. કે પન યાચિતું સમત્થાતિ? બ્રાહ્મણા, મહારાજાતિ. રાજા અટ્ઠ બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા સક્કારસમ્માનં કત્વા પરિબ્બયં દત્વા હત્થિયાચનત્થં પેસેસિ. તે સબ્બત્થ એકરત્તિવાસેન તુરિતગમનં ગન્ત્વા કતિપાહં નગરદ્વારે દાનસાલાસુ ભુઞ્જન્તા સરીરં સન્તપ્પેત્વા રઞ્ઞો દાનગ્ગં આગમનપથે કાલં આગમયમાના પાચીનદ્વારે અટ્ઠંસુ.

બોધિસત્તોપિ પાતોવ ન્હાતાનુલિત્તો સબ્બાલઙ્કારપ્પટિમણ્ડિતો અલઙ્કતવરવારણખન્ધગતો મહન્તેન રાજાનુભાવેન દાનસાલં ગન્ત્વા ઓતરિત્વા સત્તટ્ઠજનાનં સહત્થેન દાનં દત્વા ''ઇમિનાવ નીહારેન દેથા''તિ વત્વા હત્થિં અભિરુહિત્વા દક્ખિણદ્વારં અગમાસિ. બ્રાહ્મણા પાચીનદ્વારે આરક્ખસ્સ બલવતાય ઓકાસં અલભિત્વા દક્ખિણદ્વારં ગન્ત્વા રાજાનં આગચ્છન્તં ઉલ્લોકયમાના દ્વારતો નાતિદૂરે ઉન્નતટ્ઠાને ઠિતા સમ્પત્તં રાજાનં હત્થે ઉક્ખિપિત્વા જયાપેસું. રાજા વજિરઙ્કુસેન વારણં નિવત્તેત્વા તેસં સન્તિકં ગન્ત્વા તે બ્રાહ્મણે ''કિં ઇચ્છથા''તિ પુચ્છિ. બ્રાહ્મણા ''કલિઙ્ગરટ્ઠં દુબ્ભિક્ખભયેન છાતકભયેન રોગભયેન ચ ઉપદ્દુતં. સો ઉપદ્દવો ઇમસ્મિં તવ મઙ્ગલહત્થિમ્હિ નીતે વૂપસમ્મિસ્સતિ. તસ્મા ઇમં અઞ્જનવણ્ણં નાગં અમ્હાકં દેહી''તિ આહંસુ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ ''કલિઙ્ગરટ્ઠવિસયા...પે॰... અઞ્જનસવ્હય''ન્તિ. તસ્સત્થો વુત્તો એવ.

અથ બોધિસત્તો ''ન મેતં પતિરૂપં, યં મે યાચકાનં મનોરથવિઘાતો સિયા, મય્હઞ્ચ સમાદાનભેદો સિયા''તિ હત્થિક્ખન્ધતો ઓતરિત્વા ''સચે અનલઙ્કતટ્ઠાનં અત્થિ, અલઙ્કરિત્વા દસ્સામી''તિ સમન્તતો ઓલોકેત્વા અનલઙ્કતટ્ઠાનં અદિસ્વા સોણ્ડાય નં ગહેત્વા બ્રાહ્મણાનં હત્થેસુ ઠપેત્વા રતનભિઙ્ગારેન પુપ્ફગન્ધવાસિતં ઉદકં પાતેત્વા અદાસિ. તેન વુત્તં –

૨૩. ''ન મે યાચકમનુપ્પત્તે, પટિક્ખેપો અનુચ્છવો;
મા મે ભિજ્જિ સમાદાનં, દસ્સામિ વિપુલં ગજં.

૨૪. ''નાગં ગહેત્વા સોણ્ડાય, ભિઙ્ગારે રતનામયે;
જલં હત્થે આકિરિત્વા, બ્રાહ્મણાનં અદં ગજ''ન્તિ.

તત્થ **યાચકમનુપ્પત્તે**તિ યાચકે અનુપ્પત્તે. **અનુચ્છવો**તિ અનુચ્છવિકો પતિરૂપો. **મા મે ભિજ્જિ સમાદાન**ન્તિ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણત્થાય સબ્બસ્સ યાચકસ્સ સબ્બં અનવજ્જં ઇચ્છિતં દદન્તો દાનપારમિં પૂરેસ્સામીતિ યં મય્હં સમાદાનં, તં મા ભિજ્જિ. તસ્મા **દસ્સામિ વિપુલં ગજ**ન્તિ મહન્તં ઇમં મઙ્ગલહત્થિં દસ્સામીતિ. **અદ**ન્તિ અદાસિં.

૨૫. તસ્મિં પન હત્થિમ્હિ દિન્ને અમચ્ચા બોધિસત્તં એતદવોચું – ''કસ્મા, મહારાજ, મઙ્ગલહત્થિં દદત્થ, નનુ અઞ્ઞો હત્થી દાતબ્બો, રઞ્ઞા નામ એવરૂપો ઓપવય્હો મઙ્ગલહત્થી ઇસ્સરિયં અભિવિજયઞ્ચ આકઙ્ખન્તેન ન દાતબ્બો''તિ . મહાસત્તો યં મં યાચકા યાચન્તિ, તદેવ મયા દાતબ્બં, સચે પન મં રજ્જં યાચેય્યું, રજ્જમ્પિ તેસં દદેય્યં, મય્હં રજ્જતોપિ જીવિતતોપિ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણમેવ પિયતરં, તસ્મા તં હત્થિં અદાસિન્તિ આહ. તેન વુત્તં ''**તસ્સ નાગે પદિન્નમ્હી**''તિઆદિ. તત્થ **તસ્સા**તિ તસ્સ તેન, તસ્મિં **નાગે** હત્થિમ્હિ દિન્ને.

૨૬. **મઙ્ગલસમ્પન્ન**ન્તિ મઙ્ગલગુણેહિ સમન્નાગતં. **સઙ્ગામવિજયુત્તમ**ન્તિ સઙ્ગામવિજયા ઉત્તમં, સઙ્ગામવિજયે વા ઉત્તમં પધાનં પવરં નાગં. **કિં તે રજ્જં કરિસ્સતી**તિ તસ્મિં નાગે અપગતે તવ રજ્જં કિં કરિસ્સતિ, રજ્જકિચ્ચં ન કરિસ્સતિ, રજ્જમ્પિ અપગતમેવાતિ દસ્સેતિ.

૨૭. **રજ્જમ્પિ મે દદે સબ્બ**ન્તિ તિટ્ઠતુ નાગો તિરચ્છાનગતો, ઇદં મે સબ્બં કુરુરટ્ઠમ્પિ યાચકાનં દદેય્યં. **સરીરં દજ્જમત્તનો**તિ રજ્જેપિ વા કિં વત્તબ્બં, અત્તનો સરીરમ્પિ યાચકાનં દદેય્યં, સબ્બોપિ હિ મે અજ્ઝત્તિકબાહિરો પરિગ્ગહો લોકહિતત્થમેવ મયા પરિચ્ચત્તો. યસ્મા **સબ્બઞ્ઞુતં પિયં મય્હં** સબ્બઞ્ઞુતા ચ દાનપારમિં આદિં કત્વા સબ્બપારમિયો અપૂરેન્તેન ન સક્કા લદ્ધું, તસ્મા નાગં અદાસિં અહન્તિ દસ્સેતિ.

એવમ્પિ તસ્મિં નાગે આનીતે કલિઙ્ગરટ્ઠે દેવો ન વસ્સતેવ. કલિઙ્ગરાજા ‘‘ઇદાનિપિ ન વસ્સતિ, કિં નુ ખો કારણ’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘કુરુરાજા ગરુધમ્મે રક્ખતિ, તેનસ્સ રટ્ઠે અન્વદ્ધમાસં અનુદસાહં દેવો વસ્સતિ, રઞ્ઞો ગુણાનુભાવો એસ, ન ઇમસ્સ તિરચ્છાનગતસ્સા’’તિ જાનિત્વા ‘‘મયમ્પિ ગરુધમ્મે રક્ખિસ્સામ, ગચ્છથ ધનઞ્ચયકોરબ્યસ્સ સન્તિકે તે સુવણ્ણપટ્ટે લિખાપેત્વા આનેથા’’તિ અમચ્ચે પેસેસિ. ગરુધમ્મા વુચ્ચન્તિ પઞ્ચ સીલાનિ, તાનિ બોધિસત્તો સુપરિસુદ્ધાનિ કત્વા રક્ખતિ, યથા ચ બોધિસત્તો. એવમસ્સ માતા અગ્ગમહેસી, કનિટ્ઠભાતા ઉપરાજા, પુરોહિતો બ્રાહ્મણો, રજ્જુગ્ગાહકો અમચ્ચો, સારથિ સેટ્ઠિ, દોણમાપકો દોવારિકો, નગરસોભિની વણ્ણદાસીતિ. તેન વુત્તં –

> ‘‘રાજા માતા મહેસી ચ, ઉપરાજા પુરોહિતો;
> રજ્જુગ્ગાહો સારથી સેટ્ઠિ, દોણો દોવારિકો તથા;
> ગણિકા તે એકાદસ, ગરુધમ્મે પતિટ્ઠિતા’’તિ.

તે અમચ્ચા બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા તમત્થં આરોચેસું. મહાસત્તો ‘‘મય્હં ગરુધમ્મે કુક્કુચ્ચં અત્થિ, માતા પન મે સુરક્ખિતં રક્ખતિ, તસ્સા સન્તિકે ગણ્હથા’’તિ વત્વા તેહિ ‘‘મહારાજ, કુક્કુચ્ચં નામ સિક્ખાકામસ્સ સલ્લેખવુત્તિનો હોતિ, દેથ નો’’તિ યાચિતો ‘‘પાણો ન હન્તબ્બો, અદિન્નં ન આદાતબ્બં, કામેસુમિચ્છાચારો ન ચરિતબ્બો, મુસા ન ભણિતબ્બં, મજ્જં ન પાતબ્બ’’ન્તિ સુવણ્ણપટ્ટે લિખાપેત્વા ‘‘એવં સન્તેપિ માતુ સન્તિકે ગણ્હથા’’તિ આહ.

દૂતા રાજાનં વન્દિત્વા તસ્સા સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘દેવિ, તુમ્હે કિર ગરુધમ્મં રક્ખથ, તં નો દેથા’’તિ વદિંસુ. બોધિસત્તસ્સ માતાપિ તથેવ અત્તનો કુક્કુચ્ચસ્સ અત્થિભાવં વત્વાવ તેહિ યાચિતા અદાસિ. તથા મહેસિઆદયોપિ. તે સબ્બેસમ્પિ સન્તિકે સુવણ્ણપટ્ટે ગરુધમ્મે લિખાપેત્વા દન્તપુરં ગન્ત્વા કલિઙ્ગરઞ્ઞો દત્વા તં પવત્તિં આરોચેસું. સોપિ રાજા તસ્મિં ધમ્મે વત્તમાનો પઞ્ચ સીલાનિ પૂરેસિ. તતો સકલકલિઙ્ગરટ્ઠે દેવો વસ્સિ. તીણિ ભયાનિ વૂપસન્તાનિ. રટ્ઠં ખેમં સુભિક્ખં અહોસિ. બોધિસત્તો યાવજીવં દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સપરિસો સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

તદા ગણિકાદયો ઉપ્પલવણ્ણાદયો અહેસું. વુત્તઞ્હેતં –

> ‘‘ગણિકા ઉપ્પલવણ્ણા, પુણ્ણો દોવારિકો તદા;
> રજ્જુગ્ગાહો ચ કચ્ચાનો, દોણમાપકો ચ કોલિતો.

“સારિપુત્તો તદા સેટ્ઠિ, અનુરુદ્ધો ચ સારથિ;
બ્રાહ્મણો કસ્સપો થેરો, ઉપરાજાનન્દપણ્ડિતો.

“મહેસી રાહુલમાતા, માયાદેવી જનેત્તિકા;
કુરુરાજા બોધિસત્તો, એવં ધારેથ જાતક”ન્તિ. (ધ॰ પ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩૬૧ હંસઘાતકભિક્ખુવત્થુ);

ઇધાપિ નેક્ખમ્મપારમિઆદયો સેસધમ્મા ચ વુત્તનયેનેવ નિદ્ધારેતબ્બાતિ.

કુરુરાજચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. મહાસુદસ્સનચરિયાવણ્ણના

૨૮. ચતુત્થે **કુસાવતિમ્હિ નગરે**તિ કુસાવતીનામકે નગરે, યસ્મિં ઠાને એતરહિ કુસિનારા નિવિટ્ઠા. **મહીપતી**તિ ખત્તિયો, નામેન **મહાસુદસ્સનો** નામ. **ચક્કવત્તી**તિ ચક્કરતનં વત્તેતિ ચતૂહિ વા સમ્પત્તિચક્કેહિ વત્તતિ, તેહિ ચ પરં પવત્તેતિ, પરહિતાય ચ ઇરિયાપથચક્કાનં વત્તો એતસ્મિં અત્થીતિપિ ચક્કવત્તી. અથ વા ચતૂહિ અચ્છરિયધમ્મેહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ ચ સમન્નાગતેન, પરેહિ અનભિભવનીયસ્સ અનતિક્કમનીયસ્સ આણાસઙ્ખાતસ્સ ચક્કસ્સ વત્તો એતસ્મિં અત્થીતિપિ **ચક્કવત્તી**. પરિણાયકરતનપુબ્બઙ્ગમેન હત્થિરતનાદિપમુખેન મહાબલકાયેન પુઞ્ઞાનુભાવનિબ્બત્તેન કાયબલેન ચ સમન્નાગતત્તા **મહબ્બલો. યદા આસિ**ન્તિ સમ્બન્ધો. તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા –

અતીતે કિર મહાપુરિસો સુદસ્સનત્તભાવતો તતિયે અત્તભાવે ગહપતિકુલે નિબ્બત્તો ધરમાનકસ્સ બુદ્ધસ્સ સાસને એકં થેરં અરઞ્ઞવાસં વસન્તં અત્તનો કમ્મેન અરઞ્ઞં પવિટ્ઠો રુક્ખમૂલે નિસિન્નં દિસ્વા “ઇધ મયા અય્યસ્સ પણ્ણસાલં કાતું વટ્ટતી”તિ ચિન્તેત્વા અત્તનો કમ્મં પહાય દબ્બસમ્ભારં છિન્દિત્વા નિવાસયોગ્ગં પણ્ણસાલં કત્વા દ્વારં યોજેત્વા કટ્ઠત્થરણં કત્વા “કરિસ્સતિ નુ ખો પરિભોગં, ન નુ ખો કરિસ્સતી”તિ એકમન્તે નિસીદિ. થેરો અન્તોગામતો આગન્ત્વા પણ્ણસાલં પવિસિત્વા કટ્ઠત્થરણે નિસીદિ. મહાસત્તોપિ નં ઉપસઙ્કમિત્વા “ફાસુકા, ભન્તે, પણ્ણસાલા”તિ પુચ્છિ. ફાસુકા, ભદ્દમુખ, પબ્બજિતસારુપ્પાતિ. વસિસ્સથ, ભન્તે, ઇધાતિ? આમ, ઉપાસકાતિ. સો અધિવાસનાકારેનેવ “વસિસ્સતી”તિ ઞત્વા “નિબદ્ધં મય્હં ઘરદ્વારં આગન્તબ્બ”ન્તિ પટિજાનાપેત્વા નિચ્ચં અત્તનો ઘરેયેવ ભત્તવિસ્સગ્ગં કારાપેસિ. સો પણ્ણસાલાયં કટસારકં પત્થરિત્વા મઞ્ચપીઠં પઞ્ઞપેસિ, અપસ્સેનં નિક્ખિપિ, પાદકઠલિકં ઠપેસિ, પોક્ખરણિં ખણિ, ચઙ્કમં કત્વા વાલુકં ઓકિરિ, પરિસ્સયવિનોદનત્થં પણ્ણસાલં કણ્ટકવતિયા પરિક્ખિપિ, તથા પોક્ખરણિં ચઙ્કમઞ્ચ. તેસં અન્તોવતિપરિયન્તે તાલપન્તિયો રોપેસિ. એવમાદિના આવાસં નિટ્ઠાપેત્વા થેરસ્સ તિચીવરં આદિં કત્વા સબ્બં સમણપરિક્ખારં અદાસિ. થેરસ્સ હિ તદા બોધિસત્તેન તિચીવરપિણ્ડપાતપત્તથાલકપરિસ્સાવનધમકરણપરિભોગભાજનછત્તુપાહનઉદકતુમ્બસૂચિકત્તર-યટ્ઠિઆરકણ્ટકપિપ્ફલિનખચ્છેદનપદીપેય્યાદિ પબ્બજિતાનં પરિભોગજાતં અદિન્નં નામ નાહોસિ. સો પઞ્ચ સીલાનિ રક્ખન્તો ઉપોસથં કરોન્તો યાવજીવં થેરં ઉપટ્ઠહિ. થેરો તત્થેવ વસન્તો અરહત્તં પત્વા પરિનિબ્બાયિ.

૨૯. બોધિસત્તોપિ યાવતાયુકં પુઞ્ઞં કત્વા દેવલોકે નિબ્બત્તિત્વા તતો ચુતો મનુસ્સલોકં આગચ્છન્તો કુસાવતિયા રાજધાનિયા નિબ્બત્તિત્વા મહાસુદસ્સનો નામ રાજા અહોસિ ચક્કવત્તી. તસ્સિસ્સરિયાનુભાવો

‘‘ભૂતપુબ્બં, આનન્દ, રાજા મહાસુદસ્સનો નામ અહોસિ ખત્તિયો મુદ્ધાવસિત્તો’’તિઆદિના (દી॰ નિ॰ ૨.૨૪૨) નયેન સુત્તે આગતો એવ. તસ્સ કિર ચતુરાસીતિ નગરસહસ્સાનિ કુસાવતીરાજધાનિપ્પમુખાનિ, ચતુરાસીતિ પાસાદસહસ્સાનિ ધમ્મપાસાદપ્પમુખાનિ, ચતુરાસીતિ કૂટાગારસહસ્સાનિ મહાબ્યૂહકૂટાગારપ્પમુખાનિ, તાનિ સબ્બાનિ તસ્સ થેરસ્સ કતાય એકિસ્સા પણ્ણસાલાય નિસ્સન્દેન નિબ્બત્તાનિ, ચતુરાસીતિ પલ્લઙ્કસહસ્સાનિ નાગસહસ્સાનિ અસ્સસહસ્સાનિ રથસહસ્સાનિ તસ્સ દિન્નસ્સ મઞ્ચપીઠસ્સ, ચતુરાસીતિ મણિસહસ્સાનિ તસ્સ દિન્નસ્સ પદીપસ્સ, ચતુરાસીતિ પોક્ખરણિસહસ્સાનિ એકપોક્ખરણિયા, ચતુરાસીતિ ઇત્થિસહસ્સાનિ પુત્તસહસ્સાનિ ગહપતિસહસ્સાનિ ચ પત્તથાલકાદિપરિભોગારહસ્સ પબ્બજિતપરિક્ખારદાનસ્સ, ચતુરાસીતિ ધેનુસહસ્સાનિ પઞ્ચગોરસદાનસ્સ, ચતુરાસીતિ વત્થકોટ્ઠસહસ્સાનિ નિવાસનપારુપનદાનસ્સ, ચતુરાસીતિ થાલિપાકસહસ્સાનિ ભોજનદાનસ્સ નિસ્સન્દેન નિબ્બત્તાનિ. સો સત્તહિ રતનેહિ ચતૂહિ ઇદ્ધીહિ ચ સમન્નાગતો રાજાધિરાજા હુત્વા સકલં સાગરપરિયન્તં પથવિમણ્ડલં ધમ્મેન અભિવિજિય અજ્ઝાવસન્તો અનેકસતેસુ ઠાનેસુ દાનસાલાયો કારેત્વા મહાદાનં પટ્ઠપેસિ. દિવસસ્સ તિક્ખત્તું નગરે ભેરિં ચરાપેસિ ‘‘યો યં ઇચ્છતિ, સો દાનસાલાસુ આગન્ત્વા તં ગણ્હાતૂ’’તિ. તેન વુત્તં ‘‘**તત્થાહં દિવસે તિક્ખત્તું, ઘોસાપેમિ તહિં તહિ**’’ન્તિઆદિ.

તત્થ **તત્થા**તિ તસ્મિં નગરે. ‘‘તદાહ’’ન્તિપિ પાઠો, તસ્સ તદા અહં, મહાસુદસ્સનકાલેતિ અત્થો. **તહિં તહિ**ન્તિ તસ્મિં તસ્મિં ઠાને, તસ્સ તસ્સ પાકારસ્સ અન્તો ચ બહિ ચાતિ અત્થો. **કો કિં ઇચ્છતી**તિ બ્રાહ્મણાદીસુ યો કોચિ સત્તો અન્નાદીસુ દેય્યધમ્મેસુ યં કિઞ્ચિ ઇચ્છતિ. **પત્થેતી**તિ તસ્સેવ વેવચનં. **કસ્સ કિં દીયતુ ધન**ન્તિ અનેકવારં પરિયાયન્તરેહિ ચ દાનઘોસનાય પવત્તિતભાવદસ્સનત્થં વુત્તં, એતેન દાનપારમિયા સરૂપં દસ્સેતિ. દેય્યધમ્મપટિગ્ગાહકવિકપ્પરહિતા હિ બોધિસત્તાનં દાનપારમીતિ.

૩૦. ઇદાનિ દાનઘોસનાય તસ્સ તસ્સ દેય્યધમ્મસ્સ અનુચ્છવિકપુગ્ગલપરિકિત્તનં દસ્સેતું ‘‘**કો છાતકો**’’તિઆદિ વુત્તં.

તત્થ **છાતકો**તિ જિઘચ્છિતો. **તસિતો**તિ પિપાસિતો. **કો માલં કો વિલેપન**ન્તિપિ ‘‘ઇચ્છતી’’તિ પદં આનેત્વા યોજેતબ્બં. **નગ્ગો**તિ વત્થવિકલો, વત્થેન અત્થિકોતિ અધિપ્પાયો. **પરિદહિસ્સતી**તિ નિવાસિસ્સતિ.

૩૧. **કો પથે છત્તમાદેતી**તિ કો પથિકો પથે મગ્ગે અત્તનો વસ્સવાતાતપરક્ખણત્થં છત્તં ગણ્હાતિ, છત્તેન અત્થિકોતિ અત્થો. **કોપાહના મુદૂ સુભા**તિ દસ્સનીયતાય સુભા સુખસમ્ફસ્સતાય મુદૂ ઉપાહના અત્તનો પાદાનં ચક્ખૂનઞ્ચ રક્ખણત્થં. **કો આદેતી**તિ કો તાહિ અત્થિકોતિ અધિપ્પાયો. **સાયઞ્ચ પાતો ચા**તિ એત્થ **ચ**-સદ્દેન મજ્ઝન્હિકે ચાતિ આહરિત્વા વત્તબ્બં. ‘‘દિવસે તિક્ખત્તું ઘોસાપેમી’’તિ હિ વુત્તં.

૩૨. **ન તં દસસુ ઠાનેસૂ**તિ તં દાનં ન દસસુ ઠાનેસુ પટિયત્તન્તિ યોજના. **નપિ ઠાનસતેસુ** વા **પટિયત્તં**, અપિ ચ ખો અનેકસતેસુ ઠાનેસુ પટિયત્તં. **યાચકે ધન**ન્તિ યાચકે ઉદ્દિસ્સ ધનં પટિયત્તં ઉપક્ખટં. દ્વાદસયોજનાયામે હિ નગરે સત્તયોજનવિત્થતે સત્તસુ પાકારન્તરેસુ સત્ત તાલપન્તિપરિક્ખેપા, તાસુ તાલપન્તીસુ ચતુરાસીતિ પોક્ખરણિસહસ્સાનિ પાટિયેક્કં પોક્ખરણિતીરે મહાદાનં પટ્ઠપિતં. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા –

> ‘‘પટ્ઠપેસિ ખો, આનન્દ, રાજા મહાસુદસ્સનો તાસં પોક્ખરણીનં તીરે એવરૂપં દાનં અન્નં અન્નત્થિકસ્સ, પાનં પાનત્થિકસ્સ, વત્થં વત્થત્થિકસ્સ, યાનં યાનત્થિકસ્સ, સયનં સયનત્થિકસ્સ, ઇત્થિં ઇત્થિત્થિકસ્સ, હિરઞ્ઞં હિરઞ્ઞત્થિકસ્સ, સુવણ્ણં સુવણ્ણત્થિકસ્સા’’તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૨૫૪).

૩૩. તત્થાયં દાનસ્સ પવત્તિતાકારો – મહાપુરિસો હિ ઇત્થીનઞ્ચ પુરિસાનઞ્ચ અનુચ્છવિકે અલઙ્કારે કારેત્વા ઇત્થિમત્તમેવ તત્થ પરિચારવસેન સેસઞ્ચ સબ્બં પરિચ્ચાગવસેન ઠપેત્વા ''રાજા મહાસુદસ્સનો દાનં દેતિ, તં યથાસુખં પરિભુઞ્જથા''તિ ભેરિં ચરાપેસિ. મહાજના પોક્ખરણિતીરં ગન્ત્વા ન્હત્વા વત્થાદીનિ નિવાસેત્વા મહાસમ્પત્તિં અનુભવિત્વા યેસં તાદિસાનિ અત્થિ, તે પહાય ગચ્છન્તિ . યેસં નત્થિ, તે ગહેત્વા ગચ્છન્તિ. યે હત્થિયાનાદીસુપિ નિસીદિત્વા યથાસુખં વિચરિત્વા વરસયનેસુપિ સયિત્વા સમ્પત્તિં અનુભવિત્વા ઇત્થીહિપિ સદ્ધિં સમ્પત્તિં અનુભવિત્વા સત્તવિધરતનપસાધનાનિ પસાધેત્વા સમ્પત્તિં અનુભવિત્વા યં યં અત્થિકા, તં તં ગહેત્વા ગચ્છન્તિ, અનત્થિકા ઓહાય ગચ્છન્તિ. તમ્પિ દાનં ઉગ્ગાય સમુગ્ગાય દેવસિકં દીયતેવ. તદા જમ્બુદીપવાસીનં અઞ્ઞં કમ્મં નત્થિ, દાનં પરિભુઞ્જન્તા સમ્પત્તિં અનુભવન્તા વિચરન્તિ. ન તસ્સ દાનસ્સ કાલપરિચ્છેદો અહોસિ. રત્તિઞ્ચાપિ દિવાપિ યદા યદા અત્થિકા આગચ્છન્તિ, તદા તદા દીયતેવ. એવં મહાપુરિસો યાવજીવં સકલજમ્બુદીપં ઉન્નઙ્ગલં કત્વા મહાદાનં પવત્તેસિ. તેન વુત્તં "**દિવા વા યદિ વા રત્તિં, યદિ એતિ વનિબ્બકો**"તિઆદિ.

તત્થ **દિવા વા યદિ વા રત્તિં, યદિ એતી**તિ એતેનસ્સ યથાકાલં દાનં દસ્સેતિ. યાચકાનઞ્હિ લાભાસાય ઉપસઙ્કમનકાલો એવ બોધિસત્તાનં દાનસ્સ કાલો નામ. **વનિબ્બકો**તિ યાચકો. **લદ્ધા યદિચ્છકં ભોગ**ન્તિ એતેન યથાભિરુચિતં દાનં. યો યો હિ યાચકો યં યં દેય્યધમ્મં ઇચ્છતિ, તસ્સ તસ્સ તંતદેવ બોધિસત્તો દેતિ. ન તસ્સ મહગ્ઘદુલ્લભાદિભાવં અત્તનો ઉપરોધં ચિન્તેસિ. **પૂરહત્થોવ ગચ્છતી**તિ એતેન યાવદિચ્છકં દાનં દસ્સેતિ, યત્તકઞ્હિ યાચકા ઇચ્છન્તિ, તત્તકં અપરિહાપેત્વાવ મહાસત્તો દેતિ ઉળારજ્ઝાસયતાય ચ મહિદ્ધિકતાય ચ.

૩૪. "**યાવજીવિક**"ન્તિ એતેન દાનસ્સ કાલપરિયન્તાભાવં દસ્સેતિ. સમાદાનતો પટ્ઠાય હિ મહાસત્તા યાવપારિપૂરિ વેમજ્ઝે ન કાલપરિચ્છેદં કરોન્તિ, બોધિસમ્ભારસમ્ભરણે સઙ્કોચાભાવેન અન્તરન્તરા અવોસાનાપત્તિતો મરણેનપિ અનુપચ્છેદો એવ, તતો પરમ્પિ તથેવ પટિપજ્જનતો, ''યાવજીવિક''ન્તિ પન મહાસુદસ્સનચરિતસ્સ વસેન વુત્તં. **નપાહં દેસ્સં ધનં દમ્મી**તિ ઇદં ધનં નામ મય્હં ન દેસ્સં અમનાપન્તિ એવરૂપં મહાદાનં દેન્તો ગેહતો ચ ધનં નીહરાપેમિ. **નપિ નત્થિ નિચયો મયી**તિ મમ સમીપે ધનનિચયો ધનસઙ્ગહો નાપિ નત્થિ, સલ્લેખવુત્તિસમણો વિય અસઙ્ગહોપિ ન હોમીતિ અત્થો. ઇદં યેન અજ્ઝાસયેન તસ્સિદં મહાદાનં પવત્તિતં, તં દસ્સેતું વુત્તં.

૩૫. ઇદાનિ તં ઉપમાય વિભાવેતું "**યથાપિ આતુરો નામા**"તિઆદિમાહ. તત્થિદં ઉપમાસંસન્દનેન સદ્ધિં અત્થદસ્સનં – યથા નામ **આતુરો** રોગાભિભૂતો પુરિસો રોગતો અત્તાનં પરિમોચેતુકામો **ધનેન** હિરઞ્ઞસુવણ્ણાદિના **વેજ્જં** તિકિચ્છકં **તપ્પેત્વા** આરાધેત્વા યથાવિધિ પટિપજ્જન્તો તતો **રોગતો** વિમુચ્ચતિ.

૩૬. **તથેવ** એવમેવ અહમ્પિ અદ્દભૂતં સકલલોકં કિલેસરોગતો સકલસંસારદુક્ખરોગતો ચ પરિમોચેતુકામો તસ્સ તતો પરિમોચનસ્સ અયં સબ્બસાપતેય્યપરિચ્ચાગો દાનપારમિઉપાયોતિ **જાનમાનો** બુજ્ઝમાનો **અસેસતો** દેય્યધમ્મસ્સ પટિગ્ગાહકાનઞ્ચ વસેન અનવસેસતો મહાદાનસ્સ વસેન સત્તાનં અજ્ઝાસયં **પરિપૂરેતું** અત્તનો ચ ન મય્હં દાનપારમી પરિપુણ્ણા, તસ્મા **ઊનમનન્તિ** પવત્તં ઊનં મનં **પૂરયિતું** પવત્તયિતું **વનિબ્બકે** યાચકે **અદાસિં તં દાનં** એવરૂપં મહાદાનં દદામિ, તઞ્ચ ખો તસ્મિં દાનધમ્મે તસ્સ ચ ફલે **નિરાલયો** અનપેક્ખો **અપચ્ચાસો** કિઞ્ચિપિ અપચ્ચાસીસમાનો કેવલં **સમ્બોધિમનુપત્તિયા** સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણમેવ અધિગન્તું **દેમી**તિ.

એવં મહાસત્તો મહાદાનં પવત્તેન્તો અત્તનો પુઞ્ઞાનુભાવનિબ્બત્તં ધમ્મપાસાદં અભિરુય્હ મહાબ્યૂહકૂટાગારદ્વારે એવ કામવિતક્કાદયો નિવત્તેત્વા તત્થ સોવણ્ણમયે રાજપલ્લઙ્કે નિસિન્નો ઝાનાભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા તતો નિક્ખમિત્વા સોવણ્ણમયં કૂટાગારં પવિસિત્વા તત્થ રજતમયે પલ્લઙ્કે નિસિન્નો ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ ઝાનસમાપત્તીહિ વીતિનામેત્વા મરણસમયે દસ્સનાય ઉપગતાનં સુભદ્દાદેવીપમુખાનં ચતુરાસીતિયા ઇત્થાગારસહસ્સાનં અમચ્ચપારિસજ્જાદીનઞ્ચ –

> ‘‘અનિચ્ચા વત સઙ્ખારા, ઉપ્પાદવયધમ્મિનો;
> ઉપ્પજ્જિત્વા નિરુજ્ઝન્તિ, તેસં વૂપસમો સુખો’’તિ. (દી॰ નિ॰ ૨.૨૨૧, ૨૭૨; સં॰ નિ॰ ૧.૧૮૬; ૨.૧૪૩) –

ઇમાય ગાથાય ઓવદિત્વા આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકપરાયનો અહોસિ.

તદા સુભદ્દાદેવી રાહુલમાતા અહોસિ, પરિણાયકરતનં રાહુલો, સેસપરિસા બુદ્ધપરિસા, મહાસુદસ્સનો પન લોકનાથો.

ઇધાપિ દસ પારમિયો સરૂપતો લબ્ભન્તિ એવ, દાનજ્ઝાસયસ્સ પન ઉળારતાય દાનપારમી એવ **પાળિયં** આગતા. સેસધમ્મા હેટ્ઠા વુત્તનયા એવ. તથા ઉળારે સત્તરતનસમુજ્જલે ચતુદીપિસ્સરિયેપિ ઠિતસ્સ તાદિસં ભોગસુખં અનલઙ્કરિત્વા કામવિતક્કાદયો દૂરતો વિક્ખમ્ભેત્વા તથારૂપે મહાદાને પવત્તેન્તસ્સેવ ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ સમાપત્તીહિ વીતિનામેત્વા અનિચ્ચતાદિપટિસંયુત્તં ધમ્મકથં કત્વાપિ વિપસ્સનાય અનુસ્સુક્કનં સબ્બત્થ અનિસ્સઙ્ગતાતિ એવમાદયો ગુણાનુભાવા નિદ્ધારેતબ્બાતિ.

મહાસુદસ્સનચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. મહાગોવિન્દચરિયાવણ્ણના

પઞ્ચમે **સત્તરાજપુરોહિતો**તિ સત્તભૂઆદીનં સત્તન્નં રાજૂનં સબ્બકિચ્ચાનુસાસકપુરોહિતો. **પૂજિતો નરદેવેહી**તિ તેહિ એવ અઞ્ઞેહિ ચ જમ્બુદીપે સબ્બેહેવ ખત્તિયેહિ ચતુપચ્ચયપૂજાય સક્કારસમ્માનેન ચ પૂજિતો. **મહાગોવિન્દબ્રાહ્મણો**તિ મહાનુભાવતાય ગોવિન્દસ્સાભિસેકેન અભિસિત્તતાય ચ ‘‘મહાગોવિન્દો’’તિ સઙ્ખં ગતો બ્રાહ્મણો, અભિસિત્તકાલતો પટ્ઠાય હિ બોધિસત્તસ્સ અયં સમઞ્ઞા જાતા, નામેન પન **જોતિપાલો** નામ. તસ્સ કિર જાતદિવસે સબ્બાવુધાનિ જોતિંસુ. રાજાપિ પચ્ચૂસસમયે અત્તનો મઙ્ગલાવુધં પજ્જલિતં દિસ્વા ભીતો અત્તનો પુરોહિતં બોધિસત્તસ્સ પિતરં ઉપટ્ઠાનં આગતં પુચ્છિત્વા ‘‘મા ભાયિ, મહારાજ, મય્હં પુત્તો જાતો, તસ્સાનુભાવેન ન કેવલં રાજગેહેયેવ, સકલનગરેપિ આવુધાનિ પજ્જલિંસુ, ન તં નિસ્સાય તુય્હં અન્તરાયો અત્થિ, સકલજમ્બુદીપે પન પઞ્ઞાય તેન સમો ન ભવિસ્સતિ, તસ્સેતં પુબ્બનિમિત્ત’’ન્તિ પુરોહિતેન સમસ્સાસિતો તુટ્ઠચિત્તો ‘‘કુમારસ્સ ખીરમૂલં હોતૂ’’તિ સહસ્સં દત્વા ‘‘વયપ્પત્તકાલે મય્હં દસ્સેથા’’તિ આહ. સો વુદ્ધિપ્પત્તો અપરભાગે અલમત્થદસ્સો સત્તન્નં રાજૂનં સબ્બકિચ્ચાનુસાસકો હુત્વા પબ્બજિત્વા ચ સત્તે દિટ્ઠધમ્મિકસમ્પરાયિકેહિ અનત્થેહિ પાલેત્વા અત્થેહિ નિયોજેસિ. ઇતિ જોતિતત્તા પાલનસમત્થતાય ચ ‘‘જોતિપાલો’’તિસ્સ નામં અકંસુ. તેન વુત્તં ‘‘નામેન જોતિપાલો નામા’’તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૩૦૪).

તત્થ બોધિસત્તો દિસમ્પતિસ્સ નામ રઞ્ઞો પુરોહિતસ્સ ગોવિન્દબ્રાહ્મણસ્સ પુત્તો હુત્વા અત્તનો પિતુ તસ્સ ચ રઞ્ઞો અચ્ચયેન તસ્સ પુત્તો રેણુ, સહાયા ચસ્સ સત્તભૂ, બ્રહ્મદત્તો, વેસ્સભૂ , ભરતો, દ્વે ચ ધતરટ્ઠાતિ ઇમે સત્ત રાજાનો યથા અઞ્ઞમઞ્ઞં ન વિવદન્તિ. એવં રજ્જે પતિટ્ઠાપેત્વા તેસં અત્થધમ્મે અનુસાસન્તો જમ્બુદીપતલે સબ્બેસં રાજૂનં અઞ્ઞેસઞ્ચ બ્રાહ્મણાનં દેવનાગગહપતિકાનં સક્કતો ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો ઉત્તમં ગારવટ્ઠાનં પત્તો અહોસિ. તસ્સ અત્થધમ્મેસુ કુસલતાય ''મહાગોવિન્દો''ત્વેવ સમઞ્ઞા ઉદપાદિ. યથાહ ''ગોવિન્દો વત, ભો બ્રાહ્મણો, મહાગોવિન્દો વત, ભો બ્રાહ્મણો''તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૩૦૫). તેન વુત્તં –

૩૭. ''પુનાપરં યદા હોમિ, સત્તરાજપુરોહિતો;
પૂજિતો નરદેવેહિ, મહાગોવિન્દબ્રાહ્મણો''તિ.

અથ બોધિસત્તસ્સ પુઞ્ઞાનુભાવસમુસ્સાહિતેહિ રાજૂહિ તેસં અનુયુત્તેહિ ખત્તિયેહિ બ્રાહ્મણગહપતિકેહિ નેગમજાનપદેહિ ચ ઉપરૂપરિ ઉપનીતો સમન્તતો મહોઘો વિય અજ્ઝોત્થરમાનો અપરિમેય્યો ઉળારો લાભસક્કારો ઉપ્પજ્જિ, યથા તં અપરિમાણાસુ જાતીસુ ઉપચિતવિપુલપુઞ્ઞસઞ્ચયસ્સ ઉળારાભિજાતસ્સ પરિસુદ્ધસીલાચારસ્સ પેસલસ્સ પરિયોદાતસબ્બસિપ્પસ્સ સબ્બસત્તેસુ પુત્તસદિસમહાકરુણાવિપ્ફારસિનિદ્ધમુદુહદયસ્સ. સો ચિન્તેસિ – ''એતરહિ ખો મય્હં મહાલાભસક્કારો, યંનૂનાહં ઇમિના સબ્બસત્તે સન્તપ્પેત્વા દાનપારમિં પરિપૂરેય્ય''ન્તિ. સો નગરસ્સ મજ્ઝે ચતૂસુ દ્વારેસુ અત્તનો નિવેસનદ્વારેતિ છ દાનસાલાયો કારેત્વા દેવસિકં અપરિમિતધનપરિચ્ચાગેન મહાદાનં પવત્તેસિ. યં યં ઉપાયનં આનીયતિ, યઞ્ચ અત્તનો અત્થાય અભિસઙ્ખરીયતિ, સબ્બં તં દાનસાલાસુ એવ પેસેસિ. એવં દિવસે દિવસે મહાપરિચ્ચાગં કરોન્તસ્સ ચસ્સ ચિત્તસ્સ તિત્તિ વા સન્તોસો વા નાહોસિ, કુતો પન સઙ્કોચો. દાનગ્ગઞ્ચસ્સ લાભાસાય આગચ્છન્તેહિ દેય્યધમ્મં ગહેત્વા ગચ્છન્તેહિ ચ મહાસત્તસ્સ ચ ગુણવિસેસે કિત્તયન્તેહિ મહાજનકાયેહિ અન્તોનગરં બહિનગરઞ્ચ સમન્તતો એકોઘભૂતં કપ્પવુટ્ઠાનમહાવાયુસઙ્ઘટ્ટપરિબ્ભમિતં વિય મહાસમુદ્દં એકકોલાહલં એકનિન્નાદં અહોસિ. તેન વુત્તં –

૩૮. ''તદાહં સત્તરજ્જેસુ, યં મે આસિ ઉપાયનં;
તેન દેમિ મહાદાનં, અક્ખોભં સાગરૂપમ''ન્તિ.

તત્થ **તદાહ**ન્તિ યદા સત્તરાજપુરોહિતો મહાગોવિન્દબ્રાહ્મણો હોમિ, તદા અહં. **સત્તરજ્જેસૂ**તિ રેણુઆદીનં સત્તન્નં રાજૂનં રજ્જેસુ. **અક્ખોભ**ન્તિ અબ્ભન્તરેહિ ચ બાહિરેહિ ચ પચ્ચત્થિકેહિ અપ્પટિસેધનીયતાય કેનચિ અક્ખોભનીયં. ''અચ્ચુબ્ભ''ન્તિપિ પાઠો. અતિપુણ્ણદાનજ્ઝાસયસ્સ દેય્યધમ્મસ્સ ચ ઉળારભાવેન વિપુલભાવેન ચ અતિવિય પરિપુણ્ણન્તિ અત્થો. **સાગરૂપમ**ન્તિ સાગરસદિસં, યથા સાગરે ઉદકં સકલેનપિ લોકેન હરન્તેન ખેપેતું ન સક્કા, એવં તસ્સ દાનગ્ગે દેય્યધમ્મન્તિ.

૩૯. ઓસાનગાથાય **વરં ધન**ન્તિ ઉત્તમં ઇચ્છિતં વા ધનં. સેસં વુત્તનયમેવ.

એવં મહાસત્તો પઠમકપ્પિકમહામેઘો વિય મહાવસ્સં અવિભાગેન મહન્તં દાનવસ્સં વસ્સાપેન્તો દાનબ્યાવટો હુત્વાપિ સેસં સત્તન્નં રાજૂનં અત્થધમ્મે અપ્પમત્તો અનુસાસતિ. સત્ત ચ બ્રાહ્મણમહાસાલે વિજ્જાસિપ્પં સિક્ખાપેતિ, સત્ત ચ ન્હાતકસતાનિ મન્તે વાચેતિ. તસ્સ અપરેન સમયેન એવં કલ્યાણો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો ''સક્ખિ મહાગોવિન્દો બ્રાહ્મણો બ્રહ્માનં પસ્સતિ, સક્ખિ મહાગોવિન્દો બ્રાહ્મણો બ્રહ્મુના સાકચ્છેતિ સલ્લપતિ મન્તેતી''તિ

(દી॰ નિ॰ ૨.૩૧૨). સો ચિન્તેસિ – ''એતરહિ ખો મય્હં અયં અભૂતો કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગતો 'બ્રહ્માનં પસ્સતિ, સક્ખિ મહાગોવિન્દો બ્રાહ્મણો બ્રહ્મુના સાકચ્છેતિ સલ્લપતિ મન્તેતી'તિ, યંનૂનાહં ઇમં ભૂતં એવ કરેય્ય''ન્તિ. સો ''તે સત્ત રાજાનો સત્ત ચ બ્રાહ્મણમહાસાલે સત્ત ચ ન્હાતકસતાનિ અત્તનો પુત્તદારઞ્ચ આપુચ્છિત્વા બ્રહ્માનં પસ્સેય્ય''ન્તિ ચિત્તં પણિધાય વસ્સિકે ચત્તારો માસે બ્રહ્મવિહારભાવનમનુયુઞ્જિ. તસ્સ ચેતસા ચેતોપરિવિતક્કમઞ્ઞાય બ્રહ્મા સનઙ્કુમારો પુરતો પાતુરહોસિ. તં દિસ્વા મહાપુરિસો પુચ્છિ –

''વણ્ણવા યસવા સિરિમા, કો નુ ત્વમસિ મારિસ;
અજાનન્તા તં પુચ્છામ, કથં જાનેમુ તં મય''ન્તિ. (દી॰ નિ॰ ૨.૩૧૮);

તસ્સ બ્રહ્મા અત્તાનં જાનાપેન્તો –

''મં વે કુમારં જાનન્તિ, બ્રહ્મલોકે સનન્તનં;
સબ્બે જાનન્તિ મં દેવા, એવં ગોવિન્દ જાનાહી''તિ. (દી॰ નિ॰ ૨.૩૧૮) –

વત્વા તેન –

''આસનં ઉદકં પજ્જં, મધુસાકઞ્ચ બ્રહ્મુનો;
અગ્ઘે ભવન્તં પુચ્છામ, અગ્ઘં કુરુતુ નો ભવ''ન્તિ. (દી॰ નિ॰ ૨.૩૧૮) –

ઉપનીતં અતિથિસક્કારં અનત્થિકોપિ બ્રહ્મા તસ્સ ચિત્તસમ્પહંસનત્થં વિસ્સાસકરણત્થઞ્ચ સમ્પટિચ્છન્તો ''પટિગ્ગણ્હામ તે અગ્ઘં, યં, ત્વં ગોવિન્દ, ભાસસી''તિ. વત્વા ઓકાસદાનત્થં –

''દિટ્ઠધમ્મહિતત્થાય, સમ્પરાયસુખાય ચ;
કતાવકાસો પુચ્છસ્સુ, યંકિઞ્ચિ અભિપત્થિત''ન્તિ. (દી॰ નિ॰ ૨.૩૧૮) –

ઓકાસમકાસિ.

અથ નં મહાપુરિસો સમ્પરાયિકં એવ અત્થં –

''પુચ્છામિ બ્રહ્માનં સનઙ્કુમારં, કઙ્ખી અકઙ્ખિં પરવેદિયેસુ;
કત્થટ્ઠિતો કિમ્હિ ચ સિક્ખમાનો, પપ્પોતિ મચ્ચો અમતં બ્રહ્મલોક''ન્તિ. (દી॰ નિ॰ ૨.૩૧૯) –

પુચ્છિ.

તસ્સ બ્રહ્મા બ્યાકરોન્તો –

''હિત્વા મમત્તં મનુજેસુ બ્રહ્મે, એકોદિભૂતો કરુણેધિમુત્તો;
નિરામગન્ધો વિરતો મેથુનસ્મા, એત્થટ્ઠિતો એત્થ ચ સિક્ખમાનો;
પપ્પોતિ મચ્ચો અમતં બ્રહ્મલોક''ન્તિ. (દી॰ નિ॰ ૨.૩૧૯) –

બ્રહ્મલોકગામિમગ્ગં કથેસિ.

તત્થ **મં વે કુમારં જાનન્તી**તિ વે એકંસેન મં ''કુમારો''તિ જાનન્તિ. **બ્રહ્મલોકે**તિ સેટ્ઠલોકે. **સનન્તન**ન્તિ ચિરતનં પોરાણં. **એવં, ગોવિન્દ, જાનાહી**તિ, ગોવિન્દ, એવં મં ધારેહિ.

આસનન્તિ ઇદં ભોતો બ્રહ્મુનો નિસીદનત્થાય આસનં પઞ્ઞત્તં. ઇદં **ઉદકં** પરિભોજનીયં પાદાનં ધોવનત્થં પાનીયં પિપાસહરણત્થાય. ઇદં **પજ્જં** પરિસ્સમવિનોદનત્થં પાદબ્ભઞ્જનતેલં. ઇદં **મધુસાકં** અતક્કં અલોણિકં અધૂપનં ઉદકેન સેદિતં સાકં સન્ધાય વદતિ. તદા હિ બોધિસત્તસ્સ તં ચતુમાસં બ્રહ્મચરિયં અભિસલ્લેખવુત્તિપરમુક્કટ્ઠં અહોસિ. તસ્સિમે સબ્બે **અગ્ઘે** કત્વા **પુચ્છામ**, તયિદં **અગ્ઘં કુરૂતુ** પટિગ્ગણ્હાતુ **નો ભવં** ઇદં અગ્ઘન્તિ વુત્તં હોતિ. ઇતિ મહાપુરિસો બ્રહ્મુનો નેસં અપરિભુઞ્જનં જાનન્તોપિ વત્તસીસે ઠત્વા અત્તનો આચિણ્ણં અતિથિપૂજનં દસ્સેન્તો એવમાહ. બ્રહ્માપિસ્સ અધિપ્પાયં જાનન્તો ''પટિગ્ગણ્હામ તે અગ્ઘં, યં ત્વં, ગોવિન્દ, ભાસસી''તિ આહ.

તત્થ તસ્સ તે આસને મયં નિસિન્ના નામ હોમ, પાદોદકેન પાદા ધોતા નામ હોન્તુ, પાનીયં પીતા નામ હોમ, પાદબ્ભઞ્જનેન પાદા મક્ખિતા નામ હોન્તુ, ઉદકસાકમ્પિ પરિભુત્તં નામ હોતૂતિ અત્થો.

કઙ્ખી અકઙ્ખિં પરવેદિયેસૂતિ અહં સવિચિકિચ્છો પરેન સયં અભિસઙ્ખતત્તા પરસ્સ પાકટેસુ પરવેદિયેસુ પઞ્હેસુ નિબ્બિચિકિચ્છં.

હિત્વા મમત્તન્તિ ''ઇદં મમ, ઇદં મમા''તિ પવત્તનકં ઉપકરણતણ્હં ચજિત્વા. **મનુજેસૂ**તિ સત્તેસુ. **બ્રહ્મે**તિ બોધિસત્તં આલપતિ. **એકોદિભૂતો**તિ એકો ઉદેતિ પવત્તતીતિ એકોદિભૂતો એકીભૂતો, એકેન કાયવિવેકં દસ્સેતિ. અથ વા એકો ઉદેતીતિ એકોદિ, સમાધિ. તં ભૂતો પત્તોતિ **એકોદિભૂતો**, ઉપચારપ્પનાસમાધીહિ સમાહિતોતિ અત્થો. એતં એકોદિભાવં કરુણાબ્રહ્મવિહારવસેન દસ્સેન્તો ''**કરુણેધિમુત્તો**''તિ આહ. કરુણજ્ઝાને અધિમુત્તો, તં ઝાનં નિબ્બત્તેત્વાતિ અત્થો. **નિરામગન્ધો**તિ કિલેસસઙ્ખાતવિસ્સગન્ધરહિતો. **એત્થટ્ઠિતો**તિ એતેસુ ધમ્મેસુ ઠિતો, એતે ધમ્મે સમ્પાદેત્વા. **એત્થ ચ સિક્ખમાનો**તિ એતેસુ ધમ્મેસુ સિક્ખમાનો , એતં બ્રહ્મવિહારભાવનં ભાવેન્તોતિ અત્થો. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારો પન **પાળિયં** (દી॰ નિ॰ ૨.૨૯૩ આદયો) આગતોયેવાતિ.

અથ મહાપુરિસો તસ્સ બ્રહ્મુનો વચનં સુત્વા આમગન્ધે જિગુચ્છન્તો ''ઇદાનેવાહં પબ્બજિસ્સામી''તિ આહ. બ્રહ્માપિ ''સાધુ, મહાપુરિસ, પબ્બજસ્સુ. એવં સતિ મય્હમ્પિ તવ સન્તિકે આગમનં સ્વાગમનમેવ ભવિસ્સતિ, ત્વં, તાત, સકલજમ્બુદીપે અગ્ગપુરિસો પઠમવયે ઠિતો, એવં મહન્તં નામ સમ્પત્તિં ઇસ્સરિયઞ્ચ પહાય પબ્બજનં નામ ગન્ધહત્થિનો અયોબન્ધનં છિન્દિત્વા વનગમનં વિય અતિઉળારં, બુદ્ધતન્તિ નામેસા''તિ મહાબોધિસત્તસ્સ દળ્હીકમ્મં કત્વા બ્રહ્મલોકમેવ ગતો. મહાસત્તોપિ ''મમ ઇતો નિક્ખમિત્વા પબ્બજનં નામ ન યુત્તં, અહં રાજકુલાનં અત્થં અનુસાસામિ, તસ્મા તેસં આરોચેત્વા સચે તેપિ પબ્બજન્તિ સુન્દરમેવ, નો ચે પુરોહિતટ્ઠાનં નિય્યાતેત્વા પબ્બજિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા રેણુસ્સ તાવ રઞ્ઞો આરોચેત્વા તેન ભિય્યોસોમત્તાય કામેહિ નિમન્તિયમાનો અત્તનો સંવેગહેતું એકન્તેન પબ્બજિતુકામતઞ્ચસ્સ નિવેદેત્વા તેન ''યદિ એવં અહમ્પિ પબ્બજિસ્સામી''તિ વુત્તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા એતેનેવ નયેન સત્તભૂઆદયો છ ખત્તિયે, સત્ત ચ બ્રાહ્મણમહાસાલે, સત્ત ચ ન્હાતકસતાનિ, અત્તનો ભરિયાયો ચ આપુચ્છિત્વા સત્તાહમત્તમેવ તેસં ચિત્તાનુરક્ખણત્થં ઠત્વા મહાભિનિક્ખમનસદિસં નિક્ખમિત્વા પબ્બજિ.

તસ્સ તે સત્તરાજાનો આદિં કત્વા સબ્બેવ અનુપબ્બજિંસુ. સા અહોસિ મહતી પરિસા. અનેકયોજનવિત્થારાય પરિસાય પરિવુતો મહાપુરિસો ધમ્મં દેસેન્તો ગામનિગમજનપદરાજધાનીસુ ચારિકં ચરતિ, મહાજનં પુઞ્ઞે પતિટ્ઠાપેતિ. ગતગતટ્ઠાને બુદ્ધકોલાહલં વિય હોતિ. મનુસ્સા ''ગોવિન્દપણ્ડિતો કિર આગચ્છતી''તિ સુત્વા પુરેતરમેવ મણ્ડપં કારેત્વા તં અલઙ્કારાપેત્વા પચ્ચુગ્ગન્ત્વા મણ્ડપં પવેસેત્વા નાનગ્ગરસભોજનેન પતિમાનેન્તિ. મહાલાભસક્કારો મહોઘો વિય અજ્ઝોત્થરન્તો ઉપ્પજ્જિ. મહાપુરિસો મહાજનં પુઞ્ઞે પતિટ્ઠાપેસિ સીલસમ્પદાય ઇન્દ્રિયસંવરે ભોજને મત્તઞ્ઞુતાય જાગરિયાનુયોગે કસિણપરિકમ્મે ઝાનેસુ અભિઞ્ઞાસુ અટ્ઠસમાપત્તીસુ બ્રહ્મવિહારેસૂતિ. બુદ્ધુપ્પાદકાલો વિય અહોસિ.

બોધિસત્તો યાવતાયુકં પારમિયો પૂરેન્તો સમાપત્તિસુખેન વીતિનામેત્વા આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિ. તસ્સ તં બ્રહ્મચરિયં ઇદ્ધઞ્ચેવ ફીતઞ્ચ વિત્થારિકં બાહુજઞ્ઞં પુથુભૂતં યાવ દેવમનુસ્સેહિ સુપ્પકાસિતં ચિરં દીઘમદ્ધાનં પવત્તિત્થ. તસ્સ યે સાસનં સબ્બેન સબ્બં આજાનિંસુ, તે કાયસ્સ ભેદા પરં મરણા સુગતિં બ્રહ્મલોકં ઉપપજ્જિંસુ. યે ન આજાનિંસુ, તે અપ્પેકચ્ચે પરનિમ્મિતવસવત્તીનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જિંસુ. અપ્પેકચ્ચે નિમ્માનરતીનં... પે॰... તુસિતાનં યામાનં તાવતિંસાનં ચાતુમહારાજિકાનં દેવાનં સહબ્યતં ઉપપજ્જિંસુ. યે સબ્બનિહીના, તે ગન્ધબ્બકાયં પરિપૂરેસું. ઇતિ મહાજનો યેભુય્યેન બ્રહ્મલોકૂપગો સગ્ગૂપગો ચ અહોસિ. તસ્મા દેવબ્રહ્મલોકા પરિપૂરિંસુ. ચત્તારો અપાયા સુઞ્ઞા વિય અહેસું.

ઇધાપિ **અકિત્તિજાતકે** (જા॰ ૧.૧૩.૮૩ આદયો) વિય બોધિસમ્ભારનિદ્ધારણા વેદિતબ્બા – તદા સત્ત રાજાનો મહાથેરા અહેસું, સેસપરિસા બુદ્ધપરિસા, મહાગોવિન્દો લોકનાથો. તથા રેણુઆદીનં સત્તન્નં રાજૂનં અઞ્ઞમઞ્ઞાવિરોધેન યથા સકરજ્જે પતિટ્ઠાપનં, તથા મહતિ સત્તવિધે રજ્જે તેસં અત્થધમ્માનુસાસને અપ્પમાદો, ''બ્રહ્મુનાપિ સાકચ્છં સમાપજ્જતી''તિ પવત્તસમ્ભાવનં યથાભૂતં કાતું ચત્તારો માસે પરમુક્કંસગતો બ્રહ્મચરિયવાસો. તેન બ્રહ્મુનો અત્તનિ સમાપજ્જનં, બ્રહ્મુનો ઓવાદે ઠત્વા સત્તહિ રાજૂહિ સકલેન ચ લોકેન ઉપનીતં લાભસક્કારં ખેળપિણ્ડં વિય છડ્ડેત્વા અપરિમાણાય ખત્તિયબ્રાહ્મણાદિપરિસાય અનુપબ્બજ્જાનિમિત્તાય પબ્બજ્જાય અનુટ્ઠાનં, બુદ્ધાનં સાસનસ્સ વિય અત્તનો સાસનસ્સ ચિરકાલાનુપ્પબન્ધોતિ એવમાદયો ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

મહાગોવિન્દચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. નિમિરાજચરિયાવણ્ણના

૪૦. છટ્ઠે **મિથિલાયં પુરુત્તમે**તિ મિથિલાનામકે વિદેહાનં ઉત્તમનગરે. **નિમિ નામ મહારાજા**તિ નેમિં ઘટેન્તો વિય ઉપ્પન્નો ''નિમી''તિ લદ્ધનામો, મહન્તેહિ દાનસીલાદિગુણવિસેસેહિ મહતા ચ રાજાનુભાવેન સમન્નાગતત્તા મહન્તો રાજાતિ મહારાજા. **પણ્ડિતો કુસલત્થિકો**તિ અત્તનો ચ પરેસઞ્ચ પુઞ્ઞત્થિકો.

અતીતે કિર વિદેહરટ્ઠે મિથિલાનગરે અમ્હાકં બોધિસત્તો મઘદેવો નામ રાજા અહોસિ. સો ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ કુમારકીળં કીળિત્વા ચતુરાસીતિ વસ્સહસ્સાનિ ઉપરજ્જં કારેત્વા ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ રજ્જં કારેન્તો ''યદા મે સિરસ્મિં પલિતાનિ પસ્સેય્યાસિ, તદા મે આરોચેય્યાસી''તિ કપ્પકસ્સ વત્વા અપરભાગે તેન પલિતાનિ દિસ્વા આરોચિતે સુવણ્ણસણ્ડાસેન ઉદ્ધરાપેત્વા હત્થે પતિટ્ઠાપેત્વા પલિતં ઓલોકેત્વા ''પાતુભૂતો ખો

મય્હં દેવદૂતો''તિ સંવેગજાતો ''ઇદાનિ મયા પબ્બજિતું વટ્ટતી''તિ ચિન્તેત્વા સતસહસ્સુટ્ઠાનકં ગામવરં કપ્પકસ્સ દત્વા જેટ્ઠકુમારં પક્કોસાપેત્વા તસ્સ –

''ઉત્તમઙ્ગરુહા મય્હં, ઇમે જાતા વયોહરા;
પાતુભૂતા દેવદૂતા, પબ્બજ્જાસમયો મમા''તિ. (જા॰ ૧.૧.૯) –

વત્વા સાધુકં રજ્જે સમનુસાસિત્વા યદિપિ અત્તનો અઞ્ઞાનિપિ ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ આયુ અત્થિ, એવં સન્તેપિ મચ્ચુનો સન્તિકે ઠિતં વિય અત્તાનં મઞ્ઞમાનો સંવિગ્ગહદયો પબ્બજ્જં રોચેતિ. તેન વુત્તં –

''સિરસ્મિં પલિતં દિસ્વા, મઘદેવો દિસમ્પતિ;
સંવેગં અલભી ધીરો, પબ્બજ્જં સમરોચયી''તિ. (મ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૩૦૯);

સો પુત્તં ''ઇમિનાવ નીહારેન વત્તેય્યાસિ યથા મયા પટિપન્નં, મા ખો ત્વં અન્તિમપુરિસો અહોસી''તિ ઓવદિત્વા નગરા નિક્ખમ્મ ભિક્ખુપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ ઝાનસમાપત્તીહિ વીતિનામેત્વા આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકપરાયનો અહોસિ. પુત્તોપિસ્સ બહૂનિ વસ્સસહસ્સાનિ ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા તેનેવ ઉપાયેન પબ્બજિત્વા બ્રહ્મલોકપરાયનો અહોસિ. તથા તસ્સ પુત્તો, તથા તસ્સ પુત્તોતિ એવં દ્વીહિ ઊનાનિ ચતુરાસીતિ ખત્તિયસહસ્સાનિ સીસે પલિતં દિસ્વાવ પબ્બજિતાનિ. અથ બોધિસત્તો બ્રહ્મલોકે ઠિતોવ ''પવત્તતિ નુ ખો મયા મનુસ્સલોકે કતં કલ્યાણં ન પવત્તતી''તિ આવજ્જેન્તો અદ્દસ ''એત્તકં અદ્ધાનં પવત્તં, ઇદાનિ નપ્પવત્તિસ્સતી''તિ. સો ''ન ખો પનાહં મય્હં પવેણિયા ઉચ્છિજ્જિતું દસ્સામી''તિ અત્તનો વંસે જાતરઞ્ઞો એવ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિત્વા અત્તનો વંસસ્સ નેમિં ઘટેન્તો વિય નિબ્બત્તો. તેન વુત્તં ''નેમિં ઘટેન્તો વિય ઉપ્પન્નોતિ નિમીતિ લદ્ધનામો''તિ.

તસ્સ હિ નામગ્ગહણદિવસે પિતરા આનીતા લક્ખણપાઠકા. લક્ખણાનિ ઓલોકેત્વા ''મહારાજ, અયં કુમારો તુમ્હાકં વંસં પગ્ગણ્હાતિ, પિતુપિતામહેહિપિ મહાનુભાવો મહાપુઞ્ઞો''તિ બ્યાકરિંસુ. તં સુત્વા રાજા યથાવુત્તેનત્થેન ''નિમી''તિસ્સ નામં અકાસિ, સો દહરકાલતો પટ્ઠાય સીલે ઉપોસથકમ્મે ચ યુત્તપ્પયુત્તો અહોસિ. અથસ્સ પિતા પુરિમનયેનેવ પલિતં દિસ્વા કપ્પકસ્સ ગામવરં દત્વા પુત્તં રજ્જે સમનુસાસિત્વા નગરા નિક્ખમ્મ પબ્બજિત્વા ઝાનાનિ નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયનો અહોસિ.

નિમિરાજા પન દાનજ્ઝાસયતાય ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ નગરમજ્ઝે ચાતિ પઞ્ચ દાનસાલાયો કારેત્વા મહાદાનં પવત્તેસિ. એકેકાય દાનસાલાય સતસહસ્સં સતસહસ્સં કત્વા દેવસિકં પઞ્ચસતસહસ્સાનિ પરિચ્ચજિ, પઞ્ચ સીલાનિ રક્ખિ, પક્ખદિવસેસુ ઉપોસથકમ્મં સમાદિયિ , મહાજનમ્પિ દાનાદીસુ પુઞ્ઞેસુ સમાદપેસિ, સગ્ગમગ્ગં આચિક્ખિ, નિરયભયેન તજ્જેસિ, પાપતો નિવારેસિ. તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા મહાજનો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા તતો ચુતો દેવલોકે નિબ્બત્તિ, દેવલોકો પરિપૂરિ, નિરયો તુચ્છો વિય અહોસિ. તદા પન અત્તનો દાનજ્ઝાસયસ્સ ઉળારભાવં સવિસેસં દાનપારમિયા પૂરિતભાવઞ્ચ પવેદેન્તો સત્થા –

૪૧. ''તદાહં માપયિત્વાન, ચતુસ્સાલં ચતુમ્મુખં;
તત્થ દાનં પવત્તેસિં, મિગપક્ખિનરાદિન''ન્તિ. – આદિમાહ;

તત્થ **તદાતિ** તસ્મિં નિમિરાજકાલે. **માપયિત્વાના**તિ કારાપેત્વા. **ચતુસ્સાલ**ન્તિ ચતૂસુ દિસાસુ સમ્બન્ધસાલં. **ચતુમ્મુખ**ન્તિ ચતૂસુ દિસાસુ ચતૂહિ દ્વારેહિ યુત્તં. દાનસાલાય હિ મહન્તભાવતો દેય્યધમ્મસ્સ યાચકજનસ્સ ચ બહુભાવતો ન સક્કા એકેનેવ દ્વારેન દાનધમ્મં પરિયન્તં કાતું દેય્યધમ્મઞ્ચ પરિયોસાપેતુન્તિ સાલાય ચતૂસુ દિસાસુ ચત્તારિ મહાદ્વારાનિ કારાપેસિ. તત્થ દ્વારતો પટ્ઠાય યાવ કોણા દેય્યધમ્મો રાસિકતો તિટ્ઠતિ. અરુણુગ્ગં આદિં કત્વા યાવ પકતિયા સંવેસનકાલો, તાવ દાનં પવત્તેતિ. ઇતરસ્મિમ્પિ કાલે અનેકસતા પદીપા ઝાયન્તિ. યદા યદા અત્થિકા આગચ્છન્તિ, તદા તદા દીયતેવ. તઞ્ચ દાનં ન કપણદ્ધિકવનિબ્બકયાચકાનઞ્ઞેવ , અથ ખો અડ્ઢાનં મહાભોગાનમ્પિ ઉપકપ્પનવસેન મહાસુદસ્સનદાનસદિસં ઉળારતરપણીતતરાનં દેય્યધમ્માનં પરિચ્ચજનતો સબ્બેપિ સકલજમ્બુદીપવાસિનો મનુસ્સા પટિગ્ગહેસુઞ્ચેવ પરિભુઞ્જિંસુ ચ. સકલજમ્બુદીપઞ્હિ ઉન્નઙ્ગલં કત્વા મહાપુરિસો તદા મહાદાનં પવત્તેસિ. યથા ચ મનુસ્સાનં, એવં મિગપક્ખિકે આદિં કત્વા તિરચ્છાનગતાનમ્પિ દાનસાલાય બહિ એકમન્તે તેસં ઉપકપ્પનવસેન દાનં પવત્તેસિ. તેન વુત્તં – ''તત્થ દાનં પવત્તેસિં, મિગપક્ખિનરાદિન''ન્તિ. ન કેવલઞ્ચ તિરચ્છાનાનમેવ, પેતાનમ્પિ દિવસે દિવસે પત્તિં દાપેસિ. યથા ચ એકિસ્સા દાનસાલાય, એવં પઞ્ચસુપિ દાનસાલાસુ દાનં પવત્તિત્થ. **પાળિયં** પન ''તદાહં માપયિત્વાન, ચતુસ્સાલં ચતુમ્મુખ''ન્તિ એકં વિય વુત્તં, તં નગરમજ્ઝે દાનસાલં સન્ધાય વુત્તં.

૪૨. ઇદાનિ તત્થ દેય્યધમ્મં એકદેસેન દસ્સેન્તો ''**અચ્છાદનઞ્ચ સયનં, અન્નં પાનઞ્ચ ભોજન**''ન્તિ આહ.

તત્થ **અચ્છાદન**ન્તિ ખોમસુખુમાદિનાનાવિધનિવાસનપારુપનં. **સયન**ન્તિ મઞ્ચપલ્લઙ્કાદિઞ્ચેવ ગોનકચિત્તકાદિઞ્ચ અનેકવિધં સયિતબ્બકં, આસનમ્પિ ચેત્થ સયનગ્ગહણેનેવ ગહિતન્તિ દટ્ઠબ્બં. **અન્નં પાનઞ્ચ ભોજન**ન્તિ તેસં તેસં સત્તાનં યથાભિરુચિતં નાનગ્ગરસં અન્નઞ્ચેવ પાનઞ્ચ અવસિટ્ઠં નાનાવિધભોજનવિકતિઞ્ચ. **અબ્બોચ્છિન્નં કરિત્વાના**તિ આરમ્ભતો પટ્ઠાય યાવ આયુપરિયોસાના અહોરત્તં અવિચ્છિન્નં કત્વા.

૪૩-૪. ઇદાનિ તસ્સ દાનસ્સ સમ્માસમ્બોધિં આરબ્ભ દાનપારમિભાવેન પવત્તિતભાવં દસ્સેન્તો યથા તદા અત્તનો અજ્ઝાસયો પવત્તો, તં ઉપમાય દસ્સેતું ''**યથાપિ સેવકો**''તિઆદિમાહ. તસ્સત્થો – યથા નામ સેવકપુરિસો અત્તનો સામિકં કાલાનુકાલં સેવનવસેન ઉપગતો લદ્ધબ્બધનહેતુ કાયેન વાચાય મનસા સબ્બથાપિ કાયવચીમનોકમ્મેહિ યથા સો આરાધિતો હોતિ, એવં **આરાધનીયં** આરાધનમેવ **એસતિ** ગવેસતિ, તથા **અહમ્પિ** બોધિસત્તભૂતો સદેવકસ્સ લોકસ્સ સામિભૂતં અનુત્તરં બુદ્ધભાવં **સેવેતુકામો** તસ્સ આરાધનત્થં **સબ્બભવે** સબ્બસ્મિં નિબ્બત્તનિબ્બત્તભવે દાનપારમિપરિપૂરણવસેન **દાનેન સબ્બસત્તે** સન્તપ્પેત્વા બોધિસઙ્ખાતતો અરિયમગ્ગઞાણતો જાતત્તા ''**બોધિજ**''ન્તિ લદ્ધનામં સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં પરતો સબ્બથા નાનૂપાયેહિ એસિસ્સામિ ગવેસિસ્સામિ, તં **ઉત્તમં બોધિં** સમ્માસમ્બોધિં જીવિતપરિચ્ચાગાદિં યંકિઞ્ચિ કત્વા **ઇચ્છામિ** અભિપત્થેમીતિ.

એવમિધ દાનજ્ઝાસયસ્સ ઉળારભાવં દસ્સેતું દાનપારમિવસેનેવ દેસના કતા. **જાતકદેસનાયં** પનસ્સ સીલપારમિઆદીનમ્પિ પરિપૂરણં વિભાવિતમેવ, તથા હિસ્સ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સીલાદિગુણેહિ અત્તાનં અલઙ્કરિત્વા મહાજનં તત્થ પતિટ્ઠપેન્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા નિબ્બત્તદેવતા સુધમ્માયં દેવસભાયં સન્નિપતિતા ''અહો અમ્હાકં નિમિરાજાનં નિસ્સાય મયં ઇમં સમ્પત્તિં પત્તા, એવરૂપાપિ નામ અનુપ્પન્ને બુદ્ધે મહાજનસ્સ બુદ્ધકિચ્ચં સાધયમાના અચ્છરિયમનુસ્સા લોકે ઉપ્પજ્જન્તી''તિ મહાપુરિસસ્સ ગુણે વણ્ણેન્તા અભિત્થવિંસુ. તેન વુત્તં –

''અચ્છેરં વત લોકસ્મિં, ઉપ્પજ્જન્તિ વિચક્ખણા;

યદા અહુ નિમિરાજા, પણ્ડિતો કુસલત્થિકો''તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૪૨૧) –

આદિ.

તં સુત્વા સક્કં દેવાનમિન્દં આદિં કત્વા સબ્બે દેવા બોધિસત્તં દટ્ઠુકામા અહેસું. અથેકદિવસં મહાપુરિસસ્સ ઉપોસથિકસ્સ ઉપરિપાસાદવરગતસ્સ પચ્છિમયામે પલ્લઙ્કં આભુજિત્વા નિસિન્નસ્સ એવં ચેતસો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ ''દાનં નુ ખો વરં, ઉદાહુ બ્રહ્મચરિય''ન્તિ. સો તં અત્તનો કઙ્ખં છિન્દિતું નાસક્ખિ. તસ્મિં ખણે સક્કસ્સ ભવનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો તં કારણં આવજ્જેન્તો બોધિસત્તં તથા વિતક્કેન્તં દિસ્વા ''હન્દસ્સ વિતક્કં છિન્દિસ્સામી''તિ આગન્ત્વા પુરતો ઠિતો તેન ''કોસિ ત્વ''ન્તિ પુટ્ઠો અત્તનો દેવરાજભાવં આરોચેત્વા ''કિં, મહારાજ, ચિન્તેસી''તિ વુત્તે તમત્થં આરોચેસિ. સક્કો બ્રહ્મચરિયમેવ ઉત્તમં કત્વા દસ્સેન્તો –

''હીનેન બ્રહ્મચરિયેન, ખત્તિયે ઉપપજ્જતિ;
મજ્ઝિમેન ચ દેવત્તં, ઉત્તમેન વિસુજ્ઝતિ.

''ન હેતે સુલભા કાયા, યાચયોગેન કેનચિ;
યે કાયે ઉપપજ્જન્તિ, અનગારા તપસ્સિનો''તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૪૨૯-૪૩૦) –

આહ.

તત્થ પુથુતિત્થાયતનેસુ મેથુનવિરતિમત્તં **હીનં બ્રહ્મચરિયં** નામ, તેન ખત્તિયકુલે ઉપપજ્જતિ. ઝાનસ્સ ઉપચારમત્તં **મજ્ઝિમં** નામ, તેન દેવત્તં ઉપપજ્જતિ. અટ્ઠસમાપત્તિનિબ્બત્તનં પન **ઉત્તમં** નામ, તેન બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તતિ. તઞ્હિ બાહિરકા ''નિબ્બાન''ન્તિ કથેન્તિ. તેનાહ ''વિસુજ્ઝતી''તિ. સાસને પન પરિસુદ્ધસીલસ્સ ભિક્ખુનો અઞ્ઞતરં દેવનિકાયં પત્થેન્તસ્સ બ્રહ્મચરિયચેતના હીનતાય **હીનં** નામ, તેન યથાપત્થિતે દેવલોકે નિબ્બત્તતિ. પરિસુદ્ધસીલસ્સ અટ્ઠસમાપત્તિનિબ્બત્તનં **મજ્ઝિમં** નામ, તેન બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તતિ. પરિસુદ્ધસીલસ્સ પન વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અરહત્તપ્પત્તિ **ઉત્તમં** નામ, તેન વિસુજ્ઝતીતિ. ઇતિ સક્કો ''મહારાજ, દાનતો બ્રહ્મચરિયવાસોવ સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન મહપ્ફલો''તિ વણ્ણેસિ. **કાયા**તિ બ્રહ્મગણા. **યાચયોગેના**તિ યાચનયુત્તેન. ''યાજયોગેના''તિપિ પાળિ, યજનયુત્તેન, દાનયુત્તેનાતિ અત્થો. **તપસ્સિનો**તિ તપનિસ્સિતકા. ઇમાયપિ ગાથાય બ્રહ્મચરિયવાસસ્સેવ મહાનુભાવતં દીપેતિ. એવઞ્ચ પન વત્વા ''કિઞ્ચાપિ, મહારાજ, દાનતો બ્રહ્મચરિયમેવ મહપ્ફલં, દ્વેપિ પનેતે મહાપુરિસકત્તબ્બાવ . દ્વીસુપિ અપ્પમત્તો હુત્વા દાનઞ્ચ દેહિ સીલઞ્ચ રક્ખાહી''તિ વત્વા તં ઓવદિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો.

અથ નં દેવગણો ''મહારાજ, કુહિં ગતત્થા''તિ આહ. સક્કો ''મિથિલાયં નિમિરઞ્ઞો કઙ્ખં છિન્દિતુ''ન્તિ તમત્થં પકાસેત્વા બોધિસત્તસ્સ ગુણે વિત્થારતો વણ્ણેસિ. તં સુત્વા દેવા ''મહારાજ, મયં નિમિરાજાનં દટ્ઠુકામમ્હા, સાધુ નં પક્કોસાપેહી''તિ વદિંસુ. સક્કો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા માતલિં આમન્તેસિ – ''ગચ્છ નિમિરાજાનં વેજયન્તં આરોપેત્વા આનેહી''તિ . સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા રથેન ગન્ત્વા તત્થ મહાસત્તં આરોપેત્વા તેન યાચિતો યથાકમ્મં પાપકમ્મીનં પુઞ્ઞકમ્મીનઞ્ચ ઠાનાનિ આચિક્ખન્તો અનુક્કમેન દેવલોકં નેસિ . દેવાપિ ખો ''નિમિરાજા આગતો''તિ સુત્વા દિબ્બગન્ધવાસપુપ્ફહત્થા યાવ ચિત્તકૂટદ્વારકોટ્ઠકા પચ્ચુગ્ગન્ત્વા મહાસત્તં દિબ્બગન્ધાદીહિ પૂજેન્તા સુધમ્મં દેવસભં આનયિંસુ. રાજા રથા ઓતરિત્વા દેવસભં પવિસિત્વા સક્કેન સદ્ધિં એકાસને નિસીદિત્વા

તેન દિબ્બેહિ કામેહિ નિમન્તિયમાનો ‘‘અલં, મહારાજ, મય્હં ઇમેહિ યાચિતકૂપમેહિ કામેહી’’તિ પટિક્ખિપિત્વા અનેકપરિયાયેન ધમ્મં દેસેત્વા મનુસ્સગણનાય સત્તાહમેવ ઠત્વા ‘‘ગચ્છામહં મનુસ્સલોકં, તત્થ દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરિસ્સામી’’તિ આહ. સક્કો ‘‘નિમિરાજાનં મિથિલં નેહી’’તિ માતલિં આણાપેસિ. સો તં વેજયન્તરથં આરોપેત્વા પાચીનદિસાભાગેન મિથિલં પાપુણિ. મહાજનો દિબ્બરથં દિસ્વા રઞ્ઞો પચ્ચુગ્ગમનં અકાસિ. માતલિ સીહપઞ્જરે મહાસત્તં ઓતારેત્વા આપુચ્છિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. મહાજનોપિ રાજાનં પરિવારેત્વા ‘‘કીદિસો, દેવ, દેવલોકો’’તિ પુચ્છિ. રાજા દેવલોકસમ્પત્તિં વણ્ણેત્વા ‘‘તુમ્હેપિ દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોથ, એવં તસ્મિં દેવલોકે ઉપ્પજ્જિસ્સથા’’તિ ધમ્મં દેસેસિ. સો અપરભાગે પુબ્બે વુત્તનયેન પલિતં દિસ્વા પુત્તસ્સ રજ્જં પટિચ્છાપેત્વા કામે પહાય પબ્બજિત્વા ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

તદા સક્કો અનુરુદ્ધો અહોસિ. માતલિ આનન્દો. ચતુરાસીતિ રાજસહસ્સાનિ બુદ્ધપરિસા. નિમિરાજા લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ બોધિસમ્ભારા નિદ્ધારેતબ્બા. તથા બ્રહ્મલોકસમ્પત્તિં પહાય પુબ્બે અત્તના પવત્તિતં કલ્યાણવત્તં અનુપ્પબન્ધેસ્સામીતિ મહાકરુણાય મનુસ્સલોકે નિબ્બત્તનં, ઉળારો દાનજ્ઝાસયો, તદનુરૂપા દાનાદીસુ પટિપત્તિ, મહાજનસ્સ ચ તત્થ પતિટ્ઠાપનં, યાવ દેવમનુસ્સાનં પત્થટયસતા, સક્કસ્સ દેવરાજસ્સ ઉપસઙ્કમને અતિવિમ્હયતા, તેન દિબ્બસમ્પત્તિયા નિમન્તિયમાનોપિ તં અનલઙ્કરિત્વા પુઞ્ઞસમ્ભારપરિબ્રૂહનત્થં પુન મનુસ્સવાસૂપગમનં, લાભસમ્પત્તીસુ સબ્બત્થ અલગ્ગભાવોતિ એવમાદયો ગુણાનુભાવા નિદ્ધારેતબ્બાતિ.

નિમિરાજચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. ચન્દકુમારચરિયાવણ્ણના

૪૫. સત્તમે **એકરાજસ્સ અત્રજો**તિ એકરાજસ્સ નામ કાસિરઞ્ઞો ઓરસપુત્તો. **નગરે પુપ્ફવતિયા**તિ પુપ્ફવતિનામકે નગરે. **ચન્દસવ્હયો**તિ ચન્દસદ્દેન અવ્હાતબ્બો, ચન્દનામોતિ અત્થો.

અતીતે કિર અયં બારાણસી પુપ્ફવતી નામ અહોસિ. તત્થ વસવત્તિરઞ્ઞો પુત્તો એકરાજા નામ રજ્જં કારેસિ. બોધિસત્તો તસ્સ ગોતમિયા નામ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં અગ્ગહેસિ. ‘‘ચન્દકુમારો’’તિસ્સ નામમકંસુ. તસ્સ પદસા ગમનકાલે અપરોપિ પુત્તો ઉપ્પન્નો, તસ્સ ‘‘સૂરિયકુમારો’’તિ નામમકંસુ. તસ્સ પદસા ગમનકાલે એકા ધીતા ઉપ્પન્ના, ‘‘સેલા’’તિસ્સા નામમકંસુ. વેમાતિકા ચ નેસં ભદ્દસેનો સૂરો ચાતિ દ્વે ભાતરો અહેસું. બોધિસત્તો અનુપુબ્બેન વુદ્ધિપ્પત્તો સિપ્પેસુ ચ વિજ્જાટ્ઠાનેસુ ચ પારં અગમાસિ. તસ્સ રાજા અનુચ્છવિકં ચન્દં નામ રાજધીતરં આનેત્વા ઉપરજ્જં અદાસિ. બોધિસત્તસ્સ એકો પુત્તો ઉપ્પન્નો, તસ્સ ‘‘વાસુલો’’તિ નામમકંસુ. તસ્સ પન રઞ્ઞો ખણ્ડહાલો નામ પુરોહિતો, તં રાજા વિનિચ્છયે ઠપેસિ. સો લઞ્જવિત્તકો હુત્વા લઞ્જં ગહેત્વા અસ્સામિકે સામિકે કરોતિ, સામિકે ચ અસ્સામિકે કરોતિ. અથેકદિવસં અટ્ટપરાજિતો એકો પુરિસો વિનિચ્છયટ્ઠાને ઉપક્કોસેન્તો નિક્ખમિત્વા રાજૂપટ્ઠાનં ગચ્છન્તં બોધિસત્તં દિસ્વા તસ્સ પાદેસુ નિપતિત્વા ‘‘સામિ ખણ્ડહાલો વિનિચ્છયે વિલોપં ખાદતિ, અહં તેન લઞ્જં ગહેત્વા પરાજયં પાપિતો’’તિ અટ્ટસ્સરમકાસિ. બોધિસત્તો ‘‘મા ભાયી’’તિ તં અસ્સાસેત્વા વિનિચ્છયં નેત્વા સામિકમેવ સામિકં અકાસિ. મહાજનો મહાસદ્દેન સાધુકારમદાસિ.

રાજા ‘‘બોધિસત્તેન કિર અટ્ટો સુવિનિચ્છિતો’’તિ સુત્વા તં આમન્તેત્વા ‘‘તાત, ઇતો પટ્ઠાય ત્વમેવ અટ્ટકરણે વિનિચ્છયં વિનિચ્છિનાહી’’તિ વિનિચ્છયં બોધિસત્તસ્સ અદાસિ. ખણ્ડહાલસ્સ આયો પચ્છિજ્જિ. સો તતો પટ્ઠાય

બોધિસત્તે આઘાતં બન્ધિત્વા ઓતારાપેક્ખો વિચરિ. સો પન રાજા મુધપ્પસન્નો. સો એકદિવસં સુપિનન્તેન દેવલોકં પસ્સિત્વા તત્થ ગન્તુકામો હુત્વા ''પુરોહિતં બ્રહ્મલોકગામિમગ્ગં આચિક્ખા''તિ આહ. સો ''અતિદાનં દદન્તો સબ્બચતુક્કેન યઞ્ઞં યજસ્સૂ''તિ વત્વા રઞ્ઞા ''કિં અતિદાન''ન્તિ પુટ્ઠો ''અત્તનો પિયપુત્તા પિયભરિયા પિયધીતરો મહાવિભવસેટ્ઠિનો મઙ્ગલહત્થિઅસ્સાદયોતિ એતે ચત્તારો ચત્તારો કત્વા દ્વિપદચતુપ્પદે યઞ્ઞત્થાય પરિચ્ચજિત્વા તેસં ગલલોહિતેન યજનં અતિદાનં નામા''તિ સઞ્ઞાપેસિ. ઇતિ સો ''સગ્ગમગ્ગં આચિક્ખિસ્સામી''તિ નિરયમગ્ગં આચિક્ખિ.

રાજાપિ તસ્મિં પણ્ડિતસઞ્ઞી હુત્વા ''તેન વુત્તવિધિ સગ્ગમગ્ગો''તિ સઞ્ઞાય તં પટિપજ્જિતુકામો મહન્તં યઞ્ઞાવાટં કારાપેત્વા તત્થ બોધિસત્તાદિકે ચત્તારો રાજકુમારે આદિં કત્વા ખણ્ડહાલેન વુત્તં સબ્બં દ્વિપદચતુપ્પદં યઞ્ઞપસુતટ્ઠાને નેથાતિ આણાપેસિ. સબ્બઞ્ચ યઞ્ઞસમ્ભારં ઉપક્ખટં અહોસિ. તં સુત્વા મહાજનો મહન્તં કોલાહલં અકાસિ. રાજા વિપ્પટિસારી હુત્વા ખણ્ડહાલેન ઉપત્થમ્ભિતો પુનપિ તથા તં આણાપેસિ. બોધિસત્તો ''ખણ્ડહાલેન વિનિચ્છયટ્ઠાનં અલભન્તેન મયિ આઘાતં બન્ધિત્વા મમેવ મરણં ઇચ્છન્તેન મહાજનસ્સ અનયબ્યસનં ઉપ્પાદિત''ન્તિ જાનિત્વા નાનાવિધેહિ ઉપાયેહિ રાજાનં તતો દુગ્ગહિતગ્ગાહતો વિવેચેતું વાયમિત્વાપિ નાસક્ખિ. મહાજનો પરિદેવિ, મહન્તં કારુઞ્ઞમકાસિ. મહાજનસ્સ પરિદેવન્તસ્સેવ યઞ્ઞાવાટે સબ્બકમ્માનિ નિટ્ઠાપેસિ. રાજપુત્તં નેત્વા ગીવાય નામેત્વા નિસીદાપેસું. ખણ્ડહાલો સુવણ્ણપાતિં ઉપનામેત્વા ખગ્ગં આદાય ''તસ્સ ગીવં છિન્દિસ્સામી''તિ અટ્ઠાસિ. તં દિસ્વા ચન્દા નામ રાજપુત્તસ્સ દેવી ''અઞ્ઞં મે પટિસરણં નત્થિ, અત્તનો સચ્ચબલેન સામિકસ્સ સોત્થિં કરિસ્સામી''તિ અઞ્જલિં પગ્ગય્હ પરિસાય અન્તરે વિચરન્તી ''ઇદં એકન્તેનેવ પાપકમ્મં, યં ખણ્ડહાલો સગ્ગમગ્ગોતિ કરોતિ. ઇમિના મય્હં સચ્ચવચનેન મમ સામિકસ્સ સોત્થિ હોતુ.

''યા દેવતા ઇધ લોકે, સબ્બા તા સરણં ગતા;
અનાથં તાયથ મમં, યથાહં પતિમા સિય''ન્તિ. –

સચ્ચકિરિયમકાસિ. સક્કો દેવરાજા તસ્સા પરિદેવનસદ્દં સુત્વા તં પવત્તિં ઞત્વા જલિતં અયોકૂટં આદાય આગન્ત્વા રાજાનં તાસેત્વા સબ્બે વિસ્સજ્જાપેસિ. સક્કોપિ તદા અત્તનો દિબ્બરૂપં દસ્સેત્વા સમ્પજ્જલિતં સજોતિભૂતં વજિરં પરિબ્ભમન્તો ''અરે, પાપરાજ કાળકણ્ણિ, કદા તયા પાણાતિપાતેન સુગતિગમનં દિટ્ઠપુબ્બં, ચન્દકુમારં સબ્બઞ્ચ ઇમં જનં બન્ધનતો મોચેહિ, નો ચે મોચેસ્સસિ, એત્થેવ તે ઇમસ્સ ચ દુટ્ઠબ્રાહ્મણસ્સ સીસં ફાલેસ્સામી''તિ આકાસે અટ્ઠાસિ. તં અચ્છરિયં દિસ્વા રાજા બ્રાહ્મણો ચ સીઘં સબ્બે બન્ધના મોચેસું.

અથ મહાજનો એકકોલાહલં કત્વા સહસા યઞ્ઞાવાટં અજ્ઝોત્થરિત્વા ખણ્ડહાલસ્સ એકેકં લેડ્ડુપ્પહારં દેન્તો તત્થેવ નં જીવિતક્ખયં પાપેત્વા રાજાનમ્પિ મારેતું આરભિ. બોધિસત્તો પુરેતરમેવ પિતરં પલિસ્સજિત્વા ઠિતો મારેતું ન અદાસિ. મહાજનો ''જીવિતં તાવસ્સ પાપરઞ્ઞો દેમ, છત્તં પનસ્સ ન દસ્સામ, નગરે વાસં વા ન દસ્સામ, તં ચણ્ડાલં કત્વા બહિનગરે વાસાપેસ્સામા''તિ રાજવેસં હારેત્વા કાસાવં નિવાસાપેત્વા હલિદ્દિપિલોતિકાય સીસં વેઠેત્વા ચણ્ડાલં કત્વા ચણ્ડાલગામં પહિણિંસુ. યે પન તં પસુઘાતયઞ્ઞં યજિંસુ ચેવ યજાપેસુઞ્ચ અનુમોદિંસુ ચ, સબ્બે તે નિરયપરાયના અહેસું. તેનાહ ભગવા –

''સબ્બે પતિટ્ઠા નિરયં, યથા તં પાપકં કરિત્વાન;
ન હિ પાપકમ્મં કત્વા, લબ્ભા સુગતિં ઇતો ગન્તુ''ન્તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૧૧૪૩);

અથ સબ્બાપિ રાજપરિસા નાગરા ચેવ જાનપદા ચ સમાગન્ત્વા બોધિસત્તં રજ્જે અભિસિઞ્ચિંસુ. સો ધમ્મેન રજ્જં અનુસાસન્તો તં અત્તનો મહાજનસ્સ ચ અકારણેનેવ ઉપ્પન્નં અનયબ્યસનં અનુસ્સરિત્વા સંવેગજાતો પુઞ્ઞકિરિયાસુ ભિય્યોસોમત્તાય ઉસ્સાહજાતો મહાદાનં પવત્તેસિ, સીલાનિ રક્ખિ, ઉપોસથકમ્મં સમાદિયિ. તેન વુત્તં –

૪૬. ''તદાહં યજના મુત્તો, નિક્ખન્તો યઞ્ઞવાટતો;
સંવેગં જનયિત્વાન, મહાદાનં પવત્તયિ''ન્તિ. – આદિ;

તત્થ **યજના મુત્તો**તિ ખણ્ડહાલેન વિહિતયઞ્ઞવિધિતો વુત્તનયેન ઘાતેતબ્બતો મુત્તો. **નિક્ખન્તો યઞ્ઞવાટતો**તિ અભિસેકકરણત્થાય ઉસ્સાહજાતેન મહાજનેન સદ્ધિં તતો યઞ્ઞભૂમિતો નિગ્ગતો. **સંવેગં જનયિત્વાના**તિ એવં ''બહુઅન્તરાયો લોકસન્નિવાસો''તિ અતિવિય સંવેગં ઉપ્પાદેત્વા. **મહાદાનં પવત્તયિ**ન્તિ છ દાનસાલાયો કારાપેત્વા મહતા ધનપરિચ્ચાગેન વેસ્સન્તરદાનસદિસં મહાદાનમદાસિં. એતેન અભિસેકકરણતો પટ્ઠાય તસ્સ મહાદાનસ્સ પવત્તિતભાવં દસ્સેતિ.

૪૭. દક્ખિણેય્યે અદત્વાનાતિ દક્ખિણારહે પુગ્ગલે દેય્યધમ્મં અપરિચ્ચજિત્વા. **અપિ છપ્પઞ્ચ રત્તિયો**તિ અપ્પેકદા છપિ પઞ્ચપિ રત્તિયો અત્તનો પિવનખાદનભુઞ્જનાનિ ન કરોમીતિ દસ્સેતિ.

તદા કિર બોધિસત્તો સકલજમ્બુદીપં ઉન્નઙ્ગલં કત્વા મહામેઘો વિય અભિવસ્સન્તો મહાદાનં પવત્તેસિ. તત્થ કિઞ્ચાપિ દાનસાલાસુ અન્નપાનાદિઉળારુળારપણીતપણીતમેવ યાચકાનં યથારુચિતં દિવસે દિવસે દીયતિ, તથાપિ અત્તનો સજ્જિતં આહારં રાજારહભોજનમ્પિ યાચકાનં અદત્વા ન ભુઞ્જતિ, તં સન્ધાય વુત્તં "**નાહં પિવામી**"તિઆદિ.

૪૮. ઇદાનિ તથા યાચકાનં દાને કારણં દસ્સેન્તો ઉપમં તાવ આહરતિ "**યથાપિ વાણિજો નામા**"તિઆદિના. તસ્સત્થો – યથા નામ વાણિજો ભણ્ડટ્ઠાનં ગન્ત્વા અપ્પેન પાભતેન બહું ભણ્ડં વિક્કિણિત્વા વિપુલં ભણ્ડસન્નિચયં કત્વા દેસકાલં જાનન્તો **યત્થસ્સ લાભો** ઉદયો **મહા હોતિ**, **તત્થ** દેસે કાલે વા **તં** ભણ્ડં **હરતિ** ઉપનેતિ વિક્કિણાતિ.

૪૯. **સકભુત્તાપી**તિ સકભુત્તતોપિ અત્તના પરિભુત્તતોપિ. ''સકપરિભુત્તાપી''તિપિ પાઠો. **પરે**તિ પરસ્મિં પટિગ્ગાહકપુગ્ગલે. **સતભાગો**તિ અનેકસતભાગો આયતિં ભવિસ્સતિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા વાણિજેન કીતભણ્ડં તત્થેવ અવિક્કિણિત્વા તથારૂપે દેસે કાલે ચ વિક્કિણિયમાનં બહું ઉદયં વિપુલં ફલં હોતિ, તથેવ અત્તનો સન્તકં અત્તના અનુપભુઞ્જિત્વા પરસ્મિં પટિગ્ગાહકપુગ્ગલે દિન્નં મહપ્ફલં અનેકસતભાગો ભવિસ્સતિ, તસ્મા અત્તના અભુઞ્જિત્વાપિ પરસ્સ દાતબ્બમેવાતિ. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા – ''તિરચ્છાનગતે દાનં દત્વા સતગુણા દક્ખિણા પાટિકઙ્ખિતબ્બા. પુથુજ્જનદુસ્સીલે દાનં દત્વા સહસ્સગુણા''તિ (મ॰ નિ॰ ૩.૩૭૯) વિત્થારો. અપરમ્પિ વુત્તં ''એવં ચે, ભિક્ખવે, સત્તા જાનેય્યું દાનસંવિભાગસ્સ વિપાકં, યથાહં જાનામિ, ન અદત્વા ભુઞ્જેય્યું, ન ચ નેસં મચ્છેરમલં ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠેય્ય. યોપિ નેસં અસ્સ ચરિમો આલોપો ચરિમં કબળં, તતોપિ ન અસંવિભજિત્વા ભુઞ્જેય્યુ''ન્તિઆદિ (ઇતિવુ॰ ૨૬).

૫૦. એતમત્થવસં ઞત્વાતિ એતં દાનસ્સ મહપ્ફલભાવસઙ્ખાતઞ્ચેવ સમ્માસમ્બોધિયા પચ્ચયભાવસઙ્ખાતઞ્ચ અત્થવસં કારણં જાનિત્વા. **ન પટિક્કમામિ દાનતો**તિ દાનપારમિતો ઈસકમ્પિ ન નિવત્તામિ અભિક્કમામિ એવ. કિમત્થં? **સમ્બોધિમનુપત્તિયા**તિ સમ્બોધિં સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં અનુપ્પત્તિયા અનુપ્પત્તિયત્થં, અધિગન્તુન્તિ અત્થો.

તદા બોધિસત્તો મહાજનેન પિતરિ ચણ્ડાલગામં પવેસિતે દાતબ્બયુત્તકં પરિબ્બયં દાપેસિ નિવાસનાનિ પારુપનાનિ ચ. સોપિ નગરં પવિસિતું અલભન્તો બોધિસત્તે ઉય્યાનકીળાદિઅત્થં બહિગતે ઉપસઙ્કમતિ, પુત્તસઞ્ઞાય પન ન વન્દતિ, ન અઞ્જલિકમ્મં કરોતિ, ''ચિરં જીવ, સામી''તિ વદતિ. બોધિસત્તોપિ દિટ્ઠદિવસે અતિરેકસમ્માનં કરોતિ. સો એવં ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા આયુપરિયોસાને સપરિસો દેવલોકં પૂરેસિ.

તદા ખણ્ડહાલો દેવદત્તો અહોસિ, ગોતમી દેવી મહામાયા, ચન્દા રાજધીતા રાહુલમાતા, વાસુલો રાહુલો, સેલા ઉપ્પલવણ્ણા, સૂરો મહાકસ્સપો, ભદ્દસેનો મહામોગ્ગલ્લાનો, સૂરિયકુમારો સારિપુત્તો, ચન્દરાજા લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ પુબ્બે વુત્તનયેનેવ યથારહં સેસપારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તદા ખણ્ડહાલસ્સ કક્ખળફરુસભાવં જાનન્તોપિ અજ્ઝુપેક્ખિત્વા ધમ્મેન સમેન અટ્ટસ્સ વિનિચ્છયો, અત્તાનં મારેતુકામસ્સેવ ખણ્ડહાલસ્સ તથા યઞ્ઞવિધાનં જાનિત્વાપિ તસ્સ ઉપરિ ચિત્તપ્પકોપાભાવો, અત્તનો પરિસં ગહેત્વા પિતુ સત્તુ ભવિતું સમત્થોપિ ''માદિસસ્સ નામ ગરૂહિ વિરોધો ન યુત્તો''તિ અત્તાનં પુરિસપસું કત્વા ઘાતાપેતુકામસ્સ પિતુ આણાયં અવટ્ઠાનં, કોસિયા અસિં ગહેત્વા સીસં છિન્દિતું ઉપક્કમન્તે પુરોહિતે અત્તનો પિતરિ પુત્તે સબ્બસત્તેસુ ચ મેત્તાફરણેન સમચિત્તતા, મહાજને પિતરં મારેતું ઉપક્કમન્તે સયં પલિસ્સજિત્વા તસ્સ જીવિતદાનઞ્ચ, દિવસે દિવસે વેસ્સન્તરદાનસદિસં મહાદાનં દદતોપિ દાનેન અતિત્તભાવો, મહાજનેન ચણ્ડાલેસુ વાસાપિતસ્સ પિતુ દાતબ્બયુત્તકં દત્વા પોસનં, મહાજનં પુઞ્ઞકિરિયાસુ પતિટ્ઠાપનન્તિ એવમાદયો ગુણાનુભાવા નિદ્ધારેતબ્બાતિ.

ચન્દકુમારચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. સિવિરાજચરિયાવણ્ણના

૫૧. અટ્ઠમે **અરિટ્ઠસવ્હયે નગરે**તિ અરિટ્ઠપુરનામકે નગરે. **સિવિ નામાસિ ખત્તિયો**તિ સિવીતિ ગોત્તતો એવંનામકો રાજા અહોસિ.

અતીતે કિર સિવિરટ્ઠે અરિટ્ઠપુરનગરે સિવિરાજે રજ્જં કારેન્તે મહાસત્તો તસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. ''સિવિકુમારો''તિસ્સ નામમકંસુ. સો વયપ્પત્તો તક્કસિલં ગન્ત્વા ઉગ્ગહિતસિપ્પો આગન્ત્વા પિતુ સિપ્પં દસ્સેત્વા ઉપરજ્જં લભિત્વા અપરભાગે પિતુ અચ્ચયેન રાજા હુત્વા અગતિગમનં પહાય દસ રાજધમ્મે અકોપેત્વા રજ્જં કારેન્તો નગરસ્સ ચતૂસુ દ્વારેસુ નગરમજ્ઝે નિવેસનદ્વારેતિ છ દાનસાલાયો કારેત્વા દેવસિકં છસતસહસ્સપરિચ્ચાગેન મહાદાનં પવત્તેસિ. અટ્ઠમીચાતુદ્દસીપન્નરસીસુ સયં દાનસાલં ગન્ત્વા દાનગ્ગં ઓલોકેતિ.

સો એકદા પુણ્ણમદિવસે પાતોવ સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે રાજપલ્લઙ્કે નિસિન્નો અત્તના દિન્નદાનં આવજ્જેન્તો બાહિરવત્થું અત્તના અદિન્નં નામ અદિસ્વા ''ન મે બાહિરકદાનં તથા ચિત્તં તોસેતિ, યથા અજ્ઝત્તિકદાનં, અહો વત મમ દાનસાલં ગતકાલે કોચિ યાચકો બાહિરવત્થું અયાચિત્વા અજ્ઝત્તિકમેવ યાચેય્ય, સચે હિ મે કોચિ સરીરે મંસં વા લોહિતં વા સીસં વા હદયમંસં વા અક્ખીનિ વા ઉપડ્ઢસરીરં વા સકલમેવ વા અત્તભાવં દાસભાવેન યાચેય્ય, તંતદેવસ્સ અધિપ્પાયં પૂરેન્તો દાતું સક્કોમી''તિ ચિન્તેસિ. **પાળિયં** પન અક્ખીનં એવ વસેન આગતા. તેન વુત્તં –

''નિસજ્જ પાસાદવરે, એવં ચિન્તેસહં તદા''.

૫૨. ‘‘યંકિઞ્ચિ માનુસં દાનં, અદિન્નં મે ન વિજ્જતિ;
યોપિ યાચેય્ય મં ચક્ખું, દદેય્યં અવિકમ્પિતો’’તિ.

તત્થ **માનુસં દાન**ન્તિ પકતિમનુસ્સેહિ દાતબ્બદાનં અન્નપાનાદિ. એવં પન મહાસત્તસ્સ ઉળારે દાનજ્ઝાસયે ઉપ્પન્ને સક્કસ્સ પણ્ડુકમ્બલસિલાસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સો તસ્સ કારણં આવજ્જેન્તો બોધિસત્તસ્સ અજ્ઝાસયં દિસ્વા ‘‘સિવિરાજા અજ્જ સમ્પત્તયાચકા ચક્ખૂનિ ચે યાચન્તિ, ચક્ખૂનિ ઉપ્પાટેત્વા નેસં દસ્સામીતિ ચિન્તેસી’’તિ સક્કો દેવપરિસાય વત્વા ‘‘સો સક્ખિસ્સતિ નુ ખો તં દાતું, ઉદાહુ નોતિ વીમંસિસ્સામિ તાવ ન’’ન્તિ બોધિસત્તે સોળસહિ ગન્ધોદકઘટેહિ ન્હત્વા સબ્બાલઙ્કારેહિ પટિમણ્ડિતે અલઙ્કતહત્થિક્ખન્ધવરગતે દાનગ્ગં ગચ્છન્તે જરાજિણ્ણો અન્ધબ્રાહ્મણો વિય હુત્વા તસ્સ ચક્ખુપથે એકસ્મિં ઉન્નતપ્પદેસે ઉભો હત્થે પસારેત્વા રાજાનં જયાપેત્વા ઠિતો બોધિસત્તેન તદભિમુખં વારણં પેસેત્વા ‘‘બ્રાહ્મણ, કિં ઇચ્છસી’’તિ પુચ્છિતો ‘‘તવ દાનજ્ઝાસયં નિસ્સાય સમુગ્ગતેન કિત્તિઘોસેન સકલલોકસન્નિવાસો નિરન્તરં ફુટો, અહઞ્ચ અન્ધો, તસ્મા તં યાચામી’’તિ ઉપચારવસેન એકં ચક્ખું યાચિ. તેન વુત્તં –

૫૩. ‘‘મમ સઙ્કપ્પમઞ્ઞાય, સક્કો દેવાનમિસ્સરો;
નિસિન્નો દેવપરિસાય, ઇદં વચનમબ્રવિ.

૫૪. ‘‘નિસજ્જ પાસાદવરે, સિવિરાજા મહિદ્ધિકો;
ચિન્તેન્તો વિવિધં દાનં, અદેય્યં સો ન પસ્સતિ.

૫૫. ‘‘તથં નુ વિતથં નેતં, હન્દ વીમંસયામિ તં;
મુહુત્તં આગમેય્યાથ, યાવ જાનામિ તં મનં.

૫૬. ‘‘પવેધમાનો પલિતસિરો, વલિગત્તો જરાતુરો;
અન્ધવણ્ણોવ હુત્વાન, રાજાનં ઉપસઙ્કમિ.

૫૭. ‘‘સો તદા પગ્ગહેત્વાન, વામં દક્ખિણબાહુ ચ;
સિરસ્મિં અઞ્જલિં કત્વા, ઇદં વચનમબ્રવિ.

૫૮. ‘‘‘યાચામિ તં મહારાજ, ધમ્મિક રટ્ઠવડ્ઢન;
તવ દાનરતા કિત્તિ, ઉગ્ગતા દેવમાનુસે.

૫૯. ‘‘‘ઉભોપિ નેત્તા નયના, અન્ધા ઉપહતા મમ;
એકં મે નયનં દેહિ, ત્વમ્પિ એકેન યાપયા’’’તિ.

તત્થ **ચિન્તેન્તો વિવિધં દાન**ન્તિ અત્તના દિન્નં વિવિધં દાનં ચિન્તેન્તો, આવજ્જેન્તો દાનં વા અત્તના દિન્નં વિવિધં બાહિરં દેય્યધમ્મં ચિન્તેન્તો. **અદેય્યં સો ન પસ્સતી**તિ બાહિરં વિય અજ્ઝત્તિકવત્થુમ્પિ અદેય્યં દાતું અસક્કુણેય્યં ન પસ્સતિ, ‘‘ચક્ખૂનિપિ ઉપ્પાટેત્વા દસ્સામી’’તિ ચિન્તેસીતિ અધિપ્પાયો. **તથં નુ વિતથં નેત**ન્તિ એતં અજ્ઝત્તિકવત્થુનોપિ અદેય્યસ્સ અદસ્સનં દેય્યભાવેનેવ દસ્સનં ચિન્તનં સચ્ચં નુ ખો, ઉદાહુ, અસચ્ચન્તિ અત્થો. **સો તદા પગ્ગહેત્વાન, વામં દક્ખિણબાહુ ચા**તિ વામબાહું દક્ખિણબાહુઞ્ચ તદા પગ્ગહેત્વા, ઉભો બાહૂ

ઉક્ખિપિત્વાતિ અત્થો. **રઙ્ગવઙ્કનાતિ** રઙ્ગવઙ્કીકર. **ત્વમ્પિ એકેન યાપયાતિ** એકેન ચક્ખુના સમવિસમં પસ્સન્તો સકં અત્તભાવં ત્વં યાપેહિ, અહમ્પિ ભવતો લદ્ધેન એકેન યાપેમીતિ દસ્સેતિ.

તં સુત્વા મહાસત્તો તુટ્ઠમાનસો ''ઇદાનેવાહં પાસાદે નિસિન્નો એવં ચિન્તેત્વા આગતો, અયઞ્ચ મે ચિત્તં ઞત્વા વિય ચક્ખું યાચતિ, અહો વત મે લાભા, અજ્જ મે મનોરથો મત્થકં પાપુણિસ્સતિ, અદિન્નપુબ્બં વત દાનં દસ્સામી''તિ ઉસ્સાહજાતો અહોસિ. તમત્થં પકાસેન્તો સત્થા આહ –

૬૦. ''તસ્સાહં વચનં સુત્વા, હટ્ઠો સંવિગ્ગમાનસો;
કતઞ્જલી વેદજાતો, ઇદં વચનમબ્રવિં.

૬૧. '''ઇદાનાહં ચિન્તયિત્વાન, પાસાદતો ઇધાગતો;
ત્વં મમ ચિત્તમઞ્ઞાય, નેત્તં યાચિતુમાગતો.

૬૨. '''અહો મે માનસં સિદ્ધં, સઙ્કપ્પો પરિપૂરિતો;
અદિન્નપુબ્બં દાનવરં, અજ્જ દસ્સામિ યાચકે'''તિ.

તત્થ **તસ્સાતિ** તસ્સ બ્રાહ્મણરૂપધરસ્સ સક્કસ્સ. **હટ્ઠોતિ** તુટ્ઠો. **સંવિગ્ગમાનસોતિ** મમ ચિત્તં જાનિત્વા વિય ઇમિના બ્રાહ્મણેન ચક્ખુ યાચિતં, એત્તકં કાલં એવં અચિન્તેત્વા પમજ્જિતો વતમ્હીતિ સંવિગ્ગચિત્તો. **વેદજાતોતિ** જાતપીતિપામોજ્જો. **અબ્રવિન્તિ** અભાસિં. **માનસન્તિ** મનસિ ભવં માનસં, દાનજ્ઝાસયો, ''ચક્ખું દસ્સામી''તિ ઉપ્પન્નદાનજ્ઝાસયોતિ અત્થો. **સઙ્કપ્પોતિ** મનોરથો. **પરિપૂરિતોતિ** પરિપુણ્ણો.

અથ બોધિસત્તો ચિન્તેસિ – ''અયં બ્રાહ્મણો મમ ચિત્તાચારં ઞત્વા વિય દુચ્ચજમ્પિ ચક્ખું મં યાચતિ, સિયા નુ ખો કાયચિ દેવતાય અનુસિટ્ઠો ભવિસ્સતિ, પુચ્છિસ્સામિ તાવ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા તં બ્રાહ્મણં પુચ્છિ. તેનાહ ભગવા **જાતકદેસનાયં** –

''કેનાનુસિટ્ઠો ઇધમાગતોસિ, વનિબ્બક ચક્ખુપથાનિ યાચિતું;
સુદુચ્ચજં યાચસિ ઉત્તમઙ્ગં, યમાહુ નેત્તં પુરિસેન દુચ્ચજ''ન્તિ.(જા॰ ૧.૧૫.૫૩);

તં સુત્વા બ્રાહ્મણરૂપધરો સક્કો આહ –

''યમાહુ દેવેસુ સુજમ્પતીતિ, મઘવાતિ નં આહુ મનુસ્સલોકે;
તેનાનુસિટ્ઠો ઇધમાગતોસ્મિ, વનિબ્બકો ચક્ખુપથાનિ યાચિતું.

''વનિબ્બતો મય્હં વનિં અનુત્તરં, દદાહિ તે ચક્ખુપથાનિ યાચિતો;
દદાહિ મે ચક્ખુપથં અનુત્તરં, યમાહુ નેત્તં પુરિસેન દુચ્ચજ''ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૫૪-૫૫);

મહાસત્તો આહ –

''યેન અત્થેન આગચ્છિ, યમત્થમભિપત્થયં;
તે તે ઇજ્ઝન્તુ સઙ્કપ્પા, લભ ચક્ખૂનિ બ્રાહ્મણ.

‘‘એકં તે યાચમાનસ્સ, ઉભયાનિ દદામહં;
સ ચક્ખુમા ગચ્છ જનસ્સ પેક્ખતો,
યદિચ્છસે ત્વં તદ તે સમિજ્ઝતૂ’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૫૬-૫૭);

તત્થ **વનિબ્બક**ાતિ તં આલપતિ. **ચક્ખુપથાની**તિ દસ્સનસ્સ પથભાવતો ચક્ખૂનમેવેતં નામં. **યમાહૂ**તિ યં લોકે ‘‘દુચ્ચજ’’ન્તિ કથેન્તિ. **વનિબ્બતો**તિ યાચન્તસ્સ. **વનિ**ન્તિ યાચનં. **તે તે**તિ તે તવ તસ્સ અન્ધસ્સ સઙ્ખ્યા. **સ ચક્ખુમા**તિ સો ત્વં મમ ચક્ખૂહિ ચક્ખુમા હુત્વા. **તદ તે સમિજ્ઝતૂ**તિ યં ત્વં મમ સન્તિકા ઇચ્છસિ, તં તે સમિજ્ઝતૂતિ.

રાજા એત્તકં કથેત્વા ‘‘અયં બ્રાહ્મણો સક્કેન અનુસિટ્ઠો ઇધાગતોસ્મીતિ ભણતિ, નૂન ઇમસ્સ ઇમિના ઉપાયેન ચક્ખુ સમ્પજ્જિસ્સતી’’તિ ઞત્વા ‘‘ઇધેવ મયા ચક્ખૂનિ ઉપ્પાટેત્વા દાતું અસારુપ્પ’’ન્તિ ચિન્તેત્વા બ્રાહ્મણં આદાય અન્તેપુરં ગન્ત્વા રાજાસને નિસીદિત્વા સિવકં નામ વેજ્જં પક્કોસાપેસિ. અથ ‘‘અમ્હાકં કિર રાજા અક્ખીનિ ઉપ્પાટેત્વા બ્રાહ્મણસ્સ દાતુકામો’’તિ સકલનગરે એકકોલાહલં અહોસિ. અથ નં રઞ્ઞો ઞાતિસેનાપતિઆદયો રાજવલ્લભા અમચ્ચા પારિસજ્જા નાગરા ઓરોધા ચ સબ્બે સન્નિપતિત્વા નાનાઉપાયેહિ નિવારેસું. રાજાપિ ને અનુવારેસિ તેનાહ –

‘‘મા નો દેવ અદા ચક્ખું, મા નો સબ્બે પરાકરિ;
ધનં દેહિ મહારાજ, મુત્તા વેળુરિયા બહૂ.

‘‘યુત્તે દેવ રથે દેહિ, આજાનીયે ચલઙ્કતે;
નાગે દેહિ મહારાજ, હેમકપ્પનવાસસે.

‘‘યથા તં સિવયો સબ્બે, સયોગ્ગા સરથા સદા;
સમન્તા પરિકિરેય્યું, એવં દેહિ રથેસભા’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૫૮-૬૦);

અથ રાજા તિસ્સો ગાથા અભાસિ –

‘‘યો વે દસ્સન્તિ વત્વાન, અદાને કુરુતે મનો;
ભૂમ્યં સો પતિતં પાસં, ગીવાયં પટિમુઞ્ચતિ.

‘‘યો વે દસ્સન્તિ વત્વાન, અદાને કુરુતે મનો;
પાપા પાપતરો હોતિ, સમ્પત્તો યમસાધનં.

‘‘યઞ્હિ યાચે તઞ્હિ દદે, યં ન યાચે ન તં દદે;
સ્વાહં તમેવ દસ્સામિ, યં મં યાચતિ બ્રાહ્મણો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૬૧-૬૩);

તત્થ **મા નો**, **દેવા**તિ **નો**તિ નિપાતમત્તં. દેવ, મા **ચક્ખું** અદાસિ. **મા નો સબ્બે પરાકરી**તિ અમ્હે સબ્બે મા પરિચ્ચજિ. અક્ખીસુ હિ દિન્નેસુ ત્વં રજ્જં ન કરિસ્સસિ, એવં તયા મયં પરિચ્ચત્તા નામ ભવિસ્સામાતિ અધિપ્પાયેન એવમાહંસુ. **પરિકિરેય્યુ**ન્તિ પરિવારેય્યું. **એવં દેહી**તિ યથા તં અવિકલચક્ખું સિવયો ચિરં

પરિવારેય્યું, એવં દેહિ ધનમેવસ્સ દેહિ, મા અક્ખીનિ, અક્ખીસુ હિ દિન્નેસુ ન તં સિવયો પરિવારેસ્સન્તીતિ દસ્સેતિ.

પટિમુઞ્ચતીતિ પટિપવેસેતિ. **પાપા પાપતરો હોતી**તિ લામકા લામકતરો નામ હોતિ. **સમ્પત્તો યમસાધન**ન્તિ યમસ્સ આણાપવત્તિટ્ઠાનં ઉસ્સદનિરયં એસ પત્તો નામ હોતિ. **યઞ્હિ યાચે**તિ યં વત્થું યાચકો યાચતિ, દાયકોપિ તદેવ દદેય્ય, ન અયાચિતં, અયઞ્ચ બ્રાહ્મણો ચક્ખું મં યાચતિ, ન મુત્તાદિકં ધનં, તં દસ્સામીતિ વદતિ.

અથ નં ''આયુઆદીસુ કિં પત્થેત્વા ચક્ખૂનિ દેસિ દેવા''તિ પુચ્છિંસુ. મહાપુરિસો ''નાહં દિટ્ઠધમ્મિકં સમ્પરાયિકં વા સમ્પત્તિં પત્થેત્વા દેમિ, અપિ ચ બોધિસત્તાનં આચિણ્ણસમાચિણ્ણો પોરાણકમગ્ગો એસ, યદિદં દાનપારમિપૂરણં નામા''તિ આહ. તેન વુત્તં –

''આયું નુ વણ્ણં નુ સુખં બલં નુ, કિં પત્થયાનો નુ જનિન્દ દેસિ;
કથઞ્હિ રાજા સિવિનં અનુત્તરો, ચક્ખૂનિ દજ્જા પરલોકહેતુ.

''ન વાહમેતં યસસા દદામિ, ન પુત્તમિચ્છે ન ધનં ન રટ્ઠં;
સતઞ્ચ ધમ્મો ચરિતો પુરાણો, ઇચ્ચેવ દાને રમતે મનો મમા''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૬૪-૬૫);

તત્થ **પરલોકહેતૂ**તિ, મહારાજ, કથં નામ તુમ્હાદિસો પણ્ડિતપુરિસો સક્કસમ્પત્તિસદિસં સન્દિટ્ઠિકં ઇસ્સરિયં પહાય પરલોકહેતુ ચક્ખૂનિ દદેય્યાતિ.

ન વાહન્તિ ન વે અહં. **યસસા**તિ દિબ્બસ્સ વા માનુસસ્સ વા ઇસ્સરિયસ્સ કારણા, અપિચ **સતં** બોધિસત્તાનં **ધમ્મો** બુદ્ધકારકો **ચરિતો** આચરિતો આચિણ્ણો પુરાતનો **ઇચ્ચેવ** ઇમિના કારણેન **દાને**યેવ ઈદિસો **મમ મનો** નિરતોતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા રાજા અમચ્ચે સઞ્ઞાપેત્વા સિવકં વેજ્જં આણાપેસિ – ''એહિ, સિવક, મમ ઉભોપિ અક્ખીનિ ઇમસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ દાતું સીઘં ઉપ્પાટેત્વા હત્થે પતિટ્ઠપેહી''તિ. તેન વુત્તં –

૬૩. ''એહિ સિવક ઉટ્ઠેહિ, મા દન્ધયિ મા પવેધયિ;
ઉભોપિ નયનં દેહિ, ઉપ્પાટેત્વા વનિબ્બકે.

૬૪. ''તતો સો ચોદિતો મય્હં, સિવકો વચનંકરો;
ઉદ્ધરિત્વાન પાદાસિ, તાલમિઞ્જંવ યાચકે''તિ.

તત્થ **ઉટ્ઠેહી**તિ ઉટ્ઠાનવીરિયં કરોહિ. ઇમસ્મિં મમ ચક્ખુદાને સહાયકિચ્ચં કરોહીતિ દસ્સેતિ. **મા દન્તયી**તિ મા ચિરાયિ. અયઞ્હિ અતિદુલ્લભો ચિરકાલં પત્થિતો મયા ઉત્તમો દાનક્ખણો પટિલદ્ધો, સો મા વિરજ્ઝીતિ અધિપ્પાયો. **મા પવેધયી**તિ ''અમ્હાકં રઞ્ઞો ચક્ખૂનિ ઉપ્પાટેમી''તિ ચિત્તુત્રાસવસેન મા વેધયિ સરીરકમ્પં મા આપજ્જિ. **ઉભોપિ નયન**ન્તિ ઉભોપિ નયને. **વનિબ્બકે**તિ યાચકસ્સ **મય્હ**ન્તિ મયા. **ઉદ્ધરિત્વાન પાદાસી**તિ સો વેજ્જો રઞ્ઞો અક્ખિકૂપતો ઉભોપિ અક્ખીનિ ઉપ્પાટેત્વા રઞ્ઞો હત્થે અદાસિ.

દેન્તો ચ ન સત્થકેન ઉદ્ધરિત્વા અદાસિ. સો હિ ચિન્તેસિ – ‘‘અયુત્તં માદિસસ્સ સુસિક્ખિતવેજ્જસ્સ રઞ્ઞો અક્ખીસુ સત્થપાતન’’ન્તિ ભેસજ્જાનિ ઘંસેત્વા ભેસજ્જચુણ્ણેન નીલુપ્પલં પરિભાવેત્વા દક્ખિણક્ખિં ઉપસિઙ્ઘાપેસિ, અક્ખિ પરિવત્તિ, દુક્ખા વેદના ઉપ્પજ્જિ. સો પરિભાવેત્વા પુનપિ ઉપસિઙ્ઘાપેસિ, અક્ખિ અક્ખિકૂપતો મુચ્ચિ, બલવતરા વેદના ઉદપાદિ, તતિયવારે ખરતરં પરિભાવેત્વા ઉપનામેસિ, અક્ખિ ઓસધબલેન પરિબ્ભમિત્વા અક્ખિકૂપતો નિક્ખમિત્વા ન્હારુસુત્તકેન ઓલમ્બમાનં અટ્ઠાસિ, અધિમત્તા વેદના ઉદપાદિ, લોહિતં પગ્ઘરિ, નિવત્થસાટકાપિ લોહિતેન તેમિંસુ. ઓરોધા ચ અમચ્ચા ચ રઞ્ઞો પાદમૂલે પતિત્વા ‘‘દેવ, અક્ખીનિ મા દેહિ, દેવ, અક્ખીનિ મા દેહી’’તિ મહાપરિદેવં પરિદેવિંસુ.

રાજા વેદનં અધિવાસેત્વા ‘‘તાત, મા પપઞ્ચં કરી’’તિ આહ. સો ‘‘સાધુ, દેવા’’તિ વામહત્થેન અક્ખિં ધારેત્વા દક્ખિણહત્થેન સત્થકં આદાય અક્ખિસુત્તકં છિન્દિત્વા અક્ખિં ગહેત્વા મહાસત્તસ્સ હત્થે ઠપેસિ. સો વામક્ખિના દક્ખિણક્ખિં ઓલોકેત્વા પરિચ્ચાગપીતિયા અભિભુય્યમાનં દુક્ખવેદનં વેદેન્તો ‘‘એહિ, બ્રાહ્મણા’’તિ બ્રાહ્મણં પક્કોસાપેત્વા ‘‘મમ ઇતો ચક્ખુતો સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન સમન્તચક્ખુમેવ પિયતરં, તસ્સ મે ઇદં અક્ખિદાનં પચ્ચયો હોતૂ’’તિ બ્રાહ્મણસ્સ અક્ખિં અદાસિ. સો તં ઉક્ખિપિત્વા અત્તનો અક્ખિમ્હિ ઠપેસિ, તં તસ્સાનુભાવેન વિકસિતનીલુપ્પલં વિય હુત્વા ઉપટ્ઠાસિ. મહાસત્તો વામક્ખિના તસ્સ તં અક્ખિં દિસ્વા ‘‘અહો સુદિન્નં મયા અક્ખી’’તિ અન્તોસમુગ્ગતાય પીતિયા નિરન્તરં ફુટસરીરો હુત્વા અપરમ્પિ અદાસિ. સક્કોપિ તં તથેવ કત્વા રાજનિવેસના નિક્ખમિત્વા મહાજનસ્સ ઓલોકેન્તસ્સેવ નગરા નિક્ખમિત્વા દેવલોકમેવ ગતો.

રઞ્ઞો નચિરસ્સેવ અક્ખીનિ આવાટભાવં અપ્પત્તાનિ કમ્બલગેણ્ડુકં વિય ઉગ્ગતેન મંસપિણ્ડેન પૂરેત્વા ચિત્તકમ્મરૂપસ્સ વિય રુહિંસુ, વેદના પચ્છિજ્જિ. અથ મહાસત્તો કતિપાહં પાસાદે વસિત્વા ‘‘કિં અન્ધસ્સ રજ્જેનાતિ અમચ્ચાનં રજ્જં નિય્યાતેત્વા ઉય્યાનં ગન્ત્વા પબ્બજિત્વા સમણધમ્મં કરિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા અમચ્ચાનં તમત્થં આરોચેત્વા ‘‘મુખધોવનાદિદાયકો એકો પુરિસો મય્હં સન્તિકે હોતુ, સરીરકિચ્ચટ્ઠાનેસુપિ મે રજ્જુકં બન્ધથા’’તિ વત્વા સિવિકાય ગન્ત્વા પોક્ખરણિતીરે રાજપલ્લઙ્કે નિસીદિ. અમચ્ચાપિ વન્દિત્વા પટિક્કમિંસુ. બોધિસત્તોપિ અત્તનો દાનં આવજ્જેસિ. તસ્મિં ખણે સક્કસ્સ આસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો તં દિસ્વા ‘‘મહારાજસ્સ વરં દત્વા ચક્ખું પટિપાકતિકં કરિસ્સામી’’તિ બોધિસત્તસ્સ સમીપં ગન્ત્વા પદસદ્દમકાસિ. મહાસત્તેન ચ ‘‘કો એસો’’તિ વુત્તે –

‘‘સક્કોહમસ્મિ દેવિન્દો, આગતોસ્મિ તવન્તિકે;
વરં વરસ્સુ રાજીસિ, યં કિઞ્ચિ મનસિચ્છસી’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૭૧) –

વત્વા તેન –

‘‘પહૂતં મે ધનં સક્ક, બલં કોસો ચનપ્પકો;
અન્ધસ્સ મે સતો દાનિ, મરણઞ્ઞેવ રુચ્ચતી’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૭૨) –

વુત્તે અથ નં સક્કો આહ – ‘‘સિવિરાજ, કિં પન ત્વં મરિતુકામો હુત્વા મરણં રોચેસિ, ઉદાહુ અન્ધભાવેના’’તિ. અન્ધભાવેન, દેવાતિ. ‘‘મહારાજ, દાનં નામ ન કેવલં સમ્પરાયત્થમેવ દિય્યતિ, દિટ્ઠધમ્મત્થાયપિ પચ્ચયો હોતિ, તસ્મા તવ દાનપુઞ્ઞમેવ નિસ્સાય સચ્ચકિરિયં કરોહિ, તસ્સ બલેનેવ તે ચક્ખુ ઉપ્પજ્જિસ્સતી’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ મયા મહાદાનં સુદિન્ન’’ન્તિ વત્વા સચ્ચકિરિયં કરોન્તો –

‘‘યે મં યાચિતુમાયન્તિ, નાનાગોત્તા વનિબ્બકા;
યોપિ મં યાચતે તત્થ, સોપિ મે મનસો પિયો;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, ચક્ખુ મે ઉપપજ્જથા’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૭૪) –

આહ.

તત્થ **યે મ**ન્તિ યે મં યાચિતુમાગચ્છન્તિ, તેસુપિ આગતેસુ **યો** ઇમં નામ દેહીતિ વાચં નિચ્છારેન્તો **મં યાચતે**, **સોપિ મે મનસો પિયો**. **એતે**નાતિ સચે મય્હં સબ્બેપિ યાચકા પિયા, સચ્ચમેવેતં મયા વુત્તં, એતેન **મે** સચ્ચવચનેન એકં **ચક્ખુ ઉપપજ્જથ** ઉપ્પજ્જતૂતિ.

અથસ્સ વચનસમનન્તરમેવ પઠમં ચક્ખુ ઉદપાદિ. તતો દુતિયસ્સ ઉપ્પજ્જનત્થાય –

‘‘યં મં સો યાચિતું આગા, દેહિ ચક્ખુન્તિ બ્રાહ્મણો;
તસ્સ ચક્ખૂનિ પાદાસિં, બ્રાહ્મણસ્સ વનિબ્બતો.

‘‘ભિય્યો મં આવિસી પીતિ, સોમનસ્સઞ્ચનપ્પકં;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, દુતિયં મે ઉપપજ્જથા’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૭૫-૭૬) –

આહ.

તત્થ **યં મ**ન્તિ યો મં. **સો**તિ સો ચક્ખુયાચકો **બ્રાહ્મણો**. **આગા**તિ આગતો. **વનિબ્બતો**તિ યાચન્તસ્સ. **મં આવિસી**તિ બ્રાહ્મણસ્સ ચક્ખૂનિ દત્વા અન્ધકાલેપિ તથારૂપં વેદનં અગણેત્વા ‘‘અહો સુદિન્નં મે દાન’’ન્તિ પચ્ચવેક્ખન્તં મં **ભિય્યો** અતિરેકતરા પીતિ આવિસિ. **સોમનસ્સઞ્ચનપ્પક**ન્તિ અપરિમાણં સોમનસ્સં ઉપ્પજ્જિ. **એતે**નાતિ સચે તદા મમ અનપ્પકં પીતિસોમનસ્સં ઉપ્પન્નં, સચ્ચમેવેતં મયા વુત્તં, એતેન **મે** સચ્ચવચનેન દુતિયમ્પિ ચક્ખુ ઉપપજ્જતૂતિ.

તંખણઞ્ઞેવ દુતિયમ્પિ ચક્ખુ ઉદપાદિ. તાનિ પનસ્સ ચક્ખૂનિ નેવ પાકતિકાનિ, ન દિબ્બાનિ. સક્કબ્રાહ્મણસ્સ હિ દિન્નં ચક્ખું પુન પાકતિકં કાતું ન સક્કા, ઉપહતચક્ખુનો ચ દિબ્બચક્ખુ નામ નુપ્પજ્જતિ, વુત્તનયેન પનસ્સ આદિમજ્ઝપરિયોસાનેસુ અવિપરીતં અત્તનો દાનપીતિં ઉપાદાય પીતિફરણવસેન નિબ્બત્તાનિ ‘‘સચ્ચપારમિતાચક્ખૂની’’તિ વુત્તાનિ. તેન વુત્તં –

૬૫. ‘‘દદમાનસ્સ દેન્તસ્સ, દિન્નદાનસ્સ મે સતો;
ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથા નત્થિ, બોધિયાયેવ કારણા’’તિ.

તત્થ **દદમાનસ્સા**તિ ચક્ખૂનિ દાતું વેજ્જેન ઉપ્પાટેન્તસ્સ. **દેન્તસ્સા**તિ ઉપ્પાટિતાનિ તાનિ સક્કબ્રાહ્મણસ્સ હત્થે ઠપેન્તસ્સ. **દિન્નદાનસ્સા**તિ ચક્ખુદાનં દિન્નવતો. **ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથા**તિ દાનજ્ઝાસયસ્સ અઞ્ઞથાભાવો. **બોધિયાયેવ કારણા**તિ તઞ્ચ સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસ્સેવ હેતૂતિ અત્થો.

૬૬. સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસ્સ સુદુલ્લભતાય એવં સુદુક્કરં મયા કતન્તિ ન ચક્ખૂનં ન અત્તભાવસ્સપિ અપ્પિયતાયાતિ દસ્સેન્તો ‘‘**ન મે દેસ્સા**’’તિ ઓસાનગાથમાહ. તત્થ **અત્તા ન મે ન દેસ્સિયો**તિ પઠમો **ન**-કારો નિપાતમત્તો. અત્તા ન મે કુચ્છિતબ્બો, ન અપ્પિયોતિ અત્થો. ‘‘અત્તાનં મે ન દેસ્સિય’’ન્તિપિ પાઠો. તસ્સત્થો – મે અત્તાનં અહં ન દેસ્સિયં ન કુજ્ઝેય્યં ન કુચ્છિતું અરહામિ ન સો મયા કુચ્છિતબ્બોતિ. ‘‘અત્તાપિ મે ન દેસ્સિયો’’તિપિ પઠન્તિ. **અદાસહ**ન્તિ અદાસિં અહં. ‘‘અદાસિહ’’ન્તિપિ પાઠો.

તદા પન બોધિસત્તસ્સ સચ્ચકિરિયાય ચક્ખૂસુ ઉપ્પન્નેસુ સક્કાનુભાવેન સબ્બા રાજપરિસા સન્નિપતિતાવ અહોસિ. અથસ્સ સક્કો મહાજનમજ્ઝે આકાસે ઠત્વા –

‘‘ધમ્મેન ભાસિતા ગાથા, સિવીનં રટ્ઠવડ્ઢન;
એતાનિ તવ નેત્તાનિ, દિબ્બાનિ પટિદિસ્સરે.

‘‘તિરોકુટ્ટં તિરોસેલં, સમતિગ્ગય્હ પબ્બતં;
સમન્તા યોજનસતં, દસ્સનં અનુભોન્તુ તે’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૭૭-૭૮) –

ઇમાહિ ગાથાહિ થુતિં કત્વા દેવલોકમેવ ગતો. બોધિસત્તોપિ મહાજનપરિવુતો મહન્તેન સક્કારેન નગરં પવિસિત્વા રાજગેહદ્વારે સુસજ્જિતે મહામણ્ડપે સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે રાજપલ્લઙ્કે નિસિન્નો ચક્ખુપટિલાભેન તુટ્ઠહટ્ઠપમુદિતાનં દટ્ઠું આગતાનં નાગરાનં જાનપદાનં રાજપરિસાય ચ ધમ્મં દેસેન્તો –

‘‘કો નીધ વિત્તં ન દદેય્ય યાચિતો, અપિ વિસિટ્ઠં સુપિયમ્પિ અત્તનો;
તદિઙ્ઘ સબ્બે સિવયો સમાગતા, દિબ્બાનિ નેત્તાનિ મમજ્જ પસ્સથ.

‘‘તિરોકુટ્ટં તિરોસેલં, સમતિગ્ગય્હ પબ્બતં;
સમન્તા યોજનસતં, દસ્સનં અનુભોન્તિ મે.

‘‘ન ચાગમત્તા પરમત્થિ કિઞ્ચિ, મચ્ચાનં ઇધ જીવિતે;
દત્વાન માનુસં ચક્ખું, લદ્ધં મે ચક્ખુ અમાનુસં.

‘‘એતમ્પિ દિસ્વા સિવયો, દેથ દાનાનિ ભુઞ્જથ;
દત્વા ચ ભુત્વા ચ યથાનુભાવં, અનિન્દિતા સગ્ગમુપેથ ઠાન’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૭૯-૮૨) –

ઇમા ગાથા અભાસિ. તત્થ **ધમ્મેન ભાસિતા**તિ, મહારાજ, ઇમા તે ગાથા ધમ્મેન સભાવેનેવ ભાસિતા. **દિબ્બાની**તિ દિબ્બાનુભાવયુત્તાનિ. **પટિદિસ્સરે**તિ પટિદિસ્સન્તિ. **તિરોકુટ્ટ**ન્તિ પરકુટ્ટં. **તિરોસેલ**ન્તિ પરસેલં. **સમતિગ્ગય્હા**તિ અતિક્કમિત્વા. **સમન્તા** દસદિસા **યોજનસતં** રૂપ**દસ્સનં અનુભોન્તુ** સાધેન્તુ.

કો નીધાતિ કો નુ ઇધ. **અપિ વિસિટ્ઠ**ન્તિ ઉત્તમમ્પિ સમાનં. **ન ચાગમત્તા**તિ ચાગપ્પમાણતો અઞ્ઞં વરં નામ નત્થિ. **ઇધ જીવિતે**તિ ઇમસ્મિં જીવલોકે. ‘‘ઇધ જીવત’’ન્તિપિ પઠન્તિ. ઇમસ્મિં લોકે જીવમાનાનન્તિ અત્થો. **અમાનુસ**ન્તિ દિબ્બચક્ખુ મયા **લદ્ધં**, ઇમિના કારણેન વેદિતબ્બમેતં ‘‘ચાગતો ઉત્તમં નામ નત્થી’’તિ. **એતમ્પિ દિસ્વા**તિ એતં મયા લદ્ધં દિબ્બચક્ખું દિસ્વાપિ.

ઇતિ ઇમાહિ ચતૂહિ ગાથાહિ ન કેવલં તસ્મિંયેવ ખણે, અથ ખો અન્વદ્ધમાસમ્પિ ઉપોસથે મહાજનં સન્નિપાતેત્વા ધમ્મં દેસેસિ. તં સુત્વા મહાજનો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા દેવલોકપરાયનો અહોસિ.

તદા વેજ્જો આનન્દત્થેરો અહોસિ, સક્કો અનુરુદ્ધત્થેરો, સેસપરિસા બુદ્ધપરિસા, સિવિરાજા લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ વુત્તનયેનેવ યથારહં પારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તથા દિવસે દિવસે યથા અદિન્નપુબ્બં બાહિરદેય્યધમ્મવત્થુ ન હોતિ, એવં અપરિમિતં મહાદાનં પવત્તેન્તસ્સ તેન અપરિતુટ્ઠસ્સ કથં નુ ખો અહં અજ્ઝત્તિકવત્થુકં દાનં દદેય્યં, કદા નુ ખો મં કોચિ આગન્ત્વા અજ્ઝત્તિકં દેય્યધમ્મં યાચેય્ય, સચે હિ કોચિ યાચકો મે હદયમંસસ્સ નામં ગણ્હેય્ય, કણયેન નં નીહરિત્વા પસન્નઉદકતો સનાળં પદુમં ઉદ્ધરન્તો વિય લોહિતબિન્દૂં પગ્ઘરન્તં હદયં નીહરિત્વા દસ્સામિ. સચે સરીરમંસસ્સ નામં ગણ્હેય્ય, અવલેખનેન તાલગુળપટલં ઉપ્પાટેન્તો વિય સરીરમંસં ઉપ્પાટેત્વા દસ્સામિ. સચે લોહિતસ્સ નામં ગણ્હેય્ય, અસિના વિજ્ઝિત્વા યન્તમુખે વા પતિત્વા ઉપનીતં ભાજનં પૂરેત્વા લોહિતં દસ્સામિ. સચે પન કોચિ ''ગેહે મે કમ્મં નપ્પવત્તતિ, તત્થ મે દાસકમ્મં કરોહી''તિ વદેય્ય, રાજવેસં અપનેત્વા તસ્સ અત્તાનં સાવેત્વા દાસકમ્મં કરિસ્સામિ. સચે વા પન કોચિ અક્ખીનં નામં ગણ્હેય્ય, તાલમિઞ્જં નીહરન્તો વિય અક્ખીનિ ઉપ્પાટેત્વા તસ્સ દસ્સામીતિ એવં અનઞ્ઞસાધારણવસીભાવપ્પત્તાનં મહાબોધિસત્તાનંયેવ આવેણિકા ઉળારતરા પરિવિતક્કુપ્પત્તિ, ચક્ખુયાચકં લભિત્વા અમચ્ચપારિસજ્જાદીહિ નિવારિયમાનસ્સાપિ તેસં વચનં અનાદિયિત્વા અત્તનો પરિવિતક્કાનુરૂપં પટિપત્તિયા ચ પરમા પીતિપટિસંવેદના, તસ્સા પીતિમનતાય અવિતથભાવં નિસ્સાય સક્કસ્સ પુરતો સચ્ચકિરિયાકરણં, તેન ચ અત્તનો ચક્ખૂનં પટિપાકતિકભાવો, તેસઞ્ચ દિબ્બાનુભાવતાતિ એવમાદયો મહાસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વેદિતબ્બાતિ.

સિવિરાજચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. વેસ્સન્તરચરિયાવણ્ણના

૬૭. નવમે **યા મે અહોસિ જનિકા**તિ એત્થ **મે**તિ વેસ્સન્તરભૂતં અત્તાનં સન્ધાય સત્થા વદતિ. તેનેવાહ – ''ફુસ્સતી નામ ખત્તિયા''તિ. તદા હિસ્સ માતા ''ફુસ્સતી''તિ એવંનામિકા ખત્તિયાની અહોસિ. **સા અતીતાસુ જાતીસૂ**તિ સા તતો અનન્તરાતીતજાતિયં. એકત્થે હિ એતં બહુવચનં. **સક્કસ્સ મહેસી પિયા** અહોસીતિ સમ્બન્ધો. અથ વા યા મે અહોસિ જનિકા ઇમસ્મિં ચરિમત્તભાવે, સા અતીતાસુ જાતીસુ ફુસ્સતી નામ, તત્થ અતીતાય જાતિયા ખત્તિયા, યત્થાહં તસ્સા કુચ્છિમ્હિ વેસ્સન્તરો હુત્વા નિબ્બત્તિં, તતો અનન્તરાતીતાય સક્કસ્સ મહેસી પિયા અહોસીતિ. તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા –

ઇતો હિ એકનવુતે કપ્પે વિપસ્સી નામ સત્થા લોકે ઉદપાદિ. તસ્મિં બન્ધુમતીનગરં ઉપનિસ્સાય ખેમે મિગદાયે વિહરન્તે બન્ધુમા રાજા કેનચિ રઞ્ઞા પેસિતં મહગ્ઘં ચન્દનસારં અત્તનો જેટ્ઠધીતાય અદાસિ. સા તેન સુખુમં ચન્દનચુણ્ણં કારેત્વા સમુગ્ગં પૂરેત્વા વિહારં ગન્ત્વા સત્થુ સુવણ્ણવણ્ણં સરીરં પૂજેત્વા સેસચુણ્ણાનિ ગન્ધકુટિયં વિકિરિત્વા ''ભન્તે, અનાગતે તુમ્હાદિસસ્સ બુદ્ધસ્સ માતા ભવેય્ય''ન્તિ પત્થનં અકાસિ. સા તતો ચુતા તસ્સા ચન્દનચુણ્ણપૂજાય ફલેન રત્તચન્દનપરિપ્ફોસિતેન વિય સરીરેન દેવેસુ ચ મનુસ્સેસુ ચ સંસરન્તી તાવતિંસભવને સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો અગ્ગમહેસી હુત્વા નિબ્બત્તિ. અથસ્સા આયુપરિયોસાને પુબ્બનિમિત્તેસુ

ઉપ્પન્નેસુ સક્કો દેવરાજા તસ્સા પરિક્ખીણાયુકતં ઞત્વા તસ્સા અનુકમ્પાય ‘‘ભદ્દે, ફુસ્સતિ દસ તે વરે દમ્મિ, તે ગણ્હસ્સૂ’’તિ આહ. તેન વુત્તં –

૬૮. ‘‘તસ્સા આયુક્ખયં ઞત્વા, દેવિન્દો એતદબ્રવિ;
‘દદામિ તે દસ વરે, વર ભદ્દે યદિચ્છસી’’’તિ.

તત્થ **વરા**તિ વરસ્સુ વરં ગણ્હ. **ભદ્દે, યદિચ્છસી**તિ, ભદ્દે, ફુસ્સતિ યં ઇચ્છસિ યં તવ પિયં, તં દસહિ કોટ્ઠાસેહિ ‘‘વરં વરસ્સુ પટિગ્ગણ્હાહી’’તિ વદતિ.

૬૯. **પુનિદમબ્રવી**તિ પુન ઇદં સા અત્તનો ચવનધમ્મતં અજાનન્તી ‘‘**કિં નુ મે અપરાધત્થી**’’તિઆદિકં અભાસિ. સા હિ પમત્તા હુત્વા અત્તનો આયુક્ખયં અજાનન્તી અયં ‘‘વરં ગણ્હા’’તિ વદન્તો ‘‘કત્થચિ મમ ઉપ્પજ્જનં ઇચ્છતી’’તિ ઞત્વા એવમાહ. તત્થ **અપરાધત્થી**તિ અપરાધો અત્થિ. **કિં નુ દેસ્સા અહં તવા**તિ કિં કારણં અહં તવ દેસ્સા કુજ્ઝિતબ્બા અપ્પિયા જાતા. **રમ્મા ચાવેસિ મં ઠાના**તિ રમણીયા ઇમસ્મા ઠાના ચાવેસિ. **વાતોવ ધરણીરુહ**ન્તિ યેન બલવા માલુતો વિય રુક્ખં ઉમ્મૂલેન્તો ઇમમ્હા દેવલોકા ચાવેતુકામોસિ કિં નુ કારણન્તિ તં પુચ્છતિ.

૭૦. **તસ્સિદ**ન્તિ તસ્સા ઇદં. **ન ચેવ તે કતં પાપ**ન્તિ ન ચેવ તયા કિઞ્ચિ પાપં કતં યેન તે અપરાધો સિયા. **ન ચ મે ત્વંસિ અપ્પિયા**તિ મમ ત્વં ન ચાપિ અપ્પિયા, યેન દેસ્સા નામ મમ અપ્પિયાતિ અધિપ્પાયો.

૭૧. ઇદાનિ યેન અધિપ્પાયેન વરે દાતુકામો, તં દસ્સેન્તો ‘‘**એત્તકંયેવ તે આયુ, ચવનકાલો ભવિસ્સતી**’’તિ વત્વા વરે ગણ્હાપેન્તો ‘‘**પટિગ્ગણ્હ મયા દિન્ને, વરે દસ વરુત્તમે**’’તિ આહ.

તત્થ **વરુત્તમે**તિ વરેસુ ઉત્તમે અગ્ગવરે.

૭૨. **દિન્નવરા**તિ ‘‘વરે દસ્સામી’’તિ પટિઞ્ઞાદાનવસેન દિન્નવરા. **તુટ્ઠહટ્ઠા**તિ ઇચ્છિતલાભપરિતોસેન તુટ્ઠા ચેવ તસ્સ ચ સિખાપ્પત્તિદસ્સનેન હાસવસેન હટ્ઠા ચ. **પમોદિતા**તિ બલવપામોજ્જેન પમુદિતા. **મમં અબ્ભન્તરં કત્વા**તિ તેસુ વરેસુ મં અબ્ભન્તરં કરિત્વા. **દસ વરે વરી**તિ સા અત્તનો ખીણાયુકભાવં ઞત્વા સક્કેન વરદાનત્થં કતોકાસા સકલજમ્બુદીપતલં ઓલોકેન્તી અત્તનો અનુચ્છવિકં સિવિરઞ્ઞો નિવેસનં દિસ્વા તત્થ તસ્સ અગ્ગમહેસિભાવો નીલનેત્તતા નીલભમુકતા ફુસ્સતીતિનામં ગુણવિસેસયુત્તપુત્તપટિલાભો અનુન્નતકુચ્છિભાવો અલમ્બત્થનતા અપલિતભાવો સુખુમચ્છવિતા વજ્ઝજનાનં મોચનસમત્થતા ચાતિ ઇમે દસ વરે ગણ્હિ.

ઇતિ સા દસ વરે ગહેત્વા તતો ચુતા મદ્દરઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ. જાયમાના ચ સા ચન્દનચુણ્ણપરિપ્ફોસિતેન વિય સરીરેન જાતા. તેનસ્સા નામગ્ગહણદિવસે ‘‘ફુસ્સતી’’ ત્વેવ નામં કરિંસુ. સા મહન્તેન પરિવારેન વડ્ઢિત્વા સોળસવસ્સકાલે ઉત્તમરૂપધરા અહોસિ. અથ નં જેતુત્તરનગરે સિવિમહારાજા પુત્તસ્સ સઞ્ચયકુમારસ્સત્થાય આનેત્વા સેતચ્છત્તં ઉસ્સાપેત્વા તં સોળસન્નં ઇત્થિસહસ્સાનં જેટ્ઠકં કત્વા અગ્ગમહેસિટ્ઠાને ઠપેસિ. તેન વુત્તં –

૭૩. ‘‘તતો ચુતા સા ફુસ્સતી, ખત્તિયે ઉપપજ્જથ;
જેતુત્તરમ્હિ નગરે, સઞ્ચયેન સમાગમી’’તિ.

સા સઞ્ચયરઞ્ઞો પિયા અહોસિ મનાપા. અથ સક્કો આવજ્જેન્તો ''મયા ફુસ્સતિયા દિન્નવરેસુ નવ વરા સમિદ્ધા''તિ દિસ્વા ''પુત્તવરો ન સમિદ્ધો, તમ્પિસ્સા સમિજ્ઝાપેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા બોધિસત્તં તદા તાવતિંસદેવલોકે ખીણાયુકં દિસ્વા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''મારિસ, તયા મનુસ્સલોકે સિવિસઞ્ચયરઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિતું વટ્ટતી''તિ તસ્સ ચેવ અઞ્ઞેસઞ્ચ ચવનધમ્માનં સટ્ઠિસહસ્સાનં દેવપુત્તાનં પટિઞ્ઞં ગહેત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. મહાસત્તોપિ તતો ચવિત્વા તત્થુપ્પન્નો. સેસા દેવપુત્તાપિ સટ્ઠિસહસ્સાનં અમચ્ચાનં ગેહેસુ નિબ્બત્તિંસુ. મહાસત્તે કુચ્છિગતે ફુસ્સતિદેવી ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ નગરમજ્ઝે નિવેસનદ્વારેતિ છ દાનસાલાયો કારેત્વા દેવસિકં છસતસહસ્સાનિ વિસ્સજ્જેત્વા દાનં દાતું દોહળિની અહોસિ. રાજા તસ્સા દોહળં સુત્વા નેમિત્તકે બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા પુચ્છિત્વા ''મહારાજ, દેવિયા કુચ્છિમ્હિ દાનાભિરતો ઉળારો સત્તો ઉપ્પન્નો, દાનેન તિત્તિં ન પાપુણિસ્સતી''તિ સુત્વા તુટ્ઠમાનસો વુત્તપ્પકારં દાનં પટ્ઠપેસિ. સમણબ્રાહ્મણજિણ્ણાતુરકપણદ્ધિકવનિબ્બકયાચકે સન્તપ્પેસિ. બોધિસત્તસ્સ પટિસન્ધિગ્ગહણતો પટ્ઠાય રઞ્ઞો આયસ્સ પમાણં નાહોસિ. તસ્સ પુઞ્ઞાનુભાવેન સકલજમ્બુદીપે રાજાનો પણ્ણાકારં પહિણન્તિ. તેન વુત્તં –

૭૪. ''યદાહં ફુસ્સતિયા કુચ્છિં, ઓક્કન્તો પિયમાતુયા;
મમ તેજેન મે માતા, તદા દાનરતા અહુ.

૭૫. ''અધને આતુરે જિણ્ણે, યાચકે અદ્ધિકે જને;
સમણે બ્રાહ્મણે ખીણે, દેતિ દાનં અકિઞ્ચને''તિ;

તત્થ **મમ તેજેના**તિ મમ દાનજ્ઝાસયાનુભાવેન. **ખીણે**તિ ભોગાદીહિ પરિક્ખીણે પારિજુઞ્ઞપ્પત્તે. **અકિઞ્ચને**તિ અપરિગ્ગહે. સબ્બત્થ વિસયે ભુમ્મં. અધનાદયો હિ દાનધમ્મસ્સ પવત્તિયા વિસયો.

દેવી મહન્તેન પરિહારેન ગબ્ભં ધારેન્તી દસમાસે પરિપુણ્ણે નગરં દટ્ઠુકામા હુત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા દેવનગરં વિય નગરં અલઙ્કારાપેત્વા દેવિં રથવરં આરોપેત્વા નગરં પદક્ખિણં કારેસિ. તસ્સા વેસ્સવીથિયા મજ્ઝપ્પત્તકાલે કમ્મજવાતા ચલિંસુ. અમચ્ચા રઞ્ઞો આરોચેસું. સો વેસ્સવીથિયંયેવસ્સા સૂતિઘરં કારેત્વા આરક્ખં ગણ્હાપેસિ. સા તત્થ પુત્તં વિજાયિ. તેનાહ –

૭૬. ''દસમાસે ધારયિત્વાન, કરોન્તે પુરં પદક્ખિણં;
વેસ્સાનં વીથિયા મજ્ઝે, જનેસિ ફુસ્સતી મમં.

૭૭. ''ન મય્હં મત્તિકં નામં, નાપિ પેત્તિકસમ્ભવં.

જાતેત્થ વેસ્સવીથિયં, તસ્મા વેસ્સન્તરો અહૂ''તિ.

તત્થ **કરોન્તે પુરં પદક્ખિણ**ન્તિ દેવિં ગહેત્વા સઞ્ચયમહારાજે નગરં પદક્ખિણં કુરુમાને. **વેસ્સાન**ન્તિ વાણિજાનં.

ન મત્તિકં નામન્તિ ન માતુઆગતં માતામહાદીનં નામં. **પેત્તિકસમ્ભવ**ન્તિ પિતુ ઇદન્તિ પેત્તિકં , સમ્ભવતિ એતસ્માતિ સમ્ભવો, તં પેત્તિકં સમ્ભવો એતસ્સાતિ પેત્તિકસમ્ભવં, નામં. માતાપિતુસમ્બન્ધવસેન ન કતન્તિ

દસ્સેતિ. **જાતેત્થાતિ** જાતો એત્થ. ‘‘જાતોમ્હી’’તિપિ પાઠો. **તસ્મા વેસ્સન્તરો અહૂ**તિ યસ્મા તદા વેસ્સવીથિયં જાતો, તસ્મા વેસ્સન્તરો નામ અહોસિ, વેસ્સન્તરોતિ નામં અકંસૂતિ અત્થો.

મહાસત્તો માતુ કુચ્છિતો નિક્ખમન્તો વિસદો હુત્વા અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વાવ નિક્ખમિ. નિક્ખન્તમત્તે એવ માતુ હત્થં પસારેત્વા ‘‘અમ્મ, દાનં દસ્સામિ, અત્થિ કિઞ્ચી’’તિ આહ. અથસ્સ માતા ‘‘તાત, યથાજ્ઝાસયં દાનં દેહી’’તિ હત્થસમીપે સહસ્સત્થવિકં ઠપેસિ. બોધિસત્તો હિ **ઉમ્મઙ્ગજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૫૯૦ આદયો) ઇમસ્મિં **જાતકે** પચ્છિમત્તભાવેતિ તીસુ ઠાનેસુ જાતમત્તોવ કથેસિ. રાજા મહાસત્તસ્સ અતિદીઘાદિદોસવિવજ્જિતા મધુરખીરા ચતુસટ્ઠિધાતિયો ઉપટ્ઠાપેસિ. તેન સદ્ધિં જાતાનં સટ્ઠિયા દારકસહસ્સાનમ્પિ ધાતિયો દાપેસિ. સો સટ્ઠિદારકસહસ્સેહિ સદ્ધિં મહન્તેન પરિવારેન વડ્ઢતિ. તસ્સ રાજા સતસહસ્સગ્ઘનકં કુમારપિળન્ધનં કારાપેત્વા અદાસિ. સો ચતુપઞ્ચવસ્સિકકાલે તં ઓમુઞ્ચિત્વા ધાતીનં દત્વા પુન તાહિ દીયમાનં ન ગણ્હાતિ. તં સુત્વા રાજા ‘‘મમ પુત્તેન દિન્નં સુદિન્ન’’ન્તિ વત્વા અપરમ્પિ કારેસિ. તમ્પિ દેતિ. દારકકાલેયેવ ધાતીનં નવવારે પિળન્ધનં અદાસિ.

અટ્ઠવસ્સિકકાલે પન સયનપીઠે નિસિન્નો ચિન્તેસિ – ‘‘અહં બાહિરકદાનં દેમિ, ન તં મં પરિતોસેતિ, અજ્ઝત્તિકદાનં દાતુકામોમ્હિ. સચે હિ મં કોચિ હદયં યાચેય્ય, હદયં નીહરિત્વા દદેય્યં. સચે અક્ખીનિ યાચેય્ય, અક્ખીનિ ઉપ્પાટેત્વા દદેય્યં. સચે સકલસરીરે મંસં રુધિરમ્પિ વા યાચેય્ય, સકલસરીરતો મંસં છિન્દિત્વા રુધિરમ્પિ અસિના વિજ્ઝિત્વા દદેય્યં. અથાપિ કોચિ ‘દાસો મે હોહી’તિ વદેય્ય, અત્તાનં તસ્સ સાવેત્વા દદેય્ય’’ન્તિ. તસ્સેવં સભાવં સરસં ચિન્તેન્તસ્સ ચતુનહુતાધિકદ્વિયોજનસતસહસ્સબહલા અયં મહાપથવી ઉદકપરિયન્તં કત્વા કમ્પિ. સિનેરુપબ્બતરાજા ઓનમિત્વા જેતુત્તરનગરાભિમુખો અટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

૭૮. ‘‘યદાહં દારકો હોમિ, જાતિયા અટ્ઠવસ્સિકો;
તદા નિસજ્જ પાસાદે, દાનં દાતું વિચિન્તયિં.

૭૯. ‘‘હદયં દદેય્યં ચક્ખું, મંસમ્પિ રુધિરમ્પિ ચ;
દદેય્યં કાયં સાવેત્વા, યદિ કોચિ યાચયે મમં.

૮૦. ‘‘સભાવં ચિન્તયન્તસ્સ, અકમ્પિતમસણ્ઠિતં;
અકમ્પિ તત્થ પથવી, સિનેરુવનવટંસકા’’તિ.

તત્થ **સાવેત્વાતિ** ‘‘અજ્જ પટ્ઠાય અહં ઇમસ્સ દાસો’’તિ દાસભાવં સાવેત્વા. **યદિ કોચિ યાચયે મમ**ન્તિ કોચિ મં યદિ યાચેય્ય. **સભાવં ચિન્તયન્તસ્સાતિ** અવિપરીતં અત્તનો યથાભૂતં સભાવં અતિત્તિમં યથાજ્ઝાસયં ચિન્તેન્તસ્સ મમ, મયિ ચિન્તેન્તેતિ અત્થો. **અકમ્પિત**ન્તિ કમ્પિતરહિતં. **અસણ્ઠિત**ન્તિ સઙ્કોચરહિતં. યેન હિ લોભાદિના અબોધિસત્તાનં ચક્ખાદિદાને ચિત્તુત્રાસસઙ્ખાતં કમ્પિતં સઙ્કોચસઙ્ખાતં સણ્ઠિતઞ્ચ સિયા, તેન વિનાતિ અત્થો. **અકમ્પીતિ** અચલિ. **સિનેરુવનવટંસકાતિ** સિનેરુમ્હિ ઉટ્ઠિતનન્દનવનફારુસકવનમિસ્સકવનચિત્તલતાવનાદિકપ્પકતરુવનં સિનેરુવનં. અથ વા સિનેરુ ચ જમ્બુદીપાદીસુ રમણીયવનઞ્ચ સિનેરુવનં , તં વનં વટંસકં એતિસ્સાતિ સિનેરુવનવટંસકા.

એવઞ્ચ પથવિકમ્પને વત્તમાને મધુરગમ્ભીરદેવો ગજ્જન્તો ખણિકવસ્સં વસ્સિ, વિજ્જુલતા નિચ્છરિંસુ, મહાસમુદ્દો ઉબ્ભિજ્જિ, સક્કો દેવરાજા અપ્ફોટેસિ, મહાબ્રહ્મા સાધુકારમદાસિ, યાવ બ્રહ્મલોકા એકકોલાહલં અહોસિ.

મહાસત્તો સોળસવસ્સકાલેયેવ સબ્બસિપ્પાનં નિપ્ફત્તિં પાપુણિ. તસ્સ પિતા રજ્જં દાતુકામો માતરા સદ્ધિં મન્તેત્વા મદ્દરાજકુલતો માતુલધીતરં મદ્દિં નામ રાજકઞ્ઞં આનેત્વા સોળસન્નં ઇત્થિસહસ્સાનં જેટ્ઠકં અગ્ગમહેસિં કત્વા મહાસત્તં રજ્જે અભિસિઞ્ચિ. મહાસત્તો રજ્જે પતિટ્ઠિતકાલતો પટ્ઠાય દેવસિકં છસતસહસ્સાનિ વિસ્સજ્જેત્વા મહાદાનં પવત્તેન્તો અન્વદ્ધમાસં દાનં ઓલોકેતું ઉપસઙ્કમતિ. અપરભાગે મદ્દિદેવી પુત્તં વિજાયિ. તં કઞ્ચનજાલેન સમ્પટિચ્છિંસુ, તેનસ્સ ‘‘જાલિકુમારો’’ત્વેવ નામં કરિંસુ. તસ્સ પદસા ગમનકાલે સા ધીતરં વિજાયિ. તં કણ્હાજિનેન સમ્પટિચ્છિંસુ, તેનસ્સા ‘‘કણ્હાજિના’’ત્વેવ નામં કરિંસુ. તેન વુત્તં –

૮૧. ‘‘અન્વદ્ધમાસે પન્નરસે, પુણ્ણમાસે ઉપોસથે;
પચ્ચયં નાગમારુય્હ, દાનં દાતું ઉપાગમિ’’ન્તિ.

તત્થ **અન્વદ્ધમાસે**તિ અનુઅદ્ધમાસે, અદ્ધમાસે અદ્ધમાસેતિ અત્થો. **પુણ્ણમાસે**તિ પુણ્ણમાસિયં, માસપરિપૂરિયા ચન્દપરિપૂરિયા ચ સમન્નાગતે પન્નરસે દાનં દાતું ઉપાગમિન્તિ સમ્બન્ધો. તત્રાયં યોજના – **પચ્ચયં નાગમારુય્હ** અદ્ધમાસે અદ્ધમાસે **દાનં દાતું** દાનસાલં **ઉપાગમિં**, એવં ઉપગચ્છન્તો ચ યદા એકસ્મિં પન્નરસે પુણ્ણમાસિઉપોસથે દાનં દાતું ઉપાગમિં, તદા **કલિઙ્ગરટ્ઠવિસયા બ્રાહ્મણા ઉપગઞ્છુ મ**ન્તિ તત્થ **પચ્ચયં નાગ**ન્તિ પચ્ચયનામકં મઙ્ગલહત્થિં. બોધિસત્તસ્સ હિ જાતદિવસે એકા આકાસચારિની કરેણુકા અભિમઙ્ગલસમ્મતં સબ્બસેતહત્થિપોતકં આનેત્વા મઙ્ગલહત્થિટ્ઠાને ઠપેત્વા પક્કામિ. તસ્સ મહાસત્તં પચ્ચયં કત્વા લદ્ધત્તા ‘‘પચ્ચયો’’ત્વેવ નામં કરિંસુ. તં પચ્ચયનામકં ઓપવય્હં હત્થિનાગં આરુય્હ દાનં દાતું ઉપાગમિન્તિ. તેન વુત્તં –

૮૨. ‘‘કલિઙ્ગરટ્ઠવિસયા, બ્રાહ્મણા ઉપગઞ્છુ મં;
અયાચું મં હત્થિનાગં, ધઞ્ઞં મઙ્ગલસમ્મતં.

૮૩. ‘‘અવુટ્ઠિકો જનપદો, દુબ્ભિક્ખો છાતકો મહા;
દદાહિ પવરં નાગં, સબ્બસેતં ગજુત્તમ’’ન્તિ.

તત્થ “**કલિઙ્ગરટ્ઠવિસયા**”તિઆદિગાથા હેટ્ઠા **કુરુરાજચરિતેપિ** (ચરિયા॰ ૧.૨૧-૨૨) આગતા એવ, તસ્મા તાસં અત્થો કથામગ્ગો ચ તત્થ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બો. ઇધ પન મઙ્ગલહત્થિનો સેતત્તા “**સબ્બસેતં ગજુત્તમ**”ન્તિ વુત્તં. બોધિસત્તો હત્થિક્ખન્ધવરગતો –

૮૪. ‘‘દદામિ ન વિકમ્પામિ, યં મં યાચન્તિ બ્રાહ્મણા;
સન્તં નપ્પટિગૂહામિ, દાને મે રમતે મનો’’તિ. –

અત્તનો દાનાભિરતિં પવેદેન્તો –

૮૫. ‘‘ન મે યાચકમનુપ્પત્તે, પટિક્ખેપો અનુચ્છવો;
મા મે ભિજ્જિ સમાદાનં, દસ્સામિ વિપુલં ગજ’’ન્તિ. (ચરિયા॰ ૧.૨૩) –

પટિજાનિત્વા હત્થિક્ખન્ધતો ઓરુય્હ અનલઙ્કતટ્ઠાનં ઓલોકનત્થં અનુપરિયાયિત્વા અનલઙ્કતટ્ઠાનં અદિસ્વા કુસુમમિસ્સગન્ધોદકભરિતં સુવણ્ણભિઙ્ગારં ગહેત્વા ‘‘ભોન્તો ઇતો એથા’’તિ અલઙ્કતરજતદામસદિસં હત્થિસોણ્ડં તેસં હત્થે ઠપેત્વા ઉદકં પાતેત્વા અલઙ્કતવારણં અદાસિ. તેન વુત્તં –

૮૬. ''નાગં ગહેત્વા સોણ્ડાય, ભિઙ્ગારે રતનામયે;
જલં હત્થે આકિરિત્વા, બ્રાહ્મણાનં અદં ગજ''ન્તિ. (ચરિયા॰ ૧.૨૪);

તત્થ **સન્ત**ન્તિ વિજ્જમાનં દેય્યધમ્મં. **નપ્પટિગૂહામી**તિ ન પટિચ્છાદેમિ. યો હિ અત્તનો સન્તકં ''મય્હમેવ હોતૂ''તિ ચિન્તેતિ, યાચિતો વા પટિક્ખિપતિ, સો યાચકાનં અભિમુખે ઠિતમ્પિ અત્થતો પટિચ્છાદેતિ નામ. મહાસત્તો પન અત્તનો સીસં આદિં કત્વા અજ્ઝત્તિકદાનં દાતુકામોવ, કથં બાહિરં પટિક્ખિપતિ, તસ્મા આહ ''સન્તં નપ્પટિગૂહામી''તિ. તેનેવાહ ''દાને મે રમતે મનો''તિ. સેસં હેટ્ઠા વુત્તત્થમેવ.

તસ્સ પન હત્થિનો ચતૂસુ પાદેસુ અલઙ્કારા ચત્તારિ સતસહસ્સાનિ અગ્ઘન્તિ, ઉભોસુ પસ્સેસુ અલઙ્કારા દ્વે સતસહસ્સાનિ, હેટ્ઠા ઉદરે કમ્બલં સતસહસ્સં, પિટ્ઠિયં મુત્તાજાલં મણિજાલં કઞ્ચનજાલન્તિ તીણિ જાલાનિ તીણિ સતસહસ્સાનિ, ઉભો કણ્ણાલઙ્કારા દ્વે સતસહસ્સાનિ, પિટ્ઠિયં અત્થતકમ્બલં સતસહસ્સં, કુમ્ભાલઙ્કારો સતસહસ્સં, તયો વટંસકા તીણિ સતસહસ્સાનિ, કણ્ણચૂળાલઙ્કારો સતસહસ્સં, દ્વિન્નં દન્તાનં અલઙ્કારા દ્વે સતસહસ્સાનિ, સોણ્ડાય સોવત્થિકાલઙ્કારો સતસહસ્સં, નઙ્ગુટ્ઠાલઙ્કારો સતસહસ્સં, આરોહણનિસ્સેણિ સતસહસ્સં, ભુઞ્જનકટાહં સતસહસ્સં, ઠપેત્વા અનગ્ઘભણ્ડં ઇદં તાવ એત્તકં ચતુવીસતિ સતસહસ્સાનિ અગ્ઘતિ. છત્તપિણ્ડિયં પન મણિ, ચૂળામણિ, મુત્તાહારે મણિ, અઙ્કુસે મણિ, હત્થિકણ્ઠવેઠનમુત્તાહારે મણિ, હત્થિકુમ્ભે મણીતિ ઇમાનિ છ અનગ્ઘાનિ, હત્થીપિ અનગ્ઘો એવાતિ હત્થિના સદ્ધિં સત્ત અનગ્ઘાનિ, તાનિ સબ્બાનિ બ્રાહ્મણાનં અદાસિ. તથા હત્થિનો પરિચારકાનિ પઞ્ચ કુલસતાનિ હત્થિમેણ્ડહત્થિગોપકેહિ સદ્ધિં અદાસિ. સહ દાનેન પનસ્સ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ ભૂમિકમ્પાદયો અહેસું. તેન વુત્તં –

૮૭. ''પુનાપરં દદન્તસ્સ, સબ્બસેતં ગજુત્તમં;
તદાપિ પથવી કમ્પિ, સિનેરુવનવટંસકા''તિ.

જાતકેપિ (જા॰ ૨.૨૨.૧૬૭૩) વુત્તં –

''તદાસિ યં ભિંસનકં, તદાસિ લોમહંસનં;
હત્થિનાગે પદિન્નમ્હિ, મેદની સમ્પકમ્પથા''તિ.

૮૮. **તસ્સ નાગસ્સ દાને**નાતિ છહિ અનગ્ઘેહિ સદ્ધિં ચતુવીસતિસતસહસ્સગ્ઘનિકઅલઙ્કારભણ્ડસહિતસ્સ તસ્સ મઙ્ગલહત્થિસ્સ પરિચ્ચાગેન. **સિવયો**તિ સિવિરાજકુમારા ચેવ સિવિરટ્ઠવાસિનો ચ. ''સિવયો''તિ ચ દેસનાસીસમેતં. તત્થ હિ અમચ્ચા પારિસજ્જા બ્રાહ્મણગહપતિકા નેગમજાનપદા નાગરા સકલરટ્ઠવાસિનો ચ સઞ્ચયમહારાજં ફુસ્સતિદેવિં મદ્દિદેવિઞ્ચ ઠપેત્વા સબ્બે એવ. **કુદ્ધા**તિ દેવતાવત્તનેન બોધિસત્તસ્સ કુદ્ધા. **સમાગતા**તિ સન્નિપતિતા. તે કિર બ્રાહ્મણા હત્થિં લભિત્વા તં અભિરુહિત્વા મહાદ્વારેન પવિસિત્વા નગરમજ્ઝેન પાયિંસુ. મહાજનેન ચ ''અમ્ભો બ્રાહ્મણા, અમ્હાકં હત્થી કુતો અભિરુળ્હો''તિ વુત્તે ''વેસ્સન્તરમહારાજેન નો હત્થી દિન્નો, કે તુમ્હે''તિ હત્થવિકારાદીહિ ઘટ્ટેન્તા અગમંસુ. અથ અમચ્ચે આદિં કત્વા મહાજના રાજદ્વારે સન્નિપતિત્વા ''રઞ્ઞા નામ બ્રાહ્મણાનં ધનં વા ધઞ્ઞં વા ખેત્તં વા વત્થુ વા દાસિદાસપરિચારિકા વા દાતબ્બા સિયા, કથઞ્હિ નામાયં વેસ્સન્તરમહારાજા રાજારહં મઙ્ગલહત્થિં દસ્સતિ, ન ઇદાનિ એવં રજ્જં વિનાસેતું દસ્સામા''તિ ઉજ્ઝાયિત્વા સઞ્ચયમહારાજસ્સ તમત્થં આરોચેત્વા તેન અનુનીયમાના અનનુયન્તા અગમંસુ. કેવલં પન –

''મા નં દણ્ડેન સત્થેન, ન હિ સો બન્ધનારહો;
પબ્બાજેહિ ચ નં રટ્ઠા, વઙ્કે વસતુ પબ્બતે''તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૧૬૮૭) –

વદિંસુ. તેન વુત્તં –

''પબ્બાજેસું સકા રટ્ઠા, વઙ્કં ગચ્છતુ પબ્બત''ન્તિ.

તત્થ **પબ્બાજેસુ**ન્તિ રજ્જતો બહિ વાસત્થાય ઉસ્સુક્કમકંસુ; –

રાજાપિ ''મહા ખો અયં પટિપક્ખો, હન્દ મમ પુત્તો કતિપાહં રજ્જતો બહિ વસતૂ''તિ ચિન્તેત્વા –

''એસો ચે સિવીનં છન્દો, છન્દં નપ્પનુદામસે;
ઇમં સો વસતુ રત્તિં, કામે ચ પરિભુઞ્જતુ.

''તતો રત્યા વિવસાને, સૂરિયુગ્ગમનં પતિ;
સમગ્ગા સિવયો હુત્વા, રટ્ઠા પબ્બાજયન્તુ ન''ન્તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૧૬૮૮-૧૬૮૯) –

વત્વા પુત્તસ્સ સન્તિકે કત્તારં પેસેસિ ''ઇમં પવત્તિં મમ પુત્તસ્સ આરોચેહી''તિ. સો તથા અકાસિ.

મહાસત્તોપિ તં સુત્વા –

''કિસ્મિં મે સિવયો કુદ્ધા, નાહં પસ્સામિ દુક્કટં;
તં મે કત્તે વિયાચિક્ખ, કસ્મા પબ્બાજયન્તિ મ''ન્તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૧૭૦૧) –

કારણં પુચ્છિ. તેન ''તુમ્હાકં હત્થિદાનેના''તિ વુત્તે સોમનસ્સપ્પત્તો હુત્વા –

''હદયં ચક્ખુમ્પહં દજ્જં, કિં મે બાહિરકં ધનં;
હિરઞ્ઞં વા સુવણ્ણં વા, મુત્તા વેળુરિયા મણિ.

''દક્ખિણં વાપહં બાહું, દિસ્વા યાચકમાગતે;
દદેય્યં ન વિકમ્પેય્યં, દાને મે રમતે મનો.

''કામં મં સિવયો સબ્બે, પબ્બાજેન્તુ હનન્તુ વા;
નેવ દાના વિરમિસ્સં, કામં છિન્દન્તુ સત્તધા''તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૧૭૦૩-૧૭૦૫) –

વત્વા ''નાગરા મે એકદિવસં દાનં દાતું ઓકાસં દેન્તુ, સ્વે દાનં દત્વા તતિયદિવસે ગમિસ્સામી''તિ વત્વા કત્તારં તેસં સન્તિકે પેસેત્વા ''અહં સ્વે સત્તસતકં નામ મહાદાનં દસ્સામિ , સત્તહત્થિસતાનિ સત્તઅસ્સસતાનિ સત્તરથસતાનિ સત્તઇત્થિસતાનિ સત્તદાસસતાનિ સત્તદાસિસતાનિ સત્તધેનુસતાનિ પટિયાદેહિ, નાનપ્પકારઞ્ચ અન્નપાનાદિં સબ્બં દાતબ્બયુત્તકં ઉપટ્ઠપેહી''તિ સબ્બકમ્મિકં અમચ્ચં આણાપેત્વા એકકોવ મદ્દિદેવિયા વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા ''ભદ્દે મદ્દિ, અનુગામિકનિધિં નિદહમાના, સીલવન્તેસુ દદેય્યાસી''તિ તમ્પિ દાને નિયોજેત્વા તસ્સા અત્તનો

ગમનકારણં આચિક્ખિત્વા ‘‘અહં વનં વસનત્થાય ગમિસ્સામિ, ત્વં ઇધેવ અનુક્કણ્ઠિતા વસાહી’’તિ આહ. સા ‘‘નાહં, મહારાજ, તુમ્હેહિ વિના એકદિવસમ્પિ વસિસ્સામી’’તિ આહ.

દુતિયદિવસે સત્તસતકં મહાદાનં પવત્તેસિ. તસ્સ સત્તસતકં દાનં દેન્તસ્સેવ સાયં અહોસિ. અલઙ્કતરથેન માતાપિતૂનં વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા ‘‘અહં સ્વે ગમિસ્સામી’’તિ તે આપુચ્છિત્વા અકામકાનં તેસં અસ્સુમુખાનં રોદન્તાનંયેવ વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા તતો નિક્ખમિત્વા તં દિવસં અત્તનો નિવેસને વસિત્વા પુનદિવસે ‘‘ગમિસ્સામી’’તિ પાસાદતો ઓતરિ. મદ્દિદેવી સસ્સુસસુરેહિ નાનાનયેહિ યાચિત્વા નિવત્તિયમાનાપિ તેસં વચનં અનાદિયિત્વા તે વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા સેસિત્થિયો અપલોકેત્વા દ્વે પુત્તે આદાય વેસ્સન્તરસ્સ પઠમતરં ગન્ત્વા રથે અટ્ઠાસિ.

મહાપુરિસો રથં અભિરુહિત્વા રથે ઠિતો મહાજનં આપુચ્છિત્વા ‘‘અપ્પમત્તા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કરોથા’’તિ ઓવાદમસ્સ દત્વા નગરતો નિક્ખમિ. બોધિસત્તસ્સ માતા ‘‘પુત્તો મે દાનવિત્તકો દાનં દેતૂ’’તિ આભરણેહિ સદ્ધિં સત્તરતનપૂરાનિ સકટાનિ ઉભોસુ પસ્સેસુ પેસેસિ. સોપિ અત્તનો કાયારુળ્હમેવ આભરણભણ્ડં સમ્પત્તયાચકાનં અટ્ઠારસ વારે દત્વા સેસં સબ્બમદાસિ. નગરા નિક્ખમિત્વાવ નિવત્તિત્વા ઓલોકેતુકામો અહોસિ. અથસ્સ પુઞ્ઞાનુભાવેન રથપ્પમાણે ઠાને મહાપથવી ભિજ્જિત્વા પરિવત્તિત્વા રથં નગરાભિમુખં અકાસિ. સો માતાપિતૂનં વસનટ્ઠાનં ઓલોકેસિ. તેન કારુઞ્ઞેન પથવિકમ્પો અહોસિ. તેન વુત્તં ‘‘**તેસં નિચ્છુભમાનાન**’’ન્તિઆદિ.

૮૯-૯૦. તત્થ **નિચ્છુભમાનાન**ન્તિ તેસુ સિવીસુ નિક્કડ્ઢન્તેસુ, પબ્બાજેન્તેસૂતિ અત્થો. તેસં વા નિક્ખમન્તાનં. **મહાદાનં પવત્તેતુ**ન્તિ સત્તસતકમહાદાનં દાતું. **આયાચિસ્સ**ન્તિ યાચિં. **સાવયિત્વા**તિ ઘોસાપેત્વા. **કણ્ણભેરિ**ન્તિ યુગલમહાભેરિં. **દદામહ**ન્તિ દદામિ અહં.

૯૧. **અથેત્થા**તિ અથેવં દાને દીયમાને એતસ્મિં દાનગ્ગે. **તુમૂલો**તિ એકકોલાહલીભૂતો. **ભેરવો**તિ ભયાવહો. મહાસત્તઞ્હિ ઠપેત્વા અઞ્ઞેસં સો ભયં જનેતિ, તસ્સ ભયજનનાકારં દસ્સેતું. ‘‘**દાનેનિમ**’’ન્તિઆદિ વુત્તં. ઇમં વેસ્સન્તરમહારાજાનં દાનેન હેતુના સિવયો રટ્ઠતો નીહરન્તિ પબ્બાજેન્તિ, તથાપિ પુન ચ એવરૂપં દાનં દેતિ અયન્તિ.

૯૨-૯૪. ઇદાનિ તં દાનં દસ્સેતું ‘‘**હત્થિ**’’ન્તિ ગાથમાહ. તત્થ **ગવ**ન્તિ ધેનું. **ચતુવાહિં રથં દત્વા**તિ વહન્તીતિ વાહિનો, અસ્સા, ચતુરો આજઞ્ઞસિન્ધવે રથઞ્ચ બ્રાહ્મણાનં દત્વાતિ અત્થો. મહાસત્તો હિ તથા નગરતો નિક્ખમન્તો સહજાતે સટ્ઠિસહસ્સે અમચ્ચે સેસજનઞ્ચ અસ્સુપુણ્ણમુખં અનુબન્ધન્તં નિવત્તેત્વા રથં પાજેન્તો મદ્દિં આહ – ‘‘સચે, ભદ્દે, પચ્છતો યાચકા આગચ્છન્તિ, ઉપધારેય્યાસી’’તિ. સા ઓલોકેન્તી નિસીદિ. અથસ્સ સત્તસતકમહાદાનં ગમનકાલે કતદાનઞ્ચ સમ્પાપુણિતું અસક્કોન્તા ચત્તારો બ્રાહ્મણા આગન્ત્વા ‘‘વેસ્સન્તરો કુહિ’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘દાનં દત્વા રથેન ગતો’’તિ વુત્તે ‘‘અસ્સે યાચિસ્સામા’’તિ અનુબન્ધિંસુ. મદ્દી તે આગચ્છન્તે દિસ્વા ‘‘યાચકા, દેવા’’તિ આરોચેસિ. મહાસત્તો રથં ઠપેસિ. તે આગન્ત્વા અસ્સે યાચિંસુ. મહાસત્તો અસ્સે અદાસિ. તે તે ગહેત્વા ગતા. અસ્સેસુ પન દિન્નેસુ રથધુરં આકાસેયેવ અટ્ઠાસિ. અથ ચત્તારો દેવપુત્તા રોહિતમિગવણ્ણેનાગન્ત્વા રથધુરં સમ્પટિચ્છિત્વા અગમંસુ. મહાસત્તો તેસં દેવપુત્તભાવં ઞત્વા –

‘‘ઇઙ્ઘ મદ્દિ નિસામેહિ, ચિત્તરૂપંવ દિસ્સતિ;
મિગરોહિચ્ચવણ્ણેન, દક્ખિણસ્સા વહન્તિ મ’’ન્તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૧૮૬૪) –

મદ્દિયા આહ.

તત્થ **ચિત્તરૂપંવા**તિ અચ્છરિયરૂપં વિય. **દક્ખિણસ્સા**તિ સુસિક્ખિતઅસ્સા વિય **મં વહન્તિ**.

અથ નં એવં ગચ્છન્તં અપરો બ્રાહ્મણો આગન્ત્વા રથં યાચિ. મહાસત્તો પુત્તદારં ઓતારેત્વા રથં અદાસિ. રથે પન દિન્ને દેવપુત્તા અન્તરધાયિંસુ. તતો પટ્ઠાય પન સબ્બેપિ પત્તિકાવ અહેસું. અથ મહાસત્તો ''મદ્દિ, ત્વં કણ્હાજિનં ગણ્હાહિ, અહં જાલિકુમારં ગણ્હામી''તિ ઉભોપિ દ્વે દારકે અઙ્કેનાદાય અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયસલ્લાપા પટિપથં આગચ્છન્તે મનુસ્સે વઙ્કપબ્બતસ્સ મગ્ગં પુચ્છન્તા સયમેવ ઓનતેસુ ફલરુક્ખેસુ ફલાનિ દારકાનં દદન્તા અત્થકામાહિ દેવતાહિ મગ્ગસ્સ સઙ્ખિપિતત્તા તદહેવ ચેતરટ્ઠં સમ્પાપુણિંસુ. તેન વુત્તં ''**ચતુવાહિં રથં દત્વા**''તિઆદિ.

તત્થ **ઠત્વા ચાતુમ્મહાપથે**તિ અત્તનો ગમનમગ્ગેન પસ્સતો આગતેન તેન બ્રાહ્મણેન આગતમગ્ગેન ચ વિનિવિજ્ઝિત્વા ગતટ્ઠાનત્તા ચતુક્કસઙ્ખાતે ચતુમહાપથે ઠત્વા તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ રથં દત્વા. **એકાકિયો**તિ અમચ્ચસેવકાદિસહાયાભાવેન એકકો. તેનેવાહ ''**અદુતિયો**''તિ. **મદ્દિદેવિં ઇદમબ્રવી**તિ મદ્દિદેવિં ઇદં અભાસિ.

૯૬-૯૯. **પદુમં પુણ્ડરીકંવા**તિ પદુમં વિય, પુણ્ડરીકં વિય ચ. **કણ્હાજિનગ્ગાહી**તિ કણ્હાજિનં અગ્ગહેસિ. **અભિજાતા**તિ જાતિસમ્પન્ના. **વિસમં સમન્તિ** વિસમં સમઞ્ચ ભૂમિપ્પદેસં. **એન્તી**તિ આગચ્છન્તિ. **અનુમગ્ગે પટિપ્પથે**તિ અનુમગ્ગે વા પટિપથે વાતિ **વા**-સદ્દસ્સ લોપો દટ્ઠબ્બો. **કરુણન્તિ** ભાવનપુંસકનિદ્દેસો, કરુણાયિતત્તન્તિ અત્થો. **દુક્ખં તે પટિવેદેન્તી**તિ ઇમે એવં સુખુમાલા પદસા ગચ્છન્તિ, દૂરેવ ઇતો વઙ્કપબ્બતોતિ તે તદા અમ્હેસુ કારુઞ્ઞવસેન અત્તના દુક્ખં પટિલભન્તિ, તથા અત્તનો ઉપ્પન્નદુક્ખં પટિવેદેન્તિ વાતિ અત્થો.

૧૦૦-૧. **પવને**તિ મહાવને. **ફલિને**તિ ફલવન્તે. **ઉબ્બિદ્ધા**તિ ઉદ્ધં ઉગ્ગતા ઉચ્ચા. **ઉપગચ્છન્તિ દારકે**તિ યથા ફલાનિ દારકાનં હત્થૂપગય્હકાનિ હોન્તિ, એવં રુક્ખા સયમેવ સાખાહિ ઓનમિત્વા દારકે ઉપેન્તિ.

૧૦૨. **અચ્છરિયન્તિ** અચ્છરાયોગ્ગં, અચ્છરં પહરિતું યુત્તં. અભૂતપુબ્બં ભૂતન્તિ **અબ્ભુતં**. લોમાનં હંસનસમત્થતાય **લોમહંસનં. સાહુકારન્તિ** સાધુકારં, અયમેવ વા પાઠો. ઇત્થિરતનભાવેન સબ્બેહિ અઙ્ગેહિ અવયવેહિ સોભતીતિ **સબ્બઙ્ગસોભના**.

૧૦૩-૪. **અચ્છેરં વતા**તિ અચ્છરિયં વત. **વેસ્સન્તરસ્સ તેજેના**તિ વેસ્સન્તરસ્સ પુઞ્ઞાનુભાવેન. **સઙ્ખિપિંસુ પથં યક્ખા**તિ દેવતા મહાસત્તસ્સ પુઞ્ઞતેજેન ચોદિતા તં મગ્ગં પરિક્ખયં પાપેસું, અપ્પકં અકંસુ, તં પન દારકેસુ કરુણાય કતં વિય કત્વા વુત્તં ''**અનુકમ્પાય દારકે**''તિ. જેતુત્તરનગરતો હિ સુવણ્ણગિરિતાલો નામ પબ્બતો પઞ્ચ યોજનાનિ, તતો કોન્તિમારા નામ નદી પઞ્ચ યોજનાનિ, તતો મારઞ્જનાગિરિ નામ પબ્બતો પઞ્ચ યોજનાનિ, તતો દણ્ડબ્રાહ્મણગામો નામ પઞ્ચ યોજનાનિ, તતો માતુલનગરં દસ યોજનાનિ, ઇતિ તં રટ્ઠં જેતુત્તરનગરતો તિંસ યોજનાનિ હોતિ. દેવતા બોધિસત્તસ્સ પુઞ્ઞતેજેન ચોદિતા મગ્ગં પરિક્ખયં પાપેસું. તં સબ્બં એકાહેનેવ અતિક્કમિંસુ. તેન વુત્તં ''**નિક્ખન્તદિવસેનેવ, ચેતરટ્ઠમુપાગમુ**''ન્તિ.

એવં મહાસત્તો સાયન્હસમયં ચેતરટ્ઠે માતુલનગરં પત્વા તસ્સ નગરસ્સ દ્વારસમીપે સાલાયં નિસીદિ. અથસ્સ મદ્દિદેવી પાદેસુ રજં પુઞ્છિત્વા પાદે સમ્બાહિત્વા ''વેસ્સન્તરસ્સ આગતભાવં જાનાપેસ્સામી''તિ સાલતો નિક્ખમિત્વા તસ્સ ચક્ખુપથે સાલદ્વારે અટ્ઠાસિ. નગરં પવિસન્તિયો ચ નિક્ખમન્તિયો ચ ઇત્થિયો તં દિસ્વા

પરિવારેસું. મહાજનો તઞ્ચ વેસ્સન્તરઞ્ચ પુત્તે ચસ્સ તથા આગતે દિસ્વા રાજૂનં આચિક્ખિ. સટ્ઠિસહસ્સા રાજાનો રોદન્તા પરિદેવન્તા તસ્સ સન્તિકં આગન્ત્વા મગ્ગપરિસ્સમં વિનોદેત્વા તથા આગમનકારણં પુચ્છિંસુ.

મહાસત્તો હત્થિદાનં આદિં કત્વા સબ્બં કથેસિ. તં સુત્વા તે અત્તનો રજ્જેન નિમન્તયિંસુ. મહાપુરિસો "મયા તુમ્હાકં રજ્જં પટિગ્ગહિતમેવ હોતુ, રાજા પન મં રટ્ઠા પબ્બાજેતિ, તસ્મા વઙ્કપબ્બતમેવ ગમિસ્સામી"તિ વત્વા તેહિ નાનપ્પકારં તત્થ વાસં યાચિયમાનોપિ તં અનલઙ્કરિત્વા તેહિ ગહિતારક્ખો તં રત્તિં સાલાયમેવ વસિત્વા પુનદિવસે પાતોવ નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિત્વા તેહિ પરિવુતો નિક્ખમિત્વા પન્નરસયોજનમગ્ગં ગન્ત્વા વનદ્વારે ઠત્વા તે નિવત્તેત્વા પુરતો પન્નરસયોજનમગ્ગં તેહિ આચિક્ખિતનિયામેનેવ અગમાસિ. તેન વુત્તં –

૧૦૫."સટ્ઠિરાજસહસ્સાનિ, તદા વસન્તિ માતુલે;
સબ્બે પઞ્જલિકા હુત્વા, રોદમાના ઉપાગમું.

૧૦૬."તત્થ વત્તેત્વા સલ્લાપં, ચેતેહિ ચેતપુત્તેહિ;
તે તતો નિક્ખમિત્વાન, વઙ્કં અગમુ પબ્બત"ન્તિ.

તત્થ **તત્થ વત્તેત્વા સલ્લાપ**ન્તિ તત્થ તેહિ રાજૂહિ સમાગમેહિ સદ્ધિં પટિસમ્મોદમાના કથં પવત્તેત્વા. **ચેતપુત્તેહી**તિ ચેતરાજપુત્તેહિ. **તે તતો નિક્ખમિત્વાના**તિ તે રાજાનો તતો વનદ્વારટ્ઠાને નિવત્તેત્વા. **વઙ્કં અગમુ પબ્બત**ન્તિ અમ્હે ચત્તારો જના વઙ્કપબ્બતં ઉદ્દિસ્સ અગમમ્હા.

અથ મહાસત્તો તેહિ આચિક્ખિતમગ્ગેન ગચ્છન્તો ગન્ધમાદનપબ્બતં પત્વા તં દિવસં તત્થ વસિત્વા તતો ઉત્તરદિસાભિમુખો વેપુલ્લપબ્બતપાદેન ગન્ત્વા કેતુમતીનદીતીરે નિસીદિત્વા વનચરકેન દિન્નં મધુમંસં ખાદિત્વા તસ્સ સુવણ્ણસૂચિં દત્વા ન્હત્વા પિવિત્વા પટિપ્પસ્સદ્ધદરથો નદિં ઉત્તરિત્વા સાનુપબ્બતસિખરે ઠિતસ્સ નિગ્રોધસ્સ મૂલે થોકં નિસીદિત્વા ઉટ્ઠાય ગચ્છન્તો નાલિકપબ્બતં પરિહરન્તો મુચલિન્દસરં ગન્ત્વા સરતીરેન પુબ્બુત્તરકણ્ણં પત્વા એકપદિકમગ્ગેનેવ વનઘટં પવિસિત્વા તં અતિક્કમ્મ ગિરિવિદુગ્ગાનં નદીપભવાનં પુરતો ચતુરસ્સપોક્ખરણિં પાપુણિ.

૧૦૭. તસ્મિં ખણે સક્કો આવજ્જેન્તો "મહાસત્તો હિમવન્તં પવિટ્ઠો, વસનટ્ઠાનં લદ્ધું વટ્ટતી"તિ ચિન્તેત્વા વિસ્સકમ્મં પેસેસિ – "ગચ્છ વઙ્કપબ્બતકુચ્છિમ્હિ રમણીયે ઠાને અસ્સમપદં માપેહી"તિ. સો તત્થ દ્વે પણ્ણસાલાયો દ્વે ચઙ્કમે દ્વે ચ રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનાનિ માપેત્વા તેસુ તેસુ ઠાનેસુ નાનાપુપ્ફવિચિત્તે રુક્ખે ફલિતે રુક્ખે પુપ્ફગચ્છે કદલિવનાદીનિ ચ દસ્સેત્વા સબ્બે પબ્બજિતપરિક્ખારે પટિયાદેત્વા "યેકેચિ પબ્બજિતુકામા, તે ગણ્હન્તૂ"તિ અક્ખરાનિ લિખિત્વા અમનુસ્સે ચ ભેરવસદ્દે મિગપક્ખિનો ચ પટિક્કમાપેત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો.

મહાસત્તો એકપદિકમગ્ગં દિસ્વા "પબ્બજિતાનં વસનટ્ઠાનં ભવિસ્સતી"તિ મદ્દિઞ્ચ પુત્તે ચ તત્થેવ ઠપેત્વા અસ્સમપદં પવિસિત્વા અક્ખરાનિ ઓલોકેત્વા "સક્કેન દિન્નોસ્મી"તિ પણ્ણસાલદ્વારં વિવરિત્વા પવિટ્ઠો ખગ્ગઞ્ચ ધનુઞ્ચ અપનેત્વા સાટકે ઓમુઞ્ચિત્વા ઇસિવેસં ગહેત્વા કત્તરદણ્ડં આદાય નિક્ખમિત્વા પચ્ચેકબુદ્ધસદિસેન ઉપસમેન દારકાનં સન્તિકં અગમાસિ. મદ્દિદેવીપિ મહાસત્તં દિસ્વા પાદેસુ પતિત્વા રોદિત્વા તેનેવ સદ્ધિં અસ્સમં પવિસિત્વા અત્તનો પણ્ણસાલં ગન્ત્વા ઇસિવેસં ગણ્હિ. પચ્છા પુત્તેપિ તાપસકુમારકે કરિંસુ. બોધિસત્તો મદ્દિં વરં યાચિ "મયં ઇતો પટ્ઠાય પબ્બજિતા નામ, ઇત્થી ચ નામ બ્રહ્મચરિયસ્સ મલં, મા દાનિ અકાલે મમ સન્તિકં

આગચ્છા''તિ. સા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા મહાસત્તમ્પિ વરં યાચિ ''દેવ, તુમ્હે પુત્તે ગહેત્વા ઇધેવ હોથ, અહં ફલાફલં આહરિસ્સામી''તિ. સા તતો પટ્ઠાય અરઞ્ઞતો ફલાફલાનિ આહરિત્વા તયો જને પટિજગ્ગિ. ઇતિ ચત્તારો ખત્તિયા વઙ્કપબ્બતકુચ્છિયં સત્તમાસમત્તં વસિંસુ. તેન વુત્તં ''**આમન્તયિત્વા દેવિન્દો, વિસ્સકમ્મં મહિદ્ધિક**''ન્તિઆદિ.

તત્થ **આમન્તયિત્વા**તિ પક્કોસાપેત્વા. **મહિદ્ધિક**ન્તિ મહતિયા દેવિદ્ધિયા સમન્નાગતં. **અસ્સમં સુકત**ન્તિ અસ્સમપદં સુકતં કત્વા. **રમ્મં** વેસ્સન્તરસ્સ વસનાનુચ્છવિકં **પણ્ણસાલં. સુમાપયા**તિ સુટ્ઠુ માપય. આણાપેસીતિ વચનસેસો. **સુમાપયી**તિ સમ્મા માપેસિ.

૧૧૧. અસુઞ્ઞોતિ યથા સો અસ્સમો અસુઞ્ઞો હોતિ, એવં તસ્સ અસુઞ્ઞભાવકરણેન અસુઞ્ઞો હોમિ. ''અસુઞ્ઞે''તિ વા પાઠો, મમ વસનેનેવ અસુઞ્ઞે અસ્સમે દારકે અનુરક્ખન્તો વસામિ તત્થ તિટ્ઠામિ. બોધિસત્તસ્સ મેત્તાનુભાવેન સમન્તા તિયોજને સબ્બે તિરચ્છાનાપિ મેત્તં પટિલભિંસુ.

એવં તેસુ તત્થ વસન્તેસુ કલિઙ્ગરટ્ઠવાસી **જૂજકો** નામ બ્રાહ્મણો **અમિત્તતાપનાય** નામ ભરિયાય ''નાહં તે નિચ્ચં ધઞ્ઞકોટ્ટનઉદકાહરણયાગુભત્તપચનાદીનિ કાતું સક્કોમિ, પરિચારકં મે દાસં વા દાસિં વા આનેહી''તિ વુત્તે ''કુતોહં તે ભોતિ દુગ્ગતો દાસં વા દાસિં વા લભિસ્સામી''તિ વત્વા તાય ''એસ વેસ્સન્તરો રાજા વઙ્કપબ્બતે વસતિ. તસ્સ પુત્તે મય્હં પરિચારકે યાચિત્વા આનેહી''તિ વુત્તે કિલેસવસેન તસ્સા પટિબદ્ધચિત્તતાય તસ્સા વચનં અતિક્કમિતું અસક્કોન્તો પાથેય્યં પટિયાદાપેત્વા અનુક્કમેન જેતુત્તરનગરં પત્વા ''કુહિં વેસ્સન્તરમહારાજા''તિ પુચ્છિ.

મહાજનો ''ઇમેસં યાચકાનં અતિદાનેન અમ્હાકં રાજા રટ્ઠા પબ્બાજિતો, એવં અમ્હાકં રાજાનં નાસેત્વા પુનપિ ઇધેવ આગચ્છતી''તિ લેડ્ડુદણ્ડાદિહત્થો ઉપક્કોસન્તો બ્રાહ્મણં અનુબન્ધિ. સો દેવતાવિગ્ગહિતો હુત્વા તતો નિક્ખમિત્વા વઙ્કપબ્બતગામિમગ્ગં અભિરુળ્હો અનુક્કમેન વનદ્વારં પત્વા મહાવનં અજ્ઝોગાહેત્વા મગ્ગમૂળ્હો હુત્વા વિચરન્તો તેહિ રાજૂહિ બોધિસત્તસ્સ આરક્ખણત્થાય ઠપિતેન ચેતપુત્તેન સમાગચ્છિ. તેન ''કહં, ભો બ્રાહ્મણ, ગચ્છસી''તિ પુટ્ઠો ''વેસ્સન્તરમહારાજસ્સ સન્તિક''ન્તિ વુત્તે ''અદ્ધા અયં બ્રાહ્મણો તસ્સ પુત્તે વા દેવિં વા યાચિતું ગચ્છતી''તિ ચિન્તેત્વા ''મા ખો, ત્વં બ્રાહ્મણ, તત્થ ગચ્છિ, સચે ગચ્છસિ, એત્થેવ તે સીસં છિન્દિત્વા મય્હં સુનખાનં ઘાસં કરિસ્સામી''તિ તેન સન્તજ્જિતો મરણભયભીતો ''અહમસ્સ પિતરા પેસિતો દૂતો, 'તં આનેસ્સામી'તિ આગતો''તિ મુસાવાદં અભાસિ. તં સુત્વા ચેતપુત્તો તુટ્ઠહટ્ઠો બ્રાહ્મણસ્સ સક્કારસમ્માનં કત્વા વઙ્કપબ્બતગામિમગ્ગં આચિક્ખિ. સો તતો પરં ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે અચ્ચુતેન નામ તાપસેન સદ્ધિં સમાગન્ત્વા તમ્પિ મગ્ગં પુચ્છિત્વા તેનાપિ મગ્ગે આચિક્ખિતે તેન આચિક્ખિતસઞ્ઞાય મગ્ગં ગચ્છન્તો અનુક્કમેન બોધિસત્તસ્સ અસ્સમપદટ્ઠાનસમીપં ગન્ત્વા મદ્દિદેવિયા ફલાફલત્થં ગતકાલે બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ઉભો દારકે યાચિ. તેન વુત્તં –

૧૧૨.''પવને વસમાનસ્સ, અદ્ધિકો મં ઉપાગમિ;

અયાચિ પુત્તકે મય્હં, જાલિં કણ્હાજિનં ચુભો''તિ.

એવં બ્રાહ્મણેન દારકેસુ યાચિતેસુ મહાસત્તો ''ચિરસ્સં વત મે યાચકો અધિગતો, અજ્જાહં અનવસેસતો દાનપારમિં પૂરેસ્સામી''તિ અધિપ્પાયેન સોમનસ્સજાતો પસારિતહત્થે સહસ્સત્થવિકં ઠપેન્તો વિય બ્રાહ્મણસ્સ ચિત્તં પરિતોસેન્તો સકલઞ્ચ તં પબ્બતકુચ્છિં ઉન્નાદેન્તો ''દદામિ તવ મય્હં પુત્તકે, અપિ ચ મદ્દિદેવી પન પાતોવ

ફલાફલત્થાય વનં ગન્ત્વા સાયં આગમિસ્સતિ, તાય આગતાય તે પુત્તકે દસ્સેત્વા ત્વઞ્ચ મૂલફલાફલં ખાદિત્વા એકરત્તિં વસિત્વા વિગતપરિસ્સમો પાતોવ ગમિસ્સસી''તિ આહ. બ્રાહ્મણો ''કામઞ્ચેસ ઉળારજ્ઝાસયતાય પુત્તકે દદાતિ, માતા પન વચ્છગિદ્ધા આગન્ત્વા દાનસ્સ અન્તરાયમ્પિ કરેય્ય, યંનૂનાહં ઇમં નિપ્પીળેત્વા દારકે ગહેત્વા અજ્જેવ ગચ્છેય્ય''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''પુત્તા ચે તે મય્હં દિન્ના, કિં દાનિ માતરં દસ્સેત્વા પેસિતેહિ, દારકે ગહેત્વા અજ્જેવ ગમિસ્સામી''તિ આહ. ''સચે, ત્વં બ્રાહ્મણ, રાજપુત્તિં માતરં દટ્ઠું ન ઇચ્છસિ, ઇમે દારકે ગહેત્વા જેતુત્તરનગરં ગચ્છ, તત્થ સઞ્ઞયમહારાજા દારકે ગહેત્વા મહન્તં તે ધનં દસ્સતિ, તેન દાસદાસિયો ગણ્હિસ્સસિ, સુખઞ્ચ જીવિસ્સસિ, અઞ્ઞથા ઇમે સુખુમાલા રાજદારકા, કિં તે વેય્યાવચ્ચં કરિસ્સન્તી''તિ આહ.

બ્રાહ્મણો ''એવમ્પિ મયા ન સક્કા કાતું, રાજદણ્ડતો ભાયામિ, મય્હમેવ ગામં નેસ્સામી''તિ આહ. ઇમં તેસં કથાસલ્લાપં સુત્વા દારકા ''પિતા નો ખો અમ્હે બ્રાહ્મણસ્સ દાતુકામો''તિ પક્કમિત્વા પોક્ખરણિં ગન્ત્વા પદુમિનિગચ્છે નિલીયિંસુ. બ્રાહ્મણો તે અદિસ્વાવ ''ત્વં 'દારકે દદામી'તિ વત્વા તે અપક્કમાપેસિ, એસો તે સાધુભાવો''તિ આહ. અથ મહાસત્તો સહસાવ ઉટ્ઠહિત્વા દારકે ગવેસન્તો પદુમિનિગચ્છે નિલીને દિસ્વા ''એથ, તાતા, મા મય્હં દાનપારમિયા અન્તરાયં અકત્થ, મમ દાનજ્ઝાસયં મત્થકં પાપેથ, અયઞ્ચ બ્રાહ્મણો તુમ્હે ગહેત્વા તુમ્હાકં અય્યકસ્સ સઞ્ઞયમહારાજસ્સ સન્તિકં ગમિસ્સતિ , તાત જાલિ, ત્વં ભુજિસ્સો હોતુકામો બ્રાહ્મણસ્સ નિક્ખસહસ્સં દત્વા ભુજિસ્સો ભવેય્યાસિ, કણ્હાજિને ત્વં દાસસતં દાસિસતં હત્થિસતં અસ્સસતં ઉસભસતં નિક્ખસતન્તિ સબ્બસતં દત્વા ભુજિસ્સા ભવેય્યાસી''તિ કુમારે અગ્ઘાપેત્વા સમસ્સાસેત્વા ગહેત્વા અસ્સમપદં ગન્ત્વા કમણ્ડલુના ઉદકં ગહેત્વા સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસ્સ પચ્ચયં કત્વા બ્રાહ્મણસ્સ હત્થે ઉદકં પાતેત્વા અતિવિય પીતિસોમનસ્સજાતો હુત્વા પથવિં ઉન્નાદેન્તો પિયપુત્તદાનં અદાસિ. ઇધાપિ પુબ્બે વુત્તનયેનેવ પથવિકમ્પાદયો અહેસું. તેન વુત્તં –

૧૧૩.''યાચકં ઉપગતં દિસ્વા, હાસો મે ઉપપજ્જથ;
ઉભો પુત્તે ગહેત્વાન, અદાસિં બ્રાહ્મણે તદા.
૧૧૪.''સકે પુત્તે ચજન્તસ્સ, જૂજકે બ્રાહ્મણે યદા;
તદાપિ પથવી કમ્પિ, સિનેરુવનવટંસકા''તિ.

અથ બ્રાહ્મણો દારકે અગન્તુકામે લતાય હત્થેસુ બન્ધિત્વા આકડ્ઢિ. તેસં બન્ધટ્ઠાને છવિં છિન્દિત્વા લોહિતં પગ્ઘરિ. સો લતાદણ્ડેન પહરન્તો આકડ્ઢિ. તે પિતરં ઓલોકેત્વા.

''અમ્મા ચ તાત નિક્ખન્તા, ત્વઞ્ચ નો તાત દસ્સસિ;
મા નો ત્વં તાત અદદા, યાવ અમ્માપિ એતુ નો;
તદાયં બ્રાહ્મણો કામં, વિક્કિણાતુ હનાતુ વા''તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૧૨૬) –

વત્વા પુનપિ અયં એવરૂપો ઘોરદસ્સનો કુરૂરકમ્મન્તો –

''મનુસ્સો ઉદાહુ યક્ખો, મંસલોહિતભોજનો;
ગામા અરઞ્ઞમાગમ્મ, ધનં તં તાત યાચતિ;
નીયમાને પિસાચેન, કિં નુ તાત ઉદિક્ખસી''તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૧૩૦-૨૧૩૧) –

આદીનિ વદન્તા પરિદેવિંસુ. તત્થ **ધનન્તિ** પુત્તધનં.

જૂજકો દારકે તથા પરિદેવન્તેયેવ પોથેન્તોવ ગહેત્વા પક્કામિ. મહાસત્તસ્સ દારકાનં કરુણં પરિદેવિતેન તસ્સ ચ બ્રાહ્મણસ્સ અકારુઞ્ઞભાવેન બલવસોકો ઉપ્પજ્જિ, વિપ્પટિસારો ચ ઉદપાદિ. સો તઙ્ખણઞ્ઞેવ બોધિસત્તાનં પવેણિં અનુસ્સરિ. ''સબ્બેવ હિ બોધિસત્તા પઞ્ચ મહાપરિચ્ચાગે પરિચ્ચજિત્વા બુદ્ધા ભવિસ્સન્તિ, અહમ્પિ તેસં અબ્ભન્તરો, પુત્તદાનઞ્ચ મહાપરિચ્ચાગાનં અઞ્ઞતરં, તસ્મા વેસ્સન્તર દાનં દત્વા પચ્છાનુતાપો ન તે અનુચ્છવિકો''તિ અત્તાનં પરિભાસેત્વા ''દિન્નકાલતો પટ્ઠાય મમ તે ન કિઞ્ચિ હોન્તી''તિ અત્તાનં ઉપત્થમ્ભેત્વા દળ્હસમાદાનં અધિટ્ઠાય પણ્ણસાલદ્વારે પાસાણફલકે કઞ્ચનપટિમા વિય નિસીદિ.

અથ મદ્દિદેવી અરઞ્ઞતો ફલાફલં ગહેત્વા નિવત્તન્તી ''મા મહાસત્તસ્સ દાનન્તરાયો હોતૂ''તિ વાળમિગરૂપધરાહિ દેવતાહિ ઉપરુદ્ધમગ્ગા તેસુ અપગતેસુ ચિરેન અસ્સમં પત્વા ''અજ્જ મે દુસ્સુપિનં દિટ્ઠં, દુન્નિમિત્તાનિ ચ ઉપ્પન્નાનિ, કિં નુ ખો ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેન્તી અસ્સમં પવિસિત્વા પુત્તકે અપસ્સન્તી બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''દેવ, ન ખો અમ્હાકં પુત્તકે પસ્સામિ, કુહિં તે ગતા''તિ આહ. સો તુણ્હી અહોસિ. સા પુત્તકે ઉપધારેન્તી તહિં તહિં ઉપધાવિત્વા ગવેસન્તી અદિસ્વા પુનપિ ગન્ત્વા પુચ્છિ. બોધિસત્તો ''કક્ખળકથાય નં પુત્તસોકં જહાપેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા –

> ''નૂન મદ્દી વરારોહા, રાજપુત્તી યસસ્સિની;
> પાતો ગતાસિ ઉઞ્છાય, કિમિદં સાયમાગતા''તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૨૨૫) –

વત્વા તાય ચિરાયનકારણે કથિતે પુનપિ દારકે સન્ધાય ન કિઞ્ચિ આહ. સા પુત્તસોકેન તે ઉપધારેન્તી પુનપિ વાતવેગેન વનાનિ વિચરિ. તાય એકરત્તિયં વિચરિતટ્ઠાનં પરિગ્ગણ્હન્તં પન્નરસયોજનમત્તં અહોસિ. અથ વિભાતાય રત્તિયા મહાસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ઠિતા દારકાનં અદસ્સનેન બલવસોકાભિભૂતા તસ્સ પાદમૂલે છિન્નકદલી વિય ભૂમિયં વિસઞ્ઞી હુત્વા પતિ. સો ''મતા''તિ સઞ્ઞાય કમ્પમાનો ઉપ્પન્નબલવસોકોપિ સતિં પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા ''જાનિસ્સામિ તાવ જીવતિ, ન જીવતી''તિ સત્તમાસે કાયસંસગ્ગં અનાપન્નપુબ્બોપિ અઞ્ઞસ્સ અભાવેન તસ્સા સીસં ઉક્ખિપિત્વા ઊરૂસુ ઠપેત્વા ઉદકેન પરિપ્ફોસિત્વા ઉરઞ્ચ મુખઞ્ચ હદયઞ્ચ પરિમજ્જિ. મદ્દીપિ ખો થોકં વીતિનામેત્વા સતિં પટિલભિત્વા હિરોત્તપ્પં પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા ''દેવ, દારકા તે કુહિં ગતા''તિ પુચ્છિ. સો આહ – ''દેવિ, એકસ્સ મે બ્રાહ્મણસ્સ મં યાચિત્વા આગતસ્સ દાસત્થાય દિન્ના''તિ વત્વા તાય ''કસ્મા, દેવ, પુત્તે બ્રાહ્મણસ્સ દત્વા મમ સબ્બરત્તિં પરિદેવિત્વા વિચરન્તિયા નાચિક્ખી''તિ વુત્તે ''પઠમમેવ વુત્તે તવ ચિત્તદુક્ખં બહુ ભવિસ્સતિ, ઇદાનિ પન સરીરદુક્ખેન તનુકં ભવિસ્સતી''તિ વત્વા –

> ''મં પસ્સ મદ્દિ મા પુત્તે, મા બાળ્હં પરિદેવસિ;
> લચ્છામ પુત્તે જીવન્તા, અરોગા ચ ભવામસે''તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૨૬૦) –

સો સમસ્સાસેત્વા પુન –

> ''પુત્તે પસુઞ્ચ ધઞ્ઞઞ્ચ, યઞ્ચ અઞ્ઞં ઘરે ધનં;
> દજ્જા સપ્પુરિસો દાનં, દિસ્વા યાચકમાગતં;
> અનુમોદાહિ મે મદ્દિ, પુત્તકે દાનમુત્તમ''ન્તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૨૬૧) –

વત્વા અત્તનો પુત્તદાનં તં અનુમોદાપેસિ.

સાપિ –

“અનુમોદામિ તે દેવ, પુત્તકે દાનમુત્તમં;
દત્વા ચિત્તં પસાદેહિ, ભિય્યો દાનં દદો ભવા”તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૨૬૨) –

વત્વા અનુમોદિ.

એવં તેસુ અઞ્ઞમઞ્ઞં સમ્મોદનીયં કથં કથેન્તેસુ સક્કો ચિન્તેસિ – “મહાપુરિસો હિય્યો જૂજકસ્સ પથવિં ઉન્નાદેત્વા દારકે અદાસિ. ઇદાનિ નં કોચિ હીનપુરિસો ઉપસઙ્કમિત્વા મદ્દિદેવિં યાચિત્વા ગહેત્વા ગચ્છેય્ય, તતો રાજા નિપ્પચ્ચયો ભવેય્ય, હન્દાહં બ્રાહ્મણવણ્ણેન નં ઉપસઙ્કમિત્વા મદ્દિં યાચિત્વા પારમિકૂટં ગાહાપેત્વા કસ્સચિ અવિસ્સજ્જિયં કત્વા પુન નં તસ્સેવ દત્વા આગમિસ્સામી”તિ. સો સૂરિયુગ્ગમનવેલાયં બ્રાહ્મણવણ્ણેન તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. તં દિસ્વા મહાપુરિસો “અતિથિ નો આગતો”તિ પીતિસોમનસ્સજાતો તેન સદ્ધિં મધુરપટિસન્થારં કત્વા “બ્રાહ્મણ, કેનત્થેન ઇધાગતોસી”તિ પુચ્છિ. અથ નં સક્કો મદ્દિદેવિં યાચિ. તેન વુત્તં –

૧૧૫.“પુનદેવ સક્કો ઓરુય્હ, હુત્વા બ્રાહ્મણસન્નિભો;
અયાચિ મં મદ્દિદેવિં, સીલવન્તિં પતિબ્બત”ન્તિ.

તત્થ **પુનદેવા**તિ દારકે દિન્નદિવસતો પચ્છા એવ. તદનન્તરમેવાતિ અત્થો. **ઓરુય્હા**તિ દેવલોકતો ઓતરિત્વા. **બ્રાહ્મણસન્નિભો**તિ બ્રાહ્મણસમાનવણ્ણો.

અથ મહાસત્તો “હિય્યો મે દ્વેપિ દારકે બ્રાહ્મણસ્સ દિન્ના, અહમ્પિ અરઞ્ઞે એકકોવ, કથં તે મદ્દિં સીલવન્તિં પતિબ્બતં દસ્સામી”તિ અવત્વાવ પસારિતહત્થે અનગ્ઘરતનં ઠપેન્તો વિય અસજ્જિત્વા અબજ્ઝિત્વા અનોલીનમાનસો “અજ્જ મે દાનપારમી મત્થકં પાપુણિસ્સતી”તિ હટ્ઠતુટ્ઠો ગિરિં ઉન્નાદેન્તો વિય –

“દદામિ ન વિકમ્પામિ, યં મં યાચસિ બ્રાહ્મણ;
સન્તં નપ્પટિગૂહામિ, દાને મે રમતી મનો”તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૨૭૮) –

વત્વા સીઘમેવ કમણ્ડલુના ઉદકં આહરિત્વા બ્રાહ્મણસ્સ હત્થે ઉદકં પાતેત્વા ભરિયમદાસિ. તેન વુત્તં –

૧૧૬.“મદ્દિં હત્થે ગહેત્વાન, ઉદકઞ્જલિ પૂરિય;
પસન્નમનસઙ્કપ્પો, તસ્સ મદ્દિં અદાસહ”ન્તિ.

તત્થ **ઉદકઞ્જલી**તિ ઉદકં અઞ્જલિં, “ઉદક”ન્તિ ચ કરણત્થે પચ્ચત્તવચનં, ઉદકેન તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અઞ્જલિં પસારિતહત્થતલં પૂરેત્વાતિ અત્થો. **પસન્નમનસઙ્કપ્પો**તિ “અદ્ધા ઇમિના પરિચ્ચાગેન દાનપારમિં મત્થકં પાપેત્વા સમ્માસમ્બોધિં અધિગમિસ્સામી”તિ ઉપ્પન્નસદ્ધાપસાદેન પસન્નચિત્તસઙ્કપ્પો. તઙ્ખણઞ્ઞેવ હેટ્ઠા વુત્તપ્પકારાનિ સબ્બપાટિહારિયાનિ પાતુરહેસું. “ઇદાનિસ્સ ન દૂરે સમ્માસમ્બોધી”તિ દેવગણા બ્રહ્મગણા અતિવિય પીતિસોમનસ્સજાતા અહેસું. તેન વુત્તં –

૧૧૭.“મદ્દિયા દીયમાનાય, ગગને દેવા પમોદિતા;
તદાપિ પથવી કમ્પિ, સિનેરુવનવટંસકા”તિ.

તતો પન દીયમાનાય મદ્દિયા દેવિયા રુણ્ણં વા દુમ્મુખં વા ભાકુટિમત્તં વા નાહોસિ, એવં યસ્સા અહોસિ ‘‘યં દેવો ઇચ્છતિ, તં કરોતૂ’’તિ.

‘‘કોમારી યસ્સાહં ભરિયા, સામિકો મમ ઇસ્સરો;
યસ્સિચ્છે તસ્સ મં દજ્જા, વિક્કિણેય્ય હનેય્ય વા’’તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૨૮૨) –

આહ.

મહાપુરિસોપિ ‘‘અમ્ભો, બ્રાહ્મણ, મદ્દિતો મે સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણમેવ પિયતરં, ઇદં મે દાનં સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણપ્પટિવેધસ્સ પચ્ચયો હોતૂ’’તિ વત્વા અદાસિ. તેન વુત્તં –

૧૧૮.‘‘જાલિં કણ્હાજિનં ધીતં, મદ્દિદેવિં પતિબ્બતં;
ચજમાનો ન ચિન્તેસિં, બોધિયાયેવ કારણા.

૧૧૯ન મે દેસ્સા ઉભો પુત્તા, મદ્દિદેવી ન દેસ્સિયા;
સબ્બઞ્ઞુતં પિયં મય્હં, તસ્મા પિયે અદાસહ’’ન્તિ.

તત્થ **ચજમાનો ન ચિન્તેસિ**ન્તિ પરિચ્ચજન્તો સન્તાપવસેન ન ચિન્તેસિં, વિસ્સટ્ઠો હુત્વા પરિચ્ચજિન્તિ અત્થો.

એત્થાહ – કસ્મા પનાયં મહાપુરિસો અત્તનો પુત્તદારે જાતિસમ્પન્ને ખત્તિયે પરસ્સ દાસભાવેન પરિચ્ચજિ, ન હિ યેસં કેસઞ્ચિપિ ભુજિસ્સાનં અભુજિસ્સભાવકરણં સાધુધમ્મોતિ? વુચ્ચતે – અનુધમ્મભાવતો. અયઞ્હિ બુદ્ધકારકે ધમ્મે અનુગતધમ્મતા, યદિદં સબ્બસ્સ અત્તનિયસ્સ મમન્તિ પરિગ્ગહિતવત્થુનો અનવસેસપરિચ્ચાગો, ન હિ દેય્યધમ્મપટિગ્ગાહકવિકપ્પરહિતં દાનપારમિં પરિપૂરેતું ઉસ્સુક્કમાપન્નાનં બોધિસત્તાનં મમન્તિ પરિગ્ગહિતવત્થું યાચન્તસ્સ યાચકસ્સ ન પરિચ્ચજિતું યુત્તં, પોરાણોપિ ચાયમનુધમ્મો. સબ્બેસઞ્હિ બોધિસત્તાનં અયં આચિણ્ણસમાચિણ્ણધમ્મો કુલવંસો કુલપ્પવેણી, યદિદં સબ્બસ્સ પરિચ્ચાગો. તત્થ ચ વિસેસતો પિયતરવત્થુપરિચ્ચાગો, ન હિ કેચિ બોધિસત્તા વંસાનુગતં રજ્જિસ્સરિયાદિધનપરિચ્ચાગં, અત્તનો સીસનયનાદિઅઙ્ગપરિચ્ચાગં, પિયજીવિતપરિચ્ચાગં, કુલવંસપતિટ્ઠાપકપિયપુત્તપરિચ્ચાગં, મનાપચારિનીપિયભરિયાપરિચ્ચાગન્તિ ઇમે પઞ્ચ મહાપરિચ્ચાગે અપરિચ્ચજિત્વા બુદ્ધા નામ ભૂતપુબ્બા અત્થિ. તથા હિ મઙ્ગલે ભગવતિ બોધિસત્તભૂતે બોધિપરિયેસનં ચરમાને ચ ચરિમત્તભાવતો તતિયે અત્તભાવે સપુત્તદારે એકસ્મિં પબ્બતે વસન્તે ખરદાઠિકો નામ યક્ખો મહાપુરિસસ્સ દાનજ્ઝાસયતં સુત્વા બ્રાહ્મણવણ્ણેન ઉપસઙ્કમિત્વા મહાસત્તં દ્વે દારકે યાચિ.

મહાસત્તો ‘‘દદામિ બ્રાહ્મણસ્સ પુત્તકે’’તિ હટ્ઠપહટ્ઠો ઉદકપરિયન્તં પથવિં કમ્પેન્તો દ્વેપિ દારકે અદાસિ. યક્ખો ચઙ્કમનકોટિયં આલમ્બનફલકં નિસ્સાય ઠિતો મહાસત્તસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ મુળાલકલાપં વિય દ્વે દારકે ખાદિ. અગ્ગિજાલં વિય લોહિતધારં ઉગ્ગિરમાનં યક્ખસ્સ મુખં ઓલોકેન્તસ્સ મહાપુરિસસ્સ ‘‘વઞ્ચેસિ વત મં યક્ખો’’તિ ઉપ્પજ્જનકચિત્તુપ્પાદસ્સ ઓકાસં અદેન્તસ્સ ઉપાયકોસલ્લસ્સ સુભાવિતત્તા અતીતધમ્માનં અપ્પટિસન્ધિસભાવતો અનિચ્ચાદિવસેન સઙ્ખારાનં સુપરિમદ્દિતભાવતો ચ એવં ઇત્તરટ્ઠિતિકેન પભઙ્ગુના અસારેન

સક્કારકલાપેન ‘‘પૂરિતા વત મે દાનપારમી, મહન્તં વત મે અત્થં સાધેત્વા ઇદં અધિગત’’ન્તિ સોમનસ્સમેવ ઉપ્પજ્જિ. સો ઇદં અનઞ્ઞસાધારણં તસ્મિં ખણે અત્તનો ચિત્તાચારં ઞત્વા ‘‘ઇમસ્સ નિસ્સન્દેન અનાગતે ઇમિનાવ નીહારેન સરીરતો રસ્મિયો નિક્ખમન્તૂ’’તિ પત્થનમકાસિ. તસ્સ તં પત્થનં નિસ્સાય બુદ્ધભૂતસ્સ સરીરપ્પભા નિચ્ચમેવ દસસહસ્સિલોકધાતું ફરિત્વા અટ્ઠાસિ (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ નિદાનકથા). એવં અઞ્ઞેપિ બોધિસત્તા અત્તનો પિયતરં પુત્તદારં પરિચ્ચજિત્વા સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં પટિવિજ્ઝિંસુ.

અપિ ચ યથા નામ કોચિ પુરિસો કસ્સચિ સન્તિકે ગામં વા જનપદં વા કેણિયા ગહેત્વા કમ્મં કરોન્તો અત્તનો અન્તેવાસિકાનં વા પમાદેન પૂતિભૂતં ધનં ધારેય્ય, તમેનં સો ગાહાપેત્વા બન્ધનાગારં પવેસેય્ય. તસ્સ એવમસ્સ ‘‘અહં ખો ઇમસ્સ રઞ્ઞો કમ્મં કરોન્તો એત્તકં નામ ધનં ધારેમિ, તેનાહં રઞ્ઞા બન્ધનાગારે પવેસિતો, સચાહં ઇધેવ હોમિ, અત્તાનઞ્ચ જીયેય્ય, પુત્તદારકમ્મકરપોરિસા ચ મે જીવિકાપગતા મહન્તં અનયબ્યસનં આપજ્જેય્યું. યંનૂનાહં રઞ્ઞો આરોચેત્વા અત્તનો પુત્તં વા કનિટ્ઠભાતરં વા ઇધ ઠપેત્વા નિક્ખમેય્યં . એવાહં ઇતો બન્ધનતો મુત્તો નચિરસ્સેવ યથામિત્તં યથાસન્દિટ્ઠં ધનં સંહરિત્વા રઞ્ઞો દત્વા તમ્પિ બન્ધનતો મોચેમિ, અપ્પમત્તોવ હુત્વા ઉટ્ઠાનબલેન અત્તનો સમ્પત્તિં પટિપાકતિકં કરિસ્સામી’’તિ. સો તથા કરેય્ય. એવં સમ્પદમિદં દટ્ઠબ્બં.

તત્રિદં ઓપમ્મસંસન્દનં – રાજા વિય કમ્મં, બન્ધનાગારો વિય સંસારો, રઞ્ઞા બન્ધનાગારે ઠપિતપુરિસો વિય કમ્મવસેન સંસારચારકે ઠિતો મહાપુરિસો, તસ્સ બન્ધનાગારે ઠિતપુરિસસ્સ તત્થ પુત્તસ્સ વા ભાતુનો વા પરાધીનભાવકરણેન તેસં અત્તનો ચ દુક્ખપ્પમોચનં વિય મહાપુરિસસ્સ અત્તનો પુત્તાદિકે પરેસં દત્વા સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણપ્પટિલાભેન સબ્બસત્તાનં વટ્ટદુક્ખપ્પમોચનં, તસ્સ વિગતદુક્ખસ્સ તેહિ સદ્ધિં યથાધિપ્પેતસમ્પત્તિયં પતિટ્ઠાનં વિય મહાપુરિસસ્સ અરહત્તમગ્ગેન અપગતવટ્ટદુક્ખસ્સ બુદ્ધભાવેન દસબલાદિસબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણસમ્પત્તિસમન્નાગમો અત્તનો વચનકારકાનં વિજ્જત્તયાદિસમ્પત્તિસમન્નાગમો ચાતિ એવં અનવજ્જસભાવો એવ મહાપુરિસાનં પુત્તદારપરિચ્ચાગો. એતેનેવ નયેન નેસં અઙ્ગજીવિતપરિચ્ચાગે યા ચોદના, સાપિ વિસોધિતાતિ વેદિતબ્બાતિ.

એવં પન મહાસત્તેન મદ્દિદેવિયા દિન્નાય સક્કો અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતો હુત્વા –

‘‘સબ્બે જિતા તે પચ્ચૂહા, યે દિબ્બા યે ચ માનુસા;
નિન્નાદિતા તે પથવી, સદ્દો તે તિદિવં ગતો. (જા॰ ૨.૨૨.૨૨૮૩-૨૨૮૪);

‘‘દુદ્દદં દદમાનાનં, દુક્કરં કમ્મ કુબ્બતં;
અસન્તો નાનુકુબ્બન્તિ, સતં ધમ્મો દુરન્નયો.

‘‘તસ્મા સતઞ્ચ અસતં, નાના હોતિ ઇતો ગતિ;
અસન્તો નિરયં યન્તિ, સન્તો સગ્ગપરાયના’’તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૨૮૬-૨૨૮૭) –

આદિના નયેન મહાપુરિસસ્સ દાનાનુમોદનવસેન થુતિં અકાસિ.

તત્થ **પચ્ચૂહા**તિ પચ્ચત્થિકા. **દિબ્બા**તિ દિબ્બયસપટિબાહકા. **માનુસા**તિ મનુસ્સયસપટિબાહકા. કે પન તેતિ? મચ્છરિયધમ્મા, તે સબ્બે પુત્તદારં દેન્તેન મહાસત્તેન જિતાતિ દસ્સેતિ. **દુદ્દદ**ન્તિ પુત્તદારાદિદુદ્દદં **દદમાનાનં**

તમેવ **દુક્કરં કુબ્બતં** તુમ્હાદિસાનં કમ્મં અઞ્ઞે સાવકપચ્ચેકબોધિસત્તા નાનુકુબ્બન્તિ, પગેવ અસન્તો મચ્છરિનો. તસ્મા **સતં ધમ્મો દુરન્નયો** સાધૂનં મહાબોધિસત્તાનં પટિપત્તિધમ્મો અઞ્ઞેહિ દુરનુગમો.

એવં સક્કો મહાપુરિસસ્સ અનુમોદનવસેન થુતિં કત્વા મદ્દિદેવિં નિય્યાતેન્તો –

‘‘દદામિ ભોતો ભરિયં, મદ્દિં સબ્બઙ્ગસોભનં;
ત્વઞ્ચેવ મદ્દિયા છન્નો, મદ્દી ચ પતિનો તવા’’તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૨૮૯) –

વત્વા તં મદ્દિં પટિદત્વા દિબ્બત્તભાવેન જલન્તો તરુણસૂરિયો વિય આકાસે ઠત્વા અત્તાનં આચિક્ખન્તો –

‘‘સક્કોહમસ્મિ દેવિન્દો, આગતોસ્મિ તવન્તિકે;
વરં વરસ્સુ રાજિસિ, વરે અટ્ઠ દદામિ તે’’તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૨૯૨) –

વત્વા વરેહિ નિમન્તેસિ. મહાસત્તોપિ ‘‘પિતા મં પુનદેવ રજ્જે પતિટ્ઠાપેતુ, વજ્ઝપ્પત્તં વધતો મોચેય્યં, સબ્બસત્તાનં અવસ્સયો ભવેય્યં, પરદારં ન ગચ્છેય્યં, ઇત્થીનં વસં ન ગચ્છેય્યં, પુત્તો મે દીઘાયુકો સિયા, અન્નપાનાદિદેય્યધમ્મો બહુકો સિયા, તઞ્ચ અપરિક્ખયં પસન્નચિત્તો દદેય્યં, એવં મહાદાનાનિ પવત્તેત્વા દેવલોકં ગન્ત્વા તતો ઇધાગતો સબ્બઞ્ઞુતં પાપુણેય્ય’’ન્તિ ઇમે અટ્ઠ વરે યાચિ. સક્કો ‘‘નચિરસ્સેવ પિતા સઞ્ચયમહારાજા ઇધેવ આગન્ત્વા તં ગહેત્વા રજ્જે પતિટ્ઠાપેસ્સતિ, ઇતરો ચ સબ્બો તે મનોરથો મત્થકં પાપુણિસ્સતિ, મા ચિન્તયિ, અપ્પમત્તો હોહી’’તિ ઓવદિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. બોધિસત્તો ચ મદ્દિદેવી ચ સમ્મોદમાના સક્કદત્તિયે અસ્સમે વસિંસુ.

જૂજકેપિ કુમારે ગહેત્વા ગચ્છન્તે દેવતા આરક્ખમકંસુ. દિવસે દિવસે એકા દેવધીતા રત્તિભાગે આગન્ત્વા મદ્દિવણ્ણેન કુમારે પટિજગ્ગિ. સો દેવતાવિગ્ગહિતો હુત્વા ‘‘કલિઙ્ગરટ્ઠં ગમિસ્સામી’’તિ અડ્ઢમાસેન જેતુત્તરનગરમેવ સમ્પાપુણિ. રાજા વિનિચ્છયે નિસિન્નો બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં દારકે રાજઙ્ગણેન ગચ્છન્તે દિસ્વા સઞ્જાનિત્વા બ્રાહ્મણેન સદ્ધિં તે પક્કોસાપેત્વા તં પવત્તિં સુત્વા બોધિસત્તેન કથિતનિયામેનેવ ધનં દત્વા કુમારે કિણિત્વા ન્હાપેત્વા ભોજેત્વા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતે કત્વા રાજા દારકં કુસ્સતિદેવી દારિકં ઉચ્છઙ્ગે કત્વા બોધિસત્તસ્સ રાજપુત્તિયા ચ પવત્તિં સુણિંસુ.

તં સુત્વા રાજા ‘‘ભૂનહચ્ચં વત મયા કત’’ન્તિ સંવિગ્ગમાનસો તાવદેવ દ્વાદસઅક્ખોભનીપરિમાણં સેનં સન્નય્હિત્વા વઙ્કપબ્બતાભિમુખો પાયાસિ સદ્ધિં કુસ્સતિદેવિયા ચેવ દારકેહિ ચ. અનુક્કમેન ગન્ત્વા પુત્તેન ચ સુણિસાય ચ સમાગઞ્છિ. વેસ્સન્તરો પિયપુત્તે દિસ્વા સોકં સન્ધારેતું અસક્કોન્તો વિસઞ્ઞી હુત્વા તત્થેવ પતિ, તથા મદ્દી માતાપિતરો સહજાતા સટ્ઠિસહસ્સા ચ અમચ્ચા. તં કારુઞ્ઞં પસ્સન્તેસુ એકોપિ સકભાવેન સન્ધારેતું નાસક્ખિ, સકલં અસ્સમપદં યુગન્ધરવાતપમદ્દિતં વિય સાલવનં અહોસિ. સક્કો દેવરાજા તેસં વિસઞ્ઞિભાવવિનોદનત્થં પોક્ખરવસ્સં વસ્સાપેસિ, તેમેતુકામા તેમેન્તિ, પોક્ખરે પતિતવસ્સં વિય વિનિવત્તિત્વા ઉદકં ગચ્છતિ. સબ્બે સઞ્ઞં પટિલભિંસુ. તદાપિ પથવિકમ્પાદયો હેટ્ઠા વુત્તપ્પકારા અચ્છરિયા પાતુરહેસું. તેન વુત્તં –

૧૨૦.‘‘પુનાપરં બ્રહારઞ્ઞે, માતાપિતુસમાગમે;

કરુણં પરિદેવન્તે, સલ્લપન્તે સુખં દુખં.

૧૨૧.‘‘હિરોત્તપ્પેન ગરુના, ઉભિન્નં ઉપસઙ્કમિ;
તદાપિ પથવી કમ્પિ, સિનેરુવનવટંસકા’’તિ.

તત્થ **કરુણં પરિદેવન્તે**તિ માતાપિતરો આદિં કત્વા સબ્બસ્મિં આગતજને કરુણં પરિદેવમાને. **સલ્લપન્તે સુખં દુખ**ન્તિ સુખદુક્ખં પુચ્છિત્વા પટિસન્થારવસેન આલાપસલ્લાપં કરોન્તે. **હિરોત્તપ્પેન ગરુના ઉભિન્ન**ન્તિ ઇમે સિવીનં વચનં ગહેત્વા અદૂસકં ધમ્મે ઠિતં મં પબ્બાજયિંસૂતિ ચિત્તપ્પકોપં અકત્વા ઉભોસુ એતેસુ માતાપિતૂસુ ધમ્મગારવસમુસ્સિતેન હિરોત્તપ્પેનેવ યથારૂપે **ઉપસઙ્કમિ**. તેન મે ધમ્મતેજેન **તદાપિ પથવી કમ્પિ**.

અથ સઞ્ચયમહારાજા બોધિસત્તં ખમાપેત્વા રજ્જં પટિચ્છાપેત્વા તઙ્ખણઞ્ઞેવ કેસમસ્સુકમ્માદીનિ કારાપેત્વા ન્હાપેત્વા સબ્બાભરણવિભૂસિતં દેવરાજાનમિવ વિરોચમાનં સહ મદ્દિદેવિયા રજ્જે અભિસિઞ્ચિત્વા તાવદેવ ચ તતો પટ્ઠાય દ્વાદસઅક્ખોભનીપરિમાણાય ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય ચ પુત્તં પરિવારયિત્વા વઙ્કપબ્બતતો યાવ જેતુત્તરનગરા સટ્ઠિયોજનમગ્ગં અલઙ્કારાપેત્વા દ્વીહિ માસેહિ સુખેનેવ નગરં પવેસેસિ. મહાજનો ઉળારં પીતિસોમનસ્સં પટિસંવેદેસિ. ચેલુક્ખેપાદયો પવત્તિંસુ. નગરે ચ નન્દિભેરિં ચરાપેસું. અન્તમસો બિળારે ઉપાદાય સબ્બેસં બન્ધને ઠિતાનં બન્ધનમોક્ખો અહોસિ. સો નગરં પવિટ્ઠદિવસેયેવ પચ્ચૂસકાલે ચિન્તેસિ – ‘‘સ્વે વિભાતાય રત્તિયા મમાગતભાવં સુત્વા યાચકા આગમિસ્સન્તિ, તેસાહં કિં દસ્સામી’’તિ. તસ્મિં ખણે સક્કસ્સ આસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સો આવજ્જેન્તો તં કારણં ઞત્વા તાવદેવ રાજનિવેસનસ્સ પુરિમવત્થું પચ્છિમવત્થુઞ્ચ કટિપ્પમાણં પૂરેન્તો ઘનમેઘો વિય સત્તરતનવસ્સં વસ્સાપેસિ. સકલનગરે જણ્ણુપ્પમાણં વસ્સાપેસીતિ. તેન વુત્તં –

૧૨૨.‘‘પુનાપરં બ્રહારઞ્ઞા, નિક્ખમિત્વા સઞાતિભિ;
પવિસામિ પુરં રમ્મં, જેતુત્તરં પુરુત્તમં.

૧૨૩.‘‘રતનાનિ સત્ત વસ્સિંસુ, મહામેઘો પવસ્સથ;
તદાપિ પથવી કમ્પિ, સિનેરુવનવટંસકા.

૧૨૪.‘‘અચેતનાયં પથવી, અવિઞ્ઞાય સુખં દુખં;
સાપિ દાનબલા મય્હં, સત્તક્ખત્તું પકમ્પથા’’તિ.

એવં સત્તરતનવસ્સે વુટ્ઠે પુનદિવસે મહાસત્તો ‘‘યેસં કુલાનં પુરિમપચ્છિમવત્થૂસુ વુટ્ઠધનં, તેસઞ્ઞેવ હોતૂ’’તિ દાપેત્વા અવસેસં આહરાપેત્વા અત્તનો ગેહવત્થુસ્મિં ધનેન સદ્ધિં કોટ્ઠાગારેસુ ઓકિરાપેત્વા મહાદાનં પવત્તેસિ. **અચેતનાયં પથવી**તિ ચેતનારહિતા અયં મહાભૂતા પથવી, દેવતા પન ચેતનાસહિતા. **અવિઞ્ઞાય સુખં દુખ**ન્તિ અચેતનત્તા એવ સુખં દુક્ખં અજાનિત્વા. સતિપિ સુખદુક્ખપચ્ચયસંયોગે તં નાનુભવન્તી. **સાપિ દાનબલા મય્હ**ન્તિ એવંભૂતાપિ સા મહાપથવી મમ દાનપુઞ્ઞાનુભાવહેતુ. **સત્તક્ખત્તું પકમ્પથા**તિ અટ્ઠવસ્સિકકાલે હદયમંસાદીનિપિ યાચકાનં દદેય્યન્તિ દાનજ્ઝાસયુપ્પાદે મઙ્ગલહત્થિદાને પબ્બાજનકાલે પવત્તિતમહાદાને પુત્તદાને ભરિયાદાને વઙ્કપબ્બતે ઞાતિસમાગમે નગરં પવિટ્ઠદિવસે રતનવસ્સકાલેતિ ઇમેસુ ઠાનેસુ સત્તવારં

અકમ્પિત્થ. એવં એકસ્મિંયેવ અત્તભાવે સત્તક્ખત્તું મહાપથવિકમ્પનાદિઅચ્છરિયપાતુભાવહેતુભૂતાનિ યાવતાયુકં મહાદાનાનિ પવત્તેત્વા મહાસત્તો આયુપરિયોસાને તુસિતપુરે ઉપ્પજ્જિ. તેનાહ ભગવા –

> ‘‘તતો વેસ્સન્તરો રાજા, દાનં દત્વાન ખત્તિયો;
> કાયસ્સ ભેદા સપ્પઞ્ઞો, સગ્ગં સો ઉપપજ્જથા’’તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૪૪૦);

તદા જૂજકો દેવદત્તો અહોસિ, અમિત્તતાપના ચિઞ્ચમાણવિકા , ચેતપુત્તો છન્નો, અચ્ચુતતાપસો સારિપુત્તો, સક્કો અનુરુદ્ધો, મદ્દી રાહુલમાતા, જાલિકુમારો રાહુલો, કણ્હાજિના ઉપ્પલવણ્ણા, માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ, સેસપરિસા બુદ્ધપરિસા, વેસ્સન્તરો રાજા લોકનાથો.

ઇધાપિ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ યથારહં સેસપારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તથા મહાસત્તે કુચ્છિગતે માતુ દેવસિકં છસતસહસ્સાનિ વિસ્સજ્જેત્વા દાનં દાતુકામતાદોહળો, તથા દીયમાનેપિ ધનસ્સ પરિક્ખયાભાવો, જાતક્ખણે એવ હત્થં પસારેત્વા ‘‘દાનં દસ્સામિ, અત્થિ કિઞ્ચી’’તિ વાચાનિચ્છારણં, ચતુપઞ્ચવસ્સિકકાલે અત્તનો અલઙ્કારસ્સ ધાતીનં હત્થગતસ્સ પુન અગ્ગહેતુકામતા, અટ્ઠવસ્સિકકાલે હદયમંસાદિકસ્સ અત્તનો સરીરાવયવસ્સ દાતુકામતાતિ એવમાદિકા સત્તક્ખત્તું મહાપથવિકમ્પનાદિઅનેકચ્છરિયપાતુભાવહેતુભૂતા ઇધ મહાપુરિસસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બા. તેનેતં વુચ્ચતિ –

> ‘‘એવં અચ્છરિયા હેતે, અબ્ભુતા ચ મહેસિનો…પે॰…;
> તેસુ ચિત્તપ્પસાદોપિ, દુક્ખતો પરિમોચયે;
> પગેવાનુકિરિયા તેસં, ધમ્મસ્સ અનુધમ્મતો’’તિ.

વેસ્સન્તરચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. સસપણ્ડિતચરિયાવણ્ણના

૧૨૫-૬. દસમે **યદા હોમિ, સસકો**તિ અહં, સારિપુત્ત, બોધિપરિયેસનં ચરમાનો યદા સસપણ્ડિતો હોમિ. બોધિસત્તા હિ કમ્મવસિપ્પત્તાપિ તાદિસાનં તિરચ્છાનાનં અનુગ્ગણ્હનત્થં તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તન્તિ. **પવનચારકો**તિ મહાવનચારી. દબ્બાદિતિણાનિ રુક્ખગચ્છેસુ પણ્ણાનિ યંકિઞ્ચિ સાકં રુક્ખતો પતિતફલાનિ ચ ભક્ખો એતસ્સાતિ **તિણપણ્ણસાકફલભક્ખો. પરહેઠનવિવજ્જિતો**તિ પરપીળાવિરહિતો. **સુત્તપોતો ચા**તિ ઉદ્દપોતો ચ. **અહં તદા**તિ યદાહં સસકો હોમિ, તદા એતે મક્કટાદયો તયો સહાયે ઓવદામિ.

૧૨૭. કિરિયે કલ્યાણપાપકેતિ કુસલે ચેવ અકુસલે ચ કમ્મે. **પાપાની**તિ અનુસાસનાકારદસ્સનં. તત્થ **પાપાનિ પરિવજ્જેથા**તિ પાણાતિપાતો…પે॰… મિચ્છાદિટ્ઠીતિ ઇમાનિ પાપાનિ પરિવજ્જેથ. **કલ્યાણે અભિનિવિસ્સથા**તિ દાનં સીલં…પે॰… દિટ્ઠુજુકમ્મન્તિ ઇદં કલ્યાણં, ઇમસ્મિં કલ્યાણે અત્તનો કાયવાચાચિત્તાનિ અભિમુખભાવેન નિવિસ્સથ, ઇમં કલ્યાણપટિપત્તિં પટિપજ્જથાતિ અત્થો.

એવં મહાસત્તો તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તોપિ ઞાણસમ્પન્નતાય કલ્યાણમિત્તો હુત્વા તેસં તિણ્ણં જનાનં કાલેન કાલં ઉપગતાનં ઓવાદવસેન ધમ્મં દેસેસિ. તે તસ્સ ઓવાદં સમ્પટિચ્છિત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનં પવિસિત્વા

વસન્તિ. એવં કાલે ગચ્છન્તે બોધિસત્તો આકાસં ઓલોકેત્વા ચન્દપારિપૂરિં દિસ્વા ''ઉપોસથકમ્મં કરોથા''તિ ઓવદિ. તેનાહ –

૧૨૮.''ઉપોસથમ્હિ દિવસે, ચન્દં દિસ્વાન પૂરિતં;
એતેસં તત્થ આચિક્ખિં, દિવસો અજ્જુપોસથો.

૧૨૯.''દાનાનિ પટિયાદેથ, દક્ખિણેય્યસ્સ દાતવે;
દત્વા દાનં દક્ખિણેય્યે, ઉપવસ્સથુપોસથ''ન્તિ.

તત્થ **ચન્દં દિસ્વા ન પૂરિત**ન્તિ જુણ્હપક્ખચાતુદ્દસિયં ઈસકં અપરિપુણ્ણભાવેન ચન્દં ન પરિપૂરિતં દિસ્વા તતો વિભાતાય રત્તિયા અરુણુગ્ગમનવેલાયમેવ **ઉપોસથમ્હિ દિવસે** પન્નરસે **એતેસં** મક્કટાદીનં મય્હં સહાયાનં **દિવસો અજ્જુપોસથો**. તસ્મા ''**દાનાનિ પટિયાદેથા**''તિઆદિના તત્થ ઉપોસથદિવસે પટિપત્તિવિધાનં **આચિક્ખિ**ન્તિ યોજેતબ્બં. તત્થ **દાનાની**તિ દેય્યધમ્મે. **પટિયાદેથા**તિ યથાસત્તિ યથાબલં સજ્જેથ. **દાતવે**તિ દાતું. **ઉપવસ્સથા**તિ ઉપોસથકમ્મં કરોથ, ઉપોસથસીલાનિ રક્ખથ, સીલે પતિટ્ઠાય દિન્નદાનં મહપ્ફલં હોતિ, તસ્મા યાચકે સમ્પત્તે તુમ્હેહિ ખાદિતબ્બાહારતો દત્વા ખાદેય્યાથાતિ દસ્સેતિ.

તે ''સાધૂ''તિ બોધિસત્તસ્સ ઓવાદં સિરસા સમ્પટિચ્છિત્વા ઉપોસથઙ્ગાનિ અધિટ્ઠહિંસુ. તેસુ ઉદ્દપોતો પાતોવ ''ગોચરં પરિયેસિસ્સામી''તિ નદીતીરં ગતો. અથેકો બાળિસિકો સત્ત રોહિતમચ્છે ઉદ્ધરિત્વા વલ્લિયા આવુણિત્વા નદીતીરે વાલુકાય પટિચ્છાદેત્વા મચ્છે ગણ્હન્તો નદિયા અધો સોતં ભસ્સિ. ઉદ્દો મચ્છગન્ધં ઘાયિત્વા વાલુકં વિયૂહિત્વા મચ્છે દિસ્વા નીહરિત્વા ''અત્થિ નુ ખો એતેસં સામિકો''તિ તિક્ખત્તું ઘોસેત્વા સામિકં અપસ્સન્તો વલ્લિયં ડંસિત્વા અત્તનો વસનગુમ્બે ઠપેત્વા ''વેલાયમેવ ખાદિસ્સામી''તિ અત્તનો સીલં આવજ્જેન્તો નિપજ્જિ. સિઙ્ગાલોપિ ગોચરં પરિયેસન્તો એકસ્સ ખેત્તગોપકસ્સ કુટિયં દ્વે મંસસૂલાનિ એકં ગોધં એકઞ્ચ દધિવારકં દિસ્વા ''અત્થિ નુ ખો એતેસં સામિકો''તિ તિક્ખત્તું ઘોસેત્વા સામિકં અદિસ્વા દધિવારકસ્સ ઉગ્ગહણરજ્જુકં ગીવાયં પવેસેત્વા મંસસૂલે ચ ગોધઞ્ચ મુખેન ડંસિત્વા અત્તનો વસનગુમ્બે ઠપેત્વા ''વેલાયમેવ ખાદિસ્સામી''તિ અત્તનો સીલં આવજ્જેન્તો નિપજ્જિ. મક્કટોપિ વનસણ્ડં પવિસિત્વા અમ્બપિણ્ડં આહરિત્વા અત્તનો વસનગુમ્બે ઠપેત્વા ''વેલાયમેવ ખાદિસ્સામી''તિ અત્તનો સીલં આવજ્જેન્તો નિપજ્જિ. તિણ્ણમ્પિ ''અહો ઇધ નૂન યાચકો આગચ્છેય્યા''તિ ચિત્તં ઉપ્પજ્જિ. તેન વુત્તં –

૧૩૦.''તે મે સાધૂતિ વત્વાન, યથાસત્તિ યથાબલં;
દાનાનિ પટિયાદેત્વા, દક્ખિણેય્યં ગવેસિસુ''ન્તિ.

બોધિસત્તો પન ''વેલાયમેવ નિક્ખમિત્વા દબ્બાદિતિણાનિ ખાદિસ્સામી''તિ અત્તનો વસનગુમ્બેયેવ નિસિન્નો ચિન્તેસિ – ''મમ સન્તિકં આગતાનં યાચકાનં તિણાનિ ખાદિતું ન સક્કા, તિલતણ્ડુલાદયોપિ મય્હં નત્થિ, સચે મે સન્તિકં યાચકો આગમિસ્સતિ, અહં તિણેન યાપેમિ, અત્તનો સરીરમંસં દસ્સામી''તિ. તેનાહ ભગવા –

૧૩૧.''અહં નિસજ્જ ચિન્તેસિં, દાનં દક્ખિણનુચ્છવં;
યદિહં લભે દક્ખિણેય્યં, કિં મે દાનં ભવિસ્સતિ.

૧૩૨.“ન મે અત્થિ તિલા મુગ્ગા, માસા વા તણ્ડુલા ઘતં;
અહં તિણેન યાપેમિ, ન સક્કા તિણ દાતવે.

૧૩૩.“યદિ કોચિ એતિ દક્ખિણેય્યો, ભિક્ખાય મમ સન્તિકે;
દજ્જાહં સકમત્તાનં, ન સો તુચ્છો ગમિસ્સતી”તિ.

તત્થ **દાનં દક્ખિણનુચ્છવ**ન્તિ દક્ખિણાભાવેન અનુચ્છવિકં દાનં દક્ખિણેય્યસ્સ દાતબ્બં દેય્યધમ્મં **ચિન્તેસિં**. **યદિહં લભે**તિ યદિ અહં કિઞ્ચિ દક્ખિણેય્યં અજ્જ લભેય્યં. **કિં મે દાનં ભવિસ્સતી**તિ કિં મમ દાતબ્બં ભવિસ્સતિ. **ન સક્કા તિણ દાતવે**તિ યદિ દક્ખિણેય્યસ્સ દાતું તિલમુગ્ગાદિકં મય્હં નત્થિ, યં પન મમ આહારભૂતં, તં ન સક્કા તિણં દક્ખિણેય્યસ્સ દાતું. **દજ્જાહં સકમત્તાન**ન્તિ કિં વા મય્હં એતાય દેય્યધમ્મચિન્તાય, નનુ ઇદમેવ મય્હં અનવજ્જં અપરાધીનતાય સુલભં પરેસઞ્ચ પરિભોગારહં સરીરં સચે **કોચિ દક્ખિણેય્યો** મમ સન્તિકં આગચ્છતિ, તયિદં સકમત્તાનં તસ્સ દજ્જામહં. એવં સન્તે **ન સો તુચ્છો** મમ સન્તિકં આગતો અરિત્તહત્થો હુત્વા **ગમિસ્સતી**તિ.

એવં મહાપુરિસસ્સ યથાભૂતસભાવં પરિવિતક્કેન્તસ્સ પરિવિતક્કાનુભાવેન સક્કસ્સ પણ્ડુકમ્બલસિલાસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સો આવજ્જેન્તો ઇમં કારણં દિસ્વા “સસરાજં વીમંસિસ્સામી”તિ પઠમં ઉદ્દસ્સ વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા બ્રાહ્મણવેસેન અટ્ઠાસિ. તેન “કિમત્થં, બ્રાહ્મણ, ઠિતોસી”તિ ચ વુત્તે સચે કઞ્ચિ આહારં લભેય્યં, ઉપોસથિકો હુત્વા સમણધમ્મં કરેય્યન્તિ. સો “સાધૂતિ તે આહારં દસ્સામી”તિ આહ. તેન વુત્તં –

“સત્ત મે રોહિતા મચ્છા, ઉદકા થલમુબ્ભતા;
ઇદં બ્રાહ્મણ મે અત્થિ, એતં ભુત્વા વને વસા”તિ. (જા॰ ૧.૪.૬૧);

બ્રાહ્મણો “પગેવ તાવ હોતુ, પચ્છા જાનિસ્સામી”તિ તથેવ સિઙ્ગાલસ્સ મક્કટસ્સ ચ સન્તિકં ગન્ત્વા તેહિપિ અત્તનો વિજ્જમાનેહિ દેય્યધમ્મેહિ નિમન્તિતો “પગેવ તાવ હોતુ, પચ્છા જાનિસ્સામી”તિ આહ. તેન વુત્તં –

“દુસ્સ મે ખેત્તપાલસ્સ, રત્તિભત્તં અપાભતં;
મંસસૂલા ચ દ્વે ગોધા, એકઞ્ચ દધિવારકં;
ઇદં બ્રાહ્મણ મે અત્થિ, એતં ભુત્વા વને વસા”તિ.

“અમ્બપક્કં દકં સીતં, સીતચ્છાયા મનોરમા;
ઇદં બ્રાહ્મણ મે અત્થિ, એતં ભુત્વા વને વસા”તિ. (જા॰ ૧.૪.૬૨-૬૩);

તત્થ **દુસ્સા**તિ અમુસ્સ. **રત્તિભત્તં અપાભત**ન્તિ રત્તિભોજનતો અપનીતં. **મંસસૂલા ચ દ્વે ગોધા**તિ અઙ્ગારપક્કાનિ દ્વે મંસસૂલાનિ એકા ચ ગોધા. **દધિવારક**ન્તિ દધિવારકો.

૧૩૪. અથ બ્રાહ્મણો સસપણ્ડિતસ્સ સન્તિકં ગતો. તેનાપિ “કિમત્થમાગતોસી”તિ વુત્તે તથેવાહ. તેન વુત્તં “**મમ સઙ્કપ્પમઞ્ઞાયા**”તિઆદિ.

તત્થ **મમ સઙ્કપ્પમઞ્ઞાયા**તિ પુબ્બે વુત્તપ્પકારં પરિવિતક્કં જાનિત્વા. **બ્રાહ્મણવણ્ણિના**તિ બ્રાહ્મણરૂપવતા અત્તભાવેન. **આસય**ન્તિ વસનગુમ્બં.

૧૩૫-૭. સન્તુટ્ઠોતિ સમં સબ્બભાગેનેવ તુટ્ઠો. **ઘાસહેતૂતિ** આહારહેતુ. **અદિન્નપુબ્બન્તિ** યેહિ કેહિચિ અબોધિસત્તેહિ અદિન્નપુબ્બં. **દાનવરન્તિ** ઉત્તમદાનં. "**અજ્જ દસ્સામિ તે અહ**"ન્તિ વત્વા **તુવં સીલગુણૂપેતો, અયુત્તં તે પરહેઠનન્તિ** તં પાણાતિપાતતો અપનેત્વા ઇદાનિ તસ્સ પરિભોગયોગ્ગં અત્તાનં કત્વા દાતું "**એહિ અગ્ગિં પદીપેહી**"તિઆદિમાહ.

તત્થ **અહં પચિસ્સમત્તાનન્તિ** તયા કતે અઙ્ગારગબ્ભે અહમેવ પતિત્વા અત્તાનં પચિસ્સં. **પક્કં ત્વં ભક્ખયિસ્સસીતિ** તથા પન પક્કં ત્વં ખાદિસ્સસિ.

૧૩૮-૯. નાનાકટ્ઠે સમાનયીતિ સો બ્રાહ્મણવેસધારી સક્કો નાનાદારૂનિ સમાનેન્તો વિય અહોસિ. **મહન્તં અકાસિ ચિતકં, કત્વા અઙ્ગારગબ્ભકન્તિ** વીતચ્ચિકં વિગતધૂમં અઙ્ગારભરિતબ્ભન્તરં સમન્તતો જલમાનં મમ સરીરસ્સ નિમુજ્જનપ્પહોનકં તઙ્ખણઞ્ઞેવ મહન્તં ચિતકં અકાસિ, સહસા ઇદ્ધિયા અભિનિમ્મિનીતિ અધિપ્પાયો. તેનાહ "**અગ્ગિં તત્થ પદીપેસિ, યથા સો ખિપ્પં મહાભવે**"તિ.

તત્થ **સોતિ** સો અગ્ગિક્ખન્ધો સીઘં મહન્તો યથા ભવેય્ય, તથા **પદીપેસિ. ફોટેત્વા રજગતે ગત્તેતિ** "સચે લોમન્તરેસુ પાણકા અત્થિ, તે મા મરિંસૂ"તિ પંસુગતે મમ ગત્તે તિક્ખત્તું વિધુનિત્વા. **એકમન્તં ઉપાવિસિન્તિ** ન તાવ કટ્ઠાનિ આદિત્તાનીતિ તેસં આદીપનં ઉદિક્ખન્તો થોકં એકમન્તં નિસીદિં.

૧૪૦. યદા મહાકટ્ઠપુઞ્જો, આદિત્તો ધમધમાયતીતિ યદા પન સો દારુરાસિ સમન્તતો આદિત્તો વાયુવેગસમુટ્ઠિતાનં જાલસિખાનં વસેન "ધમધમા"તિ એવં કરોતિ. **તદુપ્પતિત્વા પતતિ, મજ્ઝે જાલસિખન્તરેતિ** તદા તસ્મિં કાલે "મમ સરીરસ્સ ઝાપનસમત્થો અયં અઙ્ગારરાસી"તિ ચિન્તેત્વા ઉપ્પતિત્વા ઉલ્લઙ્ઘિત્વા જાલસિખાનં અબ્ભન્તરભૂતે તસ્સ અઙ્ગારરાસિસ્સ મજ્ઝે પદુમપુઞ્જે રાજહંસો વિય પમુદિતચિત્તો સકલસરીરં દાનમુખે દત્વા પતતિ.

૧૪૧-૨. પવિટ્ઠં યસ્સ કસ્સચીતિ યથા ઘમ્મકાલે સીતલં ઉદકં યેન કેનચિ પવિટ્ઠં તસ્સ દરથપરિળાહં વૂપસમેતિ, અસ્સાદં પીતિઞ્ચ ઉપ્પાદેતિ. **તથેવ જલિતં અગ્ગિન્તિ** એવં તથા પજ્જલિતં અઙ્ગારરાસિ તદા મમ પવિટ્ઠસ્સ ઉસુમમત્તમ્પિ નાહોસિ. અઞ્ઞદત્થુ દાનપીતિયા સબ્બદરથપરિળાહવૂપસમો એવ અહોસિ. ચિરસ્સં વત મે છવિચમ્માદિકો સબ્બો સરીરાવયવો દાનમુખે જુહિતબ્બતં ઉપગતો અભિપત્થિતો મનોરથો મત્થકં પત્તોતિ. તેન વુત્તં –

૧૪૩."છવિં ચમ્મં મંસં ન્હારું, અટ્ઠિં હદયબન્ધનં;
કેવલં સકલં કાયં, બ્રાહ્મણસ્સ અદાસહ"ન્તિ.

તત્થ **હદયબન્ધનન્તિ** હદયમંસપેસિ. તઞ્હિ હદયવત્થું બન્ધિત્વા વિય ઠિતત્તા "હદયબન્ધન"ન્તિ વુત્તં. અથ વા **હદયબન્ધનન્તિ** હદયઞ્ચ બન્ધનઞ્ચ, હદયમંસઞ્ચેવ તં બન્ધિત્વા વિય ઠિતયકનમંસઞ્ચાતિ અત્થો. **કેવલં સકલં કાયન્તિ** અનવસેસં સબ્બં સરીરં.

એવં તસ્મિં અગ્ગિમ્હિ અત્તનો સરીરે લોમકૂપમત્તમ્પિ ઉણ્હં કાતું અસક્કોન્તો બોધિસત્તોપિ હિમગબ્ભં પવિટ્ઠો વિય હુત્વા બ્રાહ્મણરૂપધરં સક્કં એવમાહ – "બ્રાહ્મણ, તયા કતો અગ્ગિ અતિસીતલો, કિં નામેત"ન્તિ? પણ્ડિત,

નાહં બ્રાહ્મણો, સક્કોહમસ્મિ, તવ વીમંસનત્થં આગતો એવમકાસિન્તિ. ''સક્ક, ત્વં તાવ તિટ્ઠતુ, સકલોપિ ચે લોકો મં દાનેન વીમંસેય્ય, નેવ મે અદાતુકામતં કથઞ્ચિપિ ઉપ્પાદેય્ય પસ્સેથ ન''ન્તિ બોધિસત્તો સીહનાદં નદિ.

અથ નં સક્કો ''સસપણ્ડિત, તવ ગુણા સકલકપ્પમ્પિ પાકટા હોન્તૂ''તિ પબ્બતં પીળેત્વા પબ્બતરસં આદાય ચન્દમણ્ડલે સસલક્ખણં આલિખિત્વા બોધિસત્તં તસ્મિં વનસણ્ડે તત્થેવ વનગુમ્બે તરુણદબ્બતિણપીઠે નિપજ્જાપેત્વા અત્તનો દેવલોકમેવ ગતો. તેપિ ચત્તારો પણ્ડિતા સમગ્ગા સમ્મોદમાના નિચ્ચસીલં ઉપોસથસીલઞ્ચ પૂરેત્વા યથારહં પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતા.

તદા ઉદ્દો આયસ્મા આનન્દો અહોસિ, સિઙ્ગાલો મહામોગ્ગલ્લાનો, મક્કટો સારિપુત્તો, સસપણ્ડિતો પન લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ સીલાદિપારમિયો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ યથારહં નિદ્ધારેતબ્બા. તથા સતિપિ તિરચ્છાનુપપત્તિયં કુસલાદિધમ્મે કુસલાદિતો યથાભૂતાવબોધો, તેસુ અણુમત્તમ્પિ વજ્જં ભયતો દિસ્વા સુટ્ઠુ અકુસલતો ઓરમણં, સમ્મદેવ ચ કુસલધમ્મેસુ અત્તનો પતિટ્ઠાપનં, પરેસઞ્ચ ''ઇમે નામ પાપધમ્મા તે એવં ગહિતા એવં પરામટ્ઠા એવંગતિકા ભવન્તિ એવંઅભિસમ્પરાયા''તિ આદીનવં દસ્સેત્વા તતો વિરમણે નિયોજનં, ઇદં દાનં નામ, ઇદં સીલં નામ, ઇદં ઉપોસથકમ્મં નામ, એત્થ પતિટ્ઠિતાનં દેવમનુસ્સસમ્પત્તિયો હત્થગતા એવાતિઆદિના પુઞ્ઞકમ્મેસુ આનિસંસં દસ્સેત્વા પતિટ્ઠાપનં, અત્તનો સરીરજીવિતનિરપેક્ખં, પરેસં સત્તાનં અનુગ્ગણ્હનં, ઉળારો ચ દાનજ્ઝાસયોતિ એવમાદયો ઇધ બોધિસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બા. તેનેતં વુચ્ચતિ – ''એવં અચ્છરિયા હેતે...પે.... ધમ્મસ્સ અનુધમ્મતો''તિ.

સસપણ્ડિતચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઇદાનિ ''**અકિત્તિબ્રાહ્મણો**''તિઆદિના યથાવુત્તે દસપિ ચરિયાવિસેસે ઉદાનેત્વા નિગમેતિ. તત્થ **અહમેવ તદા આસિં, યો તે દાનવરે અદા**તિ યો તાનિ ઉત્તમદાનાનિ અદાસિ, સો અકિત્તિબ્રાહ્મણાદિકો અહમેવ તદા તસ્મિં કાલે અહોસિં, ન અઞ્ઞોતિ. ઇતિ તેસુ અત્તભાવેસુ સતિપિ સીલાદિપારમીનં યથારહં પૂરિતભાવે અત્તનો પન તદા દાનજ્ઝાસયસ્સ અતિવિય ઉળારભાવં સન્ધાય દાનપારમિવસેનેવ દેસનં આરોપેસિ. **એતે દાનપરિક્ખારા, એતે દાનસ્સ પારમી**તિ યે ઇમે **અકિત્તિજાતકા**દીસુ (જા॰ ૧.૧૩.૮૩ આદયો) અનેકાકારવોકારા મયા પવત્તિતા દેય્યધમ્મપરિચ્ચાગા મમ સરીરાવયવપુત્તદારપરિચ્ચાગા પરમકોટિકા, કિઞ્ચાપિ તે કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતત્તા સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણમેવ ઉદ્દિસ્સ પવત્તિતત્તા દાનસ્સ પરમુક્કંસગમનેન દાનપારમી એવ, તથાપિ મમ દાનસ્સ પરમત્થપારમિભૂતસ્સ પરિક્ખરણતોસન્તાનસ્સ પરિભાવનાવસેન અભિસઙ્ખરણતો એતે દાનપરિક્ખારા નામ. યસ્સ પનેતે પરિક્ખારા, તં દસ્સેતું ''**જીવિતં યાચકે દત્વા, ઇમં પારમિ પૂરયિ**''ન્તિ વુત્તં. એત્થ હિ ઠપેત્વા સસપણ્ડિતચરિયં સેસાસુ નવસુ ચરિયાસુ યથારહં દાનપારમિદાનઉપપારમિયો વેદિતબ્બા, **સસપણ્ડિતચરિયે** (ચરિયા॰ ૧.૧૨૫ આદયો) પન દાનપરમત્થપારમી. તેન વુત્તં –

''ભિક્ખાય ઉપગતં દિસ્વા, સકત્તાનં પરિચ્ચજિં;
દાનેન મે સમો નત્થિ, એસા મે દાનપારમી''તિ. (ચરિયા॰ ૧.તસ્સુદ્દાન);

કિઞ્ચાપિ હિ મહાપુરિસસ્સ યથાવુત્તે અકિત્તિબ્રાહ્મણાદિકાલે અઞ્અસ્મિઞ્ચ મહાજનકમહાસુતસોમાદિકાલે દાનપારમિયા પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ, તથાપિ એકન્તેનેવ સસપણ્ડિતકાલે દાનપારમિયા પરમત્થપારમિભાવો વિભાવેતબ્બોતિ.

પરમત્થદીપનિયા ચરિયાપિટકસંવણ્ણનાય

દસવિધચરિયાસઙ્ગહસ્સ વિસેસતો

દાનપારમિવિભાવનસ્સ

પઠમવગ્ગસ્સ અત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. હત્થિનાગવગ્ગો

૧. માતુપોસકચરિયાવણ્ણના

૧. દુતિયવગ્ગસ્સ પઠમે **કુઞ્જરો**તિ હત્થી. **માતુપોસકો**તિ અન્ધાય જરાજિણ્ણાય માતુયા પટિજગ્ગનકો. **મહિયા**તિ ભૂમિયં. **ગુણેના**તિ સીલગુણેન, તદા **મમ** સદિસો નત્થિ.

બોધિસત્તો હિ તદા હિમવન્તપ્પદેસે હત્થિયોનિયં નિબ્બત્તિ. સો સબ્બસેતો અભિરૂપો લક્ખણસમ્પન્નો મહાહત્થી અનેકહત્થિસતસહસ્સપરિવારો અહોસિ. માતા પનસ્સ અન્ધા. સો મધુરફલાફલાનિ હત્થીનં હત્થેસુ દત્વા માતુ પેસેતિ. હત્થિનો તસ્સા અદત્વા સયં ખાદન્તિ. સો પરિગ્ગણ્હન્તો તં પવત્તિં ઞત્વા ''યૂથં પહાય માતરમેવ પોસેસ્સામી''તિ રત્તિભાગે અઞ્ઞેસં હત્થીનં અજાનન્તાનં માતરં ગહેત્વા ચણ્ડોરણપબ્બતપાદં ગન્ત્વા એકં નળિનિં ઉપનિસ્સાય ઠિતાય પબ્બતગુહાય માતરં ઠપેત્વા પોસેસિ.

૨-૩. **પવને દિસ્વા વનચરો**તિ એકો વનચરકો પુરિસો તસ્મિં મહાવને વિચરન્તો મં દિસ્વા. **રઞ્ઞો મં પટિવેદયી**તિ બારાણસિરઞ્ઞો મં આરોચેસિ.

સો હિ મગ્ગમૂળ્હો દિસં વવત્થપેતું અસક્કોન્તો મહન્તેન સદ્દેન પરિદેવિ. બોધિસત્તોપિ તસ્સ સદ્દં સુત્વા ''અયં પુરિસો અનાથો, ન ખો પનેતં પતિરૂપં, યં એસ મયિ ઠિતે ઇધ વિનસ્સેય્યા''તિ તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તં ભયેન પલાયન્તં દિસ્વા ''અમ્ભો પુરિસ, નત્થિ તે મં નિસ્સાય ભયં, મા પલાયિ, કસ્મા ત્વં પરિદેવન્તો વિચરસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સામિ, અહં મગ્ગમૂળ્હો અજ્જ મે સત્તમો દિવસો''તિ વુત્તે ''ભો પુરિસ, મા ભાયિ, અહં તં મનુસ્સપથે ઠપેસ્સામી''તિ તં અત્તનો પિટ્ઠિયં નિસીદાપેત્વા અરઞ્ઞતો નીહરિત્વા નિવત્તિ. સોપિ પાપો ''નગરં ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસ્સામી''તિ રુક્ખસઞ્ઞં પબ્બતસઞ્ઞઞ્ચ કરોન્તોવ નિક્ખમિત્વા બારાણસિં અગમાસિ. તસ્મિં કાલે રઞ્ઞો મઙ્ગલહત્થી મતો . સો પુરિસો રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા મહાપુરિસસ્સ અત્તનો દિટ્ઠભાવં આરોચેસિ. તેન વુત્તં ''**તવાનુચ્છવો, મહારાજ, ગજો વસતિ કાનને**''તિઆદિ.

તત્થ **તવાનુચ્છવો**તિ તવ ઓપવય્હં કાતું અનુચ્છવિકો યુત્તો. **ન તસ્સ પરિક્ખાયત્થો**તિ તસ્સ ગહણે ગમનુપચ્છેદનત્થં સમન્તતો ખણિતબ્બપરિક્ખાય વા કરેણુયા કણ્ણપુટેન અત્તાનં પટિચ્છાદેત્વા ખિત્તપાસરજ્જુયા બન્ધિતબ્બ**આળક**સઙ્ખાતઆલાનેન વા યત્થ પવિટ્ઠો કત્થચિ ગન્તું ન સક્કોતિ, તાદિસવઞ્ચનકાસુયા વા અત્થો પયોજનં નત્થિ. **સહગહિતે**તિ ગહણસમકાલં એવ. **એહિતી**તિ આગમિસ્સતિ.

રાજા ઇમં મગ્ગદેસકં કત્વા અરઞ્ઞં ગન્ત્વા ''ઇમિના વુત્તં હત્થિનાગં આનેહી''તિ હત્થાચરિયં સહ પરિવારેન પેસેસિ. સો તેન સદ્ધિં ગન્ત્વા બોધિસત્તં નળિનિં પવિસિત્વા ગોચરં ગણ્હન્તં પસ્સિ. તેન વુત્તં –

૪. ''તસ્સ તં વચનં સુત્વા, રાજાપિ તુટ્ઠમાનસો;
પેસેસિ હત્થિદમકં, છેકાચરિયં સુસિક્ખિતં.

૫. ''ગન્ત્વા સો હત્થિદમકો, અદ્દસ પદુમસ્સરે;
ભિસમુળાલં ઉદ્ધરન્તં, યાપનત્થાય માતુયા''તિ.

તત્થ **છેકાચરિયન્તિ** હત્થિબન્ધનાદિવિધિમ્હિ કુસલં હત્થાચરિયં. **સુસિક્ખિતન્તિ** હત્થીનં સિક્ખાપનવિજ્જાય નિટ્ઠઙ્ગમનેન સુટ્ઠુ સિક્ખિતં.

૬. **વિઞ્ઞાય મે સીલગુણન્તિ** ''ભદ્દો અયં હત્થાજાનીયો ન મન્દો, ન ચણ્ડો, ન વોમિસ્સસીલો વા''તિ મમ સીલગુણં જાનિત્વા. કથં? **લક્ખણં ઉપધારયી**તિ સુસિક્ખિતહત્થિસિપ્પત્તા મમ લક્ખણં સમન્તતો ઉપધારેસિ. તેન સો **એહિ પુત્તાતિ વત્વાન, મમ સોણ્ડાય અગ્ગહિ**.

૭. બોધિસત્તો હત્થાચરિયં દિસ્વા – ''ઇદં ભયં મય્હં એતસ્સ પુરિસસ્સ સન્તિકા ઉપ્પન્નં, અહં ખો પન મહાબલો હત્થિસહસ્સમ્પિ વિદ્ધંસેતું સમત્થો, પહોમિ કુજ્ઝિત્વા સરટ્ઠકં સેનાવાહનં નાસેતું, સચે પન કુજ્ઝિસ્સામિ, સીલં મે ભિજ્જિસ્સતિ, તસ્મા સત્તીહિ કોટ્ટિયમાનોપિ ન કુજ્ઝિસ્સામી''તિ ચિત્તં અધિટ્ઠાય સીસં ઓનામેત્વા નિચ્ચલોવ અટ્ઠાસિ. તેનાહ ભગવા ''**યં મે તદા પાકતિકં, સરીરાનુગતં બલ**''ન્તિઆદિ.

તત્થ **પાકતિકન્તિ** સભાવસિદ્ધં. **સરીરાનુગતન્તિ** સરીરમેવ અનુગતં કાયબલં, ન ઉપાયકુસલતાસઙ્ખાતઞાણાનુગતન્તિ અધિપ્પાયો. **અજ્જ નાગસહસ્સાનન્તિ** અજ્જકાલે અનેકેસં હત્થિસહસ્સાનં સમુદિતાનં. **બલેન સમસાદિસન્તિ** તેસં સરીરબલેન સમસમમેવ હુત્વા સદિસં, ન ઉપમામત્તેન. મઙ્ગલહત્થિકુલે હિ તદા બોધિસત્તો ઉપ્પન્નોતિ.

૮. **યદિહં તેસં પકુપ્પેય્યન્તિ** મં ગહણાય ઉપગતાનં તેસં અહં યદિ કુજ્ઝેય્યં, તેસં જીવિતમદ્દને પટિબલો ભવેય્યં. ન કેવલં તેસઞ્ઞેવ, અથ ખો **યાવ રજ્જમ્પિ માનુસન્તિ** યતો રજ્જતો તેસં આગતાનં મનુસ્સાનં સબ્બમ્પિ રજ્જં પોથેત્વા ચુણ્ણવિચુણ્ણં કરેય્યં.

૯. **અપિ ચાહં સીલરક્ખાયા**તિ એવં સમત્થોપિ ચ અહં અત્તનિ પતિટ્ઠિતાય સીલરક્ખાય સીલગુત્તિયા ગુત્તો બન્ધો વિય. **ન કરોમિ ચિત્તે અઞ્ઞથત્તન્તિ** તસ્સ સીલસ્સ અઞ્ઞથત્તભૂતં તેસં સત્તાનં પોથનાદિવિધિં મય્હં ચિત્તે ન કરોમિ, તત્થ ચિત્તમ્પિ ન ઉપ્પાદેમિ. **પક્ખિપન્તં મમાળકે**તિ આલાનત્થમ્ભે પક્ખિપન્તં, ''દિસ્વાપી''તિ વચનસેસો. કસ્માતિ ચે, સીલપારમિપૂરિયા ઈદિસેસુ ઠાનેસુ સીલં અખણ્ડેન્તસ્સ મે નચિરસ્સેવ સીલપારમી પરિપૂરેસ્સતીતિ સીલપારમિપરિપૂરણત્થં તસ્સ અઞ્ઞથત્તં ચિત્તે ન કરોમીતિ યોજના.

૧૦. ''**યદિ તે મ**''ન્તિ ગાથાયપિ સીલરક્ખાય દળ્હં કત્વા સીલસ્સ અધિટ્ઠિતભાવમેવ દસ્સેતિ. તત્થ **કોટ્ટેય્યુન્તિ** ભિન્દેય્યું. **સીલખણ્ડભયા મમા**તિ મમ સીલસ્સ ખણ્ડનભયેન.

એવં પન ચિન્તેત્વા બોધિસત્તે નિચ્ચલે ઠિતે હત્થાચરિયો પદુમસરં ઓતરિત્વા તસ્સ લક્ખણસમ્પત્તિં દિસ્વા ''એહિ પુત્તા''તિ રજતદામસદિસાય સોણ્ડાય ગહેત્વા સત્તમે દિવસે બારાણસિં પાપુણિ. સો અન્તરામગ્ગે વત્તમાનોવ રઞ્ઞો સાસનં પેસેસિ. રાજા નગરં અલઙ્કારાપેસિ. હત્થાચરિયો બોધિસત્તં કતગન્ધપરિભણ્ડં અલઙ્કતપટિયત્તં હત્થિસાલં નેત્વા વિચિત્રસાણિયા પરિક્ખિપાપેત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા નાનગ્ગરસભોજનં આદાય ગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ દાપેસિ. સો ''માતરં વિના ગોચરં ન ગણ્હિસ્સામી''તિ પિણ્ડં ન ગણ્હિ. યાચિતોપિ અગ્ગહેત્વા –

''સા નૂનસા કપણિકા, અન્ધા અપરિણાયિકા;

ખાણું પાદેન ઘટ્ટેતિ, ગિરિં ચણ્ડોરણં પતી''તિ. –

આહ. તં સુત્વા રાજા –

''કા નુ તે સા મહાનાગ, અન્ધા અપરિણાયિકા;
ખાણું પાદેન ઘટ્ટેતિ, ગિરિં ચણ્ડોરણં પતી''તિ. – પુચ્છિત્વા –

''માતા મે સા મહારાજ, અન્ધા અપરિણાયિકા;
ખાણું પાદેન ઘટ્ટેતિ, ગિરિં ચણ્ડોરણં પતી''તિ. –

વુત્તે અજ્જ સત્તમો દિવસો ''માતા મે ગોચરં ન લભિત્થા''તિ વદતો ઇમસ્સ ગોચરં અગણ્હન્તસ્સ. તસ્મા –

''મુઞ્ચથેતં મહાનાગં, યોયં ભરતિ માતરં;
સમેતુ માતરા નાગો, સહ સબ્બેહિ ઞાતિભી''તિ. – વત્વા મુઞ્ચાપેસિ –

''મુત્તો ચ બન્ધના નાગો, મુત્તદામાય કુઞ્જરો;
મુહુત્તં અસ્સાસયિત્વા, અગમા યેન પબ્બતો''તિ.

તત્થ **કપણિકા**તિ વરાકા. **ખાણું પાદેન ઘટ્ટેતી**તિ અન્ધતાય પુત્તવિયોગદુક્ખેન ચ પરિદેવમાના તત્થ તત્થ રુક્ખકળિઙ્ગરે પાદેન ઘટ્ટેતિ. **ચણ્ડોરણં પતી**તિ ચણ્ડોરણપબ્બતાભિમુખી, તસ્મિં પબ્બતપાદે પરિબ્ભમમાનાતિ અત્થો. **અગમા યેન પબ્બતો**તિ સો હત્થિનાગો બન્ધના મુત્તો થોકં વિસ્સમિત્વા રઞ્ઞો દસરાજધમ્મગાથાહિ ધમ્મં દેસેત્વા ''અપ્પમત્તો હોહિ, મહારાજા''તિ ઓવાદં દત્વા મહાજનેન ગન્ધમાલાદીહિ પૂજિયમાનો નગરા નિક્ખમિત્વા તદહેવ માતરા સમાગન્ત્વા સબ્બં પવત્તિં આચિક્ખિ. સા તુટ્ઠમાનસા –

''ચિરં જીવતુ સો રાજા, કાસીનં રટ્ઠવડ્ઢનો;
યો મે પુત્તં પમોચેસિ, સદા વુદ્ધાપચાયિક''ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૧.૧૨) –

રઞ્ઞો અનુમોદનં અકાસિ. રાજા બોધિસત્તસ્સ ગુણે પસીદિત્વા નળિનિયા અવિદૂરે ગામં માપેત્વા બોધિસત્તસ્સ માતુ ચસ્સ નિબદ્ધં વત્તં પટ્ઠપેસિ . અપરભાગે બોધિસત્તો માતરિ મતાય તસ્સા સરીરપરિહારં કત્વા કુરણ્ડકઅસ્સમપદં નામ ગતો. તસ્મિં પન ઠાને હિમવન્તતો ઓતરિત્વા પઞ્ચસતા ઇસયો વસિંસુ. તં વત્તં તેસં દત્વા રાજા બોધિસત્તસ્સ સમાનરૂપં સિલાપટિમં કારેત્વા મહાસક્કારં પવત્તેસિ. જમ્બુદીપવાસિનો અનુસંવચ્છરં સન્નિપતિત્વા હત્થિમહં નામ કરિંસુ.

તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, હત્થિની મહામાયા, વનચરકો દેવદત્તો, માતુપોસકહત્થિનાગો લોકનાથો.

ઇધાપિ દાનપારમિઆદયો યથારહં નિદ્ધારેતબ્બા. સીલપારમી પન અતિસયવતીતિ સા એવ દેસનં આરૂળ્હા. તથા તિરચ્છાનયોનિયં ઉપ્પન્નોપિ બ્રહ્મપુબ્બદેવપુબ્બાચરિયઆહુનેય્યાદિભાવેન સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધેનપિ પસત્થભાવાનુરૂપં માતુયા ગરુચિત્તં ઉપટ્ઠપેત્વા ''માતા નામેસા પુત્તસ્સ બહૂપકારા, તસ્મા માતુપટ્ઠાનં નામ પણ્ડિતેન પઞ્ઞત્ત''ન્તિ મનસિ કત્વા અનેકેસં હત્થિસહસ્સાનં ઇસ્સરાધિપતિ મહાનુભાવો યૂથપતિ હુત્વા તેહિ

અનુવત્તિયમાનો એકકવિહારે અન્તરાયં અગણેત્વા યૂથં પહાય એકકો હુત્વા ઉપકારિખેત્તં પૂજેસ્સામીતિ માતુપોસનં, મગ્ગમૂળ્હપુરિસં દિસ્વા અનુકમ્પાય તં ગહેત્વા મનુસ્સગોચરસમ્પાપનં, તેન ચ કતાપરાધસહનં , હત્થાચરિયપ્પમુખાનં અત્તાનં બન્ધિતું આગતપુરિસાનં સમત્થોપિ સમાનો સન્તાસનમત્તેનપિ તેસં પીળના ભવિસ્સતિ, મય્હઞ્ચ સીલસ્સ ખણ્ડાદિભાવોતિ તથા અકત્વા સુદન્તેન ઓપવય્હો વિય સુખેનેવ ગહણૂપગમનં, માતરં વિના ન કિઞ્ચિ અજ્ઝોહરિસ્સામીતિ સત્તાહમ્પિ અનાહારતા, ઇમિનાપાહં બન્ધાપિતોતિ ચિત્તં અનુપ્પાદેત્વા રાજાનં મેત્તાય ફરણં, તસ્સ ચ નાનાનયેહિ ધમ્મદેસનાતિ એવમાદયો ઇધ મહાપુરિસસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બા. તેન વુત્તં – ‘‘એવં અચ્છરિયા એતે, અબ્ભુતા ચ મહેસિનો…પે॰… ધમ્મસ્સ અનુધમ્મતો’’તિ.

માતુપોસકચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. ભૂરિદત્તચરિયાવણ્ણના

૧૧. દુતિયે **ભૂરિદત્તો**તિ ભૂરિસમદત્તો. દત્તોતિ હિ તદા બોધિસત્તસ્સ માતાપિતૂહિ કતં નામં. યસ્મા પનેસો નાગભવને વિરૂપક્ખમહારાજભવને તાવતિંસભવને ચ ઉપ્પન્ને પઞ્હે સમ્મદેવ વિનિચ્છિનાતિ, એકદિવસઞ્ચ વિરૂપક્ખમહારાજે નાગપરિસાય સદ્ધિં તિદસપુરં ગન્ત્વા સક્કં પરિવારેત્વા નિસિન્ને દેવાનમન્તરે પઞ્હો સમુટ્ઠાસિ. તં કોચિ કથેતું નાસક્ખિ. સક્કેન પન અનુઞ્ઞાતો પલ્લઙ્કવરગતો હુત્વા મહાસત્તોવ કથેસિ. અથ નં દેવરાજા દિબ્બગન્ધપુપ્ફેહિ પૂજેત્વા ‘‘દત્ત, ત્વં પથવિસમાય વિપુલાય પઞ્ઞાય સમન્નાગતો ઇતો પટ્ઠાય ભૂરિદત્તો નામા’’તિ આહ. ભૂરીતિ હિ પથવિયા નામં, તસ્મા ભૂરિસમતાય ભૂતે અત્થે રમતીતિ ચ ભૂરિસઞ્ઞિતાય મહતિયા પઞ્ઞાય સમન્નાગતત્તા મહાસત્તો ‘‘ભૂરિદત્તો’’તિ પઞ્ઞાયિત્થ. મહતિયા પન નાગિદ્ધિયા સમન્નાગતત્તા **મહિદ્ધિકો ચા**તિ.

અતીતે હિ ઇમસ્મિંયેવ કપ્પે બારાણસિરઞ્ઞો પુત્તો પિતરા રટ્ઠતો પબ્બાજિતો વને વસન્તો અઞ્ઞતરાય નાગમાણવિકાય સંવાસં કપ્પેસિ. તેસં સંવાસમન્વાય દ્વે દારકા જાયિંસુ – પુત્તો ચ ધીતા ચ. પુત્તસ્સ ‘‘સાગરબ્રહ્મદત્તો’’તિ નામં કરિંસુ ધીતાય ‘‘સમુદ્દજા’’તિ. સો અપરભાગે પિતુ અચ્ચયેન બારાણસિં ગન્ત્વા રજ્જં કારેસિ. અથ ધતરટ્ઠો નામ નાગરાજા પઞ્ચયોજનસતિકે નાગભવને નાગરજ્જં કારેન્તો તં અભૂતવાદિકેન ચિત્તચૂળેન નામ કચ્છપેન ‘‘બારાણસિરાજા અત્તનો ધીતરં તુય્હં દાતુકામો, સા ખો પન રાજધીતા સમુદ્દજા નામ અભિરૂપા દસ્સનીયા પાસાદિકા ચા’’તિ કથિતં સુત્વા ધતરટ્ઠો ચત્તારો નાગમાણવકે પેસેત્વા તં દાતું અનિચ્છન્તં નાગવિભિંસિકાય ભિંસાપેત્વા ‘‘દમ્મી’’તિ વુત્તે મહન્તં પણ્ણાકારં પેસેત્વા મહતિયા નાગિદ્ધિયા મહન્તેન પરિવારેન તસ્સ ધીતરં નાગભવનં નેત્વા અગ્ગમહેસિટ્ઠાને ઠપેસિ.

સા અપરભાગે ધતરટ્ઠં પટિચ્ચ સુદસ્સનો, દત્તો, સુભોગો, અરિટ્ઠોતિ ચત્તારો પુત્તે પટિલભિ. તેસુ દત્તો બોધિસત્તો, સો પુબ્બે વુત્તનયેનેવ સક્કેન તુટ્ઠચિત્તેન ‘‘ભૂરિદત્તો’’તિ ગહિતનામત્તા ‘‘ભૂરિદત્તો’’ત્વેવ પઞ્ઞાયિત્થ. અથ નેસં પિતા યોજનસતિકં યોજનસતિકં રજ્જં ભાજેત્વા અદાસિ. મહન્તો યસો અહોસિ. સોળસસોળસનાગકઞ્ઞાસહસ્સાનિ પરિવારયિંસુ. પિતુપિ એકયોજનસતમેવ રજ્જં અહોસિ. તયો પુત્તા માસે માસે માતાપિતરો પસ્સિતું આગચ્છન્તિ, બોધિસત્તો પન અન્વદ્ધમાસં આગચ્છતિ.

સો એકદિવસં વિરૂપક્ખમહારાજેન સદ્ધિં સક્કસ્સ ઉપટ્ઠાનં ગતો વેજયન્તપાસાદં સુધમ્મદેવસભં પારિચ્છત્તકકોવિળારં પણ્ડુકમ્બલસિલાસનં દેવચ્છરાપરિવારં અતિમનોહરં સક્કસમ્પત્તિં દિસ્વા ‘‘એત્તકમત્તમ્પિ

નાગત્તભાવે ઠિતસ્સ દુલ્લભં, કુતો સમ્માસમ્બોધી''તિ નાગત્તભાવં જિગુચ્છિત્વા ''નાગભવનં ગન્ત્વા ઉપોસથવાસં વસિત્વા સીલમેવ પગ્ગણ્હિસ્સામિ, તં બોધિપરિપાચનં હોતિ, ઇમસ્મિં દેવલોકે ઉપ્પત્તિકારણં ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા નાગભવનં ગન્ત્વા માતાપિતરો આહ – ''અમ્મતાતા, અહં ઉપોસથકમ્મં કરિસ્સામી''તિ. તેહિ ''ઇધેવ ઉપોસથં ઉપવસાહિ, બહિગતાનં નાગાનં મહન્તં ભય''ન્તિ વુત્તે એકવારં તથા કત્વા નાગકઞ્ઞાહિ ઉપદ્દુતો પુનવારે માતાપિતૂનં અનારોચેત્વા અત્તનો ભરિયં આમન્તેત્વા ''ભદ્દે, અહં મનુસ્સલોકં ગન્ત્વા યમુનાતીરે મહાનિગ્રોધરુક્ખો અત્થિ તસ્સ અવિદૂરે વમ્મિકમત્થકે ભોગે આભુજિત્વા ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં ઉપોસથં અધિટ્ઠાય નિપજ્જિત્વા ''ઉપોસથકમ્મં કરિસ્સામી''તિ નાગભવનતો નિક્ખમિત્વા તથા કરોતિ. તેન વુત્તં ''**વિરૂપક્ખેન મહારઞ્ઞા, દેવલોકમગચ્છહ**''ન્તિઆદિ.

તત્થ **વિરૂપક્ખેન મહારઞ્ઞા**તિ વિરૂપક્ખેન નામ નાગાધિપતિમહારાજેન. **દેવલોક**ન્તિ તાવતિંસદેવલોકં. **અગચ્છહ**ન્તિ અગચ્છિં, ઉપસઙ્કમિં અહં.

૧૨. તત્થાતિ તસ્મિં દેવલોકે. **પસ્સિં ત્વાહ**ન્તિ અદ્દક્ખિં અહં **તુ**-સદ્દો નિપાતમત્તો. **એકન્તં સુખસમપ્પિતે**તિ એકન્તં અચ્ચન્તમેવ સુખેન સમઙ્ગીભૂતે. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા – ''સન્તિ, ભિક્ખવે, છ ફસ્સાયતનિકા નામ સગ્ગા. યાવઞ્ચિદં, ભિક્ખવે, ન સુકરં અક્ખાનેન પાપુણિતું યાવ સુખા સગ્ગા''તિ (મ॰ નિ॰ ૩.૨૫૫) ચ. **તંસગ્ગગમનત્થાયા**તિ તસ્મિં સગ્ગસ્મિં ઉપ્પત્તિવસેન ગમનત્થાય. **સીલબ્બત**ન્તિ સીલસઙ્ખાતં વતં. અથ વા **સીલબ્બત**ન્તિ ઉપોસથસીલઞ્ચેવ ''મમ ચમ્મં ચમ્મત્થિકા હરન્તૂ''તિઆદિના અત્તનો સરીરાવયવપરિચ્ચાગસમાદિયનસઙ્ખાતં વતઞ્ચ.

૧૩. સરીરકિચ્ચન્તિ મુખધોવનાદિસરીરપટિજગ્ગનં. **ભુત્વા યાપનમત્તક**ન્તિ ઇન્દ્રિયાનિ નિબ્બિસેવનાનિ કાતું સરીરટ્ઠિતિમત્તકં આહારં આહરિત્વા. **ચતુરો અઙ્ગે**તિ ચત્તારિ અઙ્ગાનિ. **અધિટ્ઠાયા**તિ અધિટ્ઠહિત્વા. **સેમી**તિ સયામિ.

૧૪. છવિયાતિઆદિ તેસં ચતુન્નં અઙ્ગાનં દસ્સનં. તત્થ ચ છવિચમ્માનં વિસ્સજ્જનં એકં અઙ્ગં, સેસાનિ એકેકમેવ, મંસગ્ગહણેનેવ ચેત્થ રુધિરમ્પિ સઙ્ગહિતન્તિ દટ્ઠબ્બં. **એતેના**તિ એતેહિ . **હરાતુ સો**તિ યસ્સ એતેહિ છવિઆદીહિ **કરણીયં** અત્થિ, તસ્સ મયા દિન્નમેવેતં. સબ્બં સો હરતૂતિ અત્તનો અત્તભાવે અનપેક્ખપવારણં પવારેતિ.

એવં મહાસત્તસ્સ ઇમિના નિયામેનેવ અન્વદ્ધમાસં ઉપોસથકમ્મં કરોન્તસ્સ દીઘો અદ્ધા વીતિવત્તો. એવં ગચ્છન્તે કાલે એકદિવસં અઞ્ઞતરો નેસાદબ્રાહ્મણો સોમદત્તેન નામ અત્તનો પુત્તેન સહ તં ઠાનં પત્વા અરુણુગ્ગમનસમયે નાગકઞ્ઞાહિ પરિવારિયમાનં મહાસત્તં દિસ્વા તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. તાવદેવ નાગકઞ્ઞાયો પથવિયં નિમુજ્જિત્વા નાગભવનમેવ ગતા. બ્રાહ્મણો મહાસત્તં પુચ્છિ – ''કો નુ ખો ત્વં, મારિસ, દેવો વા યક્ખો વા નાગો વા''તિ? બોધિસત્તો યથાભૂતં અત્તાનં આવિ કત્વા સચાયં ઇતો ગચ્છેય્ય, ઇધ મે વાસં મહાજનસ્સ પાકટં કરેય્ય, તેન મે ઉપોસથવાસસ્સ અન્તરાયોપિ સિયા. યંનૂનાહં ઇતો ઇમં નાગભવનં નેત્વા મહતિયા સમ્પત્તિયા યોજેય્યં. એવાયં તત્થેવ અભિરમિસ્સતિ, તેન મે ઉપોસથકમ્મં અદ્ધનિયં સિયાતિ. અથ નં આહ – ''બ્રાહ્મણ, મહન્તં તે યસં દસ્સામિ, રમણીયં નાગભવનં, એહિ તત્થ ગચ્છામા''તિ. સામિ, પુત્તો મે અત્થિ, તસ્મિં આગચ્છન્તે આગમિસ્સામીતિ. ગચ્છ, બ્રાહ્મણ, પુત્તં આનેહીતિ. બ્રાહ્મણો ગન્ત્વા પુત્તસ્સ તમત્થં આરોચેત્વા તં આનેસિ. મહાસત્તો તે ઉભોપિ આદાય અત્તનો આનુભાવેન નાગભવનં આનેસિ. તેસં તત્થ દિબ્બો અત્તભાવો

પાતુભવિ. અથ તેસં મહાસત્તો દિબ્બસમ્પત્તિં દત્વા ચત્તારિ ચત્તારિ નાગકઞ્ઞાસતાનિ અદાસિ. તે મહતિં સમ્પત્તિં અનુભવિંસુ.

બોધિસત્તોપિ અપ્પમત્તો ઉપોસથકમ્મં કરોતિ. અન્વદ્ધમાસં માતાપિતૂનં ઉપટ્ઠાનં ગન્ત્વા ધમ્મકથં કથેત્વા તતો ચ બ્રાહ્મણસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા આરોગ્યં પુચ્છિત્વા ''યેન તે અત્થો, તં વદેય્યાસી''તિ આપુચ્છિત્વા ''અનુક્કણ્ઠમાનો અભિરમા''તિ વત્વા સોમદત્તેનપિ સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા અત્તનો નિવેસનં ગચ્છતિ. બ્રાહ્મણો સંવચ્છરં તત્થ વસિત્વા મન્દપુઞ્ઞતાય ઉક્કણ્ઠિત્વા અનિચ્છમાનમ્પિ પુત્તં ગહેત્વા બોધિસત્તં આપુચ્છિત્વા તેન દીયમાનં બહું ધનં સબ્બકામદદં મણિરતનમ્પિ અલક્ખિકતાય અગ્ગહેત્વા ''મનુસ્સલોકં ગન્ત્વા પબ્બજિસ્સામી''તિ આહ. મહાસત્તો નાગમાણવકે આણાપેત્વા તં સપુત્તકં મનુસ્સલોકં પાપેસિ. તે ઉભોપિ દિબ્બાભરણાનિ દિબ્બવત્થાનિ ચ ઓમુઞ્ચિત્વા ન્હાયિતું એકં પોક્ખરણિં ઓતરિંસુ, તસ્મિં ખણે તાનિ અન્તરધાયિત્વા નાગભવનમેવ અગમંસુ. અથ પઠમનિવત્થકાસાવપિલોતિકાવ સરીરે પટિમુઞ્ચિ, ધનુસરસત્તિયો ગહેત્વા અરઞ્ઞં ગન્ત્વા મિગે વધિત્વા પુરિમનિયામેનેવ જીવિકં કપ્પેસું.

તેન ચ સમયેન અઞ્ઞતરો તાપસો સુપણ્ણરાજતો લદ્ધં અલમ્પાયનમન્તં તસ્સ અનુચ્છવિકાનિ ઓસધાનિ મન્તૂપચારઞ્ચ અત્તાનં ઉપટ્ઠહન્તસ્સ અઞ્ઞતરસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અદાસિ. સો ''લદ્ધો મે જીવિકૂપાયો''તિ કતિપાહં વસિત્વા તાપસં આપુચ્છિત્વા પક્કમન્તો અનુપુબ્બેન યમુનાતીરં પત્વા તં મન્તં સજ્ઝાયન્તો મહામગ્ગેન ગચ્છતિ. તદા બોધિસત્તસ્સ ભવનતો તસ્સ પરિચારિકા નાગમાણવિકા તં સબ્બકામદદં મણિરતનં આદાય યમુનાતીરે વાલુકારાસિમત્થકે ઠપેત્વા તસ્સોભાસેન રત્તિયં કીળિત્વા અરુણુગ્ગમને તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ મન્તસદ્દં સુત્વા ''સુપણ્ણો''તિ સઞ્ઞાય ભયતજ્જિતા મણિરતનં અગ્ગહેત્વા પથવિયં નિમુજ્જિત્વા નાગભવનં અગમંસુ.

બ્રાહ્મણો તં મણિરતનં આદાય પાયાસિ. તસ્મિં ખણે સો નેસાદબ્રાહ્મણો પુત્તેન સદ્ધિં મિગવધાય અરઞ્ઞં ગચ્છન્તો તસ્સ હત્થે તં મણિરતનં દિસ્વા ''ઇદં ભૂરિદત્તસ્સ સબ્બકામદદં મણિરતન''ન્તિ સઞ્જાનિત્વા તં ગણ્હિતુકામો તેન સદ્ધિં અલ્લાપસલ્લાપં કત્વા મન્તવાદિભાવં જાનિત્વા એવમાહ – ''સચે મે ત્વં ઇમં મણિરતનં દસ્સસિ, એવાહં તે મહાનુભાવં નાગં દસ્સેસ્સામિ, યં ત્વં ગહેત્વા ગામનિગમરાજધાનિયો ચરન્તો બહુધનં લચ્છસી''તિ. ''તેન હિ દસ્સેત્વા ગણ્હાહી''તિ વુત્તે તં આદાય બોધિસત્તં ઉપોસથકરણટ્ઠાને વમ્મિકમત્થકે ભોગે આભુજિત્વા નિપન્નં અવિદૂરે ઠિતો હત્થં પસારેત્વા દસ્સેસિ.

મહાસત્તો તં નેસાદં દિસ્વા ''અયં ઉપોસથસ્સ મે અન્તરાયં કરેય્યાતિ નાગભવનં નેત્વા મહાસમ્પત્તિયં પતિટ્ઠાપિતોપિ ન ઇચ્છિ. તતો અપક્કમિત્વા સયં ગન્તુકામો મયા દીયમાનમ્પિ મણિરતનં ગણ્હિતું ન ઇચ્છિ. ઇદાનિ પન અહિગુણ્ડિકં ગહેત્વા આગચ્છતિ. સચાહં ઇમસ્સ મિત્તદુબ્ભિનો કુજ્ઝેય્યં, સીલં મે ખણ્ડં ભવિસ્સતિ. મયા ખો પન પઠમંયેવ ચતુરઙ્ગસમન્નાગતો ઉપોસથો અધિટ્ઠિતો, સો યથાધિટ્ઠિતોવ હોતુ. અલમ્પાયનો મં છિન્દતુ વા મા વા, નેવસ્સ કુજ્ઝિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા અક્ખીનિ નિમ્મીલેત્વા અધિટ્ઠાનપારમિં પુરેચારિકં કત્વા ભોગન્તરે સીસં પક્ખિપિત્વા નિચ્ચલોવ હુત્વા નિપજ્જિ. નેસાદબ્રાહ્મણોપિ ''ભો અલમ્પાયન, ઇમં નાગં ગણ્હ, મણિં મે દેહી''તિ આહ. અલમ્પાયનો નાગં દિસ્વા તુટ્ઠો મણિં કિસ્મિઞ્ચિ અગણેત્વા ''ગણ્હ, બ્રાહ્મણા''તિ હત્થે ખિપિ. સો તસ્સ હત્થતો ભસ્સિત્વા પથવિયં પતિતમત્તોવ પથવિં પવિસિત્વા નાગભવનમેવ ગતો. નેસાદબ્રાહ્મણો મણિરતનતો ભૂરિદત્તેન સદ્ધિં મિત્તભાવતો ચ પરિહાયિત્વા નિપ્પચ્ચયોવ પક્કન્તો.

૧૫. અલમ્પાયનોપિ મહાનુભાવેહિ ઓસધેહિ અત્તનો સરીરં મક્ખેત્વા થોકં ખાદિત્વા ખેળં અત્તનો કાયસ્મિં પરિભાવેત્વા દિબ્બમન્તં જપ્પન્તો બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા આકડ્ઢિત્વા સીસે દળ્હં ગણ્હન્તો મુખમસ્સ વિવરિત્વા ઓસધં ખાદિત્વા મુખે સહખેળં ઓસિઞ્ચિ. સુચિજાતિકો મહાસત્તો સીલભેદભયેન અકુજ્ઝિત્વા અક્ખીનિ ન ઉમ્મીલેસિ. અથ નં ઓસધમન્તબલેન નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા હેટ્ઠા સીસં કત્વા સઞ્ચાલેત્વા ગહિતગોચરં છડ્ડાપેત્વા ભૂમિયં દીઘસો નિપજ્જાપેત્વા મસૂરકં મદ્દન્તો વિય હત્થેહિ પરિમદ્દિ. અટ્ઠીનિ ચુણ્ણિયમાનાનિ વિય અહેસું.

પુન નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા દુસ્સં પોથેન્તો વિય પોથેસિ. મહાસત્તો એવરૂપં દુક્ખં અનુભોન્તોપિ નેવ કુજ્ઝિત્થ. અઞ્ઞદત્થુ અત્તનો સીલમેવ આવજ્જેસિ. ઇતિ સો મહાસત્તં દુબ્બલં કત્વા વલ્લીહિ પેળં સજ્જેત્વા મહાસત્તં તત્થ પક્ખિપિ. સરીરં પનસ્સ મહન્તં તત્થ ન પવિસતિ. અથ નં પણ્હિયા કોટ્ટેન્તો પવેસેત્વા પેળં આદાય એકં ગામં ગન્ત્વા ગામમજ્ઝે ઓતારેત્વા ‘‘નાગસ્સ નચ્ચં દટ્ઠુકામા આગચ્છન્તૂ’’તિ સદ્દમકાસિ. સકલગામવાસિનો સન્નિપતિંસુ. તસ્મિં ખણે અલમ્પાયનો ‘‘નિક્ખમ મહાનાગા’’તિ આહ. મહાસત્તો ચિન્તેસિ – ‘‘અજ્જ મયા પરિસં તોસેન્તેન કીળિતું વટ્ટતિ, એવં અલમ્પાયનો બહુધનં લભિત્વા તુટ્ઠો મં વિસ્સજ્જેસ્સતિ, યં યં એસ મં કારેતિ, તં તં કરિસ્સામી’’તિ.

અથ નં સો પેળતો નિક્ખમન્તં ‘‘મહા હોહી’’તિ આહ, સો મહા અહોસિ. ‘‘ખુદ્દકો વટ્ટો વિફણો એકફણો દ્વિફણો યાવ સહસ્સફણો ઉચ્ચો નીચો દિસ્સમાનકાયો અદિસ્સમાનકાયો દિસ્સમાનઉપડ્ઢકાયો નીલો પીતો લોહિતો ઓદાતો મઞ્જિટ્ઠો હોહિ, ધૂમં વિસ્સજ્જેહિ, જાલસિખં ઉદકઞ્ચ વિસ્સજ્જેહી’’તિ વુત્તે તેન વુત્તં તં તં આકારં નિમ્મિનિત્વા નચ્ચં દસ્સેસિ. તં દિસ્વા મનુસ્સા અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતા બહું હિરઞ્ઞસુવણ્ણવત્થાલઙ્કારાદિં અદંસુ. ઇતિ તસ્મિં ગામે સતસહસ્સમત્તં લભિ. સો કિઞ્ચાપિ મહાસત્તં ગણ્હન્તો ‘‘સહસ્સં લભિત્વા તં વિસ્સજ્જેસ્સામી’’તિ આહ. તં પન ધનં લભિત્વા ‘‘ગામકેપિ તાવ મયા એત્તકં ધનં લદ્ધં, નગરે કિર બહુધનં લભિસ્સામી’’તિ ધનલોભેન ન મુઞ્ચિ.

સો તસ્મિં ગામે કુટુમ્બં સણ્ઠપેત્વા રતનમયં પેળં કારેત્વા તત્થ મહાસત્તં પક્ખિપિત્વા સુખયાનકં આરુય્હ મહન્તેન પરિવારેન ગામનિગમરાજધાનીસુ તં કીળાપેત્વા બારાણસિં પાપુણિ, નાગરાજસ્સ મધુલાજં દેતિ, અબદ્ધસત્તુઞ્ચ દેતિ. સો ગોચરં ન ગણ્હિ અવિસ્સજ્જનભયેન. ગોચરં અગણ્હન્તમ્પિ ચ નં ચત્તારો નગરદ્વારે આદિં કત્વા તત્થ તત્થ માસમત્તં કીળાપેસિ. તેન વુત્તં ‘‘**સંસિતો અકતઞ્ઞુના**’’તિઆદિ.

તત્થ **સંસિતો**તિ એસો નાગો અમુકસ્સ નિગ્રોધરુક્ખસ્સ સમીપે વમ્મિકમત્થકે સયિતોતિ એવં ઠાનં દસ્સેત્વા કથિતો. **અકતઞ્ઞુના**તિ અત્તના કતં ઉપકારં અજાનન્તેન મિત્તદુબ્ભિના નેસાદબ્રાહ્મણેનાતિ અધિપ્પાયો. **અલમ્પાયનો**તિ અલમ્પાયનવિજ્જાપરિજપ્પનેન ‘‘અલમ્પાયનો’’તિ એવં લદ્ધનામો અહિતુણ્ડિકબ્રાહ્મણો. **મમગ્ગહી**તિ મં અગ્ગહેસિ. **કીળેતિ મં તહિં તહિ**ન્તિ તત્થ તત્થ ગામનિગમરાજધાનીસુ અત્તનો જીવિકત્થં મં કીળાપેતિ.

૧૭. **તિણતોપિ લહુકો મમા**તિ અત્તનો જીવિતપરિચ્ચાગો તિણસલાકપરિચ્ચાગતોપિ લહુકો હુત્વા મમ ઉપટ્ઠાતીતિ અત્થો. **પથવીઉપ્પતનં વિયા**તિ સીલવીતિક્કમો પન ચતુનહુતાધિકદ્વિયોજનસતસહસ્સબહલાય મહાપથવિયા પરિવત્તનં વિય તતોપિ તં ભારિયતરં હુત્વા મય્હં ઉપટ્ઠાતીતિ દસ્સેતિ.

૧૮. **નિરન્તરં જાતિસત**ન્તિ મમ જાતીનં અનેકસતમ્પિ અનેકસતાસુપિ જાતીસુ નિરન્તરમેવ સીલસ્સ અવીતિક્કમનહેતુ. **મમ જીવિતં ચજેય્યં** ચજિતું સક્કોમિ. **નેવ સીલં પભિન્દેય્ય**ન્તિ સીલં પન સમાદિન્નં એકમ્પિ નેવ ભિન્દેય્યં ન વિનાસેય્યં. **ચતુદ્દીપાન હેતૂ**તિ ચક્કવત્તિરજ્જસિરિયાપિ કારણાતિ દસ્સેતિ.

૧૯. ઇદાનિ યદત્થં અત્તનો જીવિતમ્પિ પરિચ્ચજિત્વા તદા સીલમેવ રક્ખિતં, તાય ચ સીલરક્ખાય તથા અનત્થકારકેસુ નેસાદઅલમ્પાયનબ્રાહ્મણેસુ ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથત્તં ન કતં, તં દસ્સેતું "**અપિ ચા**"તિ ઓસાનગાથમાહ. તં હેટ્ઠા વુત્તત્થમેવ.

એવં પન મહાસત્તે અહિતુણ્ડિકહત્થગતે તસ્સ માતા દુસ્સુપિનં દિસ્વા પુત્તઞ્ચ તત્થ અપસ્સન્તી સોકાભિભૂતા અહોસિ. અથસ્સા જેટ્ઠપુત્તો સુદસ્સનો તં પવત્તિં સુત્વા સુભોગં ''હિમવન્તં ગન્ત્વા પઞ્ચસુ મહાનદીસુ સત્તસુ મહાસરેસુ ભૂરિદત્તં ઉપધારેત્વા એહી''તિ પહિણિ. કાણારિટ્ઠં ''દેવલોકં ગન્ત્વા સચે દેવતાહિ ધમ્મં સોતુકામાહિ ભૂરિદત્તો તત્થ નીતો, તતો નં આનેહી''તિ પહિણિ. સયં પન ''મનુસ્સલોકે ગવેસિસ્સામી''તિ તાપસવેસેન નાગભવનતો નિક્ખમિ. અચ્ચિમુખી નામસ્સ વેમાતિકા ભગિની બોધિસત્તે અધિમત્તસિનેહા તં અનુબન્ધિ. તં મણ્ડૂકચ્છાપિં કત્વા જટન્તરે પક્ખિપિત્વા મહાસત્તસ્સ ઉપોસથકરણટ્ઠાનં આદિં કત્વા સબ્બત્થ ગવેસન્તો અનુક્કમેન બારાણસિં પત્વા રાજદ્વારં અગમાસિ. તદા અલમ્પાયનો રાજઙ્ગણે મહાજનસ્સ મજ્ઝે રઞ્ઞો ભૂરિદત્તસ્સ કીળં દસ્સેતું પેળં વિવરિત્વા ''એહિ મહાનાગા''તિ સઞ્ઞમદાસિ.

મહાસત્તો સીસં નીહરિત્વા ઓલોકેન્તો જેટ્ઠભાતિકં દિસ્વા પેળતો નિક્ખમ્મ તદભિમુખો પાયાસિ. મહાજનો ભીતો પટિક્કમિ. સો ગન્ત્વા તં અભિવાદેત્વા નિવત્તિત્વા પેળમેવ પાવિસિ. અલમ્પાયનો ''ઇમિના અયં તાપસો દટ્ઠો''તિ સઞ્ઞાય ''મા ભાયિ, મા ભાયી''તિ આહ. સુદસ્સનો ''અયં નાગો મય્હં કિં કરિસ્સતિ, મયા સદિસો અહિતુણ્ડિકો નામ નત્થી''તિ તેન વાદપ્પટિવાદં સમુટ્ઠાપેત્વા ''ત્વં ઇમં નાગં ગહેત્વા ગજ્જસિ, અહં તં ઇમાય મણ્ડૂકચ્છાપિયા ઇચ્છન્તો નાસયિસ્સામી''તિ ભગિનિં પક્કોસિત્વા હત્થં પસારેસિ. સા તસ્સ સદ્દં સુત્વા જટન્તરે નિપન્ના તિક્ખત્તું મણ્ડૂકવસ્સિતં વસ્સિત્વા નિક્ખમિત્વા અંસકૂટે નિસીદિત્વા ઉપ્પતિત્વા તસ્સ હત્થતલે તીણિ વિસબિન્દૂનિ પાતેત્વા પુન તસ્સ જટન્તરમેવ પાવિસિ.

સુદસ્સનો વિસબિન્દું દસ્સેત્વા ''ઇદં બિન્દું સચે પથવિયં પાતેસ્સતિ, ઓસધિતિણવનપ્પતયો સબ્બે નસ્સિસ્સન્તિ. સચે આકાસે ખિપિસ્સતિ, સત્તવસ્સાનિ દેવો ન વસ્સિસ્સતિ. સચે ઉદકે પાતેસ્સતિ, યાવતા તત્થ ઉદકજાતા પાણા સબ્બે મરેય્યુ''ન્તિ વત્વા રાજાનં સદ્દહાપેતું તયો આવાટે ખણાપેત્વા એકં નાનાભેસજ્જાનં પૂરેસિ, દુતિયં ગોમયસ્સ, તતિયં દિબ્બોસધાનઞ્ચેવ પૂરેત્વા મજ્ઝે આવાટે વિસબિન્દું પક્ખિપિ. તઙ્ખણઞ્ઞેવ ધૂમાયિત્વા જાલા ઉટ્ઠહિ. સા ગન્ત્વા ગોમયાવાટં ગણ્હિ. તતોપિ જાલા ઉટ્ઠાય દિબ્બોસધપુણ્ણં ગહેત્વા દિબ્બોસધાનિ ઝાપેત્વા નિબ્બાયિ. અલમ્પાયનં તત્થ આવાટસ્સ અવિદૂરે ઠિતં ઉસુમા ફરિત્વા સરીરચ્છવિં ઉપ્પાટેત્વા ગતા. સેતકુટ્ઠી અહોસિ. સો ભયતજ્જિતો ''નાગરાજાનં વિસ્સજ્જેમી''તિ તિક્ખત્તું વાચં નિચ્છારેસિ. તં સુત્વા બોધિસત્તો રતનપેળાય નિક્ખમિત્વા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતં અત્તભાવં માપેત્વા દેવલીળાય ઠિતો. સુદસ્સનો ચ અચ્ચિમુખી ચ તથેવ અટ્ઠંસુ.

તતો સુદસ્સનો અત્તનો ભાગિનેય્યભાવં રઞ્ઞો આરોચેસિ. તં સુત્વા રાજા તે આલિઙ્ગિત્વા સીસે ચુમ્બિત્વા અન્તેપુરં નેત્વા મહન્તં સક્કારસમ્માનં કત્વા ભૂરિદત્તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કરોન્તો ''તાત, એવં મહાનુભાવં તં

અલમ્પાયનો કથં ગણ્હી''તિ પુચ્છિ. સો સબ્બં વિત્થારેન કથેત્વા ''મહારાજ, રઞ્ઞા નામ ઇમિના નિયામેન રજ્જં કારેતું વટ્ટતી''તિ માતુલસ્સ ધમ્મં દેસેસિ. અથ સુદસ્સનો ''માતુલ, મમ માતા ભૂરિદત્તં અપસ્સન્તી કિલમતિ, ન સક્કા અમ્હેહિ ઇધ પપઞ્ચં કાતુ''ન્તિ માતુલં આપુચ્છિત્વા ભૂરિદત્તઅચ્ચિમુખીહિ સદ્ધિં નાગભવનમેવ ગતો.

અથ તત્થ મહાપુરિસો ગિલાનસેય્યાય નિપન્નો ગિલાનપુચ્છનત્થં આગતાય મહતિયા નાગપરિસાય વેદે ચ યઞ્ઞે ચ બ્રાહ્મણે ચ સમ્ભાવેત્વા કાણારિટ્ઠે કથેન્તે તં વાદં ભિન્દિત્વા નાનાનયેહિ ધમ્મં દેસેત્વા સીલસમ્પદાય દિટ્ઠિસમ્પદાય ચ પતિટ્ઠાપેત્વા યાવજીવં સીલાનિ રક્ખિત્વા ઉપોસથકમ્મં કત્વા આયુપરિયોસાને સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

તદા માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ અહેસું. નેસાદબ્રાહ્મણો દેવદત્તો, સોમદત્તો આનન્દો, અચ્ચિમુખી ઉપ્પલવણ્ણા, સુદસ્સનો સારિપુત્તો, સુભોગો મહામોગ્ગલ્લાનો, કાણારિટ્ઠો સુનક્ખત્તો, ભૂરિદત્તો લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ સેસપારમિયો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ નિદ્ધારેતબ્બા. ઇધાપિ યોજનસતિકે અત્તનો નાગભવનટ્ઠાને સોળસહિ નાગકઞ્ઞાસહસ્સેહિ ચિત્તરૂપં વિય પરિચારિયમાનો દેવલોકસમ્પત્તિસદિસે નાગલોકિસ્સરિયે ઠિતોપિ ઇસ્સરિયમદં અકત્વા અન્વદ્ધમાસં માતાપિતુઉપટ્ઠાનં, કુલે જેટ્ઠાપચાયનં, સકલાય નાગપરિસાય ચાતુમહારાજિકપરિસાય તાવતિંસપરિસાય ચ સમુટ્ઠિતપઞ્હાનં તંતંપરિસમજ્ઝે કુમુદનાલકલાપં વિય સુનિસિતસત્થેન અત્તનો પઞ્ઞાસત્થેન તાવદેવ પચ્છિન્દિત્વા તેસં ચિત્તાનુકૂલધમ્મદેસના, વુત્તપ્પકારં ભોગસમ્પત્તિં પહાય અત્તનો સરીરજીવિતનિરપેક્ખં ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં ઉપોસથાધિટ્ઠાનં, તત્થ ચ પટિઞ્ઞાય વિસંવાદનભયેન અહિતુણ્ડિકહત્થગમનં, તસ્મિઞ્ચ મુખે વિસમિસ્સખેળપાતનં નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા આવિઞ્છનં કટ્ઠનં ભૂમિયં ઘંસનં મદ્દનં પોથનન્તિ એવમાદિં નાનપ્પકારવિપ્પકારં કરોન્તેપિ એવરૂપં મહાદુક્ખં અનુભવતોપિ કુજ્ઝિત્વા ઓલોકનમત્તેન તં છારિકં કાતું સમત્થસ્સાપિ સીલપારમિં આવજ્જિત્વા સીલખણ્ડનભયેન ઈસકમ્પિ ચિત્તસ્સ વિકારાભાવો, ધનં લભાપેમીતિ વા તસ્સ ચિત્તાનુવત્તનં, સુભોગેન પુનાનીતસ્સ અકતઞ્ઞુનો મિત્તદુબ્ભિસ્સ નેસાદબ્રાહ્મણસ્સ સીલં અનધિટ્ઠહિત્વાપિ અકુજ્ઝનં, કાણારિટ્ઠેન કથિતં મિચ્છાવાદં ભિન્દિત્વા અનેકપરિયાયેન ધમ્મં ભાસિત્વા નાગપરિસાય સીલેસુ સમ્માદિટ્ઠિયઞ્ચ પતિટ્ઠાપનન્તિ એવમાદયો બોધિસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બા. તેનેતં વુચ્ચતિ – ''એવં અચ્છરિયા હેતે...પે॰... ધમ્મસ્સ અનુધમ્મતો''તિ.

ભૂરિદત્તચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. ચમ્પેય્યનાગચરિયાવણ્ણના

૨૦. તતિયે **ચમ્પેય્યકો**તિ અઙ્ગમગધરટ્ઠાનં અન્તરે ચમ્પા નામ નદી, તસ્સા હેટ્ઠા નાગભવનમ્પિ અવિદૂરભવત્તા ચમ્પા નામ, તત્થ જાતો નાગરાજા ચમ્પેય્યકો. **તદાપિ ધમ્મિકો આસિ**ન્તિ તસ્મિં ચમ્પેય્યનાગરાજકાલેપિ અહં ધમ્મચારી અહોસિં.

બોધિસત્તો હિ તદા ચમ્પાનાગભવને નિબ્બત્તિત્વા ચમ્પેય્યો નામ નાગરાજા અહોસિ, મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો. સો તત્થ નાગરજ્જં કારેન્તો દેવરાજભોગસમ્પત્તિસદિસઇસ્સરિયસમ્પત્તિં અનુભવન્તો પારમિપૂરણસ્સ અનોકાસભાવતો ''કિં મે ઇમાય તિરચ્છાનયોનિયા, ઉપોસથવાસં વસિત્વા ઇતો મુચ્ચિત્વા સમ્મદેવ પારમિયો પૂરેસ્સામી''તિ તતો પટ્ઠાય અત્તનો પાસાદેયેવ ઉપોસથકમ્મં કરોતિ. અલઙ્કતનાગમાણવિકા તસ્સ સન્તિકં આગચ્છન્તિ. સો ''ઇધ મે સીલસ્સ અન્તરાયો ભવિસ્સતી''તિ પાસાદતો નિક્ખમિત્વા ઉય્યાને નિસીદતિ. તત્રાપિ

તા આગચ્છન્તિ. સો ચિન્તેસિ – ‘‘ઇધ મે સીલસ્સ સંકિલેસો ભવિસ્સતિ, ઇતો નાગભવનતો નિક્ખમિત્વા મનુસ્સલોકં ગન્ત્વા ઉપોસથવાસં વસિસ્સામી’’તિ. સો તતો પટ્ઠાય ઉપોસથદિવસેસુ નાગભવના નિક્ખમિત્વા એકસ્સ પચ્ચન્તગામસ્સ અવિદૂરે મગ્ગસમીપે વમ્મિકમત્થકે ‘‘મમ ચમ્માદીહિ અત્થિકા ચમ્માદીનિ ગણ્હન્તુ, કીળાસપ્પં વા કાતુકામા કીળાસપ્પં કરોન્તૂ’’તિ સરીરં દાનમુખે વિસ્સજ્જેત્વા ભોગે આભુજિત્વા નિપન્નો ઉપોસથવાસં વસતિ ચાતુદ્દસિયં પઞ્ચદસિયઞ્ચ, પાટિપદે નાગભવનં ગચ્છતિ. તસ્સેવં ઉપોસથં કરોન્તસ્સ દીઘો અદ્ધા વીતિવત્તો.

અથ બોધિસત્તો સુમનાય નામ અત્તનો અગ્ગમહેસિયા ‘‘દેવ, ત્વં મનુસ્સલોકં ગન્ત્વા ઉપોસથં ઉપવસસિ, સો ચ સાસઙ્કો સપ્પટિભયો’’તિ વુત્તો મઙ્ગલપોક્ખરણિતીરે ઠત્વા ‘‘સચે મં, ભદ્દે, કોચિ પહરિત્વા કિલમેસ્સતિ, ઇમિસ્સા પોક્ખરણિયા ઉદકં આવિલં ભવિસ્સતિ. સચે સુપણ્ણો ગણ્હિસ્સતિ, ઉદકં પક્કુથિસ્સતિ. સચે અહિતુણ્ડિકો ગણ્હિસ્સતિ, ઉદકં લોહિતવણ્ણં ભવિસ્સતી’’તિ તીણિ નિમિત્તાનિ તસ્સા આચિક્ખિત્વા ચાતુદ્દસીઉપોસથં અધિટ્ઠાય નાગભવના નિક્ખમિત્વા તત્થ ગન્ત્વા વમ્મિકમત્થકે નિપજ્જિ સરીરસોભાય વમ્મિકં સોભયમાનો. સરીરઞ્હિસ્સ રજતદામં વિય સેતં અહોસિ, મત્થકો રત્તકમ્બલગેણ્ડુકો વિય, સરીરં નઙ્ગલસીસપ્પમાણં **ભૂરિદત્તકાલે** (જા॰ ૨.૨૨.૭૮૪ આદયો) પન ઊરુપ્પમાણં, **સઙ્ખપાલકાલે** (જા॰ ૨.૧૭.૧૪૩ આદયો) એકદોણિકનાવપ્પમાણં.

તદા એકો બારાણસિમાણવો તક્કસિલં ગન્ત્વા અલમ્પાયનમન્તં ઉગ્ગણ્હિત્વા તેન મગ્ગેન અત્તનો ગામં ગચ્છન્તો મહાસત્તં દિસ્વા ‘‘કિં મે તુચ્છહત્થેન ગામં ગન્તું, ઇમં નાગં ગહેત્વા ગામનિગમરાજધાનીસુ કીળાપેન્તો ધનં ઉપ્પાદેત્વાવ ગમિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા દિબ્બોસધાનિ ગહેત્વા દિબ્બમન્તં પરિવત્તેત્વા તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. દિબ્બમન્તં સુતકાલતો પટ્ઠાય મહાસત્તસ્સ કણ્ણેસુ તત્તસલાકાપવેસનકાલો વિય અહોસિ, મત્થકે સિખરેન અભિમન્થિયમાનો વિય. સો ‘‘કો નુ ખો એસો’’તિ ભોગન્તરતો સીસં ઉક્ખિપિત્વા ઓલોકેન્તો અહિતુણ્ડિકં દિસ્વા ચિન્તેસિ – ‘‘મમ વિસં ઉગ્ગતેજં, સચાહં કુજ્ઝિત્વા નાસાવાતં વિસ્સજ્જેસ્સામિ, એતસ્સ સરીરં ભુસમુટ્ઠિ વિય વિપ્પકિરિસ્સતિ, અથ મે સીલં ખણ્ડં ભવિસ્સતિ, ન નં ઓલોકેસ્સામી’’તિ. સો અક્ખીનિ નિમ્મીલેત્વા સીસં ભોગન્તરે ઠપેસિ. અહિતુણ્ડિકબ્રાહ્મણો ઓસધં ખાદિત્વા મન્તં પરિવત્તેત્વા ખેળં મહાસત્તસ્સ સરીરે ઓસિઞ્ચિ. ઓસધાનઞ્ચ મન્તસ્સ ચ આનુભાવેન ખેળેન ફુટ્ઠફુટ્ઠટ્ઠાને ફોટાનં ઉટ્ઠાનકાલો વિય અહોસિ.

અથ સો નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા આકડ્ઢિત્વા દીઘસો નિપજ્જાપેત્વા અજપદેન દણ્ડેન ઉપ્પીળેત્વા દુબ્બલં કત્વા સીસં દળ્હં ગહેત્વા નિપ્પીળેસિ. મહાસત્તો મુખં વિવરિ. અથસ્સ મુખે ખેળં ઓસિઞ્ચિત્વા ઓસધમન્તબલેન દન્તે ભિન્દિ. મુખં લોહિતસ્સ પૂરિ. મહાસત્તો અત્તનો સીલભેદભયેન એવરૂપં દુક્ખં અધિવાસેન્તો અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા ઓલોકનમત્તમ્પિ નાકાસિ. સોપિ ‘‘નાગરાજાનં દુબ્બલં કરિસ્સામી’’તિ નઙ્ગુટ્ઠતો પટ્ઠાય અટ્ઠીનિ સંચુણ્ણયમાનો વિય સકલસરીરં મદ્દિત્વા પટ્ટકવેઠનં નામ વેઠેસિ, તન્તમજ્જિતં નામ મજ્જિ, નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા દુસ્સપોથનં નામ પોથેસિ. મહાસત્તસ્સ સકલસરીરં લોહિતમક્ખિતં અહોસિ, સો મહાવેદનં અધિવાસેસિ.

અથસ્સ દુબ્બલભાવં ઞત્વા વલ્લીહિ પેળં કરિત્વા તત્થ નં પક્ખિપિત્વા પચ્ચન્તગામં નેત્વા મહાજનસ્સ મજ્ઝે કીળાપેસિ. નીલાદીસુ વણ્ણેસુ વટ્ટચતુરસ્સાદીસુ સણ્ઠાનેસુ અણુંથૂલાદીસુ પમાણેસુ યં યં બ્રાહ્મણો ઇચ્છતિ, મહાસત્તો તં તદેવ કત્વા નચ્ચતિ, ફણસતમ્પિ ફણસહસ્સમ્પિ કરોતિયેવ. મહાજનો પસીદિત્વા બહુધનમદાસિ. એકદિવસમેવ કહાપણસહસ્સઞ્ચેવ સહસ્સગ્ઘનિકે ચ પરિક્ખારે લભિ. બ્રાહ્મણો આદિતોવ ‘‘સહસ્સં લભિત્વા વિસ્સજ્જેસ્સામી’’તિ ચિન્તેસિ. તં પન ધનં લભિત્વા ‘‘પચ્ચન્તગામેયેવ તાવ મે એત્તકં ધનં લદ્ધં,

રાજરાજમહામત્તાનં દસ્સિતે કીવ બહું ધનં લભિસ્સામી''તિ સકટઞ્ચ સુખયાનકઞ્ચ ગહેત્વા સકટે પરિક્ખારે ઠપેત્વા સુખયાનકે નિસિન્નો ''મહન્તેન પરિવારેન મહાસત્તં ગામનિગમરાજધાનીસુ કીળાપેન્તો બારાણસિયં ઉગ્ગસેનરઞ્ઞો સન્તિકે કીળાપેત્વા વિસ્સજ્જેસ્સામી''તિ અગમાસિ. સો મણ્ડૂકે મારેત્વા નાગરઞ્ઞો દેતિ. નાગરાજા ''પુનપ્પુનં મં નિસ્સાય મારેસ્સતી''તિ ન ખાદતિ. અથસ્સ મધુલાજે અદાસિ. તેપિ ''સચાહં ગોચરં ગણ્હિસ્સામિ, અન્તોપેળાયમેવ મરણં ભવિસ્સતી''તિ ન ખાદતિ.

૨૧. બ્રાહ્મણો માસમત્તેન બારાણસિં પત્વા દ્વારગામકે તં કીળાપેન્તો બહુધનં લભિ. રાજાપિ નં પક્કોસાપેત્વા ''અમ્હાકમ્પિ કીળાપેહી''તિ આહ. ''સાધુ, દેવ, સ્વે પન્નરસે તુમ્હાકં કીળાપેસ્સામી''તિ આહ. રાજા ''સ્વે નાગરાજા રાજઙ્ગણે નચ્ચિસ્સતિ, મહાજનો સન્નિપતિત્વા પસ્સતૂ''તિ ભેરિં ચરાપેત્વા પુનદિવસે રાજઙ્ગણં અલઙ્કારાપેત્વા બ્રાહ્મણં પક્કોસાપેસિ. સો રતનપેળાય મહાસત્તં નેત્વા વિચિત્તત્થરે પેળં ઠપેત્વા નિસીદિ. રાજાપિ પાસાદા ઓરુય્હ મહાજનપરિવુતો રાજાસને નિસીદિ. બ્રાહ્મણો મહાસત્તં નીહરિત્વા નચ્ચાપેસિ. મહાસત્તો તેન ચિન્તિતચિન્તિતાકારં દસ્સેસિ. મહાજનો સકભાવેન સન્ધારેતું ન સક્કોતિ. ચેલુક્ખેપસહસ્સાનિ પવત્તન્તિ. બોધિસત્તસ્સ ઉપરિ રતનવસ્સં વસ્સિ. તેન વુત્તં ''**તદાપિ મં ધમ્મચારિ**''ન્તિઆદિ.

તત્થ **તદાપી**તિ યદાહં ચમ્પેય્યકો નાગરાજા હોમિ, તદાપિ. **ધમ્મચારિ**ન્તિ દસકુસલકમ્મપથધમ્મં એવ ચરતિ, ન અણુમત્તમ્પિ અધમ્મન્તિ ધમ્મચારી. **ઉપવુટ્ઠઉપોસથ**ન્તિ અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતસ્સ અરિયુપોસથસીલસ્સ રક્ખણવસેન ઉપવસિતઉપોસથં. **રાજદ્વારમ્હિ કીળતી**તિ બારાણસિયં ઉગ્ગસેનરઞ્ઞો ગેહદ્વારે કીળાપેતિ.

૨૨. યં યં સો વણ્ણં ચિન્તયીતિ સો અહિતુણ્ડિકબ્રાહ્મણો ''યં યં નીલાદિવણ્ણં હોતૂ''તિ ચિન્તેસિ. તેન વુત્તં ''નીલં વ પીતલોહિત''ન્તિ. તત્થ **નીલં વા**તિ **વા**-સદ્દો અનિયમત્થો, ગાથાસુખત્થં રસ્સં કત્વા વુત્તો, તેન વાસદ્દેન વુત્તાવસિટ્ઠં ઓદાતાદિવણ્ણવિસેસઞ્ચેવ વટ્ટાદિસણ્ઠાનવિસેસઞ્ચ અણુંથૂલાદિપમાણવિસેસઞ્ચ સઙ્ગણ્હાતિ. **તસ્સ ચિત્તાનુવત્તન્તો**તિ તસ્સ અહિતુણ્ડિકસ્સ ચિત્તં અનુવત્તન્તો. **ચિન્તિતસન્નિભો**તિ તેન ચિન્તિતચિન્તિતાકારેન પેક્ખજનસ્સ ઉપટ્ઠહામીતિ દસ્સેતિ.

૨૩. ન કેવલઞ્ચ તેન ચિન્તિતાકારદસ્સનં એવ મય્હં આનુભાવો. અપિ ચ **થલં કરેય્યમુદકં, ઉદકમ્પિ થલં કરે**તિ થલં મહાપથવિં ગહેત્વા ઉદકં, ઉદકમ્પિ ગહેત્વા પથવિં કાતું સક્કુણેય્યં એવં મહાનુભાવો ચ. **યદિહં તસ્સ કુપ્પેય્ય**ન્તિ તસ્સ અહિતુણ્ડિકસ્સ અહં યદિ કુજ્ઝેય્યં. **ખણેન છારિકં કરે**તિ કોધુપ્પાદક્ખણે એવ ભસ્મં કરેય્યં.

૨૪. એવં ભગવા તદા અત્તનો ઉપ્પજ્જનકાનત્થપટિબાહને સમત્થતં દસ્સેત્વા ઇદાનિ યેન અધિપ્પાયેન તં પટિબાહનં ન કતં, તં દસ્સેતું ''**યદિ ચિત્તવસી હેસ્સ**''ન્તિઆદિમાહ.

તસ્સત્થો – ''અયં અહિતુણ્ડિકો મં અતિવિય બાધતિ, ન મે આનુભાવં જાનાતિ, હન્દસ્સ મે આનુભાવં દસ્સેસ્સામી''તિ કુજ્ઝિત્વા ઓલોકનમત્તેનાપિ યદિ ચિત્તવસી અભવિસ્સં, અથ સો ભુસમુટ્ઠિ વિય વિપ્પકિરિસ્સતિ. અહં યથાસમાદિન્નતો **પરિહાયિસ્સામિ સીલતો**. તથા ચ સતિ **સીલેન પરિહીનસ્સ** ખણ્ડિતસીલસ્સ ય્વાયં મયા દીપઙ્કરદસબલસ્સ પાદમૂલતો પટ્ઠાય અભિપત્થિતો , **ઉત્તમત્થો** બુદ્ધભાવો સો **ન સિજ્ઝતિ**.

૨૫. કામં ભિજ્જતુયં કાયોતિ અયં ચાતુમહાભૂતિકો ઓદનકુમ્માસૂપચયો અનિચ્ચુચ્છાદનપરિમદ્દનભેદનવિદ્ધંસનધમ્મો કાયો કિઞ્ચાપિ ભિજ્જતુ વિનસ્સતુ, **ઇધેવ** ઇમસ્મિં એવ ઠાને

મહાવાતે ખિત્તભુસમુટ્ઠિ વિય વિપ્પકિરીયતુ, **નેવ સીલં પભિન્દેય્યં, વિકિરન્તે ભુસં વિયા**તિ સીલં પન ઉત્તમત્થસિદ્ધિયા હેતુભૂતં ઇમસ્મિં કળેવરે ભુસમુટ્ઠિ વિય વિપ્પકિરન્તેપિ નેવ ભિન્દેય્યં, કાયજીવિતેસુ નિરપેક્ખો હુત્વા સીલપારમિંયેવ પૂરેમીતિ ચિન્તેત્વા તં તાદિસં દુક્ખં તદા અધિવાસેસિન્તિ દસ્સેતિ.

અથ મહાસત્તસ્સ પન અહિતુણ્ડિકહત્થગતસ્સ માસો પરિપૂરિ, એત્તકં કાલં નિરાહારોવ અહોસિ. સુમના ‘‘અતિચિરાયતિ મે સામિકો, કો નુ ખો પવત્તી’’તિ પોક્ખરણિં ઓલોકેન્તી લોહિતવણ્ણં ઉદકં દિસ્વા ‘‘અહિતુણ્ડિકેન ગહિતો ભવિસ્સતી’’તિ ઞત્વા નાગભવના નિક્ખમિત્વા વમ્મિકસન્તિકં ગન્ત્વા મહાસત્તસ્સ ગહિતટ્ઠાનં કિલમિતટ્ઠાનઞ્ચ દિસ્વા રોદિત્વા કન્દિત્વા પચ્ચન્તગામં ગન્ત્વા પુચ્છિત્વા તં પવત્તિં સુત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા રાજદ્વારે આકાસે રોદમાના અટ્ઠાસિ. મહાસત્તો નચ્ચન્તોવ આકાસં ઉલ્લોકેન્તો તં દિસ્વા લજ્જિતો પેળં પવિસિત્વા નિપજ્જિ.

રાજા તસ્સ પેળં પવિટ્ઠકાલે ‘‘કિં નુ ખો કારણ’’ન્તિ ઇતો ચિતો ચ ઓલોકેન્તો તં આકાસે ઠિતં દિસ્વા ‘‘કા નુ ત્વ’’ન્તિ પુચ્છિત્વા તસ્સા નાગકઞ્ઞાભાવં સુત્વા ‘‘નિસ્સંસયં ખો નાગરાજા ઇમં દિસ્વા લજ્જિતો પેળં પવિટ્ઠો, અયઞ્ચ યથાદસ્સિતો ઇદ્ધાનુભાવો નાગરાજસ્સેવ , ન અહિતુણ્ડિકસ્સા’’તિ નિટ્ઠં ગન્ત્વા ‘‘એવં મહાનુભાવો અયં નાગરાજા, કથં નામ ઇમસ્સ હત્થં ગતો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અયં ધમ્મચારી સીલવા નાગરાજા, ચાતુદ્દસીપન્નરસીસુ ઉપોસથં ઉપવસન્તો અત્તનો સરીરં દાનમુખે નિય્યાતેત્વા મહામગ્ગસમીપે વમ્મિકમત્થકે નિપજ્જતિ, તત્થાયમેતેન ગહિતો, ઇમસ્સ દેવચ્છરાપટિભાગા અનેકસહસ્સા ઇત્થિયો, દેવલોકસમ્પત્તિસદિસા નાગભવનસમ્પત્તિ, અયં મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો સકલપથવિં પરિવત્તેતું સમત્થો, કેવલં ‘સીલં મે ભિજ્જિસ્સતી’તિ એવરૂપં વિપ્પકારં દુક્ખઞ્ચ અનુભોતી’’તિ ચ સુત્વા સંવેગપ્પત્તો તાવદેવ તસ્સ અહિતુણ્ડિકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ બહું ધનં મહન્તઞ્ચ યસં ઇસ્સરિયઞ્ચ દત્વા – ‘‘હન્દ, ભો, ઇમં નાગરાજાનં વિસ્સજ્જેહી’’તિ વિસ્સજ્જાપેસિ.

મહાસત્તો નાગવણ્ણં અન્તરધાપેત્વા માણવકવણ્ણેન દેવકુમારો વિય અટ્ઠાસિ. સુમનાપિ આકાસતો ઓતરિત્વા તસ્સ સન્તિકે અટ્ઠાસિ. નાગરાજા રઞ્ઞો અઞ્જલિં કત્વા ‘‘એહિ, મહારાજ, મય્હં નિવેસનં પસ્સિતું આગચ્છાહી’’તિ યાચિ. તેનાહ ભગવા –

‘‘મુત્તો ચમ્પેય્યકો નાગો, રાજાનં એતદબ્રવિ;
‘નમો તે કાસિરાજત્થુ, નમો તે કાસિવડ્ઢન;
અઞ્જલિં તે પગ્ગણ્હામિ, પસ્સેય્યં મે નિવેસન’’ન્તિ.

અથ રાજા તસ્સ નાગભવનગમનં અનુજાનિ. મહાસત્તો તં સપરિસં ગહેત્વા નાગભવનં નેત્વા અત્તનો ઇસ્સરિયસમ્પત્તિં દસ્સેત્વા કતિપાહં તત્થ વસાપેત્વા ભેરિં ચરાપેસિ – ‘‘સબ્બા રાજપરિસા યાવદિચ્છકં હિરઞ્ઞસુવણ્ણાદિકં ધનં ગણ્હતૂ’’તિ. રઞ્ઞો ચ અનેકેહિ સકટસતેહિ ધનં પેસેસિ. ‘‘મહારાજ, રઞ્ઞા નામ દાનં દાતબ્બં, સીલં રક્ખિતબ્બં, ધમ્મિકા રક્ખાવરણગુત્તિ સબ્બત્થ સંવિદહિતબ્બા’’તિ દસહિ રાજધમ્મકથાહિ ઓવદિત્વા વિસ્સજ્જેસિ. રાજા મહન્તેન યસેન નાગભવના નિક્ખમિત્વા બારાણસિમેવ ગતો. તતો પટ્ઠાય કિર જમ્બુદીપતલે હિરઞ્ઞસુવણ્ણં જાતં. મહાસત્તો સીલાનિ રક્ખિત્વા અન્વદ્ધમાસં ઉપોસથકમ્મં કત્વા સપરિસો સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

તદા અહિતુણ્ડિકો દેવદત્તો અહોસિ, સુમના રાહુલમાતા, ઉગ્ગસેનો સારિપુત્તત્થેરો, ચમ્પેય્યકો નાગરાજા લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ યથારહં સેસપારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. ઇધ બોધિસત્તસ્સ અચ્છરિયાનુભાવા હેટ્ઠા વુત્તનયા એવાતિ.

ચમ્પેય્યનાગચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. ચૂળબોધિચરિયાવણ્ણના

૨૬. ચતુત્થે **ચૂળબોધી**તિ મહાબોધિપરિબ્બાજકત્તભાવં ઉપાદાય ઇધ ''ચૂળબોધી''તિ સમઞ્ઞા આરોપિતા, ન પન ઇમસ્મિં એવ જાતકે (જા॰ ૧.૧૦.૪૯ આદયો) અત્તનો જેટ્ઠભાતિકાદિનો મહાબોધિસ્સ સમ્ભવતોતિ દટ્ઠબ્બં. **સુસીલવા**તિ સુટ્ઠુ સીલવા, સમ્પન્નસીલોતિ અત્થો. **ભવં દિસ્વાન ભયતો**તિ કામાદિભવં ભાયિતબ્બભાવેન પસ્સિત્વા. **નેક્ખમ્મ**ન્તિ એત્થ ચ-સદ્દસ્સ લોપો દટ્ઠબ્બો, તેન ''દિસ્વાના''તિ પદં આકડ્ઢીયતિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – જાતિજરાબ્યાધિમરણં અપાયદુક્ખં અતીતે વટ્ટમૂલકં દુક્ખં, અનાગતે વટ્ટમૂલકં દુક્ખં, પચ્ચુપ્પન્ને આહારપરિયેટ્ઠિમૂલકં દુક્ખન્તિ ઇમેસં અટ્ઠન્નં સંવેગવત્થૂનં પચ્ચવેક્ખણેન સબ્બમ્પિ કામાદિભેદં ભવં સંસારભયતો ઉપટ્ઠહમાનં દિસ્વા નિબ્બાનં તસ્સ ઉપાયભૂતા સમથવિપસ્સના તદુપાયભૂતા ચ પબ્બજ્જાતિ ઇદં તિવિધમ્પિ નેક્ખમ્મં અનુસ્સવાદિસિદ્ધેન ઞાણચક્ખુના તપ્પટિપક્ખતો દિસ્વા તાપસપબ્બજ્જૂપગમનેન અનેકાદીનવાકુલા ગહટ્ઠભાવા અભિનિક્ખમિત્વા ગતોતિ.

૨૭. **દુતિયિકા**તિ પોરાણદુતિયિકા, ગિહિકાલે પજાપતિભૂતા. **કનકસન્નિભા**તિ કઞ્ચનસન્નિભત્તચા. **વટ્ટે અનપેક્ખા**તિ સંસારે નિરાલયા. **નેક્ખમ્મં અભિનિક્ખમી**તિ નેક્ખમ્મત્થાય ગેહતો નિક્ખમિ, પબ્બજીતિ અત્થો.

૨૮. આલયન્તિ સત્તા એતેનાતિ આલયો, તણ્હા, તદભાવેન **નિરાલયા**. તતો એવ ઞાતીસુ તણ્હાબન્ધનસ્સ છિન્નત્તા **છિન્નબન્ધુ**. એવં ગિહિબન્ધનાભાવં દસ્સેત્વા ઇદાનિ પબ્બજિતાનમ્પિ કેસઞ્ચિ યં હોતિ બન્ધનં , તસ્સાપિ અભાવં દસ્સેતું ''**અનપેક્ખા કુલે ગણે**''તિ વુત્તં. તત્થ **કુલે**તિ ઉપટ્ઠાકકુલે. **ગણે**તિ તાપસગણે, સેસા બ્રહ્મચારિનોતિ વુચ્ચન્તિ. **ઉપાગમુ**ન્તિ ઉભોપિ મયં ઉપાગમિમ્હા.

૨૯. **તત્થા**તિ બારાણસિસામન્તે. **નિપકા**તિ પઞ્ઞવન્તો. **નિરાકુલે**તિ જનસઞ્ચારરહિતત્તા જનેહિ અનાકુલે, **અપ્પસદ્દે**તિ મિગપક્ખીનં ઉટ્ઠાપનતો તેસં વસ્સિતસદ્દેનાપિ વિરહિતત્તા અપ્પસદ્દે. **રાજુય્યાને વસામુભો**તિ બારાણસિરઞ્ઞો ઉય્યાને મયં ઉભો જના તદા વસામ.

તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા – અતીતે ઇમસ્મિં એવ ભદ્દકપ્પે બોધિસત્તો બ્રહ્મલોકતો ચવિત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં કાસિગામે એકસ્સ મહાવિભવસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્સ નામગ્ગહણસમયે ''બોધિકુમારો''તિ નામં કરિંસુ. વયપ્પત્તકાલે પનસ્સ તક્કસિલં ગન્ત્વા સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા પચ્ચાગતસ્સ અનિચ્છમાનકસ્સેવ માતાપિતરો સમજાતિકં કુલકુમારિકં આનેસું. સાપિ બ્રહ્મલોકચુતાવ ઉત્તમરૂપધરા દેવચ્છરાપટિભાગા. તેસં અનિચ્છમાનાનં એવ અઞ્ઞમઞ્ઞં આવાહવિવાહં કરિંસુ. ઉભિન્નમ્પિ પન નેસં કિલેસમુદાચારો ન ભૂતપુબ્બો, સારાગવસેન અઞ્ઞમઞ્ઞં ઓલોકનમ્પિ નાહોસિ, કા પન કથા ઇતરસંસગ્ગે. એવં પરિસુદ્ધસીલા અહેસું.

અપરભાગે મહાસત્તો માતાપિતૂસુ કાલંકતેસુ તેસં સરીરકિચ્ચં કત્વા તં પક્કોસાપેત્વા ‘‘ભદ્દે, ત્વં ઇમં અસીતિકોટિધનં ગહેત્વા સુખેન જીવાહી’’તિ આહ. ‘‘ત્વં પન અય્યપુત્તા’’તિ? ‘‘મય્હં ધનેન કિચ્ચં નત્થિ, પબ્બજિસ્સામી’’તિ. ‘‘કિં પન પબ્બજ્જા ઇત્થીનમ્પિ ન વટ્ટતી’’તિ? ‘‘વટ્ટતિ, ભદ્દે’’તિ. ‘‘તેન હિ મય્હમ્પિ ધનેન કિચ્ચં નત્થિ, અહમ્પિ પબ્બજિસ્સામી’’તિ. તે ઉભોપિ સબ્બં વિભવં પરિચ્ચજિત્વા મહાદાનં દત્વા નિક્ખમિત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા પબ્બજિત્વા ઉઞ્છાચરિયાય ફલાફલેહિ યાપેન્તા પબ્બજ્જાસુખેનેવ દસ સંવચ્છરાનિ વસિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય જનપદચારિકં ચરન્તા અનુપુબ્બેન બારાણસિં પત્વા રાજુય્યાને વસિંસુ. તેન વુત્તં ‘‘રાજુય્યાને વસામુભો’’તિ.

૩૦. અથેકદિવસં રાજા ઉય્યાનકીળં ગતો. ઉય્યાનસ્સ એકપસ્સે પબ્બજ્જાસુખેન વીતિનામેન્તાનં તેસં સમીપટ્ઠાનં ગન્ત્વા પરમપાસાદિકં ઉત્તમરૂપધરં પરિબ્બાજિકં ઓલોકેન્તો કિલેસવસેન પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા બોધિસત્તં ‘‘અયં તે પરિબ્બાજિકા કિં હોતી’’તિ પુચ્છિ. તેન ‘‘ન ચ કિઞ્ચિ હોતિ, કેવલં એકપબ્બજ્જાય પબ્બજિતા, અપિ ચ ખો પન ગિહિકાલે પાદપરિચારિકા અહોસી’’તિ વુત્તે રાજા ‘‘અયં કિરેતસ્સ ન કિઞ્ચિ હોતિ, અપિ ચ ખો પનસ્સ ગિહિકાલે પાદપરિચારિકા અહોસિ, યંનૂનાહં ઇમં અન્તેપુરં પવેસેય્યં, તેનેવસ્સ ઇમિસ્સા પટિપત્તિં જાનિસ્સામી’’તિ અન્ધબાલો તત્થ અત્તનો પટિબદ્ધચિત્તં નિવારેતું અસક્કોન્તો અઞ્ઞતરં પુરિસં આણાપેસિ ‘‘ઇમં પરિબ્બાજિકં રાજનિવેસનં નેહી’’તિ.

સો તસ્સ પટિસ્સુણિત્વા ‘‘અધમ્મો લોકે વત્તતી’’તિઆદીનિ વત્વા પરિદેવમાનં એવ તં આદાય પાયાસિ. બોધિસત્તો તસ્સા પરિદેવનસદ્દં સુત્વા એકવારં ઓલોકેત્વા પુન ન ઓલોકેસિ. ‘‘સચે પનાહં વારેસ્સામિ, તેસુ ચિત્તં પદોસેત્વા મય્હં સીલસ્સ અન્તરાયો ભવિસ્સતી’’તિ સીલપારમિંયેવ આવજ્જેન્તો નિસીદિ. તેન વુત્તં ‘‘**ઉય્યાનદસ્સનં ગન્ત્વા, રાજા અદ્દસ બ્રાહ્મણિ**’’ન્તિઆદિ.

તત્થ **તુય્હેસા કા કસ્સ ભરિયા**તિ તુય્હં તવ એસા કા, કિં ભરિયા, ઉદાહુ ભગિની વા સમાના કસ્સ અઞ્ઞસ્સ ભરિયા.

૩૧. **ન મય્હં ભરિયા એસા**તિ કામઞ્ચેસા મય્હં ગિહિકાલે ભરિયા અહોસિ, પબ્બજિતકાલતો પટ્ઠાય ન મય્હં ભરિયા એસા, નાપિ અહં એતિસ્સા સામિકો, કેવલં પન સહધમ્મા એકસાસની, અહમ્પિ પરિબ્બાજકો અયમ્પિ પરિબ્બાજિકાતિ સમાનધમ્મા પરિબ્બાજકસાસનેન એકસાસની, સબ્રહ્મચારિનીતિ અત્થો.

૩૨. **તિસ્સા સારત્તગધિતો**તિ કામરાગેન સારત્તો હુત્વા પટિબદ્ધો. **ગાહાપેત્વાન ચેટકે**તિ ચેટકેહિ ગણ્હાપેત્વા ચેટકે વા અત્તનો રાજપુરિસે આણાપેત્વા તં પરિબ્બાજિકં ગણ્હાપેત્વા. **નિપ્પીળયન્તો બલસા**તિ તં અનિચ્છમાનં એવ આકડ્ઢનપરિકડ્ઢનાદિના નિપ્પીળયન્તો બાધેન્તો, તથાપિ અગચ્છન્તિં બલસા બલક્કારેન રાજપુરિસેહિ ગણ્હાપેત્વા અત્તનો અન્તેપુરં પવેસેસિ.

૩૩. **ઓદપત્તકિયા**તિ ઉદકપત્તં આમસિત્વા ગહિતભરિયા ઓદપત્તિકા નામ, ઇદં વચનં પુરાણદુતિયિકાભાવેન ઉપલક્ખણમત્તં દટ્ઠબ્બં , સા પનસ્સ બ્રાહ્મણવિવાહવસેન માતાપિતૂહિ સમ્પટિપાદિતા, ‘‘ઓદપત્તકિયા’’તિ ચ ભાવેનભાવલક્ખણે ભુમ્મં. **સહજા**તિ પબ્બજ્જાજાતિવસેન સહજાતા, તેનેવાહ ‘‘**એકસાસની**’’તિ. ‘‘એકસાસની’’તિ ચ ઇદં ભુમ્મત્થે પચ્ચત્તં, એકસાસનિયાતિ અત્થો. **નયન્તિયા**તિ નીયન્તિયા. **કોપો મે ઉપપજ્જથા**તિ અયં તે ગિહિકાલે ભરિયા બ્રાહ્મણી સીલવતી, પબ્બજિતકાલે ચ સબ્રહ્મચારિનીભાવતો

સહજાતા ભગિની, સા તુય્હં પુરતો બલક્કારેન આકડ્ઢિત્વા નીયતિ. ''બોધિબ્રાહ્મણ, કિં તે પુરિસભાવ''ન્તિ પુરિસમાનેન ઉસ્સાહિતો ચિરકાલસયિતો વમ્મિકબિલતો કેનચિ પુરિસેન ઘટ્ટિતો ''સુસૂ''તિ ફણં કરોન્તો આસિવિસો વિય મે ચિત્તતો કોપો સહસા વુટ્ઠાસિ.

૩૪-૫. સહકોપે સમુપ્પન્નેતિ કોપુપ્પત્તિયા સહ, તસ્સ ઉપ્પત્તિસમનન્તરમેવાતિ અત્થો. **સીલબ્બતમનુસ્સરિ**ન્તિ અત્તનો સીલપારમિં આવજ્જેસિં. **તત્થેવ કોપં નિગ્ગણ્હિ**ન્તિ તસ્મિં એવ આસને યથાનિસિન્નોવ તં કોપં નિવારેસિં. **નાદાસિં વડ્ઢિતૂપરી**તિ તતો એકવારુપ્પત્તિતો ઉપરિ ઉદ્ધં વડ્ઢિતું ન અદાસિં. ઇદં વુત્તં હોતિ – કોપે ઉપ્પન્નમત્તે એવ ''નનુ ત્વં, બોધિપરિબ્બાજક, સબ્બપારમિયો પૂરેત્વા સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં પટિવિજ્ઝિતુકામો, તસ્સ તે કિમિદં સીલમત્તેપિ ઉપક્ખલનં, તયિદં ગુન્નં ખુરમત્તોદકે ઓસીદન્તસ્સ મહાસમુદ્દસ્સ પરતીરં ગણ્હિતુકામતા વિય હોતી''તિ અત્તાનં પરિભાસિત્વા પટિસઙ્ખાનબલેન તસ્મિં એવ ખણે કોપં નિગ્ગહેત્વા પુન ઉપ્પજ્જનવસેનસ્સ વડ્ઢિતું ન અદાસિન્તિ. તેનેવાહ ''**યદિ નં બ્રાહ્મણિ**''ન્તિઆદિ.

તસ્સત્થો – તં પરિબ્બાજિકં બ્રાહ્મણિં સો રાજા વા અઞ્ઞો વા કોચિ તિણ્હાયપિ નિસિતાય સત્તિયા કોટ્ટેય્ય, ખણ્ડાખણ્ડિકં યદિ છિન્દેય્ય, એવં સન્તેપિ સીલં અત્તનો સીલપારમિં નેવ ભિન્દેય્યં. કસ્મા? બોધિયા એવ કારણા, સબ્બત્થ અખણ્ડિતસીલેનેવ સક્કા સમ્માસમ્બોધિં પાપુણિતું, ન ઇતરેનાતિ.

૩૬. ન મે સા બ્રાહ્મણી દેસ્સાતિ સા બ્રાહ્મણી જાતિયા ગોત્તેન કુલપ્પદેસેન આચારસમ્પત્તિયા ચિરપરિચયેન પબ્બજ્જાદિગુણસમ્પત્તિયા ચાતિ સબ્બપ્પકારેન ન મે દેસ્સા ન અપ્પિયા, એતિસ્સા મમ અપ્પિયભાવો કોચિ નત્થિ. **નપિ મે બલં ન વિજ્જતી**તિ મય્હમ્પિ બલં ન ન વિજ્જતિ, અત્થિ એવ. અહં નાગબલો થામસમ્પન્નો, ઇચ્છમાનો સહસા વુટ્ઠહિત્વા તં આકડ્ઢન્તે પુરિસે નિપ્પોથેત્વા તં ગહેત્વા યથિચ્છિતટ્ઠાનં ગન્તું સમત્થોતિ દસ્સેતિ. **સબ્બઞ્ઞુતં પિયં મય્હ**ન્તિ તતો પરિબ્બાજિકતો સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણમેવ મય્હં પિયં. **તસ્મા સીલાનુરક્ખિસ્સ**ન્તિ તેન કારણેન સીલમેવ અનુરક્ખિસ્સં.

અથ સો રાજા ઉય્યાને પપઞ્ચં અકત્વાવ સીઘતરં ગન્ત્વા તં પરિબ્બાજિકં પક્કોસાપેત્વા મહન્તેન યસેન નિમન્તેસિ. સા યસસ્સ અગુણં પબ્બજ્જાય ગુણં અત્તનો બોધિસત્તસ્સ ચ મહન્તં ભોગક્ખન્ધં પહાય સંવેગેન પબ્બજિતભાવઞ્ચ કથેસિ. રાજા કેનચિ પરિયાયેન તસ્સા મનં અલભન્તો ચિન્તેસિ – ''અયં પરિબ્બાજિકા સીલવતી કલ્યાણધમ્મા, સોપિ પરિબ્બાજકો ઇમાય આકડ્ઢિત્વા નીયમાનાય ન કિઞ્ચિ વિપ્પકારં દસ્સેસિ, સબ્બત્થ નિરપેક્ખચિત્તો, ન ખો પન મેતં પતિરૂપં, યં એવરૂપેસુ ગુણવન્તેસુ વિપ્પકારો, યંનૂનાહં ઇમં પરિબ્બાજિકં ગહેત્વા ઉય્યાનં ગન્ત્વા ઇમં, તઞ્ચ પરિબ્બાજકં ખમાપેય્ય''ન્તિ? એવં પન ચિન્તેત્વા ''પરિબ્બાજિકં ઉય્યાનં આનેથા''તિ પુરિસે આણાપેત્વા સયં પઠમતરં ગન્ત્વા બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિ – ''ભો પબ્બજિત, કિં મયા તાય પરિબ્બાજિકાય નીયમાનાય કોપો તે ઉપ્પજ્જિત્થા''તિ. મહાસત્તો આહ –

> ''ઉપ્પજ્જિ મે ન મુચ્ચિત્થ, ન મે મુચ્ચિત્થ જીવતો;
> રજંવ વિપુલા વુટ્ઠિ, ખિપ્પમેવ નિવારયિ''ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૫૨);

તં સુત્વા રાજા ''કિં નુ ખો એસ કોપમેવ સન્ધાય વદતિ, ઉદાહુ અઞ્ઞં કિઞ્ચિ સિપ્પાદિક''ન્તિ ચિન્તેત્વા પુન પુચ્છિ –

‘‘કિં તે ઉપ્પજ્જિ નો મુચ્ચિ, કિં તે નો મુચ્ચિ જીવતો;
રજંવ વિપુલા વુટ્ઠિ, કતમં તં નિવારયી’’તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૫૩);

તત્થ **ઉપ્પજ્જી**તિ એકવારં ઉપ્પજ્જિ, ન પુન ઉપ્પજ્જિ. **ન મુચ્ચિત્થા**તિ કાયવચીવિકારુપ્પાદનવસેન પન ન મુચ્ચિત્થ, ન નં બહિ પવત્તિતું વિસ્સજ્જેસિન્તિ અત્થો. **રજંવ વિપુલા વુટ્ઠી**તિ યથા નામ ગિમ્હાનં પચ્છિમે માસે ઉપ્પન્નં રજં વિપુલા અકાલવુટ્ઠિધારા ઠાનસો નિવારેતિ, એવં તં વૂપસમેન્તો **નિવારયિં**, નિવારેસિન્તિ અત્થો.

અથસ્સ મહાપુરિસો નાનપ્પકારેન કોધે આદીનવં પકાસેન્તો –

‘‘યમ્હિ જાતે ન પસ્સતિ, અજાતે સાધુ પસ્સતિ;
સો મે ઉપ્પજ્જિ નો મુચ્ચિ, કોધો દુમ્મેધગોચરો.

‘‘યેન જાતેન નન્દન્તિ, અમિત્તા દુક્ખમેસિનો;
સો મે ઉપ્પજ્જિ નો મુચ્ચિ, કોધો દુમ્મેધગોચરો.

‘‘યસ્મિઞ્ચ જાયમાનમ્હિ, સદત્થં નાવબુજ્ઝતિ;
સો મે ઉપ્પજ્જિ નો મુચ્ચિ, કોધો દુમ્મેધગોચરો.

‘‘યેનાભિભૂતો કુસલં જહાતિ, પરક્કરે વિપુલઞ્ચાપિ અત્થં;
સ ભીમસેનો બલવા પમદ્દી, કોધો મહારાજા ન મે અમુચ્ચથ.

‘‘કટ્ઠસ્મિં મન્થમાનસ્મિં, પાવકો નામ જાયતિ;
તમેવ કટ્ઠં ડહતિ, યસ્મા સો જાયતે ગિનિ.

‘‘એવં મન્દસ્સ પોસસ્સ, બાલસ્સ અવિજાનતો;
સારમ્ભા જાયતે કોધો, સપિ તેનેવ ડય્હતિ.

‘‘અગ્ગીવ તિણકટ્ઠસ્મિં, કોધો યસ્સ પવડ્ઢતિ;
નિહીયતિ તસ્સ યસો, કાળપક્ખેવ ચન્દિમા.

‘‘અનિન્ધો ધૂમકેતૂવ, કોધો યસ્સૂપસમ્મતિ;
આપૂરતિ તસ્સ યસો, સુક્કપક્ખેવ ચન્દિમા’’તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૫૪-૬૧) –

ઇમાહિ ગાથાહિ ધમ્મં દેસેસિ.

તત્થ **ન પસ્સતી**તિ અત્તત્થમ્પિ ન પસ્સતિ, પગેવ પરત્થં. **સાધુ પસ્સતી**તિ અત્તત્થં પરત્થં ઉભયત્થઞ્ચ સમ્મદેવ પસ્સતિ. **દુમ્મેધગોચરો**તિ નિપ્પઞ્ઞાનં વિસયભૂતો, નિપ્પઞ્ઞો વા ગોચરો આહારો ઇન્ધનં એતસ્સાતિ દુમ્મેધગોચરો. **દુક્ખમેસિનો**તિ દુક્ખં ઇચ્છન્તા. **સદત્થન્તિ** અત્તનો અત્થં વુડ્ઢિં. **પરક્કરે**તિ અપનેય્ય વિનાસેય્ય. **સભીમસેનો**તિ સો ભીમાય ભયજનનિયા મહતિયા કિલેસસેનાય સમન્નાગતો. **પમદ્દી**તિ બલવભાવેન સત્તે

પમદ્દનસીલો. **ન મે અમુચ્ચથા**તિ મમ સન્તિકા મોક્ખં ન લભિ, અબ્ભન્તરે એવ દમિતો, નિબ્બિસેવનો કતોતિ અત્થો. ખીરં વિય વા મુહુત્તં દધિભાવેન ચિત્તેન પતિટ્ઠહિત્થાતિપિ અત્થો.

મન્થમાનસ્મિન્તિ અરણિસહિતે મથિયમાને. ''મથમાનસ્મિ''ન્તિપિ પાઠો. **યસ્મા**તિ યતો કટ્ઠા . **ગિની**તિ અગ્ગિ. **બાલસ્સ અવિજાનતો**તિ બાલસ્સ અજાનન્તસ્સ. **સારમ્ભા જાયતે**તિ કરણુત્તરિયકરણલક્ખણા સારમ્ભા અરણિમન્થનતો વિય પાવકો કોધો જાયતે. **સપિ તેનેવા**તિ સોપિ બાલો તેનેવ કોધેન કટ્ઠં વિય અગ્ગિના ડય્હતિ. **અનિન્ધો ધૂમકેતૂવા**તિ અનિન્ધનો અગ્ગિ વિય. **તસ્સા**તિ તસ્સ અધિવાસનખન્તિયા સમન્નાગતસ્સ પુગ્ગલસ્સ **સુક્કપક્ખે** ચન્દો વિય લદ્ધો, **યસો** અપરાપરં **આપૂરતી**તિ.

રાજા મહાસત્તસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા મહાપુરિસં પરિબ્બાજિકમ્પિ રાજગેહતો આગતં ખમાપેત્વા ''તુમ્હે પબ્બજ્જાસુખં અનુભવન્તા ઇધેવ ઉય્યાને વસથ, અહં વો ધમ્મિકં રક્ખાવરણગુત્તિં કરિસ્સામી''તિ વત્વા વન્દિત્વા પક્કામિ. તે ઉભોપિ તત્થેવ વસિંસુ. અપરભાગે પરિબ્બાજિકા કાલમકાસિ. બોધિસત્તો હિમવન્તં પવિસિત્વા ઝાનાભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકપરાયનો અહોસિ.

તદા પરિબ્બાજિકા રાહુલમાતા અહોસિ, રાજા આનન્દત્થેરો, બોધિપરિબ્બાજકો લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ યથારહં સેસપારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તથા મહન્તં ભોગક્ખન્ધં મહન્તઞ્ચ ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય મહાભિનિક્ખમનસદિસં ગેહતો નિક્ખમનં, તથા નિક્ખમિત્વા પબ્બજિતસ્સ બહુજનસમ્મતસ્સ સતો પરમપ્પિચ્છતાય કુલેસુ ચ ગણેસુ ચ અલગ્ગતા, અચ્ચન્તમેવ લાભસક્કારજિગુચ્છાય પવિવેકાભિરતિ, અતિસયવતી ચ અભિસલ્લેખવુત્તિ, તથારૂપાય સીલવતિયા કલ્યાણધમ્માય પરિબ્બાજિકાય અનનુઞ્ઞાતા અત્તનો પુરતો બલક્કારેન પરામસિયમાનાય સીલપારમિં આવજ્જેત્વા વિકારાનાપત્તિ, કતાપરાધે ચ તસ્મિં રાજિનિ ઉપગતે હિતચિત્તતં મેત્તચિત્તતં ઉપટ્ઠપેત્વા દિટ્ઠધમ્મિકસમ્પરાયિકેહિ સમનુસાસનન્તિ એવમાદયો ઇધ મહાપુરિસસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બા. તેનેતં વુચ્ચતિ ''એવં અચ્છરિયા હેતે...પે॰... ધમ્મસ્સ અનુધમ્મતો''તિ.

ચૂળબોધિચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. મહિંસરાજચરિયાવણ્ણના

૩૭. પઞ્ચમે **મહિંસો પવનચારકો**તિ મહાવનચારી વનમહિંસો **યદા હોમી**તિ યોજના. **પવડ્ઢકાયો**તિ વયસમ્પત્તિયા અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનઞ્ચ થૂલભાવેન અભિવડ્ઢકાયો. **બલવા**તિ મહાબલો થામસમ્પન્નો. **મહન્તો**તિ વિપુલસરીરો. હત્થિકલભપ્પમાણો કિર તદા બોધિસત્તસ્સ કાયો હોતિ. **ભીમદસ્સનો**તિ મહાસરીરતાય વનમહિંસજાતિતાય ચ સીલં અજાનન્તાનં ભયં જનનતો ભયાનકદસ્સનો.

૩૮. **પબ્ભારે**તિ ઓલમ્બકસિલાકુચ્છિયં. **દકાસયે**તિ જલાસયસમીપે. **હોતેત્થ ઠાન**ન્તિ એત્થ મહાવને યો **કોચિ** પદેસો વનમહિંસાનં તિટ્ઠનટ્ઠાનં હોતિ. **તહિં તહિ**ન્તિ તત્થ તત્થ.

૩૯. **વિચરન્તો**તિ વિહારફાસુકં વીમંસિતું વિચરન્તો. **ઠાનં અદ્દસ ભદ્દક**ન્તિ એવં વિચરન્તો તસ્મિં મહારઞ્ઞે ભદ્દકં મય્હં ફાસુકં રુક્ખમૂલટ્ઠાનં અદ્દક્ખિં. દિસ્વા ચ **તં ઠાનં ઉપગન્ત્વાન, તિટ્ઠામિ ચ સયામિ ચ** ગોચરં ગહેત્વા

દિવા તં રુક્ખમૂલટ્ઠાનં ગન્ત્વા ઠાનસયનેહિ વીતિનામેમીતિ દસ્સેતિ.

૪૦. તદા કિર બોધિસત્તો હિમવન્તપ્પદેસે મહિંસયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો થામસમ્પન્નો મહાસરીરો હત્થિકલભપ્પમાણો પબ્બતપાદપબ્ભારગિરિદુગ્ગવનઘટાદીસુ વિચરન્તો એકં ફાસુકં મહારુક્ખમૂલં દિસ્વા ગોચરં ગહેત્વા દિવા તત્થ વસતિ. અથેકો લોલમક્કટો રુક્ખા ઓતરિત્વા મહાસત્તસ્સ પિટ્ઠિં અભિરુહિત્વા ઉચ્ચારપસ્સાવં કત્વા સિઙ્ગેસુ ગણ્હિત્વા ઓલમ્બન્તો નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા દોલાયન્તો કીળિ. બોધિસત્તો ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસમ્પદાય તં તસ્સ અનાચારં ન મનસાકાસિ. મક્કટો પુનપ્પુનં તથેવ કરોતિ. તેન વુત્તં "**અથેત્થ કપિ માગન્ત્વા**"તિઆદિ.

તત્થ **કપિ માગન્ત્વા**તિ કપિ આગન્ત્વા, મ-કારો પદસન્ધિકરો. **પાપો**તિ લામકો. **અનરિયો**તિ અનયે ઇરિયનેન અયે ચ ન ઇરિયનેન અનરિયો, નિહીનાચારોતિ અત્થો. **લહૂ**તિ લોલો. **ખન્ધે**તિ ખન્ધપ્પદેસે. **મુત્તેતી**તિ પસ્સાવં કરોતિ. **ઓહદેતી**તિ કરીસં ઓસ્સજ્જતિ. **તન્તિ** તં મં, તદા મહિંસભૂતં મં.

૪૧. **સકિમ્પિ દિવસ**ન્તિ એકદિવસમ્પિ દૂસેતિ મં સબ્બકાલમ્પિ. તેનાહ ''દૂસેતિ મં સબ્બકાલ''ન્તિ. ન કેવલઞ્ચ દુતિયતતિયચતુત્થદિવસમત્તં, અથ ખો સબ્બકાલમ્પિ મં પસ્સાવાદીહિ દૂસેતિ. યદા યદા મુત્તાદીનિ કાતુકામો, તદા તદા મય્હમેવ ઉપરિ કરોતીતિ દસ્સેતિ. **ઉપદ્દુતો**તિ બાધિતો, તેન સિઙ્ગેસુ ઓલમ્બનાદિના મુત્તાદિઅસુચિમક્ખણેન તસ્સ ચ અપહરણત્થં અનેકવારં સિઙ્ગકોટીહિ વાલગ્ગેન ચ અનેકવારં કદ્દમપંસુમિસ્સકં ઉદકં સિઞ્ચિત્વા ધોવનેન ચ નિપ્પીળિતો હોમીતિ અત્થો.

૪૨. **યક્ખો**તિ તસ્મિં રુક્ખે અધિવત્થા દેવતા. **મં ઇદમબ્રવી**તિ રુક્ખક્ખન્ધે ઠત્વા ''મહિંસરાજ, કસ્મા ઇમસ્સ દુટ્ઠમક્કટસ્સ અવમાનં સહસી''તિ ઇમમત્થં પકાસેન્તો **નાસેહેતં છવં પાપં , સિઙ્ગેહિ ચ ખુરેહિ ચા**તિ ઇદં વચનં મં અભાસિ.

૪૩. **એવં વુત્તે તદા યક્ખે**તિ તદા તસ્મિં કાલે તસ્મિં યક્ખે એવં વુત્તે સતિ. **અહં તં ઇદમબ્રવિ**ન્તિ અહં તં યક્ખં ઇદં ઇદાનિ વક્ખમાનં અબ્રવિં અભાસિં. **કુણપેના**તિ કિલેસાસુચિપગ્ઘરણેન સુચિજાતિકાનં સાધૂનં પરમજિગુચ્છનીયતાય અતિદુગ્ગન્ધવાયનેન ચ કુણપસદિસતાય કુણપેન. **પાપેના**તિ પાણાતિપાતપાપેન. **અનરિયેના**તિ અનરિયાનં અસાધૂનં માગવિકનેસાદાદીનં હીનપુરિસાનં ધમ્મત્તા અનરિયેન, **કિં** કેન કારણેન, **ત્વં** દેવતે **મં મક્ખેસિ**, અયુત્તં તયા વુત્તં મં પાપે નિયોજેન્તિયાતિ દસ્સેતિ.

૪૪. ઇદાનિ તસ્મિં પાપધમ્મે આદીનવં પકાસેન્તો "**યદિહ**"ન્તિઆદિમાહ. તસ્સત્થો – ભદ્દે દેવતે, અહં તસ્સ યદિ કુજ્ઝેય્યં, તતોપિ લામકતરો ભવેય્યં. યેન હિ અધમ્મચરણેન સો બાલમક્કટો નિહીનો નામ જાતો, સચે પનાહં તતોપિ બલવતરં પાપધમ્મં ચરેય્યં, નનુ તેન તતો પાપતરો ભવેય્યં, અટ્ઠાનઞ્ચેતં યદિહં ઇધલોકપરલોકં તદુત્તરિ ચ જાનિત્વા ઠિતો એકન્તેનેવ પરહિતાય પટિપન્નો એવરૂપં પાપધમ્મં ચરેય્યન્તિ. કિઞ્ચ ભિય્યો – **સીલઞ્ચ મે પભિજ્જેય્યા**તિ અહઞ્ચેવ ખો પન એવરૂપં પાપં કરેય્યં, મય્હં સીલપારમી ખણ્ડિતા સિયા. **વિઞ્ઞૂ ચ ગરહેય્યુ મ**ન્તિ પણ્ડિતા ચ દેવમનુસ્સા મં ગરહેય્યું ''પસ્સથ, ભો, અયં બોધિસત્તો બોધિપરિયેસનં ચરમાનો એવરૂપં પાપં અકાસી''તિ.

૪૫. **હીળિતા જીવિતા વાપી**તિ વા-સદ્દો અવધારણે. એવં વિઞ્ઞૂહિ હીળિતા ગરહિતા જીવિતાપિ **પરિસુદ્ધેન** પરિસુદ્ધસીલેન હુત્વા **મતં** વા મરણમેવ વરં ઉત્તમં સેય્યો. **ક્યાહં જીવિતહેતુપિ , કાહામિ પરહેઠન**ન્તિ એવં

જાનન્તો ચ અહં મય્હં જીવિતનિમિત્તમ્પિ પરસત્તવિહિંસનં કિં કાહામિ કિં કરિસ્સામિ, એતસ્સ કરણે કારણં નત્થીતિ અત્થો.

અયં પન અઞ્ઞેપિ મં વિય મઞ્ઞમાનો એવં અનાચારં કરિસ્સતિ, તતો યેસં ચણ્ડમહિંસાનં એવં કરિસ્સતિ, તે એવ એતં વધિસ્સન્તિ, સા એતસ્સ અઞ્ઞેહિ મારણા મય્હં દુક્ખતો ચ પાણાતિપાततો ચ મુત્તિ ભવિસ્સતીતિ આહ. તેન વુત્તં –

૪૬. ''મમેવાયં મઞ્ઞમાનો, અઞ્ઞેપેવં કરિસ્સતિ;
તેવ તસ્સ વધિસ્સન્તિ, સા મે મુત્તિ ભવિસ્સતી''તિ.

તત્થ **મમેવાય**ન્તિ મં વિય અયં. **અઞ્ઞેપી**તિ અઞ્ઞેસમ્પિ. સેસં વુત્તત્થમેવ.

૪૭. હીનમજ્ઝિમઉક્કટ્ઠેતિ હીને ચ મજ્ઝિમે ચ ઉક્કટ્ઠે ચ નિમિત્તભૂતે. **સહન્તો અવમાનિત**ન્તિ વિભાગં અકત્વા તેહિ પવત્તિતં અવમાનં પરિભવં સહન્તો ખમન્તો. **એવં લભતિ સપ્પઞ્ઞો**તિ એવં હીનાદીસુ વિભાગં અકત્વા ખન્તિમેત્તાનુદ્દયં ઉપટ્ઠપેત્વા તદપરાધં સહન્તો સીલાદિપારમિયો બ્રૂહેત્વા **મનસા યથાપત્થિતં** યથિચ્છિતં સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણં લભતિ પટિવિજ્ઝતિ, તસ્સ તં ન દૂરેતિ.

એવં મહાસત્તો અત્તનો અજ્ઝાસયં પકાસેન્તો દેવતાય ધમ્મં દેસેસિ. સો કતિપાહચ્ચયેન અઞ્ઞત્થ ગતો. અઞ્ઞો ચણ્ડમહિંસો નિવાસફાસુતાય તં ઠાનં ગન્ત્વા અટ્ઠાસિ. દુટ્ઠમક્કટો ''સો એવ અય''ન્તિ સઞ્ઞાય તસ્સ પિટ્ઠિં અભિરુહિત્વા તથેવ અનાચારં અકાસિ. અથ નં સો વિધુનન્તો ભૂમિયં પાતેત્વા સિઙ્ગેન હદયે વિજ્ઝિત્વા પાદેહિ મદ્દિત્વા સઞ્ચુણ્ણેસિ.

તદા સીલવા મહિંસરાજા લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ યથારહં સેસપારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તથા **હત્થિનાગ-** (ચરિયા૰ ૨.૧ આદયો) **ભૂરિદત્ત-** (ચરિયા૰ ૨.૧૧ આદયો) **ચમ્પેય્યનાગરાજ-** (ચરિયા૰ ૨.૨૦ આદયો) **ચરિયાસુ** વિય ઇધ મહાસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વેદિતબ્બા.

મહિંસરાજચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૬. રુરુમિગરાજચરિયાવણ્ણના

૪૮. છટ્ઠે **સુતત્તકનકસન્નિભો**તિ યથા સુટ્ઠુ અપગતસબ્બકાળકો હોતિ, એવં અગ્ગિમ્હિ પક્ખિપિત્વા સુતત્તકનકસન્નિભો. **મિગરાજા રુરુ નામા**તિ જાતિસિદ્ધેન નામેન રુરુ નામ મિગરાજા, જાતિતો રુરુ, મિગાનઞ્ચ રાજાતિ અત્થો. **પરમસીલસમાહિતો**તિ ઉત્તમસીલસમાહિતો, વિસુદ્ધસીલો ચેવ સમાહિતચિત્તો ચ, વિસુદ્ધસીલે વા સમ્મા આહિતચિત્તોતિ એવમેત્થ અત્થો વેદિતબ્બો.

તદા બોધિસત્તો રુરુમિગયોનિયં નિબ્બત્તિ. તસ્સ સરીરચ્છવિ સુટ્ઠુ તાપેત્વા મજ્જિતકઞ્ચનપટ્ટવણ્ણો અહોસિ, હત્થપાદા લાખારસપરિકમ્મકતા વિય, નઙ્ગુટ્ઠં ચમરીનઙ્ગુટ્ઠં વિય, સિઙ્ગાનિ રજતદામવણ્ણાનિ અક્ખીનિ

સુમજ્જિતમણિગુળિકા વિય, મુખં ઓદહિત્વા ઠપિતરત્તકમ્બલગેણ્ડુકા વિય. સો જનસંસગ્ગં પહાય વિવેકવાસં વસિતુકામો પરિવારં છડ્ડેત્વા એકકોવ ગઙ્ગાનિવત્તને રમણીયે સાલમિસ્સકે સુપુપ્ફિતપવને વસતિ. તેન વુત્તં –

૪૯. ''રમ્મે પદેસે રમણીયે, વિવિત્તે અમનુસ્સકે;
તત્થ વાસં ઉપગઞ્છિં, ગઙ્ગાકૂલે મનોરમે''તિ.

તત્થ **રમ્મે પદેસે**તિ મુત્તાતલસદિસવાલુકાચુણ્ણપણ્ડરેહિ ભૂમિભાગેહિ સિનિદ્ધહરિતતિણસઞ્ચરિતેહિ વનત્થલેહિ ચિત્તત્થરણેહિ વિય નાનાવણ્ણવિચિત્તેહિ સિલાતલેહિ મણિક્ખન્ધનિમ્મલસલિલેહિ જલાસયેહિ ચ સમન્નાગતત્તા યેભુય્યેન ચ ઇન્દગોપકવણ્ણાય રત્તાય સુખસમ્ફસ્સાય તિણજાતિયા સઞ્છન્નત્તા રમ્મે અરઞ્ઞપ્પદેસે. **રમ્મણીયે**તિ પુપ્ફફલપલ્લવાલઙ્કતવિપુલસાખાવિનદ્ધેહિ નાનાવિધદિજગણૂપકૂજિતેહિ વિવિધતરુલતાવનવિરાજિતેહિ યેભુય્યેન અમ્બસાલવનસણ્ડમણ્ડિતેહિ વનગહનેહિ ઉપસોભિતત્તા તત્થ પવિટ્ઠસ્સ જનસ્સ રતિજનનટ્ઠેન રમણીયે. વુત્તમ્પિ ચેતં **રુરુમિગરાજજાતકે** –

''એતસ્મિં વનસણ્ડસ્મિં, અમ્બા સાલા ચ પુપ્ફિતા;
ઇન્દગોપકસઞ્છન્નો, એત્થેસો તિટ્ઠતે મિગો''તિ. (જા॰ ૧.૧૩.૧૧૯);

વિવિત્તેતિ જનવાસવિરહેન સુઞ્ઞે. **અમનુસ્સકે**તિ સઞ્ચરણમનુસ્સાનમ્પિ તત્થ અભાવેન મનુસ્સરહિતે . **મનોરમે**તિ યથાવુત્તગુણસમ્પત્તિયા વિસેસતો પવિવેકકામાનં મનો રમેતીતિ મનોરમે.

૫૦. **અથ ઉપરિગઙ્ગાયા**તિ એત્થ **અથા**તિ અધિકારે નિપાતો, તેન મયિ તત્થ તથા વસન્તે ઇદં અધિકારન્તરં ઉપ્પન્નન્તિ દીપેતિ. **ઉપરિગઙ્ગાયા**તિ ગઙ્ગાય નદિયા ઉપરિસોતે. **ધનિકેહિ પરિપીળિતો**તિ ઇણં ગહેત્વા તં દાતું અસક્કોન્તો ઇણાયિકેહિ ચોદિયમાનો.

એકો કિર બારાણસિસેટ્ઠિ અત્તનો પુત્તં ''અયં સિપ્પં ઉગ્ગણ્હન્તો કિલમિસ્સતી''તિ કિઞ્ચિ સિપ્પં ન ઉગ્ગણ્હાપેસિ. ગીતવાદિતનચ્ચખાદનભોજનતો ઉદ્ધં ન કિઞ્ચિ અઞ્ઞાસિ. તં વયપ્પત્તં પતિરૂપેન દારેન સંયોજેત્વા ધનં નિય્યાતેત્વા માતાપિતરો કાલમકંસુ. સો તેસં અચ્ચયેન ઇત્થિધુત્તસુરાધુત્તાદિપરિવુતો નાનાબ્યસનમુખેહિ સબ્બં ધનં વિદ્ધંસેત્વા તત્થ તત્થ ઇણં આદાય તમ્પિ દાતું અસક્કોન્તો ધનિકેહિ ચોદિયમાનો ''કિં મય્હં જીવિતેન, તેનેવમ્હિ અત્તભાવેન અઞ્ઞો વિય જાતો, મરણં મે સેય્યો''તિ ચિન્તેત્વા ઇણાયિકે આહ – ''તુમ્હાકં ઇણપણ્ણાનિ ગહેત્વા આગચ્છથ, ગઙ્ગાતીરે મે નિહિતં કુલસન્તકં ધનં અત્થિ, તં વો દસ્સામી''તિ. તે તેન સદ્ધિં અગમંસુ. સો ''ઇધ ધનં, એત્થ ધન''ન્તિ નિધિટ્ઠાનં આચિક્ખન્તો વિય ''એવં મે ઇણમોક્ખો ભવિસ્સતી''તિ પલાયિત્વા ગઙ્ગાયં પતિ. સો ચણ્ડસોતેન વુય્હન્તો કારુઞ્ઞરવં રવિ. તેન વુત્તં ''અથ ઉપરિગઙ્ગાયા''તિઆદિ.

તત્થ **જીવામિ વા મરામિ વા**તિ ઇમસ્મિં ગઙ્ગાસોતે પતિતો જીવામિ વા મરામિ વા, જીવિતં વા મે એત્થ હોતુ મરણં વા, ઉભયથાપિ ઇણાયિકપીળા ન હોતીતિ અધિપ્પાયો.

૫૧. મજ્ઝે ગઙ્ગાય ગચ્છતીતિ સો પુરિસો રત્તિન્દિવં ગઙ્ગાય વુય્હમાનો જીવિતપેમસ્સ વિજ્જમાનત્તા મરણં અપ્પત્તો મરણભયતજ્જિતો હુત્વા કરુણં રવં રવન્તો ગઙ્ગાય મજ્ઝે મહોદકેન ગચ્છતિ.

૫૨. અથ મહાપુરિસો અડ્ઢરત્તસમયે તસ્સ તં કરુણં પરિદેવન્તસ્સ પરિદેવિતસદ્દં સુત્વા ''મનુસ્સસદ્દો સૂયતિ, મા મયિ ઇધ ધરન્તે મરતુ, જીવિતમસ્સ દસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા સયનગુમ્બા વુટ્ઠાય નદીતીરં ગન્ત્વા ''અમ્ભો પુરિસ, મા ભાયિ, જીવિતં તે દસ્સામી''તિ વત્વા અસ્સાસેત્વા સોતં છિન્દન્તો ગન્ત્વા તં પિટ્ઠિયં આરોપેત્વા તીરં પાપેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનં નેત્વા પરિસ્સમં વિનોદેત્વા ફલાફલાનિ દત્વા દ્વીહતીહચ્ચયેન તં આહ – ''અમ્ભો પુરિસ , અહં તં બારાણસિગામિમગ્ગં પાપેસ્સામિ, ત્વં 'અસુકટ્ઠાને નામ કઞ્ચનમિગો વસતી'તિ મા કસ્સચિ આરોચેહી''તિ. સો ''સાધુ, સામી''તિ સમ્પટિચ્છિ. મહાસત્તો તં અત્તનો પિટ્ઠિં આરોપેત્વા બારાણસિમગ્ગે ઓતારેત્વા નિવત્તિ. તેન વુત્તં – ''તસ્સાહં સદ્દં સુત્વાન, કરુણં પરિદેવતો''તિઆદિ.

તત્થ **કોસિ ત્વં નરો**તિ ત્વં કો મનુસ્સો અસિ, કુતો ઇધ વુય્હમાનો આગતોસીતિ અત્થો.

૫૩. અત્તનો કરણન્તિ અત્તનો કિરિયં. **ધનિકેહિ ભીતો**તિ ઇણાયિકેહિ ઉબ્બિગ્ગો. **તસિતો**તિ ઉત્રસ્તો.

૫૪. તસ્સ કત્વાન કારુઞ્ઞં, ચજિત્વા મમ જીવિતન્તિ કારુઞ્ઞં કત્વા મહાકરુણાય સમુસ્સાહિતો મમ જીવિતં તસ્સ પુરિસસ્સ પરિચ્ચજિત્વા. **પવિસિત્વા નીહરિં તસ્સા**તિ નદિં પવિસિત્વા સોતં છિન્દન્તો ઉજુકમેવ ગન્ત્વા મમ પિટ્ઠિં આરોપેત્વા તતો તં નીહરિં. **તસ્સા**તિ ઉપયોગત્થે સામિવચનં. ''તત્થા''તિપિ પાળિ, તત્થ નદિયન્તિ અત્થો. **અન્ધકારમ્હિ રત્તિયા**તિ રત્તિયા અન્ધકારસમયે, કાળપક્ખરત્તિયન્તિ અત્થો.

૫૫. અસ્સત્થકાલમઞ્ઞાયાતિ પરિસ્સમં અપનેત્વા ફલાફલાનિ દત્વા દ્વીહતીહચ્ચયેન કિલમથસ્સ વિગતકાલં જાનિત્વા. **એકં તં વરં યાચામી**તિ અહં તં એકં વરં યાચામિ, મય્હં એકં વરં દેહીતિ અત્થો. કિં તં વરન્તિ ચે? આહ – **મા મં કસ્સચિ પાવદા**તિ ''અસુકટ્ઠાને સુવણ્ણમિગો વસતી''તિ કસ્સચિ રઞ્ઞો વા રાજમહામત્તસ્સ વા મં મા પાવદ.

અથ તસ્મિં પુરિસે બારાણસિં પવિટ્ઠદિવસેયેવ સો રાજા ''અહં, દેવ, સુવણ્ણવણ્ણં મિગં મય્હં ધમ્મં દેસેન્તં સુપિનેન અદ્દસં, અહઞ્હિ સચ્ચસુપિના, અદ્ધા સો વિજ્જતિ, તસ્મા કઞ્ચનમિગસ્સ ધમ્મં સોતુકામા લભિસ્સામિ ચે જીવિસ્સામિ, નો ચે મે જીવિતં નત્થી''તિ અગ્ગમહેસિયા વુત્તો તં અસ્સાસેત્વા ''સચે મનુસ્સલોકે અત્થિ, લભિસ્સસી''તિ વત્વા બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા ''સુવણ્ણમિગા નામ હોન્તી''તિ પુચ્છિત્વા ''આમ, દેવ, હોન્તી''તિ સુત્વા સહસ્સત્થવિકં સુવણ્ણચઙ્કોટકે ઠપેત્વા તં હત્થિક્ખન્ધં આરોપેત્વા નગરે ભેરિં ચરાપેસિ – ''યો સુવણ્ણમિગં આચિક્ખિસ્સતિ, તસ્સ હત્થિના સદ્ધિં ઇમં દસ્સામી''તિ. તતો ઉત્તરિમ્પિ દાતુકામો હુત્વા –

> ''તસ્સ ગામવરં દમ્મિ, નારિયો ચ અલઙ્કતા;
> યો મેતં મિગમક્ખાતિ, મિગાનં મિગમુત્તમ''ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૩.૧૧૭) –

ગાથં સુવણ્ણપટ્ટે લિખાપેત્વા સકલનગરે વાચાપેસિ. અથ સો સેટ્ઠિપુત્તો તં ગાથં સુત્વા રાજપુરિસાનં સન્તિકં ગન્ત્વા ''રઞ્ઞો એવરૂપં મિગં આચિક્ખિસ્સામિ, મં રાજાનં દસ્સેથા''તિ આહ. રાજપુરિસા તં રઞ્ઞો સન્તિકં નેત્વા તમત્થં આરોચેસું. રાજા ''સચ્ચં, ભો, અદ્દસા''તિ પુચ્છિ. સો ''સચ્ચં, દેવ, મયા સદ્ધિં આગચ્છતુ, અહં તં દસ્સેસ્સામી''તિ આહ. રાજા તમેવ પુરિસં મગ્ગદેસકં કત્વા મહન્તેન પરિવારેન તં ઠાનં ગન્ત્વા તેન મિત્તદુબ્ભિના પુરિસેન દસ્સિતં પદેસં આવુધહત્થે પુરિસે સમન્તતોવ પરિવારેત્વા ''ઉક્કુટ્ઠિં કરોથા''તિ વત્વા સયં કતિપયેહિ જનેહિ સદ્ધિં એકમન્તે અટ્ઠાસિ. સોપિ પુરિસો અવિદૂરે અટ્ઠાસિ. મહાસત્તો સદ્દં સુત્વા ''મહતો બલકાયસ્સ સદ્દો,

અદ્ધા તમ્હા મે પુરિસા ભયેન ઉપ્પન્નેન ભવિતબ્બ''ન્તિ ઞત્વા ઉટ્ઠાય સકલપરિસં ઓલોકેત્વા ''રઞ્ઞો ઠિતટ્ઠાનેયેવ મે સોત્થિ ભવિસ્સતી''તિ રાજાભિમુખો પાયાસિ. રાજા તં આગચ્છન્તં દિસ્વા ''નાગબલો અવત્થરન્તો આગચ્છેય્યા''તિ સરં સન્નય્હિત્વા ''ઇમં મિગં સન્તાસેત્વા સચે પલાયતિ, વિજ્ઝિત્વા દુબ્બલં કત્વા ગણ્હિસ્સામી''તિ બોધિસત્તાભિમુખો અહોસિ. મહાસત્તો –

''આગમેહિ મહારાજ, મા મં વિજ્ઝિ રથેસભ;
કો નુ તે ઇદમક્ખાસિ, એત્થેસો તિટ્ઠતે મિગો''તિ. (જા॰ ૧.૧૩.૧૨૧) –

ગાથં અભાસિ. રાજા તસ્સ મધુરકથાય બજ્ઝિત્વા સરં પટિસંહરિત્વા ગારવેન અટ્ઠાસિ. મહાસત્તોપિ રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા મધુરપટિસન્થારં અકાસિ. મહાજનોપિ સબ્બાવુધાનિ અપનેત્વા આગન્ત્વા રાજાનં પરિવારેસિ. તેન વુત્તં –

૫૬. ''નગરં ગન્ત્વાન આચિક્ખિ, પુચ્છિતો ધનહેતુકો;
રાજાનં સો ગહેત્વાન, ઉપગચ્છિ મમન્તિક''ન્તિ.

તસ્સત્થો – યો મિત્તદુબ્ભી પાપપુરિસો જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા તથા મયા પાણસંસયતો મોચિતો બારાણસિનગરં ગન્ત્વા અત્તના લદ્ધબ્બધનનિમિત્તં રઞ્ઞો મં **આચિક્ખિ**, આચિક્ખિત્વા સો રઞ્ઞો ગાહાપેતું મગ્ગદેસકો હુત્વા રાજાનં ગહેત્વા મમ સન્તિકમુપાગમીતિ.

મહાસત્તો સુવણ્ણકિઙ્કિણિકં ચાલેન્તો વિય મધુરસ્સરેન રાજાનં પુન પુચ્છિ – ''કો નુ તે ઇદમક્ખાસિ, એત્થેસો તિટ્ઠતે મિગો''તિ. તસ્મિં ખણે સો પાપપુરિસો થોકં પટિક્કમિત્વા સોતપથે અટ્ઠાસિ . રાજા ''ઇમિના મે ત્વં દસ્સિતો''તિ તં પુરિસં નિદ્દિસિ. તતો બોધિસત્તો –

''સચ્ચં કિરેવ માહંસુ, નરા એકચ્ચિયા ઇધ;
કટ્ઠં નિપ્લવિતં સેય્યો, ન ત્વેવેકચ્ચિયો નરો''તિ. (જા॰ ૧.૧૩.૧૨૩) –

ગાથમાહ. તં સુત્વા રાજા સંવેગજાતો –

''કિં નુ રુરુ ગરહસિ મિગાનં, કિં પક્ખીનં કિં પન માનુસાનં;
ભયઞ્હિ મં વિન્દતિનપ્પરૂપં, સુત્વાન તં માનુસિં ભાસમાન''ન્તિ. (જા॰ ૧.૧૩.૧૨૪) –

ગાથમાહ. તતો મહાપુરિસો ''મહારાજ, ન મિગં ન પક્ખિં ગરહામિ, મનુસ્સં પન ગરહામી''તિ દસ્સેન્તો –

''યમુદ્ધરિં વાહને વુય્હમાનં, મહોદકે સલિલે સીઘસોતે;
તતોનિદાનં ભયમાગતં મમ, દુક્ખો હવે રાજ અસબ્ભિ સઙ્ગમો''તિ. (જા॰ ૧.૧૩.૧૨૫) –

આહ.

તત્થ **નિપ્લવિત**ન્તિ ઉદ્ધરિતં, **એકચ્ચિયો**તિ એકચ્ચો મિત્તદુબ્ભી પાપપુરિસો ઉદકે પતન્તોપિ ઉત્તારિતો નત્વેવ **સેય્યો**. **કટ્ઠઞ્હિ** નાનપ્પકારેન ઉપકારાય સંવત્તતિ, મિત્તદુબ્ભી પન વિનાસાય, તસ્મા તતો કટ્ઠમેવ

વરતરન્તિ. **મિગાનન્તિ** રુરુમિગરાજ, મિગાનં કિં અઞ્ઞતરં **ગરહસિ**, ઉદાહુ **પક્ખીનં** મનુસ્સાનન્તિ પુચ્છતિ. **ભયઞ્હિ મં વિન્દતિનપ્પરૂપન્તિ** મહન્તં ભયં મં પટિલભતિ, અત્તનો સન્તકં વિય કરોતીતિ અત્થો.

વાહનેતિ પતિતપતિતે વહિતું સમત્થે ગઙ્ગાવહે. **મહોદકે સલિલેતિ** મહોદકીભૂતે સલિલે. ઉભયેનાપિ ગઙ્ગાવહસ્સ બહૂદકતં દસ્સેતિ. **તતો નિદાનન્તિ**, મહારાજ, યો મય્હં તયા દસ્સિતો પુરિસો, એસો મયા ગઙ્ગાય વુય્હમાનો અડ્ઢરત્તસમયે કરુણં પરિદેવન્તો તતો ઉત્તારિતો, તતોનિદાનં ઇદં મય્હં **ભયમાગતં**, અસપ્પુરિસેહિ સમાગમો નામ દુક્ખોતિ.

તં સુત્વા રાજા તસ્સ કુજ્ઝિત્વા ''એવં બહૂપકારસ્સ નામ ગુણં ન જાનાતિ, દુક્ખં ઉપ્પાદેતિ, વિજ્ઝિત્વા નં જીવિતક્ખયં પાપેસ્સામી''તિ સરં સન્નય્હિ. તેન વુત્તં –

૫૭. ''યાવતા કરણં સબ્બં, રઞ્ઞો આરોચિતં મયા;
રાજા સુત્વાન વચનં, ઉસું તસ્સ પકપ્પયિ;
ઇધેવ ઘાતયિસ્સામિ, મિત્તદુબ્ભિં અનરિય''ન્તિ.

તત્થ **યાવતા કરણન્તિ** યં તસ્સ મયા કતં ઉપકારકરણં, તં **સબ્બં**. **પકપ્પયીતિ** સન્નય્હિ. **મિત્તદુબ્ભિન્તિ** અત્તનો મિત્તેસુ ઉપકારીસુ દુબ્ભનસીલં.

તતો મહાસત્તો ''એસ બાલો મં નિસ્સાય મા નસ્સી''તિ ચિન્તેત્વા ''મહારાજ, વધો નામેસ બાલસ્સ વા પણ્ડિતસ્સ વા ન સાધૂહિ પસંસિતો, અઞ્ઞદત્થુ ગરહિતો એવ, તસ્મા મા ઇમં ઘાતેહિ, અયં યથારુચિ ગચ્છતુ, યઞ્ચેવ તસ્સ 'દસ્સામી'તિ તયા પટિઞ્ઞાતં, તમ્પિ અહાપેત્વાવ દેહી''તિ આહ. ''અહઞ્ચ તે યં ઇચ્છિતં, તં કરિસ્સામિ, અત્તાનં તુય્હં દમ્મી''તિ આહ. તેન વુત્તં –

૫૮. ''તમહં અનુરક્ખન્તો, નિમ્મિનિં મમ અત્તના;
તિટ્ઠતેસો મહારાજ, કામકારો ભવામિ તે''તિ.

તત્થ **નિમ્મિનિન્તિ** તં મિત્તદુબ્ભિં પાપપુગ્ગલં **અનુરક્ખન્તો મમ** અત્તનો અત્તભાવેન તં પરિવત્તેસિં , અત્તાનં રઞ્ઞો નિય્યાતેત્વા રાજહત્થતો પત્તં તસ્સ મરણં નિવારેસિન્તિ અત્થો. **તિટ્ઠતેસોતિ**આદિ વિનિમયાકારદસ્સનં .

૫૯. ઇદાનિ યદત્થં સો અત્તવિનિમયો કતો, તં દસ્સેતું ઓસાનગાથમાહ. તસ્સત્થો – તદા મં નિસ્સાય તં મિત્તદુબ્ભિં પુરિસં તસ્મિં રઞ્ઞે જીવિતા વોરોપેતુકામે અહં અત્તાનં રઞ્ઞો પરિચ્ચજન્તો મમ સીલમેવ અનુરક્ખિં, **જીવિતં** પન **નારક્ખિં**. યં પનાહમેવ અત્તનો જીવિતનિરપેક્ખં **સીલવા આસિં**, તં સમ્માસમ્બોધિયા એવ **કારણા**તિ.

અથ રાજા બોધિસત્તેન અત્તનો જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા તસ્સ પુરિસસ્સ મરણે નિવારેન્તે તુટ્ઠમાનસો ''ગચ્છ, ભો, મિગરાજસ્સ અનુગ્ગહેન મમ હત્થતો મરણા મુત્તો''તિ વત્વા યથાપટિઞ્ઞાય તઞ્ચસ્સ ધનં દાપેસિ. મહાસત્તસ્સ યથારુચિયાવ અનુજાનિત્વા તં નગરં નેત્વા નગરઞ્ચ બોધિસત્તઞ્ચ અલઙ્કારાપેત્વા દેવિયા ધમ્મં દેસાપેસિ. મહાસત્તો દેવિં આદિં કત્વા રઞ્ઞો ચ રાજપરિસાય ચ મધુરાય મનુસ્સભાસાય ધમ્મં દેસેત્વા રાજાનં દસહિ રાજધમ્મેહિ ઓવદિત્વા મહાજનં અનુસાસિત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા મિગગણપરિવુતો વાસં કપ્પેસિ. રાજાપિ મહાસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા સબ્બસત્તાનં અભયં દત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સુગતિપરાયનો અહોસિ.

તદા સેટ્ઠિપુત્તો દેવદત્તો અહોસિ, રાજા આનન્દો, રુરુમિગરાજા લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ યથારહં સેસપારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તથા ઇધાપિ પવિવેકારામતાય જનસંસગ્ગં અનિચ્છતો યૂથં પહાય એકકવિહારો, અડ્ઢરત્તસમયે નદિયા વુય્હમાનસ્સ કરુણં પરિદેવન્તસ્સ પુરિસસ્સ અટ્ટસ્સરં સુત્વા સયિતટ્ઠાનતો વુટ્ઠાય નદીતીરં ગન્ત્વા મહાગઙ્ગાય મહતિ ઉદકોઘે વત્તમાને અત્તનો જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા ઓતરિત્વા સોતં પચ્છિન્દિત્વા તં પુરિસં અત્તનો પિટ્ઠિયં આરોપેત્વા તીરં પાપેત્વા સમસ્સાસેત્વા ફલાફલાદીનિ દત્વા પરિસ્સમવિનોદનં, પુન તં અત્તનો પિટ્ઠિં આરોપેત્વા અરઞ્ઞતો નીહરિત્વા મહામગ્ગે ઓતારણં, સરં સન્નય્હિત્વા વિજ્ઝિસ્સામીતિ અભિમુખે ઠિતસ્સ રઞ્ઞો નિબ્ભયેન હુત્વા પટિમુખમેવ ગન્ત્વા પઠમતરં મનુસ્સભાસાય આલપિત્વા મધુરપટિસન્થારકરણં, મિત્તદુબ્ભી પાપપુરિસં હન્તુકામં રાજાનં ધમ્મકથં કત્વા પુનપિ અત્તનો જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા મરણતો પમોચનં, તસ્સ ચ રઞ્ઞો યથાપટિઞ્ઞં ધનદાપનં, રઞ્ઞા અત્તનો વરે દીયમાને તેન સબ્બસત્તાનં અભયદાપનં, રાજાનઞ્ચ દેવિઞ્ચ પમુખં કત્વા મહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા દાનાદીસુ પુઞ્ઞેસુ તેસં પતિટ્ઠાપનં, લદ્ધાભયાનં મિગાનં ઓવાદં દત્વા મનુસ્સાનં સસ્સખાદનતો નિવારણં, પણ્ણસઞ્ઞાય ચ તસ્સ યાવજ્જકાલા થાવરકરણન્તિ એવમાદયો મહાસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

રુરુમિગરાજચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૭. માતઙ્ગચરિયાવણ્ણના

૬૦. સત્તમે **જટિલો**તિ જટાવન્તો, જટાબન્ધકેસોતિ અત્થો. **ઉગ્ગતાપનો**તિ મનચ્છટ્ઠાનં ઇન્દ્રિયાનં તાપનતો નિગ્ગણ્હનતો તપસઙ્ખાતં ઉગ્ગતાપનં એતસ્સાતિ ઉગ્ગતાપનો, ઘોરતપો પરમધિતિન્દ્રિયોતિ અત્થો. અથ વા નાનપ્પકારે દિટ્ઠધમ્મિકાદિભેદે અનત્થે ઉગ્ગિરણતો બહિ છડ્ડાપનતો ઘોરભીમભયાનકટ્ઠેન વા ''ઉગ્ગા''તિ લદ્ધનામે કિલેસે વીરિયાતપેન સન્તાપનતો ઉગ્ગે તાપેતીતિ **ઉગ્ગતાપનો. માતઙ્ગો નામ નામેના**તિ નામેન માતઙ્ગો નામ. માતઙ્ગકુલે નિબ્બત્તિયા જાતિયા આગતં હિસ્સ એતં નામં. **સીલવા**તિ સીલસમ્પન્નો સુપરિસુદ્ધસીલો. **સુસમાહિતો**તિ ઉપચારપ્પનાસમાધીહિ સુટ્ઠુ સમાહિતો, ઝાનસમાપત્તિલાભીતિ અત્થો.

તદા હિ બોધિસત્તો ચણ્ડાલયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા રૂપેન દુદ્દસિકો બહિનગરે ચણ્ડાલગામે વસતિ. ''માતઙ્ગપણ્ડિતો''તિ પકાસનામો. અથેકદિવસં તસ્મિં નગરે નક્ખત્તે ઘોસિતે યેભુય્યેન નાગરા નક્ખત્તં કીળન્તિ. અઞ્ઞતરાપિ બ્રાહ્મણમહાસાલકઞ્ઞા સોળસપન્નરસવસ્સુદ્દેસિકા દેવકઞ્ઞા વિય રૂપેન દસ્સનીયા પાસાદિકા ''અત્તનો વિભવાનુરૂપં નક્ખત્તં કીળિસ્સામી''તિ પહૂતખજ્જભોજ્જાદીનિ સકટેસુ આરોપેત્વા સબ્બસેતં વળવારથમારુય્હ મહતા પરિવારેન ઉય્યાનભૂમિં ગચ્છતિ. દિટ્ઠમઙ્ગલિકા નામેસા, સા કિર દુસ્સણ્ઠિતં રૂપં ''અવમઙ્ગલ''ન્તિ તં દટ્ઠું ન ઇચ્છતિ, તેનસ્સા ''દિટ્ઠમઙ્ગલિકા''ત્વેવ સમઞ્ઞા ઉદપાદિ.

તદા બોધિસત્તો કાલસ્સેવ ઉટ્ઠાય પટપિલોતિકં નિવાસેત્વા જજ્જરિતમુખભાગં વેણુદણ્ડં ગહેત્વા ભાજનહત્થો નગરં પવિસતિ મનુસ્સે દિસ્વા દૂરતોવ તેસં દૂરીકરણત્થં તેન વેણુદણ્ડેન સઞ્ઞં કરોન્તો. અથ દિટ્ઠમઙ્ગલિકા ''ઉસ્સરથ ઉસ્સરથા''તિ ઉસ્સારણં કરોન્તેહિ અત્તનો પુરિસેહિ નીયમાના નગરદ્વારમજ્ઝે માતઙ્ગં દિસ્વા ''કો એસો''તિ આહ. ''અય્યે, માતઙ્ગચણ્ડાલો''તિ ચ વુત્તે ''ઈદિસં દિસ્વા ગતાનં કુતો વુડ્ઢી''તિ યાનં નિવત્તાપેસિ.

મનુસ્સા "યં મયં ઉય્યાનં ગન્ત્વા બહું ખજ્જભોજ્જાદિં લભેય્યામ, તસ્સ નો માતઙ્ગેન અન્તરાયો કતો"તિ કુપિતા "ગણ્હથ, ચણ્ડાલ"ન્તિ લેડ્ડૂહિ પહરિત્વા વિસઞ્ઞીભૂતં પાતેત્વા અગમંસુ.

સો ન ચિરેનેવ સતિં પટિલભિત્વા વુટ્ઠાય મનુસ્સે પુચ્છિ – "કિં, અય્યા, દ્વારં નામ સબ્બસાધારણં, ઉદાહુ બ્રાહ્મણાનં એવ કત"ન્તિ? "સબ્બેસં સાધારણ"ન્તિ. "એવં સબ્બસાધારણદ્વારે એકમન્તં અપક્કમન્તં મં દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય મનુસ્સા ઇમં અનયબ્યસનં પાપેસુ"ન્તિ રથિકાય મનુસ્સાનં આરોચેત્વા "હન્દાહં ઇમિસ્સા માનં ભિન્દિસ્સામી"તિ તસ્સા નિવેસનદ્વારં ગન્ત્વા "અહં દિટ્ઠમઙ્ગલિકં અલદ્ધા ન વુટ્ઠહિસ્સામી"તિ નિપજ્જિ. દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય પિતા "ઘરદ્વારે માતઙ્ગો નિપન્નો"તિ સુત્વા "તસ્સ કાકણિકં દેથ, તેલેન સરીરં મક્ખેત્વા ગચ્છતૂ"તિ આહ. સો "દિટ્ઠમઙ્ગલિકં અલદ્ધા ન ઉટ્ઠહિસ્સામિ"ચ્ચેવ આહ. તતો બ્રાહ્મણેન – "દ્વે કાકણિકે દેથ, માસકં પાદં કહાપણં દ્વે તીણિ યાવ કહાપણસતં કહાપણસહસ્સં દેથા"તિ વુત્તેપિ ન સમ્પટિચ્છતિ એવ. એવં તેસં મન્તેન્તાનં એવ સૂરિયો અત્થઙ્ગતો.

અથ દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય માતા પાસાદા ઓરુય્હ સાણિપાકારં પરિક્ખિપાપેત્વા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા "તાત, માતઙ્ગ , દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય અપરાધં ખમ, દ્વે સહસ્સાનિ ગણ્હાહિ યાવ સતસહસ્સં ગણ્હાહી"તિ વુત્તેપિ ન સમ્પટિચ્છિ, નિપજ્જિ એવ. તસ્સેવં છ દિવસે નિપજ્જિત્વા સત્તમે દિવસે સમ્પત્તે સમન્તા સામન્તઘરા પટિવિસકઘરા ચ મનુસ્સા ઉટ્ઠહિત્વા "તુમ્હે માતઙ્ગં વા ઉટ્ઠાપેથ, દારિકં વા દેથ, મા અમ્હે નાસયિત્થા"તિ આહંસુ. તદા કિર અયં તસ્મિં દેસે દેસધમ્મો "યસ્સ ઘરદ્વારે એવં નિપજ્જિત્વા ચણ્ડાલો મરતિ, તેન ઘરેન સદ્ધિં સત્તસત્તઘરવાસિનો ચણ્ડાલા હોન્તી"તિ.

તતો દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય માતાપિતરો દિટ્ઠમઙ્ગલિકં પટપિલોતિકં નિવાસાપેત્વા ચણ્ડાલાનુચ્છવિકં પરિક્ખારં દત્વા પરિદેવમાનં એવ તસ્સ સન્તિકં નેત્વા "હન્દ, દાનિ દારિકં ઉટ્ઠાય ગણ્હાહી"તિ અદંસુ. સા પસ્સે ઠત્વા "ઉટ્ઠાહી"તિ આહ. સો "અહં અતિવિય કિલન્તો, હત્થે ગહેત્વા મં ઉટ્ઠાપેહી"તિ આહ. સા તથા અકાસિ. માતઙ્ગો "મયં અન્તોનગરે વસિતું ન લભામ, એહિ, બહિનગરે ચણ્ડાલગામં ગમિસ્સામા"તિ તં અપસ્સાય અત્તનો ગેહં અગમાસિ. "તસ્સા પિટ્ઠિં અભિરુહિત્વા"તિ જાતકભાણકા વદન્તિ.

એવં પન ગેહં ગન્ત્વા જાતિસમ્ભેદવીતિક્કમં અકત્વાવ કતિપાહં ગેહે વસિત્વા બલં ગહેત્વા ચિન્તેસિ – "અહં ઇમં બ્રાહ્મણમહાસાલકઞ્ઞં મય્હં ચણ્ડાલગેહે વાસાપેસિં, હન્દ, દાનિ તં લાભગ્ગયસગ્ગપ્પત્તં કરિસ્સામી"તિ. સો અરઞ્ઞં પવિસિત્વા પબ્બજિત્વા સત્તાહબ્ભન્તરેયેવ અટ્ઠ સમાપત્તિયો પઞ્ચાભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા ઇદ્ધિયા ચણ્ડાલગામદ્વારે ઓતરિત્વા ગેહદ્વારે ઠિતો દિટ્ઠમઙ્ગલિકં પક્કોસાપેત્વા "સામિ, કિસ્સ મં અનાથં કત્વા પબ્બજિતોસી"તિ પરિદેવમાનં "ત્વં, ભદ્દે, મા ચિન્તયિ, તવ પોરાણકયસતો ઇદાનિ મહન્તતરં યસં કરિસ્સામિ, ત્વં પન 'મહાબ્રહ્મા મે સામિકો , ન માતઙ્ગો, સો બ્રહ્મલોકં ગતો, ઇતો સત્તમે દિવસે પુણ્ણમાય ચન્દમણ્ડલં ભિન્દિત્વા આગમિસ્સતી'તિ પરિસાસુ વદેય્યાસી"તિ વત્વા હિમવન્તમેવ ગતો.

દિટ્ઠમઙ્ગલિકાપિ બારાણસિયં મહાજનમજ્ઝે તેસુ તેસુ ઠાનેસુ તથા કથેસિ. અથ પુણ્ણમદિવસે બોધિસત્તો ચન્દમણ્ડલસ્સ ગગનમજ્ઝે ઠિતકાલે બ્રહ્મત્તભાવં માપેત્વા ચન્દમણ્ડલં ભિન્દિત્વા દ્વાદસયોજનિકં બારાણસિં સકલં કાસિરટ્ઠઞ્ચ એકોભાસં કત્વા આકાસતો ઓતરિત્વા બારાણસિયા ઉપરિ તિક્ખત્તું પરિબ્ભમિત્વા મહાજનેન ગન્ધમાલાદીહિ પૂજિયમાનો ચણ્ડાલગામાભિમુખો અહોસિ. બ્રહ્મભત્તા સન્નિપતિત્વા તં ચણ્ડાલગામકં ગન્ત્વા

દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય ગેહં સુદ્ધવત્થગન્ધમાલાદીહિ દેવવિમાનં વિય અલઙ્કરિંસુ. દિટ્ઠમઙ્ગલિકા ચ તદા ઉતુની હોતિ. મહાસત્તો તત્થ ગન્ત્વા દિટ્ઠમઙ્ગલિકં અઙ્ગુટ્ઠેન નાભિયં પરામસિત્વા ''ભદ્દે, ગબ્ભો તે પતિટ્ઠિતો, ત્વં પુત્તં વિજાયિસ્સસિ, ત્વમ્પિ પુત્તોપિ તે લાભગ્ગયસગ્ગપ્પત્તા ભવિસ્સથ, તવ સીસધોવનઉદકં સકલજમ્બુદીપે રાજૂનં અભિસેકોદકં ભવિસ્સતિ, ન્હાનોદકં પન તે અમતોદકં ભવિસ્સતિ, યે નં સીસે આસિઞ્ચિસ્સન્તિ, તે સબ્બરોગેહિ મુચ્ચિસ્સન્તિ, કાળકણ્ણિયા ચ પરિમુચ્ચિસ્સન્તિ, તવ પાદપિટ્ઠે સીસં ઠપેત્વા વન્દન્તા સહસ્સં દસ્સન્તિ, કથાસવનટ્ઠાને ઠત્વા વન્દન્તા સતં દસ્સન્તિ, ચક્ખુપથે ઠત્વા વન્દન્તા એકેકં કહાપણં દત્વા વન્દિસ્સન્તિ, અપ્પમત્તા હોહી''તિ તં ઓવદિત્વા ગેહા નિક્ખમ્મ મહાજનસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ ચન્દમણ્ડલં પાવિસિ.

બ્રહ્મભત્તા સન્નિપતિત્વા દિટ્ઠમઙ્ગલિકં મહન્તેન સક્કારેન નગરં પવેસેત્વા મહન્તેન સિરિસોભગ્ગેન તત્થ વસાપેસું. દેવવિમાનસદિસઞ્ચસ્સા નિવેસનં કારેસું. તત્થ નેત્વા ઉળારં લાભસક્કારં ઉપનામેસું. પુત્તલાભાદિ સબ્બો બોધિસત્તેન વુત્તસદિસોવ અહોસિ. સોળસસહસ્સા બ્રાહ્મણા દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય પુત્તેન સહ નિબદ્ધં ભુઞ્જન્તિ, સહસ્સમત્તા નં પરિવારેન્તિ, અનેકસહસ્સાનં દાનં દીયતિ. અથ મહાસત્તો ''અયં અટ્ઠાને અભિપ્પસન્નો, હન્દસ્સ દક્ખિણેય્યે જાનાપેસ્સામી''તિ ભિક્ખાય ચરન્તો તસ્સા ગેહં ગન્ત્વા તેન સદ્ધિં સલ્લપિત્વા અગમાસિ. અથ કુમારો ગાથમાહ –

''કુતો નુ આગચ્છસિ દુમ્મવાસી, ઓતલ્લકો પંસુપિસાચકોવ;
સઙ્કારચોળં પટિમુઞ્ચ કણ્ઠે, કો રે તુવં હોસિ અદક્ખિણેય્યો''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૧);

તેન વુત્તં અનાચારં અસહમાના દેવતા તસ્સ તેસઞ્ચ સોળસસહસ્સાનં બ્રાહ્મણાનં મુખં વિપરિવત્તેસું. તં દિસ્વા દિટ્ઠમઙ્ગલિકા મહાસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા તમત્થં આરોચેસિ. બોધિસત્તો ''તસ્સ અનાચારં અસહન્તેહિ યક્ખેહિ સો વિપ્પકારો કતો, અપિ ચ ખો પન ઇમં ઉચ્છિટ્ઠપિણ્ડકં તેસં મુખે આસિઞ્ચિત્વા તં વિપ્પકારં વૂપસમેહી''તિ આહ. સાપિ તથા કત્વા તં વૂપસમેસિ. અથ દિટ્ઠમઙ્ગલિકા પુત્તં આહ – ''તાત, ઇમસ્મિં લોકે દક્ખિણેય્યા નામ માતઙ્ગપણ્ડિતસદિસા ભવન્તિ, ન ઇમે બ્રાહ્મણા વિય જાતિમત્તેન, મન્તસજ્ઝાયનમત્તેન વા માનત્થદ્ધા''તિ વત્વા યે તદા સીલાદિગુણવિસેસયુત્તા ઝાનસમાપત્તિલાભિનો ચેવ પચ્ચેકબુદ્ધા ચ, તત્થેવસ્સ પસાદં ઉપ્પાદેસીતિ.

તદા વેત્તવતીનગરે જાતિમન્તો નામ એકો બ્રાહ્મણો પબ્બજિત્વાપિ જાતિં નિસ્સાય મહન્તં માનમકાસિ. મહાસત્તો ''તસ્સ માનં ભિન્દિસ્સામી''તિ તં ઠાનં ગન્ત્વા તસ્સાસન્ને ઉપરિસોતે વાસં કપ્પેસિ. તેન વુત્તં –

૬૧. ''અહઞ્ચ બ્રાહ્મણો એકો, ગઙ્ગાકૂલે વસામુભો;
અહં વસામિ ઉપરિ, હેટ્ઠા વસતિ બ્રાહ્મણો''તિ.

અથ મહાસત્તો એકદિવસં દન્તકટ્ઠં ખાદિત્વા ''ઇદં જાતિમન્તસ્સ જટાસુ લગ્ગતૂ''તિ અધિટ્ઠાય નદિયં પાતેસિ. તં તસ્સ ઉદકં આચમેન્તસ્સ જટાસુ લગ્ગિ, સો તં દિસ્વા ''નસ્સ વસલા''તિ વત્વા ''કુતોયં કાળકણ્ણી આગતો, ઉપધારેસ્સામિ ન''ન્તિ ઉદ્ધંસોતં ગચ્છન્તો મહાસત્તં દિસ્વા ''કિંજાતિકોસી''તિ પુચ્છિ. ''ચણ્ડાલોસ્મી''તિ. ''તયા નદિયં દન્તકટ્ઠં પાતિત''ન્તિ? ''આમ, મયા''તિ. ''નસ્સ, વસલ, ચણ્ડાલ, કાળકણ્ણિ, મા ઇધ વસિ, હેટ્ઠાસોતે વસા''તિ વત્વા હેટ્ઠાસોતે વસન્તેનપિ પાતિતે દન્તકટ્ઠે પટિસોતં આગન્ત્વા જટાસુ લગ્ગન્તે ''નસ્સ, વસલ, સચે ઇધ વસિસ્સસિ, સત્તમે દિવસે સત્તધા તે મુદ્ધા ફલિસ્સતી''તિ આહ. તેન વુત્તં –

૬૨. ''વિચરન્તો અનુકૂલમ્હિ, ઉદ્ધં મે અસ્સમદ્દસ;

તત્થ મં પરિભાસેત્વા, અભિસપિ મુદ્ધફાલન''ન્તિ.

તત્થ **વિચરન્તો અનુકૂલમ્હી**તિ ઉચ્છિટ્ઠદન્તકટ્ઠે અત્તનો જટાસુ લગ્ગે તસ્સ આગમનગવેસનવસેન ગઙ્ગાય તીરે અનુવિચરન્તો. **ઉદ્ધં મે અસ્સમદ્દસા**તિ અત્તનો વસનટ્ઠાનતો ઉપરિસોતે મમ અસ્સમં પણ્ણસાલં અદ્દક્ખિ. **તત્થ મં પરિભાસેત્વા**તિ મમ અસ્સમં આગન્ત્વા જાતિં સુત્વા તતોવ પટિક્કમિત્વા સવનૂપચારે ઠત્વા ''નસ્સ, વસલ ચણ્ડાલ, કાળકણ્ણિ મા ઇધ વસી''તિઆદીનિ વત્વા ભયેન સન્તજ્જેત્વા. **અભિસપિ મુદ્ધફાલન**ન્તિ ''સચે જીવિતુકામોસિ, એત્તોવ સીઘં પલાયસ્સૂ''તિ વત્વા ''સચે ન પક્કમિસ્સસિ, ઇતો તે સત્તમે દિવસે સત્તધા મુદ્ધા ફલતૂ''તિ મે અભિસપં અદાસિ.

કિં પન તસ્સ અભિસપેન મુદ્ધા ફલતીતિ? ન ફલતિ, કુહકો પન સો, એવમયં મરણભયતજ્જિતો સુદૂરં પક્કમિસ્સતીતિ સઞ્ઞાય સન્તાસનત્થં તથા આહ.

૬૩. **યદિહં તસ્સ પકુપ્પેય્ય**ન્તિ તસ્સ માનત્થદ્ધસ્સ કૂટજટિલસ્સ અહં યદિ કુજ્ઝેય્યં. **યદિ સીલં ન ગોપયે**તિ સીલં યદિ ન રક્ખેય્યં, ઇદં સીલં નામ જીવિતનિરપેક્ખં સમ્મદેવ રક્ખિતબ્બન્તિ યદિ ન ચિન્તેય્યન્તિ અત્થો. **ઓલોકેત્વાનહં તસ્સ**, **કરેય્યં છારિકં વિયા**તિ સચાહં તદા તસ્સ અપ્પતીતો અભવિસ્સં . મમ ચિત્તાચારં ઞત્વા મયિ અભિપ્પસન્ના દેવતા ખણેનેવ તં ભસ્મમુટ્ઠિં વિય વિદ્ધંસેય્યુન્તિ અધિપ્પાયો. સત્થા પન તદા અત્તનો અપ્પતીતભાવે સતિ દેવતાહિ સાધેતબ્બં તસ્સ અનત્થં અત્તના કત્તબ્બં વિય કત્વા દેસેસિ ''કરેય્યં છારિકં વિયા''તિ.

વિતણ્ડવાદી પનાહ – ''બોધિસત્તોવ તં જટિલં ઇચ્છમાનો ઇદ્ધિયા છારિકં કરેય્ય, એવઞ્હિ સતિ ઇમિસ્સા પાળિયા અત્થો ઉજુકમેવ નીતો હોતી''તિ. સો એવમસ્સ વચનીયો – ''ત્વં ઇદ્ધિયા પરૂપઘાતં વદસિ, ઇદ્ધિ નામેસા અધિટ્ઠાના ઇદ્ધિ, વિકુબ્બના ઇદ્ધિ, મનોમયા ઇદ્ધિ, ઞાણવિપ્ફારા ઇદ્ધિ, સમાધિવિપ્ફારા ઇદ્ધિ, અરિયા ઇદ્ધિ, કમ્મવિપાકજા ઇદ્ધિ, પુઞ્ઞવતો ઇદ્ધિ, વિજ્જામયા ઇદ્ધિ, તત્થ તત્થ સમ્માપયોગપ્પચ્ચયા ઇજ્ઝનટ્ઠેન ઇદ્ધીતિ દસવિધા. તત્થ ''કતરં ઇદ્ધિં વદેસી''તિ? ''ભાવનામય''ન્તિ. ''કિં પન ભાવનામયાય પરૂપઘાતકમ્મં હોતી''તિ? આમ, એકચ્ચે આચરિયા ''એકવારં હોતી''તિ વદન્તિ, યથા હિ પરં પહરિતુકામેન ઉદકભરિતે ઘટે ખિત્તે પરોપિ પહરીયતિ, ઘટોપિ ભિજ્જતિ, એવમેવ ભાવનામયાય ઇદ્ધિયા એકવારં પરૂપઘાતકમ્મં હોતિ, તતો પટ્ઠાય પન સા નસ્સતિ.

અથ સો ''ભાવનામયાય ઇદ્ધિયા નેવ એકવારં ન દ્વેવારં પરૂપઘાતકમ્મં હોતી''તિ વત્વા પુચ્છિતબ્બો ''કિં ભાવનામયા ઇદ્ધિ કુસલા અકુસલા અબ્યાકતા, સુખાય વેદનાય સમ્પયુત્તા દુક્ખાય વેદનાય સમ્પયુત્તા અદુક્ખમસુખાય વેદનાય સમ્પયુત્તા, સવિતક્કસવિચારા અવિતક્કવિચારમત્તા અવિતક્કઅવિચારા, કામાવચરા રૂપાવચરા અરૂપાવચરા''તિ? જાનન્તો ''ભાવનામયા ઇદ્ધિ કુસલા અબ્યાકતા વા અદુક્ખમસુખવેદનિયા અવિતક્કઅવિચારા રૂપાવચરા ચા''તિ વક્ખતિ. સો વત્તબ્બો ''પાણાતિપાતચેતના કુસલાદીસુ કતરં કોટ્ઠાસં ભજતી''તિ? જાનન્તો વક્ખતિ ''પાણાતિપાતચેતના અકુસલાવ દુક્ખવેદનાવ સવિતક્કસવિચારાવ કામાવચરાવા''તિ. એવં સન્તે ''તવ પઞ્હો નેવ કુસલત્તિકેન સમેતિ, ન વેદનાત્તિકેન ન વિતક્કત્તિકેન ન ભૂમન્તરેના''તિ પાળિયા વિરોધં દસ્સેત્વા સઞ્ઞાપેતબ્બો. યદિ પન સો ''પુન ચપરં, ભિક્ખવે, ઇધેકચ્ચો સમણો વા બ્રાહ્મણો વા ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તો અઞ્ઞિસ્સા કુચ્છિગતં ગબ્ભં પાપકેન મનસાનુપેક્ખિતા હોતિ 'અહો વત યં

તં કુચ્છિગતં ગબ્ભં ન સોત્થિના અભિનિક્ખમેય્યા'તિ. એવમ્પિ, ભિક્ખવે, કુલુમ્પસ્સ ઉપઘાતો હોતી''તિ સઙ્ગીતિં અનારુળ્હં કુલુમ્પસુત્તં ઉદાહરેય્ય. તસ્સાપિ ''ત્વં અત્થં ન જાનાસિ. ઇદ્ધિમા ચેતોવસિપ્પત્તોતિ હિ એત્થ ન ભાવનામયા ઇદ્ધિ અધિપ્પેતા, આથબ્બનિકા ઇદ્ધિ અધિપ્પેતા. સા હિ એત્થ લબ્ભમાના લબ્ભતીતિ ભાવનામયાય ઇદ્ધિયા પરૂપઘાતો ન સમ્ભવતિયેવા''તિ સઞ્ઞાપેતબ્બો. નો ચે સઞ્ઞત્તિં ઉપેતિ, કમ્મં કત્વા ઉય્યોજેતબ્બો. તસ્મા યથાવુત્તનયેનેવેત્થ ગાથાય અત્થો વેદિતબ્બો.

તથા પન તેન અભિસપિતો મહાસત્તો ''સચાહં એતસ્સ કુજ્ઝિસ્સામિ, સીલં મે અરક્ખિતં ભવિસ્સતિ, ઉપાયેનેવસ્સ માનં ભિન્દિસ્સામિ, સા યસ્સ રક્ખા ભવિસ્સતી''તિ સત્તમે દિવસે સૂરિયુગ્ગમનં વારેસિ. મનુસ્સા સૂરિયસ્સ અનુગ્ગમનેન ઉબ્બાળ્હા જાતિમન્તતાપસં ઉપસઙ્કમિત્વા ''ભન્તે, તુમ્હે સૂરિયસ્સ ઉગ્ગન્તું ન દેથા''તિ પુચ્છિંસુ. સો ''ન મેતં કમ્મં, ગઙ્ગાતીરે પન એકો ચણ્ડાલતાપસો વસતિ, તસ્સેતં કમ્મં સિયા''તિ આહ . મનુસ્સા મહાસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''ભન્તે, તુમ્હે સૂરિયસ્સ ઉગ્ગન્તું ન દેથા''તિ પુચ્છિંસુ. ''આમાવુસો''તિ. ''કિંકારણા''તિ? ''તુમ્હાકં કુલૂપકતાપસો મં નિરપરાધં અભિસપિ, તસ્મિં આગન્ત્વા ખમાપનત્થં મમ પાદેસુ પતિતે સૂરિયં વિસ્સજ્જેસ્સામી''તિ. તે ગન્ત્વા તં આકડ્ઢન્તા આનેત્વા મહાસત્તસ્સ પાદમૂલે નિપજ્જાપેત્વા ખમાપેત્વા ''સૂરિયં વિસ્સજ્જેથ, ભન્તે''તિ આહંસુ. ''ન સક્કા વિસ્સજ્જેતું, સચાહં વિસ્સજ્જેસ્સામિ, ઇમસ્સ સત્તધા મુદ્ધા ફલિસ્સતી''તિ. ''અથ, ભન્તે, કિં કરોમા''તિ. મહાસત્તો ''મત્તિકાપિણ્ડં આહરથા''તિ આહરાપેત્વા ''ઇમં તાપસસ્સ સીસે ઠપેત્વા તાપસં ઓતારેત્વા ઉદકે ઠપેથ, યદા સૂરિયો દિસ્સતિ, તદા તાપસો ઉદકે નિમુજ્જતૂ''તિ વત્વા સૂરિયં વિસ્સજ્જેસિ. સૂરિયરસ્મીહિ કુટ્ઠમત્તેવ મત્તિકાપિણ્ડો સત્તધા ભિજ્જિ. તાપસો ઉદકે નિમુજ્જિ. તેન વુત્તં –

૬૪. ''યં સો તદા મં અભિસપિ, કુપિતો દુટ્ઠમાનસો;
તસ્સેવ મત્થકે નિપતિ, યોગેન તં પમોચયિ''ન્તિ.

તત્થ **યં સો તદા મં અભિસપી**તિ સો જાતિમન્તજટિલો યં મુદ્ધફાલનં સન્ધાય તદા મં અભિસપિ, મય્હં સપં અદાસિ. **તસ્સેવ મત્થકે નિપતી**તિ તં મય્હં ઉપરિ તેન ઇચ્છિતં તસ્સેવ પન ઉપરિ નિપતિ નિપતનભાવેન અટ્ઠાસિ. એવઞ્હેતં હોતિ યથા તં અપ્પદુટ્ઠસ્સ પદુસ્સતો. વુત્તઞ્હેતં ભગવતા – ''યો અપ્પદુટ્ઠસ્સ નરસ્સ દુસ્સતિ... પે॰... પટિવાતંવ ખિત્તો''તિ (ધ॰ પ॰ ૧૨૫; સુ॰ નિ॰ ૬૬૭; જા॰ ૧.૫.૯૪). **યોગેન તં પમોચયિ**ન્તિ તં તસ્સ ભાસિતં મત્થકફાલનં ઉપાયેન તતો પમોચેસિં, તં વા જટિલં તતો પમોચેસિં, યેન ઉપાયેન તં ન હોતિ, તથા અકાસિન્તિ અત્થો.

યઞ્હિ તેન પારમિતાપરિભાવનસમિદ્ધાહિ નાનાસમાપત્તિવિહારપરિપૂરિતાહિ સીલદિટ્ઠિસમ્પદાહિ સુસઙ્ખતસન્તાને મહાકરુણાધિવાસે મહાસત્તે અરિયૂપવાદકમ્મં અભિસપસઙ્ખાતં ફરુસવચનં પયુત્તં, તં મહાસત્તસ્સ ખેત્તવિસેસભાવતો તસ્સ ચ અજ્ઝાસયફરુસતાય દિટ્ઠધમ્મવેદનીયં હુત્વા સચે સો મહાસત્તં ન ખમાપેસિ, સત્તમે દિવસે વિપચ્ચનસભાવં જાતં, ખમાપિતે પન મહાસત્તે પયોગસમ્પત્તિપટિબાહિતત્તા અવિપાકધમ્મતં આપજ્જિ અહોસિકમ્મભાવતો. અયઞ્હિ અરિયૂપવાદપાપસ્સ દિટ્ઠધમ્મવેદનીયસ્સ ચ ધમ્મતા. તત્થ યં સત્તમે દિવસે બોધિસત્તેન સૂરિયુગ્ગમનનિવારણં કતં, અયમેત્થ યોગોતિ અધિપ્પેતો ઉપાયો. તેન હિ ઉબ્બાળ્હા મનુસ્સા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકે તાપસં આનેત્વા ખમાપેસું. સોપિ ચ મહાસત્તસ્સ ગુણે જાનિત્વા તસ્મિં ચિત્તં પસાદેસીતિ વેદિતબ્બં. યં પનસ્સ મત્થકે મત્તિકાપિણ્ડસ્સ ઠપનં, તસ્સ ચ સત્તધા ફાલનં કતં, તં મનુસ્સાનં ચિત્તાનુરક્ખણત્થં,

અઞ્ઞથા હિ ઇમે પબ્બજિતાપિ સમાના ચિત્તસ્સ વસે વત્તન્તિ, ન પન ચિત્તં અત્તનો વસે વત્તાપેન્તીતિ મહાસત્તમ્પિ તેન સદિસં કત્વા ગણ્હેય્યું. તદસ્સ નેસં દીઘરત્તં અહિતાય દુક્ખાયાતિ.

૬૫. ઇદાનિ યદત્થં તદા તસ્મિં તાપસે ચિત્તં અદૂસેત્વા સુપરિસુદ્ધં સીલમેવ રક્ખિતં, તં દસ્સેતું ''**અનુરક્ખિં મમ સીલ**''ન્તિ ઓસાનગાથમાહ. તં હેટ્ઠા વુત્તત્થમેવ.

તદા મણ્ડબ્યો ઉદેનો, માતઙ્ગો લોકનાથો.

ઇધાપિ સેસપારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તથા નિહીનજાતિકસ્સ સતો યથાધિપ્પાયં દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય માનનિગ્ગહો, પબ્બજિત્વા ''દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય અવસ્સયો ભવિસ્સામી''તિ ઉપ્પન્નચિત્તો અરઞ્ઞં ગન્ત્વા પબ્બજિત્વા સત્તદિવસબ્ભન્તરેયેવ યથાધિપ્પાયં ઝાનાભિઞ્ઞાનિબ્બત્તનં, તતો આગન્ત્વા દિટ્ઠમઙ્ગલિકાય લાભગ્ગયસગ્ગપ્પત્તિયા ઉપાયસમ્પાદનં, મણ્ડબ્યકુમારસ્સ માનનિગ્ગહો, જાતિમન્તતાપસસ્સ માનનિગ્ગહો, તસ્સ ચ અજાનન્તસ્સેવ ભાવિનો જીવિતન્તરાયસ્સ અપનયનં, મહાપરાધસ્સાપિ તસ્સ અકુજ્ઝિત્વા અત્તનો સીલાનુરક્ખણં, અચ્છરિયબ્ભુતપાટિહારિયકરણન્તિ એવમાદયો મહાસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બા.

માતઙ્ગચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. ધમ્મદેવપુત્તચરિયાવણ્ણના

૬૬. અટ્ઠમે **મહાપક્ખો**તિ મહાપરિવારો. **મહિદ્ધિકો**તિ મહતિયા દેવિદ્ધિયા સમન્નાગતો. **ધમ્મો નામ મહાયક્ખો**તિ નામેન ધમ્મો નામ મહાનુભાવો દેવપુત્તો. **સબ્બલોકાનુકમ્પકો**તિ વિભાગં અકત્વા મહાકરુણાય સબ્બલોકં અનુગ્ગણ્હનકો.

મહાસત્તો હિ તદા કામાવચરદેવલોકે ધમ્મો નામ દેવપુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. સો દિબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો દિબ્બરથમભિરુય્હ અચ્છરાગણપરિવુતો મનુસ્સેસુ સાયમાસં ભુઞ્જિત્વા અત્તનો અત્તનો ઘરદ્વારેસુ સુખકથાય નિસિન્નેસુ પુણ્ણમુપોસથદિવસે ગામનિગમરાજધાનીસુ આકાસે ઠત્વા ''પાણાતિપાતાદીહિ દસહિ અકુસલકમ્મપથેહિ વિરમિત્વા તિવિધસુચરિતધમ્મં પૂરેથ, મત્તેય્યા પેત્તેય્યા સામઞ્ઞા બ્રહ્મઞ્ઞા કુલે જેટ્ઠાપચાયિનો ભવથ, સગ્ગપરાયના હુત્વા મહન્તં યસં અનુભવિસ્સથા''તિ મનુસ્સે દસકુસલકમ્મપથે સમાદપેન્તો જમ્બુદીપં પદક્ખિણં કરોતિ. તેન વુત્તં –

૬૭. ''દસકુસલકમ્મપથે, સમાદપેન્તો મહાજનં;
ચરામિ ગામનિગમં, સમિત્તો સપરિજ્જનો''તિ.

તત્થ **સમિત્તો**તિ ધમ્મિકેહિ ધમ્મવાદીહિ સહાયેહિ સસહાયો.

તેન ચ સમયેન અધમ્મો નામેકો દેવપુત્તો કામાવચરદેવલોકે નિબ્બત્તિ. ''સો પાણં હનથ, અદિન્નં આદિયથા''તિઆદિના નયેન સત્તે અકુસલકમ્મપથે સમાદપેન્તો મહતિયા પરિસાય પરિવુતો જમ્બુદીપં વામં કરોતિ. તેન વુત્તં –

૬૮. ‘‘પાપો કદરિયો યક્ખો, દીપેન્તો દસ પાપકે;
સોપેત્થ મહિયા ચરતિ, સમિત્તો સપરિજ્જનો’’તિ.

તત્થ **પાપો**તિ પાપધમ્મેહિ સમન્નાગતો. **કદરિયો**તિ થદ્ધમચ્છરી. **યક્ખો**તિ દેવપુત્તો. **દીપેન્તો દસ પાપકે**તિ સબ્બલોકે ગોચરં નામ સત્તાનં ઉપભોગપરિભોગાય જાતં. તસ્મા સત્તે વધિત્વા યંકિઞ્ચિ કત્વા ચ અત્તા પીણેતબ્બો, ઇન્દ્રિયાનિ સન્તપ્પેતબ્બાનીતિઆદિના નયેન પાણાતિપાતાદિકે દસ લામકધમ્મે કત્તબ્બે કત્વા પકાસેન્તો. **સોપેત્થા**તિ સોપિ અધમ્મો દેવપુત્તો ઇમસ્મિં જમ્બુદીપે. **મહિયા**તિ ભૂમિયા આસન્ને, મનુસ્સાનં દસ્સનસવનૂપચારેતિ અત્થો.

૬૯. તત્થ યે સત્તા સાધુકમ્મિકા ધમ્મગરુનો, તે ધમ્મં દેવપુત્તં તથા આગચ્છન્તમેવ દિસ્વા આસના વુટ્ઠાય ગન્ધમાલાદીહિ પૂજેન્તા યાવ ચક્ખુપથસમતિક્કમના તાવ અભિત્થવન્તિ , પઞ્જલિકા નમસ્સમાના તિટ્ઠન્તિ, તસ્સ વચનં સુત્વા અપ્પમત્તા સક્કચ્ચં પુઞ્ઞાનિ કરોન્તિ. યે પન સત્તા પાપસમાચારા કુરૂરકમ્મન્તા, તે અધમ્મસ્સ વચનં સુત્વા અબ્ભનુમોદન્તિ , ભિય્યોસોમત્તાય પાપાનિ સમાચરન્તિ. એવં તે તદા અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ ઉજુવિપચ્ચનીકવાદા ચેવ ઉજુવિપચ્ચનીકકિરિયા ચ હુત્વા લોકે વિચરન્તિ. તેનાહ ભગવા ‘‘**ધમ્મવાદી અધમ્મો ચ, ઉભો પચ્ચનિકા મય**’’ન્તિ.

એવં પન ગચ્છન્તે કાલે અથેકદિવસં તેસં રથા આકાસે સમ્મુખા અહેસું. અથ નેસં પરિસા ‘‘તુમ્હે કસ્સ, તુમ્હે કસ્સા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘મયં ધમ્મસ્સ, મયં અધમ્મસ્સા’’તિ વત્વા મગ્ગા ઓક્કમિત્વા દ્વિધા જાતા. ધમ્મસ્સ પન અધમ્મસ્સ ચ રથા અભિમુખા હુત્વા ઈસાય ઈસં આહચ્ચ અટ્ઠંસુ. ‘‘તવ રથં ઓક્કમાપેત્વા મય્હં મગ્ગં દેહિ, તવ રથં ઓક્કમાપેત્વા મય્હં મગ્ગં દેહી’’તિ અઞ્ઞમઞ્ઞં મગ્ગદાપનત્થં વિવાદં અકંસુ. પરિસા ચ નેસં આવુધાનિ અભિહરિત્વા યુદ્ધસજ્જા અહેસું. યં સન્ધાય વુત્તં –

‘‘ધુરે ધુરં ઘટ્ટયન્તા, સમિમ્હા પટિપથે ઉભો’’.

૭૦. ‘‘કલહો વત્તતી ભેસ્મા, કલ્યાણપાપકસ્સ ચ;
મગ્ગા ઓક્કમનત્થાય, મહાયુદ્ધો ઉપટ્ઠિતો’’તિ.

તત્થ **ધુરે ધુર**ન્તિ એકસ્સ રથીસાય ઇતરસ્સ રથીસં **ઘટ્ટયન્તા. સમિમ્હા**તિ સમાગતા સમ્મુખીભૂતા. પુન **ઉભો**તિ વચનં ઉભોપિ મયં અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ પચ્ચનીકા હુત્વા લોકે વિચરન્તા એકદિવસં પટિમુખં આગચ્છન્તા દ્વીસુ પરિસાસુ ઉભોસુ પસ્સેસુ મગ્ગતો ઓક્કન્તાસુ સહ રથેન મયં ઉભો એવ સમાગતાતિ દસ્સનત્થં વુત્તં. **ભેસ્મા**તિ ભયજનકો. **કલ્યાણપાપકસ્સ ચા**તિ કલ્યાણસ્સ ચ પાપકસ્સ ચ. **મહાયુદ્ધો ઉપટ્ઠિતો**તિ મહાસઙ્ગામો પચ્ચુપટ્ઠિતો આસિ.

અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ હિ પરિસાય ચ યુજ્ઝિતુકામતા જાતા. તત્થ હિ ધમ્મો અધમ્મં આહ – ‘‘સમ્મ, ત્વં અધમ્મો, અહં ધમ્મો, મગ્ગો મય્હં અનુચ્છવિકો, તવ રથં ઓક્કમાપેત્વા મય્હં મગ્ગં દેહી’’તિ. ઇતરો ‘‘અહં દળ્હયાનો બલવા અસન્તાસી, તસ્મા મગ્ગં ન દેમિ, યુદ્ધં પન કરિસ્સામિ, યો યુદ્ધે જિનિસ્સતિ, તસ્સ મગ્ગો હોતૂ’’તિ આહ. તેનેવાહ –

‘‘યસોકરો પુઞ્ઞકરોહમસ્મિ, સદાત્થુતો સમણબ્રાહ્મણાનં;
મગ્ગારહો દેવમનુસ્સપૂજિતો, ધમ્મો અહં દેહિ અધમ્મ મગ્ગં.

‘‘અધમ્મયાનં દળ્હમારુહિત્વા, અસન્તસન્તો બલવાહમસ્મિ;
સ કિસ્સ હેતુમ્હિ તવજ્જ દજ્જં, મગ્ગં અહં ધમ્મ અદિન્નપુબ્બં.

‘‘ધમ્મો હવે પાતુરહોસિ પુબ્બે, પચ્છા અધમ્મો ઉદપાદિ લોકે;
જેટ્ઠો ચ સેટ્ઠો ચ સનન્તનો ચ, ઉય્યાહિ જેટ્ઠસ્સ કનિટ્ઠ મગ્ગા.

‘‘ન યાચનાય નપિ પાતિરૂપા, ન અરહતા તેહં દદેય્ય મગ્ગં;
યુદ્ધઞ્ચ નો હોતુ ઉભિન્નમજ્જ, યુદ્ધમ્હિ યો જેસ્સતિ તસ્સ મગ્ગો.

‘‘સબ્બા દિસા અનુવિસટોહમસ્મિ, મહબ્બલો અમિતયસો અતુલ્યો;
ગુણેહિ સબ્બેહિ ઉપેતરૂપો, ધમ્મો અધમ્મ ત્વં કથં વિજેસ્સસિ.

‘‘લોહેન વે હઞ્ઞતિ જાતરૂપં, ન જાતરૂપેન હનન્તિ લોહં;
સચે અધમ્મો હઞ્છતિ ધમ્મમજ્જ, અયો સુવણ્ણં વિય દસ્સનેય્યં.

‘‘સચે તુવં યુદ્ધબલો અધમ્મ, ન તુય્હં વુડ્ઢા ચ ગરૂ ચ અત્થિ;
મગ્ગઞ્ચ તે દમ્મિ પિયાપ્પિયેન, વાચા દુરુત્તાનિપિ તે ખમામી’’તિ. (જા॰ ૧.૧૧.૨૬-૩૨);

ઇમા હિ તેસં વચનપટિવચનકથા.

તત્થ **યસોકરો**તિ ધમ્મે નિયોજનવસેન દેવમનુસ્સાનં યસદાયકો. દુતિયપદેપિ એસેવ નયો. **સદાત્થુતો**તિ સદા થુતો નિચ્ચપ્પસત્થો. **સ કિસ્સ હેતુમ્હિ તવજ્જ દજ્જ**ન્તિ સોમ્હિ અહં અધમ્મો અધમ્મયાનરથં અભિરુળ્હો અભીતો બલવા, કિંકારણા અજ્જ, ભો ધમ્મ, કસ્સચિ અદિન્નપુબ્બં મગ્ગં તુય્હં દમ્મિ. **પાતુરહોસી**તિ પઠમકપ્પિકકાલે ઇમસ્મિં લોકે દસકુસલકમ્મપથધમ્મો પુબ્બે પાતુરહોસિ, પચ્છા અધમ્મો. **જેટ્ઠો ચા**તિ પુરે નિબ્બત્તભાવેન અહં જેટ્ઠો ચ સેટ્ઠો ચ પોરાણકો ચ, ત્વં પન કનિટ્ઠો, તસ્મા ‘‘મગ્ગા ઉય્યાહી’’તિ વદતિ.

નપિ પાતિરૂપાતિ અહઞ્હિ ભોતો નેવ યાચનાય ન પટિરૂપવચનેન ન મગ્ગારહતાય મગ્ગં દદેય્યં. **અનુવિસટો**તિ અહં ચતસ્સો દિસા ચતસ્સો અનુદિસાતિ સબ્બા દિસા અત્તનો ગુણેન પત્થટો પઞ્ઞાતો. **લોહેના**તિ અયોમુટ્ઠિકેન. **હઞ્છતી**તિ હનિસ્સતિ. **યુદ્ધબલો અધમ્મા**તિ સચે તુવં યુદ્ધબલો અસિ અધમ્મ. **વુડ્ઢા ચ ગરૂ ચા**તિ યદિ તુય્હં ઇમે વુડ્ઢા ઇમે ગરૂ પણ્ડિતાતિ એતં નત્થિ. **પિયાપ્પિયેના**તિ પિયેન વિય અપ્પિયેન, અપ્પિયેનપિ દદન્તો (જા॰ અટ્ઠ॰ ૪.૧૧.૩૨) પિયેન વિય તે મગ્ગં દદામીતિ અત્થો.

૭૧. મહાસત્તો હિ તદા ચિન્તેસિ – ‘‘સચાહં ઇમં પાપપુગ્ગલં સબ્બલોકસ્સ અહિતાય પટિપન્નં એવં મયા વિલોમગ્ગાહં ગહેત્વા ઠિતં અચ્છરં પહરિત્વા ‘અનાચાર મા ઇધ તિટ્ઠ, સીઘં પટિક્કમ વિનસ્સા’તિ વદેય્યં, સો તઙ્ખણઞ્ઞેવ મમ ધમ્મતેજેન ભુસમુટ્ઠિ વિય વિકિરેય્ય, ન ખો પન મેતં પતિરૂપં, સ્વાહં સબ્બલોકં અનુકમ્પન્તો ‘લોકત્થચરિયં મત્થકં પાપેસ્સામી’તિ પટિપજ્જામિ, અયં ખો પન પાપો આયતિં મહાદુક્ખભાગી, સ્વાયં મયા

વિસેસતો અનુકમ્પિતબ્બો, તસ્માસ્સ મગ્ગં દસ્સામિ, એવં મે સીલં સુવિસુદ્ધં અખણ્ડિતં ભવિસ્સતી''તિ. એવં પન ચિન્તેત્વા બોધિસત્તે ''સચે તુવં યુદ્ધબલો''તિ ગાથં વત્વા થોકં મગ્ગતો ઓક્કન્તમત્તે એવ અધમ્મો રથે ઠાતું અસક્કોન્તો અવંસિરો પથવિયં પતિત્વા પથવિયા વિવરે દિન્ને ગન્ત્વા અવીચિમ્હિ એવ નિબ્બત્તિ. તેન વુત્તં **''યદિહં તસ્સ કુપ્પેય્ય''**ન્તિઆદિ.

તત્થ **યદિહં તસ્સ કુપ્પેય્ય**ન્તિ તસ્સ અધમ્મસ્સ યદિ અહં કુજ્ઝેય્યં. **યદિ ભિન્દે તપોગુણ**ન્તિ તેનેવસ્સ કુજ્ઝનેન મય્હં તપોગુણં સીલસંવરં યદિ વિનાસેય્યં. **સહપરિજનં તસ્સા**તિ સપરિજનં તં અધમ્મં. **રજભૂત**ન્તિ રજમિવ ભૂતં, રજભાવં પત્તં **અહં કરેય્યં**.

૭૨. અપિચાહન્તિ એત્થ **અહ**ન્તિ નિપાતમત્તં. **સીલરક્ખાયા**તિ સીલરક્ખણત્થં. **નિબ્બાપેત્વાના**તિ પટિકચ્ચેવ ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસ્સ ઉપટ્ઠાપિતત્તા તસ્મિં અધમ્મે ઉપ્પજ્જનકકોધસ્સ અનુપ્પાદનેનેવ દોસપરિળાહવૂપસમનેન માનસં વૂપસમેત્વા. **સહ જનેનોક્કમિત્વા**તિ મય્હં પરિજનેન સદ્ધિં મગ્ગા ઓક્કમિત્વા તસ્સ પાપસ્સ અધમ્મસ્સ અહં મગ્ગં અદાસિં.

૭૩. સહ પથતો ઓક્કન્તેતિ વુત્તનયેન ચિત્તસ્સ વૂપસમં કત્વા ''મગ્ગં તે દમ્મી''તિ ચ વત્વા થોકં મગ્ગતો સહ ઓક્કમનેન. **પાપયક્ખસ્સા**તિ અધમ્મદેવપુત્તસ્સ. **તાવદે**તિ તઙ્ખણં એવ મહાપથવી વિવરમદાસિ. **જાતકટ્ઠકથાયં** પન ''મગ્ગઞ્ચ તે દમ્મી''તિ ગાથાય કથિતક્ખણેયેવાતિ વુત્તં.

એવં તસ્મિં ભૂમિયં પતિતે ચતુનહુતાધિકદ્વિયોજનસતસહસ્સબહલા સકલં વરાવરં ધારેન્તીપિ મહાપથવી ''નાહમિમં પાપપુરિસં ધારેમી''તિ કથેન્તી વિય તેન ઠિતટ્ઠાને દ્વિધા ભિજ્જિ. મહાસત્તો પન તસ્મિં નિપતિત્વા અવીચિમ્હિ નિબ્બત્તે રથધુરે યથાઠિતોવ સપરિજનો મહતા દેવાનુભાવેન ગમનમગ્ગેનેવ ગન્ત્વા અત્તનો ભવનં પાવિસિ. તેનાહ ભગવા –

> ''ખન્તીબલો યુદ્ધબલં વિજેત્વા, હન્ત્વા અધમ્મં નિહનિત્વ ભૂમ્યા;
> પાયાસિ વિત્તો અભિરુય્હ સન્દનં, મગ્ગેનેવ અતિબલો સચ્ચનિક્કમો''તિ. (જા॰ ૧.૧૧.૩૪);

તદા અધમ્મો દેવદત્તો અહોસિ, તસ્સ પરિસા દેવદત્તપરિસા, ધમ્મો લોકનાથો, તસ્સ પરિસા બુદ્ધપરિસા.

ઇધાપિ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સેસપારમિયો યથારહં નિદ્ધારેતબ્બા. તથા ઇધાપિ દિબ્બેહિ આયુવણ્ણયસસુખઆધિપતેય્યેહિ દિબ્બેહેવ ઉળારેહિ કામગુણેહિ સમપ્પિતસ્સ સમઙ્ગીભૂતસ્સ અનેકસહસ્સસઙ્ખાહિ અચ્છરાહિ સબ્બકાલં પરિચારિયમાનસ્સ મહતિ પમાદટ્ઠાને ઠિતસ્સ સતો ઈસકમ્પિ પમાદં અનાપજ્જિત્વા ''લોકત્થચરિયં મત્થકં પાપેસ્સામી''તિ માસે માસે પુણ્ણમિયં ધમ્મં દીપેન્તો સપરિજનો મનુસ્સપથે વિચરિત્વા મહાકરુણાય સબ્બસત્તે અધમ્મતો વિવેચેત્વા ધમ્મે નિયોજનં, અધમ્મેન સમાગતોપિ તેન કતં અનાચારં અગણેત્વા તત્થ ચિત્તં અકોપેત્વા ખન્તિમેત્તાનુદ્દયમેવ પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા અખણ્ડં સુવિસુદ્ધઞ્ચ કત્વા અત્તનો સીલસ્સ રક્ખણન્તિ એવમાદયો મહાસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

ધમ્મદેવપુત્તચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. અલીનસત્તુચરિયાવણ્ણના

૭૪. નવમે **પઞ્ચાલરટ્ઠે**તિ એવંનામકે જનપદે. **નગરવરે**, **કપિલાયન્તિ** ‘‘કપિલા’’તિ એવંલદ્ધનામે ઉત્તમનગરે. ‘‘નગરવરે’’તિ વત્વા પુન ‘‘**પુરુત્તમે**’’તિ વચનં તસ્મિં કાલે જમ્બુદીપે સબ્બનગરાનં તસ્સ નગરસ્સ અગ્ગનગરભાવદસ્સનત્થં. **જયદ્દિસો નામા**તિ રઞ્ઞા અત્તનો પચ્ચત્થિકે જિતે જાતો, અત્તનો વા પચ્ચામિત્તભૂતં યક્ખિનીસઙ્ખાતં જયદ્દિસં જિતોતિ એવંલદ્ધનામો. **સીલગુણમુપાગતો**તિ આચારસીલઞ્ચેવ ઉસ્સાહસમ્પત્તિયાદિરાજગુણઞ્ચ ઉપાગતો, તેન સમન્નાગતોતિ અત્થો.

૭૫. **તસ્સ રઞ્ઞો**તિ જયદ્દિસરાજસ્સ, અહં પુત્તો અહોસિન્તિ વચનસેસો. **સુતધમ્મો**તિ યાવતા રાજપુત્તેન સોતબ્બધમ્મો નામ, તસ્સ સબ્બસ્સ સુતત્તા સુતધમ્મો, બહુસ્સુતોતિ અત્થો. અથ વા **સુતધમ્મો**તિ વિસ્સુતધમ્મો, ધમ્મચરિયાય સમચરિયાય પકાસો પઞ્ઞાતો, લોકે પત્થટકિત્તિધમ્મોતિ અત્થો. **અલીનસત્તો**તિ એવંનામો. **ગુણવા**તિ ઉળારેહિ મહાપુરિસગુણેહિ સમન્નાગતો. **અનુરક્ખપરિજનો સદા**તિ સઙ્ગાદિગુણવિસેસયોગતો ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ સમ્મદેવ સઙ્ગહણતો ચ સબ્બકાલં સમ્ભત્તપરિવારજનો.

૭૬. **પિતા મે મિગવં ગન્ત્વા, પોરિસાદં ઉપાગમી**તિ મય્હં પિતા જયદ્દિસરાજા મિગવં ચરન્તો અરઞ્ઞમજ્ઝં ગન્ત્વા પોરિસાદં મનુસ્સખાદકં યક્ખિનિપુત્તં ઉપગઞ્છિ, તેન સમાગમિ.

જયદ્દિસરાજા કિર એકદિવસં ‘‘મિગવં ગમિસ્સામી’’તિ તદનુરૂપેન મહતા પરિવારેન કપિલનગરતો નિક્ખમિ. તં નિક્ખન્તમત્તમેવ તક્કસિલાવાસી નન્દો નામ બ્રાહ્મણો ચતસ્સો સતારહા ગાથા નામ કથેતું આદાય ઉપસઙ્કમિત્વા અત્તનો આગમનકારણં રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ‘‘નિવત્તિત્વા સુણિસ્સામી’’તિ તસ્સ વસનગેહં પરિબ્બયઞ્ચ દાપેત્વા અરઞ્ઞં પવિટ્ઠો ‘‘યસ્સ પસ્સેન મિગો પલાયતિ, તસ્સેવ સો ગીવા’’તિ વત્વા મિગે પરિયેસન્તો વિચરતિ. અથેકો પસદમિગો મહાજનસ્સ પદસદ્દેન આસયતો નિક્ખમિત્વા રઞ્ઞો અભિમુખો ગન્ત્વા પલાયિ. અમચ્ચા પરિહાસં કરિંસુ. રાજા તં અનુબન્ધિત્વા તિયોજનમત્થકે તં પરિક્ખીણજવં ઠિતં વિજ્ઝિત્વા પાતેસિ. પતિતં ખગ્ગેન દ્વિધા કત્વા અનત્થિકોપિ ‘‘મંસેન મિગં ગહેતું નાસક્ખી’’તિ વચનમોચનત્થં કાજે કત્વા આગચ્છન્તો એકસ્સ નિગ્રોધસ્સ મૂલે દબ્બતિણેસુ નિસીદિત્વા થોકં વિસ્સમિત્વા ગન્તું આરભિ.

તેન ચ સમયેન તસ્સેવ રઞ્ઞો જેટ્ઠભાતા જાતદિવસે એવ એકાય યક્ખિનિયા ખાદિતું ગહિતો આરક્ખમનુસ્સેહિ અનુબદ્ધાય તાય નિદ્ધમનમગ્ગેન ગચ્છન્તિયા ઉરે ઠપિતો માતુસઞ્ઞાય મુખેન થનગ્ગહણેન પુત્તસિનેહં ઉપ્પાદેત્વા સંવડ્ઢિયમાનો તદાહારોપયોગિતાય મનુસ્સમંસં ખાદન્તો અનુક્કમેન વુદ્ધિપ્પત્તો અત્તાનં અન્તરધાપનત્થં યક્ખિનિયા દિન્નઓસધમૂલાનુભાવેન અન્તરહિતો હુત્વા મનુસ્સમંસં ખાદિત્વા જીવન્તો તાય યક્ખિનિયા મતાય તં ઓસધમૂલં અત્તનો પમાદેન નાસેત્વા દિસ્સમાનરૂપોવ મનુસ્સમંસં ખાદન્તો નગ્ગો ઉબ્બિગ્ગવિરૂપદસ્સનો રાજપુરિસેહિ પસ્સિત્વા અનુબદ્ધો પલાયિત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા તસ્સ નિગ્રોધસ્સ મૂલે વાસં કપ્પેન્તો રાજાનં દિસ્વા ‘‘ભક્ખોસિ મે’’તિ હત્થે અગ્ગહેસિ. તેન વુત્તં ‘‘**સો મે પિતુમગ્ગહેસિ**, **ભક્ખોસિ મમ મા ચલી**’’તિઆદિ.

તત્થ **સો મે પિતુમગ્ગહેસી**તિ સો પોરિસાદો મમ પિતરં જયદ્દિસરાજાનં અત્તનો નિસિન્નરુક્ખસમીપમાગતં ‘‘**મમ ભક્ખો** ત્વં આગતોસિ, હત્થપરિપ્ફન્દનાદિવસેન **મા ચલિ**, ચલન્તમ્પિ અહં તં ખાદિસ્સામી’’તિ હત્થે અગ્ગહેસિ.

૭૭. **તસ્સા**તિ તસ્સ યક્ખિનિપુત્તસ્સ. **તસિતવેધિતો**તિ ચિત્તુત્રાસેન તસિતો સરીરપરિકમ્પેન વેધિતો. **ઊરુક્ખમ્ભો**તિ ઉભિન્નં ઊરૂનં થદ્ધભાવો, યેન સો તતો પલાયિતું નાસક્ખિ.

મિગવં ગહેત્વા મુઞ્ચસ્સૂતિ એત્થ **મિગવ**ન્તિ મિગવવસેન લદ્ધત્તા તં મિગમંસં ''મિગવ''ન્તિ આહ, ઇમં મિગમંસં ગહેત્વા મં મુઞ્ચસ્સૂતિ અત્થો. સો હિ રાજા નં યક્ખિનિપુત્તં દિસ્વા ભીતો ઊરુક્ખમ્ભં પત્વા ખાણુકો વિય અટ્ઠાસિ. સો વેગેન ગન્ત્વા તં હત્થે ગહેત્વા ''ભક્ખોસિ મે આગતોસી''તિ આહ. અથ નં રાજા સતિં પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા ''સચે આહારત્થિકો, ઇમં તે મંસં દદામિ, તં ગહેત્વા ખાદ, મં મુઞ્ચાહી''તિ આહ . તં સુત્વા પોરિસાદો ''કિમિદં મય્હમેવ સન્તકં દત્વા મયા વોહારં કરોસિ, નનુ ઇમં મંસઞ્ચ ત્વઞ્ચ મમ હત્થગતકાલતો પટ્ઠાય મય્હમેવ સન્તકં, તસ્મા તં પઠમં ખાદિત્વા પચ્છા મંસં ખાદિસ્સામી''તિ આહ.

અથ રાજા ''મંસનિક્કયેનાયં ન મં મુઞ્ચતિ, મયા ચ મિગવં આગચ્છન્તેન તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ 'આગન્ત્વા તે ધનં દસ્સામી'તિ પટિઞ્ઞા કતા. સચાયં યક્ખો અનુજાનિસ્સતિ, સચ્ચં અનુરક્ખન્તો ગેહં ગન્ત્વા તં પટિઞ્ઞં મોચેત્વા પુન ઇમસ્સ યક્ખસ્સ ભત્તત્થં આગચ્છેય્ય''ન્તિ ચિન્તેત્વા તસ્સ તમત્થં આરોચેસિ. તં સુત્વા પોરિસાદો ''સચે ત્વં સચ્ચં અનુરક્ખન્તો ગન્તુકામોસિ, ગન્ત્વા તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ દાતબ્બં ધનં દત્વા સચ્ચં અનુરક્ખન્તો સીઘં પુન આગચ્છેય્યાસી''તિ વત્વા રાજાનં વિસ્સજ્જેસિ. સો તેન વિસ્સટ્ઠો ''ત્વં મા ચિન્તયિ, અહં પાતોવ આગમિસ્સામી''તિ વત્વા મગ્ગનિમિત્તાનિ સલ્લક્ખેન્તો અત્તનો બલકાયં ઉપગન્ત્વા તેન પરિવુતો નગરં પવિસિત્વા નન્દબ્રાહ્મણં પક્કોસાપેત્વા મહારહે આસને નિસીદાપેત્વા તા ગાથા સુત્વા ચત્તારિ સહસ્સાનિ દત્વા યાનં આરોપેત્વા ''ઇમં તક્કસિલમેવ નેથા''તિ મનુસ્સે દત્વા બ્રાહ્મણં ઉય્યોજેત્વા દુતિયદિવસે પોરિસાદસ્સ સન્તિકં ગન્તુકામો પુત્તં રજ્જે પતિટ્ઠપેતું અનુસાસનિઞ્ચ દેન્તો તમત્થં આરોચેસિ. તેન વુત્તં –

૭૮. ''મિગવં ગહેત્વા મુઞ્ચસ્સુ, કત્વા આગમનં પુન;
બ્રાહ્મણસ્સ ધનં દત્વા, પિતા આમન્તયી મમં.

૭૯. ''રજ્જં પુત્ત પટિપજ્જ, મા પમજ્જિ પુરં ઇદં;
કતં મે પોરિસાદેન, મમ આગમનં પુના''તિ.

તત્થ **આગમનં પુના**તિ પુન આગમનં પટિઞ્ઞાતસ્સ પોરિસાદસ્સ સઙ્ગરં કત્વા. **બ્રાહ્મણસ્સ ધનં દત્વા**તિ તક્કસિલતો આગતસ્સ નન્દનામસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ તા ગાથા સુત્વા ચતુસહસ્સપરિમાણં ધનં દત્વા. **પિતા આમન્તયી મમ**ન્તિ મમ પિતા જયદ્દિસરાજા મં આમન્તેસિ.

કથં આમન્તેસીતિ ચે? આહ **''રજ્જ''**ન્તિઆદિ. તસ્સત્થો – **પુત્ત**, ત્વં ઇમં કુલસન્તકં રજ્જં **પટિપજ્જ**, યથાહં ધમ્મેન સમેન રજ્જં કારેમિ, એવં ત્વમ્પિ છત્તં ઉસ્સાપેત્વા **રજ્જં** કારેહિ. ત્વં ઇદં પુરં રક્ખન્તો રજ્જઞ્ચ કારેન્તો મા પમાદમાપજ્જિ, અસુકસ્મિં ઠાને નિગ્રોધરુક્ખમૂલે પોરિસાદેન યક્ખેન કતમેતં મયા સઙ્ગરં મમ પુન તસ્સ સન્તિકં આગમનં ઉદ્દિસ્સ, કેવલં તસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ ધનદાનત્થં ઇધાગતો સચ્ચં અનુરક્ખન્તો, તસ્મા તત્થાહં ગમિસ્સામીતિ.

તં સુત્વા મહાસત્તો ''મા ખો ત્વં, મહારાજ, તત્થ અગમાસિ, અહં તત્થ ગમિસ્સામિ. સચે પન ત્વં, તાત, ગમિસ્સસિયેવ, અહમ્પિ તયા સદ્ધિં ગમિસ્સામિયેવા''તિ. ''એવં સન્તે મયં ઉભોપિ ન ભવિસ્સામ, તસ્મા અહમેવ તત્થ ગમિસ્સામી''તિ નાનપ્પકારેન વારેન્તં રાજાનં સઞ્ઞાપેત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા પિતુ અત્થાય અત્તાનં

પરિચ્ચજિત્વા સોત્થિભાવાય પિતરિ સાસિતવાદં પયુઞ્જમાને માતુભગિનિભરિયાસુ ચ સચ્ચકિરિયં કરોન્તીસુ આવુધં ગહેત્વા નગરતો નિક્ખમિત્વા અસ્સુપુણ્ણમુખં મહાજનં અનુબન્ધન્તં આપુચ્છિત્વા પિતરા અક્ખાતનયેન યક્ખવાસમગ્ગં પટિપજ્જિ. યક્ખિનિપુત્તોપિ ''ખત્તિયા નામ બહુમાયા, કો જાનાતિ કિં ભવિસ્સતી''તિ રુક્ખં અભિરુહિત્વા રઞ્ઞો આગમનં ઓલોકેન્તો નિસિન્નો કુમારં આગચ્છન્તં દિસ્વા ''પિતરં નિવત્તેત્વા પુત્તો આગતો ભવિસ્સતિ, નત્થિ મે ભય''ન્તિ ઓતરિત્વા તસ્સ પિટ્ઠિં દસ્સેત્વાવ નિસીદિ. મહાસત્તો આગન્ત્વા તસ્સ પુરતો અટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

૮૦. ''માતાપિતૂ ચ વન્દિત્વા, નિમ્મિનિત્વાન અત્તના;
નિક્ખિપિત્વા ધનું ખગ્ગં, પોરિસાદં ઉપાગમિ''ન્તિ.

૮૧. **સસત્થહત્થૂપગતન્તિ** સસત્થહત્થં ઉપગતં આવુધપાણિં મં અત્તનો સન્તિકં ઉપગતં દિસ્વા. **કદાચિ સો તસિસ્સતી**તિ સો યક્ખો અપિ તસેય્ય. **તેન ભિજ્જિસ્સતિ સીલ**ન્તિ તેન તસ્સ તાસુપ્પાદનેન મય્હં સીલં વિનસ્સતિ સંકિલિસ્સતિ. **પરિતાસં કતે મયી**તિ મયિ તસ્સ પરિતાસં કતે સતિ.

૮૨. **સીલખણ્ડભયા મય્હં, તસ્સ દેસ્સં ન બ્યાહરિ**ન્તિ યથા ચ સીલભેદભયેન નિહિતસત્થો તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ, એવં મય્હં સીલખણ્ડભયા એવ તસ્સ પોરિસાદસ્સ દેસ્સં અનિટ્ઠમ્પિ ન બ્યાહરિં, કેવલં પન મેત્તચિત્તેન હિતવાદી ઇદં ઇદાનિ વક્ખમાનં વચનં અભાસિં.

મહાસત્તો ચ ગન્ત્વા પુરતો ઠિતો. યક્ખિનિપુત્તો તં વીમંસિતુકામો ''કોસિ ત્વં, કુતો આગતો, કિં મં ન જાનાસિ 'લુદ્દો મનુસ્સમંસખાદકો'તિ, કસ્મા ચ ઇધાગતોસી''તિ પુચ્છિ. કુમારો ''અહં જયદ્દિસરઞ્ઞો પુત્તો, ત્વં પોરિસાદકોતિ જાનામિ, પિતુ જીવિતં રક્ખિતું ઇધાગતો, તસ્મા તં મુઞ્ચ, મં ખાદા''તિ આહ. પુન યક્ખિનિપુત્તો મુખાકારેનેવ ''તં તસ્સ પુત્તોતિ અહં જાનામિ, દુક્કરં પન તયા કતં એવં આગચ્છન્તેના''તિ આહ. કુમારો ''ન ઇદં દુક્કરં, યં પિતુ અત્થે જીવિતપરિચ્ચજનં, માતાપિતુહેતુ હિ એવરૂપં પુઞ્ઞં કત્વા એકન્તેનેવ સગ્ગે પમોદતિ, અહઞ્ચ 'અમરણધમ્મો નામ કોચિ સત્તો નત્થી'તિ જાનામિ, અત્તના ચ કિઞ્ચિ કતં પાપં નામ ન સરામિ, તસ્મા મરણતોપિ મે ભયં નત્થિ, ઇદં સરીરં મયા તે નિસ્સટ્ઠં, અગ્ગિં જાલેત્વા ખાદા''તિ આહ. તેન વુત્તં –

૮૩. ''ઉજ્જાલેહિ મહાઅગ્ગિં, પપતિસ્સામિ રુક્ખતો;
ત્વં પક્કકાલમઞ્ઞાય, ભક્ખય મં પિતામહા''તિ.

તં સુત્વા યક્ખિનિપુત્તો ''ન સક્કા ઇમસ્સ મંસં ખાદિતું, ઉપાયેન ઇમં પલાપેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''તેન હિ અરઞ્ઞં પવિસિત્વા સારદારૂનિ આહરિત્વા નિદ્ધૂમે અઙ્ગારે કરોહિ, તત્થ તે મંસં પચિત્વા ખાદિસ્સામી''તિ આહ. મહાસત્તો તથા કત્વા તસ્સ આરોચેસિ. સો તં ઓલોકેન્તો ''અયં પુરિસસીહો મરણતોપિ ભયં નત્થિ, એવં નિબ્ભયો નામ ન મયા દિટ્ઠપુબ્બો''તિ લોમહંસજાતો કુમારં ઓલોકેસિ. કુમારો કિસ્સ મં ઓલોકેસિ, ન યથાવુત્તં કરોસીતિ. યક્ખિનિપુત્તો મહાસત્તં ''સત્તધા તસ્સ મુદ્ધા ફલેય્ય, યો તં ખાદેય્યા''તિ આહ. ''સચે મં ન ખાદિતુકામોસિ, અથ કસ્મા અગ્ગિં કારેસી''તિ? ''તવ પરિગ્ગણ્હનત્થ''ન્તિ. ''ત્વં ઇદાનિ મં કથં પરિગ્ગણ્હિસ્સસિ, સ્વાહં તિરચ્છાનયોનિયં નિબ્બત્તોપિ સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો અત્તાનં પરિગ્ગણ્હિતું ન અદાસિ''ન્તિ ઇમમત્થં દસ્સેન્તો –

''ઇદઞ્હિ સો બ્રાહ્મણં મઞ્ઞમાનો, સસો અવાસેસિ સકે સરીરે;

તેનેવ સો ચન્દિમા દેવપુત્તો, સસત્થુતો કામદુહજ્જ યક્ખા''તિ.(જા॰ ૧.૧૬.૯૩) –

ગાથમાહ.

તત્થ **સસો અવાસેસિ સકે સરીરે**તિ અત્તનો સરીરહેતુ ઇમં સરીરં ખાદિત્વા ઇધ વસાતિ એવં સકે સરીરે અત્તનો સરીરં દેન્તો તં બ્રાહ્મણરૂપં સક્કં તત્થ વાસેસિ. **સસત્થુતો**તિ ''સસી''તિ એવં સસસદ્દેન થુતો. **કામદુહો**તિ કામવટ્ઠનો. **યક્ખા**તિ દેવ.

એવં મહાસત્તો ચન્દે સસલક્ખણં કપ્પટ્ઠિયં પાટિહારિયં સક્ખિં કત્વા અત્તનો સક્કેનપિ પરિગ્ગણ્હિતું અસક્કુણેય્યતં અભાસિ. તં સુત્વા પોરિસાદો અચ્છરિયબ્ભુતચિત્તજાતો –

''ચન્દો યથા રાહુમુખા પમુત્તો, વિરોચતે પન્નરસેવ ભાણુમા;
એવં તુવં પોરિસાદા પમુત્તો, વિરોચ કપિલે મહાનુભાવ;
આમોદયં પિતરં માતરઞ્ચ, સબ્બો ચ તે નન્દતુ ઞાતિપક્ખો''તિ. (જા॰ ૧.૧૬.૯૪) –

ગાથં વત્વા ''ગચ્છ મહાવીરા''તિ કુમારં વિસ્સજ્જેસિ. સોપિ તં નિબ્બિસેવનં કત્વા પઞ્ચ સીલાનિ દત્વા ''યક્ખો નુ ખો એસ, નો''તિ વીમંસન્તો ''યક્ખાનં અક્ખીનિ રત્તાનિ હોન્તિ અનિમિસાનિ ચ, છાયા ચ ન પઞ્ઞાયતિ, અસમ્ભીતો હોતિ, ન ઇમસ્સ તથા. તસ્મા નાયં યક્ખો મનુસ્સો એસો, મય્હં કિર પિતુ તયો ભાતરો યક્ખિનિયા ગહિતા, તેસુ તાય દ્વે ખાદિતા ભવિસ્સન્તિ, એકો પુત્તસિનેહેન પટિજગ્ગિતો ભવિસ્સતિ. ઇમિના તેન ભવિતબ્બ''ન્તિ નયગ્ગાહેન અનુમાનેન સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણેન વિય અવિપરીતતો નિટ્ઠં ગન્ત્વા ''મય્હં પિતુ આચિક્ખિત્વા રજ્જે પતિટ્ઠાપેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ''ન ત્વં યક્ખો, પિતુ મે જેટ્ઠભાતિકોસિ, એહિ મયા સદ્ધિં ગન્ત્વા કુલસન્તકં રજ્જં પટિપજ્જાહી''તિ આહ. તેન વુત્તં ''ત્વં પિતામહા''તિ, ત્વં મમ મહાપિતાતિ અત્થો. ઇતરેન ''નાહં મનુસ્સો''તિ વુત્તે તેન સદ્ધાતબ્બસ્સ દિબ્બચક્ખુકતાપસસ્સ સન્તિકં નેસિ. તાપસેન ''કિં કરોન્તા પિતા પુત્તા અરઞ્ઞે વિચરથા''તિ પિતુભાવે કથિતે પોરિસાદો સદ્દહિત્વા ''ગચ્છ, તાત, ત્વં, ન મે રજ્જેન અત્થો, પબ્બજિસ્સામહ''ન્તિ તાપસસ્સ સન્તિકે ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિ. તેન વુત્તં –

૮૪. ''ઇતિ સીલવતં હેતુ, નારક્ખિં મમ જીવિતં;
પબ્બાજેસિં ચહં તસ્સ, સદા પાણાતિપાતિક''ન્તિ.

તત્થ **સીલવતં હેતૂ**તિ સીલવન્તાનં મમ પિતૂનં હેતુ. અથ વા **સીલવતં હેતૂ**તિ સીલવતહેતુ, મય્હં સીલવતસમાદાનનિમિત્તં તસ્સ અભિજ્જનત્થં. **તસ્સા**તિ તં પોરિસાદં.

અથ મહાસત્તો અત્તનો મહાપિતરં પબ્બજિતં વન્દિત્વા નગરસ્સ સમીપં ગન્ત્વા ''કુમારો કિર આગતો''તિ સુત્વા હટ્ઠતુટ્ઠેન રઞ્ઞા નાગરેહિ નેગમજાનપદેહિ ચ પચ્ચુગ્ગતો રાજાનં વન્દિત્વા સબ્બં પવત્તિં આરોચેસિ. તં સુત્વા રાજા તઙ્ખણઞ્ઞેવ ભેરિં ચરાપેત્વા મહન્તેન પરિવારેન તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''એહિ, ભાતિક, રજ્જં પટિપજ્જાહી''તિ આહ. ''અલં, મહારાજા''તિ. ''તેન હિ મય્હં ઉય્યાને વસા''તિ. ''ન આગચ્છામી''તિ. રાજા તસ્સ અસ્સમસ્સ અવિદૂરે ગામં નિવેસેત્વા ભિક્ખં પટ્ઠપેસિ. સો ચૂળકમ્માસદમ્મનિગમો નામ જાતો.

તદા માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ અહેસું, તાપસો સારિપુત્તો, પોરિસાદો અઙ્ગુલિમાલો, કનિટ્ઠા ઉપ્પલવણ્ણા, અગ્ગમહેસી રાહુલમાતા, અલીનસત્તુકુમારો લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ યથારહં સેસપારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તથા પિતરા નિવારિયમાનો અત્તનો જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા પિતુ જીવિતરક્ખણત્થં ''પોરિસાદસ્સ સન્તિકં ગમિસ્સામી''તિ નિચ્છયો, તસ્સ ચ સન્તાસપરિહરણત્થં નિહિતસત્થસ્સ ગમનં, ''અત્તનો સીલખણ્ડનં મા હોતૂ''તિ તેન પિયવાચાય સમુદાચારો, તેન ચ નાનાનયેહિ પરિગ્ગણ્હિયમાનસ્સ મરણસન્તાસાભાવો, પિતુ અત્થે મય્હં સરીરં સફલં કરિસ્સામીતિ હટ્ઠતુટ્ઠભાવો, સક્કેનાપિ પરિગ્ગણ્હિતું અસક્કુણેય્યસ્સ સસજાતિયમ્પિ પરિચ્ચાગત્થં અત્તનો જીવિતનિરપેક્ખભાવસ્સ જાનનં, તેન સમાગમેપિ ઓસ્સટ્ઠેપિ ચિત્તસ્સ વિકારાભાવો, તસ્સ ચ મનુસ્સભાવમહાપિતુભાવાનં અવિપરીતતો જાનનં, ઞાતમત્તે ચ તં કુલસન્તકે રજ્જે પતિટ્ઠાપેતુકામતા, ધમ્મદેસનાય સંવેજેત્વા સીલેસુ પતિટ્ઠાપનન્તિ. એવમાદયો ઇધ બોધિસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

અલીનસત્તુચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. સઙ્ખપાલચરિયાવણ્ણના

૮૫. દસમે **સઙ્ખપાલો**તિઆદીસુ અયં સઙ્ખેપત્થો – દેવભોગસમ્પત્તિસદિસાય મહતિયા નાગિદ્ધિયા સમન્નાગતત્તા **મહિદ્ધિકો**. હેટ્ઠા દ્વે, ઉપરિ દ્વેતિ ચતસ્સો દાઠા આવુધા એતસ્સાતિ **દાઠાવુધો**. ઉગ્ગતેજવિસતાય **ઘોરવિસો**. નાગયોનિસિદ્ધાહિ દ્વીહિ જિવ્હાહિ સમન્નાગતોતિ **દ્વિજિવ્હો**. મહાનુભાવાનમ્પિ ઉરેન ગમનતો ''ઉરગા''તિ લદ્ધનામાનં નાગાનં અધિપતિભાવતો **ઉરગાધિભૂ**.

૮૬. દ્વિન્નં મગ્ગાનં વિનિવિજ્ઝિત્વા સન્ધિભાવેન ગતટ્ઠાનસઙ્ખાતે **ચતુપ્પથે**. અપરાપરં મહાજનસઞ્ચરણટ્ઠાનભૂતે **મહામગ્ગે**. તતો એવ મહાજનસમાકિણ્ણભાવેન **નાનાજનસમાકુલે**. ઇદાનિ વક્ખમાનાનં ચતુન્નં અઙ્ગાનં વસેન **ચતુરો અઙ્ગે**. **અધિટ્ઠાય** અધિટ્ઠહિત્વા, ચિત્તે ઠપેત્વા. યદાહં સઙ્ખપાલો નામ યથાવુત્તરૂપો નાગરાજા હોમિ, તદા હેટ્ઠા વુત્તપ્પકારે ઠાને **વાસં** ઉપોસથવાસવસેન નિવાસં **અકપ્પયિં** કપ્પેસિં.

મહાસત્તો હિ દાનસીલાદિપુઞ્ઞપસુતો હુત્વા બોધિપરિયેસનવસેન અપરાપરં દેવમનુસ્સગતીસુ સંસરન્તો કદાચિ દેવભોગસદિસસમ્પત્તિકે નાગભવને નિબ્બત્તિત્વા સઙ્ખપાલો નામ નાગરાજા અહોસિ મહિદ્ધિકો મહાનુભાવો. સો ગચ્છન્તે કાલે તાય સમ્પત્તિયા વિપ્પટિસારી હુત્વા મનુસ્સયોનિં પત્થેન્તો ઉપોસથવાસં વસિ. અથસ્સ નાગભવને વસન્તસ્સ ઉપોસથવાસો ન સમ્પજ્જતિ, સીલં સંકિલિસ્સતિ, તેન સો નાગભવના નિક્ખમિત્વા કણ્હવણ્ણાય નદિયા અવિદૂરે મહામગ્ગસ્સ ચ એકપદિકમગ્ગસ્સ ચ અન્તરે એકં વમ્મિકં પરિક્ખિપિત્વા ઉપોસથં અધિટ્ઠાય ચાતુદ્દસપન્નરસેસુ સમાદિન્નસીલો ''મમ ચમ્માદીનિ અત્થિકા ગણ્હન્તૂ''તિ અત્તાનં દાનમુખે વિસ્સજ્જેત્વા નિપજ્જતિ, પાટિપદે નાગભવનં ગચ્છતિ. તેન વુત્તં ''**પુનાપરં યદા હોમિ, સઙ્ખપાલો**''તિઆદિ. તસ્સત્થો વુત્તો એવ.

૮૭. યં પનેત્થ **છવિયા ચમ્મેના**તિઆદિકં ''ચતુરો અઙ્ગે અધિટ્ઠાયા''તિ વુત્તં ચતુરઙ્ગાધિટ્ઠાનદસ્સનં. છવિચમ્માનિ હિ ઇધ એકમઙ્ગં. એવં ઉપોસથવાસં વસન્તસ્સ મહાસત્તસ્સ દીઘો અદ્ધા વીતિવત્તો.

અથેકદિવસં તસ્મિં તથા સીલં સમાદિયિત્વા નિપન્ને સોળસ ભોજપુત્તા ''મંસં આહરિસ્સામા''તિ આવુધહત્થા અરઞ્ઞે ચરન્તા કિઞ્ચિ અલભિત્વા નિક્ખમન્તા તં વમ્મિકમત્થકે નિપન્નં દિસ્વા ''મયં અજ્જ ગોધાપોતકમ્પિ ન લભિમ્હા, ઇમં નાગરાજાનં વધિત્વા ખાદિસ્સામા''તિ ચિન્તેત્વા ''મહા ખો પનેસ ગય્હમાનો પલાયેય્યાતિ યથાનિપન્નકંયેવ નં ભોગેસુ સૂલેહિ વિજ્ઝિત્વા દુબ્બલં કત્વા ગણ્હિસ્સામા''તિ સૂલાનિ આદાય ઉપસઙ્કમિંસુ. બોધિસત્તસ્સાપિ સરીરં મહન્તં એકદોણિકનાવપ્પમાણં વટ્ટેત્વા ઠપિતસુમનપુપ્ફદામં વિય જિઞ્જુકફલસદિસેહિ અક્ખીહિ જયસુમનપુપ્ફસદિસેન ચ સીસેન સમન્નાગતં અતિવિય સોભતિ. સો તેસં સોળસન્નં જનાનં પદસદ્દેન ભોગન્તરતો સીસં નીહરિત્વા રત્તક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા તે સૂલહત્થે આગચ્છન્તે દિસ્વા ''અજ્જ મય્હં મનોરથો મત્થકં પાપુણિસ્સતી''તિ અત્તાનં દાનમુખે નિય્યાતેત્વા ''ઇમે મમ સરીરં સત્તીહિ કોટ્ટેત્વા છિદ્દાવછિદ્દં કરોન્તે ન ઓલોકેસ્સામી''તિ અત્તનો સીલખણ્ડભયેન દળ્હં અધિટ્ઠાનં અધિટ્ઠહિત્વા સીસં ભોગન્તરે એવ પવેસેત્વા નિપજ્જિ.

અથ નં તે ઉપગન્ત્વા નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા આકડ્ઢન્તા ભૂમિયં પાતેત્વા તિખિણસૂલેહિ અટ્ઠસુ ઠાનેસુ વિજ્ઝિત્વા સકણ્ટકા કાળવેત્તયટ્ઠિયો પહારમુખેહિ પવેસેત્વા અટ્ઠસુ ઠાનેસુ કાજેહિ આદાય મહામગ્ગં પટિપજ્જિંસુ. મહાસત્તો સૂલેહિ વિજ્ઝનતો પટ્ઠાય એકટ્ઠાનેપિ અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા તે ન ઓલોકેસિ. તસ્સ અટ્ઠહિ કાજેહિ આદાય નીયમાનસ્સ સીસં ઓલમ્બિત્વા ભૂમિં પહરતિ . અથ નં ''સીસમસ્સ ઓલમ્બતી''તિ મહામગ્ગે નિપજ્જાપેત્વા સુખુમેન સૂલેન નાસાપુટે વિજ્ઝિત્વા રજ્જુકં પવેસેત્વા સીસં ઉક્ખિપિત્વા કાજકોટિયં લગ્ગેત્વા પુનપિ ઉક્ખિપિત્વા મગ્ગં પટિપજ્જિંસુ. તેન વુત્તં –

૮૮. ''અટ્ઠસંસુ ભોજપુત્તા, ખરા લુદ્દા અકારુણા;
ઉપગઞ્છું મમં તત્થ, દણ્ડમુગ્ગરપાણિનો.

૮૯. ''નાસાય વિનિવિજ્ઝિત્વા, નઙ્ગુટ્ઠે પિટ્ઠિકણ્ટકે;
કાજે આરોપયિત્વાન, ભોજપુત્તા હરિંસુ મ''ન્તિ.

તત્થ **ભોજપુત્તા**તિ લુદ્દપુત્તા. **ખરા**તિ કક્ખળા, ફરુસકાયવચીકમ્મન્તા. **લુદ્દા**તિ દારુણા, ઘોરમાનસા. **અકારુણા**તિ નિક્કરુણા. **દણ્ડમુગ્ગરપાણિનો**તિ ચતુરસ્સદણ્ડહત્થા. **નાસાય વિનિવિજ્ઝિત્વા**તિ રજ્જુકં પવેસેતું સુખુમેન સૂલેન નાસાપુટે વિજ્ઝિત્વા. **નઙ્ગુટ્ઠે પિટ્ઠિકણ્ટકે**તિ નઙ્ગુટ્ઠપ્પદેસે તત્થ તત્થ પિટ્ઠિકણ્ટકસમીપે ચ વિનિવિજ્ઝિત્વાતિ સમ્બન્ધો. **કાજે આરોપયિત્વાના**તિ અટ્ઠસુ ઠાનેસુ વિનિવિજ્ઝિત્વા બદ્ધેસુ અટ્ઠસુ વેત્તલતામણ્ડલેસુ એકેકસ્મિં ઓવિજ્ઝિતં એકેકં કાજં દ્વે દ્વે ભોજપુત્તા અત્તનો અત્તનો ખન્ધં આરોપેત્વા.

૯૦. સસાગરન્તં પથવિન્તિ સમુદ્દપરિયન્તં મહાપથવિં. **સકાનનં સપબ્બત**ન્તિ સદ્ધિં કાનનેહિ પબ્બતેહિ ચાતિ સકાનનં સપબ્બતઞ્ચ. **નાસાવાતેન ઝાપયે**તિ સચાહં **ઇચ્છમાનો** ઇચ્છન્તો કુજ્ઝિત્વા નાસાવાતં વિસ્સજ્જેય્યં, સમુદ્દપરિયન્તં સકાનનં સપબ્બતં ઇમં મહાપથવિં ઝાપેય્યં, સહ નાસાવાતવિસ્સજ્જનેન છારિકં કરેય્યં, એતાદિસો તદા મય્હં આનુભાવો.

૯૧. એવં સન્તેપિ **સૂલેહિ વિનિવિજ્ઝન્તે, કોટ્ટયન્તેપિ સત્તિભિ. ભોજપુત્તે ન કુપ્પામી**તિ દુબ્બલભાવકરણત્થં વેત્તલતાપવેસનત્થઞ્ચ સારદારૂહિ તચ્છેત્વા કતેહિ તિખિણસૂલેહિ અટ્ઠસુ ઠાનેસુ વિજ્ઝન્તેપિ દુબ્બલભાવકરણત્થં તિખિણાહિ સત્તીહિ તહિં તહિં કોટ્ટયન્તેપિ ભોજપુત્તાનં લુદ્દાનં ન કુપ્પામિ. **એસા મે સીલપારમી**તિ એવં

મહાનુભાવસ્સ તથા અધિટ્ઠહન્તસ્સ યા મે મય્હં સીલખણ્ડભયેન તેસં અકુજ્ઝના, એસા એકન્તેનેવ જીવિતનિરપેક્ખભાવેન પવત્તા મય્હં સીલપારમી, સીલવસેન પરમત્થપારમીતિ અત્થો.

તથા પન બોધિસત્તે તેહિ નીયમાને મિથિલનગરવાસી આળારો નામ કુટુમ્બિકો પઞ્ચસકટસતાનિ આદાય સુખયાનકે નિસીદિત્વા ગચ્છન્તો તે ભોજપુત્તે મહાસત્તં હરન્તે દિસ્વા કારુઞ્ઞં ઉપ્પાદેત્વા તે લુદ્દે પુચ્છિ – ''કિસ્સાયં નાગો નીયતિ, નેત્વા ચિમં કિં કરિસ્સથા''તિ? તે ''ઇમસ્સ નાગસ્સ મંસં સાદુઞ્ચ મુદુઞ્ચ થૂલઞ્ચ પચિત્વા ખાદિસ્સામા''તિ આહંસુ. અથ સો તેસં સોળસવાહગોણે પસતં પસતં સુવણ્ણમાસકે સબ્બેસં નિવાસનપારુપનાનિ ભરિયાનમ્પિ તેસં વત્થાભરણાનિ દત્વા ''સમ્મા, અયં મહાનુભાવો નાગરાજા, અત્તનો સીલગુણેન તુમ્હાકં ન દુબ્ભિ, ઇમં કિલમન્તેહિ બહું તુમ્હેહિ અપુઞ્ઞં પસુતં, વિસ્સજ્જેથા''તિ આહ. તે ''અયં અમ્હાકં મનાપો ભક્ખો, બહૂ ચ નો ઉરગા ભુત્તપુબ્બા, તથાપિ તવ વચનં અમ્હેહિ પૂજેતબ્બં, તસ્મા ઇમં નાગં વિસ્સજ્જેસ્સામા''તિ વિસ્સજ્જેત્વા મહાસત્તં ભૂમિયં નિપજ્જાપેત્વા અત્તનો કક્ખળતાય તા કણ્ટકાચિતા આવુતા કાળવેત્તલતા કોટિયં ગહેત્વા આકડ્ઢિતું આરભિંસુ.

અથ સો નાગરાજાનં કિલમન્તં દિસ્વા અકિલમેન્તોવ અસિના લતા છિન્દિત્વા દારકાનં કણ્ણવેધતો પટિહરણનિયામેન અદુક્ખાપેન્તો સણિકં નીહરિ. તસ્મિં કાલે તે ભોજપુત્તા યં બન્ધનં તસ્સ નત્થુતો પવેસેત્વા પટિમુક્કં, તં બન્ધનં સણિકં મોચયિંસુ. મહાસત્તો મુહુત્તં પાચીનાભિમુખો ગન્ત્વા અસ્સુપુણ્ણેહિ નેત્તેહિ આળારં ઓલોકેસિ. લુદ્દા થોકં ગન્ત્વા ''ઉરગો દુબ્બલો, મતકાલે ગહેત્વાવ નં ગમિસ્સામા''તિ નિલીયિંસુ. આળારો મહાસત્તસ્સ અઞ્જલિં પગ્ગય્હ ''ગચ્છેવ ખો ત્વં, મહાનાગ, મા તં લુદ્દા પુન ગહેસુ''ન્તિ વદન્તો થોકં તં નાગં અનુગન્ત્વા નિવત્તિ.

બોધિસત્તો નાગભવનં ગન્ત્વા તત્થ પપઞ્ચં અકત્વા મહન્તેન પરિવારેન નિક્ખમિત્વા આળારં ઉપસઙ્કમિત્વા નાગભવનસ્સ વણ્ણં કથેત્વા તં તત્થ નેત્વા તીહિ કઞ્ઞાસતેહિ સદ્ધિં મહન્તમસ્સ યસં દત્વા દિબ્બેહિ કામેહિ સન્તપ્પેસિ. આળારો નાગભવને એકવસ્સં વસિત્વા દિબ્બે કામે પરિભુઞ્જિત્વા ''ઇચ્છામહં, સમ્મ, પબ્બજિતુ''ન્તિ નાગરાજસ્સ કથેત્વા પબ્બજિતપરિક્ખારે ગહેત્વા તતો નિક્ખમિત્વા હિમવન્તપ્પદેસં ગન્ત્વા પબ્બજિત્વા તત્થ ચિરં વસિત્વા અપરભાગે ચારિકં ચરન્તો બારાણસિં પત્વા બારાણસિરઞ્ઞા સમાગતો તેન આચારસમ્પત્તિં નિસ્સાય પસન્નેન ''ત્વં ઉળારભોગા મઞ્ઞે કુલા પબ્બજિતો, કેન નુ ખો કારણેન પબ્બજિતોસી''તિ પુટ્ઠો અત્તનો પબ્બજ્જાકારણં કથેન્તો લુદ્દાનં હત્થતો બોધિસત્તસ્સ વિસ્સજ્જાપનં આદિં કત્વા સબ્બં પવત્તિં રઞ્ઞો આચિક્ખિત્વા –

> ''દિટ્ઠા મયા માનુસકાપિ કામા, અસસ્સતા વિપરિણામધમ્મા;
> આદીનવં કામગુણેસુ દિસ્વા, સદ્ધાયહં પબ્બજિતોમ્હિ, રાજ.
>
> ''દુમપ્ફલાનીવ પતન્તિ માણવા, દહરા ચ વુદ્ધા ચ સરીરભેદા;
> એતમ્પિ દિસ્વા પબ્બજિતોમ્હિ રાજ, અપણ્ણકં સામઞ્ઞમેવ સેય્યો''તિ. (જા॰ ૨.૧૭.૧૯૧-૧૯૨) –

ઇમાહિ ગાથાહિ ધમ્મં દેસેસિ.

તં સુત્વા રાજા –

‘‘અદ્ધા હવે સેવિતબ્બા સપઞ્ઞા, બહુસ્સુતા યે બહુઠાનચિન્તિનો;
નાગઞ્ચ સુત્વાન તવઞ્ચળાર, કાહામિ પુઞ્ઞાનિ અનપ્પકાની’’તિ. (જા॰ ૨.૧૭.૧૯૩) –

આહ.

અથસ્સ તાપસો –

‘‘અદ્ધા હવે સેવિતબ્બા સપઞ્ઞા, બહુસ્સુતા યે બહુઠાનચિન્તિનો;
નાગઞ્ચ સુત્વાન મમઞ્ચ રાજ, કરોહિ પુઞ્ઞાનિ અનપ્પકાની’’તિ. (જા॰ ૨.૧૭.૧૯૪) –

એવં ધમ્મં દેસેત્વા તત્થેવ ચત્તારો વસ્સાનમાસે વસિત્વા પુન હિમવન્તં ગન્ત્વા યાવજીવં ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ. બોધિસત્તોપિ યાવજીવં ઉપોસથવાસં વસિત્વા સગ્ગપુરં પૂરેસિ. સોપિ રાજા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

તદા આળારો સારિપુત્તત્થેરો અહોસિ, બારાણસિરાજા આનન્દત્થેરો, સઙ્ખપાલનાગરાજા લોકનાથો.

તસ્સ સરીરપરિચ્ચાગો દાનપારમી, તથારૂપેનપિ વિસતેજેન સમન્નાગતસ્સ તથારૂપાયપિ પીળાય સતિ સીલસ્સ અભિન્નતા સીલપારમી, દેવભોગસમ્પત્તિસદિસં ભોગં પહાય નાગભવનતો નિક્ખમિત્વા સમણધમ્મકરણં નેક્ખમ્મપારમી, ‘‘દાનાદિઅત્થં ઇદઞ્ચિદઞ્ચ કાતું વટ્ટતી’’તિ સંવિદહનં પઞ્ઞાપારમી, કામવિતક્કવિનોદનં અધિવાસનવીરિયઞ્ચ વીરિયપારમી, અધિવાસનખન્તિ ખન્તિપારમી, સચ્ચસમાદાનં સચ્ચપારમી, અચલસમાદાનાધિટ્ઠાનં અધિટ્ઠાનપારમી, ભોજપુત્તે ઉપાદાય સબ્બસત્તેસુ મેત્તાનુદ્દયભાવો મેત્તાપારમી, વેદનાય સત્તસઙ્ખારકતવિપ્પકારેસુ ચ મજ્ઝત્તભાવો ઉપેક્ખાપારમીતિ એવં દસ પારમિયો લબ્ભન્તિ. સીલપારમી પન અતિસયવતીતિ કત્વા સા એવ દેસનં આરુળ્હા. તથા ઇધ બોધિસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા ‘‘યોજનસતિકે નાગભવનટ્ઠાને’’તિઆદિના **ભૂરિદત્તચરિયાયં** (ચરિયા॰ ૨.૧૧ આદયો) વુત્તનયેનેવ યથારહં વિભાવેતબ્બાતિ.

સઙ્ખપાલચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

એતેતિ યે હત્થિનાગચરિયાદયો ઇમસ્મિં વગ્ગે નિદ્દિટ્ઠા અનન્તરગાથાય ચ ‘‘હત્થિનાગો ભૂરિદત્તો’’તિઆદિના ઉદ્દાનવસેન સઙ્ગહેત્વા દસ્સિતા **નવ** ચરિયા, તે સબ્બે વિસેસતો સીલપારમિપૂરણવસેન પવત્તિયા સીલં બલં એતેસન્તિ **સીલબલા**. સીલસ્સ પરમત્થપારમિભૂતસ્સ પરિક્ખરણતો સન્તાનસ્સ ચ પરિભાવનાવસેન અભિસઙ્ખરણતો **પરિક્ખારા**. ઉક્કંસગતાય સીલપરમત્થપારમિયા અસમ્પુણ્ણત્તા પદેસો એતેસં અત્થિ, ન નિપ્પદેસોતિ **પદેસિકા** સપ્પદેસા. કસ્માતિ ચે? આહ ‘‘**જીવિતં પરિરક્ખિત્વા, સીલાનિ અનુરક્ખિસ**’’ન્તિ, યસ્મા એતેસુ **હત્થિનાગચરિયાદીસુ** (ચરિયા॰ ૨.૧ આદયો) અહં અત્તનો જીવિતં એકદેસેન પરિરક્ખિત્વાવ સીલાનિ અનુરક્ખિં, જીવિતં ન સબ્બથા પરિચ્ચજિં, એકન્તેનેવ પન **સઙ્ખપાલસ્સ મે સતો સબ્બકાલમ્પિ જીવિતં યસ્સ કસ્સચિ નિય્યત્તં**, સઙ્ખપાલનાગરાજસ્સ પન મે મહાનુભાવસ્સ ઉગ્ગવિસતેજસ્સ સતો સમાનસ્સ સબ્બકાલમ્પિ તેહિ લુદ્દેહિ સમાગમે તતો પુબ્બેપિ પચ્છાપિ સતો એવં પુગ્ગલવિભાગં અકત્વા યસ્સ કસ્સચિ સીલાનુરક્ખણત્થમેવ જીવિતં એકંસેનેવ **નિય્યત્તં** નીયાતિતં દાનમુખે નિસ્સટ્ઠં, **તસ્મા સા સીલપારમી**તિ યસ્મા ચેતદેવં, તસ્મા તેન કારણેન સા પરમત્થપારમિભાવં પત્તા મય્હં સીલપારમીતિ દસ્સેતીતિ.

પરમત્થદીપનિયા ચરિયાપિટકસંવણ્ણનાય

દસવિધચરિયાસઙ્ગહસ્સ વિસેસતો

સીલપારમિવિભાવનસ્સ

દુતિયવગ્ગસ્સ અત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. યુધઞ્ચયવગ્ગો

૧. યુધઞ્ચયચરિયાવણ્ણના

૧. તતિયવગ્ગસ્સ પઠમે **અમિતયસો**તિ અપરિમિતપરિવારવિભવો. **રાજપુત્તો યુધઞ્ચયો**તિ રમ્મનગરે સબ્બદત્તસ્સ નામ રઞ્ઞો પુત્તો નામેન યુધઞ્ચયો નામ.

અયઞ્હિ બારાણસી **ઉદયજાતકે** (જા॰ ૧.૧૧.૩૭ આદયો) **સુરુન્ધનનગરં** નામ જાતા. **ચૂળસુતસોમજાતકે** (જા॰ ૨.૧૭.૧૯૫ આદયો) **સુદસ્સનં** નામ, **સોણનન્દજાતકે** (જા॰ ૨.૨૦.૯૨ આદયો) **બ્રહ્મવદ્ધનં** નામ, **ખણ્ડહાલજાતકે**(જા॰ ૨.૨૨.૯૮૨ આદયો) **પુપ્ફવતી** નામ, ઇમસ્મિં પન **યુધઞ્ચયજાતકે** (જા॰ ૧.૧૧.૭૩ આદયો) **રમ્મનગરં** નામ અહોસિ, એવમસ્સ કદાચિ નામં પરિવત્તતિ. તેન વુત્તં – ''રાજપુત્તોતિ રમ્મનગરે સબ્બદત્તસ્સ નામ રઞ્ઞો પુત્તો''તિ. તસ્સ પન રઞ્ઞો પુત્તસહસ્સં અહોસિ. બોધિસત્તો જેટ્ઠપુત્તો, તસ્સ રાજા ઉપરજ્જં અદાસિ. સો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ દિવસે દિવસે મહાદાનં પવત્તેસિ. એવં ગચ્છન્તે કાલે બોધિસત્તો એકદિવસં પાતોવ રથવરં અભિરુહિત્વા મહન્તેન સિરિવિભવેન ઉય્યાનકીળં ગચ્છન્તો રુક્ખગ્ગતિણગ્ગસાખગ્ગમક્કટકસુત્તજાલાદીસુ મુત્તાજાલાકારેન લગ્ગે ઉસ્સાવબિન્દૂ દિસ્વા ''સમ્મ સારથિ, કિં નામેત''ન્તિ પુચ્છિત્વા ''એતે, દેવ, હિમસમયે પતનકઉસ્સાવબિન્દૂ નામા''તિ સુત્વા દિવસભાગં ઉય્યાને કીળિત્વા સાયન્હકાલે પચ્ચાગચ્છન્તો તે અદિસ્વા ''સમ્મ સારથિ, કહં તે ઉસ્સાવબિન્દૂ, ન તે ઇદાનિ પસ્સામી''તિ પુચ્છિત્વા ''દેવ, સૂરિયે ઉગ્ગચ્છન્તે સબ્બે ભિજ્જિત્વા વિલયં ગચ્છન્તી''તિ સુત્વા ''યથા ઇમે ઉપ્પજ્જિત્વા ભિજ્જન્તિ, એવં ઇમેસં સત્તાનં જીવિતસઙ્ખારાપિ તિણગ્ગે ઉસ્સાવબિન્દુસદિસાવ, તસ્મા મયા બ્યાધિજરામરણેહિ અપીળિતેનેવ માતાપિતરો આપુચ્છિત્વા પબ્બજિતું વટ્ટતી''તિ ઉસ્સાવબિન્દુમેવ આરમ્મણં કત્વા આદિત્તે વિય તયો ભવે પસ્સન્તો અત્તનો ગેહં આગન્ત્વા અલઙ્કતપટિયત્તાય વિનિચ્છયસાલાય નિસિન્નસ્સ પિતુ સન્તિકમેવ ગન્ત્વા પિતરં વન્દિત્વા એકમન્તં ઠિતો પબ્બજ્જં યાચિ. તેન વુત્તં –

''ઉસ્સાવબિન્દું સૂરિયાતપે, પતિતં દિસ્વાન સંવિજિં.

૨. ''તઞ્ઞેવાધિપતિં કત્વા, સંવેગમનુબ્રૂહયિં;
માતાપિતૂ ચ વન્દિત્વા, પબ્બજ્જમનુયાચહ''ન્તિ.

તત્થ **સૂરિયાતપે**તિ સૂરિયાતપહેતુ, સૂરિયરસ્મિસમ્ફસ્સનિમિત્તં. ''સૂરિયાતપેના''તિપિ પાઠો. **પતિતં દિસ્વાના**તિ વિનટ્ઠં પસ્સિત્વા, પુબ્બે રુક્ખગ્ગાદીસુ મુત્તાજાલાદિઆકારેન લગ્ગં હુત્વા દિસ્સમાનં સૂરિયરસ્મિસમ્ફસ્સેન વિનટ્ઠં પઞ્ઞાચક્ખુના ઓલોકેત્વા. **સંવિજિ**ન્તિ યથા એતાનિ, એવં સત્તાનં જીવિતાનિપિ લહું લહું ભિજ્જમાનસભાવાનીતિ અનિચ્ચતામનસિકારવસેન સંવેગમાપજ્જિં.

તઞ્ઞેવાધિપતિં કત્વા, સંવેગમનુબ્રૂહયિન્તિ તઞ્ઞેવ ઉસ્સાવબિન્દૂનં અનિચ્ચતં અધિપતિં મુખં પુબ્બઙ્ગમં પુરેચારિકં કત્વા તથેવ સબ્બસઙ્ખારાનં ઇત્તરટ્ઠિતિકતં પરિત્તકાલતં મનસિકરોન્તો એકવારં ઉપ્પન્નં સંવેગં પુનપ્પુનં ઉપ્પાદનેન અનુવડ્ઢેસિં. **પબ્બજ્જમનુયાચહ**ન્તિ ''તિણગ્ગે ઉસ્સાવબિન્દૂ વિય ન ચિરટ્ઠિતિકે સત્તાનં જીવિતે મયા બ્યાધિજરામરણેહિ અનભિભૂતેનેવ પબ્બજિત્વા યત્થ એતાનિ ન સન્તિ, તં અમતં મહાનિબ્બાનં ગવેસિતબ્બ''ન્તિ

ચિન્તેત્વા માતાપિતરો ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા ''પબ્બજ્જં મે અનુજાનાથા''તિ તે અહં પબ્બજ્જં યાચિં. એવં મહાસત્તેન પબ્બજ્જાય યાચિતાય સકલનગરે મહન્તં કોલાહલમહોસિ – ''ઉપરાજા કિર યુધઞ્ચયો પબ્બજિતુકામો''તિ .

તેન ચ સમયેન કાસિરટ્ઠવાસિનો રાજાનં દટ્ઠું આગન્ત્વા રમ્મકે પટિવસન્તિ. તે સબ્બેપિ સન્નિપતિંસુ. ઇતિ સપરિસો રાજા નેગમા ચેવ જાનપદા ચ બોધિસત્તસ્સ માતા દેવી ચ સબ્બે ચ ઓરોધા મહાસત્તં ''મા ખો ત્વં, તાત કુમાર, પબ્બજી''તિ નિવારેસું. તત્થ રાજા ''સચે તે કામેહિ ઊનં, અહં તે પરિપૂરયામિ, અજ્જેવ રજ્જં પટિપજ્જાહી''તિ આહ. તસ્સ મહાસત્તો –

''મા મં દેવ નિવારેહિ, પબ્બજન્તં રથેસભ;
માહં કામેહિ સમ્મત્તો, જરાય વસમન્વગૂ''તિ. (જા॰ ૧.૧૧.૭૭) –

અત્તનો પબ્બજ્જાછન્દમેવ વત્વા તં સુત્વા સદ્ધિં ઓરોધેહિ માતુયા કરુણં પરિદેવન્તિયા –

''ઉસ્સાવોવ તિણગ્ગમ્હિ, સૂરિયુગ્ગમનં પતિ;
એવમાયુ મનુસ્સાનં, મા મં અમ્મ નિવારયા''તિ. (જા॰ ૧.૧૧.૭૯) –

અત્તનો પબ્બજ્જાકારણં કથેત્વા નાનપ્પકારં તેહિ યાચિયમાનોપિ અભિસંવડ્ઢમાનસંવેગત્તા અનોસક્કિતમાનસો પિયતરે મહતિ ઞાતિપરિવટ્ટે ઉળારે રાજિસ્સરિયે ચ નિરપેક્ખચિત્તો પબ્બજિ. તેન વુત્તં –

૩. ''યાચન્તિ મં પઞ્જલિકા, સનેગમા સરટ્ઠકા;
અજ્જેવ પુત્ત પટિપજ્જ, ઇદ્ધં ફીતં મહામહિં.

૪. ''સરાજકે સહોરોધે, સનેગમે સરટ્ઠકે;
કરુણં પરિદેવન્તે, અનપેક્ખો પરિચ્ચજિ''ન્તિ.

તત્થ **પઞ્જલિકા**તિ પગ્ગહિતઅઞ્જલિકા. **સનેગમા સરટ્ઠકા**તિ નેગમેહિ ચેવ રટ્ઠવાસીહિ ચ સદ્ધિં સબ્બે રાજપુરિસા ''મા ખો, ત્વં દેવ, પબ્બજી''તિ મં યાચન્તિ. માતાપિતરો પન **અજ્જેવ પુત્ત પટિપજ્જ**, ગામનિગમરાજધાનિઅભિવુદ્ધિયા વેપુલ્લપ્પત્તિયા ચ, **ઇદ્ધં** વિભવસારસમ્પત્તિયા સસ્સાદિનિપ્ફત્તિયા ચ, **ફીતં** ઇમં **મહામહિં** અનુસાસ, છત્તં ઉસ્સાપેત્વા રજ્જં કારેહીતિ યાચન્તિ. એવં પન સહ રઞ્ઞાતિ **સરાજકે**, તથા **સહોરોધે સનેગમે સરટ્ઠકે** મહાજને યથા સુણન્તાનમ્પિ પગેવ પસ્સન્તાનં મહન્તં કારુઞ્ઞં હોતિ, એવં **કરુણં પરિદેવન્તે** તત્થ તત્થ **અનપેક્ખો** અલગ્ગચિત્તો ''અહં તદા પબ્બજિ''ન્તિ દસ્સેતિ.

૫-૬. ઇદાનિ યદત્થં ચક્કવત્તિસિરિસદિસં રજ્જસિરિં પિયતરે ઞાતિબન્ધવે પહાય સિનિદ્ધં પરિગ્ગહપરિજનં લોકાભિમતં મહન્તં યસઞ્ચ નિરપેક્ખો પરિચ્ચજિન્તિ દસ્સેતું દ્વે ગાથા અભાસિ.

તત્થ **કેવલ**ન્તિ અનવસેસં ઇત્થાગારં સમુદ્દપરિયન્તઞ્ચ પથવિં પબ્બજ્જાધિપ્પાયેન ચજમાનો એવં મે સમ્માસમ્બોધિ સક્કા અધિગન્તુન્તિ **બોધિયાયેવ કારણા** ન કિઞ્ચિ ચિન્તેસિં, ન તત્થ ઈસકં લગ્ગં જનેસિન્તિ અત્થો.

તસ્માતિ યસ્મા માતાપિતરો તઞ્ચ મહાયસં **રજ્જઞ્ચ મે ન દેસ્સં** , પિયમેવ, તતો પન સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણમેવ મય્હં પિયતરં, તસ્મા માતાદીહિ સદ્ધિં રજ્જં અહં તદા **પરિચ્ચજિ**ન્તિ.

તદેતં સબ્બં પરિચ્ચજિત્વા પબ્બજ્જાય મહાસત્તે નિક્ખમન્તે તસ્સ કનિટ્ઠભાતા યુધિટ્ઠિલકુમારો નામ પિતરં વન્દિત્વા પબ્બજ્જં અનુજાનાપેત્વા બોધિસત્તં અનુબન્ધિ. તે ઉભોપિ નગરા નિક્ખમ્મ મહાજનં નિવત્તેત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા મનોરમે ઠાને અસ્સમપદં કત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ઝાનાભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા વનમૂલફલાદીહિ યાવજીવં યાપેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયના અહેસું. તેનાહ ભગવા –

> ‘‘ઉભો કુમારા પબ્બજિતા, યુધઞ્ચયો યુધિટ્ઠિલો;
> પહાય માતાપિતરો, સઙ્ગં છેત્વાન મચ્ચુનો’’તિ. (જા॰ ૧.૧૧.૮૩);

તત્થ **સઙ્ગં છેત્વાન મચ્ચુનો**તિ મચ્ચુમારસ્સ સહકારિકારણભૂતત્તા સન્તકં રાગદોસમોહસઙ્ગં વિક્ખમ્ભનવસેન છિન્દિત્વા ઉભોપિ પબ્બજિતાતિ.

તદા માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ અહેસું, યુધિટ્ઠિલકુમારો આનન્દત્થેરો, યુધઞ્ચયો લોકનાથો.

તસ્સ પબ્બજ્જતો પુબ્બે પવત્તિતમહાદાનાનિ ચેવ રજ્જાદિપરિચ્ચાગો ચ દાનપારમી, કાયવચીસંવરો સીલપારમી, પબ્બજ્જા ચ ઝાનાધિગમો ચ નેક્ખમ્મપારમી, અનિચ્ચતો મનસિકારં આદિં કત્વા અભિઞ્ઞાધિગમપરિયોસાના પઞ્ઞા દાનાદીનં ઉપકારાનુપકારધમ્મપરિગ્ગણ્હનપઞ્ઞા ચ પઞ્ઞાપારમી, સબ્બત્થ તદત્થસાધનં વીરિયં વીરિયપારમી , ઞાણખન્તિ અધિવાસનખન્તિ ચ ખન્તિપારમી, પટિઞ્ઞાય અવિસંવાદનં સચ્ચપારમી, સબ્બત્થ અચલસમાદાનાધિટ્ઠાનં અધિટ્ઠાનપારમી, સબ્બસત્તેસુ હિતચિત્તતાય મેત્તાબ્રહ્મવિહારવસેન ચ મેત્તાપારમી, સત્તસઙ્ખારકતવિપ્પકારઉપેક્ખનવસેન ઉપેક્ખાબ્રહ્મવિહારવસેન ચ ઉપેક્ખાપારમીતિ દસ પારમિયો લબ્ભન્તિ. વિસેસતો પન નેક્ખમ્મપારમીતિ વેદિતબ્બા. તથા **અકિત્તિચરિયાયં** વિય ઇધાપિ મહાપુરિસસ્સ અચ્છરિયગુણા યથારહં નિદ્ધારેતબ્બા. તેન વુચ્ચતિ ‘‘એવં અચ્છરિયા હેતે, અબ્ભુતા ચ મહેસિનો… પે॰… ધમ્મસ્સ અનુધમ્મતો’’તિ.

યુધઞ્ચયચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૨. સોમનસ્સચરિયાવણ્ણના

૭. દુતિયે **ઇન્દપત્થે પુરુત્તમે**તિ એવંનામકે નગરવરે. **કામિતો**તિ માતાપિતુઆદીહિ ‘‘અહો વત એકો પુત્તો ઉપ્પજ્જેય્યા’’તિ એવં ચિરકાલે પત્થિતો. **દયિતો**તિ પિયાયિતો. **સોમનસ્સોતિ વિસ્સુતો**તિ ‘‘સોમનસ્સો’’તિ એવં પકાસનામો.

૮. સીલવાતિ દસકુસલકમ્મપથસીલેન ચેવ આચારસીલેન ચ સમન્નાગતો. **ગુણસમ્પન્નો**તિ સદ્ધાબાહુસચ્ચાદિગુણેહિ ઉપેતો, પરિપુણ્ણો વા. **કલ્યાણપટિભાનવા**તિ તંતંઇતિકત્તબ્બસાધનેન ઉપાયકોસલ્લસઙ્ખાતેન ચ સુન્દરેન પટિભાનેન સમન્નાગતો. **વુડ્ઢાપચાયી**તિ માતાપિતરો કુલે જેટ્ઠાતિ એવં યે જાતિવુડ્ઢા, યે ચ સીલાદિગુણેહિ વુડ્ઢા, તેસં અપચાયનસીલો. **હિરીમા**તિ પાપજિગુચ્છનલક્ખણાય હિરિયા

સમન્નાગતો. **સઙ્ગહેસુ ચ કોવિદો**તિ દાનપિયવચનઅત્થચરિયાસમાનત્તતાસઙ્ખાતેહિ ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ યથારહં સત્તાનં સઙ્ગણ્હનેસુ કુસલો. એવરૂપો રેણુસ્સ નામ કુરુરાજસ્સ પુત્તો સોમનસ્સોતિ વિસ્સુતો યદા હોમીતિ સમ્બન્ધો.

૯. **તસ્સ રઞ્ઞો પતિકરો**તિ તેન કુરુરાજેન પતિ અભિક્ખણં ઉપકત્તબ્બભાવેન પતિકરો વલ્લભો. **કુહકતાપસો**તિ અસન્તગુણસમ્ભાવનલક્ખણેન કોહઞ્ઞેન જીવિતકપ્પનકો એકો તાપસો, તસ્સ રઞ્ઞો સક્કાતબ્બો અહોસિ. **આરામ**ન્તિ ફલારામં, યત્થ એળાલુકલાબુકુમ્ભણ્ડતિપુસાદિવલ્લિફલાનિ ચેવ તણ્ડુલેય્યકાદિસાકઞ્ચ રોપીયતિ. **માલાવચ્છ**ન્તિ જાતિઅતિમુત્તકાદિપુપ્ફગચ્છં, તેન પુપ્ફારામં દસ્સેતિ. એત્થ ચ આરામં કત્વા તત્થ માલાવચ્છઞ્ચ યથાવુત્તફલવચ્છઞ્ચ રોપેત્વા તતો લદ્ધધનં સંહરિત્વા ઠપેન્તો **જીવતી**તિ અત્થો વેદિતબ્બો.

તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા – તદા મહારક્ખિતો નામ તાપસો પઞ્ચસતતાપસપરિવારો હિમવન્તે વસિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય જનપદચારિકં ચરન્તો ઇન્દપત્થનગરં પત્વા રાજુય્યાને વસિત્વા સપરિસો પિણ્ડાય ચરન્તો રાજદ્વારં પાપુણિ. રાજા ઇસિગણં દિસ્વા ઇરિયાપથે પસન્નો અલઙ્કતમહાતલે નિસીદાપેત્વા પણીતેનાહારેન પરિવિસિત્વા ''ભન્તે, ઇમં વસ્સારત્તં મમ ઉય્યાનેયેવ વસથા''તિ વત્વા તેહિ સદ્ધિં ઉય્યાનં ગન્ત્વા વસનટ્ઠાનાનિ કારેત્વા પબ્બજિતપરિક્ખારે દત્વા નિક્ખમિ. તતો પટ્ઠાય સબ્બેપિ તે રાજનિવેસને ભુઞ્જન્તિ.

રાજા પન અપુત્તકો પુત્તે પત્થેતિ, પુત્તા નુપ્પજ્જન્તિ. વસ્સારત્તચ્ચયેન મહારક્ખિતો ''હિમવન્તં ગમિસ્સામા''તિ રાજાનં આપુચ્છિત્વા રઞ્ઞા કતસક્કારસમ્માનો નિક્ખમિત્વા અન્તરામગ્ગે મજ્ઝન્હિકસમયે મગ્ગા ઓક્કમ્મ એકસ્સ સન્દચ્છાયસ્સ રુક્ખસ્સ હેટ્ઠા સપરિસો નિસીદિ. તાપસા કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''રાજા અપુત્તકો, સાધુ વતસ્સ સચે રાજપુત્તં લભેય્યા''તિ. મહારક્ખિતો તં કથં સુત્વા ''ભવિસ્સતિ નુ ખો રઞ્ઞો પુત્તો, ઉદાહુ નો''તિ ઉપધારેન્તો ''ભવિસ્સતી''તિ ઞત્વા ''મા તુમ્હે ચિન્તયિત્થ, અજ્જ પચ્ચૂસકાલે એકો દેવપુત્તો ચવિત્વા રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિસ્સતી''તિ આહ.

તં સુત્વા એકો કૂટજટિલો ''ઇદાનિ રાજકુલૂપકો ભવિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા તાપસાનં ગમનકાલે ગિલાનાલયં કત્વા નિપજ્જિત્વા ''એહિ ગચ્છામા''તિ વુત્તે ''ન સક્કોમી''તિ આહ. મહારક્ખિતો તસ્સ નિપન્નકારણં ઞત્વા ''યદા સક્કોસિ, તદા આગચ્છેય્યાસી''તિ ઇસિગણં આદાય હિમવન્તમેવ ગતો. કુહકો નિવત્તિત્વા વેગેન ગન્ત્વા રાજદ્વારે ઠત્વા ''મહારક્ખિતસ્સ ઉપટ્ઠાકતાપસો આગતો''તિ રઞ્ઞો આરોચાપેત્વા રઞ્ઞા વેગેન પક્કોસાપિતો પાસાદં અભિરુય્હ પઞ્ઞત્તે આસને નિસીદિ. રાજા તં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો ઇસીનં આરોગ્યં પુચ્છિત્વા ''ભન્તે, અતિખિપ્પં નિવત્તિત્થ, કેનત્થેન આગતત્થા''તિ આહ.

મહારાજ, ઇસિગણો સુખનિસિન્નો ''સાધુ વતસ્સ સચે રઞ્ઞો વંસાનુરક્ખકો પુત્તો ઉપ્પજ્જેય્યા''તિ કથં સમુટ્ઠાપેસિ. અહં તં કથં સુત્વા ''ભવિસ્સતિ નુ ખો રઞ્ઞો પુત્તો, ઉદાહુ નો''તિ દિબ્બચક્ખુના ઓલોકેન્તો ''મહિદ્ધિકો દેવપુત્તો ચવિત્વા અગ્ગમહેસિયા સુધમ્માય કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિસ્સતી''તિ દિસ્વા ''અજાનન્તા ગબ્ભં નાસેય્યું, આચિક્ખિસ્સામિ તાવ ન''ન્તિ તુમ્હાકં કથનત્થાય આગતો, કથિતં વો મયા, ગચ્છામહ''ન્તિ. રાજા ''ભન્તે, ન સક્કા ગન્તુ''ન્તિ હટ્ઠતુટ્ઠો પસન્નચિત્તો કુહકતાપસં ઉય્યાનં નેત્વા વસનટ્ઠાનં સંવિદહિત્વા અદાસિ. સો તતો પટ્ઠાય રાજકુલે ભુઞ્જન્તો વસતિ, ''દિબ્બચક્ખુકો''ત્વેવસ્સ નામં અહોસિ.

તદા બોધિસત્તો તાવતિંસભવનતો ચવિત્વા તત્થ પટિસન્ધિં ગણ્હિ, જાતસ્સ ચ નામગ્ગહણદિવસે ''સોમનસ્સો''તિ નામં કરિંસુ. સો કુમારપરિહારેન વડ્ઢતિ. કુહકતાપસોપિ ઉય્યાનસ્સ એકપસ્સે નાનપ્પકારં

સૂપેય્યસાકઞ્ચ ફલવલ્લિઆદયો ચ રોપેત્વા પણ્ણિકાનં હત્થે વિક્કિણન્તો ધનં સંહરતિ. અથ બોધિસત્તસ્સ સત્તવસ્સિકકાલે રઞ્ઞો પચ્ચન્તો કુપિતો. સો ''તાત, દિબ્બચક્ખુતાપસે મા પમજ્જા''તિ કુમારં પટિચ્છાપેત્વા પચ્ચન્તં વૂપસમેતું ગતો.

૧૦-૧૩. અથેકદિવસં કુમારો ''જટિલં પસ્સિસ્સામી''તિ ઉય્યાનં ગન્ત્વા કૂટજટિલં એકં ગન્ધિકકાસાવં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ દ્વે ઘટે ગહેત્વા સાકવત્થુસ્મિં ઉદકં સિઞ્ચન્તં દિસ્વા ''અયં કૂટજટિલો અત્તનો સમણધમ્મં અકત્વા પણ્ણિકકમ્મં કરોતી''તિ ઞત્વા ''કિં કરોસિ પણ્ણિકગહપતિકા''તિ તં લજ્જાપેત્વા અવન્દિત્વા એવ નિક્ખમિ.

કૂટજટિલો ''અયં ઇદાનેવ એવરૂપો, પચ્છા 'કો જાનાતિ કિં કરિસ્સતી'તિ ઇદાનેવ નં નાસેતું વટ્ટતી''તિ ચિન્તેત્વા રઞ્ઞો આગમનકાલે પાસાણફલકં એકમન્તં ખિપિત્વા પાનીયઘટં ભિન્દિત્વા પણ્ણસાલાય તિણાનિ વિકિરિત્વા સરીરં તેલેન મક્ખેત્વા પણ્ણસાલં પવિસિત્વા સસીસં પારુપિત્વા મહાદુક્ખપ્પત્તો વિય મઞ્ચે નિપજ્જિ. રાજા આગન્ત્વા નગરં પદક્ખિણં કત્વા નિવેસનં અપવિસિત્વાવ ''મમ સામિકં દિબ્બચક્ખુકં પસ્સિસ્સામી''તિ પણ્ણસાલદ્વારં ગન્ત્વા તં વિપ્પકારં દિસ્વા ''કિં નુ ખો એત''ન્તિ અન્તો પવિસિત્વા તં નિપન્નકં દિસ્વા પાદે પરિમજ્જન્તો પુચ્છિ – ''કેન, ત્વં ભન્તે, એવં વિહેઠિતો, કમજ્જ યમલોકં નેમિ, તં મે સીઘં આચિક્ખા''તિ.

તં સુત્વા કૂટજટિલો નિત્થુનન્તો ઉટ્ઠાય દિટ્ઠો, મહારાજ, ત્વં મે, પસ્સિત્વા તયિ વિસ્સાસેન અહં ઇમં વિપ્પકારં પત્તો, તવ પુત્તેનમ્હિ એવં વિહેઠિતોતિ. તં સુત્વા રાજા ચોરઘાતકે આણાપેસિ – ''ગચ્છથ કુમારસ્સ સીસં છિન્દિત્વા સરીરઞ્ચસ્સ ખણ્ડાખણ્ડિકં છિન્દિત્વા રથિયા રથિયં વિકિરથા''તિ. તે માતરા અલઙ્કરિત્વા અત્તનો અઙ્કે નિસીદાપિતં કુમારં આકડ્ઢિંસુ – ''રઞ્ઞા તે વધો આણત્તો''તિ. કુમારો મરણભયતજ્જિતો માતુ અઙ્કતો વુટ્ઠાય – ''રઞ્ઞો મં દસ્સેથ, સન્તિ રાજકિચ્ચાની''તિ આહ. તે કુમારસ્સ વચનં સુત્વા મારેતું અવિસહન્તા ગોણં વિય રજ્જુયા પરિકડ્ઢન્તા નેત્વા રઞ્ઞો દસ્સેસું. તેન વુત્તં ''**તમહં દિસ્વાન કુહક**''ન્તિઆદિ.

તત્થ **થુસરાસિંવ અતણ્ડુલ**ન્તિ તણ્ડુલકણેહિ વિરહિતં થુસરાસિં વિય, **દુમંવ** રુક્ખં વિય, **અન્તો** મહા**સુસિરં**. **કદલિંવ અસારકં** સીલાદિસારરહિતં તાપસં અહં દિસ્વા નત્થિ ઇમસ્સ સતં સાધૂનં ઝાનાદિધમ્મો. કસ્મા? **સામઞ્ઞા** સમણભાવા સીલમત્તતોપિ **અપગતો** પરિહીનો અયં, તથા હિ અયં **હિરીસુક્કધમ્મજહિતો** પજહિતહિરિસઙ્ખાતસુક્કધમ્મો. **જીવિતવુત્તિકારણા**તિ ''કેવલં જીવિતસ્સેવ હેતુ અયં તાપસલિઙ્ગેન ચરતી''તિ ચિન્તેસિન્તિ દસ્સેતિ. **પરન્તિહી**તિ પરન્તો પચ્ચન્તો નિવાસભૂતો એતેસં અત્થીતિ પરન્તિનો, સીમન્તરિકવાસિનો. તેહિ પરન્તીહિ અટવિકેહિ પચ્ચન્તદેસો ખોભિતો અહોસિ. તં પચ્ચન્તકોપં નિસેધેતું વૂપસમેતું ગચ્છન્તો મમ પિતા કુરુરાજા ''તાત સોમનસ્સકુમાર, મય્હં સામિકં **ઉગ્ગતાપનં** ઘોરતપં પરમસન્તિન્દ્રિયં **જટિલં મા પમજ્જિ**. સો હિ અમ્હાકં સબ્બકામદદો, તસ્મા **યદિચ્છકં** ચિત્તરુચિયં તસ્સ ચિત્તાનુકૂલં **પવત્તેહિ** અનુવત્તેહી''તિ તદા મં અનુસાસીતિ દસ્સેતિ.

૧૪. તમહં ગન્ત્વાનુપટ્ઠાનન્તિ પિતુ વચનં અનતિક્કન્તો તં કૂટતાપસં ઉપટ્ઠાનત્થં ગન્ત્વા તં સાકવત્થુસ્મિં ઉદકં આસિઞ્ચન્તં દિસ્વા ''પણ્ણિકો અય''ન્તિ ચ ઞત્વા **કચ્ચિ તે, ગહપતિ, કુસલ**ન્તિ, ગહપતિ, તે સરીરસ્સ કચ્ચિ કુસલં કુસલમેવ, તથા હિ સાકવત્થુસ્મિં ઉદકં આસિઞ્ચસિ. કિં વા તવ હિરઞ્ઞં વા સુવણ્ણં વા **આહરીયતુ**, તથા હિ પણ્ણિકવુત્તિં અનુતિટ્ઠસીતિ ઇદં વચનં અભાસિં.

૧૫. તેન સો કુપિતો આસીતિ તેન મયા વુત્તગહપતિવાદેન સો માનનિસ્સિતો માનં અલ્લીનો કુહકો મય્હં કુપિતો કુદ્ધો અહોસિ. કુદ્ધો ચ સમાનો ‘‘**ઘાતાપેમિ તુવં અજ્જ, રટ્ઠા પબ્બાજયામિ વા**’’તિ આહ.

તત્થ **તુવં અજ્જા**તિ, ત્વં અજ્જ, ઇદાનિયેવ રઞ્ઞો આગતકાલેતિ અત્થો.

૧૬. નિસેધયિત્વા પચ્ચન્તન્તિ પચ્ચન્તં વૂપસમેત્વા નગરં અપવિટ્ઠો તઙ્ખણઞ્ઞેવ ઉય્યાનં ગન્ત્વા **કુહકં** કુહકતાપસં **કચ્ચિ તે, ભન્તે, ખમનીયં, સમ્માનો તે પવત્તિતો**તિ કુમારેન તે સમ્માનો પવત્તિતો અહોસિ.

૧૭. કુમારો યથા નાસિયોતિ યથા કુમારો નાસિયો નાસેતબ્બો ઘાતાપેતબ્બો, તથા સો **પાપો તસ્સ** રઞ્ઞો આચિક્ખિ. **આણાપેસી**તિ મય્હં સામિકે ઇમસ્મિં દિબ્બચક્ખુતાપસે સતિ કિં મમ ન નિપ્ફજ્જતિ, તસ્મા પુત્તેન મે અત્થો નત્થિ, તતોપિ અયમેવ સેય્યોતિ ચિન્તેત્વા આણાપેસિ.

૧૮. કિન્તિ ? **સીસં તત્થેવ છિન્દિત્વા**તિ યસ્મિં ઠાને તં કુમારં પસ્સથ, તત્થેવ તસ્સ સીસં છિન્દિત્વા સરીરઞ્ચસ્સ **કત્વાન ચતુખણ્ડિકં** ચતુરો ખણ્ડે કત્વા રથિયા રથિયં નીયન્તા વીથિતો વીથિં વિક્ખિપન્તા દસ્સેથ. કસ્મા? **સા ગતિ જટિલહીળિતા**તિ યેહિ અયં જટિલો હીળિતો, તેસં જટિલહીળિતાનં સા ગતિ સા નિપ્ફત્તિ સો વિપાકોતિ. **જટિલહીળિતા**તિ વા જટિલહીળનહેતુ સા તસ્સ નિપ્ફત્તીતિ એવઞ્ચેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો.

૧૯. તત્થાતિ તસ્સ રઞ્ઞો આણાયં, તસ્મિં વા તાપસસ્સ પરિભવે. **કારણિકા**તિ ઘાતકા, ચોરઘાતકાતિ અત્થો. **ચણ્ડા**તિ કુરૂરા. **લુદ્દા**તિ સુદારુણા. **અકારુણા**તિ તસ્સેવ વેવચનં કતં. ‘‘અકરુણા’’તિપિ પાળિ, નિક્કરુણાતિ અત્થો. **માતુ અઙ્કે નિસિન્નસ્સા**તિ મમ માતુ સુધમ્માય દેવિયા ઉચ્છઙ્ગે નિસિન્નસ્સ. ‘‘નિસિન્નસ્સા’’તિ અનાદરે સામિવચનં. **આકડ્ઢિત્વા નયન્તિ મ**ન્તિ માતરા અલઙ્કરિત્વા અત્તનો અઙ્કે નિસીદાપિતં મં રાજાણાય તે ચોરઘાતકા ગોણં વિય રજ્જુયા આકડ્ઢિત્વા આઘાતનં નયન્તિ. કુમારે પન નીયમાને દાસિગણપરિવુતા સદ્ધિં ઓરોધેહિ સુધમ્મા દેવી નાગરાપિ ‘‘મયં નિરપરાધં કુમારં મારેતું ન દસ્સામા’’તિ તેન સદ્ધિંયેવ અગમંસુ.

૨૦. બન્ધતં ગાળ્હબન્ધનન્તિ ગાળ્હબન્ધનં બન્ધન્તાનં તેસં કારણિકપુરિસાનં. **રાજકિરિયાનિ અત્થિ મે**તિ મયા રઞ્ઞો વત્તબ્બાનિ રાજકિચ્ચાનિ અત્થિ. તસ્મા **રઞ્ઞો દસ્સેથ મં ખિપ્પ**ન્તિ તેસં અહં એવં વચનં અવચં.

૨૧. રઞ્ઞો દસ્સયિંસુ, પાપસ્સ પાપસેવિનોતિ અત્તના પાપસીલસ્સ લામકાચારસ્સ કૂટતાપસસ્સ સેવનતો પાપસેવિનો રઞ્ઞો મં દસ્સયિંસુ. **દિસ્વાન તં સઞ્ઞાપેસિ**ન્તિ તં મમ પિતરં કુરુરાજાનં પસ્સિત્વા ‘‘કસ્મા મં, દેવ, મારાપેસી’’તિ વત્વા તેન ‘‘કસ્મા ચ પન ત્વં મય્હં સામિકં દિબ્બચક્ખુતાપસં ગહપતિવાદેન સમુદાચરિ. ઇદઞ્ચિદઞ્ચ વિપ્પકારં કરી’’તિ વુત્તે ‘‘દેવ, ગહપતિઞ્ઞેવ ‘ગહપતી’તિ વદન્તસ્સ કો મય્હં દોસો’’તિ વત્વા તસ્સ નાનાવિધાનિ માલાવચ્છાનિ રોપેત્વા પુપ્ફપણ્ણફલાફલાદીનં વિક્કિણનં હત્થતો ચસ્સ તાનિ દેવસિકં વિક્કિણન્તેહિ માલાકારપણ્ણિકેહિ સદ્દહાપેત્વા ‘‘માલાવત્થુપણ્ણવત્થૂનિ ઉપધારેથા’’તિ વત્વા પણ્ણસાલઞ્ચસ્સ પવિસિત્વા પુપ્ફાદિવિક્કિયલદ્ધં કહાપણકભણ્ડિકં અત્તનો પુરિસેહિ નીહરાપેત્વા રાજાનં સઞ્ઞાપેસિં તસ્સ કૂટતાપસભાવં જાનાપેસિં. **મમઞ્ચ વસમાનયિ**ન્તિ તેન સઞ્ઞાપનેન ‘‘સચ્ચં ખો પન કુમારો વદતિ, અયં કૂટતાપસો પુબ્બે અપ્પિચ્છો વિય હુત્વા ઇદાનિ મહાપરિગ્ગહો જાતો’’તિ યથા તસ્મિં નિબ્બિન્નો મમ વસે વત્તતિ, એવં રાજાનં મમ વસમાનેસિં.

તતો મહાસત્તો ‘‘એવરૂપસ્સ બાલસ્સ રઞ્ઞો સન્તિકે વસનતો હિમવન્તં પવિસિત્વા પબ્બજિતું યુત્ત’’ન્તિ ચિન્તેત્વા રાજાનં આપુચ્છિ – ‘‘ન મે, મહારાજ, ઇધ વાસેન અત્થો, અનુજાનાથ મં પબ્બજિસ્સામી’’તિ. રાજા ‘‘તાત, મયા અનુપધારેત્વાવ તે વધો આણત્તો, ખમ મય્હં અપરાધ’’ન્તિ મહાસત્તં ખમાપેત્વા ‘‘અજ્જેવ ઇમં રજ્જં પટિપજ્જાહી’’તિ આહ. કુમારો ‘‘દેવ, કિમત્થિ માનુસકેસુ ભોગેસુ, અહં પુબ્બે દીઘરત્તં દિબ્બભોગસમ્પત્તિયો અનુભવિં, ન તત્થાપિ મે સઙ્ગો, પબ્બજિસ્સામેવાહં, ન તાદિસસ્સ બાલસ્સ પરનેય્યબુદ્ધિનો સન્તિકે વસામી’’તિ વત્વા તં ઓવદન્તો –

‘‘અનિસમ્મ કતં કમ્મં, અનવત્થાય ચિન્તિતં;
ભેસજ્જસ્સેવ વેભઙ્ગો, વિપાકો હોતિ પાપકો.

‘‘નિસમ્મ ચ કતં કમ્મં, સમ્માવત્થાય ચિન્તિતં;
ભેસજ્જસ્સેવ સમ્પત્તિ, વિપાકો હોતિ ભદ્રકો.

‘‘અલસો ગિહી કામભોગી ન સાધુ, અસઞ્ઞતો પબ્બજિતો ન સાધુ;
રાજા ન સાધુ અનિસમ્મકારી, યો પણ્ડિતો કોધનો તં ન સાધુ.

‘‘નિસમ્મ ખત્તિયો કયિરા, નાનિસમ્મ દિસમ્પતિ;
નિસમ્મકારિનો રાજ, યસો કિત્તિ ચ વડ્ઢતિ.

‘‘નિસમ્મ દણ્ડં પણયેય્ય ઇસ્સરો, વેગા કતં તપ્પતિ ભૂમિપાલ;
સમ્માપણીધી ચ નરસ્સ અત્થા, અનાનુતપ્પા તે ભવન્તિ પચ્છા.

‘‘અનાનુતપ્પાનિ હિ યે કરોન્તિ, વિભજ્જ કમ્માયતનાનિ લોકે;
વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ સુખુદ્રયાનિ, ભવન્તિ બુદ્ધાનુમતાનિ તાનિ.

‘‘આગચ્છું દોવારિકા ખગ્ગબન્ધા, કાસાવિયા હન્તુ મમં જનિન્દ;
માતુઞ્ચ અઙ્કસ્મિમહં નિસિન્નો, આકડ્ઢિતો સહસા તેહિ દેવ.

‘‘કટુકઞ્હિ સમ્બાધં સુકિચ્છં પત્તો, મધુરમ્પિયં જીવિતં લદ્ધ રાજ;
કિચ્છેનહં અજ્જ વધા પમુત્તો, પબ્બજ્જમેવાભિમનોહમસ્મી’’તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૨૨૭-૨૩૪) –

ઇમાહિ ગાથાહિ ધમ્મં દેસેસિ.

તત્થ **અનિસમ્મા**તિ અનુપધારેત્વા. **અનવત્થાયા**તિ અવવત્થપેત્વા. **વેભઙ્ગો**તિ વિપત્તિ. **વિપાકો**તિ નિપ્ફત્તિ. **અસઞ્ઞતો**તિ અસંવુતો દુસ્સીલો. **પણયેય્યા**તિ પટ્ઠપેય્ય. **વેગા**તિ વેગેન સહસા. **સમ્માપણીધી ચા**તિ સમ્માપણિધિના, યોનિસો ઠપિતેન ચિત્તેન કતા **નરસ્સ અત્થા પચ્છા અનાનુતપ્પા ભવન્તીતિ અત્થો. વિભજ્જા**તિ ઇમાનિ કાતું યુત્તાનિ, ઇમાનિ અયુત્તાનીતિ એવં પઞ્ઞાય વિભજિત્વા. **કમ્માયતનાની**તિ કમ્માનિ. **બુદ્ધાનુમતાની**તિ પણ્ડિતેહિ અનુમતાનિ અનવજ્જાનિ હોન્તિ. **કટુકન્તિ** દુક્ખં અસાતં, **સમ્બાધં સુકિચ્છં** મરણભયં **પત્તોમ્હિ. લદ્ધા**તિ અત્તનો ઞાણબલેન જીવિતં લભિત્વા. **પબ્બજ્જમેવાભિમનો**તિ પબ્બજ્જાભિમુખચિત્તો એવા**હમસ્મિ.**

એવં મહાસત્તેન ધમ્મે દેસિતે રાજા દેવિં આમન્તેસિ – ‘‘દેવિ, ત્વં પુત્તં નિવત્તેહી’’તિ. દેવીપિ કુમારસ્સ પબ્બજ્જમેવ રોચેસિ. મહાસત્તો માતાપિતરો વન્દિત્વા ‘‘સચે મય્હં દોસો અત્થિ, તં ખમથા’’તિ ખમાપેત્વા મહાજનં આપુચ્છિત્વા હિમવન્તાભિમુખો અગમાસિ. ગતે ચ પન મહાસત્તે મહાજનો કૂટજટિલં પોથેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેસિ. બોધિસત્તોપિ સનાગરેહિ અમચ્ચપારિસજ્જાદીહિ રાજપુરિસેહિ અસ્સુમુખેહિ અનુબન્ધિયમાનો તે નિવત્તેસિ. મનુસ્સેસુ નિવત્તેસુ મનુસ્સવણ્ણેનાગન્ત્વા દેવતાહિ નીતો સત્ત પબ્બતરાજિયો અતિક્કમિત્વા હિમવન્તે વિસ્સકમ્મુના નિમ્મિતાય પણ્ણસાલાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિ. તેન વુત્તં –

૨૨. ‘‘સો મં તત્થ ખમાપેસિ, મહારજ્જં અદાસિ મે;
સોહં તમં દાલયિત્વા, પબ્બજિં અનગારિય’’ન્તિ.

તત્થ **તમં દાલયિત્વા**તિ કામાદીનવદસ્સનસ્સ પટિપક્ખભૂતં સમ્મોહતમં વિધમિત્વા. **પબ્બજિ**ન્તિ ઉપાગચ્છિં. **અનગારિય**ન્તિ પબ્બજ્જં.

૨૩. ઇદાનિ યદત્થં તદા તં રાજિસ્સરિયં પરિચ્ચત્તં, તં દસ્સેતું ‘‘**ન મે દેસ્સ**’’ન્તિ ઓસાનગાથમાહ. તસ્સત્થો વુત્તનયોવ.

એવં પન મહાસત્તે પબ્બજિતે યાવ સોળસવસ્સકાલા રાજકુલે પરિચારિકવેસેન દેવતાયેવ નં ઉપટ્ઠહિંસુ. સો તત્થ ઝાનાભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

તદા કુહકો દેવદત્તો અહોસિ, માતા મહામાયા, મહારક્ખિતતાપસો સારિપુત્તત્થેરો, સોમનસ્સકુમારો લોકનાથો.

તસ્સ **યુધઞ્ચયચરિયાયં** (ચરિયા॰ ૩.૧ આદયો) વુત્તનયેનેવ દસ પારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. ઇધાપિ નેક્ખમ્મપારમી અતિસયવતીતિ સા એવ દેસનં આરુળ્હા. તથા સત્તવસ્સિકકાલે એવ રાજકિચ્ચેસુ સમત્થતા, તસ્સ તાપસસ્સ કૂટજટિલભાવપરિગ્ગણ્હનં, તેન પયુત્તેન રઞ્ઞા વધે આણત્તે સન્તાસાભાવો, રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા નાનાનયેહિ તસ્સ સદોસતં અત્તનો ચ નિરપરાધતં મહાજનસ્સ મજ્ઝે પકાસેત્વા રઞ્ઞો ચ પરનેય્યબુદ્ધિતં બાલભાવઞ્ચ પકાસેત્વા તેન ખમાપિતેપિ તસ્સ સન્તિકે વાસતો રજ્જિસ્સરિયતો ચ સંવેગમાપજ્જિત્વા નાનપ્પકારં યાચિયમાનેનપિ હત્થગતં રજ્જસિરિં ખેળપિણ્ડં વિય છડ્ડેત્વા કત્થચિ અલગ્ગચિત્તેન હુત્વા પબ્બજનં, પબ્બજિત્વા પવિવેકારામેન હુત્વા નચિરસ્સેવ અપ્પકસિરેન ઝાનાભિઞ્ઞાનિબ્બત્તનન્તિ એવમાદયો મહાસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

સોમનસ્સચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. અયોઘરચરિયાવણ્ણના

૨૪. તતિયે **અયોઘરમ્હિ સંવડ્ઢો**તિ અમનુસ્સઉપદ્દવપરિવજ્જનત્થં ચતુરસ્સસાલવસેન કતે મહતિ સબ્બઅયોમયે ગેહે સંવડ્ઢો. **નામેનાસિ અયોઘરો**તિ અયોઘરે જાતસંવડ્ઢભાવેનેવ ‘‘અયોઘરકુમારો’’તિ નામેન પાકટો અહોસિ.

૨૫-૬. તદા હિ કાસિરઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા પુરિમત્તભાવે સપત્તિ ''તવ જાતં જાતં પજં ખાદેય્ય''ન્તિ પત્થનં પટ્ઠપેત્વા યક્ખિનિયોનિયં નિબ્બત્તા ઓકાસં લભિત્વા તસ્સા વિજાતકાલે દ્વે વારે પુત્તે ખાદિ. તતિયવારે પન બોધિસત્તો તસ્સા કુચ્છિયં પટિસન્ધિં ગણ્હિ. રાજા ''દેવિયા જાતં જાતં પજં એકા યક્ખિની ખાદતિ, કિં નુ ખો કાતબ્બ''ન્તિ મનુસ્સેહિ સમ્મન્તેત્વા ''અમનુસ્સા નામ અયોઘરસ્સ ભાયન્તિ, અયોઘરં કાતું વટ્ટતી''તિ વુત્તે કમ્મારે આણાપેત્વા થમ્ભે આદિં કત્વા અયોમયેહેવ સબ્બગેહસમ્ભારેહિ ચતુરસ્સસાલં મહન્તં અયોઘરં નિટ્ઠાપેત્વા પરિપક્કગબ્ભં દેવિં તત્થ વાસેસિ. સા તત્થ ધઞ્ઞપુઞ્ઞલક્ખણં પુત્તં વિજાયિ. ''અયોઘરકુમારો''ત્વેવસ્સ નામં કરિંસુ. તં ધાતીનં દત્વા મહન્તં આરક્ખં સંવિદહિત્વા રાજા દેવિં અન્તેપુરં આનેસિ. યક્ખિનીપિ ઉદકવારં ગન્ત્વા વેસ્સવણસ્સ ઉદકં વહન્તી જીવિતક્ખયં પત્તા.

મહાસત્તો અયોઘરેયેવ વડ્ઢિત્વા વિઞ્ઞુતં પત્તો, તત્થેવ સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિ. રાજા પુત્તં સોળસવસ્સુદ્દેસિકં વિદિત્વા ''રજ્જમસ્સ દસ્સામી''તિ અમચ્ચે આણાપેસિ – ''પુત્તં મે આનેથા''તિ. તે ''સાધુ, દેવા''તિ નગરં અલઙ્કારાપેત્વા સબ્બાલઙ્કારવિભૂસિતં મઙ્ગલવારણં આદાય તત્થ ગન્ત્વા કુમારં અલઙ્કરિત્વા હત્થિક્ખન્ધે નિસીદાપેત્વા નગરં પદક્ખિણં કારેત્વા રઞ્ઞો દસ્સેસું. મહાસત્તો રાજાનં વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. રાજા તસ્સ સરીરસોભં ઓલોકેત્વા બલવસિનેહેન તં આલિઙ્ગિત્વા ''અજ્જેવ મે પુત્તં અભિસિઞ્ચથા''તિ અમચ્ચે આણાપેસિ. મહાસત્તો પિતરં વન્દિત્વા ''ન મય્હં રજ્જેન અત્થો, અહં પબ્બજિસ્સામિ, પબ્બજ્જં મે અનુજાનાથા''તિ આહ. તેન વુત્તં ''**દુક્ખેન જીવિતો લદ્ધો**''તિઆદિ.

તત્થ **દુક્ખેના**તિ, તાત, તવ ભાતિકા દ્વે એકાય યક્ખિનિયા ખાદિતા, તુય્હં પન તતો અમનુસ્સભયતો નિવારણત્થં કતેન દુક્ખેન મહતા આયાસેન **જીવિતો લદ્ધો. સંપીળે પતિપોસિતો**તિ નાનાવિધાય અમનુસ્સરક્ખાય સમ્બાધે અયોઘરે વિજાયનકાલતો પટ્ઠાય યાવ સોળસવસ્સુપ્પત્તિયા સમ્બાધે સંવડ્ઢિતોતિ અત્થો. **અજ્જેવ, પુત્ત, પટિપજ્જ, કેવલં વસુધં ઇમ**ન્તિ કઞ્ચનમાલાલઙ્કતસ્સ સેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા રતનરાસિમ્હિ ઠપેત્વા તીહિ સઙ્ખેહિ અભિસિઞ્ચિયમાનો ઇમં કુલસન્તકં કેવલં સકલં સમુદ્દપરિયન્તં તતોયેવ સહ રટ્ઠેહીતિ **સરટ્ઠકં** સહ નિગમેહિ મહાગામેહીતિ **સનિગમં** અપરિમિતેન પરિવારજનેન સદ્ધિં **સજનં** ઇમં વસુધં મહાપથવિં અજ્જેવ, પુત્ત, પટિપજ્જ, રજ્જં કારેહીતિ અત્થો. **વન્દિત્વા ખત્તિયં. અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વાન, ઇદં વચનમબ્રવિ**ન્તિ ખત્તિયં કાસિરાજાનં મમ પિતરં વન્દિત્વા તસ્સ અઞ્જલિં પણામેત્વા ઇદં વચનં અભાસિં.

૨૭. યે કેચિ મહિયા સત્તાતિ ઇમિસ્સા મહાપથવિયા યે કેચિ સત્તા નામ. **હીનમુક્કટ્ઠમજ્ઝિમા**તિ લામકા ચેવ ઉત્તમા ચ, ઉભિન્નં વેમજ્ઝે ભવત્તા મજ્ઝિમા ચ. **સકે ગેહે**તિ સબ્બે તે સકે ગેહે. **સકઞાતિભી**તિ સકેહિ ઞાતીહિ સમ્મોદમાના વિસ્સટ્ઠા અનુક્કણ્ઠિતા યથાવિભવં વડ્ઢન્તિ.

૨૮. ઇદં લોકે ઉત્તરિયન્તિ ઇદં પન ઇમસ્મિં લોકે અસદિસં, મય્હં એવ આવેણિકં. કિં પન તં **સંપીળે મમ પોસન**ન્તિ સમ્બાધે મમ સંવડ્ઢનં. તથા હિ **અયોઘરમ્હિ સંવડ્ઢો, અપ્પભે ચન્દસૂરિયે**તિ ચન્દસૂરિયાનં પભારહિતે અયોઘરે **સંવડ્ઢોમ્હી**તિ સંવડ્ઢો અમ્હિ.

૨૯. પૂતિકુણપસમ્પુણ્ણાતિ પૂતિગન્ધનાનપ્પકારકુણપસમ્પુણ્ણા ગૂથનિરયસદિસા. **માતુ કુચ્છિતો** જીવિતસંસયે વત્તમાને કથં **મુચ્ચિત્વા** નિક્ખમિત્વા. **તતો ઘોરતરે**તિ તતોપિ ગબ્ભવાસતો દારુણતરે, અવિસ્સટ્ઠવાસેન દુક્ખે. **પક્ખિત્તયોઘરે**તિ પક્ખિત્તો અયોઘરે, બન્ધનાગારે ઠપિતો વિય અહોસિન્તિ દસ્સેતિ.

૩૦. **યદિહન્તિ** એત્થ **યદી**તિ નિપાતમત્તં. **તાદિસન્તિ** યાદિસં પુબ્બે વુત્તં, તાદિસં પરમદારુણં દુક્ખં પત્વા અહં **રજ્જેસુ યદિ રજ્જામિ** યદિ રમિસ્સામિ, એવં સન્તે **પાપાનં** લામકાનં નિહીનપુરિસાનં **ઉત્તમો** નિહીનતમો સિયં .

૩૧. **ઉક્કણ્ઠિતોમ્હિ કાયેના**તિ અપરિમુત્તગબ્ભવાસાદિના પૂતિકાયેન ઉક્કણ્ઠિતો નિબ્બિન્નો અમ્હિ. **રજ્જેનમ્હિ અનત્થિકો**તિ રજ્જેનપિ અનત્થિકો અમ્હિ. યક્ખિનિયા હત્થતો મુત્તોપિ હિ નાહં અજરામરો, કિં મે રજ્જેન, રજ્જઞ્હિ નામ સબ્બેસં અનત્થાનં સન્નિપાતટ્ઠાનં, તત્થ ઠિતકાલતો પટ્ઠાય દુન્નિક્ખમં હોતિ, તસ્મા તં અનુપગન્ત્વા **નિબ્બુતિં પરિયેસિસ્સં**, **યત્થ મં મચ્ચુ ન મદ્દિયે**તિ યત્થ ઠિતં મં મહાસેનો મચ્ચુરાજા ન મદ્દિયે ન ઓત્થરેય્ય ન અભિભવેય્ય, તં નિબ્બુતિં અમતમહાનિબ્બાનં પરિયેસિસ્સામીતિ.

૩૨. **એવાહં ચિન્તયિત્વાના**તિ એવં ઇમિના વુત્તપ્પકારેન નાનપ્પકારં સંસારે આદીનવં પચ્ચવેક્ખણેન નિબ્બાને આનિસંસદસ્સનેન ચ યોનિસો ચિન્તેત્વા. **વિરવન્તે મહાજને**તિ મયા વિપ્પયોગદુક્ખાસહનેન વિરવન્તે પરિદેવન્તે માતાપિતુપ્પમુખે મહન્તે જને. **નાગોવ બન્ધનં છેત્વા**તિ યથા નામ મહાબલો હત્થિનાગો દુબ્બલતરં રજ્જુબન્ધનં સુખેનેવ છિન્દતિ, એવમેવ ઞાતિસઙ્ગાદિભેદસ્સ તસ્મિં જને તણ્હાબન્ધનસ્સ છિન્દનેન બન્ધનં છેત્વા કાનનસઙ્ખાતં મહાવનં પબ્બજ્જૂપગમનવસેન **પાવિસિં**. ઓસાનગાથા વુત્તત્થા એવ.

તત્થ ચ મહાસત્તો અત્તનો પબ્બજ્જાધિપ્પાયં જાનિત્વા ''તાત, કિંકારણા પબ્બજસી''તિ રઞ્ઞા વુત્તો ''દેવ, અહં માતુકુચ્છિમ્હિ દસ માસે ગૂથનિરયે વિય વસિત્વા માતુ કુચ્છિતો નિક્ખન્તો યક્ખિનિયા ભયેન સોળસવસ્સાનિ બન્ધનાગારે વસન્તો બહિ ઓલોકેતુમ્પિ ન લભિં, ઉસ્સદનિરયે પક્ખિત્તો વિય અહોસિં, યક્ખિનિતો મુત્તોપિ અજરામરો ન હોમિ, મચ્ચુ નામેસ ન સક્કા કેનચિ જિનિતું, ભવે ઉક્કણ્ઠિતોમ્હિ, યાવ મે બ્યાધિજરામરણાનિ નાગચ્છન્તિ, તાવદેવ પબ્બજિત્વા ધમ્મં ચરિસ્સામિ, અલં મે રજ્જેન, અનુજાનાહિ મં, દેવ, પબ્બજિતુ''ન્તિ વત્વા –

> ''યમેકરત્તિં પઠમં, ગબ્ભે વસતિ માણવો;
> અબ્ભુટ્ઠિતોવ સો યાતિ, સ ગચ્છં ન નિવત્તતી''તિ. (જા॰ ૧.૧૫.૩૬૩) –

આદિના ચતુવીસતિયા ગાથાહિ પિતુ ધમ્મં દેસેત્વા ''મહારાજ, તુમ્હાકં રજ્જં તુમ્હાકમેવ હોતુ, ન મય્હં ઇમિના અત્થો, તુમ્હેહિ સદ્ધિં કથેન્તેયેવ બ્યાધિજરામરણાનિ આગચ્છેય્યું, તિટ્ઠથ તુમ્હે''તિ વત્વા અયદામં છિન્દિત્વા મત્તહત્થી વિય, કઞ્ચનપઞ્જરં ભિન્દિત્વા સીહપોતકો વિય, કામે પહાય માતાપિતરો વન્દિત્વા નિક્ખમિ. અથસ્સ પિતા ''અયં નામ કુમારો પબ્બજિતુકામો, કિમઙ્ગં પનાહં, મમાપિ રજ્જેન અત્થો નત્થી''તિ રજ્જં પહાય તેન સદ્ધિં એવ નિક્ખમિ. તસ્મિં નિક્ખમન્તે દેવીપિ અમચ્ચાપિ બ્રાહ્મણગહપતિકાદયોપીતિ સકલનગરવાસિનો ભોગે છડ્ડેત્વા નિક્ખમિંસુ. સમાગમો મહા અહોસિ, પરિસા દ્વાદસયોજનિકા જાતા, તે આદાય મહાસત્તો હિમવન્તં પાવિસિ.

સક્કો દેવરાજા તસ્સ નિક્ખન્તભાવં ઞત્વા વિસ્સકમ્મં પેસેત્વા દ્વાદસયોજનાયામં સત્તયોજનવિત્થારં અસ્સમપદં કારેસિ, સબ્બે ચ પબ્બજિતપરિક્ખારે પટિયાદાપેસિ. ઇધ મહાસત્તસ્સ પબ્બજ્જા ચ ઓવાદદાનઞ્ચ બ્રહ્મલોકપરાયનતા ચ પરિસાય સમ્મા પટિપત્તિ ચ સબ્બા **મહાગોવિન્દચરિયાયં** (ચરિયા॰ ૧.૩૭ આદયો) વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બા.

તદા માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ અહેસું, પરિસા બુદ્ધપરિસા, અયોઘરપણ્ડિતો લોકનાથો.

તસ્સ સેસપારમિનિદ્ધારણા આનુભાવવિભાવના ચ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બાતિ.

અયોઘરચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪. ભિસચરિયાવણ્ણના

૩૪. **ચતુત્થે યદા હોમિ, કાસીનં પુરવરુત્તમે**તિ ''કાસી''તિ બહુવચનવસેન લદ્ધવોહારસ્સ રટ્ઠસ્સ નગરવરે બારાણસિયં યસ્મિં કાલે જાતસંવડ્ઢો હુત્વા વસામીતિ અત્થો. **ભગિની ચ ભાતરો સત્ત, નિબ્બત્તા સોત્તિયે કુલે**તિ ઉપકઞ્ચનાદયો છ અહઞ્ચાતિ ભાતરો સત્ત સબ્બકનિટ્ઠા કઞ્ચનદેવી નામ ભગિની ચાતિ સબ્બે મયં અટ્ઠ જના મન્તજ્ઝેનનિરતતાય સોત્તિયે ઉદિતોદિતે મહતિ બ્રાહ્મણકુલે તદા નિબ્બત્તા જાતાતિ અત્થો.

૩૫. બોધિસત્તો હિ તદા બારાણસિયં અસીતિકોટિવિભવસ્સ બ્રાહ્મણમહાસાલસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્સ ''કઞ્ચનકુમારો''તિ નામં કરિંસુ. અથસ્સ પદસા વિચરણકાલે અપરો પુત્તો વિજાયિ. ''ઉપકઞ્ચનકુમારો''તિસ્સ નામં કરિંસુ. તતો પટ્ઠાય મહાસત્તં ''મહાકઞ્ચનકુમારો''તિ સમુદાચરન્તિ. એવં પટિપાટિયા સત્ત પુત્તા અહેસું. સબ્બકનિટ્ઠા પન એકા ધીતા. તસ્સા ''કઞ્ચનદેવી''તિ નામં કરિંસુ. મહાસત્તો વયપ્પત્તો તક્કસિલં ગન્ત્વા સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગહેત્વા પચ્ચાગચ્છિ.

અથ નં માતાપિતરો ઘરાવાસેન બન્ધિતુકામા ''અત્તનો સમાનજાતિકુલતો તે દારિકં આનેસ્સામા''તિ વદિંસુ. સો ''અમ્મ, તાત, ન મય્હં ઘરાવાસેન અત્થો. મય્હઞ્હિ સબ્બો લોકસન્નિવાસો આદિત્તો વિય સપ્પટિભયો, બન્ધનાગારં વિય પલિબુદ્ધનં, ઉક્કારભૂમિ વિય જિગુચ્છો હુત્વા ઉપટ્ઠાતિ, ન મે ચિત્તં કામેસુ રજ્જતિ, અઞ્ઞે વો પુત્તા અત્થિ, તે ઘરાવાસેન નિમન્તેથા''તિ વત્વા પુનપ્પુનં યાચિતોપિ સહાયેહિ યાચાપિતોપિ ન ઇચ્છિ, અથ નં સહાયા ''સમ્મ, કિં પન ત્વં પત્થયન્તો કામે પરિભુઞ્જિતું ન ઇચ્છસી''તિ પુચ્છિંસુ. સો તેસં અત્તનો નેક્ખમ્મજ્ઝાસયં આરોચેસિ. તેન વુત્તં ''**એતેસં પુબ્બજો આસિ**''ન્તિઆદિ.

તત્થ **એતેસં પુબ્બજો આસિ**ન્તિ એતેસં ઉપકઞ્ચનકાદીનં સત્તન્નં જેટ્ઠભાતિકો અહં તદા અહોસિં. **હિરીસુક્કમુપાગતો**તિ સુક્કવિપાકત્તા સન્તાનસ્સ વિસોધનતો ચ સુક્કં પાપજિગુચ્છનલક્ખણં હિરિં ભુસં આગતો, અતિવિય પાપં જિગુચ્છન્તો આસિન્તિ અત્થો. **ભવં દિસ્વાન ભયતો, નેક્ખમ્માભિરતો અહ**ન્તિ કામભવાદીનં વસેન સબ્બં ભવં પક્ખન્દિતું આગચ્છન્તં ચણ્ડહત્થિં વિય, હિંસિતું આગચ્છન્તં ઉક્ખિત્તાસિકં વધકં વિય, સીહં વિય, યક્ખં વિય, રક્ખસં વિય, ઘોરવિસં વિય, આસિવિસં વિય, આદિત્તં અઙ્ગારં વિય, સપ્પટિભયં ભયાનકભાવતો પસ્સિત્વા તતો મુચ્ચનત્થઞ્ચ પબ્બજ્જાભિરતો પબ્બજિત્વા ''કથં નુ ખો ધમ્મચરિયં સમ્માપટિપત્તિં પૂરેય્યં, ઝાનસમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેય્ય''ન્તિ પબ્બજ્જાકુસલધમ્મપઠમજ્ઝાનાદિઅભિરતો તદા અહં આસિન્તિ અત્થો.

૩૬. **પહિતા**તિ માતાપિતૂહિ પેસિતા. **એકમાનસા**તિ સમાનજ્ઝાસયા પુબ્બે મયા એકચ્છન્દા મનાપચારિનો માતાપિતૂહિ પહિતત્તા પન મમ પટિક્કૂલં અમનાપં વદન્તા. **કામેહિ મં નિમન્તેન્તી**તિ મહાપિતૂહિ વા એકમાનસા

કામેહિ મં નિમન્તેન્તિ. **કુલવંસં ધારેહી**તિ ઘરાવાસં સણ્ઠપેન્તો અત્તનો કુલવંસં ધારેહિ પતિટ્ઠપેહીતિ કામેહિ મં નિમન્તેસુન્તિ અત્થો.

૩૭. **યં તેસં વચનં વુત્ત**ન્તિ તેસં મમ પિયસહાયાનં યં વચનં વુત્તં. **ગિહિધમ્મે સુખાવહ**ન્તિ ગિહિભાવે સતિ ગહટ્ઠભાવે ઠિતસ્સ પુરિસસ્સ ઞાયાનુગતત્તા દિટ્ઠધમ્મિકસ્સ સમ્પરાયિકસ્સ ચ સુખસ્સ આવહનતો સુખાવહં. **તં મે અહોસિ કઠિન**ન્તિ તં તેસં મય્હં સહાયાનં માતાપિતૂનઞ્ચ વચનં એકન્તેનેવ નેક્ખમ્માભિરતત્તા અમનાપભાવેન મે કઠિનં ફરુસં દિવસં સન્તત્તફાલસદિસં ઉભોપિ કણ્ણે ઝાપેન્તં વિય અહોસિ.

૩૮. **તે મં તદા ઉક્ખિપન્ત**ન્તિ તે મય્હં સહાયા માતાપિતૂહિ અત્તનો ચ ઉપનિમન્તનવસેન અનેકવારં ઉપનીયમાને કામે ઉદ્ધમુદ્ધં ખિપન્તં છડ્ડેન્તં પટિક્ખિપન્તં મં **પુચ્છિંસુ. પત્થિતં મમા**તિ ઇતો વિસુદ્ધતરં કિં નુ ખો ઇમિના પત્થિતન્તિ મયા અભિપત્થિતં મમ તં પત્થનં પુચ્છિંસુ – ''કિં ત્વં પત્થયસે, સમ્મ, યદિ કામે ન ભુઞ્જસી''તિ.

૩૯. **અત્થકામો**તિ અત્તનો અત્થકામો, પાપભીરૂતિ અત્થો. ''અત્તકામો''તિપિ પાળિ. **હિતેસિન**ન્તિ મય્હં હિતેસીનં પિયસહાયાનં. કેચિ ''અત્થકામહિતેસિન''ન્તિ પઠન્તિ, તં ન સુન્દરં.

૪૦. **પિતુ માતુ ચ સાવયુ**ન્તિ તે મય્હં સહાયા અનિવત્તનીયં મમ પબ્બજ્જાછન્દં વિદિત્વા પબ્બજિતુકામતાદીપકં મય્હં વચનં પિતુ માતુ ચ સાવેસું. ''યગ્ઘે, અમ્મતાતા, જાનાથ, એકન્તેનેવ મહાકઞ્ચનકુમારો પબ્બજિસ્સતિ, ન સો સક્કા કેનચિ ઉપાયેન કામેસુ ઉપનેતુ''ન્તિ અવોચું. **માતાપિતા એવમાહૂ**તિ તદા મય્હં માતાપિતરો મમ સહાયેહિ વુત્તં મમ વચનં સુત્વા એવમાહંસુ – ''સબ્બેવ પબ્બજામ, ભો''તિ, યદિ મહાકઞ્ચનકુમારસ્સ નેક્ખમ્મં અભિરુચિતં, યં તસ્સ અભિરુચિતં, તદમ્હાકમ્પિ અભિરુચિતમેવ, તસ્મા **સબ્બેવ પબ્બજામ, ભો**તિ. ''ભો''તિ તેસં બ્રાહ્મણાનં આલપનં. ''પબ્બજામ ખો''તિપિ પાઠો, પબ્બજામ એવાતિ અત્થો. મહાસત્તસ્સ હિ પબ્બજ્જાછન્દં વિદિત્વા ઉપકઞ્ચનાદયો છ ભાતરો ભગિની ચ કઞ્ચનદેવી પબ્બજિતુકામાવ અહેસું, તેન તેપિ માતાપિતૂહિ ઘરાવાસેન નિમન્તિયમાના ન ઇચ્છિંસુયેવ. તસ્મા એવમાહંસુ ''સબ્બેવ પબ્બજામ, ભો''તિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા મહાસત્તં માતાપિતરો પક્કોસિત્વા અત્તનોપિ અધિપ્પાયં તસ્સ આચિક્ખિત્વા ''તાત, યદિ પબ્બજિતુકામોસિ, અસીતિકોટિધનં તવ સન્તકં યથાસુખં વિસ્સજ્જેહી''તિ આહંસુ. અથ નં મહાપુરિસો કપણદ્ધિકાદીનં વિસ્સજ્જેત્વા મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખમિત્વા હિમવન્તં પાવિસિ. તેન સદ્ધિં માતાપિતરો છ ભાતરો ચ ભગિની ચ એકો દાસો એકા દાસી એકો ચ સહાયો ઘરાવાસં પહાય અગમંસુ. તેન વુત્તં –

૪૧. ''ઉભો માતા પિતા મય્હં, ભગિની ચ સત્ત ભાતરો;
અમિતધનં છડ્ડયિત્વા, પવિસિમ્હા મહાવન''ન્તિ.

જાતકટ્ઠકથાયં (જા॰ અટ્ઠ॰ ૪.૧૪.૭૭ ભિસજાતકવણ્ણના) પન ''માતાપિતૂસુ કાલંકતેસુ તેસં કત્તબ્બકિચ્ચં કત્વા મહાસત્તો મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખમી''તિ વુત્તં.

એવં હિમવન્તં પવિસિત્વા ચ તે બોધિસત્તપ્પમુખા એકં પદુમસરં નિસ્સાય રમણીયે ભૂમિભાગે અસ્સમં કત્વા પબ્બજિત્વા વનમૂલફલાહારા યાપયિંસુ. તેસુ ઉપકઞ્ચનાદયો અટ્ઠ જના વારેન ફલાફલં આહરિત્વા એકસ્મિં પાસાણફલકે અત્તનો ઇતરેસઞ્ચ કોટ્ઠાસે કત્વા ઘણ્ટિસઞ્ઞં દત્વા અત્તનો કોટ્ઠાસં આદાય વસનટ્ઠાનં પવિસન્તિ. સેસાપિ ઘણ્ટિસઞ્ઞાય પણ્ણસાલતો નિક્ખમિત્વા અત્તનો અત્તનો પાપુણનકોટ્ઠાસં આદાય વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા પરિભુઞ્જિત્વા સમણધમ્મં કરોન્તિ.

અપરભાગે ભિસાનિ આહરિત્વા તથેવ ખાદન્તિ. તત્થ તે ઘોરતપા પરમધિતિન્દ્રિયા કસિણપરિકમ્મં કરોન્તા વિહરિંસુ. અથ નેસં સીલતેજેન સક્કસ્સ ભવનં કમ્પિ. સક્કો તં કારણં ઞત્વા ‘‘ઇમે ઇસયો વીમંસિસ્સામી’’તિ અત્તનો આનુભાવેન મહાસત્તસ્સ કોટ્ઠાસે તયો દિવસે અન્તરધાપેસિ. મહાસત્તો પઠમદિવસે કોટ્ઠાસં અદિસ્વા ‘‘મમ કોટ્ઠાસો પમુટ્ઠો ભવિસ્સતી’’તિ ચિન્તેસિ. દુતિયદિવસે ‘‘મમ દોસેન ભવિતબ્બં, પણામનવસેન મમ કોટ્ઠાસં ન ઠપિતં મઞ્ઞે’’તિ ચિન્તેસિ. તતિયદિવસે ‘‘તં કારણં સુત્વા ખમાપેસ્સામી’’તિ સાયન્હસમયે ઘણ્ટિસઞ્ઞં દત્વા તાય સઞ્ઞાય સબ્બેસુ સન્નિપતિતેસુ તમત્થં આરોચેત્વા તીસુપિ દિવસેસુ તેહિ જેટ્ઠકોટ્ઠાસસ્સ ઠપિતભાવં સુત્વા ‘‘તુમ્હેહિ મય્હં કોટ્ઠાસો ઠપિતો, મયા પન ન લદ્ધો, કિં નુ ખો કારણ’’ન્તિ આહ. તં સુત્વા સબ્બેવ સંવેગપ્પત્તા અહેસું.

તસ્મિં અસ્સમે રુક્ખદેવતાપિ અત્તનો ભવનતો ઓતરિત્વા તેસં સન્તિકે નિસીદિ. મનુસ્સાનં હત્થતો પલાયિત્વા અરઞ્ઞં પવિટ્ઠો એકો વારણો અહિતુણ્ડિકહત્થતો પલાયિત્વા મુત્તો સપ્પકીળાપનકો એકો વાનરો ચ તેહિ ઇસીહિ કતપરિચયા તદા તેસં સન્તિકં ગન્ત્વા એકમન્તં અટ્ઠંસુ. સક્કોપિ ‘‘ઇસિગણં પરિગ્ગણ્હિસ્સામી’’તિ અદિસ્સમાનકાયો તત્થેવ અટ્ઠાસિ. તસ્મિઞ્ચ ખણે બોધિસત્તસ્સ કનિટ્ઠો ઉપકઞ્ચનતાપસો ઉટ્ઠાય બોધિસત્તં વન્દિત્વા સેસાનં અપચિતિં દસ્સેત્વા ‘‘અહં સઞ્ઞં પટ્ઠપેત્વા અત્તાનઞ્ઞેવ સોધેતું લભામી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘આમ, લભસી’’તિ વુત્તે ઇસિગણમજ્ઝે ઠત્વા સપથં કરોન્તો –

‘‘અસ્સં ગવં રજતં જાતરૂપં, ભરિયઞ્ચ સો ઇધ લભતં મનાપં;
પુત્તેહિ દારેહિ સમઙ્ગિ હોતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસી’’તિ. (જા॰ ૧.૧૪.૭૮) –

ઇમં ગાથં અભાસિ. ઇમઞ્હિ સો ‘‘યત્તકાનિ પિયવત્થૂનિ હોન્તિ, તેહિ વિપ્પયોગે તત્તકાનિ દુક્ખાનિ ઉપ્પજ્જન્તી’’તિ વત્થુકામે ગરહન્તો આહ.

તં સુત્વા ઇસિગણો ‘‘મારિસ, મા કથય, અતિભારિયો તે સપથો’’તિ કણ્ણે પિદહિ. બોધિસત્તોપિ ‘‘અતિભારિયો તે સપથો, ન, ત્વં તાત, ગણ્હસિ, તવ પત્તાસને નિસીદા’’તિ આહ. સેસાપિ સપથં કરોન્તા યથાક્કમં –

‘‘માલઞ્ચ સો કાસિકચન્દનઞ્ચ, ધારેતુ પુત્તસ્સ બહૂ ભવન્તુ;
કામેસુ તિબ્બં કુરુતં અપેક્ખં, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

‘‘પહૂતધઞ્ઞો કસિમા યસસ્સી, પુત્તે ગિહી ધનિમા સબ્બકામે;
વયં અપસ્સં ઘરમાવસાતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

‘‘સો ખત્તિયો હોતુ પસય્હકારી, રાજાભિરાજા બલવા યસસ્સી;

સચાતુરન્તં મહિમાવસાતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

‘‘સો બ્રાહ્મણો હોતુ અવીતરાગો, મુહુત્તનક્ખત્તપથેસુ યુત્તો;
પૂજેતુ નં રટ્ઠપતી યસસ્સી, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

‘‘અજ્ઝાયકં સબ્બસમન્તવેદં, તપસ્સિનં મઞ્ઞતુ સબ્બલોકો;
પૂજેન્તુ નં જાનપદા સમેચ્ચ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

‘‘ચતુસ્સદં ગામવરં સમિદ્ધં, દિન્નઞ્હિ સો ભુઞ્જતુ વાસવેન;
અવીતરાગો મરણં ઉપેતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

‘‘સો ગામણી હોતુ સહાયમજ્ઝે, નચ્ચેહિ ગીતેહિ પમોદમાનો;
સો રાજતો બ્યસનમાલત્થ કિઞ્ચિ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

‘‘તં એકરાજા પથવિં વિજેત્વા, ઇત્થીસહસ્સસ્સ ઠપેતુ અગ્ગે;
સીમન્તિનીનં પવરા ભવાતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યા અહાસિ.

‘‘ઇસીનઞ્હિ સા સબ્બસમાગતાનં, ભુઞ્જેય્ય સાદું અવિકમ્પમાના;
ચરાતુ લાભેન વિકત્થમાના, ભિસાનિ તે બ્રાહણ યા અહાસિ.

‘‘આવાસિકો હોતુ મહાવિહારે, નવકમ્મિકો હોતુ ગજઙ્ગલાયં;
આલોકસન્ધિં દિવસં કરોતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

‘‘સો બજ્ઝતં પાસસતેહિ છમ્હિ, રમ્મા વના નીયતુ રાજધાનિં;
તુત્તેહિ સો હઞ્ઞતુ પાચનેહિ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસિ.

‘‘અલક્કમાલી તિપુકણ્ણપિદ્ધો, લટ્ઠીહતો સપ્પમુખં ઉપેતુ;
સકચ્છબન્ધો વિસિખં ચરાતુ, ભિસાનિ તે બ્રાહ્મણ યો અહાસી’’તિ. (જા॰ ૧.૧૪.૭૯-૯૦) –

ઇમા ગાથાયો અવોચું.

તત્થ **તિબ્બન્તિ** વત્થુકામકિલેસકામેસુ બહલં અપેક્ખં કરોતુ. **કસિમાતિ** સમ્પન્નકસિકમ્મો. **પુત્તે ગિહી ધનિમા સબ્બકામેતિ** પુત્તે લભતુ, ગિહી હોતુ, સત્તવિધેન ધનેન ધનિમા હોતુ, રૂપાદિભેદે સબ્બકામે લભતુ. **વયં અપસ્સન્તિ** મહલ્લકકાલેપિ અપબ્બજિત્વા અત્તનો વયં અપસ્સન્તો પઞ્ચકામગુણસમિદ્ધં ઘરમેવ આવસતુ. **રાજાભિરાજાતિ** રાજૂનં અન્તરે અતિરાજા. **અવીતરાગોતિ** પુરોહિતટ્ઠાનતણ્હાય સતણ્હો. **તપસ્સિનન્તિ** તપસીલં, સીલસમ્પન્નોતિ નં મઞ્ઞતુ. **ચતુસ્સદન્તિ** આકિણ્ણમનુસ્સતાય મનુસ્સેહિ પહૂતધઞ્ઞતાય ધઞ્ઞેન સુલભદારુતાય દારૂહિ સમ્પન્નોદકતાય ઉદકેનાતિ ચતૂહિ ઉસ્સન્નં. **વાસવેનાતિ** વાસવેન દિન્નં વિય અચલં, વાસવતો લદ્ધવરાનુભાવેનેવ રાજાનં આરાધેત્વા તેન દિન્નન્તિપિ અત્થો. **અવીતરાગોતિ** અવિગતરાગો કદ્દમે સૂકરો વિય કામપઙ્કે નિમુગ્ગોવ હોતુ.

ગામણીતિ ગામજેટ્ઠકો. **તન્તિ** તં ઇત્થિં. **એકરાજા**તિ અગ્ગરાજા. **ઇત્થીસહસ્સસ્સા**તિ વચનમટ્ઠતાય વુત્તં. સોળસન્નં ઇત્થિસહસ્સાનં અગ્ગટ્ઠાને ઠપેતૂતિ અત્થો. **સીમન્તિનીનન્તિ** સીમન્તધરાનં, ઇત્થીનન્તિ અત્થો. **સબ્બસમાગતાનન્તિ** સબ્બેસં સન્નિપતિતાનં મજ્ઝે નિસીદિત્વા. **અવિકમ્પમાના**તિ અનોસક્કમાના સાદુરસં ભુઞ્જતૂતિ અત્થો. **ચરાતુ લાભેન વિકત્થમાના**તિ લાભહેતુ સિઙ્ગારવેસં ગહેત્વા લાભં ઉપ્પાદેતું ચરતુ. **આવાસિકો**તિ આવાસજગ્ગનકો. **ગજઙ્ગલાયન્તિ** એવંનામકે નગરે. તત્થ કિર દબ્બસમ્ભારા સુલભા. **આલોકસન્ધિં દિવસન્તિ** એકદિવસેન એકમેવ વાતપાનં કરોતુ. સો કિર દેવપુત્તો કસ્સપબુદ્ધકાલે ગજઙ્ગલનગરં નિસ્સાય યોજનિકે મહાવિહારે આવાસિકો સઙ્ઘત્થેરો હુત્વા જિણ્ણે વિહારે નવકમ્માનિ કરોન્તોવ મહાદુક્ખં અનુભવિ, તં સન્ધાયાહ.

પાસસતેહીતિ બહૂહિ પાસેહિ. **છમ્હી**તિ ચતૂસુ પાદેસુ ગીવાય કટિભાગે ચાતિ છસુ ઠાનેસુ. **તુત્તેહી**તિ દ્વિકણ્ટકાહિ દીઘલટ્ઠીહિ. **પાચનેહી**તિ રસ્સપાચનેહિ, અઙ્કુસકેહિ વા. **અલક્કમાલી**તિ અહિતુણ્ડિકેન કણ્ઠે પરિક્ખિપિત્વા ઠપિતાય અલક્કમાલાય સમન્નાગતો. **તિપુકણ્ણપિટ્ઠો**તિ તિપુપિળન્ધનેન પિળન્ધિતપિટ્ઠિકણ્ણો કણ્ણપિટ્ઠો. **લટ્ઠિહતો**તિ સપ્પકીળાપનં સિક્ખાપયમાનો લટ્ઠિયા હતો હુત્વા. સબ્બં તે કામભોગં ઘરાવાસં અત્તના અત્તના અનુભૂતદુક્ખઞ્ચ જિગુચ્છન્તા તથા તથા સપથં કરોન્તા એવમાહંસુ.

અથ બોધિસત્તો ''સબ્બેહિ ઇમેહિ સપથો કતો, મયાપિ કાતું વટ્ટતી''તિ સપથં કરોન્તો –

''યો વે અનટ્ઠંવ નટ્ઠન્તિ ચાહ, કામેવ સો લભતં ભુઞ્જતઞ્ચ;
અગારમજ્ઝે મરણં ઉપેતુ, યો વા ભોન્તો સઙ્કતિ કઞ્ચિ દેવા''તિ. (જા॰ ૧.૧૪.૯૧) –

ઇમં ગાથમાહ.

તત્થ **ભોન્તો**તિ ભવન્તો. **સઙ્કતી**તિ આસઙ્કતિ. **કઞ્ચી**તિ અઞ્ઞતરં.

અથ સક્કો ''સબ્બેપિમે કામેસુ નિરપેક્ખા''તિ જાનિત્વા સંવિગ્ગમાનસો ન ઇમેસુ કેનચિપિ ભિસાનિ નીતાનિ, નાપિ તયા અનટ્ઠં નટ્ઠન્તિ વુત્તં, અપિચ અહં તુમ્હે વીમંસિતુકામો અન્તરધાપેસિન્તિ દસ્સેન્તો –

''વીમંસમાનો ઇસિનો ભિસાનિ, તીરે ગહેત્વાન થલે નિધેસિં;
સુદ્ધા અપાપા ઇસયો વસન્તિ, એતાનિ તે બ્રહ્મચારી ભિસાની''તિ. (જા॰ ૧.૧૪.૯૫) –

ઓસાનગાથમાહ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો –

''ન તે નટા નો પન કીળનેય્યા, ન બન્ધવા નો પન તે સહાયા;
કિસ્મિં વુપત્થમ્ભ સહસ્સનેત્ત, ઇસીહિ ત્વં કીળસિ દેવરાજા''તિ. (જા॰ ૧.૧૪.૯૬) –

સક્કં તજ્જેસિ.

અથ નં સક્કો –

“આચરિયો મેસિ પિતા ચ મય્હં, એસા પતિટ્ઠા ખલિતસ્સ બ્રહ્મે;
એકાપરાધં ખમ ભૂરિપઞ્ઞ, ન પણ્ડિતા કોધબલા ભવન્તી”તિ. (જા॰ ૧.૧૪.૯૭) –

ખમાપેસિ.

મહાસત્તો સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો ખમિત્વા સયં ઇસિગણં ખમાપેન્તો –

“સુવાસિતં ઇસિનં એકરત્તં, યં વાસવં ભૂતપતિદ્દસામ;
સબ્બેવ ભોન્તો સુમના ભવન્તુ, યં બ્રાહ્મણો પચ્ચુપાદી ભિસાની”તિ. (જા॰ ૧.૧૪.૯૮) –

આહ.

તત્થ **ન તે નટા**તિ, દેવરાજ, મયં તવ નટા વા કીળિતબ્બયુત્તકા વા ન હોમ. નાપિ તવ ઞાતકા, **સહાયા** હસ્સં કાતબ્બા. અથ ત્વં **કિસ્મિં વુપત્થમ્ભા**તિ કિં ઉપત્થમ્ભકં કત્વા, કિં નિસ્સાય ઇસીહિ સદ્ધિં કીળસીતિ અત્થો. **એસા પતિટ્ઠા**તિ એસા તવ પાદચ્છાયા અજ્જ મમ ખલિતસ્સ અપરાધસ્સ પતિટ્ઠા હોતુ. **સુવાસિત**ન્તિ આયસ્મન્તાનં ઇસીનં એકરત્તિમ્પિ ઇમસ્મિં અરઞ્ઞે વસિતં સુવસિતમેવ. કિંકારણા? **યં વાસવં ભૂતપતિં** અદ્દસામ. સચે હિ મયં નગરે અવસિમ્હા, ન ઇમં અદ્દસામ. **ભોન્તો**તિ ભવન્તો. સબ્બેપિ **સુમના ભવન્તુ** તુસ્સન્તુ, સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો ખમન્તુ, કિંકારણા? **યં બ્રાહ્મણો પચ્ચુપાદી ભિસાનિ** યસ્મા તુમ્હાકં આચરિયો ભિસાનિ અલભીતિ. સક્કો ઇસિગણં વન્દિત્વા દેવલોકં ગતો. ઇસિગણોપિ ઝાનાભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

તદા ઉપકઞ્ચનાદયો છ ભાતરો સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનમહાકસ્સપઅનુરુદ્ધપુણ્ણઆનન્દત્થેરા, ભગિની ઉપ્પલવણ્ણા, દાસી ખુજ્જુત્તરા, દાસો ચિત્તો ગહપતિ, રુક્ખદેવતા સાતાગિરો, વારણો પાલિલેય્યનાગો, વાનરો મધુવાસિટ્ઠો, સક્કો કાળુદાયી, મહાકઞ્ચનતાપસો લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ દસ પારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તથા અચ્ચન્તમેવ કામેસુ અનપેક્ખતાદયો ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

ભિસચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫. સોણપણ્ડિતચરિયાવણ્ણના

૪૨. પઞ્ચમે **નગરે બ્રહ્મવડ્ઢને**તિ બ્રહ્મવડ્ઢનનામકે નગરે. **કુલવરે**તિ અગ્ગકુલે. **સેટ્ઠે**તિ પાસંસતમે. **મહાસાલે**તિ મહાસારે. **અજાયહ**ન્તિ અજાયિં અહં. ઇદં વુત્તં હોતિ – તસ્મિં કાલે “બ્રહ્મવડ્ઢન”ન્તિ લદ્ધનામે બારાણસિનગરે **યદા હોમિ** ભવામિ પટિવસામિ, તદા અભિજાતસમ્પત્તિયા ઉદિતોદિતભાવેન અગ્ગે વિજ્જાવતસમ્પત્તિયા સેટ્ઠે અસીતિકોટિવિભવતાય મહાસાલે બ્રાહ્મણકુલે અહં ઉપ્પજ્જિન્તિ.

તદા હિ મહાસત્તો બ્રહ્મલોકતો ચવિત્વા બ્રહ્મવડ્ઢનનગરે અસીતિકોટિવિભવસ્સ અઞ્ઞતરસ્સ બ્રાહ્મણમહાસાલસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્સ નામગ્ગહણદિવસે “સોણકુમારો”તિ નામં કરિંસુ. તસ્સ પદસા ગમનકાલે અઞ્ઞોપિ સત્તો બ્રહ્મલોકા ચવિત્વા બોધિસત્તસ્સ માતુયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિ. તસ્સ જાતસ્સ

‘‘નન્દકુમારો’’તિ નામં કરિંસુ. તેસં ઉગ્ગહિતવેદાનં સબ્બસિપ્પનિપ્ફત્તિપ્પત્તાનં વયપ્પત્તાનં રૂપસમ્પદં દિસ્વા તુટ્ઠહટ્ઠા માતાપિતરો ‘‘ઘરબન્ધનેન બન્ધિસ્સામા’’તિ પઠમં સોણકુમારં આહંસુ – ‘‘તાત, તે પતિરૂપકુલતો દારિકં આનેસ્સામ, ત્વં કુટુમ્બં પટિપજ્જાહી’’તિ.

મહાસત્તો ‘‘અલં મય્હં ઘરાવાસેન, અહં યાવજીવં તુમ્હે પટિજગ્ગિત્વા તુમ્હાકં અચ્ચયેન પબ્બજિસ્સામી’’તિ આહ. મહાસત્તસ્સ હિ તદા તયોપિ ભવા આદિત્તં અગારં વિય અઙ્ગારકાસુ વિય ચ ઉપટ્ઠહિંસુ. વિસેસતો પનેસ નેક્ખમ્મજ્ઝાસયો નેક્ખમ્માધિમુત્તો અહોસિ. તસ્સ અધિપ્પાયં અજાનન્તા તે પુનપ્પુનં કથેન્તાપિ તસ્સ ચિત્તં અલભિત્વા નન્દકુમારં આમન્તેત્વા ‘‘તાત, તેન હિ ત્વં કુટુમ્બં પટિપજ્જાહી’’તિ વત્વા તેનાપિ ‘‘નાહં મમ ભાતરા છડ્ડિતખેળં સીસેન ઉક્ખિપામિ, અહમ્પિ તુમ્હાકં અચ્ચયેન ભાતરા સદ્ધિં પબ્બજિસ્સામી’’તિ વુત્તે ‘‘ઇમે એવં તરુણા કામે જહન્તિ, કિમઙ્ગં પન મયન્તિ સબ્બેવ પબ્બજિસ્સામા’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘તાત, કિં વો અમ્હાકં અચ્ચયેન પબ્બજ્જાય, સબ્બે સહેવ પબ્બજામા’’તિ વત્વા ઞાતીનં દાતબ્બયુત્તકં દત્વા દાસજનં ભુજિસ્સં કત્વા રઞ્ઞો આરોચેત્વા સબ્બં ધનં વિસ્સજ્જેત્વા મહાદાનં પવત્તેત્વા ચત્તારોપિ જના બ્રહ્મવડ્ઢનનગરા નિક્ખમિત્વા હિમવન્તપ્પદેસે પદુમપુણ્ડરીકમણ્ડિતં મહાસરં નિસ્સાય રમણીયે વનસણ્ડે અસ્સમં માપેત્વા પબ્બજિત્વા તત્થ વસિંસુ. તેન વુત્તં –

૪૩. ‘‘તદાપિ લોકં દિસ્વાન, અન્ધીભૂતં તમોત્થટં;
ચિત્તં ભવતો પતિકુટતિ, તુત્તવેગહતં વિય.

૪૪. ‘‘દિસ્વાન વિવિધં પાપં, એવં ચિન્તેસહં તદા;
કદાહં ગેહા નિક્ખમ્મ, પવિસિસ્સામિ કાનનં.

૪૫. ‘‘તદાપિ મં નિમન્તિંસુ, કામભોગેહિ ઞાતયો;
તેસમ્પિ છન્દમાચિક્ખિં, મા નિમન્તેથ તેહિ મં.

૪૬. ‘‘યો મે કનિટ્ઠકો ભાતા, નન્દો નામાસિ પણ્ડિતો;
સોપિ મં અનુસિક્ખન્તો, પબ્બજ્જં સમરોચયિ.

૪૭. ‘‘અહં સોણો ચ નન્દો ચ, ઉભો માતાપિતા મમ;
તદાપિ ભોગે છડ્ડેત્વા, પાવિસિમ્હા મહાવન’’ન્તિ.

તત્થ **તદાપી**તિ યદા અહં બ્રહ્મવડ્ઢનનગરે સોણો નામ બ્રાહ્મણકુમારો અહોસિં, તદાપિ. **લોકં દિસ્વાના**તિ સકલમ્પિ સત્તલોકં પઞ્ઞાચક્ખુના પસ્સિત્વા. **અન્ધીભૂત**ન્તિ પઞ્ઞાચક્ખુવિરહેન અન્ધજાતં અન્ધભાવં પત્તં. **તમોત્થટ**ન્તિ અવિજ્જન્ધકારેન અભિભૂતં. **ચિત્તં ભવતો પતિકુટતી**તિ જાતિઆદિસંવેગવત્થુપચ્ચવેક્ખણેન કામાદિભવતો મમ ચિત્તં સઙ્કુટતિ સન્નિલીયતિ ન વિસરતિ. **તુત્તવેગહતં વિયા**તિ તુત્તં વુચ્ચતિ અયોકણ્ટકસીસો દીઘદણ્ડો, યો પતોદોતિ વુચ્ચતિ. તેન વેગસા અભિહતો યથા હત્થાજાનીયો સંવેગપ્પત્તો હોતિ, એવં મમ ચિત્તં તદા કામાદીનવપચ્ચવેક્ખણેન સંવેગપ્પત્તન્તિ દસ્સેતિ.

દિસ્વાન વિવિધં પાપન્તિ ગેહં આવસન્તેહિ ઘરાવાસનિમિત્તં છન્દદોસાદિવસેન કરીયમાનં નાનાવિધં પાણાતિપાતાદિપાપકમ્મઞ્ચેવ તન્નિમિત્તઞ્ચ નેસં લામકભાવં પસ્સિત્વા. **એવં ચિન્તેસહં તદાતિ** ''કદા નુ ખો અહં મહાહત્થી વિય અયબન્ધનં ઘરબન્ધનં છિન્દિત્વા ગેહતો નિક્ખમનવસેન વનં પવિસિસ્સામી''તિ એવં તદા સોણકુમારકાલે ચિન્તેસિં અહં. **તદાપિ મં નિમન્તિંસૂ**તિ ન કેવલં અયોઘરપણ્ડિતાદિકાલેયેવ, અથ ખો તદાપિ તસ્મિં સોણકુમારકાલેપિ મં માતાપિતુઆદયો ઞાતયો કામભોગિનો કામજ્ઝાસયા ''એહિ, તાત, ઇમં અસીતિકોટિધનં વિભવં પટિપજ્જ, કુલવંસં પતિટ્ઠાપેહી''તિ ઉળારેહિ ભોગેહિ નિમન્તયિંસુ. **તેસમ્પિ છન્દમાચિક્ખિન્તિ** તેસમ્પિ મમ ઞાતીનં તેહિ કામભોગેહિ મા મં નિમન્તયિત્થાતિ અત્તનો છન્દમ્પિ આચિક્ખિં, પબ્બજ્જાય નિન્નજ્ઝાસયમ્પિ કથેસિં, યથાજ્ઝાસયં પટિપજ્જથાતિ અધિપ્પાયો.

સોપિ મં અનુ સિક્ખન્તોતિ ''ઇમે કામા નામ અપ્પસ્સાદા બહુદુક્ખા બહૂપાયાસા''તિઆદિના (મ॰ નિ॰ ૧.૨૩૪; ૨.૪૩-૪૫; પાચિ॰૪૧૭) નયેન નાનપ્પકારં કામેસુ આદીનવં પચ્ચવેક્ખિત્વા યથાહં સીલાદીનિ સિક્ખન્તો પબ્બજ્જં રોચેસિં. સોપિ નન્દપણ્ડિતો તથેવ તસ્સ નેક્ખમ્મેન મં અનુસિક્ખન્તો **પબ્બજ્જં સમરોચયી**તિ. **અહં સોણો ચ નન્દો ચા**તિ તસ્મિં કાલે સોણનામકો અહં મય્હં કનિટ્ઠભાતા નન્દો ચાતિ. **ઉભો માતાપિતા મમા**તિ ''ઇમે નામ પુત્તકા એવં તરુણકાલેપિ કામે જહન્તિ, કિમઙ્ગં પન મય''ન્તિ ઉપ્પન્નસંવેગા માતાપિતરો ચ. **ભોગે છડ્ડેત્વા**તિ અસીતિકોટિવિભવસમિદ્ધે મહા ભોગે અનપેક્ખચિત્તા ખેળપિણ્ડં વિય પરિચ્ચજિત્વા મયં ચત્તારોપિ જના હિમવન્તપ્પદેસે **મહાવનં** નેક્ખમ્મજ્ઝાસયેન પવિસિમ્હાતિ અત્થો.

પવિસિત્વા ચ તે તત્થ રમણીયે ભૂમિભાગે અસ્સમં માપેત્વા તાપસપબ્બજ્જાય પબ્બજિત્વા તત્થ વસિંસુ. તે ઉભોપિ ભાતરો માતાપિતરો પટિજગ્ગિંસુ. તેસુ નન્દપણ્ડિતો ''મયા આભતફલાફલાનેવ માતાપિતરો ખાદાપેસ્સામી''તિ હિય્યો ચ પુરિમગોચરગહિતટ્ઠાનતો ચ યાનિ તાનિ અવસેસાનિ ફલાફલાનિ પાતોવ આનેત્વા માતાપિતરો ખાદાપેતિ. તે તાનિ ખાદિત્વા મુખં વિક્ખાલેત્વા ઉપોસથિકા હોન્તિ. સોણપણ્ડિતો પન દૂરં ગન્ત્વા મધુરમધુરાનિ સુપક્કાનિ આહરિત્વા ઉપનામેતિ. અથ નં તે ''તાત, કનિટ્ઠેન આભતાનિ મયં ખાદિત્વા ઉપોસથિકા જાતા, ઇદાનિ નો અત્થો નત્થી''તિ વદન્તિ. ઇતિ તસ્સ ફલાફલાનિ પરિભોગં ન લભન્તિ વિનસ્સન્તિ, પુનદિવસાદીસુપિ તથેવાતિ, એવં સો પઞ્ચાભિઞ્ઞતાય દૂરમ્પિ ગન્ત્વા આહરતિ, તે પન ન ખાદન્તિ.

અથ મહાસત્તો ચિન્તેસિ – ''માતાપિતરો સુખુમાલા, નન્દો ચ યાનિ તાનિ અપક્કાનિ દુપ્પક્કાનિ ફલાફલાનિ આહરિત્વા ખાદાપેતિ, એવં સન્તે ઇમે ન ચિરં પવત્તિસ્સન્તિ, વારેસ્સામિ ન''ન્તિ. અથ નં આમન્તેત્વા ''નન્દ, ઇતો પટ્ઠાય ફલાફલં આહરિત્વા મમાગમનં પતિમાનેહિ, ઉભો એકતોવ ખાદાપેસ્સામા''તિ આહ. એવં વુત્તેપિ અત્તનો પુઞ્ઞં પચ્ચાસીસન્તો ન તસ્સ વચનમકાસિ. મહાસત્તો તં ઉપટ્ઠાનં આગતં ''ન ત્વં પણ્ડિતાનં વચનં કરોસિ, અહં જેટ્ઠો, માતાપિતરો ચ મમેવ ભારો, અહમેવ ને પટિજગ્ગિસ્સામિ, ત્વં ઇતો અઞ્ઞત્થ યાહી''તિ તસ્સ અચ્છરં પહરિ.

સો તેન પણામિતો તત્થ ઠાતું અસક્કોન્તો તં વન્દિત્વા માતાપિતૂનં તમત્થં આરોચેત્વા અત્તનો પણ્ણસાલં પવિસિત્વા કસિણં ઓલોકેત્વા તંદિવસમેવ અટ્ઠ ચ સમાપત્તિયો પઞ્ચ ચ અભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા ચિન્તેસિ – ''કિં નુ ખો અહં સિનેરુપાદતો રતનવાલુકં આહરિત્વા મમ ભાતુ પણ્ણસાલાપરિવેણં આકિરિત્વા ખમાપેસ્સામિ, ઉદાહુ અનોતત્તતો ઉદકં આહરિત્વા ખમાપેસ્સામિ? અથ વા મે ભાતા દેવતાવસેન ખમેય્ય, ચત્તારો મહારાજાનો સક્કઞ્ચ દેવરાજાનં આનેત્વા ખમાપેસ્સામિ, એવં પન ન સોભિસ્સતિ, અયં ખો મનોજો બ્રહ્મવડ્ઢનરાજા સકલજમ્બુદીપે

અગ્ગરાજા, તં આદિં કત્વા સબ્બે રાજાનો આનેત્વા ખમાપેસ્સામિ, એવં સન્તે મમ ભાતુ ગુણો સકલજમ્બુદીપં અવત્થરિત્વા ગમિસ્સતિ, ચન્દો વિય સૂરિયો વિય ચ પઞ્ઞાયિસ્સતી''તિ.

સો તાવદેવ ઇદ્ધિયા ગન્ત્વા બ્રહ્મવડ્ઢનનગરે તસ્સ રઞ્ઞો નિવેસનદ્વારે ઓતરિત્વા ''એકો તાપસો તુમ્હે દટ્ઠુકામો''તિ રઞ્ઞો આરોચાપેત્વા તેન કતોકાસો તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''અહં અત્તનો બલેન સકલજમ્બુદીપે રજ્જં ગહેત્વા તવ દસ્સામી''તિ. ''કથં પન તુમ્હે, ભન્તે, સકલજમ્બુદીપે રજ્જં ગહેત્વા દસ્સથા''તિ? ''મહારાજ, કસ્સચિ વધચ્છેદં અકત્વા અત્તનો ઇદ્ધિયાવ ગહેત્વા દસ્સામી''તિ મહતિયા સેનાય સદ્ધિં તં આદાય કોસલરટ્ઠં ગન્ત્વા નગરસ્સ અવિદૂરે ખન્ધાવારં નિવેસેત્વા ''યુદ્ધં વા નો દેતુ, વસે વા વત્તતૂ''તિ કોસલરઞ્ઞો દૂતં પાહેસિ. તેન કુજ્ઝિત્વા યુદ્ધસજ્જેન હુત્વા નિક્ખન્તેન સદ્ધિં યુદ્ધે આરદ્ધે અત્તનો ઇદ્ધાનુભાવેન યથા દ્વિન્નં સેનાનં પીળનં ન હોતિ, એવં કત્વા યથા ચ કોસલરાજા તસ્સ વસે વત્તતિ, એવં વચનપટિવચનહરણેહિ સંવિદહિ. એતેનુપાયેન સકલજમ્બુદીપે રાજાનો તસ્સ વસે વત્તાપેસિ.

સો તેન પરિતુટ્ઠો નન્દપણ્ડિતં આહ – ''ભન્તે, તુમ્હેહિ યથા મય્હં પટિઞ્ઞાતં, તથા કતં, બહૂપકારા મે તુમ્હે, કિમહં તુમ્હાકં કરિસ્સામિ, અહઞ્હિ તે સકલજમ્બુદીપે ઉપડ્ઢરજ્જમ્પિ દાતું ઇચ્છામિ, કિમઙ્ગં પન હત્થિઅસ્સરથમણિમુત્તાપવાળરજતસુવણ્ણદાસિદાસપરિજનપરિચ્છેદ''ન્તિ? તં સુત્વા નન્દપણ્ડિતો ''ન મે તે, મહારાજ, રજ્જેન અત્થો, નાપિ હત્થિયાનાદીહિ, અપિ ચ ખો તે રટ્ઠે અસુકસ્મિં નામ અસ્સમે મમ માતાપિતરો પબ્બજિત્વા વસન્તિ. ત્યાહં ઉપટ્ઠહન્તો એકસ્મિં અપરાધે મમ જેટ્ઠભાતિકેન સોણપણ્ડિતેન નામ મહેસિના પણામિતો, સ્વાહં તં આદાય તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ખમાપેસ્સામિ, તસ્સ મે ત્વં ખમાપને સહાયો હોહી''તિ. રાજા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ચતુવીસતિઅક્ખોભની પરિમાણાય સેનાય પરિવુતો એકસતરાજૂહિ સદ્ધિં નન્દપણ્ડિતં પુરક્ખત્વા તં અસ્સમપદં પત્વા ચતુરઙ્ગુલપ્પદેસં મુઞ્ચિત્વા આકાસે ઠિતેન કાજેન અનોતત્તતો ઉદકં આહરિત્વા પાનીયં પટિસામેત્વા પરિવેણં સમ્મજ્જિત્વા માતાપિતૂનં આસન્નપ્પદેસે નિસિન્નં ઝાનરતિસમપ્પિતં મહાસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા નન્દપણ્ડિતો નં ખમાપેસિ. મહાસત્તો નન્દપણ્ડિતં માતરં પટિચ્છાપેત્વા અત્તના યાવજીવં પિતરં પટિજગ્ગિ. તેસં પન રાજૂનં –

''આનન્દો ચ પમોદો ચ, સદા હસિતકીળિતં;
માતરં પરિચરિત્વાન, લબ્ભમેતં વિજાનતા.

''આનન્દો ચ પમોદો ચ, સદા હસિતકીળિતં;
પિતરં પરિચરિત્વાન, લબ્ભમેતં વિજાનતો.

''દાનઞ્ચ પેય્યવજ્જઞ્ચ, અત્થચરિયા ચ યા ઇધ;
સમાનત્તતા ચ ધમ્મેસુ, તત્થ તત્થ યથારહં;
એતે ખો સઙ્ગહા લોકે, રથસ્સાણીવ યાયતો.

''એતે ચ સઙ્ગહા નાસ્સુ, ન માતા પુત્તકારણા;
લભેથ માનં પૂજં વા, પિતા વા પુત્તકારણા.

''યસ્મા ચ સઙ્ગહા એતે, સમ્મપેક્ખન્તિ પણ્ડિતા;

તસ્મા મહત્તં પપ્પોન્તિ, પાસંસા ચ ભવન્તિ તે.

‘‘બ્રહ્માતિ માતાપિતરો, પુબ્બાચરિયાતિ વુચ્ચરે;
આહુનેય્યા ચ પુત્તાનં, પજાય અનુકમ્પકા.

‘‘તસ્મા હિ ને નમસ્સેય્ય, સક્કરેય્ય ચ પણ્ડિતો;
અન્નેન અથ પાનેન, વત્થેન સયનેન ચ;
ઉચ્છાદનેન ન્હાપનેન, પાદાનં ધોવનેન ચ.

‘‘તાય નં પારિચરિયાય, માતાપિતૂસુ પણ્ડિતા;
ઇધેવ નં પસંસન્તિ, પેચ્ચ સગ્ગે પમોદતી’’તિ. (જા॰ ૨.૨૦.૧૭૬-૧૮૩) –

બુદ્ધલીળાય ધમ્મં દેસેસિ, તં સુત્વા સબ્બેપિ તે રાજાનો સબલકાયા પસીદિંસુ. અથ ને પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા ‘‘દાનાદીસુ અપ્પમત્તા હોથા’’તિ ઓવદિત્વા વિસ્સજ્જેસિ. તે સબ્બેપિ ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા આયુપરિયોસાને દેવનગરં પૂરયિંસુ. બોધિસત્તો ‘‘ઇતો પટ્ઠાય માતરં પટિજગ્ગાહી’’તિ માતરં નન્દપણ્ડિતં પટિચ્છાપેત્વા અત્તના યાવજીવં પિતરં પટિજગ્ગિ. તે ઉભોપિ આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકપરાયના અહેસું.

તદા માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ, નન્દપણ્ડિતો આનન્દત્થેરો, મનોજો રાજા સારિપુત્તત્થેરો, એકસતરાજાનો અસીતિમહાથેરા ચેવ અઞ્ઞતરથેરા ચ, ચતુવીસતિઅક્ખોભનીપરિસા બુદ્ધપરિસા, સોણપણ્ડિતો લોકનાથો.

તસ્સ કિઞ્ચાપિ સાતિસયા નેક્ખમ્મપારમી, તથાપિ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સેસપારમિયો ચ નિદ્ધારેતબ્બા. તથા અચ્ચન્તમેવ કામેસુ અનપેક્ખતા, માતાપિતૂસુ તિબ્બો સગારવસપ્પતિસ્સભાવો , માતાપિતુઉપટ્ઠાનેન અતિત્તિ, સતિપિ નેસં ઉપટ્ઠાને સબ્બકાલં સમાપત્તિવિહારેહિ વીતિનામનન્તિ એવમાદયો મહાસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

સોણપણ્ડિતચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નેક્ખમ્મપારમી નિટ્ઠિતા.

૬. તેમિયચરિયાવણ્ણના

૪૮. છટ્ઠે **કાસિરાજસ્સ અત્રજો**તિ કાસિરઞ્ઞો અત્રજો પુત્તો **યદા હોમિ**, તદા **મૂગપક્ખોતિ નામેન, તેમિયોતિ વદન્તિ મ**ન્તિ તેમિયોતિ નામેન મૂગપક્ખવતાધિટ્ઠાનેન ‘‘મૂગપક્ખો’’તિ માતાપિતરો આદિં કત્વા સબ્બેવ મં વદન્તીતિ સમ્બન્ધો. મહાસત્તસ્સ હિ જાતદિવસે સકલકાસિરટ્ઠે દેવો વસ્સિ, યસ્મા ચ સો રઞ્ઞો ચેવ અમચ્ચાદીનઞ્ચ હદયં ઉળારેન પીતિસિનેહેન તેમયમાનો ઉપ્પન્નો, તસ્મા ‘‘તેમિયકુમારો’’તિ નામં અહોસિ.

૪૯. **સોળસિત્થિસહસ્સાન**ન્તિ સોળસન્નં કાસિરઞ્ઞો ઇત્થાગારસહસ્સાનં. **ન વિજ્જતિ પુમો**તિ પુત્તો ન લબ્ભતિ. ન કેવલઞ્ચ પુત્તો એવ, ધીતાપિસ્સ નત્થિ એવ. **અહોરત્તાનં અચ્ચયેન, નિબ્બત્તો અહમેકકો**તિ અપુત્તકસ્સેવ તસ્સ

રઞ્ઞો બહૂનં સંવચ્છરાનં અતીતત્તા અનેકેસં અહોરત્તાનં અપગમનેન સક્કદત્તિયો અહમેકકોવ બોધિપરિયેસનં ચરમાનો, તદા તસ્સ પુત્તો હુત્વા ઉપ્પન્નોતિ સત્થા વદતિ.

તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા – અતીતે બારાણસિયં કાસિરાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ સોળસસહસ્સા ઇત્થિયો અહેસું. તાસુ એકાપિ પુત્તં વા ધીતરં વા ન લભતિ. નાગરા ''અમ્હાકં રઞ્ઞો વંસાનુરક્ખકો એકોપિ પુત્તો નત્થી''તિ વિપ્પટિસારી જાતા સન્નિપતિત્વા રાજાનં ''પુત્તં પત્થેહી''તિ આહંસુ. રાજા સોળસસહસ્સા ઇત્થિયો ''પુત્તં પત્થેથા''તિ આણાપેસિ. તા ચન્દાદીનં ઉપટ્ઠાનાદીનિ કત્વા પત્થેન્તિયોપિ ન લભિંસુ. અગ્ગમહેસી પનસ્સ મદ્દરાજધીતા ચન્દાદેવી નામ સીલસમ્પન્ના અહોસિ. રાજા ''ત્વમ્પિ પુત્તં પત્થેહી''તિ આહ. સા પુણ્ણમદિવસે ઉપોસથિકા હુત્વા અત્તનો સીલં આવજ્જેત્વા ''સચાહં અખણ્ડસીલા, ઇમિના મે સચ્ચેન પુત્તો ઉપ્પજ્જતૂ''તિ સચ્ચકિરિયમકાસિ. તસ્સા સીલતેજેન સક્કસ્સ આસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો આવજ્જેન્તો તં કારણં ઞત્વા ''ચન્દાદેવિયા પુત્તપટિલાભસ્સ ઉપાયં કરિસ્સામી''તિ તસ્સા અનુચ્છવિકં પુત્તં ઉપધારેન્તો બોધિસત્તં તાવતિંસભવને નિબ્બત્તિત્વા તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા તતો ચવિત્વા ઉપરિદેવલોકે ઉપ્પજ્જિતુકામં દિસ્વા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''સમ્મ, તયિ મનુસ્સલોકે ઉપ્પન્ને પારમિયો ચ તે પૂરેસ્સન્તિ, મહાજનસ્સ ચ વુડ્ઢિ ભવિસ્સતિ, અયં કાસિરઞ્ઞો ચન્દા નામ અગ્ગમહેસી પુત્તં પત્થેતિ, તસ્સા કુચ્છિયં ઉપ્પજ્જાહી''તિ આહ.

સો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા તસ્સા કુચ્છિયં પટિસન્ધિં ગણ્હિ. તસ્સ સહાયા પઞ્ચસતા દેવપુત્તા ખીણાયુકા દેવલોકા ચવિત્વા તસ્સેવ રઞ્ઞો અમચ્ચભરિયાનં કુચ્છીસુ પટિસન્ધિં ગણ્હિંસુ. દેવી ગબ્ભસ્સ પતિટ્ઠિતભાવં ઞત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ગબ્ભપરિહારં દાપેસિ. સા પરિપુણ્ણગબ્ભા ધઞ્ઞપુઞ્ઞલક્ખણસમ્પન્નં પુત્તં વિજાયિ. તંદિવસમેવ અમચ્ચગેહેસુ પઞ્ચકુમારસતાનિ વિજાયિંસુ. ઉભયમ્પિ સુત્વા રાજા ''મમ પુત્તસ્સ પરિવારા એતે''તિ પઞ્ચન્નં દારકસતાનં પઞ્ચધાતિસતાનિ પેસેત્વા કુમારપસાધનાનિ ચ પેસેસિ. મહાસત્તસ્સ પન અતિદીઘાદિદોસવિવજ્જિતા અલમ્બત્થના મધુરથઞ્ઞા ચતુસટ્ઠિધાતિયો દત્વા મહન્તં સક્કારં કત્વા ચન્દાદેવિયાપિ વરં અદાસિ. સા ગહિતકં કત્વા ઠપેસિ. દારકો મહતા પરિવારેન વડ્ઢતિ. અથ નં એકમાસિકં અલઙ્કરિત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં આનયિંસુ. રાજા પિયપુત્તં ઓલોકેત્વા આલિઙ્ગિત્વા અઙ્કે નિસીદાપેત્વા રમયમાનો નિસીદિ.

૫૦. તસ્મિં ખણે ચત્તારો ચોરા આનીતા. રાજા તેસુ એકસ્સ સકણ્ટકાહિ કસાહિ પહારસહસ્સં આણાપેસિ, એકસ્સ સઙ્ખલિકાય બન્ધિત્વા બન્ધનાગારપ્પવેસનં, એકસ્સ સરીરે સત્તિપ્પહારદાનં, એકસ્સ સૂલારોપનં. મહાસત્તો પિતુ કથં સુત્વા સંવેગપ્પત્તો હુત્વા ''અહો મમ પિતા રજ્જં નિસ્સાય ભારિયં નિરયગામિકમ્મં કરોતી''તિ ચિન્તેસિ. પુનદિવસે નં સેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા અલઙ્કતસિરિસયને નિપજ્જાપેસું.

સો થોકં નિદ્દાયિત્વા પટિબુદ્ધો અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા સેતચ્છત્તં ઓલોકેન્તો મહન્તં સિરિવિભવં પસ્સિ. અથસ્સ પકતિયાપિ સંવેગપ્પત્તસ્સ અતિરેકતરં ભયં ઉપ્પજ્જિ. સો ''કુતો નુ ખો અહં ઇમં રાજગેહં આગતો''તિ ઉપધારેન્તો જાતિસ્સરઞાણેન દેવલોકતો આગતભાવં ઞત્વા તતો પરં ઓલોકેન્તો ઉસ્સદનિરયે પક્કભાવં પસ્સિ. તતો પરં ઓલોકેન્તો તસ્મિંયેવ નગરે રાજભાવં પસ્સિ. અથ સો ''અહં વીસતિવસ્સાનિ રજ્જં કારેત્વા અસીતિવસ્સસહસ્સાનિ ઉસ્સદનિરયે પચ્ચિં, ઇદાનિ પુનપિ ઇમસ્મિં ચોરગેહે નિબ્બત્તોસ્મિ, પિતાપિ મે હિય્યો ચતૂસુ ચોરેસુ આનીતેસુ તથારૂપં ફરુસં નિરયસંવત્તનિકં કથં કથેસિ. ન મે ઇમિના અવિદિતવિપુલાનત્થાવહેન રજ્જેન અત્થો, કથં નુ ખો ઇમમ્હા ચોરગેહા મુચ્ચેય્ય''ન્તિ ચિન્તેન્તો નિપજ્જિ. અથ નં એકા દેવધીતા ''તાત

તેમિયકુમાર, મા ભાયિ, તીણિ અઙ્ગાનિ અધિટ્ઠહિત્વા તવ સોત્થિ ભવિસ્સતી’’તિ સમસ્સાસેસિ. તં સુત્વા મહાસત્તો રજ્જસઙ્ખાતા અનત્થતો મુચ્ચિતુકામો સોળસસંવચ્છરાનિ તીણિ અઙ્ગાનિ અચલાધિટ્ઠાનવસેન અધિટ્ઠહિ. તેન વુત્તં ‘‘**કિચ્છાલદ્ધં પિયં પુત્ત**’’ન્તિઆદિ.

તત્થ **કિચ્છાલદ્ધન્તિ** કિચ્છેન કસિરેન ચિરકાલપત્થનાય લદ્ધં. **અભિજાતન્તિ** જાતિસમ્પન્નં. કાયજુતિયા ચેવ ઞાણજુતિયા ચ સમન્નાગતત્તા **જુતિન્ધરં**. **સેતચ્છત્તં ધારયિત્વાન, સયને પોસેતિ મં પિતા**તિ પિતા મે કાસિરાજા ‘‘મા નં કુમારં રજો વા ઉસ્સાવો વા’’તિ જાતકાલતો પટ્ઠાય સેતચ્છત્તસ્સ હેટ્ઠા સિરિસયને સયાપેત્વા મહન્તેન પરિવારેન મં પોસેતિ.

૫૧. **નિદ્દાયમાનો સયનવરે પબુજ્ઝિત્વા** અહં ઓલોકેન્તો **પણ્ડરં** સેતચ્છત્તં **અદ્દસં**. **યેનાહં નિરયં ગતો**તિ યેન સેતચ્છત્તેન તતો તતિયે અત્તભાવે અહં નિરયં ગતો, સેતચ્છત્તસીસેન રજ્જં વદતિ.

૫૨. **સહ દિટ્ઠસ્સ મે છત્તન્તિ** તં સેતચ્છત્તં દિટ્ઠસ્સ દિટ્ઠવતો મે સહ તેન દસ્સનેન, દસ્સનસમકાલમેવાતિ અત્થો. **તાસો ઉપ્પજ્જિ ભેરવો**તિ સુપરિવિદિતાદીનવત્તા ભયાનકો ચિત્તુત્રાસો ઉદપાદિ. **વિનિચ્છયં સમાપન્નો, કથાહં ઇમં મુઞ્ચિસ્સન્તિ** કથં નુ ખો અહં ઇમં રજ્જં કાળકણ્ણિં મુઞ્ચેય્યન્તિ એવં વિચારણં આપજ્જિં.

૫૩. **પુબ્બસાલોહિતા મય્હન્તિ** પુબ્બે એકસ્મિં અત્તભાવે મમ માતુભૂતપુબ્બા તસ્મિં છત્તે અધિવત્થા **દેવતા** મય્હં **અત્થકામિની** હિતેસિની. **સા મં દિસ્વાન દુક્ખિતં, તીસુ ઠાનેસુ યોજયી**તિ સા દેવતા મં તથા ચેતોદુક્ખેન દુક્ખિતં દિસ્વા મૂગપક્ખબધિરભાવસઙ્ખાતેસુ તીસુ રજ્જદુક્ખતો નિક્ખમનકારણેસુ યોજેસિ.

૫૪. **પણ્ડિચ્ચયન્તિ** પણ્ડિચ્ચં, અયમેવ વા પાઠો. **મા વિભાવયા**તિ મા પકાસેહિ. **બાલમતો**તિ બાલોતિ ઞાતો. **સબ્બો**તિ સકલો અન્તોજનો ચેવ બહિજનો ચ. **ઓચિનાયતૂ**તિ નીહરથેતં કાળકણ્ણિન્તિ અવજાનાતુ. **એવં તવ અત્થો ભવિસ્સતી**તિ એવં યથાવુત્તનયેન અવજાનિતબ્બભાવે સતિ તુય્હં ગેહતો નિક્ખમનેન **હિતં** પારમિપરિપૂરણં ભવિસ્સતિ.

૫૫. **તેતં વચનન્તિ** તે એતં તીણિ અઙ્ગાનિ અધિટ્ઠાહીતિ વચનં. **અત્થકામાસિ મે અમ્મા**તિ અમ્મ દેવતે, મમ અત્થકામા અસિ. **હિતકામા**તિ તસ્સેવ પરિયાયવચનં. અત્થોતિ વા એત્થ સુખં વેદિતબ્બં. હિતન્તિ તસ્સ કારણભૂતં પુઞ્ઞં.

૫૬. **સાગરેવ થલં લભિન્તિ** ચોરગેહે વતાહં જાતો, અહુ મે મહાવતાનત્થોતિ સોકસાગરે ઓસીદન્તો તસ્સા દેવતાય અહં વચનં સુત્વા સાગરે ઓસીદન્તો વિય થલં પતિટ્ઠં **અલભિં**, રજ્જકુલતો નિક્ખમનોપાયં અલભિન્તિ અત્થો. **તયો અઙ્ગે અધિટ્ઠહિન્તિ** યાવ ગેહતો નિક્ખમિં, તાવ તીણિ અઙ્ગાનિ કારણાનિ અધિટ્ઠહિં.

૫૭. ઇદાનિ તાનિ સરૂપતો દસ્સેતું ‘‘**મૂગો અહોસિ**’’ન્તિ ગાથમાહ. તત્થ **પક્ખો**તિ પીઠસપ્પિ. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

એવં પન મહાસત્તે દેવતાય દિન્નનયે ઠત્વા જાતવસ્સતો પટ્ઠાય મૂગાદિભાવેન અત્તાનં દસ્સેન્તે માતાપિતરો ધાતિઆદયો ચ ‘‘મૂગાનં હનુપરિયોસાનં નામ એવરૂપં ન હોતિ, બધિરાનં કણ્ણસોતં નામ એવરૂપં ન હોતિ,

પીઠસપ્પીનં હત્થપાદા નામ એવરૂપા ન હોન્તિ, ભવિતબ્બમેત્થ કારણેન, વીમંસિસ્સામ ન''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''ખીરેન તાવ વીમંસિસ્સામા''તિ સકલદિવસં ખીરં ન દેન્તિ. સો સુસ્સન્તોપિ ખીરત્થાય સદ્દં ન કરોતિ.

અથસ્સ માતા ''પુત્તો મે છાતો, ખીરમસ્સ દેથા''તિ ખીરં દાપેસિ. એવં અન્તરન્તરા ખીરં અદત્વા એકસંવચ્છરં વીમંસન્તાપિ અન્તરં ન પસ્સિંસુ. તતો ''કુમારકા નામ પૂવખજ્જકં પિયાયન્તિ, ફલાફલં પિયાયન્તિ, કીળનભણ્ડકં પિયાયન્તિ, ભોજનં પિયાયન્તી''તિ તાનિ તાનિ પલોભનીયાનિ ઉપનેત્વા વીમંસનવસેન પલોભેન્તા યાવ પઞ્ચવસ્સકાલા અન્તરં ન પસ્સિંસુ. અથ નં ''દારકા નામ અગ્ગિતો ભાયન્તિ, મત્તહત્થિતો ભાયન્તિ, સપ્પતો ભાયન્તિ, ઉક્ખિત્તાસિકપુરિસતો ભાયન્તિ, તેહિ વીમંસિસ્સામા''તિ યથા તેહિસ્સ અનત્થો ન જાયતિ, તથા પુરિમમેવ સંવિદહિત્વા અતિભયાનકાકારેન ઉપગચ્છન્તે કારેસું.

મહાસત્તો નિરયભયં આવજ્જેત્વા ''ઇતો સતગુણેન સહસ્સગુણેન સતસહસ્સગુણેન નિરયો ભાયિતબ્બો''તિ નિચ્ચલોવ હોતિ. એવમ્પિ વીમંસિત્વા અન્તરં ન પસ્સન્તા પુન ''દારકા નામ સમજ્જત્થિકા હોન્તી''તિ સમજ્જં કારેત્વાપિ મહાસત્તં સાણિયા પરિક્ખિપિત્વા અજાનન્તસ્સેવ ચતૂસુ પસ્સેસુ સઙ્ખસદ્દેહિ ભેરિસદ્દેહિ ચ સહસા એકનિન્નાદં કારેત્વાપિ અન્ધકારે ઘટેહિ દીપં ઉપનેત્વા સહસા આલોકં દસ્સેત્વાપિ સકલસરીરં ફાણિતેન મક્ખેત્વા બહુમક્ખિકે ઠાને નિપજ્જાપેત્વાપિ ન્હાપનાદીનિ અકત્વા ઉચ્ચારપસ્સાવમત્થકે નિપન્નં અજ્ઝુપેક્ખિત્વાપિ તત્થ ચ પલિપન્નં સયમાનં પરિહાસેહિ અક્કોસનેહિ ચ ઘટ્ટેત્વાપિ હેટ્ઠામઞ્ચે અગ્ગિકપલ્લં કત્વા ઉણ્હસન્તાપેન પીળેત્વાપીતિ એવં નાનાવિધેહિ ઉપાયેહિ વીમંસન્તાપિસ્સ અન્તરં ન પસ્સિંસુ.

મહાસત્તો હિ સબ્બત્થ નિરયભયમેવ આવજ્જેત્વા અધિટ્ઠાનં અવિકોપેન્તો નિચ્ચલોવ અહોસિ. એવં પન્નરસવસ્સાનિ વીમંસિત્વા અથ સોળસવસ્સકાલે ''પીઠસપ્પિનો વા હોન્તુ મૂગબધિરા વા રજનીયેસુ અરજ્જન્તા દુસ્સનીયેસુ અદુસ્સન્તા નામ નત્થીતિ નાટકાનિસ્સ પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા વીમંસિસ્સામા''તિ કુમારં ગન્ધોદકેન ન્હાપેત્વા દેવપુત્તં વિય અલઙ્કરિત્વા દેવવિમાનકપ્પં પુપ્ફગન્ધદામાદીહિ એકામોદપમોદં પાસાદં આરોપેત્વા ઉત્તમરૂપધરા ભાવવિલાસસમ્પન્ના દેવચ્છરાપટિભાગા ઇત્થિયો ઉપટ્ઠપેસું – ''ગચ્છથ નચ્ચાદીહિ કુમારં અભિરમાપેથા''તિ. તા ઉપગન્ત્વા તથા કાતું વાયમિંસુ. સો બુદ્ધિસમ્પન્નતાય ''ઇમા મે સરીરસમ્ફસ્સં મા વિન્દિંસૂ''તિ અસ્સાસપસ્સાસે નિરુન્ધિ. તા તસ્સ સરીરસમ્ફસ્સં અવિન્દન્તિયો ''થદ્ધસરીરો એસ, નાયં મનુસ્સો, યક્ખો ભવિસ્સતી''તિ પક્કમિંસુ.

એવં સોળસ વસ્સાનિ સોળસહિ મહાવીમંસાહિ અનેકાહિ ચ ખુદ્દકવીમંસાહિ પરિગ્ગણ્હિતું અસક્કુણિત્વા માતાપિતરો ''તાત, તેમિયકુમાર, મયં તવ અમૂગાદિભાવં જાનામ, ન હિ તેસં એવરૂપાનિ મુખકણ્ણસોતપાદાનિ હોન્તિ, ત્વં અમ્હેહિ પત્થેત્વા લદ્ધપુત્તકો, મા નો નાસેહિ, સકલજમ્બુદીપે રાજૂનં સન્તિકા ગરહતો મોચેહી''તિ સહ વિસું વિસુઞ્ચ અનેકવારં યાચિંસુ. સો તેહિ એવં યાચિયમાનોપિ અસુણન્તો વિય હુત્વા નિપજ્જિ.

૫૮. અથ રાજા મહાસત્તસ્સ ઉભો પાદે કણ્ણસોતે જિવ્હં ઉભો ચ હત્થે કુસલેહિ પુરિસેહિ વીમંસાપેત્વા ''યદિપિ અપીઠસપ્પિઆદીનં વિયસ્સ પાદાદયો, તથાપિ અયં પીઠસપ્પિ મૂગબધિરો મઞ્ઞે, ઈદિસે કાળકણ્ણિપુરિસે ઇમસ્મિં ગેહે વસન્તે તયો અન્તરાયા પઞ્ઞાયન્તિ જીવિતસ્સ વા છત્તસ્સ વા મહેસિયા વા''તિ લક્ખણપાઠકેહિ ઇદાનિ કથિતં. જાતદિવસે પન ''તુમ્હાકં દોમનસ્સપરિહરણત્થં 'ધઞ્ઞપુઞ્ઞલક્ખણો'તિ વુત્ત''ન્તિ અમચ્ચેહિ આરોચિતં સુત્વા અન્તરાયભયેન ભીતો ''ગચ્છથ નં અવમઙ્ગલરથે નિપજ્જાપેત્વા પચ્છિમદ્વારેન

નીહરાપેત્વા આમકસુસાને નિખણથા''તિ આણાપેસિ. તં સુત્વા મહાસત્તો હટ્ઠો ઉદગ્ગો અહોસિ – ''ચિરસ્સં વત મે મનોરથો મત્થકં પાપુણિસ્સતી''તિ. તેન વુત્તં ''**તતો મે હત્થપાદે ચા**''તિઆદિ.

તત્થ **મદ્દિયા**તિ મદ્દનવસેન વીમંસિત્વા. **અનૂનત**ન્તિ હત્થાદીહિ અવિકલતં. **નિન્દિસુ**ન્તિ ''એવં અનૂનાવયવોપિ સમાનો મૂગાદિ વિય દિસ્સમાનો ''રજ્જં કારેતું અભબ્બો, કાળકણ્ણિપુરિસો અય''ન્તિ ગરહિંસુ. ''નિદ્દિસુ''ન્તિપિ પાઠો, વદિંસૂતિ અત્થો.

૫૯. છડ્ડનં અનુમોદિસુન્તિ રાજદસ્સનત્થં આગતા સબ્બેપિ જનપદવાસિનો સેનાપતિપુરોહિતપ્પમુખા રાજપુરિસા તે સબ્બેપિ **એકમના** સમાનચિત્તા **હુત્વા** અન્તરાયપરિહરણત્થં રઞ્ઞા આણત્તા ભૂમિયં નિખણનવસેન મમ છડ્ડનં મુખસઙ્કોચં અકત્વા અભિમુખભાવેન સાધુ સુટ્ઠુ ઇદં કત્તબ્બમેવાતિ અનુમોદિંસુ.

૬૦. સો મે અત્થો સમિજ્ઝથાતિ યસ્સત્થાય યદત્થં તતો મૂગાદિભાવાધિટ્ઠાનવસેન દુક્કરચરણં ચિણ્ણં ચરિતં, સો અત્થો મમ સમિજ્ઝતિ. તેસં મમ માતાપિતુઆદીનં **મતિં** અધિપ્પાયં **સુત્વા સો** અહં મમ અધિપ્પાયસમિજ્ઝનેન **હટ્ઠો** અનુપધારેત્વા ભૂમિયં નિખણનાનુજાનનેન **સંવિગ્ગમાનસો**વ અહોસિન્તિ વચનસેસેન સમ્બન્ધો વેદિતબ્બો.

૬૧. એવં કુમારસ્સ ભૂમિયં નિખણને રઞ્ઞા આણત્તે ચન્દાદેવી તં પવત્તિં સુત્વા રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા, ''દેવ, તુમ્હેહિ મય્હં વરો દિન્નો, મયા ચ ગહિતકં કત્વા ઠપિતો, તં મે ઇદાનિ દેથા''તિ. ''ગણ્હ, દેવી''તિ. ''પુત્તસ્સ મે રજ્જં દેથા''તિ. ''પુત્તો તે કાળકણ્ણી, ન સક્કા દાતુ''ન્તિ. ''તેન હિ, દેવ, યાવજીવં અદેન્તો સત્ત વસ્સાનિ દેથા''તિ. ''તમ્પિ ન સક્કા''તિ. ''છ વસ્સાનિ, પઞ્ચચત્તારિતીણિદ્વેએકં વસ્સં, સત્ત માસે, છપઞ્ચચત્તારોતયોદ્વેએકં માસંઅદ્ધમાસંસત્તાહં દેથા''તિ. સાધુ ગણ્હાતિ.

સા પુત્તં અલઙ્કારાપેત્વા ''તેમિયકુમારસ્સ ઇદં રજ્જ''ન્તિ નગરે ભેરિં ચરાપેત્વા નગરં અલઙ્કારાપેત્વા પુત્તં હત્થિક્ખન્ધં આરોપેત્વા સેતચ્છત્તં મત્થકે કારાપેત્વા નગરં પદક્ખિણં કત્વા આગતં અલઙ્કતસિરિસયને નિપજ્જાપેત્વા સબ્બરત્તિં યાચિ – ''તાત તેમિય, તં નિસ્સાય સોળસ વસ્સાનિ નિદ્દં અલભિત્વા રોદમાનાય મે અક્ખીનિ ઉપ્પક્કાનિ, સોકેન હદયં ભિજ્જતિ વિય, તવ અપીઠસપ્પિઆદિભાવં જાનામિ, મા મં અનાથં કરી''તિ. ઇમિના નિયામેન છ દિવસે યાચિ. છટ્ઠે દિવસે રાજા સુનન્દં નામ સારથિં પક્કોસાપેત્વા ''સ્વે પાતોવ અવમઙ્ગલરથેન કુમારં નીહરિત્વા આમકસુસાને ભૂમિયં નિખણિત્વા પથવિવડ્ઢનકમ્મં કત્વા એહી''તિ આહ. તં સુત્વા દેવી ''તાત, કાસિરાજા તં સ્વે આમકસુસાને નિખણિતું આણાપેસિ. સ્વે મરણં પાપુણિસ્સતી''તિ આહ.

મહાસત્તો તં સુત્વા ''તેમિય, સોળસ વસ્સાનિ તયા કતો વાયામો મત્થકં પત્તો''તિ હટ્ઠો ઉદગ્ગો અહોસિ. માતુયા પનસ્સ હદયં ભિજ્જનાકારં વિય અહોસિ. અથ તસ્સા રત્તિયા અચ્ચયેન પાતોવ સારથિ રથં આદાય દ્વારે ઠપેત્વા સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા ''દેવિ, મા મય્હં કુજ્ઝિ, રઞ્ઞો આણા''તિ પુત્તં આલિઙ્ગિત્વા નિપન્નં દેવિં પિટ્ઠિહત્થેન અપનેત્વા કુમારં ઉક્ખિપિત્વા પાસાદા ઓતરિ. દેવી ઉરં પહરિત્વા મહાસદ્દેન પરિદેવિત્વા મહાતલે ઓહીયિ.

અથ નં મહાસત્તો ઓલોકેત્વા ''મયિ અકથેન્તે માતુ સોકો બલવા ભવિસ્સતી''તિ કથેતુકામો હુત્વાપિ ''સચે કથેસ્સામિ સોળસ વસ્સાનિ કતો વાયામો મોઘો ભવિસ્સતિ, અકથેન્તો પનાહં અત્તનો ચ માતાપિતૂનઞ્ચ પચ્ચયો ભવિસ્સામી''તિ અધિવાસેસિ. સારથિ ''મહાસત્તં રથં આરોપેત્વા પચ્છિમદ્વારાભિમુખં રથં પેસેસ્સામી''તિ

પાચીનદ્વારાભિમુખં પેસેસિ. રથો નગરા નિક્ખમિત્વા દેવતાનુભાવેન તિયોજનટ્ઠાનં ગતો. મહાસત્તો સુટ્ઠુતરં તુટ્ઠચિત્તો અહોસિ. તત્થ વનઘટં સારથિસ્સ આમકસુસાનં વિય ઉપટ્ઠાસિ. સો "ઇદં ઠાનં સુન્દર"ન્તિ રથં ઓક્કમાપેત્વા મગ્ગપસ્સે ઠપેત્વા રથા ઓરુય્હ મહાસત્તસ્સ આભરણભણ્ડં ઓમુઞ્ચિત્વા ભણ્ડિકં કત્વા ઠપેત્વા કુદાલં આદાય અવિદૂરે આવાટં ખણિતું આરભિ. તેન વુત્તં "**ન્હાપેત્વા અનુલિમ્પિત્વા**"તિઆદિ.

તત્થ **ન્હાપેત્વા**તિ સોળસહિ ગન્ધોદકઘટેહિ ન્હાપેત્વા. **અનુલિમ્પિત્વા**તિ સુરભિવિલેપનેન વિલિમ્પેત્વા. **વેઠેત્વા રાજવેઠન**ન્તિ કાસિરાજૂનં પવેણિયાગતં રાજમકુટં સીસે પટિમુઞ્ચિત્વા. **અભિસિઞ્ચિત્વા**તિ તસ્મિં રાજકુલે રાજાભિસેકનિયામેન અભિસિઞ્ચિત્વા. **છત્તેન કારેસું પુરં પદક્ખિણ**ન્તિ સેતચ્છત્તેન ધારિયમાનેન મં નગરં પદક્ખિણં કારેસું.

૬૨. સત્તાહં ધારયિત્વાનાતિ મય્હં માતુ ચન્દાદેવિયા વરલાભનવસેન લદ્ધં સત્તાહં મમ સેતચ્છત્તં ધારયિત્વા. **ઉગ્ગતે રવિમણ્ડલે**તિ તતો પુનદિવસે સૂરિયમણ્ડલે ઉગ્ગતમત્તે અવમઙ્ગલરથેન **મં** નગરતો **નીહરિત્વા** ભૂમિયં નિખણનત્થં **સારથિ** સુનન્દો **વન**મુપગચ્છિ.

૬૩. સજ્જસ્સન્તિ સન્નદ્ધો અસ્સં, યુગે યોજિતસ્સં મે રથં મગ્ગતો ઉક્કમાપનવસેન એકોકાસે કત્વા. **હત્થમુચ્ચિતો**તિ મુચ્ચિતહત્થો, રથપાચનતો મુત્તહત્થોતિ અત્થો. અથ વા **હત્થમુચ્ચિતો**તિ હત્થમુત્તો મમ હત્થતો મુચ્ચિત્વાતિ અત્થો. **કાસુ**ન્તિ આવાટં. **નિખાતુ**ન્તિ નિખણિતું.

૬૪-૫. ઇદાનિ યદત્થં મયા સોળસ વસ્સાનિ મૂગવતાદિઅધિટ્ઠાનેન દુક્કરચરિયા અધિટ્ઠિતા, તં દસ્સેતું "**અધિટ્ઠિતમધિટ્ઠાન**"ન્તિ ગાથાદ્વયમાહ.

તત્થ **તજ્જેન્તો વિવિધકારણા**તિ દ્વિમાસિકકાલતો પટ્ઠાય યાવ સોળસસંવચ્છરા થઞ્ઞપટિસેધનાદીહિ વિવિધેહિ નાનપ્પકારેહિ કારણેહિ તજ્જયન્તો ભયવિદ્ધંસનવસેન વિહેઠિયમાનો. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

અથ મહાસત્તો સુનન્દે કાસું ખણન્તે "અયં મે વાયામકાલો"તિ ઉટ્ઠાય અત્તનો હત્થપાદે સમ્બાહિત્વા રથા ઓતરિતું મે બલં અત્થીતિ ઞત્વા ચિત્તં ઉપ્પાદેસિ. તાવદેવસ્સ પાદપતિટ્ઠાનટ્ઠાનં વાતપુણ્ણભસ્તચમ્મં વિય ઉગ્ગન્ત્વા રથસ્સ પચ્છિમન્તં આહચ્ચ અટ્ઠાસિ. સો ઓતરિત્વા કતિપયે વારે અપરાપરં ચઙ્કમિત્વા "યોજનસતમ્પિ ગન્તું મે બલં અત્થી"તિ ઞત્વા રથં પચ્છિમન્તે ગહેત્વા કુમારકાનં કીળનયાનકં વિય ઉક્ખિપિત્વા "સચે સારથિ મયા સદ્ધિં પટિવિરુજ્ઝેય્ય, અત્થિ મે પટિવિરુજ્ઝિતું બલ"ન્તિ સલ્લક્ખેત્વા પસાધનત્થાય ચિત્તં ઉપ્પાદેસિ. તઙ્ખણઞ્ઞેવ સક્કસ્સ ભવનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો તં કારણં ઞત્વા વિસ્સકમ્મં આણાપેસિ – "ગચ્છ કાસિરાજપુત્તં અલઙ્કરોહી"તિ. સો "સાધૂ"તિ વત્વા દિબ્બેહિ ચ માનુસેહિ ચ અલઙ્કારેહિ સક્કં વિય તં અલઙ્કરિ. સો દેવરાજલીળાય સારથિસ્સ ખણનોકાસં ગન્ત્વા આવાટતીરે ઠત્વા –

> "કિન્નુ સન્તરમાનોવ, કાસું ખણસિ સારથિ;
> પુટ્ઠો મે સમ્મ અક્ખાહિ, કિં કાસુયા કરિસ્સસી"તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૩) –

આહ.

તેન ઉદ્ધં અનોલોકેત્વાવ –

“રઞ્ઞો મૂગો ચ પક્ખો ચ, પુત્તો જાતો અચેતસો;
સોમ્હિ રઞ્ઞા સમજ્ઝિટ્ઠો, પુત્તં મે નિખણં વને”તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૪) –

વુત્તે મહાસત્તો –

“ન બધિરો ન મૂગોસ્મિ, ન પક્ખો ન ચ વીકલો;
અધમ્મં સારથિ કયિરા, મં ચે ત્વં નિખણં વને.

“ઊરૂ બાહુઞ્ચ મે પસ્સ, ભાસિતઞ્ચ સુણોહિ મે;
અધમ્મં સારથિ કયિરા, મં ચે ત્વં નિખણં વને”તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૫-૬) –

વત્વા પુન તેન આવાટખણનં પહાય ઉદ્ધં ઓલોકેત્વા તસ્સ રૂપસમ્પત્તિં દિસ્વા “મનુસ્સો વા દેવો વા”તિ અજાનન્તેન –

“દેવતા નુસિ ગન્ધબ્બો, અદુ સક્કો પુરિન્દદો;
કો વા ત્વં કસ્સ વા પુત્તો, કથં જાનેમુ તં મય”ન્તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૭) –

વુત્તે –

“નમ્હિ દેવો ન ગન્ધબ્બો, નાપિ સક્કો પુરિન્દદો;
કાસિરઞ્ઞો અહં પુત્તો, યં કાસુયા નિખઞ્ઞસિ.

“તસ્સ રઞ્ઞો અહં પુત્તો, યં ત્વં સમ્મૂપજીવસિ;
અધમ્મં સારથિ કયિરા, મં ચે ત્વં નિખણં વને.

“યસ્સ રુક્ખસ્સ છાયાય, નિસીદેય્ય સયેય્ય વા;
ન તસ્સ સાખં ભઞ્જેય્ય, મિત્તદુબ્ભો હિ પાપકો.

“યથા રુક્ખો તથા રાજા, યથા સાખા તથા અહં;
યથા છાયૂપગો પોસો, એવં ત્વમસિ સારથિ;
અધમ્મં સારથિ કયિરા, મં ચે ત્વં નિખણં વને”તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૮-૧૧) –

આદિના નયેન ધમ્મં દેસેત્વા તેન નિવત્તનત્થં યાચિતો અનિવત્તનકારણં પબ્બજ્જાછન્દં તસ્સ ચ હેતુ નિરયભયાદિકં અતીતભવે અત્તનો પવત્તિં વિત્થારેન કથેત્વા તાય ધમ્મકથાય તાય ચ પટિપત્તિયા તસ્મિમ્પિ પબ્બજિતુકામે જાતે રઞ્ઞો ઇમં –

“રથં નિય્યાતયિત્વાન, અનણો એહિ સારથિ;
અનણસ્સ હિ પબ્બજ્જા, એતં ઇસીહિ વણ્ણિત”ન્તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૪૪) –

વત્વા તં વિસ્સજ્જેસિ.

સો રથં આભરણાનિ ચ ગહેત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા તમત્થં આરોચેસિ. રાજા તાવદેવ ‘‘મહાસત્તસ્સ સન્તિકં ગમિસ્સામી’’તિ નગરતો નિગ્ગચ્છિ સદ્ધિં ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય ઇત્થાગારેહિ નાગરજાનપદેહિ ચ. મહાસત્તોપિ ખો સારથિં ઉય્યોજેત્વા પબ્બજિતુકામો જાતો. તસ્સ ચિત્તં ઞત્વા સક્કો વિસ્સકમ્મં પેસેસિ – ‘‘તેમિયપણ્ડિતો પબ્બજિતુકામો, તસ્સ અસ્સમપદં પબ્બજિતપરિક્ખારે ચ માપેહી’’તિ. સો ગન્ત્વા તિયોજનિકે વનસણ્ડે અસ્સમં માપેત્વા રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનચઙ્કમનપોક્ખરણીફલરુક્ખસમ્પન્નં કત્વા સબ્બે ચ પબ્બજિતપરિક્ખારે માપેત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. બોધિસત્તો તં દિસ્વા સક્કદત્તિયભાવં ઞત્વા પણ્ણસાલં પવિસિત્વા વત્થાનિ અપનેત્વા તાપસવેસં ગહેત્વા કટ્ઠત્થરે નિસિન્નો અટ્ઠ સમાપત્તિયો, પઞ્ચ ચ અભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા પબ્બજ્જાસુખેન અસ્સમે નિસીદિ.

કાસિરાજાપિ સારથિના દસ્સિતમગ્ગેન ગન્ત્વા અસ્સમં પવિસિત્વા મહાસત્તેન સહ સમાગન્ત્વા કતપટિસન્થારો રજ્જેન નિમન્તેસિ. તેમિયપણ્ડિતો તં પટિક્ખિપિત્વા અનેકાકારવોકારં અનિચ્ચતાદિપટિસંયુત્તાય ચ કામાદીનવપટિસંયુત્તાય ચ ધમ્મિયા કથાય રાજાનં સંવેજેસિ. સો સંવિગ્ગમાનસો ઘરાવાસે ઉક્કણ્ઠિતો પબ્બજિતુકામો હુત્વા અમચ્ચે ઇત્થાગારે ચ પુચ્છિ. તેપિ પબ્બજિતુકામા અહેસું. અથ રાજા ચન્દાદેવિં આદિં કત્વા સોળસ સહસ્સે ઓરોધે ચ અમચ્ચાદિકે ચ પબ્બજિતુકામે ઞત્વા નગરે ભેરિં ચરાપેસિ – ‘‘યે મમ પુત્તસ્સ સન્તિકે પબ્બજિતુકામા, તે પબ્બજન્તૂ’’તિ. સુવણ્ણકોટ્ઠાગારાદીનિ ચ વિવરાપેત્વા વિસ્સજ્જાપેસિ. નાગરા ચ યથાપસારિતેયેવ આપણે વિવટદ્વારાનેવ ગેહાનિ ચ પહાય રઞ્ઞો સન્તિકં અગમંસુ. રાજા મહાજનેન સદ્ધિં મહાસત્તસ્સ સન્તિકે પબ્બજિ. સક્કદત્તિયં તિયોજનિકં અસ્સમપદં પરિપૂરિ.

સામન્તરાજાનો ‘‘કાસિરાજા પબ્બજિતો’’તિ સુત્વા ‘‘બારાણસિરજ્જં ગહેસ્સામા’’તિ નગરં પવિસિત્વા દેવનગરસદિસં નગરં સત્તરતનભરિતં દેવવિમાનકપ્પં રાજનિવેસનઞ્ચ દિસ્વા ‘‘ઇમં ધનં નિસ્સાય ભયેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ તાવદેવ નિક્ખમિત્વા પાયાસું. તેસં આગમનં સુત્વા મહાસત્તો વનન્તં ગન્ત્વા આકાસે નિસીદિત્વા ધમ્મં દેસેસિ. તે સબ્બે સદ્ધિં પરિસાય તસ્સ સન્તિકે પબ્બજિંસુ. એવં અપરેપિ અપરેપીતિ મહાસમાગમો અહોસિ. સબ્બે ફલાફલાનિ પરિભુઞ્જિત્વા સમણધમ્મં કરોન્તિ. યો કામાદિવિતક્કં વિતક્કેતિ, તસ્સ ચિત્તં ઞત્વા મહાસત્તો તત્થ ગન્ત્વા આકાસે નિસીદિત્વા ધમ્મં દેસેતિ.

સો ધમ્મસ્સવનસપ્પાયં લભિત્વા સમાપત્તિયો અભિઞ્ઞાયો ચ નિબ્બત્તેતિ. એવં અપરોપિ અપરોપીતિ સબ્બેપિ જીવિતપરિયોસાને બ્રહ્મલોકપરાયના અહેસું. તિરચ્છાનગતાપિ મહાસત્તે ઇસિગણેપિ ચિત્તં પસાદેત્વા છસુ કામસગ્ગેસુ નિબ્બત્તિંસુ. મહાસત્તસ્સ બ્રહ્મચરિયં ચિરં દીઘમદ્ધાનં પવત્તિત્થ. તદા છત્તે અધિવત્થા દેવતા ઉપ્પલવણ્ણા અહોસિ, સારથિ સારિપુત્તત્થેરો, માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ, પરિસા બુદ્ધપરિસા, તેમિયપણ્ડિતો લોકનાથો.

તસ્સ અધિટ્ઠાનપારમી ઇધ મત્થકં પત્તા, સેસપારમિયોપિ યથારહં નિદ્ધારેતબ્બા. તથા માસજાતકાલતો પટ્ઠાય નિરયભયં પાપભીરુતા રજ્જજિગુચ્છા નેક્ખમ્મનિમિત્તં મૂગાદિભાવાધિટ્ઠાનં તત્થ ચ વિરોધિપ્પચ્ચયસમોધાનેપિ નિચ્ચલભાવોતિ એવમાદયો ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

તેમિયચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

અધિટ્ઠાનપારમી નિટ્ઠિતા.

૭. કપિરાજચરિયાવણ્ણના

૬૭. સત્તમે **યદા અહં કપિ આસિ**ન્તિ યસ્મિં કાલે અહં કપિયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા વુદ્ધિમન્વાય નાગબલો થામસમ્પન્નો અસ્સપોતકપ્પમાણો મહાસરીરો કપિ હોમિ. **નદીકૂલે દરીસયે**તિ એકિસ્સા નદિયા તીરે એકસ્મિં દરીભાગે યદા વાસં કપ્પેમીતિ અત્થો.

તદા કિર બોધિસત્તો યૂથપરિહરણં અકત્વા એકચરો હુત્વા વિહાસિ. તસ્સા પન નદિયા વેમજ્ઝે એકો દીપકો નાનપ્પકારેહિ અમ્બપનસાદીહિ ફલરુક્ખેહિ સમ્પન્નો. બોધિસત્તો થામજવસમ્પન્નતાય નદિયા ઓરિમતીરતો ઉપ્પતિત્વા દીપકસ્સ પન નદિયા ચ મજ્ઝે એકો પિટ્ઠિપાસાણો અત્થિ, તસ્મિં પતતિ. તતો ઉપ્પતિત્વા તસ્મિં દીપકે પતતિ. સો તત્થ નાનપ્પકારાનિ ફલાફલાનિ ખાદિત્વા સાયં તેનેવ ઉપાયેન પચ્ચાગન્ત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાને વસિત્વા પુનદિવસેપિ તથેવ કરોતિ. ઇમિના નિયામેન વાસં કપ્પેસિ.

તસ્મિં પન કાલે એકો કુમ્ભીલો સપજાપતિકો તસ્સં નદિયં વસતિ. તસ્સ ભરિયા બોધિસત્તં અપરાપરં ગચ્છન્તં દિસ્વા તસ્સ હદયમંસે દોહળં ઉપ્પાદેત્વા કુમ્ભીલં આહ – ''મય્હં ખો, અય્યપુત્ત, ઇમસ્સ વાનરસ્સ હદયમંસે દોહળો ઉપ્પન્નો''તિ. સો ''સાધુ, ભદ્દે, લચ્છસી''તિ વત્વા ''અજ્જ તં સાયં દીપકતો આગચ્છન્તમેવ ગણ્હિસ્સામી''તિ ગન્ત્વા પિટ્ઠિપાસાણે નિપજ્જિ. બોધિસત્તો તં દિવસં ગોચરં ચરિત્વા સાયન્હસમયે દીપકે ઠિતોવ પાસાણં ઓલોકેત્વા ''અયં પાસાણો ઇદાનિ ઉચ્ચતરો ખાયતિ, કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ ચિન્તેસિ. મહાસત્તસ્સ હિ ઉદકપ્પમાણઞ્ચ પાસાણપ્પમાણઞ્ચ સુવવત્થાપિતમેવ હોતિ. તેનસ્સ એતદહોસિ – ''અજ્જ ઇમિસ્સા નદિયા ઉદકં નેવ હાયતિ, અથ ચ પનાયં પાસાણો મહા હુત્વા પઞ્ઞાયતિ, કચ્ચિ નુ ખો એત્થ મય્હં ગહણત્થાય કુમ્ભીલો નિપન્નો''તિ?

સો ''વીમંસિસ્સામિ તાવ ન''ન્તિ તત્થેવ ઠત્વા પાસાણેન સદ્ધિં કથેન્તો વિય ''ભો, પાસાણા''તિ વત્વા પટિવચનં અલભન્તો યાવતતિયં ''ભો, પાસાણા''તિ આહ. પાસાણો પટિવચનં ન દેતિ. પુનપિ બોધિસત્તો ''કિં, ભો પાસાણ, અજ્જ મય્હં પટિવચનં ન દેસી''તિ આહ. કુમ્ભીલો ''અદ્ધા અયં પાસાણો અઞ્ઞેસુ દિવસેસુ વાનરિન્દસ્સ પટિવચનં દેતિ મઞ્ઞે, અજ્જ પન મયા ઓત્થરિતત્તા ન દેતિ, હન્દાહં દસ્સામિસ્સ પટિવચન''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''કિં વાનરિન્દા''તિ આહ. ''કોસિ ત્વ''ન્તિ? ''અહં કુમ્ભીલો''તિ . ''કિમત્થં એત્થ નિપન્નોસી''તિ? ''તવ હદયં પત્થયમાનો''તિ. બોધિસત્તો ચિન્તેસિ – ''અઞ્ઞો મે ગમનમગ્ગો નત્થિ, પટિરુદ્ધં વત મે ગમન''ન્તિ. તેન વુત્તં –

''પીળિતો સુસુમારેન, ગમનં ન લભામહં''.

૬૮. ''યમ્હોકાસે અહં ઠત્વા, ઓરા પારં પતામહં;
તત્થચ્છિ સત્તુવધકો, કુમ્ભીલો લુદ્દદસ્સનો''તિ.

તત્થ ''**પીળિતો સુસુમારેના**''તિ અદ્ધગાથાય વુત્તમેવત્થં. ''**યમ્હોકાસે**''તિ ગાથાય પાકટં કરોતિ. તત્થ **યમ્હોકાસે**તિ યસ્મિં નદીમજ્ઝે ઠિતપિટ્ઠિપાસાણસઞ્ઞાતે પદેસે **ઠત્વા. ઓરા**તિ દીપકસઞ્ઞાતા ઓરતીરા. **પાર**ન્તિ તદા મમ વસનટ્ઠાનભૂતં નદિયા પરતીરં. **પતામહ**ન્તિ ઉપ્પતિત્વા પતામિ અહં. **તત્થચ્છી**તિ તસ્મિં પિટ્ઠિપાસાણપ્પદેસે **સત્તુ**ભૂતો **વધકો** એકન્તેનેવ ઘાતકો પચ્ચત્થિકો **લુદ્દદસ્સનો** ઘોરરૂપો ભયાનકદસ્સનો નિસીદિ.

અથ મહાસત્તો ચિન્તેસિ – ‘‘અઞ્ઞો મે ગમનમગ્ગો નત્થિ, અજ્જ મયા કુમ્ભીલો વઞ્ચેતબ્બો, એવઞ્હિ અયઞ્ચ મહતા પાપતો મયા પરિમોચિતો સિયા, મય્હઞ્ચ જીવિતં લદ્ધ’’ન્તિ. સો કુમ્ભીલં આહ – ‘‘સમ્મ, કુમ્ભીલ, અહં તુય્હં ઉપરિ પતિસ્સામી’’તિ. કુમ્ભીલો ‘‘વાનરિન્દ, પપઞ્ચં અકત્વા ઇતો આગચ્છાહી’’તિ આહ. મહાસત્તો ‘‘અહં આગચ્છામિ, ત્વં પન અત્તનો મુખં વિવરિત્વા મં તવ સન્તિકં આગતકાલે ગણ્હાહી’’તિ અવોચ. કુમ્ભીલાનઞ્ચ મુખે વિવટે અક્ખીનિ નિમ્મીલન્તિ. સો તં કારણં અસલ્લક્ખેન્તો મુખં વિવરિ. અથસ્સ અક્ખીનિ નિમ્મીલિંસુ. સો મુખં વિવરિત્વા સબ્બસો નિમ્મીલિતક્ખી હુત્વા નિપજ્જિ. મહાસત્તો તસ્સ તથાભાવં ઞત્વા દીપકતો ઉપ્પતિતો ગન્ત્વા કુમ્ભીલસ્સ મત્થકં અક્કમિત્વા તતો ઉપ્પતન્તો વિજ્જુલતા વિય વિજ્જોતમાનો પરતીરે અટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

૬૯. ‘‘સો મં અસંસિ એહીતિ, અહમ્પેમીતિ તં વદિં;
તસ્સ મત્થકમક્કમ્મ, પરકૂલે પતિટ્ઠહિ’’ન્તિ.

તત્થ **અસંસી**તિ અભાસિ. **અહમ્પેમી**તિ અહમ્પિ આગચ્છામીતિ **તં** કથેસિં.

યસ્મા પન તં દીપકં અમ્બજમ્બુપનસાદિફલરુક્ખસણ્ડમણ્ડિતં રમણીયં નિવાસયોગ્ગઞ્ચ, ‘‘આગચ્છામી’’તિ પન પટિઞ્ઞાય દિન્નત્તા સચ્ચં અનુરક્ખન્તો મહાસત્તોપિ ‘‘આગમિસ્સામેવા’’તિ તથા અકાસિ. તેન વુત્તં –

૭૦. ‘‘ન તસ્સ અલિકં ભણિતં, યથા વાચં અકાસહ’’ન્તિ.
યસ્મા ચેતં સચ્ચાનુરક્ખણં અત્તનો જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા કતં, તસ્મા આહ –

‘‘સચ્ચેન મે સમો નત્થિ, એસા મે સચ્ચપારમી’’તિ.

કુમ્ભીલો પન તં અચ્છરિયં દિસ્વા ‘‘ઇમિના વાનરિન્દેન અતિઅચ્છેરકં કત’’ન્તિ ચિન્તેત્વા ‘‘ભો વાનરિન્દ, ઇમસ્મિં લોકે ચતૂહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો પુગ્ગલો અમિત્તે અભિભવતિ, તે સબ્બેપિ તુય્હં અબ્ભન્તરે અત્થિ મઞ્ઞે’’તિ આહ –

‘‘યસ્સેતે ચતુરો ધમ્મા, વાનરિન્દ, યથા તવ;
સચ્ચં ધમ્મો ધિતિ ચાગો, દિટ્ઠં સો અતિવત્તતી’’તિ. (જા॰ ૧.૨.૧૪૭);

તત્થ **યસ્સા**તિ યસ્સ કસ્સચિ પુગ્ગલસ્સ. **એતે**તિ ઇદાનિ વત્તબ્બે પચ્ચક્ખતો દસ્સેતિ. **ચતુરો ધમ્મા**તિ ચત્તારો ગુણા. **સચ્ચ**ન્તિ વચીસચ્ચં, ‘‘મમ સન્તિકં આગમિસ્સામી’’તિ વત્વા મુસાવાદં અકત્વા આગતો એવાતિ એતં તે વચીસચ્ચં. **ધમ્મો**તિ વિચારણપઞ્ઞા, ‘‘એવં કતે ઇદં નામ ભવિસ્સતી’’તિ પવત્તા તે એસા વિચારણપઞ્ઞા. **ધિતી**તિ અબ્બોચ્છિન્નં વીરિયં વુચ્ચતિ, એતમ્પિ તે અત્થિ. **ચાગો**તિ અત્તપરિચ્ચાગો, ત્વં અત્તાનં પરિચ્ચજિત્વા મમ સન્તિકં આગતો, યં પનાહં ગણ્હિતું નાસક્ખિં, મય્હમેવેસ દોસો . **દિટ્ઠ**ન્તિ પચ્ચામિત્તં. **સો અતિવત્તતી**તિ યસ્સ પુગ્ગલસ્સ યથા તવ એવં એતે ચત્તારો ધમ્મા અત્થિ, સો યથા મં ત્વં અજ્જ અતિક્કન્તો, તથેવ અત્તનો પચ્ચામિત્તં અતિક્કમતિ અભિભવતીતિ.

એવં કુમ્ભીલો બોધિસત્તં પસંસિત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગતો. તદા કુમ્ભીલો દેવદત્તો અહોસિ, તસ્સ ભરિયા ચિઞ્ચમાણવિકા, કપિરાજા પન લોકનાથો.

તસ્સ ઇધાપિ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સેસપારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તથા ઉદકસ્સ પાસાણસ્સ ચ પમાણવવત્થાનેન ઇદાનિ પાસાણો ઉચ્ચતરો ખાયતીતિ પરિગ્ગણ્હનવસેન પાસાણસ્સ ઉપરિ સુસુમારસ્સ નિપન્નભાવજાનનં, પાસાણેન કથનાપદેસેન તસ્સત્થસ્સ નિચ્છયગમનં, સુસુમારસ્સ ઉપરિ અક્કમિત્વા સહસા પરતીરે પતિટ્ઠાનવસેન સીઘકારિતાય તસ્સ મહતા પાપતો પરિમોચનં, અત્તનો જીવિતરક્ખણં, સચ્ચવાચાનુરક્ખણઞ્ચાતિ એવમાદયો ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

કપિરાજચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૮. સચ્ચતાપસચરિયાવણ્ણના

અટ્ઠમે **તાપસો સચ્ચસવ્હયો**તિ સચ્ચસદ્દેન અવ્હાતબ્બો સચ્ચનામકો **તાપસો યદા** યસ્મિં કાલે **હોમિ**, તદા. **સચ્ચેન લોકં પાલેસિ**ન્તિ અત્તનો અવિસંવાદિભાવેન સત્તલોકં જમ્બુદીપે તત્થ તત્થ સત્તનિકાયં પાપતો નાનાવિધા અનત્થતો ચ રક્ખિં. **સમગ્ગં જનમકાસહ**ન્તિ તત્થ તત્થ કલહવિગ્ગહવિવાદાપન્નં મહાજનં કલહે આદીનવં દસ્સેત્વા સામગ્ગિયં આનિસંસકથનેન સમગ્ગં અવિવદમાનં સમ્મોદમાનં અહમકાસિં.

તદા હિ બોધિસત્તો બારાણસિયં અઞ્ઞતરસ્મિં બ્રાહ્મણમહાસાલકુલે નિબ્બત્તિ. તસ્સ ‘‘સચ્ચો’’તિ નામં કરિંસુ. સો વયપ્પત્તો તક્કસિલં ગન્ત્વા દિસાપામોક્ખસ્સ આચરિયસ્સ સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિત્વા નચિરસ્સેવ સબ્બસિપ્પાનં નિપ્ફત્તિં પત્તો. આચરિયેન અનુઞ્ઞાતો બારાણસિં પચ્ચાગન્ત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા તેહિ અભિનન્દિયમાનો તેસં ચિત્તાનુરક્ખણત્થં કતિપાહં તેસં સન્તિકે વસિ. અથ નં માતાપિતરો પતિરૂપેન દારેન સંયોજેતુકામા સબ્બં વિભવજાતં આચિક્ખિત્વા ઘરાવાસેન નિમન્તેસું.

મહાસત્તો નેક્ખમ્મજ્ઝાસયો અત્તનો નેક્ખમ્મપારમિં પરિબ્રૂહેતુકામો ઘરાવાસે આદીનવં પબ્બજ્જાય આનિસંસઞ્ચ નાનપ્પકારતો કથેત્વા માતાપિતૂનં અસ્સુમુખાનં રોદમાનાનં અપરિમાણં ભોગક્ખન્ધં અનન્તં યસં મહન્તઞ્ચ ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય મહાનાગોવ અયસઙ્ખલિકં ઘરબન્ધનં છિન્દન્તો નિક્ખમિત્વા હિમવન્તપ્પદેસં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા વનમૂલફલાફલેહિ યાપેન્તો નચિરસ્સેવ અટ્ઠ સમાપત્તિયો પઞ્ચ ચ અભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા ઝાનકીળં કીળયમાનો સમાપત્તિવિહારેન વિહરતિ.

સો એકદિવસં દિબ્બચક્ખુના લોકં ઓલોકેન્તો અદ્દસ સકલજમ્બુદીપે મનુસ્સે યેભુય્યેન પાણાતિપાતાદિદસઅકુસલકમ્મપથપસુતે કામનિદાનં કામાધિકરણં અઞ્ઞમઞ્ઞં વિવાદાપન્ને. દિસ્વા એવં ચિન્તેસિ – ‘‘ન ખો પન મેતં પતિરૂપં, યદિદં ઇમે સત્તે એવં પાપપસુતે વિવાદાપન્ને ચ દિસ્વા અજ્ઝુપેક્ખણં. અહઞ્હિ ‘સત્તે સંસારપઙ્કતો ઉદ્ધરિત્વા નિબ્બાનથલે પતિટ્ઠપેસ્સામી’તિ મહાસમ્બોધિયાનં પટિપન્નો, તસ્મા તં પટિઞ્ઞં અવિસંવાદેન્તો યંનૂનાહં મનુસ્સપથં ગન્ત્વા તે તે સત્તે પાપતો ઓરમાપેય્યં, વિવાદઞ્ચ નેસં વૂપસમેય્ય’’ન્તિ.

એવં પન ચિન્તેત્વા મહાસત્તો મહાકરુણાય સમુસ્સાહિતો સન્તં સમાપત્તિસુખં પહાય ઇદ્ધિયા તત્થ તત્થ ગન્ત્વા તેસં ચિત્તાનુકૂલં ધમ્મં દેસેન્તો કલહવિગ્ગહવિવાદાપન્ને સત્તે દિટ્ઠધમ્મિકઞ્ચ સમ્પરાયિકઞ્ચ વિરોધે આદીનવં દસ્સેત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં સમગ્ગે સહિતે અકાસિ. અનેકાકારવોકારઞ્ચ પાપે આદીનવં વિભાવેન્તો તતો સત્તે વિવેચેત્વા એકચ્ચે દસસુ કુસલકમ્મપથધમ્મેસુ પતિટ્ઠાપેસિ. એકચ્ચે પબ્બાજેત્વા સીલસંવરે ઇન્દ્રિયગુત્તિયં સતિસમ્પજઞ્ઞે પવિવેકવાસે ઝાનાભિઞ્ઞાસુ ચ યથારહં પતિટ્ઠાપેસિ. તેન વુત્તં –

૭૧. ‘‘પુનાપરં યદા હોમિ, તાપસો સચ્ચસવ્હયો;
સચ્ચેન લોકં પાલેસિં, સમગ્ગં જનમકાસહ’’ન્તિ.

ઇધાપિ મહાપુરિસસ્સ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સેસપારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તથા ગુણાનુભાવા ચ વિભાવેતબ્બાતિ.

સચ્ચતાપસચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૯. વટ્ટપોતકચરિયાવણ્ણના

૭૨. નવમે **મગધે વટ્ટપોતકો**તિઆદીસુ અયં સઙ્ખેપત્થો – મગધરટ્ઠે અઞ્ઞતરસ્મિં અરઞ્ઞપ્પદેસે વટ્ટકયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા અણ્ડકોસં પદાલેત્વા અચિરનિક્ખન્તતાય **તરુણો** મંસપેસિભૂતો, તતો એવ અજાતપક્ખો વટ્ટકચ્છાપકો યદા અહં **કુલાવકે**યેવ **હોમિ**.

૭૩. **મુખતુણ્ડકેનાહરિત્વા**તિ મય્હં માતા અત્તનો મુખતુણ્ડકેન કાલેન કાલં ગોચરં આહરિત્વા મં પોસેતિ. **તસ્સા ફસ્સેન જીવામી**તિ પરિસેદનત્થઞ્ચેવ પરિભાવનત્થઞ્ચ સમ્મદેવ કાલેન કાલં **મમં** અધિસયનવસેન ફુસન્તિયા તસ્સા મમ માતુયા સરીરસમ્ફસ્સેન જીવામિ વિહરામિ અત્તભાવં પવત્તેમિ. **નત્થિ મે કાયિકં બલ**ન્તિ મય્હં પન અતિતરુણતાય કાયસન્નિસ્સિતં બલં નત્થિ.

૭૪. **સંવચ્છરે**તિ સંવચ્છરે સંવચ્છરે. **ગિમ્હસમયે**તિ ગિમ્હકાલે. સુક્ખરુક્ખસાખાનં અઞ્ઞમઞ્ઞં સઙ્ઘટ્ટનસમુપ્પન્નેન અગ્ગિના તસ્મિં પદેસે **દવડાહો પદિપ્પતિ** પજ્જલતિ, સો તથા પદીપિતો. **ઉપગચ્છતિ અમ્હાક**ન્તિ મય્હં માતાપિતૂનઞ્ચાતિ અમ્હાકં વસનટ્ઠાનપ્પદેસં અત્તનો પતિટ્ઠાનસ્સ અસુદ્ધસ્સાપિ સુદ્ધભાવકરણેન પાવનતો **પાવકો**તિ ચ ગતમગ્ગે ઇન્ધનસ્સ ભસ્મભાવાવહનતો **કણ્હવત્તની**તિ ચ લદ્ધનામો અગ્ગિ વનરુક્ખગચ્છે દહન્તો કાલેન કાલં ઉપગચ્છતિ.

૭૫. એવં ઉપગમનતો તદાપિ **સદ્દાયન્તો**તિ ‘‘ધમધમ’’ઇતિ એવં સદ્દં કરોન્તો, અનુરવદસ્સનઞ્હેતં દાવગ્ગિનો. **મહાસિખી**તિ પબ્બતકૂટસદિસાનં ઇન્ધનાનં વસેન મહતિયો સિખા એતસ્સાતિ મહાસિખી. **અનુપુબ્બેન** અનુક્કમેન તં અરઞ્ઞપ્પદેસં **ઝાપેન્તો** દહન્તો **અગ્ગિ મમ** સમીપટ્ઠાનં **ઉપાગમિ**.

૭૬. **અગ્ગિવેગભયા**તિ વેગેન આગચ્છતો અગ્ગિનો ભયેન **ભીતા**. **તસિતા**તિ ચિત્તુત્રાસસમુટ્ઠિતેન કાયસ્સ છમ્ભિતત્તેન ચ ઉત્રાસા. **માતાપિતા**તિ માતાપિતરો. **અત્તાનં પરિમોચયુ**ન્તિ અગ્ગિના અનુપદ્દુતટ્ઠાનગમનેન અત્તનો સોત્થિભાવમકંસુ. મહાસત્તો હિ તદા મહાગેણ્ડુકપ્પમાણો મહાસરીરો અહોસિ. તં માતાપિતરો કેનચિ ઉપાયેન ગહેત્વા ગન્તું અસક્કુણન્તા અત્તસિનેહેન ચ અભિભુય્યમાના પુત્તસિનેહં છડ્ડેત્વા પલાયિંસુ.

૭૭. **પાદે પક્ખે પજહામી**તિ અત્તનો ઉભો પાદે ઉભો પક્ખે ચ ભૂમિયં આકાસે ચ ગમનસજ્જે કરોન્તો પસારેમિ ઇરિયામિ વાયમામિ. ‘‘પટીહામી’’તિપિ પાઠો, વેહાસગમનયોગ્ગે કાતું ઈહામીતિ અત્થો. ‘‘પતીહામી’’તિપિ પઠન્તિ. તસ્સત્થો – પાદે પક્ખે ચ પતિ વિસું ઈહામિ, ગમનત્થં વાયમામિ, તં પન વાયામકરણત્થમેવ. કસ્મા? યસ્મા **નત્થિ મે કાયિકં બલં**. **સોહં અગતિકો તત્થા**તિ સો અહં એવંભૂતો પાદપક્ખવેકલ્લેન ગમનવિરહિતો માતાપિતૂનં અપગમનેન વા અપ્પટિસરણો, તત્થ દાવગ્ગિઉપદ્દુતે વને, તસ્મિં વા કુલાવકે ઠિતોવ એવં ઇદાનિ વત્તબ્બાકારેન તદા ચિન્તેસિં. દુતિયઞ્ચેત્થ **અહ**ન્તિ નિપાતમત્તં દટ્ઠબ્બં.

૭૮. ઇદાનિ તદા અત્તનો ચિન્તિતાકારં દસ્સેતું ‘‘**યેસાહ**’’ન્તિઆદિમાહ;

તત્થ **યેસાહં ઉપધાવેય્યં, ભીતો તસિતવેધિતો**તિ મરણભયેન ભીતો તતો એવ ચિત્તુત્રાસેન તસિતો સરીરકમ્પનેન વેધિતો યેસમહં પક્ખન્તરં એતરહિ દાવગ્ગિઉપદ્દુતો જલદ્દગ્ગં વિય મઞ્ઞમાનો પવિસિતું ઉપધાવેય્યં **તે** મમ માતાપિતરો **મં** એકકં એવ **ઓહાય** જહિત્વા **પક્કન્તા. કથં મે અજ્જ કાતવે**તિ કથં નુ ખો મયા અજ્જ કાતબ્બં, પટિપજ્જિતબ્બન્તિ અત્થો.

એવં મહાસત્તો ઇતિકત્તબ્બતાસમ્મૂળ્હો હુત્વા ઠિતો પુન ચિન્તેસિ – ‘‘ઇમસ્મિં લોકે સીલગુણો નામ અત્થિ, સચ્ચગુણો નામ અત્થિ, અતીતે પારમિયો પૂરેત્વા બોધિતલે નિસીદિત્વા અભિસમ્બુદ્ધા સીલસમાધિપઞ્ઞાવિમુત્તિવિમુત્તિઞાણદસ્સનસમ્પન્ના સચ્ચાનુદયકારુઞ્ઞખન્તિસમન્નાગતા સબ્બસત્તેસુ સમપ્પવત્તમેત્તાભાવના સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધા નામ અત્થિ, તેહિ ચ પટિવિદ્ધો એકન્તનિય્યાનગુણો ધમ્મો અત્થિ, મયિ ચાપિ એકં સચ્ચં અત્થિ. સંવિજ્જમાનો એકો સભાવધમ્મો પઞ્ઞાયતિ, તસ્મા અતીતબુદ્ધે ચેવ તેહિ પટિવિદ્ધગુણે ચ આવજ્જેત્વા મયિ વિજ્જમાનં સચ્ચં સભાવધમ્મં ગહેત્વા સચ્ચકિરિયં કત્વા અગ્ગિં પટિક્કમાપેત્વા અજ્જ મયા અત્તનો ચેવ ઇધ વાસીનં સેસપાણીનઞ્ચ સોત્થિભાવં કાતું વટ્ટતી’’તિ. એવં પન ચિન્તેત્વા મહાસત્તો અત્તનો આનુભાવે ઠત્વા યથાચિન્તિતં પટિપજ્જિ. તેન વુત્તં –

૭૯. ‘‘અત્થિ લોકે સીલગુણો, સચ્ચં સોચેય્યનુદ્દયા;
તેન સચ્ચેન કાહામિ, સચ્ચકિરિયમુત્તમં.

૮૦. ‘‘આવજ્જેત્વા ધમ્મબલં, સરિત્વા પુબ્બકે જિને;
સચ્ચબલમવસ્સાય, સચ્ચકિરિયમકાસહ’’ન્તિ.

૮૧. તત્થ મહાસત્તો અતીતે પરિનિબ્બુતાનં બુદ્ધાનં ગુણે આવજ્જેત્વા અત્તનિ વિજ્જમાનં સચ્ચસભાવં આરબ્ભ યં ગાથં વત્વા તદા સચ્ચકિરિયમકાસિ, તં દસ્સેતું ‘‘**સન્તિ પક્ખા**’’તિઆદિ વુત્તં.

તત્થ **સન્તિ પક્ખા અપતના**તિ મય્હં પક્ખા નામ અત્થિ ઉપલબ્ભન્તિ, નો ચ ખો સક્કા એતેહિ ઉપ્પતિતું આકાસેન ગન્તુન્તિ અપતના. **સન્તિ પાદા અવઞ્ચના**તિ પાદાપિ મે અત્થિ, તેહિ પન વઞ્ચિતું પદવારગમનેન ગન્તું ન સક્કાતિ અવઞ્ચના. **માતાપિતા ચ નિક્ખન્તા**તિ યે મં અઞ્ઞત્થ નેય્યું, તેપિ મરણભયેન મમ માતાપિતરો નિક્ખન્તા. **જાતવેદા**તિ અગ્ગિં આલપતિ. સો હિ જાતોવ વેદિયતિ, ધૂમજાલુટ્ઠાનેન પઞ્ઞાયતિ, તસ્મા ‘‘જાતવેદો’’તિ વુચ્ચતિ. **પટિક્કમા**તિ પટિગચ્છ નિવત્તાતિ જાતવેદં આણાપેતિ.

ઇતિ મહાસત્તો ‘‘સચે મય્હં પક્ખાનં અત્થિભાવો, તે ચ પસારેત્વા આકાસે અપતનભાવો, પાદાનં અત્થિભાવો, તે ચ ઉક્ખિપિત્વા અવઞ્ચનભાવો, માતાપિતૂનં મં કુલાવકેયેવ છડ્ડેત્વા પલાતભાવો ચ સચ્ચસભાવભૂતો એવ, જાતવેદ, એતેન સચ્ચેન ત્વં ઇતો પટિક્કમા’’તિ કુલાવકે નિપન્નોવ સચ્ચકિરિયં અકાસિ. તસ્સ સહ સચ્ચકિરિયાય સોળસકરીસમત્તે ઠાને જાતવેદો પટિક્કમિ. પટિક્કમન્તો ચ ન ઝાયમાનોવ અરઞ્ઞં ગતો, ઉદકે પન ઓપિલાપિતઉક્કા વિય તત્થેવ નિબ્બાયિ. તેન વુત્તં –

૮૨. ‘‘સહ સચ્ચે કતે મય્હં, મહાપજ્જલિતો સિખી;
વજ્જેસિ સોળસકરીસાનિ, ઉદકં પત્વા યથા સિખી’’તિ.

સા પનેસા બોધિસત્તસ્સ વટ્ટકયોનિયં તસ્મિં સમયે બુદ્ધગુણાનં આવજ્જનપુબ્બિકા સચ્ચકિરિયા અનઞ્ઞસાધારણાતિ આહ “**સચ્ચેન મે સમો નત્થિ, એસા મે સચ્ચપારમી**”તિ. તેનેવ હિ તસ્સ ઠાનસ્સ સકલેપિ ઇમસ્મિં કપ્પે અગ્ગિના અનભિભવનીયત્તા તં કપ્પટ્ઠિયપાટિહારિયં નામ જાતં.

એવં મહાસત્તો સચ્ચકિરિયવસેન અત્તનો તત્થ વાસીનં સત્તાનઞ્ચ સોત્થિં કત્વા જીવિતપરિયોસાને યથાકમ્મં ગતો.

તદા માતાપિતરો એતરહિ માતાપિતરો અહેસું, વટ્ટકરાજા પન લોકનાથો.

તસ્સ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સેસપારમિયોપિ યથારહં નિદ્ધારેતબ્બા. તથા દાવગ્ગિમ્હિ તથા ભેરવાકારેન અવત્થરિત્વા આગચ્છન્તે તસ્મિં વયે એકકો હુત્વાપિ સારદં અનાપજ્જિત્વા સચ્ચાદિધમ્મગુણે બુદ્ધગુણે ચ અનુસ્સરિત્વા અત્તનો એવ આનુભાવં નિસ્સાય સચ્ચકિરિયાય તત્થ વાસીનમ્પિ સત્તાનં સોત્થિભાવાપાદનાદયો આનુભાવા વિભાવેતબ્બા.

વટ્ટપોતકચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૦. મચ્છરાજચરિયાવણ્ણના

૮૩. દસમે **યદા હોમિ, મચ્છરાજા મહાસરે**તિ અતીતે મચ્છયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા કોસલરટ્ઠે સાવત્થિયં જેતવને પોક્ખરણિટ્ઠાને વલ્લિગહનપરિક્ખિત્તે એકસ્મિં મહાસરે મચ્છાનં ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ રઞ્જનતો યદા અહં રાજા હોમિ, મચ્છગણપરિવુતો તત્થ પટિવસામિ તદા. **ઉણ્હે**તિ ઉણ્હકાલે ગિમ્હસમયે. **સૂરિયસન્તાપે**તિ આદિચ્ચસન્તાપેન. **સરે ઉદક ખીયથા**તિ તસ્મિં સરે ઉદકં ખીયિત્થ છિજ્જિત્થ. તસ્મિઞ્હિ રટ્ઠે તદા દેવો ન વસ્સિ, સસ્સાનિ મિલાયિંસુ, વાપિઆદીસુ ઉદકં પરિક્ખયં પરિયાદાનં અગમાસિ, મચ્છકચ્છપા કલલગહનં પવિસિંસુ. તસ્મિમ્પિ સરે મચ્છા કદ્દમગહનં પવિસિત્વા તસ્મિં તસ્મિં ઠાને નિલીયિંસુ.

૮૪. **તતો**તિ તતો ઉદકપરિક્ખયતો અપરભાગે. **કુલલસેનકા**તિ કુલલાચેવ સેના ચ. **ભક્ખયન્તિ દિવારત્તિં, મચ્છે ઉપનિસીદિયા**તિ તત્થ તત્થ કલલપિટ્ઠે ઉપનિસીદિત્વા કલલગહનં પવિસિત્વા નિપન્ને મચ્છે **કાકા** વા ઇતરે વા દિવા ચેવ રત્તિઞ્ચ કણયગ્ગસદિસેહિ તુણ્ડેહિ કોટ્ટેત્વા કોટ્ટેત્વા નીહરિત્વા વિપ્ફન્દમાને ભક્ખયન્તિ.

૮૫. અથ મહાસત્તો મચ્છાનં તં બ્યસનં દિસ્વા મહાકરુણાય સમુસ્સાહિતહદયો ‘‘ઠપેત્વા મં ઇમે મમ ઞાતકે ઇમસ્મા દુક્ખા મોચેતું સમત્થો નામ અઞ્ઞો નત્થિ, કેન નુ ખો અહં ઉપાયેન તે ઇતો દુક્ખતો મોચેય્ય’’ન્તિ ચિન્તેન્તો ‘‘યંનૂનાહં પુબ્બકેહિ મહેસીહિ આચિણ્ણસમાચિણ્ણં મયિ ચ સંવિજ્જમાનં સચ્ચધમ્મં નિસ્સાય સચ્ચકિરિયં કત્વા દેવં વસ્સાપેત્વા મમ ઞાતિસઙ્ઘસ્સ જીવિતદાનં દદેય્યં, તેન ચ સકલસ્સાપિ આહારૂપજીવિનો સત્તલોકસ્સ મહાઉપકારો સમ્પાદિતો મયા’’તિ નિચ્છયં કત્વા દેવં વસ્સાપેતું સચ્ચકિરિયં અકાસિ. તેન વુત્તં “**એવં ચિન્તેસહ**”ન્તિઆદિ.

તત્થ **સહ ઞાતીહિ પીળિતો**તિ મય્હં ઞાતીહિ સદ્ધિં તેન ઉદકપરિક્ખયેન પીળિતો. **સહ**ાતિ વા નિપાતમત્તં. મહાકારુણિકતાય તેન બ્યસનેન દુક્ખિતેહિ ઞાતીહિ કારણભૂતેહિ પીળિતો, ઞાતિસઙ્ઘદુક્ખદુક્ખિતોતિ અત્થો.

૮૬. **ધમ્મત્થ**ન્તિ ધમ્મભૂતં અત્થં, ધમ્મતો વા અનપેતં અત્થં. કિં તં? **સચ્ચં. અદ્દસપસ્સય**ન્તિ મય્હં ઞાતીનઞ્ચ અપસ્સયં અદ્દસં. **અતિક્ખય**ન્તિ મહાવિનાસં.

૮૭. **સદ્ધમ્મ**ન્તિ સતં સાધૂનં બુદ્ધાદીનં એકસ્સાપિ પાણિનો અહિંસનસઙ્ખાતં ધમ્મં. **અનુસ્સરિત્વા. પરમત્થં વિચિન્તય**ન્તિ તં ખો પન પરમત્થં સચ્ચં અવિપરીતસભાવં કત્વા ચિન્તયન્તો. **યં લોકે ધુવસસ્સત**ન્તિ યદેતં બુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધસાવકાનં એકસ્સાપિ પાણિનો અહિંસનં, તં સબ્બકાલં તથભાવેન ધુવં સસ્સતં વિચિન્તયં સચ્ચકિરિયં અકાસિન્તિ સમ્બન્ધો.

૮૮. ઇદાનિ તં ધમ્મં મહાસત્તો અત્તનિ વિજ્જમાનં ગહેત્વા સચ્ચવચનં પયોજેતુકામો કાલવણ્ણં કદ્દમં દ્વિધા વિયૂહિત્વા અઞ્જનરુક્ખસારઘટિકવણ્ણમહાસરીરો સુધોતલોહિતકમણિસદિસાનિ અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા આકાસં ઉલ્લોકેન્તો ‘‘**યતો સરામિ અત્તાન**’’ન્તિ ગાથમાહ.

તત્થ **યતો સરામિ અત્તાન**ન્તિ યતો પટ્ઠાય અહં અત્તભાવસઙ્ખાતં અત્તાનં સરામિ અનુસ્સરામિ. **યતો પત્તોસ્મિ વિઞ્ઞુત**ન્તિ યતો પટ્ઠાય તાસુ તાસુ ઇતિકત્તબ્બતાસુ વિઞ્ઞુતં વિજાનનભાવં પત્તોસ્મિ, ઉદ્ધં આરોહનવસેન ઇતો યાવ મય્હં કાયવચીકમ્માનં અનુસ્સરણસમત્થતા વિઞ્ઞુતપ્પત્તિ એવ, એત્થન્તરે સમાનજાતિકાનં ખાદનટ્ઠાને નિબ્બત્તોપિ તણ્ડુલકણપ્પમાણમ્પિ મચ્છં મયા ન ખાદિતપુબ્બં, અઞ્ઞમ્પિ કઞ્ચિ **પાણં સઞ્ચિચ્ચ હિંસિતં** બાધિતં **નાભિજાનામિ**, પગેવ જીવિતા વોરોપિતં.

૮૯. **એતેન સચ્ચવજ્જેના**તિ ‘‘યદેતં મયા કસ્સચિ પાણસ્સ અહિંસનં વુત્તં, સચે એતં સચ્ચં તથં અવિપરીતં, એતેન સચ્ચવચનેન **પજ્જુન્નો** મેઘો **અભિવસ્સતુ**, ઞાતિસઙ્ઘં મે દુક્ખા પમોચેતૂ’’તિ વત્વા પુન અત્તનો પરિચારિકચેટકં આણાપેન્તો વિય પજ્જુન્નં દેવરાજાનં આલપન્તો ‘‘**અભિત્થનયા**’’તિ ગાથમાહ.

તત્થ **અભિત્થનય પજ્જુન્ના**તિ પજ્જુન્નો વુચ્ચતિ મેઘો, અયં પન મેઘવસેન લદ્ધનામં વસ્સવલાહકદેવરાજાનં આલપતિ. અયં હિસ્સ અધિપ્પાયો – દેવો નામ અનભિત્થનયન્તો વિજ્જુલતા અનિચ્છારેન્તો પવસ્સન્તોપિ ન સોભતિ, તસ્મા ત્વં અભિત્થનયન્તો વિજ્જુલતા નિચ્છારેન્તો વસ્સાપેહીતિ. **નિધિં કાકસ્સ નાસયા**તિ કાકા કલલં પવિસિત્વા ઠિતે મચ્છે તુણ્ડેન કોટ્ટેત્વા નીહરિત્વા ખાદન્તિ , તસ્મા તેસં અન્તોકલલે મચ્છા ‘‘નિધી’’તિ વુચ્ચન્તિ. તં કાકસઙ્ઘસ્સ નિધિં દેવં વસ્સાપેન્તો ઉદકેન પટિચ્છાદેત્વા નાસેહિ. **કાકં સોકાય રન્ધેહી**તિ કાકસઙ્ઘો ઇમસ્મિં મહાસરે ઉદકેન પુણ્ણે મચ્છે અલભમાનો સોચિસ્સતિ, તં કાકગણં ત્વં ઇમં કદ્દમં પૂરેન્તો સોકાય રન્ધેહિ, સોકસ્સત્થાય પન વસ્સાપયથ, યથા અન્તોનિજ્ઝાનલક્ખણં સોકં પાપુણાતિ, એવં કરોહીતિ અત્થો. **મચ્છે સોકા પમોચયા**તિ મમ ઞાતકે સબ્બેવ મચ્છે ઇમમ્હા મરણસોકા પમોચેહિ. ‘‘મઞ્ચ સોકા પમોચયા’’તિ (જા॰ ૧.૧.૭૫) **જાતકે** પઠન્તિ. તત્થ **ચ**-કારો સમ્પિણ્ડનત્થો, મઞ્ચ મમ ઞાતકે ચાતિ સબ્બેવ મરણસોકા પમોચેહિ (જા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧.૭૫). મચ્છાનઞ્હિ અનુદકભાવેન પચ્ચત્થિકાનં ઘાસભાવં ગચ્છામાતિ મહામરણસોકો, મહાસત્તસ્સ પન તેસં અનયબ્યસનં પટિચ્ચ કરુણાયતો કરુણાપતિરૂપમુખેન સોકસમ્ભવો વેદિતબ્બો.

એવં બોધિસત્તો અત્તનો પરિચારિકચેટકં આણાપેન્તો વિય પજ્જુન્નં આલપિત્વા સકલે કોસલરટ્ઠે મહાવસ્સં વસ્સાપેસિ. મહાસત્તસ્સ હિ સીલતેજેન સચ્ચકિરિયાય સમકાલમેવ સક્કસ્સ પણ્ડુકમ્બલસિલાસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સો ‘‘કિં નુ ખો’’તિ આવજ્જેન્તો તં કારણં ઞત્વા વસ્સવલાહકદેવરાજાનં પક્કોસાપેત્વા ‘‘તાત,

મહાપુરિસો મચ્છરાજા ઞાતીનં મરણસોકેન વસ્સાપનં ઇચ્છતિ, સકલં કોસલરટ્ઠં એકમેઘં કત્વા વસ્સાપેહી’’તિ આહ.

સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા એકં વલાહકં નિવાસેત્વા એકં પારુપિત્વા મેઘગીતં ગાયન્તો પાચીનલોકધાતુઅભિમુખો પક્ખન્દિ. પાચીનદિસાભાગે ખલમણ્ડલમત્તં એકં મેઘમણ્ડલં ઉટ્ઠાય સતપટલં સહસ્સપટલં હુત્વા અભિત્થનયન્તં વિજ્જુલતા નિચ્છારેન્તં અધોમુખઠપિતઉદકકુમ્ભાકારેન વિસ્સન્દમાનં સકલં કોસલરટ્ઠં મહોઘેન અજ્ઝોત્થરિ. દેવો અચ્છિન્નધારં વસ્સન્તો મુહુત્તેનેવ તં મહાસરં પૂરેસિ. મચ્છા મરણભયતો મુચ્ચિંસુ. કાકાદયો અપતિટ્ઠા અહેસું. ન કેવલં મચ્છા એવ, મનુસ્સાપિ વિવિધસસ્સાનિ સમ્પાદેન્તા ચતુપ્પદાદયોપીતિ સબ્બેપિ વસ્સૂપજીવિનો કાયિકચેતસિકદુક્ખતો મુચ્ચિંસુ. તેન વુત્તં –

૯૦. ‘‘સહ કતે સચ્ચવરે, પજ્જુન્નો અભિગજ્જિય;
થલં નિન્નઞ્ચ પૂરેન્તો, ખણેન અભિવસ્સથા’’તિ.

તત્થ **ખણેન અભિવસ્સથા**તિ અદન્ધાયિત્વા સચ્ચકિરિયખણેનેવ અભિવસ્સિ.

૯૧. કત્વા વીરિયમુત્તમન્તિ દેવે અવસ્સન્તે કિં કાતબ્બન્તિ કોસજ્જં અનાપજ્જિત્વા ઞાતત્થચરિયાસમ્પાદનમુખેન મહતો સત્તનિકાયસ્સ હિતસુખનિપ્ફાદનં ઉત્તમં વીરિયં કત્વા. **સચ્ચતેજબલસ્સિતો** મમ સચ્ચાનુભાવબલસન્નિસ્સિતો હુત્વા તદા **મહામેઘં વસ્સાપેસિં**. યસ્મા ચેતદેવં, તસ્મા ‘‘**સચ્ચેન મે સમો નત્થિ, એસા મે સચ્ચપારમી**’’તિ મહામચ્છરાજકાલે અત્તનો સચ્ચપારમિયા અનઞ્ઞસાધારણભાવં દસ્સેસિ ધમ્મરાજા.

એવં મહાસત્તો મહાકરુણાય સમુસ્સાહિતહદયો સકલરટ્ઠે મહાવસ્સં વસ્સાપનવસેન મહાજનં મરણદુક્ખતો મોચેત્વા જીવિતપરિયોસાને યથાકમ્મં ગતો.

તદા પજ્જુન્નો આનન્દત્થેરો અહોસિ, મચ્છગણા બુદ્ધપરિસા, મચ્છરાજા લોકનાથો.

તસ્સ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સેસપારમિયોપિ નિદ્ધારેતબ્બા. તથા અત્તનો સમાનજાતિકાનં ખાદનટ્ઠાને મચ્છયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા તણ્ડુલકણમત્તમ્પિ મચ્છં આદિં કત્વા કસ્સચિપિ પાણિનો અખાદનં, તિટ્ઠતુ ખાદનં એકસત્તસ્સપિ અવિહેઠનં, તથા સચ્ચકરણેન દેવસ્સ વસ્સાપનં, ઉદકે પરિક્ખીણે કલલગહને નિમુજ્જનવસેન અત્તના અનુભવમાનં દુક્ખં વીરભાવેન અગણેત્વા ઞાતિસઙ્ઘસ્સેવ તં દુક્ખં અત્તનો હદયે કત્વા અસહન્તસ્સ સબ્બભાવેન કરુણાયના, તથા ચ પટિપત્તીતિ એવમાદયો ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

મચ્છરાજચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૧. કણ્હદીપાયનચરિયાવણ્ણના

૯૨. એકાદસમે **કણ્હદીપાયનો ઇસી**તિ એવંનામકો તાપસો. બોધિસત્તો હિ તદા દીપાયનો નામ અત્તનો સહાયં મણ્ડબ્યતાપસં સૂલે ઉત્તાસિતં ઉપસઙ્કમિત્વા તસ્સ સીલગુણેન તં અવિજહન્તો તિયામરત્તિં સૂલં નિસ્સાય ઠિતો તસ્સ સરીરતો પગ્ઘરિત્વા પતિતપતિતેહિ લોહિતબિન્દૂહિ સુક્ખેહિ કાળવણ્ણસરીરતાય ‘‘કણ્હદીપાયનો’’તિ પાકટો અહોસિ. **પરોપઞ્ઞાસવસ્સાની**તિ સાધિકાનિ પઞ્ઞાસવસ્સાનિ, અચ્ચન્તસંયોગે ઉપયોગવચનં. **અનભિરતો**

ચરિં અહન્તિ પન્તસેનાસનેસુ ચેવ અધિકુસલધમ્મેસુ ચ અનભિરતિવાસં વસન્તો અહં બ્રહ્મચરિયં અચરિં. પબ્બજિત્વા સત્તાહમેવ હિ તદા મહાસત્તો અભિરતો બ્રહ્મચરિયં ચરિ. તતો પરં અનભિરતિવાસં વસિ.

કસ્મા પન મહાપુરિસો અનેકસતસહસ્સેસુ અત્તભાવેસુ નેક્ખમ્મજ્ઝાસયો બ્રહ્મચરિયવાસં અભિરમિત્વા ઇધ તં નાભિરમિ? પુથુજ્જનભાવસ્સ ચઞ્ચલભાવતો. કસ્મા ચ પુન ન અગારં અજ્ઝાવસીતિ? પઠમં નેક્ખમ્મજ્ઝાસયેન કામેસુ દોસં દિસ્વા પબ્બજિ. અથસ્સ અયોનિસોમનસિકારેન અનભિરતિ ઉપ્પજ્જિ. સો તં વિનોદેતુમસક્કોન્તોપિ કમ્મઞ્ચ ફલઞ્ચ સદ્દહિત્વા તાવ મહન્તં વિભવં પહાય અગારસ્મા નિક્ખમન્તો યં પજહિ, પુન તદત્થમેવ નિવત્તો, ''એળમૂગો ચપલો વતાયં કણ્હદીપાયનો''તિ ઇમં અપવાદં જિગુચ્છન્તો અત્તનો હિરોત્તપ્પભેદભયેન. અપિ ચ પબ્બજ્જાપુઞ્ઞં નામેતં વિઞ્ઞૂહિ બુદ્ધાદીહિ પસત્થં, તેહિ ચ અનુટ્ઠિતં, તસ્માપિ સહાપિ દુક્ખેન સહાપિ દોમનસ્સેન અસ્સુમુખો રોદમાનોપિ બ્રહ્મચરિયવાસં વસિ, ન તં વિસ્સજ્જેસિ. વુત્તઞ્ચેતં –

''સદ્ધાય નિક્ખમ્મ પુન નિવત્તો, સો એળમૂગો ચપલો વતાયં;
એતસ્સ વાદસ્સ જિગુચ્છમાનો, અકામકો ચરામિ બ્રહ્મચરિયં;
વિઞ્ઞુપ્પસત્થઞ્ચ સતઞ્ચ ઠાનં, એવમ્પહં પુઞ્ઞકરો ભવામી''તિ. (જા॰ ૧.૧૦.૬૬);

૯૩. **ન કોચિ એતં જાનાતી**તિ એતં **મમ અનભિરતિમનં** બ્રહ્મચરિયવાસે અભિરતિવિરહિતચિત્તં કોચિ મનુસ્સભૂતો ન જાનાતિ. કસ્મા? **અહઞ્હિ કસ્સચિ નાચિક્ખિં** મમ **માનસે** ચિત્તે **અરતિ ચરતિ** પવત્તતીતિ કસ્સચિપિ ન કથેસિં, તસ્મા ન કોચિ મનુસ્સભૂતો એતં જાનાતીતિ.

૯૪. ''સબ્રહ્મચારી મણ્ડબ્યો, સહાયો મે મહાઇસિ;
પુબ્બકમ્મસમાયુત્તો, સૂલમારોપનં લભિ.

.

સબ્રહ્મચારીતિ તાપસપબ્બજ્જાય સમાનસિક્ખતાય સબ્રહ્મચારી. **મણ્ડબ્યો**તિ એવંનામકો. **સહાયો**તિ ગિહિકાલે પબ્બજિતકાલે ચ દળ્હમિત્તતાય પિયસહાયો. **મહાઇસી**તિ મહાનુભાવો ઇસિ. **પુબ્બકમ્મસમાયુત્તો, સૂલમારોપનં લભી**તિ કતોકાસેન અત્તનો પુબ્બકમ્મેન યુત્તો સૂલારોપનં લભિ, સૂલં ઉત્તાસિતોતિ.

તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા – અતીતે વંસરટ્ઠે કોસમ્બિયં કોસમ્બિકો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તદા બોધિસત્તો અઞ્ઞતરસ્મિં નિગમે અસીતિકોટિવિભવસ્સ બ્રાહ્મણમહાસાલસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ, નામેન દીપાયનો નામ. તાદિસસ્સેવ બ્રાહ્મણમહાસાલસ્સ પુત્તો બ્રાહ્મણકુમારો તસ્સ પિયસહાયો અહોસિ, નામેન મણ્ડબ્યો નામ. તે ઉભોપિ અપરભાગે માતાપિતૂનં અચ્ચયેન કામેસુ દોસં દિસ્વા મહાદાનં પવત્તેત્વા કામે પહાય ઞાતિમિત્તપરિજનસ્સ રોદન્તસ્સ પરિદેવન્તસ્સ નિક્ખમિત્વા હિમવન્તપ્પદેસે અસ્સમં કત્વા પબ્બજિત્વા ઉઞ્છાચરિયાય વનમૂલફલાહારેન યાપેન્તો પરોપણ્ણાસવસ્સાનિ વસિંસુ, કામચ્છન્દં વિક્ખમ્ભેતું નાસક્ખિંસુ, તે ઝાનમત્તમ્પિ ન નિબ્બત્તેસું.

તે લોણમ્બિલસેવનત્થાય જનપદચારિકં ચરન્તા કાસિરટ્ઠં સમ્પાપુણિંસુ. તત્રેકસ્મિં નિગમે દીપાયનસ્સ ગિહિસહાયો મણ્ડબ્યો નામ પટિવસતિ. તે ઉભોપિ તસ્સ સન્તિકં ઉપસઙ્કમિંસુ. સો તે દિસ્વા અત્તમનો પણ્ણસાલં

કારેત્વા ચતૂહિ પચ્ચયેહિ ઉપટ્ઠહિ. તે તત્થ તીણિ ચત્તારિ વસ્સાનિ વસિત્વા તં આપુચ્છિત્વા ચારિકં ચરન્તા બારાણસિસમીપે અતિમુત્તકસુસાને વસિંસુ. તત્થ દીપાયનો યથાભિરન્તં વિહરિત્વા પુન તસ્મિં નિગમે મણ્ડબ્યસ્સ અત્તનો સહાયસ્સ સન્તિકં ગતો. મણ્ડબ્યતાપસો તત્થેવ વસિ.

અથેકદિવસં એકો ચોરો અન્તોનગરે ચોરિકં કત્વા ધનસારં આદાય નિક્ખન્તો પટિબુદ્ધેહિ ગેહસામિકેહિ નગરારક્ખકમનુસ્સેહિ ચ અનુબદ્ધો નિદ્ધમનેન નિક્ખમિત્વા વેગેન સુસાનં પવિસિત્વા તાપસસ્સ પણ્ણસાલદ્વારે ભણ્ડિકં છડ્ડેત્વા પલાયિ. મનુસ્સા ભણ્ડિકં દિસ્વા ''અરે દુટ્ઠજટિલ, રત્તિં, ચોરિકં કત્વા દિવા તાપસવેસેન ચરસી''તિ તજ્જેત્વા પોથેત્વા તં આદાય રઞ્ઞો દસ્સયિંસુ. રાજા અનુપપરિક્ખિત્વાવ ''સૂલે ઉત્તાસેથા''તિ આહ. તં સુસાનં નેત્વા ખદિરસૂલે આરોપયિંસુ. તાપસસ્સ સરીરે સૂલં ન પવિસતિ. તતો નિમ્બસૂલં આહરિંસુ, તમ્પિ ન પવિસતિ. તતો અયસૂલં આહરિંસુ, તમ્પિ ન પવિસતિ. તાપસો ''કિં નુ ખો મે પુબ્બકમ્મ''ન્તિ ચિન્તેસિ. તસ્સ જાતિસ્સરઞાણં ઉપ્પજ્જિ. તેન પુબ્બકમ્મં અદ્દસ – સો કિર પુરિમત્તભાવે વડ્ઢકીપુત્તો હુત્વા પિતુ રુક્ખતચ્છનટ્ઠાનં ગન્ત્વા એકં મક્ખિકં ગહેત્વા કોવિળારસકલિકાય સૂલેન વિય વિજ્ઝિ. તસ્સ તં પાપં ઇમસ્મિં ઠાને ઓકાસં લભિ. સો ''ન સક્કા ઇતો પાપતો મુચ્ચિતુ''ન્તિ ઞત્વા રાજપુરિસે આહ – ''સચે મં સૂલે ઉત્તાસેતુકામત્થ, કોવિળારસૂલં આહરથા''તિ. તે તથા કત્વા તં સૂલે ઉત્તાસેત્વા આરક્ખં દત્વા પક્કમિંસુ.

તદા કણ્હદીપાયનો ''ચિરદિટ્ઠો મે સહાયો''તિ મણ્ડબ્યસ્સ સન્તિકં આગચ્છન્તો તં પવત્તિં સુત્વા તં ઠાનં ગન્ત્વા એકમન્તં ઠિતો ''કિં, સમ્મ, કારકોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''અકારકોમ્હી''તિ વુત્તે ''અત્તનો મનોપદોસં રક્ખિતું સક્ખિ ન સક્ખી''તિ પુચ્છિ. ''સમ્મ, યેહિ અહં ગહિતો, નેવ તેસં ન રઞ્ઞો ઉપરિ મય્હં મનોપદોસો અત્થી''તિ. ''એવં સન્તે તાદિસસ્સ સીલવતો છાયા મય્હં સુખા''તિ વત્વા કણ્હદીપાયનો સૂલં નિસ્સાય નિસીદિ. આરક્ખકપુરિસા તં પવત્તિં રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા ''અનિસામેત્વા મે કત''ન્તિ વેગેન તત્થ ગન્ત્વા ''કસ્મા, ભન્તે, ત્વં સૂલં નિસ્સાય નિસિન્નોસી''તિ દીપાયનં પુચ્છિ. ''મહારાજ, ઇમં તાપસં રક્ખન્તો નિસિન્નોસ્મી''તિ. ''કિં પન ત્વં ઇમસ્સ કારકભાવં ઞત્વા એવં કરોસી''તિ. સો કમ્મસ્સ અવિસોધિતભાવં આચિક્ખિ. અથસ્સ દીપાયનો ''રઞ્ઞા નામ નિસમ્મકારિના ભવિતબ્બં.

''અલસો ગિહી કામભોગી ન સાધુ, અસઞ્ઞતો પબ્બજિતો ન સાધુ;
રાજા ન સાધુ અનિસમ્મકારી, યો પણ્ડિતો કોધનો તં ન સાધૂ''તિ. (જા॰ ૧.૪.૧૨૭; ૧.૫.૪; ૧.૧૦.૧૫૩; ૧.૧૫.૨૨૯) –

આદીનિ વત્વા ધમ્મં દેસેસિ.

રાજા મણ્ડબ્યતાપસસ્સ નિદ્દોસભાવં ઞત્વા ''સૂલં હરથા''તિ આણાપેસિ. સૂલં હરન્તા હરિતું નાસક્ખિંસુ. મણ્ડબ્યો આહ – ''મહારાજ, અહં પુબ્બે કતકમ્મદોસેન એવરૂપં અયસં પત્તો, મમ સરીરતો સૂલં હરિતું ન સક્કા, સચેપિ મય્હં જીવિતં દાતુકામો, કકચેન ઇમં સૂલં ચમ્મસમં કત્વા છિન્દાપેહી''તિ. રાજા તથા કારેસિ. સૂલં અન્તોયેવ અહોસિ, ન કઞ્ચિ પીળં જનેસિ. તદા કિર સુખુમં સકલિકહીરં ગહેત્વા મક્ખિકાય વચ્ચમગ્ગં પવેસેસિ, તં તસ્સ અન્તો એવ અહોસિ. સો તેન કારણેન અમરિત્વા, અત્તનો આયુક્ખયેનેવ મરિ, તસ્મા અયમ્પિ ન મતોતિ. રાજા તાપસે વન્દિત્વા ખમાપેત્વા ઉભોપિ ઉય્યાનેયેવ વસાપેન્તો પટિજગ્ગિ. તતો પટ્ઠાય સો આણિમણ્ડબ્યો નામ

જાતો. સો રાજાનં ઉપનિસ્સાય તત્થેવ વસિ. દીપાયનો પન તસ્સ વણં ફાસુકં કરિત્વા અત્તનો ગિહિસહાયમણ્ડબ્યેન કારિતં પણ્ણસાલમેવ ગતો. તેન વુત્તં –

૯૫. ''તમહં ઉપટ્ઠહિત્વાન, આરોગ્યમનુપાપયિં;
આપુચ્છિત્વાન આગચ્છિં, યં મય્હં સકમસ્સમ''ન્તિ.

તત્થ **આપુચ્છિત્વાના**તિ મય્હં સહાયં મણ્ડબ્યતાપસં આપુચ્છિત્વા. **યં મય્હં સકમસ્સમ**ન્તિ યં તં મય્હં ગિહિસહાયેન મણ્ડબ્યબ્રાહ્મણેન કારિતં સકં મમ સન્તકં અસ્સમપદં પણ્ણસાલા, તં ઉપાગચ્છિં.

૯૬. તં પન પણ્ણસાલં પવિસન્તં દિસ્વા સહાયસ્સ આરોચેસું. સો સુત્વાવ તુટ્ઠચિત્તો સપુત્તદારો બહુગન્ધમાલફાણિતાદીનિ આદાય પણ્ણસાલં ગન્ત્વા દીપાયનં વન્દિત્વા પાદે ધોવિત્વા પાનકં પાયેત્વા આણિમણ્ડબ્યસ્સ પવત્તિં સુણન્તો નિસીદિ. અથસ્સ પુત્તો યઞ્ઞદત્તકુમારો નામ ચઙ્કમનકોટિયં ગેણ્ડુકેન કીળિ. તત્થ ચેકસ્મિં વમ્મિકે આસિવિસો વસતિ. કુમારેન ભૂમિયં પહતગેણ્ડુકો ગન્ત્વા વમ્મિકબિલે આસિવિસસ્સ મત્થકે પતિ. કુમારો અજાનન્તો બિલે હત્થં પવેસેસિ.

અથ નં કુદ્ધો આસિવિસો હત્થે ડંસિ. સો વિસવેગેન મુચ્છિતો તત્થેવ પતિ. અથસ્સ માતાપિતરો સપ્પેન દટ્ઠભાવં ઞત્વા કુમારં ઉક્ખિપિત્વા તાપસસ્સ પાદમૂલે નિપજ્જાપેત્વા ''ભન્તે, ઓસધેન વા મન્તેન વા પુત્તકં નો નીરોગં કરોથા''તિ આહંસુ. સો ''અહં ઓસધં ન જાનામિ, નાહં વેજ્જકમ્મં કરિસ્સામિ, પબ્બજિતોમ્હી''તિ. ''તેન હિ, ભન્તે, ઇમસ્મિં કુમારકે મેત્તં કત્વા સચ્ચકિરિયં કરોથા''તિ. તાપસો ''સાધુ સચ્ચકિરિયં કરિસ્સામી''તિ વત્વા યઞ્ઞદત્તસ્સ સીસે હત્થં ઠપેત્વા સચ્ચકિરિયં અકાસિ. તેન વુત્તં ''**સહાયો બ્રાહ્મણો મય્હ**''ન્તિઆદિ.

તત્થ **આગચ્છું પાહુનાગત**ન્તિ અતિથિઅભિગમનં અભિગમિંસુ.

૯૭. **વટ્ટમનુક્ખિપ**ન્તિ ખિપનવટ્ટસણ્ઠાનતાય ''વટ્ટ''ન્તિ લદ્ધનામં ગેણ્ડુકં અનુક્ખિપન્તો, ગેણ્ડુકકીળં કીળન્તોતિ અત્થો. **આસિવિસમકોપયી**તિ ભૂમિયં પટિહતો હુત્વા વમ્મિકબિલગતેન ગેણ્ડુકેન તત્થ ઠિતં કણ્હસપ્પં સીસે પહરિત્વા રોસેસિ.

૯૮. **વટ્ટગતં મગ્ગં**, **અન્વેસન્તો**તિ તેન વટ્ટેન ગતં મગ્ગં ગવેસન્તો. **આસિવિસસ્સ હત્થેન**, **ઉત્તમઙ્ગં પરામસી**તિ વમ્મિકબિલં પવેસિતેન અત્તનો હત્થેન આસીવિસસ્સ સીસં કુસિ.

૯૯. **વિસબલસ્સિતો**તિ વિસબલનિસ્સિતો અત્તનો વિસવેગં નિસ્સાય ઉપ્પજ્જનકસપ્પો. **અડંસિ દારકં ખણે**તિ તસ્મિં પરામસિતક્ખણે એવ તં બ્રાહ્મણકુમારં ડંસિ.

૧૦૦. **સહદટ્ઠો**તિ ડંસેન સહેવ, દટ્ઠસમકાલમેવ. **આસિવિસેના**તિ ઘોરવિસેન. **તેના**તિ તેન દારકસ્સ વિસવેગેન મુચ્છિતસ્સ **ભૂમિયં** પતનેન **અહં દુક્ખિતો** અહોસિં. **મમ વાહસિ તં દુક્ખ**ન્તિ તં દારકસ્સ માતાપિતૂનઞ્ચ દુક્ખં મમ વાહસિ, મય્હં સરીરે વિય મમ કરુણાય વાહેસિ.

૧૦૧. **ત્યાહ**ન્તિ તે તસ્સ દારકસ્સ માતાપિતરો અહં ''મા સોચથ, મા પરિદેવથા''તિઆદિના નયેન સમસ્સાસેત્વા. **સોકસલ્લિતે**તિ સોકસલ્લવન્તે. **અગ્ગ**ન્તિ સેટ્ઠં તતો એવ **વરં** ઉત્તમં સચ્ચકિરિયં અકાસિં.

૧૦૨. ઇદાનિ તં સચ્ચકિરિયં સરૂપેન દસ્સેતું "**સત્તાહમેવા**"તિ ગાથમાહ.

તત્થ **સત્તાહમેવા**તિ પબ્બજિતદિવસતો પટ્ઠાય સત્ત અહાનિ એવ. **પસન્નચિત્તો**તિ કમ્મફલસદ્ધાય પસન્નમાનસો. **પુઞ્ઞત્થિકો**તિ પુઞ્ઞેન અત્થિકો, ધમ્મચ્છન્દયુત્તો. **અથાપરં યં ચરિતન્તિ** અથ તસ્મા સત્તાહા ઉત્તરિ યં મમ બ્રહ્મચરિયચરણં.

૧૦૩. અકામકોવાહીતિ પબ્બજ્જં અનિચ્છન્તો એવ. **એતેન સચ્ચેન સુવત્થિ હોતૂ**તિ સચે અતિરેકપઞ્ઞાસવસ્સાનિ અનભિરતિવાસં વસન્તેન મયા કસ્સચિ અજાનાપિતભાવો સચ્ચો, એતેન સચ્ચેન યઞ્ઞદત્તકુમારસ્સ સોત્થિ હોતુ, જીવિતં પટિલભતૂતિ.

એવં પન મહાસત્તેન સચ્ચકિરિયાય કતાય યઞ્ઞદત્તસ્સ સરીરતો વિસં ભસ્સિત્વા પથવિં પાવિસિ. કુમારો અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા માતાપિતરો ઓલોકેત્વા ''અમ્મ, તાતા''તિ વત્વા વુટ્ઠાસિ. તેન વુત્તં –

૧૦૪.''સહ સચ્ચે કતે મય્હં, વિસવેગેન વેધિતો;
અબુજ્ઝિત્વાન વુટ્ઠાસિ, અરોગો ચાસિ માણવો''તિ.

તસ્સત્થો – મમ સચ્ચકરણેન **સહ** સમાનકાલમેવ તતો પુબ્બે **વિસવેગેન વેધિતો** કમ્પિતો વિસઞ્ઞિભાવેન અબુજ્ઝિત્વા ઠિતો વિગતવિસત્તા પટિલદ્ધસઞ્ઞો સહસા **વુટ્ઠાસિ**. સો **માણવો** કુમારો વિસવેગાભાવેન **અરોગો ચ** અહોસીતિ.

ઇદાનિ સત્થા તસ્સા અત્તનો સચ્ચકિરિયાય પરમત્થપારમિભાવં દસ્સેન્તો "**સચ્ચેન મે સમો નત્થિ, એસા મે સચ્ચપારમી**"તિ આહ. તં ઉત્તાનત્થમેવ . **જાતકટ્ઠકથાયં** (જા॰ અટ્ઠ॰ ૪.૧૦.૬૨) પન ''મહાસત્તસ્સ સચ્ચકિરિયાય કુમારસ્સ થનપ્પદેસતો ઉદ્ધં વિસં ભસ્સિત્વા વિગતં. દારકસ્સ પિતુ સચ્ચકિરિયાય કટિતો ઉદ્ધં, માતુ સચ્ચકિરિયાય અવસિટ્ઠસરીરતો વિસં ભસ્સિત્વા વિગત''ન્તિ આગતં. તથા હિ વુત્તં –

''યસ્મા દાનં નાભિનન્દિં કદાચિ, દિસ્વાનહં અતિથિં વાસકાલે;
ન ચાપિ મે અપ્પિયતં અવેદું, બહુસ્સુતા સમણબ્રાહ્મણા ચ;
અકામકો વાપિ અહં દદામિ, એતેન સચ્ચેન સુવત્થિ હોતુ;
હતં વિસં જીવતુ યઞ્ઞદત્તો.

''આસીવિસો તાત પહૂતતેજો, યો તં અદંસી પતરા ઉદિચ્ચ;
તસ્મિઞ્ચ મે અપ્પિયતાય અજ્જ, પિતરિ ચ તે નત્થિ કોચિ વિસેસો;
એતેન સચ્ચેન સુવત્થિ હોતુ, હતં વિસં જીવતુ યઞ્ઞદત્તો''તિ.

તત્થ **વાસકાલે**તિ વસનત્થાય ગેહં આગતકાલે. **ન ચાપિ મે અપ્પિયતં અવેદુ**ન્તિ બહુસ્સુતાપિ સમણબ્રાહ્મણા અયં નેવ દાનં અભિનન્દતિ, ન અમ્હેતિ ઇમં મમ અપ્પિયભાવં નેવ જાનિંસુ. અહઞ્હિ તે પિયચક્ખૂહિયેવ ઓલોકેમીતિ દીપેતિ. **એતેન સચ્ચેના**તિ સચે અહં દદમાનોપિ વિપાકં અસદ્દહિત્વા અત્તનો અનિચ્છાય દેમિ, અનિચ્છભાવઞ્ચ મે પરે ન જાનન્તિ, એતેન સચ્ચેન **સુવત્થિ હોતૂ**તિ અત્થો. ઇતરગાથાય, **તાતા**તિ પુત્તં આલપતિ. **પહૂતતેજો**તિ બલવવિસો. **પતરા**તિ પદરા, અયમેવ વા પાઠો. **ઉદિચ્ચા**તિ ઉદ્ધં ગન્ત્વા, વમ્મિકબિલતો ઉટ્ઠહિત્વાતિ

અત્થો. ઇદં વુત્તં હોતિ – તાત યઞ્ઞદત્ત, **તસ્મિઞ્ચ** આસિવિસે તવ ચ **પિતરિ** અપ્પિયભાવેન મય્હં **કોચિ** વિસેસો નત્થિ, તઞ્ચ પન અપ્પિયભાવં ઠપેત્વા **અજ્જ** મયા ન કોચિ જાનાપિતપુબ્બો, સચે એતં સચ્ચં, **એતેન સચ્ચેન સુવત્થિ હોતૂ**તિ.

એવં બોધિસત્તો કુમારે અરોગે જાતે તસ્સ પિતરં ''દાનં દદન્તેન નામ કમ્મઞ્ચ ફલઞ્ચ સદ્દહિત્વા દાતબ્બ''ન્તિ કમ્મફલસદ્ધાય નિવેસેત્વા સયં અનભિરતિં વિનોદેત્વા ઝાનાભિઞ્ઞાયો ઉપ્પાદેત્વા આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકપરાયનો અહોસિ.

તદા મણ્ડબ્યો આનન્દત્થેરો અહોસિ, તસ્સ ભરિયા વિસાખા, પુત્તો રાહુલત્થેરો, આણિમણ્ડબ્યો સારિપુત્તત્થેરો, કણ્હદીપાયનો લોકનાથો.

તસ્સ ઇધ પાળિયા આરુળ્હા સચ્ચપારમી, સેસા ચ પારમિયો હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ નિદ્ધારેતબ્બા. તથા અનવસેસમહાભોગપરિચ્ચાગાદયો ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

કણ્હદીપાયનચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૨. મહાસુતસોમચરિયાવણ્ણના

૧૦૫. દ્વાદસમે **સુતસોમો મહીપતી**તિ એવંનામો ખત્તિયો. મહાસત્તો હિ તદા કુરુરટ્ઠે ઇન્દપત્થનગરે કોરબ્યસ્સ રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ. તં સુતવિત્તતાય ચન્દસમાનસોમ્મવરવણ્ણતાય ચ ''સુતસોમો''તિ સઞ્જાનિંસુ. તં વયપ્પત્તં સબ્બસિપ્પનિપ્ફત્તિપ્પત્તં માતાપિતરો રજ્જે અભિસિઞ્ચિંસુ. **ગહિતો પોરિસાદેના**તિ પુરિસાનં મનુસ્સાનં અદનતો ખાદનતો ''પોરિસાદો''તિ લદ્ધનામેન બારાણસિરઞ્ઞા દેવતાબલિકમ્મત્થં ગહિતો.

બારાણસિરાજા હિ તદા મંસં વિના અભુઞ્જન્તો અઞ્ઞં મંસં અલભન્તેન ભત્તકારકેન મનુસ્સમંસં ખાદાપિતો રસતણ્હાય બદ્ધો હુત્વા મનુસ્સે ઘાતેત્વા મનુસ્સમંસં ખાદન્તો ''પોરિસાદો''તિ લદ્ધનામો અમચ્ચપારિસજ્જપ્પમુખેહિ નાગરેહિ નેગમજાનપદેહિ ચ ઉસ્સાહિતેન કાળહત્થિના નામ અત્તનો સેનાપતિના ''દેવ, યદિ રજ્જેન અત્થિકો મનુસ્સમંસખાદનતો વિરમાહી''તિ વુત્તો ''રજ્જં પજહન્તોપિ મનુસ્સમંસખાદનતો ન ઓરમિસ્સામી''તિ વત્વા તેહિ રટ્ઠા પબ્બાજિતો અરઞ્ઞં પવિસિત્વા એકસ્મિં નિગ્રોધરુક્ખમૂલે વસન્તો ખાણુપ્પહારેન પાદે જાતસ્સ વણસ્સ ફાસુભાવાય ''સકલજમ્બુદીપે એકસતખત્તિયાનં ગલલોહિતેન બલિકમ્મં કરિસ્સામી''તિ દેવતાય આયાચનં કત્વા સત્તાહં અનાહારતાય વણે ફાસુકે જાતે ''દેવતાનુભાવેન મે સોત્થિ અહોસી''તિ સઞ્ઞાય ''દેવતાય બલિકમ્મત્થં રાજાનો આનેસ્સામી''તિ ગચ્છન્તો અતીતભવે સહાયભૂતેન યક્ખેન સમાગન્ત્વા તેન દિન્નમન્તબલેન અધિકતરથામજવપરક્કમસસમ્પન્નો હુત્વા સત્તાહબ્ભન્તરેયેવ સતરાજાનો આનેત્વા અત્તનો વસનનિગ્રોધરુક્ખે ઓલમ્બેત્વા બલિકમ્મકરણસજ્જો અહોસિ.

અથ તસ્મિં રુક્ખે અધિવત્થા દેવતા તં બલિકમ્મં અનિચ્છન્તી ''ઉપાયેન નં નિસેધેસ્સામી''તિ પબ્બજિતરૂપેન તસ્સ અત્તાનં દસ્સેત્વા તેન અનુબદ્ધો તિયોજનં ગન્ત્વા પુન અત્તનો દિબ્બરૂપમેવ દસ્સેત્વા ''ત્વં મુસાવાદી તયા 'સકલજમ્બુદીપે રાજાનો આનેત્વા બલિકમ્મં કરિસ્સામી'તિ પટિસ્સુતં. ઇદાનિ યે વા તે વા દુબ્બલરાજાનો આનેસિ. જમ્બુદીપે જેટ્ઠકં સુતસોમરાજાનં સચે નાનેસ્સસિ, ન મે તે બલિકમ્મેન અત્થો''તિ આહ.

સો ‘‘દિટ્ઠા મે અત્તનો દેવતા’’તિ તુસિત્વા ‘‘સામિ, મા ચિન્તયિ, અહં અજ્જેવ સુતસોમં આનેસ્સામી’’તિ વત્વા વેગેન મિગાજિનઉય્યાનં ગન્ત્વા અસંવિહિતાય આરક્ખાય પોક્ખરણિં ઓતરિત્વા પદુમિનિપત્તેન સીસં પટિચ્છાદેત્વા અટ્ઠાસિ. તસ્મિં અન્તોઉય્યાનગતેયેવ બલવપચ્ચૂસે સમન્તા તિયોજનં આરક્ખં ગણ્હિંસુ. મહાસત્તો પાતોવ અલઙ્કતહત્થિક્ખન્ધવરગતો ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય નગરતો નિક્ખમિ. તદા તક્કસિલતો નન્દો નામ બ્રાહ્મણો ચતસ્સો સતારહગાથાયો ગહેત્વા વીસયોજનસતં મગ્ગં અતિક્કમ્મ તં નગરં પત્તો રાજાનં પાચીનદ્વારેન નિક્ખમન્તં દિસ્વા હત્થં ઉક્ખિપિત્વા ‘‘જયતુ ભવં, મહારાજા’’તિ વત્વા જયાપેસિ.

રાજા હત્થિના તં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘કુતો નુ, ત્વં બ્રાહ્મણ, આગચ્છસિ, કિમિચ્છસિ, કિં તે દજ્જ’’ન્તિ આહ. બ્રાહ્મણો ‘‘તુમ્હે ‘સુતવિત્તકા’તિ સુત્વા ચતસ્સો સતારહગાથાયો આદાય તુમ્હાકં દેસેતું આગતોમ્હી’’તિ આહ. મહાસત્તો તુટ્ઠમાનસો હુત્વા ‘‘અહં ઉય્યાનં ગન્ત્વા ન્હાયિત્વા આગન્ત્વા સોસ્સામિ, ત્વં મા ઉક્કણ્ઠી’’તિ વત્વા ‘‘ગચ્છથ બ્રાહ્મણસ્સ અસુકગેહે નિવાસં ઘાસચ્છાદનઞ્ચ સંવિદહથા’’તિ આણાપેત્વા ઉય્યાનં પવિસિત્વા મહન્તં આરક્ખં સંવિધાય ઓળારિકાનિ આભરણાનિ ઓમુઞ્ચિત્વા મસ્સુકમ્મં કારેત્વા ઉબ્બટ્ટિતસરીરો પોક્ખરણિયા રાજવિભવેન ન્હાયિત્વા પચ્ચુત્તરિત્વા ઉદકગ્ગહણસાટકે નિવાસેત્વા અટ્ઠાસિ.

અથસ્સ ગન્ધમાલાલઙ્કારે ઉપહરિંસુ. પોરિસાદો ‘‘અલઙ્કતકાલે રાજા ભારિકો ભવિસ્સતિ, સલ્લહુકકાલેયેવ નં ગણ્હિસ્સામી’’તિ નદન્તો ખગ્ગં પરિવત્તેન્તો ‘‘અહમસ્મિ પોરિસાદો’’તિ નામં સાવેત્વા ઉદકા નિક્ખમિ. તસ્સ સદ્દં સુત્વા હત્થારોહાદયો હત્થિઆદિતો ભસ્સિંસુ. બલકાયો દૂરે ઠિતો તતોવ પલાયિ. ઇતરો અત્તનો આવુધાનિ છડ્ડેત્વા ઉરેન નિપજ્જિ. પોરિસાદો રાજાનં ઉક્ખિપિત્વા ખન્ધે નિસીદાપેત્વા સમ્મુખટ્ઠાનેયેવ અટ્ઠારસહત્થં પાકારં લઙ્ઘિત્વા પુરતો પગલિતમદમત્તવરવારણે કુમ્ભે અક્કમિત્વા પબ્બતકૂટાનિ વિય પાતેન્તો વાતજવાનિપિ અસ્સરતનાનિ પિટ્ઠિયં અક્કમિત્વા પાતેન્તો રથસીસે અક્કમિત્વા પાતેન્તો ભમરિકં ભમન્તો વિય નીલકાનિ નિગ્રોધપત્તાનિ મદ્દન્તો વિય એકવેગેનેવ તિયોજનમગ્ગં ગન્ત્વા કઞ્ચિ અનુબન્ધન્તં અદિસ્વા સણિકં ગચ્છન્તો સુતસોમસ્સ કેસેહિ ઉદકબિન્દૂનિ અત્તનો ઉપરિ પતન્તાનિ ‘‘અસ્સુબિન્દૂની’’તિ સઞ્ઞાય ‘‘કિમિદં સુતસોમોપિ મરણં અનુસોચન્તો રોદતી’’તિ આહ.

મહાસત્તો ‘‘નાહં મરણતો અનુસોચામિ, કુતો રોદના, અપિ ચ ખો સઙ્ગરં કત્વા સચ્ચાપનં નામ પણ્ડિતાનં આચિણ્ણં, તં ન નિપ્ફજ્જતી’’તિ અનુસોચામિ. કસ્સપદસબલેન દેસિતા ચતસ્સો સતારહગાથાયો આદાય તક્કસિલતો આગતસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ આગન્તુકવત્તં કારેત્વા ‘‘ન્હાયિત્વા આગન્ત્વા સુણિસ્સામિ, યાવ મમાગમના આગમેહી’’તિ સઙ્ગરં કત્વા ઉય્યાનં ગતો, ત્વઞ્ચ તા ગાથાયો સોતું અદત્વા મં ગણ્હીતિ. તેન વુત્તં –

> ‘‘ગહિતો પોરિસાદેન, બ્રાહ્મણે સઙ્ગરં સરિ’’ન્તિ.

તત્થ **બ્રાહ્મણે સઙ્ગરં સરિ**ન્તિ નન્દબ્રાહ્મણે અત્તના કતં પટિઞ્ઞં અનુસ્સરિં.

૧૦૬. આવુણિત્વા કરત્તલેતિ તત્થ તત્થ ઉય્યાનાદીસુ ગન્ત્વા અત્તનો બલેન આનીતાનં એકસતખત્તિયાનં હત્થતલે છિદ્દં કત્વા રુક્ખે લમ્બનત્થં રજ્જું પટિમુઞ્ચિત્વા. **એતેસં પમિલાપેત્વા**તિ એતે એકસતખત્તિયે જીવગ્ગાહં ગહેત્વા ઉદ્ધંપાદે અધોસિરે કત્વા પણ્હિયા સીસં પહરન્તો ભમણવસેન હત્થતલે આવુણિત્વા રુક્ખે આલમ્બનવસેન સબ્બસો આહારૂપચ્છેદેન ચ સબ્બથા પમિલાપેત્વા વિસોસેત્વા ખેદાપેત્વાતિ અત્થો. **યઞ્ઞત્થે**તિ બલિકમ્મત્થે સાધેતબ્બે. **ઉપનયી મમ**ન્તિ મં ઉપનેસિ.

૧૦૭. તથા ઉપનીયમાનો પન મહાસત્તો પોરિસાદેન ‘‘કિં ત્વં મરણતો ભાયસી’’તિ વુત્તે ‘‘નાહં મરણતો ભાયામિ, તસ્સ પન બ્રાહ્મણસ્સ મયા કતો સઙ્ગરો ન પરિમોચિતો’’તિ અનુસોચામિ. ‘‘સચે મં વિસ્સજ્જેસ્સસિ, તં ધમ્મં સુત્વા તસ્સ ચ સક્કારસમ્માનં કત્વા પુન આગમિસ્સામી’’તિ. ‘‘નાહમિદં સદ્દહામિ, યં ત્વં મયા વિસ્સજ્જિતો ગન્ત્વા પુન મમ હત્થં આગમિસ્સાસી’’તિ. ‘‘સમ્મ પોરિસાદ, મયા સદ્ધિં એકાચરિયકુલે સિક્ખિતો સહાયો હુત્વા ‘અહં જીવિતહેતુપિ ન મુસા કથેમી’તિ કિં ન સદ્દહસી’’તિ? કિઞ્ચાપિ મે એતેન વાચામત્તકેન –

‘‘અસિઞ્ચ સત્તિઞ્ચ પરામસામિ, સપથમ્પિ તે સમ્મ અહં કરોમિ;
તયા પમુત્તો અનણો ભવિત્વા, સચ્ચાનુરક્ખી પુનરાવજિસ્સ’’ન્તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૪૦૭) –

મહાસત્તેન ઇમાય ગાથાય વુત્તાય પોરિસાદો ‘‘અયં સુતસોમો ‘ખત્તિયેહિ અકત્તબ્બં સપથં કરોમી’તિ વદતિ, ગન્ત્વા અનાગચ્છન્તોપિ મમ હત્થતો ન મુચ્ચિસ્સતી’’તિ ચિન્તેત્વા –

‘‘યો તે કતો સઙ્ગરો બ્રાહ્મણેન, રટ્ઠે સકે ઇસ્સરિયે ઠિતેન;
તં સઙ્ગરં બ્રાહ્મણ સપ્પદાય, સચ્ચાનુરક્ખી પુનરાવજસ્સૂ’’તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૪૦૮) –

વિસ્સજ્જેસિ.

મહાસત્તો રાહુમુખા મુત્તો ચન્દો વિય નાગબલો થામસમ્પન્નો ખિપ્પમેવ તં નગરં સમ્પાપુણિ. સેનાપિસ્સ ‘‘સુતસોમરાજા પણ્ડિતો, પોરિસાદં દમેત્વા સીહમુખા પમુત્તમત્તવરવારણો વિય આગમિસ્સતી’’તિ ચ ‘‘રાજાનં પોરિસાદસ્સ દત્વા આગતા’’તિ ગરહભયેન ચ બહિનગરેયેવ નિવિટ્ઠા તં દૂરતોવ આગચ્છન્તં દિસ્વા પચ્ચુગ્ગન્ત્વા વન્દિત્વા ‘‘કચ્ચિત્થ, મહારાજ, પોરિસાદેન ન કિલમિતો’’તિ પટિસન્થારં કત્વા ‘‘પોરિસાદેન મય્હં માતાપિતૂહિપિ દુક્કરં કતં, તથારૂપો નામ ચણ્ડો સાહસિકો મમં સદ્દહિત્વા મં વિસ્સજ્જેસી’’તિ વુત્તે રાજાનં અલઙ્કરિત્વા હત્થિક્ખન્ધં આરોપેત્વા પરિવારેત્વા નગરં પાવિસિ. તં દિસ્વા સબ્બે નાગરા તુસિંસુ.

સોપિ ધમ્મસોણ્ડતાય માતાપિતરોપિ અનુપસઙ્કમિત્વા નિવેસનં ગન્ત્વા બ્રાહ્મણં પક્કોસાપેત્વા તસ્સ મહન્તં સક્કારસમ્માનં કત્વા ધમ્મગરુતાય સયં નીચાસને નિસીદિત્વા ‘‘તુમ્હેહિ મય્હં આભતા સતારહગાથા સુણોમિ આચરિયા’’તિ આહ. બ્રાહ્મણો મહાસત્તેન યાચિતકાલે ગન્ધેહિ હત્થે ઉબ્બટ્ટેત્વા પસિબ્બકતો મનોરમં પોત્થકં નીહરિત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ ગહેત્વા ‘‘તેન હિ , મહારાજ, સુણોહી’’તિ પોત્થકં વાચેન્તો ગાથા અભાસિ –

‘‘સકિદેવ સુતસોમ, સબ્ભિ હોતિ સમાગમો;
સા નં સઙ્ગતિ પાલેતિ, નાસબ્ભિ બહુસઙ્ગમો.

‘‘સબ્ભિરેવ સમાસેથ, સબ્ભિ કુબ્બેથ સન્થવં;
સતં સદ્ધમ્મમઞ્ઞાય, સેય્યો હોતિ ન પાપિયો.

‘‘જીરન્તિ વે રાજરથા સુચિત્તા, અથો સરીરમ્પિ જરં ઉપેતિ;
સતઞ્ચ ધમ્મો ન જરં ઉપેતિ, સન્તો હવે સબ્ભિ પવેદયન્તિ.

‘‘નભઞ્ચ દૂરે પથવી ચ દૂરે, પારં સમુદ્દસ્સ તદાહુ દૂરે;

તતો હવે દૂરતરં વદન્તિ, સતઞ્ચ ધમ્મો અસતઞ્ચ રાજા’’તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૪૧૧-૪૧૪, ૪૪૫-૪૪૮);

તા સુત્વા મહાસત્તો ‘‘સફલં મે આગમન’’ન્તિ તુટ્ઠચિત્તો ‘‘ઇમા ગાથા નેવ સાવકભાસિતા, ન ઇસિભાસિતા, ન કવિભાસિતા, ન દેવભાસિતા, સબ્બઞ્ઞુનાવ ભાસિતા. કિં નુ ખો અગ્ઘ’’ન્તિ ચિન્તેન્તો ‘‘ઇમં સકલમ્પિ ચક્કવાળં યાવ બ્રહ્મલોકા સત્તરતનપુણ્ણં કત્વા દિન્નેપિ નેવ અનુચ્છવિકં કતં નામ હોતિ, અહં ખો પનસ્સ તિયોજનસતિકે કુરુરટ્ઠે સત્તયોજનિકે ઇન્દપત્થનગરે રજ્જં દાતું પહોમિ. રજ્જં કાતું પનસ્સ ભાગ્યં નત્થિ, તથા હિસ્સ અઙ્ગલક્ખણાનુસારેન અપ્પાનુભાવતા દિસ્સતિ, તસ્મા દિન્નમ્પિ રજ્જં ન ઇમસ્મિં તિટ્ઠતી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘આચરિય, તુમ્હે અઞ્ઞેસં ખત્તિયાનં ઇમા ગાથાયો દેસેત્વા કિં લભથા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘એકેકાય સતં સતં, મહારાજ, તેનેવ સતારહગાથા નામ જાતા’’તિ. અથસ્સ મહાસત્તો ‘‘ત્વં આચરિય, અત્તના ગહેત્વા વિચરણભણ્ડસ્સ અગ્ઘં ન જાનાસી’’તિ.

‘‘સહસ્સિયા ઇમા ગાથા, નયિમા ગાથા સતારહા;
ચત્તારિ ત્વં સહસ્સાનિ, ખિપ્પં ગણ્હાહિ બ્રાહ્મણા’’તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૪૧૫);

ચત્તારિ સહસ્સાનિ દાપેત્વા એકઞ્ચ સુખયાનકં દત્વા મહતા સક્કારસમ્માનેનેવ તં ઉય્યોજેત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા ‘‘અહં બ્રાહ્મણેન આભતં સદ્ધમ્મરતનં પૂજેત્વા તસ્સ ચ સક્કારસમ્માનં કત્વા આગમિસ્સામીતિ પોરિસાદસ્સ પટિઞ્ઞં દત્વા આગતો. તત્થ યં બ્રાહ્મણસ્સ કત્તબ્બં પટિપજ્જિતબ્બં તં કતં, ઇદાનિ પોરિસાદસ્સ સન્તિકં ગમિસ્સામી’’તિ વુત્વા ‘‘તેન હિ, તાત સુતસોમ, કિં નામેતં કથેસિ, ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય ચોરં ગણ્હિસ્સામ, મા ગચ્છ ચોરસ્સ સન્તિક’’ન્તિ યાચિંસુ. સોળસસહસ્સા નાટકિત્થિયો સેસપરિજનાપિ ‘‘અમ્હે અનાથે કત્વા કુહિં ગચ્છસિ દેવા’’તિ પરિદેવિંસુ. ‘‘પુનપિ કિર રાજા ચોરસ્સ સન્તિકં ગમિસ્સતી’’તિ એકકોલાહલં અહોસિ.

મહાસત્તો ‘‘પટિઞ્ઞાય સચ્ચાપનં નામ સાધૂનં સપ્પુરિસાનં આચિણ્ણં, સોપિ મમં સદ્દહિત્વા વિસ્સજ્જેસિ, તસ્મા ગમિસ્સામિયેવા’’તિ માતાપિતરો વન્દિત્વા સેસજનં અનુસાસેત્વા અસ્સુમુખેન નાનપ્પકારં પરિદેવન્તેન ઇત્થાગારાદિના જનેન અનુગતો નગરા નિક્ખમ્મ તં જનં નિવત્તેતું મગ્ગે દણ્ડકેન તિરિયં લેખં કત્વા ‘‘ઇમં મમ લેખં મા અતિક્કમિંસૂ’’તિ વત્વા અગમાસિ. મહાજનો તેજવતો મહાસત્તસ્સ આણં અતિક્કમિતું અસક્કોન્તો મહાસદ્દેન કન્દિત્વા રોદિત્વા નિવત્તિ. બોધિસત્તો આગતમગ્ગેનેવ તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. તેન વુત્તં ‘‘**અપુચ્છિ મં પોરિસાદો**’’તિઆદિ.

તત્થ **કિં ત્વં ઇચ્છસિ નિસજ્જ**ન્તિ ત્વં અત્તનો નગરં ગન્તું મમ હત્થતો નિસ્સજ્જનં કિં ઇચ્છસિ, ત્વં ‘‘મયા તક્કસિલાદીસુ ચિરપરિચિતો સચ્ચવાદી ચા’’તિ વદસિ, તસ્મા **યથા મતિ તે કાહામિ**, યથારુચિ તે કરિસ્સામિ. **યદિ મે ત્વં પુનેહિસી**તિ સચે પુન ત્વં એકંસેનેવ મમ સન્તિકં આગમિસ્સસિ.

૧૦૮. **પણ્હે આગમનં મમા**તિ પગેવ મમ આગમનં **તસ્સ** પોરિસાદસ્સ **પટિસ્સુણિત્વા** પાતોવ આગમિસ્સામીતિ પટિસ્સવં કત્વા. **રજ્જં નિય્યાતયિં તદા**તિ તદા પોરિસાદસ્સ સન્તિકં ગન્તુકામો ‘‘ઇદં વો રજ્જં પટિપજ્જથા’’તિ માતાપિતૂનં તિયોજનસતિકં રજ્જં નિય્યાતેસિં.

૧૦૯. કસ્મા પન રજ્જં નિય્યાતયિન્તિ? **અનુસ્સરિત્વા સતં ધમ્મ**ન્તિ યસ્મા પન પટિઞ્ઞાય સચ્ચાપનં નામ સતં સાધૂનં મહાબોધિસત્તાનં પવેણી કુલવંસો, તસ્મા તં સચ્ચપારમિતાધમ્મં **પુબ્બકં** પોરાણં જિનેહિ બુદ્ધાદીહિ

સેવિતં અનુસ્સરિત્વા સચ્ચં અનુરક્ખન્તો તસ્સ **બ્રાહ્મણસ્સ ધનં દત્વા** અત્તનો જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા **પોરિસાદં ઉપાગમિં**.

૧૧૦. નત્થિ મે સંસયો તત્થાતિ તસ્મિં પોરિસાદસ્સ સન્તિકં ગમને ‘‘અયં મં કિં નુ ખો ઘાતેસ્સતિ, ઉદાહુ નો’’તિ મય્હં સંસયો નત્થિ. ‘‘ચણ્ડો સાહસિકો મયા સદ્ધિં એકસતખત્તિયે દેવતાય બલિકમ્મકરણસજ્જો એકન્તેનેવ ઘાતેસ્સતી’’તિ જાનન્તો એવ કેવલં સચ્ચવાચં અનુરક્ખન્તો અત્તનો જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા તં ઉપાગમિં. યસ્મા ચેતદેવં, તસ્મા સચ્ચેન મે સમો નત્થિ, એસા મે પરમત્થભાવપ્પત્તા સચ્ચપારમીતિ.

ઉપાગતે પન મહાસત્તે વિકસિતપુણ્ડરીકપદુમસસ્સિરિકમસ્સ મુખં દિસ્વા ‘‘અયં વિગતમરણભયો હુત્વા આગતો, કિસ્સ નુ ખો એસ આનુભાવો’’તિ ચિન્તેન્તો ‘‘તસ્સ મઞ્ઞે ધમ્મસ્સ સુતત્તા અયં એવં તેજવા નિબ્ભયો ચ જાતો, અહમ્પિ તં સુત્વા તેજવા નિબ્ભયો ચ ભવિસ્સામી’’તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા પોરિસાદો મહાસત્તં આહ – ‘‘સુણોમ સતારહગાથાયો યાસં સવનત્થં ત્વં અત્તનો નગરં ગતો’’તિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો ‘‘અયં પોરિસાદો પાપધમ્મો, ઇમં થોકં નિગ્ગહેત્વા લજ્જાપેત્વા કથેસ્સામી’’તિ –

‘‘અધમ્મિકસ્સ લુદ્દસ્સ, નિચ્ચં લોહિતપાણિનો;
નત્થિ સચ્ચં કુતો ધમ્મો, કિં સુતેન કરિસ્સસી’’તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૪૨૭) –

વત્વા પુન તેન સુટ્ઠુતરં સઞ્જાતસવનાદરેન –

‘‘સુત્વા ધમ્મં વિજાનન્તિ, નરા કલ્યાણપાપકં;
અપિ ગાથા સુણિત્વાન, ધમ્મે મે રમતે મનો’’તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૪૪૪) –

વુત્તે ‘‘અયં અતિવિય સઞ્જાતાદરો સોતુકામો, હન્દસ્સ કથેસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘તેન હિ સમ્મ, સાધુકં સુણોહિ મનસિકરોહી’’તિ વત્વા નન્દબ્રાહ્મણેન કથિતનિયામેનેવ ગાથાનં સક્કચ્ચં થુતિં કત્વા છકામાવચરદેવલોકે એકકોલાહલં કત્વા દેવતાસુ સાધુકારં દદમાનાસુ મહાસત્તો પોરિસાદસ્સ –

‘‘સકિદેવ મહારાજ, સબ્ભિ હોતિ સમાગમો;
સા નં સઙ્ગતિ પાલેતિ, નાસબ્ભિ બહુસઙ્ગમો.

‘‘સબ્ભિરેવ સમાસેથ, સબ્ભિ કુબ્બેથ સન્થવં;
સતં સદ્ધમ્મમઞ્ઞાય, સેય્યો હોતિ ન પાપિયો.

‘‘જીરન્તિ વે રાજરથા સુચિત્તા, અથો સરીરમ્પિ જરં ઉપેતિ;
સતઞ્ચ ધમ્મો ન જરં ઉપેતિ, સન્તો હવે સબ્ભિ પવેદયન્તિ.

‘‘નભઞ્ચ દૂરે પથવી ચ દૂરે, પારં સમુદ્દસ્સ તદાહુ દૂરે;
તતો હવે દૂરતરં વદન્તિ, સતઞ્ચ ધમ્મો અસતઞ્ચ રાજા’’તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૪૧૧-૪૧૪) –

ધમ્મં કથેસિ. તસ્સ તેન સુકથિતત્તા ચેવ અત્તનો ચ પુઞ્ઞાનુભાવેન ગાથા સુણન્તસ્સેવ સકલસરીરં પઞ્ચવણ્ણાય પીતિયા પરિપૂરિ. સો બોધિસત્તે મુદુચિત્તો હુત્વા ''સમ્મ સુતસોમ, દાતબ્બયુત્તકં હિરઞ્ઞાદિં ન પસ્સામિ, એકેકાય ગાથાય એકેકં વરં દસ્સામી''તિ આહ. અથ નં મહાસત્તો ''ત્વં અત્તનોપિ હિતાનિ અજાનન્તો પરસ્સ કિં નામ વરં દસ્સસી''તિ અપસાદેત્વા પુન તેન ''વરં ગણ્હથા''તિ યાચિતો સબ્બપઠમં ''અહં ચિરકાલં તં અરોગં પસ્સેય્ય''ન્તિ વરં યાચિ. સો ''અયં ઇદાનિ મે વધિત્વા મંસં ખાદિતુકામસ્સ મહાનત્થકરસ્સ મય્હમેવ જીવિતમિચ્છતી''તિ તુટ્ઠમાનસો વઞ્ચેત્વા વરસ્સ ગહિતભાવં અજાનન્તો અદાસિ. મહાસત્તો હિ ઉપાયકુસલતાય તસ્સ ચિરં જીવિતુકામતાપદેસેન અત્તનો જીવિતં યાચિ. અથ ''પરોસતં ખત્તિયાનં જીવિતં દેહી''તિ દુતિયં વરં, તેસં સકે રટ્ઠે પટિપાદનં તતિયં વરં, મનુસ્સમંસખાદનતો વિરમણં ચતુત્થં વરં યાચિ. સો તીણિ વરાનિ દત્વા ચતુત્થં વરં અદાતુકામો ''અઞ્ઞં વરં ગણ્હાહી''તિ વત્વાપિ મહાસત્તેન નિપ્પીળિયમાનો તમ્પિ અદાસિયેવ.

અથ બોધિસત્તો પોરિસાદં નિબ્બિસેવનં કત્વા તેનેવ રાજાનો મોચાપેત્વા ભૂમિયં નિપજ્જાપેત્વા દારકાનં કણ્ણતો સુત્તવટ્ટિ વિય સણિકં રજ્જુયો નીહરિત્વા પોરિસાદેન એકં તચં આહરાપેત્વા પાસાણેન ઘંસિત્વા સચ્ચકિરિયં કત્વા તેસં હત્થતલાનિ મક્ખેસિ. તઙ્ખણં એવ ફાસુકં અહોસિ. દ્વીહતીહં તત્થેવ વસિત્વા તે અરોગે કારેત્વા તેહિ સદ્ધિં અભિજ્જનકસભાવં મિત્તસન્થવં કારેત્વા તેહિ સદ્ધિં તં બારાણસિં નેત્વા રજ્જે પતિટ્ઠાપેત્વા ''અપ્પમત્તા હોથા''તિ તે રાજાનો અત્તનો અત્તનો નગરં પેસેત્વા ઇન્દપત્થનગરતો આગતાય અત્તનો ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય પરિવુતો અત્તનો નગરં ગતો તુટ્ઠપમુદિતેન નાગરજનેન સમ્પરિવારિયમાનો અન્તેપુરં પવિસિત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા મહાતલં અભિરુહિ.

અથ મહાસત્તો છ દાનસાલાયો કારેત્વા દેવસિકં મહાદાનાનિ પવત્તેન્તો સીલાનિ પરિપૂરેન્તો ઉપોસથં ઉપવસન્તો પારમિયો અનુબ્રૂહેસિ. તેપિ રાજાનો મહાસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા આયુપરિયોસાને સગ્ગપુરં પૂરયિંસુ.

તદા પોરિસાદો અઙ્ગુલિમાલત્થેરો અહોસિ, કાળહત્થિઅમચ્ચો સારિપુત્તત્થેરો, નન્દબ્રાહ્મણો આનન્દત્થેરો, રુક્ખદેવતા મહાકસ્સપત્થેરો, રાજાનો બુદ્ધપરિસા, માતાપિતરો મહારાજકુલાનિ, સુતસોમમહારાજા લોકનાથો.

તસ્સ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સેસપારમિયોપિ નિદ્ધારેતબ્બા. તથા **અલીનસત્તુચરિયાવણ્ણનાય** (ચરિયા અટ્ઠ૦ ૨.૭૪ આદયો) વિય મહાસત્તસ્સ ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

મહાસુતસોમચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

સચ્ચપારમી નિટ્ઠિતા.

૧૩. સુવણ્ણસામચરિયાવણ્ણના

૧૧૧. તેરસમે **સામો યદા વને આસિન્તિ** હિમવન્તસ્મિં મિગસમ્મતાય નામ નદિયા તીરે મહતિ અરઞ્ઞે સામો નામ તાપસકુમારો યદા અહોસિ. **સક્કેન અભિનિમ્મિતો**તિ સક્કસ્સ દેવાનમિન્દસ્સ ઉપદેસસમ્પત્તિયા જાતત્તા સક્કેન નિબ્બત્તિતો જનિતો. તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા – અતીતે બારાણસિતો અવિદૂરે નદિયા તીરે એકો નેસાદગામો અહોસિ. તત્થ જેટ્ઠનેસાદસ્સ પુત્તો જાતો. તસ્સ ''દુકૂલો''તિ નામમકંસુ. તસ્સા એવ નદિયા પરતીરેપિ

એકો નેસાદગામો અહોસિ. તત્થ જેટ્ઠનેસાદસ્સ ધીતા જાતા. તસ્સા ‘‘પારિકા’’તિ નામમકંસુ. તે ઉભોપિ બ્રહ્મલોકતો આગતા સુદ્ધસત્તા. તેસં વયપ્પત્તાનં અનિચ્છમાનાનંયેવ આવાહવિવાહં કરિંસુ. તે ઉભોપિ કિલેસસમુદ્દં અનોતરિત્વા બ્રહ્માનો વિય એકતો વસિંસુ. ન ચ કિઞ્ચિ નેસાદકમ્મં કરોન્તિ.

અથ દુકૂલં માતાપિતરો ‘‘તાત, ત્વં નેસાદકમ્મં ન કરોસિ, નેવ ઘરાવાસં ઇચ્છસિ, કિં નામ કરિસ્સસી’’તિ આહંસુ. સો ‘‘તુમ્હેસુ અનુજાનન્તેસુ પબ્બજિસ્સામી’’તિ આહ. ‘‘તેન હિ પબ્બજાહી’’તિ. દ્વેપિ જના હિમવન્તં પવિસિત્વા યસ્મિં ઠાને મિગસમ્મતા નામ નદી હિમવન્તતો ઓતરિત્વા ગઙ્ગં પત્તા, તં ઠાનં ગન્ત્વા ગઙ્ગં પહાય મિગસમ્મતાભિમુખા અભિરુહિંસુ. તદા સક્કસ્સ ભવનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો તં કારણં ઞત્વા વિસ્સકમ્મુના તસ્મિં ઠાને અસ્સમં માપેસિ. તે તત્થ ગન્ત્વા પબ્બજિત્વા સક્કદત્તિયે અસ્સમે કામાવચરમેત્તં ભાવેત્વા પટિવસિંસુ. સક્કોપિ તેસં ઉપટ્ઠાનં આગચ્છતિ.

સો એકદિવસં ‘‘તેસં ચક્ખૂ પરિહાયિસ્સન્તી’’તિ ઞત્વા ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘ભન્તે, વો ચક્ખૂનં અન્તરાયો પઞ્ઞાયતિ, પટિજગ્ગનકં પુત્તં લદ્ધું વટ્ટતિ, જાનામિ તુમ્હાકં સુદ્ધચિત્તતં, તસ્મા પારિકાય ઉતુનિકાલે નાભિં હત્થેન પરામસેય્યાથ , એવં વો પુત્તો જાયિસ્સતિ, સો વો ઉપટ્ઠહિસ્સતી’’તિ વત્વા પક્કામિ. દુકૂલપણ્ડિતો તં કારણં પારિકાય આચિક્ખિત્વા તસ્સા ઉતુનિકાલે નાભિં પરામસિ. તદા બોધિસત્તો દેવલોકા ચવિત્વા તસ્સા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિ, સા દસમાસચ્ચયેન સુવણ્ણવણ્ણં પુત્તં વિજાયિ. તેનેવસ્સ ‘‘સુવણ્ણસામો’’તિ નામં કરિંસુ. તં અપરભાગે વડ્ઢિત્વા સોળસવસ્સુદ્દેસિકમ્પિ માતાપિતરો રક્ખન્તા અસ્સમે નિસીદાપેત્વા સયમેવ વનમૂલફલાફલત્થાય ગચ્છન્તિ.

અથેકદિવસં વને ફલાફલં આદાય નિવત્તિત્વા અસ્સમપદતો અવિદૂરે મેઘે ઉટ્ઠિતે રુક્ખમૂલં પવિસિત્વા વમ્મિકમત્થકે ઠિતાનં સરીરતો સેદગન્ધમિસ્સકે ઉદકે તસ્મિં વમ્મિકબિલે ઠિતસ્સ આસિવિસસ્સ નાસાપુટં પવિટ્ઠે આસિવિસો કુજ્ઝિત્વા નાસાવાતેન પહરિ. દ્વે અન્ધા હુત્વા પરિદેવમાના વિરવિંસુ. અથ મહાસત્તો ‘‘મમ માતાપિતરો અતિચિરાયન્તિ, કા નુ ખો તેસં પવત્તી’’તિ પટિમગ્ગં ગન્ત્વા સદ્દમકાસિ. તે તસ્સ સદ્દં સઞ્જાનિત્વા પટિસદ્દં કત્વા પુત્તસિનેહેન ‘‘તાત સામ, ઇધ પરિપન્થો અત્થિ, મા આગમી’’તિ વત્વા સદ્દાનુસારેન સયમેવ સમાગમિંસુ. સો ‘‘કેન વો કારણેન ચક્ખૂનિ વિનટ્ઠાની’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘તાત, મયં ન જાનામ, દેવે વસ્સન્તે રુક્ખમૂલે વમ્મિકમત્થકે ઠિતા, અથ ન પસ્સામા’’તિ વુત્તમત્તે એવ અઞ્ઞાસિ ‘‘તત્થ આસિવિસેન ભવિતબ્બં, તેન કુદ્ધેન નાસાવાતો વિસ્સટ્ઠો ભવિસ્સતી’’તિ.

અથ ‘‘મા ચિન્તયિત્થ, અહં વો પટિજગ્ગિસ્સામી’’તિ માતાપિતરો અસ્સમં નેત્વા તેસં રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનાદિસઞ્ચરણટ્ઠાને રજ્જુકે બન્ધિ. તતો પટ્ઠાય તે અસ્સમે ઠપેત્વા વનમૂલફલાફલાનિ આહરતિ, પાતોવ વસનટ્ઠાનં સમ્મજ્જતિ, પાનીયં આહરતિ, પરિભોજનીયં ઉપટ્ઠાપેતિ, દન્તકટ્ઠમુખોદકાનિ દત્વા મધુરફલાફલં દેતિ. તેહિ મુખે વિક્ખાલિતે સયં પરિભુઞ્જિત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા તેસં અવિદૂરેયેવ અચ્છતિ – ‘‘કિં નુ ખો ઇમે આણાપેન્તી’’તિ. વિસેસેન ચ મેત્તં બહુલમકાસિ, તેનસ્સ સત્તા અપ્પટિક્કૂલા અહેસું . યથા ચસ્સ સત્તા, એવં સત્તાનં સો બોધિસત્તો અપ્પટિક્કૂલો. એવં સો દિવસે દિવસે ફલાફલત્થાય અરઞ્ઞં ગચ્છન્તોપિ આગચ્છન્તોપિ મિગગણપરિવુતો એવ અહોસિ. સીહબ્યગ્ઘાદિવિપક્ખસત્તાપિ તેન સદ્ધિં અતિવિય વિસ્સત્થા, મેત્તાનુભાવેન પનસ્સ વસનટ્ઠાને અઞ્ઞમઞ્ઞં તિરચ્છાનગતા મુદુચિત્તતં પટિલભિંસુ. ઇતિ સો સબ્બત્થ

મેત્તાનુભાવેન અભીરૂ અનુત્રાસી બ્રહ્મા વિય અવેરો વિહાસિ. તેન વુત્તં ''**પવને સીહબ્યગ્ઘે ચ, મેત્તાયમુપનામયિ**''ન્તિઆદિ.

તત્થ **મેત્તાયમુપનામયિન્તિ મ**-કારો પદસન્ધિકરો, મેત્તાભાવનાય કુરૂરકમ્મન્તે સીહબ્યગ્ઘેપિ ફરિ, પગેવ સેસસત્તેતિ અધિપ્પાયો. અથ વા મેત્તા અયતિ પવત્તતિ એતેનાતિ મેત્તાયો, મેત્તાભાવના. તં મેત્તાયં ઉપનામયિં સત્તેસુ અનોધિસો ઉપનેસિં. ''સીહબ્યગ્ઘેહી''તિપિ પાઠો. તસ્સત્થો – ન કેવલમહમેવ, અથ ખો પવને સીહબ્યગ્ઘેહિ, યસ્મિં મહાવને તદા અહં વિહરામિ, તત્થ સીહબ્યગ્ઘેહિ સદ્ધિં અહં સત્તેસુ મેત્તં ઉપનામેસિં. સીહબ્યગ્ઘાપિ હિ તદા મમાનુભાવેન સત્તેસુ મેત્તચિત્તતં પટિલભિંસુ, પગેવ ઇતરે સત્તાતિ દસ્સેતિ.

૧૧૨. પસદમિગવરાહેહીતિ પસદમિગેહિ ચેવ વનસૂકરેહિ ચ. **પરિવારેત્વા**તિ એતેહિ અત્તાનં પરિવારિતં કત્વા તસ્મિં અરઞ્ઞે **વસિં**.

૧૧૩. ઇદાનિ તદા અત્તનો મેત્તાભાવનાય લદ્ધં આનિસંસં મત્થકપ્પત્તિઞ્ચસ્સ દસ્સેતું ''**ન મં કોચિ ઉત્તસતી**''તિ ઓસાનગાથમાહ. તસ્સત્થો – સસબિળારાદિકો ભીરુકજાતિકોપિ **કોચિ** સત્તો **મં ન ઉત્તસતિ** ન ઉબ્બિજ્જતિ. અહમ્પિ **કસ્સચિ** સીહબ્યગ્ઘાદિતિરચ્છાનતો યક્ખાદિઅમનુસ્સતો લુદ્દલોહિતપાણિમનુસ્સતોતિ કુતોચિપિ **ન ભાયામિ**. કસ્મા? યસ્મા **મેત્તાબલેનુપત્થદ્ધો** ચિરકાલં ભાવિતાય મેત્તાપારમિતાયાનુભાવેન ઉપત્થમ્ભિતો તસ્મિં **પવને** મહાઅરઞ્ઞે **તદા રમામિ** અભિરમામીતિ. સેસં સુવિઞ્ઞેય્યમેવ.

એવં પન મહાસત્તો સબ્બસત્તે મેત્તાયન્તો માતાપિતરો ચ સાધુકં પટિજગ્ગન્તો એકદિવસં અરઞ્ઞતો મધુરફલાફલં આહરિત્વા અસ્સમે ઠપેત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા ''પાનીયં આદાય આગમિસ્સામી''તિ મિગગણપરિવુતો દ્વે મિગે એકતો કત્વા તેસં પિટ્ઠિયં પાનીયઘટં ઠપેત્વા હત્થેન ગહેત્વા નદીતિત્થં અગમાસિ. તસ્મિં સમયે બારાણસિયં પીળિયક્ખો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. સો મિગમંસલોભેન માતરં રજ્જં પટિચ્છાપેત્વા સન્નદ્ધપઞ્ચાવુધો હિમવન્તં પવિસિત્વા મિગે વધિત્વા મંસં ખાદિત્વા ચરન્તો મિગસમ્મતં નદિં પત્વા અનુપુબ્બેન સામસ્સ પાનીયગહણતિત્થં પત્તો. મિગપદવલઞ્જં દિસ્વા ગચ્છન્તો તં તથા ગચ્છન્તં દિસ્વા ''મયા એત્તકં કાલં એવં વિચરન્તો મનુસ્સો ન દિટ્ઠપુબ્બો, દેવો નુ ખો એસ નાગો નુ ખો, સચાહં ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છિસ્સામિ, સહસા પક્કમેય્યાતિ. યંનૂનાહં એતં વિજ્ઝિત્વા દુબ્બલં કત્વા પુચ્છેય્ય''ન્તિ ચિન્તેત્વા મહાસત્તં ન્હત્વા વાકચીરં નિવાસેત્વા અજિનચમ્મં એકંસં કરિત્વા પાનીયઘટં પૂરેત્વા ઉક્ખિપિત્વા વામંસકૂટે ઠપનકાલે ''ઇદાનિ તં વિજ્ઝિતું સમયો''તિ વિસપીતેન સરેન દક્ખિણપસ્સે વિજ્ઝિ. સરો વામપસ્સેન નિક્ખમિ. તસ્સ વિદ્ધભાવં ઞત્વા મિગગણો ભીતો પલાયિ.

સામપણ્ડિતો પન વિદ્ધોપિ પાનીયઘટં યથા વા તથા વા અનવસુમ્ભેત્વા સતિં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા સણિકં ઓતારેત્વા વાલુકં બ્યૂહિત્વા ઠપેત્વા દિસં વવત્થપેત્વા માતાપિતૂનં વસનટ્ઠાનદિસાભાગેન સીસં કત્વા નિપજ્જિત્વા મુખેન લોહિતં છડ્ડેત્વા ''મમ કોચિ વેરી નામ નત્થિ, મમપિ કત્થચિ વેરં નામ નત્થી''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

''કો નુ મં ઉસુના વિજ્ઝિ, પમત્તં ઉદહારકં;
ખત્તિયો બ્રાહ્મણો વેસ્સો, કો મં વિદ્ધા નિલીયતી''તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૨૯૬);

તં સુત્વા રાજા ‘‘અયં મયા વિજ્ઝિત્વા પથવિયં પાતિતોપિ નેવ મં અક્કોસતિ ન પરિભાસતિ, મમ હદયમંસં સમ્બાહન્તો વિય પિયવચનેન સમુદાચરતિ, ગમિસ્સામિસ્સ સન્તિક’’ન્તિ ચિન્તેત્વા ઉપસઙ્કમિત્વા અત્તાનં અત્તના ચ વિદ્ધભાવં આવિકત્વા ‘‘કો વા ત્વં કસ્સ વા પુત્તો’’તિ મહાસત્તં પુચ્છિ.

સો ‘‘સામો નામાહં દુકૂલપણ્ડિતસ્સ નામ નેસાદઇસિનો પુત્તો, કિસ્સ પન મં વિજ્ઝી’’તિ આહ. સો પઠમં ‘‘મિગસઞ્ઞાયા’’તિ મુસાવાદં વત્વા ‘‘અહં ઇમં નિરપરાધં અકારણેન વિજ્ઝિ’’ન્તિ અનુસોચિત્વા યથાભૂતં આવિકત્વા તસ્સ માતાપિતૂનં વસનટ્ઠાનં પુચ્છિત્વા તત્થ ગન્ત્વા તેસં અત્તાનં આવિકત્વા તેહિ કતપટિસન્થારો ‘‘સામો મયા વિદ્ધો’’તિ વત્વા તે પરિદેવન્તે સોકસમાપન્ને ‘‘યં સામેન કત્તબ્બં પરિચારિકકમ્મં, તં કત્વા અહં વો ઉપટ્ઠહિસ્સામી’’તિ સમસ્સાસેત્વા સામસ્સ સન્તિકં આનેસિ. તે તત્થ ગન્ત્વા નાનપ્પકારં પરિદેવિત્વા તસ્સ ઉરે હત્થં ઠપેત્વા ‘‘પુત્તસ્સ મે સરીરે ઉસુમા વત્તતેવ, વિસવેગેન વિસઞ્ઞિતં આપન્નો ભવિસ્સતીતિ નિબ્બિસભાવત્થાય સચ્ચકિરિયં કરિસ્સામા’’તિ ચિન્તેત્વા –

‘‘યં કિઞ્ચિત્થિ કતં પુઞ્ઞં, મય્હઞ્ચેવ પિતુચ્ચ તે;
સબ્બેન તેન કુસલેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતૂ’’તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૩૮૮) –

માતરા,

‘‘યં કિઞ્ચિત્થિ કતં પુઞ્ઞં, મય્હઞ્ચેવ માતુચ્ચ તે;
સબ્બેન તેન કુસલેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતૂ’’તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૩૯૬) –

પિતરા,

‘‘પબ્બત્યાહં ગન્ધમાદને, ચિરરત્તનિવાસિની;
ન મે પિયતરો કોચિ, અઞ્ઞો સામેન વિજ્જતિ;
એતેન સચ્ચવજ્જેન, વિસં સામસ્સ હઞ્ઞતૂ’’તિ. (જા॰ ૨.૨૨.૩૯૮) –

દેવતાય ચ સચ્ચકિરિયાય કતાય મહાસત્તો ખિપ્પં વુટ્ઠાસિ. પદુમપત્તપલાસે ઉદકબિન્દુ વિય વિનિવટ્ટેત્વા આબાધો વિગતો. વિદ્ધટ્ઠાનં અરોગં પાકતિકમેવ અહોસિ. માતાપિતૂનં ચક્ખૂનિ ઉપ્પજ્જિંસુ. ઇતિ મહાસત્તસ્સ અરોગતા, માતાપિતૂનઞ્ચ ચક્ખુપટિલાભો, અરુણુગ્ગમનં, તેસં ચતુન્નમ્પિ અસ્સમેયેવ અવટ્ઠાનન્તિ સબ્બં એકક્ખણેયેવ અહોસિ.

અથ મહાસત્તો રઞ્ઞા સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ‘‘ધમ્મં ચર, મહારાજા’’તિઆદિના (જા॰ ૨.૨૨.૪૧૧-૪૧૨) ધમ્મં દેસેત્વા ઉત્તરિમ્પિ ઓવદિત્વા પઞ્ચ સીલાનિ અદાસિ . સો તસ્સ ઓવાદં સિરસા પટિગ્ગહેત્વા વન્દિત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સગ્ગપરાયનો અહોસિ. બોધિસત્તોપિ સદ્ધિં માતાપિતૂહિ અભિઞ્ઞાસમાપત્તિયો નિબ્બત્તેત્વા આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

તદા રાજા આનન્દત્થેરો અહોસિ, દેવધીતા ઉપ્પલવણ્ણા, સક્કો અનુરુદ્ધો, પિતા મહાકસ્સપત્થેરો, માતા ભદ્દકાપિલાની, સામપણ્ડિતો લોકનાથો.

તસ્સ હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ સેસપારમિયો નિદ્ધારેતબ્બા. તથા વિસપીતેન સલ્લેન દક્ખિણપસ્સેન પવિસિત્વા વામપસ્સતો વિનિવિજ્ઝનવસેન વિદ્ધોપિ કિઞ્ચિ કાયવિકારં અકત્વા ઉદકઘટસ્સ ભૂમિયં નિક્ખિપનં, વધકે અઞ્ઞાતેપિ ઞાતે વિય ચિત્તવિકારાભાવો, પિયવચનેન સમુદાચારો, માતાપિતુઉપટ્ઠાનપુઞ્ઞતો મય્હં પરિહાનીતિ અનુસોચનમત્તં, અરોગે જાતે રઞ્ઞો કારુઞ્ઞં મેત્તઞ્ચ ઉપટ્ઠાપેત્વા ધમ્મદેસના, ઓવાદદાનન્તિ એવમાદયો ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

સુવણ્ણસામચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૧૪. એકરાજચરિયાવણ્ણના

૧૧૪. ચુદ્દસમે **એકરાજાતિ વિસ્સુતો**તિ એકરાજાતિ ઇમિના અન્વત્થનામેન જમ્બુદીપતલે પાકટો.

મહાસત્તો હિ તદા બારાણસિરઞ્ઞો પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. વયપ્પત્તો સબ્બસિપ્પનિપ્ફત્તિં પત્તો હુત્વા પિતુ અચ્ચયેન રજ્જં કારેન્તો કુસલસીલાચારસદ્ધાસુતાદિઅનઞ્ઞસાધારણગુણવિસેસયોગેન પારમિપરિભાવનેન ચ જમ્બુદીપતલે અદુતિયત્તા પધાનભાવેન ચ ''એકરાજા''તિ પકાસનામો અહોસિ. **પરમં સીલં અધિટ્ઠાયા**તિ સુપરિસુદ્ધકાયિકવાચસિકસંવરસઙ્ખાતઞ્ચેવ સુપરિસુદ્ધમનોસમાચારસઙ્ખાતઞ્ચ પરમં ઉત્તમં દસકુસલકમ્મપથસીલં સમાદાનવસેન ચ અવીતિક્કમનવસેન ચ અધિટ્ઠહિત્વા અનુટ્ઠહિત્વા. **પસાસામિ મહામહિ**ન્તિ તિયોજનસતિકે કાસિરટ્ઠે મહતિં મહિં અનુસાસામિ રજ્જં કારેમિ.

૧૧૫. દસકુસલકમ્મપથેતિ પાણાતિપાતાવેરમણિ યાવ સમ્માદિટ્ઠીતિ એતસ્મિં દસવિધે કુસલકમ્મપથે, એતે વા અનવસેસતો સમાદાય વત્તામિ. **ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહી**તિ દાનં પિયવચનં અત્થચરિયા સમાનત્તતાતિ ઇમેહિ ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ સઙ્ગણ્હનકારણેહિ યદા એકરાજાતિ વિસ્સુતો હોમિ, તદા યથારહં **મહાજનં સઙ્ગણ્હામી**તિ સમ્બન્ધો.

૧૧૬. એવન્તિ દસકુસલકમ્મપથસીલપરિપૂરણં ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ મહાજનસઙ્ગણ્હનન્તિ યથાવુત્તેન ઇમિના આકારેન **અપ્પમત્તસ્સ. ઇધલોકે પરત્થ ચા**તિ ઇમસ્મિં લોકે યં અપ્પમજ્જનં, તત્થ દિટ્ઠધમ્મિકે અત્થે, પરલોકે યં અપ્પમજ્જનં તત્થ સમ્પરાયિકે અત્થે અપ્પમત્તસ્સ મે સતોતિ અત્થો. **દબ્બસેનો**તિ એવંનામકો કોસલરાજા. **ઉપગન્ત્વા**તિ ચતુરઙ્ગિનિં સેનં સન્નય્હિત્વા અબ્ભુય્યાનવસેન મમ રજ્જં ઉપગન્ત્વા. **અચ્છિન્દન્તો પુરં મમા**તિ મમ બારાણસિનગરં બલક્કારેન ગણ્હન્તો.

તત્રાયં અનુપુબ્બિકથા – મહાસત્તો હિ તદા નગરસ્સ ચતૂસુ દ્વારેસુ ચતસ્સો મજ્ઝે એકં નિવેસનદ્વારે એકન્તિ છ દાનસાલાયો કારેત્વા કપણદ્ધિકાદીનં દાનં દેતિ, સીલં રક્ખતિ, ઉપોસથકમ્મં કરોતિ, ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસમ્પન્નો અઙ્કે નિસિન્નં પુત્તં પરિતોસયમાનો વિય સબ્બસત્તે પરિતોસયમાનો ધમ્મેન રજ્જં કારેતિ. તસ્સેકો અમચ્ચો અન્તેપુરં પદુસ્સેત્વા અપરભાગે પાકટોવ જાતો. અમચ્ચા રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા પરિગ્ગણ્હન્તો તં અત્તના પચ્ચક્ખતો ઞત્વા તં અમચ્ચં પક્કોસાપેત્વા ''અન્ધબાલ, અયુત્તં તે કતં, ન ત્વં મમ વિજિતે વસિતું અરહસિ, અત્તનો ધનઞ્ચ પુત્તદારઞ્ચ ગહેત્વા અઞ્ઞત્થ યાહી''તિ રટ્ઠા પબ્બાજેસિ.

સો કોસલજનપદં ગન્ત્વા દબ્બસેનં નામ કોસલરાજાનં ઉપટ્ઠહન્તો અનુક્કમેન તસ્સ વિસ્સાસિકો હુત્વા એકદિવસં તં રાજાનં આહ – ‘‘દેવ, બારાણસિરજ્જં નિમ્મક્ખિકમધુપટલસદિસં, અતિમુદુકો રાજા, સુખેનેવ તં રજ્જં ગણ્હિતું સક્કોસી’’તિ. દબ્બસેનો બારાણસિરઞ્ઞો મહાનુભાવતાય તસ્સ વચનં અસદ્દહન્તો મનુસ્સે પેસેત્વા કાસિરટ્ઠે ગામઘાતાદીનિ કારેત્વા તેસં ચોરાનં બોધિસત્તેન ધનં દત્વા વિસ્સજ્જિતભાવં સુત્વા ‘‘અતિવિય ધમ્મિકો રાજા’’તિ ઞત્વા ‘‘બારાણસિરજ્જં ગણ્હિસ્સામી’’તિ બલવાહનં આદાય નિય્યાસિ . અથ બારાણસિરઞ્ઞો મહાયોધા ‘‘કોસલરાજા આગચ્છતી’’તિ સુત્વા ‘‘અમ્હાકં રજ્જસીમં અનોક્કમન્તમેવ નં પોથેત્વા ગણ્હામા’’તિ અત્તનો રઞ્ઞો વદિંસુ.

બોધિસત્તો ‘‘તાતા, મં નિસ્સાય અઞ્ઞેસં કિલમનકિચ્ચં નત્થિ, રજ્જત્થિકા રજ્જં ગણ્હન્તુ, મા ગમિત્થા’’તિ નિવારેસિ. કોસલરાજા જનપદમજ્ઝં પાવિસિ. મહાયોધા પુનપિ રઞ્ઞો તથેવ વદિંસુ. રાજા પુરિમનયેનેવ નિવારેસિ. દબ્બસેનો બહિનગરે ઠત્વા ‘‘રજ્જં વા દેતુ યુદ્ધં વા’’તિ એકરાજસ્સ સાસનં પેસેસિ. એકરાજા ‘‘નત્થિ મયા યુદ્ધં, રજ્જં ગણ્હાતૂ’’તિ પટિસાસનં પેસેસિ. પુનપિ મહાયોધા ‘‘દેવ, ન મયં કોસલરઞ્ઞો નગરં પવિસિતું દેમ, બહિનગરેયેવ નં પોથેત્વા ગણ્હામા’’તિ આહંસુ. રાજા પુરિમનયેનેવ નિવારેત્વા નગરદ્વારાનિ અવાપુરાપેત્વા મહાતલે પલ્લઙ્કમજ્ઝે નિસીદિ. દબ્બસેનો મહન્તેન બલવાહનેન નગરં પવિસિત્વા એકમ્પિ પટિસત્તું અપસ્સન્તો સબ્બરજ્જં હત્થગતં કત્વા રાજનિવેસનં ગન્ત્વા મહાતલં આરુય્હ નિરપરાધં બોધિસત્તં ગણ્હાપેત્વા આવાટે નિખણાપેસિ. તેન વુત્તં –

‘‘દબ્બસેનો ઉપગન્ત્વા, અચ્છિન્દન્તો પુરં મમ.

૧૧૭.‘‘રાજૂપજીવે નિગમે, સબલટ્ઠે સરટ્ઠકે;
સબ્બં હત્થગતં કત્વા, કાસુયા નિખણી મમ’’ન્તિ.

તત્થ **રાજૂપજીવે**તિ અમચ્ચપારિસજ્જબ્રાહ્મણગહપતિઆદિકે રાજાનં ઉપનિસ્સાય જીવન્તે. **નિગમે**તિ નેગમે. **સબલટ્ઠે**તિ સેનાપરિયાપન્નતાય બલે તિટ્ઠન્તીતિ બલટ્ઠા, હત્થારોહાદયો, બલટ્ઠેહિ સહાતિ સબલટ્ઠે. **સરટ્ઠકે**તિ સજનપદે, રાજૂપજીવે નિગમે ચ અઞ્ઞઞ્ચ **સબ્બં હત્થગતં કત્વા. કાસુયા નિખણી મમ**ન્તિ સબલવાહનં સકલં મમ રજ્જં ગહેત્વા મમ્પિ ગલપ્પમાણે આવાટે નિખણાપેસિ. **જાતકેપિ** –

‘‘અનુત્તરે કામગુણે સમિદ્ધે, ભુત્વાન પુબ્બે વસિ એકરાજા;
સો દાનિ દુગ્ગે નરકમ્હિ ખિત્તો, નપ્પજ્જહે વણ્ણબલં પુરાણ’’ન્તિ. (જા॰ ૧.૪.૯) –

આવાટે ખિત્તભાવો આગતો. **જાતકટ્ઠકથાયં** (જા॰ અટ્ઠ॰ ૩.૪.૯) પન ‘‘સિક્કાય પક્ખિપાપેત્વા ઉત્તરુમ્મારે હેટ્ઠાસીસકં ઓલમ્બેસી’’તિ વુત્તં.

મહાસત્તો ચોરરાજાનં આરબ્ભ મેત્તં ભાવેત્વા કસિણપરિકમ્મં કત્વા ઝાનાભિઞ્ઞાયો નિબ્બત્તેત્વા કાસુતો ઉગ્ગન્ત્વા આકાસે પલ્લઙ્કેન નિસીદિ. તેન વુત્તં –

૧૧૮.‘‘અમચ્ચમણ્ડલં રજ્જં, ફીતં અન્તેપુરં મમ;
અચ્છિન્દિત્વાન ગહિતં, પિયપુત્તંવ પસ્સહ’’ન્તિ.

તત્થ **અમચ્ચમણ્ડલન્તિ** તસ્મિં તસ્મિં રાજકિચ્ચે રઞ્ઞા અમા સહ વત્તન્તીતિ અમચ્ચા, સદ્ધિં વા તેસં મણ્ડલં સમૂહં. **ફીતન્તિ** બલવાહનેન નગરજનપદાદીહિ સમિદ્ધં **રજ્જં**. ઇત્થાગારદાસિદાસપરિજનેહિ ચેવ વત્થાભરણાદિઉપભોગૂપકરણેહિ ચ સમિદ્ધં **મમ અન્તેપુરઞ્ચ** અચ્છિન્દિત્વા ગહિતકં ગણ્હન્તં અમિત્તરાજાનં યાય અત્તનો **પિયપુત્તંવ પસ્સિં અહં**, તાય એવંભૂતાય મેત્તાય મે સમો સકલલોકે નત્થિ, તસ્મા એવંભૂતા એસા મે મેત્તાપારમી પરમત્થપારમિભાવં પત્તાતિ અધિપ્પાયો.

એવં પન મહાસત્તે તં ચોરરાજાનં આરબ્ભ મેત્તં ફરિત્વા આકાસે પલ્લઙ્કેન નિસિન્ને તસ્સ સરીરે દાહો ઉપ્પજ્જિ. સો ''ડય્હામિ ડય્હામી''તિ ભૂમિયં અપરાપરં પરિવત્તતિ. ''કિમેત''ન્તિ વુત્તે, મહારાજ, તુમ્હે નિરપરાધં ધમ્મિકરાજાનં આવાટે નિખણાપયિત્થાતિ. ''તેન હિ વેગેન ગન્ત્વા તં ઉદ્ધરથા''તિ આહ. પુરિસા ગન્ત્વા તં રાજાનં આકાસે પલ્લઙ્કેન નિસિન્નં દિસ્વા આગન્ત્વા દબ્બસેનસ્સ આરોચેસું. સો વેગેન ગન્ત્વા વન્દિત્વા ખમાપેત્વા ''તુમ્હાકં રજ્જં તુમ્હેવ કારેથ, અહં વો ચોરે પટિબાહેસ્સામી''તિ વત્વા તસ્સ દુટ્ઠામચ્ચસ્સ રાજાણં કારેત્વા પક્કામિ. બોધિસત્તોપિ રજ્જં અમચ્ચાનં નિય્યાતેત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા મહાજનં સીલાદિગુણેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા આયુપરિયોસાને બ્રહ્મલોકપરાયનો અહોસિ.

તદા દબ્બસેનો આનન્દત્થેરો અહોસિ, એકરાજા લોકનાથો.

તસ્સ દિવસે દિવસે છસુ દાનસાલાસુ છસતસહસ્સવિસ્સજ્જનેન પચ્ચત્થિકરઞ્ઞો સકલરજ્જપરિચ્ચાગેન ચ દાનપારમી, નિચ્ચસીલઉપોસથકમ્મવસેન પબ્બજિતસ્સ અનવસેસસીલસંવરવસેન ચ સીલપારમી, પબ્બજ્જાવસેન ઝાનાધિગમવસેન ચ નેક્ખમ્મપારમી, સત્તાનં હિતાહિતવિચારણવસેન દાનસીલાદિસંવિદહનવસેન ચ પઞ્ઞાપારમી, દાનાદિપુઞ્ઞસમ્ભારસ્સ અબ્ભુસ્સહનવસેન કામવિતક્કાદિવિનોદનવસેન ચ વીરિયપારમી, દુટ્ઠામચ્ચસ્સ દબ્બસેનરઞ્ઞો ચ અપરાધસહનવસેન ખન્તિપારમી, યથાપટિઞ્ઞં દાનાદિના અવિસંવાદનવસેન ચ સચ્ચપારમી, દાનાદીનં અચલસમાદાનાધિટ્ઠાનવસેન અધિટ્ઠાનપારમી, પચ્ચત્થિકેપિ એકન્તેન હિતૂપસંહારવસેન મેત્તાઝાનનિબ્બત્તનેન ચ મેત્તાપારમી, દુટ્ઠામચ્ચેન દબ્બસેનેન ચ કતાપરાધે હિતેસીહિ અત્તનો અમચ્ચાદીહિ નિબ્બત્તિતે ઉપકારે ચ અજ્ઝુપેક્ખણેન રજ્જસુખપ્પત્તકાલે પચ્ચત્થિકરઞ્ઞા નરકે ખિત્તકાલે સમાનચિત્તતાય ચ ઉપેક્ખાપારમી વેદિતબ્બા. વુત્તઞ્હેતં –

''પનુજ્જ દુક્ખેન સુખં જનિન્દ, સુખેન વા દુક્ખમસય્હસાહિ;
ઉભયત્થ સન્તો અભિનિબ્બુતત્તા, સુખે ચ દુક્ખે ચ ભવન્તિ તુલ્યા''તિ. (જા॰ ૧.૪.૧૨);

યસ્મા પનેત્થ મેત્તાપારમી અતિસયવતી, તસ્મા તદત્થદીપનત્થં સા એવ પાળિ આરુળ્હા. તથા ઇધ મહાસત્તસ્સ સબ્બસત્તેસુ ઓરસપુત્તે વિય સમાનુકમ્પતાદયો ગુણવિસેસા નિદ્ધારેતબ્બાતિ.

એકરાજચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

મેત્તાપારમી નિટ્ઠિતા.

૧૫. મહાલોમહંસચરિયાવણ્ણના

૧૧૯. પન્નરસમે ''સુસાને સેય્યં કપ્પેમી''તિ એત્થાયં અનુપુબ્બિકથા –

મહાસત્તો હિ તદા મહતિ ઉળારભોગે કુલે નિબ્બત્તિત્વા વુદ્ધિમન્વાય દિસાપામોક્ખસ્સ આચરિયસ્સ સન્તિકે ગરુવાસં વસન્તો સબ્બસિપ્પાનં નિપ્ફત્તિં પત્વા કુલઘરં આગન્ત્વા માતાપિતૂનં અચ્ચયેન ઞાતકેહિ ''કુટુમ્બં સણ્ઠપેહી''તિ યાચિયમાનોપિ અનિચ્ચતામનસિકારમુખેન સબ્બભવેસુ અભિવડ્ઢમાનસંવેગો કાયે ચ અસુભસઞ્ઞં પટિલભિત્વા ઘરાવાસપલિબોધાધિભૂતં કિલેસગહનં અનોગાહેત્વાવ ચિરકાલસમ્પરિચિતં નેક્ખમ્મજ્ઝાસયં ઉપબ્રૂહયમાનો મહન્તં ભોગક્ખન્ધં પહાય પબ્બજિતુકામો હુત્વા પુન ચિન્તેસિ – ''સચાહં પબ્બજિસ્સામિ, ગુણસમ્ભાવનાપાકટો ભવિસ્સામી''તિ.

સો લાભસક્કારં જિગુચ્છન્તો પબ્બજ્જં અનુપગન્ત્વા ''પહોમિ ચાહં લાભાલાભાદીસુ નિબ્બિકારો હોતુ''ન્તિ અત્તાનં તક્કેન્તો ''વિસેસતો પરપરિભવસહનાદિપટિપદં પૂરેન્તો ઉપેક્ખાપારમિં મત્થકં પાપેસ્સામી''તિ નિવત્થવત્થેનેવ ગેહતો નિક્ખમિત્વા પરમસલ્લેખવુત્તિકોપિ અબલબલો અમન્દમન્દો વિય પરેસં અચિત્તકરૂપેન હીળિતપરિભૂતો હુત્વા ગામનિગમરાજધાનીસુ એકરત્તિવાસેનેવ વિચરતિ. યત્થ પન મહન્તં પરિભવં પટિલભતિ, તત્થ ચિરમ્પિ વસતિ. સો નિવત્થવત્થે જિણ્ણે પિલોતિકખણ્ડેન તસ્મિમ્પિ જિણ્ણે કેનચિ દિન્નં અગ્ગણ્હન્તો હિરિકોપીનપટિચ્છાદનમત્તેનેવ ચરતિ. એવં ગચ્છન્તે કાલે એકં નિગમગામં અગમાસિ.

તત્થ ગામદારકા ધુત્તજાતિકા વેધવેરા કેચિ રાજવલ્લભાનં પુત્તનત્તુદાસાદયો ચ ઉદ્ધતા ઉન્નળા ચપલા મુખરા વિકિણ્ણવાચા કાલેન કાલં કીળાબહુલા વિચરન્તિ. દુગ્ગતે મહલ્લકે પુરિસે ચ ઇત્થિયો ચ ગચ્છન્તે દિસ્વા ભસ્મપુટેન પિટ્ઠિયં આકિરન્તિ, કેતકીપણ્ણં કચ્છન્તરે ઓલમ્બેન્તિ, તેન વિપ્પકારેન પરિવત્તેત્વા ઓલોકેન્તે યથાવજ્જકીળિતં દસ્સેત્વા ઉપહસન્તિ. મહાપુરિસો તસ્મિં નિગમે તે એવં વિચરન્તે ધુત્તદારકે દિસ્વા ''લદ્ધો વત દાનિ મે ઉપેક્ખાપારમિયા પરિપૂરણૂપાયો''તિ ચિન્તેત્વા તત્થ વિહાસિ. તં તે ધુત્તદારકા પસ્સિત્વા વિપ્પકારં કાતું આરભન્તિ.

મહાસત્તો તં અસહન્તો વિય ચ તેહિ ભાયન્તો વિય ચ ઉટ્ઠહિત્વા ગચ્છતિ. તે તં અનુબન્ધન્તિ. સો તેહિ અનુબન્ધિયમાનો ''એત્થ નત્થિ કોચિ પટિવત્તા''તિ સુસાનં ગન્ત્વા અટ્ઠિકં સીસૂપધાનં કત્વા સયતિ. ધુત્તદારકાપિ તત્થ ગન્ત્વા ઓટ્ઠુભનાદિકં નાનપ્પકારં વિપ્પકારં કત્વા પક્કમન્તિ. એવં તે દિવસે દિવસે કરોન્તિ એવ. યે પન વિઞ્ઞૂ પુરિસા, તે એવં કરોન્તે પસ્સન્તિ. તે તે પટિબાહિત્વા ''અયં મહાનુભાવો તપસ્સી મહાયોગી''તિ ચ ઞત્વા ઉળારં સક્કારસમ્માનં કરોન્તિ. મહાસત્તો પન સબ્બત્થ એકસદિસોવ હોતિ મજ્ઝત્તભૂતો. તેન વુત્તં ''**સુસાને સેય્યં કપ્પેમી**''તિઆદિ.

તત્થ **સુસાને સેય્યં કપ્પેમિ, છવટ્ઠિકં ઉપનિધાયા**તિ આમકસુસાને છડ્ડિતકળેવરતો સોણસિઙ્ગાલાદીહિ તહિં તહિં વિક્ખિત્તેસુ અટ્ઠિકેસુ એકં અટ્ઠિકં સીસૂપધાનં કત્વા સુચિમ્હિ ચ અસુચિમ્હિ ચ સમાનચિત્તતાય તસ્મિં સુસાને સેય્યં કપ્પેમિ, સયામીતિ અત્થો. **ગામણ્ડલા**તિ ગામદારકા. **રૂપં દસ્સેન્તિનપ્પક**ન્તિ યથાવજ્જકીળિતાય ઓટ્ઠુભનઉપહસનઉમ્મિહનાદીહિ કણ્ણસોતે સલાકપ્પવેસનાદીહિ ચ અતિકક્ખળં અનપ્પકં નાનપ્પકારં રૂપં વિકારં કરોન્તિ.

૧૨૦. અપરેતિ તેસુ એવ ગામદારકેસુ એકચ્ચે. **ઉપાયનાનૂપનેન્તી**તિ ''અયં ઇમેસુ પરિભવવસેન એવરૂપં વિપ્પકારં કરોન્તેસુ ન કિઞ્ચિ વિકારં દસ્સેતિ, સમ્માનને નુ ખો કીદિસો''તિ પરિગ્ગણ્હન્તા વિવિધં બહું ગન્ધમાલં ભોજનં અઞ્ઞાનિ ચ ઉપાયનાનિ પણ્ણાકારાનિ ઉપનેન્તિ ઉપહરન્તિ. અપરેહિ વા તેહિ અનાચારગામદારકેહિ

અઞ્ઞે વિઞ્ઞૂ મનુસ્સા ‘‘અયં ઇમેસં એવં વિવિધમ્પિ વિપ્પકારં કરોન્તાનં ન કુપ્પતિ, અઞ્ઞદત્થુ ખન્તિમેત્તાનુદ્દયંયેવ તેસુ ઉપટ્ઠપેતિ, અહો અચ્છરિયપુરિસો’’તિ **હટ્ઠા** ‘‘બહુ વતિમેહિ એતસ્મિં વિપ્પટિપજ્જન્તેહિ અપુઞ્ઞં પસુત’’ન્તિ **સંવિગ્ગમાનસાવ** હુત્વા **બહું** ગન્ધમાલં **વિવિધં** ભોજનં અઞ્ઞાનિ ચ ઉપાયનાનિ ઉપનેન્તિ ઉપહરન્તિ.

૧૨૧. યે મે દુક્ખં ઉપહરન્તીતિ યે ગામદારકા મય્હં સરીરદુક્ખં ઉપહરન્તિ ઉપનેન્તિ. ‘‘ઉપદહન્તી’’તિપિ પાઠો, ઉપ્પાદેન્તીતિ અત્થો. **યે ચ દેન્તિ સુખં મમા**તિ યે ચ વિઞ્ઞૂ મનુસ્સા મમ મય્હં સુખં દેન્તિ, માલાગન્ધભોજનાદિસુખૂપકરણેહિ મમ સુખં ઉપહરન્તિ. **સબ્બેસં સમકો હોમી**તિ કત્થચિપિ વિકારાનુપ્પત્તિયા સમાનચિત્તતાય વિવિધાનમ્પિ તેસં જનાનં સમકો એકસદિસો હોમિ ભવામિ. **દયા કોપો ન વિજ્જતી**તિ યસ્મા મય્હં ઉપકારકે મેત્તચિત્તતાસઙ્ખાતા દયા, અપકારકે મનોપદોસસઙ્ખાતો કોપોપિ ન વિજ્જતિ, તસ્મા સબ્બેસં સમકો હોમીતિ દસ્સેતિ.

૧૨૨. ઇદાનિ ભગવા તદા ઉપકારીસુ અપકારીસુ ચ સત્તેસુ સમુપચિતઞાણસમ્ભારસ્સ અત્તનો સમાનચિત્તતા વિકારાભાવો યા ચ લોકધમ્મેસુ અનુપલિત્તતા અહોસિ, તં દસ્સેતું ‘‘**સુખદુક્ખે તુલાભૂતો**’’તિ ઓસાનગાથમાહ.

તત્થ **સુખદુક્ખે**તિ સુખે ચ દુક્ખે ચ. **તુલાભૂતો**તિ સમકં ગહિતતુલા વિય ઓનતિઉન્નતિઅપનતિં વજ્જેત્વા મજ્ઝત્તભૂતો, સુખદુક્ખગ્ગહણેનેવ ચેત્થ તંનિમિત્તભાવતો લાભાલાભાપિ ગહિતાતિ વેદિતબ્બં. **યસેસૂ**તિ કિત્તીસુ. **અયસેસૂ**તિ નિન્દાસુ. **સબ્બત્થા**તિ સબ્બેસુ સુખાદીસુ લોકધમ્મેસુ. ઇતિ ભગવા તદા સબ્બસત્તેસુ સબ્બલોકધમ્મેસુ ચ અનઞ્ઞસાધારણં અત્તનો મજ્ઝત્તભાવં કિત્તેત્વા તેન તસ્મિં અત્તભાવે અત્તનો ઉપેક્ખાપારમિયા સિખાપ્પત્તભાવં વિભાવેન્તો ‘‘**એસા મે ઉપેક્ખાપારમી**’’તિ દેસનં નિટ્ઠાપેસિ.

ઇધાપિ મહાસત્તસ્સ પઠમં દાનપારમી નામ વિસેસતો સબ્બવિભવપરિચ્ચાગો ‘‘યે કેચિ ઇમં સરીરં ગહેત્વા યંકિઞ્ચિ અત્તનો ઇચ્છિતં કરોન્તૂ’’તિ અનપેક્ખભાવેન અત્તનો અત્તભાવપરિચ્ચાગો ચ દાનપારમી, હીનાદિકસ્સ સબ્બસ્સ અકત્તબ્બસ્સ અકરણં સીલપારમી, કામસ્સાદવિમુખસ્સ ગેહતો નિક્ખન્તસ્સ સતો કાયે અસુભસઞ્ઞાનુબ્રૂહના નેક્ખમ્મપારમી, સમ્બોધિસમ્ભારાનં ઉપકારધમ્મપરિગ્ગહણે તપ્પટિપક્ખપ્પહાને ચ કોસલ્લં અવિપરીતતો ધમ્મસભાવચિન્તના ચ પઞ્ઞાપારમી , કામવિતક્કાદિવિનોદનં દુક્ખાધિવાસનવીરિયઞ્ચ વીરિયપારમી, સબ્બાપિ અધિવાસનખન્તિ ખન્તિપારમી, વચીસચ્ચં સમાદાનાવિસંવાદનેન વિરતિસચ્ચઞ્ચ સચ્ચપારમી , અનવજ્જધમ્મે અચલસમાદાનાધિટ્ઠાનં અધિટ્ઠાનપારમી, અનોધિસો સબ્બસત્તેસુ મેત્તાનુદ્દયભાવો મેત્તાપારમી, ઉપેક્ખાપારમી પનસ્સ યથાવુત્તવસેનેવ વેદિતબ્બાતિ દસ પારમિયો લબ્ભન્તિ. ઉપેક્ખાપારમી ચેત્થ અતિસયવતીતિ કત્વા સાયેવ દેસનં આરુળ્હા. તથા ઇધ મહાસત્તસ્સ મહન્તં ભોગક્ખન્ધં મહન્તઞ્ચ ઞાતિપરિવટ્ટં પહાય મહાભિનિક્ખમનસદિસં ગેહતો નિક્ખમનં, તથા નિક્ખમિત્વા લાભસક્કારં જિગુચ્છતો પરેસં સમ્ભાવનં પરિહરિતુકામસ્સ પબ્બજ્જાલિઙ્ગં અગ્ગહેત્વા ચિત્તેનેવ અનવસેસં પબ્બજ્જાગુણે અધિટ્ઠહિત્વા પરમસુખવિહારો, પરમપ્પિચ્છતા, પવિવેકાભિરતિ, ઉપેક્ખણાધિપ્પાયેન અત્તનો કાયજીવિતનિરપેક્ખા, પરેહિ અત્તનો ઉપરિ કતવિપ્પકારાધિવાસનં, ઉક્કંસગતસલ્લેખવુત્તિ, બોધિસમ્ભારપટિપક્ખાનં કિલેસાનં તનુભાવેન ખીણાસવાનં વિય પરેસં ઉપકારાપકારેસુ નિબ્બિકારભાવહેતુભૂતેન સબ્બત્થ મજ્ઝત્તભાવેન સમુટ્ઠાપિતો

લોકધમ્મેહિ અનુપલેપો, સબ્બપારમીનં મુદ્ધભૂતાય ઉપેક્ખાપારમિયા સિખાપ્પત્તીતિ એવમાદયો ગુણાનુભાવા વિભાવેતબ્બાતિ.

મહાલોમહંસચરિયાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઉપેક્ખાપારમી નિટ્ઠિતા.

તતિયવગ્ગસ્સ અત્થવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

ઉદ્દાનગાથાવણ્ણના

“**યુધઞ્ચયો**”તિઆદિકા ઉદ્દાનગાથા. તત્થ **ભિસેના**તિ ભિસાપદેસેન **મહાકઞ્ચનચરિયં** (ચરિયા॰ ૩.૩૪ આદયો) દસ્સેતિ. **સોણનન્દો**તિ ઇમિના **સોણપણ્ડિતચરિયં** (ચરિયા॰ ૩.૪૨ આદયો) દસ્સેતિ. તથા **મૂગપક્ખો**તિ મૂગપક્ખાપદેસેન **તેમિયપણ્ડિતચરિયં** (ચરિયા॰ ૩.૪૮ આદયો) દસ્સેતિ. **ઉપેક્ખાપારમિ**સીસેન **મહાલોમહંસચરિયં** (ચરિયા॰ ૩.૧૧૯ આદયો) દસ્સેતિ. **આસિ ઇતિ વુટ્ઠં મહેસિના**તિ યથા, સારિપુત્ત, તુય્હં એતરહિ દેસિતં, ઇતિ એવં ઇમિના વિધાનેન મહન્તાનં દાનપારમિઆદીનં બોધિસમ્ભારાનં એસનતો મહેસિના તદા બોધિસત્તભૂતેન મયા વુટ્ઠં ચિણ્ણં ચરિતં પટિપન્નં આસિ અહોસીતિ અત્થો . ઇદાનિ પારમિપરિપૂરણવસેન ચિરકાલપ્પવત્તિતં ઇધ વુત્તં અવુત્તઞ્ચ અત્તનો દુક્કરકિરિયં એકજ્ઝં કત્વા યદત્થં સા પવત્તિતા, તઞ્ચ સઙ્ખેપેનેવ દસ્સેતું “**એવં બહુબ્બિધ**”ન્તિ ગાથમાહ.

તત્થ **એવ**ન્તિ ઇમિના વુત્તનયેન. **બહુબ્બિધં દુક્ખ**ન્તિ અકિત્તિપણ્ડિતાદિકાલે કારપણ્ણાદિઆહારતાય તઞ્ચ યાચકસ્સ દત્વા આહારૂપચ્છેદાદિના ચ બહુવિધં નાનપ્પકારં દુક્ખં. તથા કુરુરાજાદિકાલે સક્કસમ્પત્તિસદિસા **સમ્પત્તી ચ બહુબ્બિધા. ભવાભવે**તિ ખુદ્દકે ચેવ મહન્તે ચ ભવે. ભવાભવે વા વુદ્ધિહાનિયો અનુભવિત્વા બહુવિધેહિ દુક્ખેહિ અવિહઞ્ઞમાનો બહુવિધાહિ ચ સમ્પત્તીહિ અનાકડ્ઢિયમાનો પારમિપરિપૂરણપસુતો એવ હુત્વા તદનુરૂપં પટિપત્તિં પટિપન્નો ઉત્તમં અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં સબ્બઞ્ઞુતં **પત્તો**, અધિગતોસ્મીતિ અત્થો.

ઇદાનિ યાસં પારમીનં પરિપૂરણત્થં એસા દુક્કરચરિયા ચિરં પવત્તિતા, તાસં અનવસેસતો પરિપુણ્ણભાવં તેન ચ પત્તબ્બફલસ્સ અત્તના અધિગતભાવં દસ્સેતું “**દત્વા દાતબ્બકં દાનં, સીલં પૂરેત્વા અસેસતો**”તિઆદિ વુત્તં.

તત્થ **દત્વા દાતબ્બકં દાન**ન્તિ તદા અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુજ્ઝિતું અગ્ગયાનપટિપદં પટિપન્નેન મહાબોધિસત્તેન દાતબ્બં દેય્યધમ્મં બાહિરં રજ્જાદિં અબ્ભન્તરં અત્તપરિચ્ચાગોતિ પઞ્ચ મહાપરિચ્ચાગપરિયોસાનં દાનપારમિદાનઉપપારમિદાનપરમત્થપારમિપ્પભેદં દાનં અનવસેસતો સમ્પાદેત્વાતિ અત્થો. તત્થ **અકિત્તિબ્રાહ્મણકાલે** (ચરિયા॰ ૧.૧ આદયો; જા॰ ૧.૧૩.૮૩ આદયો) **સઙ્ખબ્રાહ્મણકાલે**તિ (ચરિયા॰ ૧.૧૧ આદયો; જા॰ ૧.૧૦.૩૯ આદયો) એવમાદીસુ ઇધ આગતેસુ અનાગતેસુ ચ **વિસય્હસેટ્ઠિકાલે** (જા॰ ૧.૪.૧૫૭ આદયો) **વેલામકાલે**તિ (અ॰ નિ॰ ૯.૨૦) એવમાદીસુપિ દાનપારમિયા મહાપુરિસસ્સ પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ **સસપણ્ડિતકાલે** –

“ભિક્ખાય ઉપગતં દિસ્વા, સકત્તાનં પરિચ્ચજિં;

દાનેન મે સમો નત્થિ, એસા મે દાનપારમી’’તિ. (ચરિયા॰ ૧. તસ્સુદ્દાન) –

એવં અત્તપરિચ્ચાગં કરોન્તસ્સ દાનપારમી પરમત્થપારમી નામ જાતા. ઇતરેસુ પન યથારહં પારમિઉપપારમિયો વેદિતબ્બા.

સીલં પૂરેત્વા અસેસતોતિ તથા અનવસેસતો કાયિકો સંવરો, વાચસિકો સંવરો, કાયિકવાચસિકો સંવરો, ઇન્દ્રિયસંવરો, ભોજને મત્તઞ્ઞુતા, સુવિસુદ્ધાજીવતાતિ એવમાદિકં બોધિસત્તસીલં સમ્પાદેન્તેન સીલપારમિસીલઉપપારમિસીલપરમત્થપારમિપ્પભેદં પૂરેતબ્બં સબ્બં સીલં પૂરેત્વા સમ્મદેવ સમ્પાદેત્વા. ઇધાપિ **સીલવનાગરાજકાલે** (ચરિયા॰ ૨.૧ આદયો; જા॰ ૧.૧.૭૨) **ચમ્પેય્યનાગરાજકાલે**તિ (ચરિયા॰ ૨.૨૦ આદયો; જા॰ ૧.૧૫.૨૪૦ આદયો) એવમાદીસુ ઇધ આગતેસુ, અનાગતેસુ ચ **મહાકપિકાલે** (ચરિયા॰ ૩.૬૭ આદયો; જા॰ ૧.૭.૮૩ આદયો; ૧.૧૬.૧૭૮ આદયો) **છદ્દન્તકાલે**તિ (જા॰ ૧.૧૬.૯૭ આદયો) એવમાદીસુ મહાસત્તસ્સ સીલપારમિયા પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ **સઙ્ખપાલકાલે** –

‘‘સૂલેહિ વિનિવિજ્ઝન્તે, કોટ્ટયન્તેપિ સત્તિભિ;
ભોજપુત્તે ન કુપ્પામિ, એસા મે સીલપારમી’’તિ. (ચરિયા॰ ૨.૯૧) –

એવં અત્તપરિચ્ચાગં કરોન્તસ્સ સીલપારમી પરમત્થપારમી નામ જાતા. ઇતરેસુ પન યથારહં પારમિઉપપારમિયો વેદિતબ્બા.

નેક્ખમ્મે પારમિં ગન્ત્વાતિ તથા તિવિધેપિ મહાભિનિક્ખમને પારમિં પરમુક્કંસં ગન્ત્વા. તત્થ **યુધઞ્ચયકાલે** (ચરિયા॰ ૩.૧ આદયો; જા॰ ૧.૧૧.૭૩ આદયો) **સોમનસ્સકુમારકાલે**તિ (ચરિયા॰ ૩.૭ આદયો; જા॰ ૧.૧૫.૨૧૧ આદયો) એવમાદીસુ ઇધ આગતેસુ, અનાગતેસુ ચ **હત્થિપાલકુમારકાલે** (જા॰ ૧.૧૫.૩૩૭ આદયો) **મઘદેવકાલે**તિ (મ॰ નિ॰ ૨.૩૦૮ આદયો; જા॰ ૧.૧.૯) એવમાદીસુ મહારજ્જં પહાય નેક્ખમ્મપારમિયા પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ **ચૂળસુતસોમકાલે** –

‘‘મહારજ્જં હત્થગતં, ખેળપિણ્ડંવ છડ્ડયિં;
ચજતો ન હોતિ લગ્ગનં, એસા મે નેક્ખમ્મપારમી’’તિ. (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ નિદાનકથા; જા॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા; અપ॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા);

એવં નિસ્સઙ્ગતાય રજ્જં છડ્ડેત્વા નિક્ખમન્તસ્સ નેક્ખમ્મપારમી પરમત્થપારમી નામ જાતા. ઇતરેસુ પન યથારહં પારમિઉપપારમિયો વેદિતબ્બા.

પણ્ડિતે પરિપુચ્છિત્વાતિ કિં કુસલં કિં અકુસલં કિં સાવજ્જં કિં અનવજ્જન્તિઆદિના કુસલાદિધમ્મવિભાગં કમ્મકમ્મફલવિભાગં સત્તાનં ઉપકારાવહં અનવજ્જકમ્માયતનસિપ્પાયતનવિજ્જાટ્ઠાનાદિં પણ્ડિતે સપ્પઞ્ઞે પરિપુચ્છિત્વા. એતેન પઞ્ઞાપારમિં દસ્સેતિ. તત્થ **વિધુરપણ્ડિતકાલે** (જા॰ ૨.૨૨.૧૩૪૬ આદયો) **મહાગોવિન્દપણ્ડિતકાલે** (દી॰ નિ॰ ૨.૨૯૩ આદયો; ચરિયા ૧.૩૭ આદયો) **કુદાલપણ્ડિતકાલે** (જા॰ ૧.૧.૭૦) **અરકપણ્ડિતકાલે** (જા॰ ૧.૨.૩૭ આદયો) **બોધિપરિબ્બાજકકાલે મહોસધપણ્ડિતકાલે**તિ (જા॰ ૨.૨૨.૫૯૦ આદયો) એવમાદીસુ પઞ્ઞાપારમિયા પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ **સેનકપણ્ડિતકાલે** –

‘‘પઞ્ઞાય વિચિનન્તોહં, બ્રાહ્મણં મોચયિં દુખા;
પઞ્ઞાય મે સમો નત્થિ, એસા મે પઞ્ઞાપારમી’’તિ. (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ નિદાનકથા; જા॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા; અપ॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનક્કથા) –

અન્તોભસ્તગતં સપ્પં દસ્સેન્તસ્સ પઞ્ઞાપારમી પરમત્થપારમી નામ જાતા. **વીરિયં કત્વાન ઉત્તમન્તિ** સમ્માસમ્બોધિં પાપેતું સમત્થતાય ઉત્તમં પધાનં વીરિયન્તિ વિવિધમ્પિ વીરિયપારમિં કત્વા ઉપ્પાદેત્વા. તત્થ **મહાસીલવરાજકાલે** (જા॰ ૧.૧.૫૧) **પઞ્ચાવુધકુમારકાલે** (જા॰ ૧.૧.૫૫) **મહાવાનરિન્દકાલે**તિ (જા॰ ૧.૧.૫૭) એવમાદીસુ વીરિયપારમિયા પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ **મહાજનકકાલે** –

‘‘અતીરદસ્સી જલમજ્ઝે, હતા સબ્બેવ માનુસા;
ચિત્તસ્સ અઞ્ઞથા નત્થિ, એસા મે વીરિયપારમી’’તિ. (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ નિદાનકથા; જા॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા; અપ॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા) –

એવં મહાસમુદ્દં તરન્તસ્સ વીરિયપારમી પરમત્થપારમી નામ જાતા.

ખન્તિયા પારમિં ગન્ત્વાતિ અધિવાસનખન્તિઆદિ ખન્તિપરમુક્કંસભાવં પાપેન્તો ખન્તિયા પારમિં પરમકોટિં ગન્ત્વા, ખન્તિપારમિં સમ્પાદેત્વાતિ અત્થો. તત્થ **મહાકપિકાલે** (ચરિયા॰ ૩.૬૭ આદયો; જા॰ ૧.૭.૮૩ આદયો) **મહિંસરાજકાલે** (જા॰ ૧.૩.૮૨ આદયો) **રુરુમિગરાજકાલે** (જા॰ ૧.૧૩.૧૧૭ આદયો) **ધમ્મદેવપુત્તકાલે**તિ (જા॰ ૧.૧૧.૨૬ આદયો) એવમાદીસુ ખન્તિપારમિયા પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ **ખન્તિવાદિકાલે** –

‘‘અચેતનં વ કોટ્ટેન્તે, તિણ્હેન ફરસુના મમં;
કાસિરાજે ન કુપ્પામિ, એસા મે ખન્તિપારમી’’તિ. (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ નિદાનકથા; જા॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા; અપ॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા) –

એવં અચેતનભાવેન વિય મહાદુક્ખં અનુભવન્તસ્સ ખન્તિપારમી પરમત્થપારમી નામ જાતા.

કત્વા દળ્હમધિટ્ઠાનન્તિ કુસલસમાદાનાધિટ્ઠાનં તસ્સ તસ્સ પારમિસમાદાનસ્સ તદુપકારકસમાદાનસ્સ ચ અધિટ્ઠાનં દળ્હતરં અસિથિલં કત્વા, તં તં વતસમાદાનં અનિવત્તિભાવેન અધિટ્ઠહિત્વાતિ અત્થો. તત્થ **જોતિપાલકાલે** (મ॰ નિ॰ ૨.૨૮૨ આદયો) **સરભઙ્ગકાલે** (જા॰ ૨.૧૭.૫૦ આદયો) **નેમિકાલે**તિ (ચરિયા॰ ૧.૪૦ આદયો; જા॰૨.૨૨.૪૨૧ આદયો) એવમાદીસુ અધિટ્ઠાનપારમિયા પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ **તેમિયકુમારકાલે** –

‘‘માતાપિતા ન મે દેસ્સા, અત્તા મે ન ચ દેસ્સિયો;
સબ્બઞ્ઞુતં પિયં મય્હં, તસ્મા વતમધિટ્ઠહિ’’ન્તિ. (ચરિયા॰ ૩.૬૫) –

એવં જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા વતં અધિટ્ઠહન્તસ્સ અધિટ્ઠાનપારમી પરમત્થપારમી નામ જાતા.

સચ્ચવાચાનુરક્ખિયાતિ સચ્ચવાચં અનુરક્ખિત્વા જીવિતન્તરાયેપિ અનરિયવોહારં ગૂથં વિય જિગુચ્છન્તો પરિહરિત્વા સબ્બસો અવિસંવાદિભાવં રક્ખિત્વા. તત્થ **કપિરાજકાલે** (ચરિયા॰ ૩.૬૭ આદયો) **સચ્ચતાપસકાલે મચ્છરાજકાલે**તિ એવમાદીસુ સચ્ચપારમિયા પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ **મહાસુતસોમકાલે** –

> ‘‘સચ્ચવાચં અનુરક્ખન્તો, ચજિત્વા મમ જીવિતં;
> મોચેસિં એકસતં ખત્તિયે, એસા મે સચ્ચપારમી’’તિ. (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ નિદાનકથા; જા॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા; અપ॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા) –

એવં જીવિતં ચજિત્વા સચ્ચં અનુરક્ખન્તસ્સ સચ્ચપારમી પરમત્થપારમી નામ જાતા.

મેત્તાય પારમિં ગન્ત્વાતિ સબ્બસત્તેસુ અનોધિસો હિતૂપસંહારલક્ખણાય મેત્તાય પારમિં પરમુક્કંસતં પત્વા. તત્થ **ચૂળધમ્મપાલકાલે** (જા॰ ૧.૫.૪૪ આદયો) **મહાસીલવરાજકાલે** (જા॰ ૧.૧.૫૧) **સામપણ્ડિતકાલે**તિ (ચરિયા॰ ૩.૧૧૧ આદયો; જા॰ ૨.૨૨.૨૯૬ આદયો) એવમાદીસુ મેત્તાપારમિયા પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ **સુવણ્ણસામકાલે** –

> ‘‘ન મં કોચિ ઉત્તસતિ, નપિહં ભાયામિ કસ્સચિ;
> મેત્તાબલેનુપત્થદ્ધો, રમામિ પવને તદા’’તિ. (ચરિયા॰ ૩.૧૧૩) –

એવં જીવિતમ્પિ અનોલોકેત્વા મેત્તાયન્તસ્સ મેત્તાપારમી પરમત્થપારમી નામ જાતા.

સમ્માનનાવમાનનેતિ સક્કચ્ચં પૂજાસક્કારાદિના સમ્માનને ઓટ્ઠુભનાદિના અવમાનને ચ સબ્બત્થ લોકધમ્મે સમકો સમચિત્તો નિબ્બિકારો હુત્વા ઉત્તમં અનુત્તરં લબ્બઞ્ઞુતં અધિગતોસ્મીતિ અત્થો. તત્થ **મહાવાનરિન્દકાલે** (જા॰ ૧.૧.૫૭) **કાસિરાજકાલે ખેમબ્રાહ્મણકાલે અટ્ઠિસેનપરિબ્બાજકકાલે**તિ (જા॰ ૧.૭.૫૪ આદયો) એવમાદીસુ ઉપેક્ખાપારમિયા પૂરિતત્તભાવાનં પરિમાણં નામ નત્થિ. એકન્તેન પનસ્સ **મહાલોમહંસકાલે** –

> ‘‘સુસાને સેય્યં કપ્પેમિ, છવટ્ઠિકં ઉપનિધાયહં;
> ગામણ્ડલા ઉપાગન્ત્વા, રૂપં દસ્સેન્તિનપ્પક’’ન્તિ. (ચરિયા॰ ૩.૧૧૯) –

એવં ગામદારકેસુ ઓટ્ઠુભનાદીહિ ચેવ માલાગન્ધૂપહારાદીહિ ચ સુખદુક્ખં ઉપ્પાદેન્તેસુપિ ઉપેક્ખં અનતિવત્તન્તસ્સ ઉપેક્ખાપારમી પરમત્થપારમી નામ જાતા. ઇતિ ભગવા –

> ‘‘એવં બહુબ્બિધં દુક્ખં, સમ્પત્તી ચ બહુબ્બિધા;
> ભવાભવે અનુભવિત્વા, પત્તો સમ્બોધિમુત્તમ’’ન્તિ. –

સમ્માસમ્બોધિં અધિગન્તું ઇમસ્મિં ભદ્દકપ્પે અત્તના કતં દુક્કરચરિયં સઙ્ખેપેનેવ વત્વા પુન –

> ‘‘દત્વા દાતબ્બકં દાનં, સીલં પૂરેત્વા અસેસતો;
> નેક્ખમ્મે પારમિં ગન્ત્વા, પત્તો સમ્બોધિમુત્તમં.

‘‘પણ્ડિતે પરિપુચ્છિત્વા, વીરિયં કત્વાન મુત્તમં;
ખન્તિયા પારમિં ગન્ત્વા, પત્તો સમ્બોધિમુત્તમં.

‘‘કત્વા દળ્હમધિટ્ઠાનં, સચ્ચવાચાનુરક્ખિય;
મેત્તાય પારમિં ગન્ત્વા, પત્તો સમ્બોધિમુત્તમં.

‘‘લાભાલાભે યસાયસે, સમ્માનનાવમાનને;
સબ્બત્થ સમકો હુત્વા, પત્તો સમ્બોધિમુત્તમ’’ન્તિ. –

અત્તના સમ્મદેવ પરિપૂરિતા દસ પારમિયો દસ્સેતિ.

પકિણ્ણકકથા

ઇમસ્મિં પન ઠાને ઠત્વા મહાબોધિયાનપટિપત્તિયં ઉસ્સાહજાતાનં કુલપુત્તાનં બોધિસમ્ભારેસુ નાનપ્પકારકોસલ્લત્થં સબ્બપારમીસુ **પકિણ્ણકકથા** કથેતબ્બા.

તત્રિદં પઞ્હકમ્મં – કા પનેતા પારમિયો? કેનટ્ઠેન પારમિયો? કતિવિધા ચેતા? કો તાસં કમો? કાનિ લક્ખણરસપચ્ચુપટ્ઠાનપદટ્ઠાનાનિ? કો પચ્ચયો? કો સંકિલેસો? કિં વોદાનં? કો પટિપક્ખો? કા પટિપત્તિ? કો વિભાગો? કો સઙ્ગહો? કો સમ્પાદનૂપાયો? કિત્તકેન કાલેન સમ્પાદનં? કો આનિસંસો? કિં ચેતાસં ફલન્તિ?

તત્રિદં વિસ્સજ્જનં – **કા પનેતા પારમિયો**તિ? તણ્હામાનદિટ્ઠીહિ અનુપહતા કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતા દાનાદયો ગુણા પારમિયો.

કેનટ્ઠેન પારમિયોતિ? દાનસીલાદિગુણવિસેસયોગેન સત્તુત્તમતાય પરમા મહાસત્તા બોધિસત્તા, તેસં ભાવો કમ્મં વા પારમી, દાનાદિકિરિયા. અથ વા પરતીતિ પરમો, દાનાદિગુણાનં પૂરકો પાલકો ચાતિ બોધિસત્તો, પરમસ્સ અયં, પરમસ્સ વા ભાવો, કમ્મં વા પારમી, દાનાદિકિરિયાવ. અથ વા પરં સત્તં અત્તનિ મવતિ બન્ધતિ ગુણવિસેસયોગેન, પરં વા અધિકતરં મજ્જતિ સુજ્ઝતિ સંકિલેસમલતો, પરં વા સેટ્ઠં નિબ્બાનં વિસેસેન મયતિ ગચ્છતિ, પરં વા લોકં પમાણભૂતેન ઞાણવિસેસેન ઇધલોકં વિય મુનાતિ પરિચ્છિન્દતિ, પરં વા અતિવિય સીલાદિગુણગણં અત્તનો સન્તાને મિનોતિ પક્ખિપતિ, પરં વા અત્તભૂતતો ધમ્મકાયતો અઞ્ઞં પટિપક્ખં વા તદનત્થકરં કિલેસચોરગણં મિનાતિ હિંસતીતિ પરમો, મહાસત્તો. પરમસ્સ અયન્તિઆદિ વુત્તનયેન યોજેતબ્બં. પારે વા નિબ્બાને મજ્જતિ સુજ્ઝતિ સત્તે ચ સોધેતિ, તત્થ વા સત્તે મવતિ બન્ધતિ યોજેતિ, તં વા મયતિ ગચ્છતિ ગમેતિ ચ, મુનાતિ વા તં યાથાવતો , તત્થ વા સત્તે મિનોતિ પક્ખિપતિ, કિલેસારયો વા સત્તાનં તત્થ મિનાતિ હિંસતીતિ પારમી, મહાપુરિસો. તસ્સ ભાવો કમ્મં વા પારમિતા, દાનાદિકિરિયાવ. ઇમિના નયેન પારમીસદ્દત્થો વેદિતબ્બો.

કતિવિધાતિ? સઙ્ખેપતો દસવિધા. તા પન પાળિયં સરૂપતો આગતાયેવ. યથાહ –

‘‘વિચિનન્તો તદા દક્ખિં, પઠમં દાનપારમિં;
પુબ્બકેહિ મહેસીહિ, અનુચિણ્ણં મહાપથ’’ન્તિ. (બુ॰ વં॰ ૨.૧૧૬) –

આદિ. યથા ચાહ – ‘‘કતિ નુ ખો, ભન્તે, બુદ્ધકારકા ધમ્મા? દસ ખો, સારિપુત્ત, બુદ્ધકારકા ધમ્મા. કતમે દસ? દાનં ખો, સારિપુત્ત, બુદ્ધકારકો ધમ્મો, સીલં, નેક્ખમ્મં, પઞ્ઞા, વીરિયં, ખન્તિ, સચ્ચં, અધિટ્ઠાનં, મેત્તા, ઉપેક્ખા બુદ્ધકારકો ધમ્મો. ઇમે ખો, સારિપુત્ત, દસ બુદ્ધકારકા ધમ્મા’’તિ. ઇદમવોચ ભગવા, ઇદં વત્વા સુગતો અથાપરં એતદવોચ સત્થા –

‘‘દાનં સીલઞ્ચ નેક્ખમ્મં, પઞ્ઞા વીરિયેન પઞ્ચમં;
ખન્તિ સચ્ચમધિટ્ઠાનં, મેત્તુપેક્ખાતિ તે દસા’’તિ. (બુ॰ વં॰ ૧.૭૬ થોકં વિસદિસં);

કેચિ પન ‘‘છબ્બિધા’’તિ વદન્તિ. તં એતાસં સઙ્ગહવસેન વુત્તં. સો પન સઙ્ગહો પરતો આવિ ભવિસ્સતિ.

કો તાસં કમોતિ? એત્થ **કમો**તિ દેસનાક્કમો, સો ચ પઠમસમાદાનહેતુકો, સમાદાનં પવિચયહેતુકં, ઇતિ યથા આદિમ્હિ પવિચિતા સમાદિન્ના ચ, તથા દેસિતા. તત્થ દાનં સીલસ્સ બહૂપકારં સુકરઞ્ચાતિ તં આદિમ્હિ વુત્તં. દાનં સીલપરિગ્ગહિતં મહપ્ફલં હોતિ મહાનિસંસન્તિ દાનાનન્તરં સીલં વુત્તં. સીલં નેક્ખમ્મપરિગ્ગહિતં, નેક્ખમ્મં પઞ્ઞાપરિગ્ગહિતં, પઞ્ઞા વીરિયપરિગ્ગહિતા, વીરિયં ખન્તિપરિગ્ગહિતં, ખન્તિ સચ્ચપરિગ્ગહિતા, સચ્ચં અધિટ્ઠાનપરિગ્ગહિતં, અધિટ્ઠાનં મેત્તાપરિગ્ગહિતં, મેત્તા ઉપેક્ખાપરિગ્ગહિતા મહપ્ફલા હોતિ મહાનિસંસાતિ મેત્તાનન્તરમુપેક્ખા વુત્તા. ઉપેક્ખા પન કરુણાપરિગ્ગહિતા કરુણા ચ ઉપેક્ખાપરિગ્ગહિતાતિ વેદિતબ્બા. ‘‘કથં પન મહાકારુણિકા બોધિસત્તા સત્તેસુ ઉપેક્ખકા હોન્તી’’તિ? ‘‘ઉપેક્ખિતબ્બયુત્તેસુ કઞ્ચિ કાલં ઉપેક્ખકા હોન્તિ , ન પન સબ્બત્થ સબ્બદા ચા’’તિ કેચિ. અપરે પન – ‘‘ન સત્તેસુ ઉપેક્ખકા, સત્તકતેસુ પન વિપ્પકારેસુ ઉપેક્ખકા હોન્તી’’તિ.

અપરો નયો – પચુરજનેસુપિ પવત્તિયા સબ્બસત્તસાધારણત્તા અપ્પફલત્તા સુકરત્તા ચ આદિમ્હિ **દાનં** વુત્તં. સીલેન દાયકપટિગ્ગાહકસુદ્ધિતો પરાનુગ્ગહં વત્વા પરપીળાનિવત્તિવચનતો કિરિયધમ્મં વત્વા અકિરિયધમ્મવચનતો ભોગસમ્પત્તિહેતું વત્વા ભવસમ્પત્તિહેતુવચનતો ચ દાનસ્સ અનન્તરં **સીલં** વુત્તં. નેક્ખમ્મેન સીલસમ્પત્તિસિદ્ધિતો કાયવચીસુચરિતં વત્વા મનોસુચરિતવચનતો વિસુદ્ધસીલસ્સ સુખેનેવ ઝાનસમિજ્ઝનતો કમ્માપરાધપ્પહાનેન પયોગસુદ્ધિં વત્વા કિલેસાપરાધપ્પહાનેન આસયસુદ્ધિવચનતો વીતિક્કમપ્પહાનેન ચિત્તસ્સ પરિયુટ્ઠાનપ્પહાનવચનતો ચ સીલસ્સ અનન્તરં **નેક્ખમ્મં** વુત્તં. પઞ્ઞાય નેક્ખમ્મસ્સ સિદ્ધિપરિસુદ્ધિતો ઝાનાભાવેન પઞ્ઞાભાવવચનતો ‘‘સમાધિપદટ્ઠાના હિ પઞ્ઞા, પઞ્ઞાપચ્ચુપટ્ઠાનો ચ સમાધિ’’. સમથનિમિત્તં વત્વા ઉપેક્ખાનિમિત્તવચનતો પરહિતજ્ઝાનેન પરહિતકરણૂપાયકોસલ્લવચનતો ચ નેક્ખમ્મસ્સ અનન્તરં **પઞ્ઞા** વુત્તા. વીરિયારમ્ભેન પઞ્ઞાકિચ્ચસિદ્ધિતો સત્તસુઞ્ઞતાધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિં વત્વા સત્તહિતાય આરમ્ભસ્સ અચ્છરિયતાવચનતો ઉપેક્ખાનિમિત્તં વત્વા પગ્ગહનિમિત્તવચનતો નિસમ્મકારિતં વત્વા ઉટ્ઠાનવચનતો ચ ‘‘નિસમ્મકારિનો હિ ઉટ્ઠાનં ફલવિસેસમાવહતી’’તિ પઞ્ઞાય અનન્તરં **વીરિયં** વુત્તં.

વીરિયેન તિતિક્ખાસિદ્ધિતો ‘‘વીરિયવા હિ આરદ્ધવીરિયત્તા સત્તસઙ્ખારેહિ ઉપનીતં દુક્ખં અભિભુય્ય વિહરતિ’’. વીરિયસ્સ તિતિક્ખાલઙ્કારભાવતો ‘‘વીરિયવતો હિ તિતિક્ખા સોભતિ’’. પગ્ગહનિમિત્તં વત્વા સમથનિમિત્તવચનતો અચ્ચારમ્ભેન ઉદ્ધચ્ચદોસપ્પહાનવચનતો ‘‘ધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિયા હિ ઉદ્ધચ્ચદોસો પહીયતિ’’. વીરિયવતો સાતચ્ચકરણવચનતો ‘‘ખન્તિબહુલો હિ અનુદ્ધતો સાતચ્ચકારી હોતિ’’. અપ્પમાદવતો પરહિતકિરિયારમ્ભે પચ્ચુપકારતણ્હાભાવવચનતો ‘‘યાથાવતો ધમ્મનિજ્ઝાને હિ સતિ તણ્હા ન હોતિ’’. પરહિતારમ્ભે પરમેપિ

પરકતદુક્ખસહનતાવચનતો ચ વીરિયસ્સ અનન્તરં **ખન્તિ** વુત્તા. સચ્ચેન ખન્તિયા ચિરાધિટ્ઠાનતો અપકારિનો અપકારખન્તિં વત્વા તદુપકારકરણે અવિસંવાદવચનતો ખન્તિયા અપવાદવાચાવિકમ્પનેન ભૂતવાદિતાય અવિજહનવચનતો સત્તસુઞ્ઞતાધમ્મનિજ્ઝાનક્ખન્તિં વત્વા તદુપબ્રૂહિતઞાણસચ્ચવચનતો ચ ખન્તિયા અનન્તરં **સચ્ચં** વુત્તં.

અધિટ્ઠાનેન સચ્ચસિદ્ધિતો ''અચલાધિટ્ઠાનસ્સ હિ વિરતિ સિજ્ઝતિ''. અવિસંવાદિતં વત્વા તત્થ અચલભાવવચનતો ''સચ્ચસન્ધો હિ દાનાદીસુ પટિઞ્ઞાનુરૂપં નિચ્ચલોવ પવત્તતિ''. ઞાણસચ્ચં વત્વા સમ્ભારેસુ પવત્તિનિટ્ઠાપનવચનતો ''યથાભૂતઞાણવા હિ બોધિસમ્ભારે અધિટ્ઠાતિ, તે ચ નિટ્ઠાપેતિ પટિપક્ખેહિ અકમ્પિયભાવતો''તિ સચ્ચસ્સ અનન્તરં **અધિટ્ઠાનં** વુત્તં. મેત્તાય પરહિતકરણસમાદાનાધિટ્ઠાનસિદ્ધિતો અધિટ્ઠાનં વત્વા હિતૂપસંહારવચનતો ''બોધિસમ્ભારે હિ અધિતિટ્ઠમાનો મેત્તાવિહારી હોતિ''. અચલાધિટ્ઠાનસ્સ સમાદાનાવિકોપનેન સમાદાનસમ્ભવતો ચ અધિટ્ઠાનસ્સ અનન્તરં **મેત્તા** વુત્તા. ઉપેક્ખાય મેત્તાવિસુદ્ધિતો સત્તેસુ હિતૂપસંહારં વત્વા તદપરાધેસુ ઉદાસીનતાવચનતો મેત્તાભાવનં વત્વા તન્નિસ્સન્દભાવનાવચનતો હિતકામસત્તેપિ ઉપેક્ખકોતિ અચ્છરિયગુણતાવચનતો ચ મેત્તાય અનન્તરં **ઉપેક્ખા** વુત્તાતિ એવમેતાસં કમો વેદિતબ્બો.

કાનિ લક્ખણરસપચ્ચુપટ્ઠાનપદટ્ઠાનાનીતિ એત્થ અવિસેસેન તાવ સબ્બાપિ પારમિયો પરાનુગ્ગહલક્ખણા, પરેસં ઉપકારકરણરસા, અવિકમ્પનરસા વા, હિતેસિતાપચ્ચુપટ્ઠાના, બુદ્ધત્તપચ્ચુપટ્ઠાના વા, મહાકરુણાપદટ્ઠાના, કરુણૂપાયકોસલ્લપદટ્ઠાના વા.

વિસેસેન પન યસ્મા કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતા અત્તૂપકરણપરિચ્ચાગચેતના **દાનપારમિતા**, કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતં કાયવચીસુચરિતં અત્થતો અકત્તબ્બવિરતિકત્તબ્બકરણચેતનાદયો ચ **સીલપારમિતા**. કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતો આદીનવદસ્સનપુબ્બઙ્ગમો કામભવેહિ નિક્ખમનચિત્તુપ્પાદો **નેક્ખમ્મપારમિતા**, કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતો ધમ્માનં સામઞ્ઞવિસેસલક્ખણાવબોધો **પઞ્ઞાપારમિતા** . કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતો કાયચિત્તેહિ પરહિતારમ્ભો **વીરિયપારમિતા**, કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતં સત્તસઙ્ખારાપરાધસહનં અદોસપ્પધાનો તદાકારપ્પવત્તચિત્તુપ્પાદો **ખન્તિપારમિતા**, કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતં વિરતિચેતનાદિભેદં અવિસંવાદનં **સચ્ચપારમિતા**, કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતં અચલસમાદાનાધિટ્ઠાનં તદાકારપ્પવત્તો ચિત્તુપ્પાદો **અધિટ્ઠાનપારમિતા**, કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતો લોકસ્સ હિતસુખૂપસંહારો અત્થતો અબ્યાપાદો **મેત્તાપારમિતા**, કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતા અનુનયપટિઘવિદ્ધંસની ઇટ્ઠાનિટ્ઠેસુ સત્તસઙ્ખારેસુ સમપ્પવત્તિ **ઉપેક્ખાપારમિતા**.

તસ્મા પરિચ્ચાગલક્ખણા **દાનપારમી**, દેય્યધમ્મે લોભવિદ્ધંસનરસા, અનાસત્તિપચ્ચુપટ્ઠાના, ભવવિભવસમ્પત્તિપચ્ચુપટ્ઠાના વા, પરિચ્ચજિતબ્બવત્થુપદટ્ઠાના. સીલનલક્ખણા **સીલપારમી**, સમાધાનલક્ખણા પતિટ્ઠાનલક્ખણા ચાતિ વુત્તં હોતિ. દુસ્સીલ્યવિદ્ધંસનરસા, અનવજ્જરસા વા, સોચેય્યપચ્ચુપટ્ઠાના, હિરોત્તપ્પપદટ્ઠાના. કામતો ચ ભવતો ચ નિક્ખમનલક્ખણા **નેક્ખમ્મપારમી**, તદાદીનવવિભાવનરસા, તતો એવ વિમુખભાવપચ્ચુપટ્ઠાના, સંવેગપદટ્ઠાના. યથાસભાવપટિવેધલક્ખણા **પઞ્ઞાપારમી**, અક્ખલિતપટિવેધલક્ખણા વા કુસલિસ્સાસખિત્તઉસુપટિવેધો વિય, વિસયોભાસનરસા પદીપો વિય, અસમ્મોહપચ્ચુપટ્ઠાના અરઞ્ઞગતસુદેસિકો વિય, સમાધિપદટ્ઠાના, ચતુસચ્ચપદટ્ઠાના વા. ઉસ્સાહલક્ખણા **વીરિયપારમી**, ઉપત્થમ્ભનરસા, અસંસીદનપચ્ચુપટ્ઠાના, વીરિયારમ્ભવત્થુપદટ્ઠાના, સંવેગપદટ્ઠાના વા. ખમનલક્ખણા

ખન્તિપારમી, ઇટ્ઠાનિટ્ઠસહનરસા, અધિવાસનપચ્ચુપટ્ઠાના, અવિરોધપચ્ચુપટ્ઠાના વા, યથાભૂતદસ્સનપદટ્ઠાના. અવિસંવાદનલક્ખણા **સચ્ચપારમી**, યથાસભાવવિભાવનરસા, સાધુતાપચ્ચુપટ્ઠાના, સોરચ્ચપદટ્ઠાના. બોધિસમ્ભારેસુ અધિટ્ઠાનલક્ખણા **અધિટ્ઠાનપારમી**, તેસં પટિપક્ખાભિભવનરસા, તત્થ અચલતાપચ્ચુપટ્ઠાના, બોધિસમ્ભારપદટ્ઠાના. હિતાકારપ્પવત્તિલક્ખણા **મેત્તાપારમી**, હિતૂપસંહારરસા, આઘાતવિનયનરસા વા, સોમ્મભાવપચ્ચુપટ્ઠાના, સત્તાનં મનાપભાવદસ્સનપદટ્ઠાના. મજ્ઝત્તાકારપ્પવત્તિલક્ખણા **ઉપેક્ખાપારમી**, સમભાવદસ્સનરસા, પટિઘાનુનયવૂપસમપચ્ચુપટ્ઠાના, કમ્મસ્સકતાપચ્ચવેક્ખણપદટ્ઠાના.

એત્થ ચ કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતતા દાનાદીનં પરિચ્ચાગાદિલક્ખણસ્સ વિસેસનભાવેન વત્તબ્બા. કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતાનિ હિ દાનાદીનિ બોધિસત્તસન્તાને પવત્તાનિ દાનાદિપારમિયો નામ હોન્તિ.

કો પચ્ચયોતિ? અભિનીહારો તાવ પારમીનં પચ્ચયો. યો હિ અયં –

''મનુસ્સત્તં લિઙ્ગસમ્પત્તિ, હેતુ સત્થારદસ્સનં;
પબ્બજ્જા ગુણસમ્પત્તિ, અધિકારો ચ છન્દતા;
અટ્ઠધમ્મસમોધાના, અભિનીહારો સમિજ્ઝતી''તિ. (બુ॰ વં॰ ૨.૫૯) –

એવં વુત્તો અટ્ઠધમ્મસમોધાનસમ્પાદિતો ''તિણ્ણો તારેય્યં મુત્તો મોચેય્યં દન્તો દમેય્યં સન્તો સમેય્યં અસ્સત્થો અસ્સાસેય્યં પરિનિબ્બુતો પરિનિબ્બાપેય્યં સુદ્ધો સોધેય્યં બુદ્ધો બોધેય્ય''ન્તિઆદિનયપ્પવત્તો અભિનીહારો. સો અવિસેસેન સબ્બપારમીનં પચ્ચયો. તપ્પવત્તિયા હિ ઉદ્ધં પારમીનં પવિચયુપટ્ઠાનસમાદાનાધિટ્ઠાનનિપ્ફત્તિયો મહાપુરિસાનં સમ્ભવન્તિ.

તત્થ **મનુસ્સત્ત**ન્તિ મનુસ્સત્તભાવો. મનુસ્સત્તભાવેયેવ હિ ઠત્વા બુદ્ધત્તં પત્થેન્તસ્સ પત્થના સમિજ્ઝતિ, ન નાગસુપણ્ણાદિજાતીસુ ઠિતસ્સ. કસ્માતિ ચે? બુદ્ધભાવસ્સ અનનુચ્છવિકભાવતો.

લિઙ્ગસમ્પત્તીતિ મનુસ્સત્તભાવે ઠિતસ્સાપિ પુરિસસ્સેવ પત્થના સમિજ્ઝતિ, ન ઇત્થિયા ન પણ્ડકનપુંસકઉભતોબ્યઞ્જનકાનં વા સમિજ્ઝતિ. કસ્માતિ ચે? યથાવુત્તકારણતો લક્ખણપારિપૂરિયા અભાવતો ચ. વુત્તઞ્ચેતં – ''અટ્ઠાનમેતં, ભિક્ખવે, અનવકાસો, યં ઇત્થી અરહં અસ્સ સમ્માસમ્બુદ્ધો''તિ (અ॰ નિ॰ ૧.૨૭૯; વિભ॰ ૮૦૯) વિત્થારો. તસ્મા મનુસ્સજાતિકસ્સાપિ ઇત્થિલિઙ્ગે ઠિતસ્સ પણ્ડકાદીનં વા પત્થના ન સમિજ્ઝતિ.

હેતૂતિ ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિ. મનુસ્સપુરિસસ્સાપિ હિ ઉપનિસ્સયસમ્પન્નસ્સેવ હેતુસમ્પત્તિયા પત્થના સમિજ્ઝતિ, ન ઇતરસ્સ.

સત્થારદસ્સનન્તિ સત્થુસમ્મુખીભાવો. ધરમાનકબુદ્ધસ્સેવ હિ સન્તિકે પત્થેન્તસ્સ પત્થના સમિજ્ઝતિ, પરિનિબ્બુતે પન ભગવતિ ચેતિયસ્સ સન્તિકે વા બોધિમૂલે વા પટિમાય વા પચ્ચેકબુદ્ધબુદ્ધસાવકાનં વા સન્તિકે પત્થના ન સમિજ્ઝતિ. કસ્મા? અધિકારસ્સ બલવભાવાભાવતો. બુદ્ધાનં એવ પન સન્તિકે પત્થના સમિજ્ઝતિ, અજ્ઝાસયસ્સ ઉળારભાવેન તદધિકારસ્સ બલવભાવાપત્તિતો.

પબ્બજ્જાતિ બુદ્ધસ્સ ભગવતો સન્તિકે પત્થેન્તસ્સાપિ કમ્મકિરિયવાદીસુ તાપસેસુ વા ભિક્ખૂસુ વા પબ્બજિતસ્સેવ પત્થના સમિજ્ઝતિ, નો ગિહિલિઙ્ગે ઠિતસ્સ. કસ્મા? બુદ્ધભાવસ્સ અનનુચ્છવિકભાવતો. પબ્બજિતા

એવ હિ મહાબોધિસત્તા સમ્માસમ્બોધિં અધિગચ્છન્તિ, ન ગહટ્ઠભૂતા, તસ્મા પણિધાનકાલે ચ પબ્બજ્જાલિઙ્ગં એવ હિ યુત્તરૂપં કિઞ્ચ ગુણસમ્પત્તિઅધિટ્ઠાનભાવતો.

ગુણસમ્પત્તીતિ અભિઞ્ઞાદિગુણસમ્પદા. પબ્બજિતસ્સાપિ હિ અટ્ઠસમાપત્તિલાભિનો પઞ્ચાભિઞ્ઞસ્સેવ પત્થના સમિજ્ઝતિ, ન યથાવુત્તગુણસમ્પત્તિયા વિરહિતસ્સ. કસ્મા? પારમિપવિચયસ્સ અસમત્થભાવતો, ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિયા અભિઞ્ઞાસમ્પત્તિયા ચ સમન્નાગતત્તા મહાપુરિસા કતાભિનીહારા સયમેવ પારમી પવિચેતું સમત્થા હોન્તિ.

અધિકારોતિ અધિકો ઉપકારો. યથાવુત્તગુણસમ્પન્નોપિ હિ યો અત્તનો જીવિતમ્પિ બુદ્ધાનં પરિચ્ચજિત્વા તસ્મિં કાલે અધિકં ઉપકારં કરોતિ, તસ્સેવ અભિનીહારો સમિજ્ઝતિ, ન ઇતરસ્સ.

છન્દતાતિ કત્તુકામતાકુસલચ્છન્દો. યસ્સ હિ યથાવુત્તધમ્મસમન્નાગતસ્સ બુદ્ધકારકધમ્માનં અત્થાય મહન્તો છન્દો મહતી પત્થના મહતી કત્તુકામતા અત્થિ, તસ્સેવ સમિજ્ઝતિ, ન ઇતરસ્સ.

તત્રિદં છન્દમહન્તતાય ઓપમ્મં – યો સકલચક્કવાળગબ્ભં એકોદકીભૂતં અત્તનો બાહુબલેનેવ ઉત્તરિત્વા પારં ગન્તું સમત્થો, સો બુદ્ધત્તં પાપુણાતીતિ સુત્વા તં દુક્કરતો અદહન્તો ''અહં તં ઉત્તરિત્વા પારં ગમિસ્સામી''તિ છન્દજાતો હોતિ, ન તત્થ સઙ્કોચં આપજ્જતિ. તથા યો સકલચક્કવાળં વીતચ્ચિકાનં વિગતધૂમાનં અઙ્ગારાનં પૂરં પાદેહિ અક્કમન્તો અતિક્કમિત્વા પરભાગં પાપુણિતું સમત્થો…પે॰… ન તત્થ સઙ્કોચં આપજ્જતિ. તથા યો સકલચક્કવાળં સત્તિસૂલેહિ સુનિસિતફલેહિ નિરન્તરં આકિણ્ણં પાદેહિ અક્કમન્તો અતિક્કમિત્વા…પે॰… ન તત્થ સઙ્કોચં આપજ્જતિ. તથા યો સકલચક્કવાળં નિરન્તરં ઘનવેળુગુમ્બસઞ્છન્નં કણ્ટકલતાવનગહનં વિનિવિજ્ઝિત્વા પરભાગં ગન્તું સમત્થો…પે॰… ન તત્થ સઙ્કોચં આપજ્જતિ. તથા યો ''ચત્તારિ અસઙ્ખ્યેય્યાનિ સતસહસ્સઞ્ચ કપ્પે નિરયે પચ્ચિત્વા બુદ્ધત્તં પત્તબ્બ''ન્તિ સુત્વા તં દુક્કરતો અદહન્તો ''અહં તત્થ પચ્ચિત્વા બુદ્ધત્તં પાપુણિસ્સામી''તિ છન્દજાતો હોતિ, ન તત્થ સઙ્કોચં આપજ્જતીતિ એવમાદિના નયેન એત્થ છન્દસ્સ મહન્તભાવો વેદિતબ્બો.

એવં અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતો પનાયં અભિનીહારો અત્થતો તેસં અટ્ઠન્નં અઙ્ગાનં સમોધાનેન તથાપવત્તો ચિત્તુપ્પાદોતિ વેદિતબ્બો. સો સમ્મદેવ સમ્માસમ્બોધિયા પણિધાનલક્ખણો. ''અહો વતાહં અનુત્તરં સમ્માસમ્બોધિં અભિસમ્બુજ્ઝેય્યં, સબ્બસત્તાનં હિતસુખં નિપ્ફાદેય્ય''ન્તિ એવમાદિપત્થનારસો, બોધિસમ્ભારહેતુભાવપચ્ચુપટ્ઠાનો, મહાકરુણાપદટ્ઠાનો, ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિપદટ્ઠાનો વા. અચિન્તેય્યં બુદ્ધભૂમિં અપરિમાણં સત્તલોકહિતઞ્ચ આરબ્ભ પવત્તિયા સબ્બબુદ્ધકારકધમ્મમૂલભૂતો પરમભદ્દકો પરમકલ્યાણો અપરિમેય્યપ્પભાવો પુઞ્ઞવિસેસોતિ દટ્ઠબ્બો.

યસ્સ ચ ઉપ્પત્તિયા સહેવ મહાપુરિસો મહાબોધિયાનપટિપત્તિં ઓતિણ્ણો નામ હોતિ નિયતભાવસમધિગમનતો તતો અનિવત્તનસભાવત્તા બોધિસત્તોતિ સમઞ્ઞં પટિલભતિ, સબ્બભાવેન સમ્માસમ્બોધિયં સમાસત્તમાનસતા બોધિસમ્ભારસિક્ખાસમત્થતા ચસ્સ સન્તિટ્ઠતિ. યથાવુત્તાભિનીહારસમિજ્ઝનેન હિ મહાપુરિસા સબ્બઞ્ઞુતઞ્ઞાણાધિગમનપુબ્બલિઙ્ગેન સયમ્ભુઞાણેન સમ્મદેવ સબ્બપારમિયો પવિચિનિત્વા સમાદાય અનુક્કમેન પરિપૂરેન્તિ. તથા કતમહાભિનીહારો હિ સુમેધપણ્ડિતો પટિપજ્જિ. યથાહ –

> ''હન્દ બુદ્ધકરે ધમ્મે, વિચિનામિ ઇતો ચિતો;
> ઉદ્ધં અધો દસ દિસા, યાવતા ધમ્મધાતુયા;

વિચિનન્તો તદા દક્ખિં, પઠમં દાનપારમિ’’ન્તિ. (બુ॰ વં॰ ૨.૧૧૫-૧૧૬) –

વિત્થારો. તસ્સ ચ અભિનીહારસ્સ ચત્તારો પચ્ચયા ચત્તારો હેતૂ ચત્તારિ ચ બલાનિ વેદિતબ્બાનિ.

તત્થ કતમે **ચત્તારો પચ્ચયા**? ઇધ મહાપુરિસો પસ્સતિ તથાગતં મહતા બુદ્ધાનુભાવેન અચ્છરિયબ્ભુતં પાટિહારિયં કરોન્તં. તસ્સ તં નિસ્સાય તં આરમ્મણં કત્વા મહાબોધિયં ચિત્તં સન્તિટ્ઠતિ – ‘‘મહાનુભાવા વતાયં ધમ્મધાતુ, યસ્સા સુપ્પટિવિદ્ધત્તા ભગવા એવં અચ્છરિયબ્ભુતધમ્મો અચિન્તેય્યાનુભાવો ચા’’તિ . સો તમેવ મહાનુભાવદસ્સનં નિસ્સાય તં પચ્ચયં કત્વા સમ્બોધિયં અધિમુચ્ચન્તો તત્થ ચિત્તં ઠપેતિ. અયં **પઠમો પચ્ચયો** મહાભિનીહારાય.

ન હેવ ખો પસ્સતિ તથાગતસ્સ યથાવુત્તં મહાનુભાવતં, અપિ ચ ખો સુણાતિ ‘‘એદિસો ચ એદિસો ચ ભગવા’’તિ. સો તં નિસ્સાય તં પચ્ચયં કત્વા સમ્બોધિયં અધિમુચ્ચન્તો તત્થ ચિત્તં ઠપેતિ. અયં **દુતિયો પચ્ચયો** મહાભિનીહારાય.

ન હેવ ખો પસ્સતિ તથાગતસ્સ યથાવુત્તં મહાનુભાવતં, નપિ તં પરતો સુણાતિ, અપિ ચ ખો તથાગતસ્સ ધમ્મં દેસેન્તસ્સ ‘‘દસબલસમન્નાગતો, ભિક્ખવે, તથાગતો’’તિઆદિના (સં॰ નિ॰ ૨.૨૧-૨૨) બુદ્ધાનુભાવપટિસંયુત્તં ધમ્મં સુણાતિ. સો તં નિસ્સાય તં પચ્ચયં કત્વા સમ્બોધિયં અધિમુચ્ચન્તો તત્થ ચિત્તં ઠપેતિ. અયં **તતિયો પચ્ચયો** મહાભિનીહારાય.

ન હેવ ખો પસ્સતિ તથાગતસ્સ યથાવુત્તં મહાનુભાવતં, નપિ તં પરતો સુણાતિ, નપિ તથાગતસ્સ ધમ્મં સુણાતિ, અપિ ચ ખો ઉળારજ્ઝાસયો કલ્યાણાધિમુત્તિકો ‘‘અહમેતં બુદ્ધવંસં બુદ્ધતન્તિં બુદ્ધપવેણિં બુદ્ધધમ્મતં પરિપાલેસ્સામી’’તિ યાવદેવ ધમ્મં એવ સક્કરોન્તો ગરુકરોન્તો માનેન્તો પૂજેન્તો ધમ્મં અપચાયમાનો તં નિસ્સાય તં પચ્ચયં કત્વા સમ્બોધિયં અધિમુચ્ચન્તો તત્થ ચિત્તં ઠપેતિ. અયં **ચતુત્થો પચ્ચયો** મહાભિનીહારાય.

તત્થ કતમે **ચત્તારો હેતૂ** મહાભિનીહારાય? ઇધ મહાપુરિસો પકતિયા ઉપનિસ્સયસમ્પન્નોવ હોતિ પુરિમકેસુ બુદ્ધેસુ કતાધિકારો. અયં **પઠમો હેતુ** મહાભિનીહારાય. પુન ચપરં મહાપુરિસો પકતિયા કરુણાજ્ઝાસયો હોતિ કરુણાધિમુત્તો સત્તાનં દુક્ખં અપનેતુકામો અપિ ચ અત્તનો કાયજીવિતં પરિચ્ચજિત્વા. અયં **દુતિયો હેતુ** મહાભિનીહારાય. પુન ચપરં મહાપુરિસો સકલતોપિ વટ્ટદુક્ખતો સત્તહિતાય ચ દુક્કરચરિયતો સુચિરમ્પિ કાલં ઘટેન્તો વાયમન્તો અનિબ્બિન્નો હોતિ અનુત્રાસી યાવ ઇચ્છિતત્થનિપ્ફત્તિ. અયં **તતિયો હેતુ** મહાભિનીહારાય. પુન ચપરં મહાપુરિસો કલ્યાણમિત્તસન્નિસ્સિતો હોતિ, યો અહિતતો નિવારેતિ, હિતે પતિટ્ઠપેતિ. અયં **ચતુત્થો હેતુ** મહાભિનીહારાય.

તત્રાયં મહાપુરિસસ્સ ઉપનિસ્સયસમ્પદા – એકન્તેનેવસ્સ યથા અજ્ઝાસયો સમ્બોધિનિન્નો હોતિ સમ્બોધિપોણો સમ્બોધિપબ્ભારો, તથા સત્તાનં હિતચરિયા. યતો ચાનેન પુરિમબુદ્ધાનં સન્તિકે સમ્બોધિયા પણિધાનં કતં હોતિ મનસા વાચાય ચ ‘‘અહમ્પિ એદિસો સમ્માસમ્બુદ્ધો હુત્વા સમ્મદેવ સત્તાનં હિતસુખં નિપ્ફાદેય્ય’’ન્તિ. એવં સમ્પન્નૂપનિસ્સયસ્સ પનસ્સ ઇમાનિ ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિયા લિઙ્ગાનિ ભવન્તિ યેહિ સમન્નાગતસ્સ સાવકબોધિસત્તેહિ ચ પચ્ચેકબોધિસત્તેહિ ચ મહાવિસેસો મહન્તં નાનાકરણં પઞ્ઞાયતિ ઇન્દ્રિયતો પટિપત્તિતો કોસલ્લતો ચ. ઇધ ઉપનિસ્સયસમ્પન્નો મહાપુરિસો યથા વિસદિન્દ્રિયો હોતિ વિસદઞાણો, ન તથા

ઇતરે. પરહિતાય પટિપન્નો હોતિ, ન અત્તહિતાય. તથા હિ સો યથા બહુજનહિતાય બહુજનસુખાય લોકાનુકમ્પાય અત્થાય હિતાય સુખાય દેવમનુસ્સાનં પટિપજ્જતિ, ન તથા ઇતરે. તત્થ ચ કોસલ્લં આવહતિ ઠાનુપ્પત્તિકપટિભાનેન ઠાનાઠાનકુસલતાય ચ.

તથા મહાપુરિસો પકતિયા દાનજ્ઝાસયો હોતિ દાનાભિરતો, સતિ દેય્યધમ્મે દેતિ એવ, ન દાનતો સઙ્કોચં આપજ્જતિ, સતતં સમિતં સંવિભાગસીલો હોતિ, પમુદિતોવ દેતિ આદરજાતો, ન ઉદાસીનચિત્તો, મહન્તમ્પિ દાનં દત્વા ન ચ દાનેન સન્તુટ્ઠો હોતિ, પગેવ અપ્પં, પરેસઞ્ચ ઉસ્સાહં જનેન્તો દાને વણ્ણં ભાસતિ, દાનપટિસંયુત્તં ધમ્મકથં કરોતિ, અઞ્ઞે ચ પરેસં દેન્તે દિસ્વા અત્તમનો હોતિ, ભયટ્ઠાનેસુ ચ પરેસં અભયં દેતીતિ એવમાદીનિ દાનજ્ઝાસયસ્સ મહાપુરિસસ્સ દાનપારમિયા લિઙ્ગાનિ.

તથા પાણાતિપાતાદીહિ પાપધમ્મેહિ હિરીયતિ ઓત્તપ્પતિ, સત્તાનં અવિહેઠનજાતિકો હોતિ સોરતો સુખસીલો અસઠો અમાયાવી ઉજુજાતિકો સુવચો સોવચસ્સકરણીયેહિ ધમ્મેહિ સમન્નાગતો મુદુજાતિકો અત્થદ્ધો અનતિમાની, પરસન્તકં નાદિયતિ અન્તમસો તિણસલાકં ઉપાદાય, અત્તનો હત્થે નિક્ખિત્તં ઇણં વા ગહેત્વા પરં ન વિસંવાદેતિ, પરસ્મિં વા અત્તનો સન્તકે બ્યામૂળ્હે વિસ્સરિતે વા તં સઞ્ઞાપેત્વા પટિપાદેતિ યથા તં ન પરહત્થગતં હોતિ, અલોલુપ્પો હોતિ, પરપરિગ્ગહેસુ પાપકં ચિત્તમ્પિ ન ઉપ્પાદેતિ, ઇત્થિબ્યસનાદીનિ દૂરતો પરિવજ્જેતિ, સચ્ચવાદી સચ્ચસન્ધો ભિન્નાનં સન્ધાતા સહિતાનં અનુપ્પદાતા, પિયવાદી મિહિતપુબ્બઙ્ગમો પુબ્બભાસી અત્થવાદી ધમ્મવાદી અનભિજ્ઝાલુ અબ્યાપન્નચિત્તો અવિપરીતદસ્સનો, કમ્મસ્સકતઞાણેન સચ્ચાનુલોમિકઞાણેન કતઞ્ઞૂ કતવેદી વુદ્ધાપચાયી સુવિસુદ્ધાજીવો ધમ્મકામો પરેપિ ધમ્મે સમાદપેતા સબ્બેન સબ્બં અકિચ્ચતો સત્તે નિવારેતા કિચ્ચેસુ પતિટ્ઠપેતા અત્તના ચ તત્થ કિચ્ચે યોગં આપજ્જિતા, કત્વા વા પન સયં અકત્તબ્બં સીઘઞ્ઞેવ તતો પટિવિરતો હોતીતિ એવમાદીનિ સીલજ્ઝાસયસ્સ મહાપુરિસસ્સ સીલપારમિયા લિઙ્ગાનિ.

તથા મન્દકિલેસો હોતિ મન્દનીવરણો, પવિવેકજ્ઝાસયો અવિક્ખેપબહુલો, ન તસ્સ પાપકા વિતક્કા ચિત્તં અન્વાસ્સવન્તિ, વિવેકગતસ્સ ચસ્સ અપ્પકસિરેનેવ ચિત્તં સમાધિયતિ, અમિત્તપક્ખેપિ તુવટં મેત્તચિત્તતા સન્તિટ્ઠતિ, પગેવ ઇતરસ્મિં, સતિમા ચ હોતિ ચિરકતમ્પિ ચિરભાસિતમ્પિ સરિતા અનુસ્સરિતા, મેધાવી ચ હોતિ ધમ્મોજપઞ્ઞાય સમન્નાગતો, નિપકો ચ હોતિ તાસુ તાસુ ઇતિકત્તબ્બતાસુ, આરદ્ધવીરિયો ચ હોતિ સત્તાનં હિતકિરિયાસુ, ખન્તિબલસમન્નાગતો ચ હોતિ સબ્બસહો, અચલાધિટ્ઠાનો ચ હોતિ દળ્હસમાદાનો , અજ્ઝુપેક્ખકો ચ હોતિ ઉપેક્ખાઠાનીયેસુ ધમ્મેસૂતિ એવમાદીનિ મહાપુરિસસ્સ નેક્ખમ્મજ્ઝાસયાદીનં વસેન નેક્ખમ્મપારમિઆદીનં લિઙ્ગાનિ વેદિતબ્બાનિ.

એવમેતેહિ બોધિસમ્ભારલિઙ્ગેહિ સમન્નાગતસ્સ મહાપુરિસસ્સ યં વુત્તં ''મહાભિનીહારાય કલ્યાણમિત્તસન્નિસ્સયો હેતૂ''તિ. તત્રિદં સઙ્ખેપતો કલ્યાણમિત્તલક્ખણં – ઇધ કલ્યાણમિત્તો સદ્ધાસમ્પન્નો હોતિ સીલસમ્પન્નો સુતસમ્પન્નો ચાગસમ્પન્નો વીરિયસમ્પન્નો સતિસમ્પન્નો સમાધિસમ્પન્નો પઞ્ઞાસમ્પન્નો. તત્થ સદ્ધાસમ્પત્તિયા સદ્દહતિ તથાગતસ્સ બોધિં કમ્મફલઞ્ચ, તેન સમ્માસમ્બોધિયા હેતુભૂતં સત્તેસુ હિતેસિતં ન પરિચ્ચજતિ, સીલસમ્પત્તિયા સત્તાનં પિયો હોતિ મનાપો ગરુ ભાવનીયો ચોદકો પાપગરહી વત્તા વચનક્ખમો, સુતસમ્પત્તિયા સત્તાનં હિતસુખાવહં ગમ્ભીરં ધમ્મકથં કત્તા હોતિ, ચાગસમ્પત્તિયા અપ્પિચ્છો હોતિ સન્તુટ્ઠો પવિવિત્તો અસંસટ્ઠો, વીરિયસમ્પત્તિયા આરદ્ધવીરિયો હોતિ સત્તાનં હિતપટિપત્તિયં, સતિસમ્પત્તિયા ઉપટ્ઠિતસતિ હોતિ

અનવજ્જધમ્મેસુ, સમાધિસમ્પત્તિયા અવિક્ખિત્તો હોતિ સમાહિતચિત્તો, પઞ્ઞાસમ્પત્તિયા અવિપરીતં પજાનાતિ, સો સતિયા કુસલાકુસલાનં ધમ્માનં ગતિયો સમન્વેસમાનો પઞ્ઞાય સત્તાનં હિતાહિતં યથાભૂતં જાનિત્વા સમાધિના તત્થ એકગ્ગચિત્તો હુત્વા વીરિયેન અહિતા સત્તે નિસેધેત્વા હિતે નિયોજેતિ. તેનાહ –

> ‘‘પિયો ગરુ ભાવનીયો, વત્તા ચ વચનક્ખમો;
> ગમ્ભીરઞ્ચ કથં કત્તા, નો ચટ્ઠાને નિયોજકો’’તિ. (અ॰ નિ॰ ૭.૩૭; નેત્તિ॰ ૧૧૩) –

એવં ગુણસમન્નાગતઞ્ચ કલ્યાણમિત્તં ઉપનિસ્સાય મહાપુરિસો અત્તનો ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિં સમ્મદેવ પરિયોદપેતિ. સુવિસુદ્ધાસયપયોગો ચ હુત્વા ચતૂહિ બલેહિ સમન્નાગતો ન ચિરેનેવ અટ્ઠઙ્ગે સમોધાનેત્વા મહાભિનીહારં કરોન્તો બોધિસત્તભાવે પતિટ્ઠહતિ અનિવત્તિધમ્મો નિયતો સમ્બોધિપરાયનો.

તસ્સિમાનિ **ચત્તારિ બલાનિ**. **અજ્ઝત્તિકબલં** યા સમ્માસમ્બોધિયં અત્તસન્નિસ્સયા ધમ્મગારવેન અભિરુચિ એકન્તનિન્નજ્ઝાસયતા, યાય મહાપુરિસો અત્તાધિપતિ લજ્જાપસ્સયો અભિનીહારસમ્પન્નો ચ હુત્વા પારમિયો પૂરેત્વા સમ્માસમ્બોધિં પાપુણાતિ. **બાહિરબલં** યા સમ્માસમ્બોધિયં પરસન્નિસ્સયા અભિરુચિ એકન્તનિન્નજ્ઝાસયતા, યાય મહાપુરિસો લોકાધિપતિ માનાપસ્સયો અભિનીહારસમ્પન્નો ચ હુત્વા પારમિયો પૂરેત્વા સમ્માસમ્બોધિં પાપુણાતિ. **ઉપનિસ્સયબલં** યા સમ્માસમ્બોધિયં ઉપનિસ્સયસમ્પત્તિયા અભિરુચિ એકન્તનિન્નજ્ઝાસયતા, યાય મહાપુરિસો તિક્ખિન્દ્રિયો વિસદધાતુકો સતિસન્નિસ્સયો અભિનીહારસમ્પન્નો ચ હુત્વા પારમિયો પૂરેત્વા સમ્માસમ્બોધિં પાપુણાતિ. **પયોગબલં** યા સમ્માસમ્બોધિયં તજ્જા પયોગસમ્પદા સક્કચ્ચકારિતા સાતચ્ચકારિતા, યાય મહાપુરિસો વિસુદ્ધપયોગો નિરન્તરકારી અભિનીહારસમ્પન્નો ચ હુત્વા પારમિયો પૂરેત્વા સમ્માસમ્બોધિં પાપુણાતિ.

એવમયં ચતૂહિ પચ્ચયેહિ ચતૂહિ હેતૂહિ ચતૂહિ ચ બલેહિ સમ્પન્નસમુદાગમો અટ્ઠઙ્ગસમોધાનસમ્પાદિતો અભિનીહારો પારમીનં પચ્ચયો મૂલકારણભાવતો. યસ્સ ચ પવત્તિયા મહાપુરિસે **ચત્તારો અચ્છરિયા અબ્ભુતા ધમ્મા** પતિટ્ઠહન્તિ, સબ્બસત્તનિકાયં અત્તનો ઓરસપુત્તં વિય પિયચિત્તેન પરિગ્ગણ્હાતિ. ન ચસ્સ ચિત્તં પુત્તસંકિલેસવસેન સંકિલિસ્સતિ. સત્તાનં હિતસુખાવહો ચસ્સ અજ્ઝાસયો પયોગો ચ હોતિ. અત્તનો ચ બુદ્ધકારકધમ્મા ઉપરૂપરિ વડ્ઢન્તિ પરિપચ્ચન્તિ ચ. યતો ચ મહાપુરિસો ઉળારતમેન પુઞ્ઞાભિસન્દેન કુસલાભિસન્દેન પવત્તિયા પચ્ચયેન સુખસ્સાહારેન સમન્નાગતો સત્તાનં દક્ખિણેય્યો ઉત્તમગારવટ્ઠાનં અસદિસં પુઞ્ઞક્ખેત્તઞ્ચ હોતિ. એવમનેકગુણો અનેકાનિસંસો મહાભિનીહારો પારમીનં પચ્ચયોતિ વેદિતબ્બો.

યથા ચ અભિનીહારો, એવં મહાકરુણા ઉપાયકોસલ્લઞ્ચ. તત્થ **ઉપાયકોસલ્લં** નામ દાનાદીનં બોધિસમ્ભારભાવસ્સ નિમિત્તભૂતા પઞ્ઞા, યાહિ મહાકરુણૂપાયકોસલ્લતાહિ મહાપુરિસાનં અત્તસુખનિરપેક્ખતા નિરન્તરં પરહિતકરણપસુતતા સુદુક્કરેહિપિ મહાબોધિસત્તચરિતેહિ વિસાદાભાવો પસાદસમ્બુદ્ધિદસ્સનસવનાનુસ્સરણકાલેસુપિ સત્તાનં હિતસુખપ્પટિલાભહેતુભાવો ચ સમ્પજ્જતિ. તથા હિસ્સ પઞ્ઞાય બુદ્ધભાવસિદ્ધિ, કરુણાય બુદ્ધકમ્મસિદ્ધિ, પઞ્ઞાય સયં તરતિ, કરુણાય પરે તારેતિ, પઞ્ઞાય પરદુક્ખં પરિજાનાતિ, કરુણાય પરદુક્ખપતિકારં આરભતિ, પઞ્ઞાય ચ દુક્ખે નિબ્બિન્દતિ, કરુણાય દુક્ખં સમ્પટિચ્છતિ, તથા પઞ્ઞાય નિબ્બાનાભિમુખો હોતિ, કરુણાય વટ્ટં પાપુણાતિ, તથા કરુણાય સંસારાભિમુખો હોતિ, પઞ્ઞાય તત્ર નાભિરમતિ, પઞ્ઞાય ચ સબ્બત્થ વિરજ્જતિ, કરુણાનુગતત્તા ન ચ ન સબ્બેસં અનુગ્ગહાય પવત્તો, કરુણાય

સબ્બેપિ અનુકમ્પતિ, પઞ્ઞાનુગતત્તા ન ચ ન સબ્બત્થ વિરત્તચિત્તો, પઞ્ઞાય ચ અહંકારમમંકારાભાવો, કરુણાય આલસિયદીનતાભાવો, તથા પઞ્ઞાકરુણાહિ યથાક્કમં અત્તપરનાથતા ધીરવીરભાવો, અનત્તન્તપઅપરન્તપતા, અત્તહિતપરહિતનિપ્ફત્તિ, નિબ્ભયાભિંસનકભાવો, ધમ્માધિપતિલોકાધિપતિતા, કતઞ્ઞુપુબ્બકારિભાવો, મોહતણ્હાવિગમો, વિજ્જાચરણસિદ્ધિ, બલવેસારજ્જનિપ્ફત્તીતિ સબ્બસ્સાપિ પારમિતાફલસ્સ વિસેસેન ઉપાયભાવતો પઞ્ઞાકરુણા પારમીનં પચ્ચયો. ઇદઞ્ચ દ્વયં પારમીનં વિય પણિધાનસ્સાપિ પચ્ચયો.

તથા ઉસ્સાહઉમ્મઙ્ગઅવત્થાનહિતચરિયા ચ પારમીનં પચ્ચયાતિ વેદિતબ્બા, યા બુદ્ધભાવસ્સ ઉપ્પત્તિટ્ઠાનતાય **બુદ્ધભૂમિયો**તિ વુચ્ચન્તિ. તત્થ **ઉસ્સાહો** નામ બોધિસમ્ભારાનં અબ્ભુસ્સહનવીરિયં. **ઉમ્મઙ્ગો** નામ બોધિસમ્ભારેસુ ઉપાયકોસલ્લભૂતા પઞ્ઞા. **અવત્થાનં** નામ અધિટ્ઠાનં અચલાધિટ્ઠાનતા. **હિતચરિયા** નામ મેત્તાભાવના કરુણાભાવના ચ.

તથા નેક્ખમ્મપવિવેકઅલોભાદોસામોહનિસ્સરણપ્પભેદા **છ અજ્ઝાસયા**. નેક્ખમ્મજ્ઝાસયા હિ બોધિસત્તા હોન્તિ કામેસુ ઘરાવાસે ચ દોસદસ્સાવિનો, તથા પવિવેકજ્ઝાસયા સઙ્ગણિકાય દોસદસ્સાવિનો, અલોભજ્ઝાસયા લોભે દોસદસ્સાવિનો, અદોસજ્ઝાસયા દોસે દોસદસ્સાવિનો, અમોહજ્ઝાસયા મોહે દોસદસ્સાવિનો, નિસ્સરણજ્ઝાસયા સબ્બભવેસુ દોસદસ્સાવિનોતિ. તસ્મા એતે બોધિસત્તાનં છ અજ્ઝાસયા દાનાદીનં પારમીનં પચ્ચયાતિ વેદિતબ્બા. ન હિ લોભાદીસુ આદીનવદસ્સનેન અલોભાદીનં અધિકભાવેન ચ વિના દાનાદિપારમિયો સમ્ભવન્તિ, અલોભાદીનઞ્હિ અધિકભાવેન પરિચ્ચાગાદિનિન્નચિત્તતા અલોભજ્ઝાસયાદિતાતિ વેદિતબ્બા.

યથા ચેતે એવં દાનજ્ઝાસયતાદયોપિ બોધિયા ચરન્તાનં બોધિસત્તાનં દાનાદિપારમીનં પચ્ચયો. દાનજ્ઝાસયતાય હિ બોધિસત્તા તપ્પટિપક્ખે મચ્છેરે દોસદસ્સાવિનો હુત્વા સમ્મદેવ દાનપારમિં પરિપૂરેન્તિ. સીલજ્ઝાસયતાય દુસ્સીલ્યે દોસદસ્સાવિનો હુત્વા સમ્મદેવ સીલપારમિં પરિપૂરેન્તિ. નેક્ખમ્મજ્ઝાસયતાય કામેસુ ઘરાવાસે ચ , યથાભૂતઞાણજ્ઝાસયતાય અઞ્ઞાણે વિચિકિચ્છાય ચ, વીરિયજ્ઝાસયતાય કોસજ્જે, ખન્તિયજ્ઝાસયતાય અક્ખન્તિયં, સચ્ચજ્ઝાસયતાય વિસંવાદે, અધિટ્ઠાનજ્ઝાસયતાય અનધિટ્ઠાને, મેત્તાજ્ઝાસયતાય બ્યાપાદે, ઉપેક્ખાજ્ઝાસયતાય લોકધમ્મેસુ આદીનવદસ્સાવિનો હુત્વા સમ્મદેવ નેક્ખમ્માદિપારમિયો પરિપૂરેન્તિ. દાનજ્ઝાસયતાદયો દાનાદિપારમીનં નિપ્ફત્તિકારણત્તા પચ્ચયો.

તથા અપરિચ્ચાગપરિચ્ચાગાદીસુ યથાક્કમં આદીનવાનિસંસપચ્ચવેક્ખણા દાનાદિપારમીનં પચ્ચયો. તત્થાયં પચ્ચવેક્ખણાવિધિખેત્તવત્થુહિરઞ્ઞસુવણ્ણગોમહિંસદાસિદાસપુત્તદારાદિપરિગ્ગહબ્યાસત્તચિત્તાનં સત્તાનં ખેત્તાદીનં વત્થુકામભાવેન બહુપત્થનીયભાવતો રાજચોરાદિસાધારણભાવતો વિવાદાધિટ્ઠાનતો સપત્તકરણતો નિસ્સારતો પટિલાભપરિપાલનેસુ પરવિહેઠનહેતુતો વિનાસનિમિત્તઞ્ચ સોકાદિઅનેકવિહિતબ્યસનાવહતો તદાસત્તિનિદાનઞ્ચ મચ્છેરમલપરિયુટ્ઠિતચિત્તાનં અપાયૂપપત્તિહેતુભાવતોતિ એવં વિવિધવિપુલાનત્થાવહાનિ પરિગ્ગહવત્થૂનિ નામ. તેસં પરિચ્ચાગોયેવ એકો સોત્થિભાવોતિ પરિચ્ચાગે અપ્પમાદો કરણીયો.

અપિ ચ યાચકો યાચમાનો અત્તનો ગુય્હસ્સ આચિક્ખનતો ''મય્હં વિસ્સાસિકો''તિ ચ, ''પહાય ગમનીયમત્તનો સન્તકં ગહેત્વા પરલોકં યાહીતિ મય્હં ઉપદેસકો''તિ ચ, ''આદિત્તે વિય અગારે મરણગ્ગિના આદિત્તે લોકે તતો મય્હં સન્તકસ્સ અપવાહકસહાયો''તિ ચ, ''અપવાહિતસ્સ ચસ્સ અઝાપનનિક્ખેપટ્ઠાનભૂતો''તિ

ચ દાનસઙ્ખાતે કલ્યાણકમ્મસ્મિં સહાયભાવતો સબ્બસમ્પત્તીનં અગ્ગભૂતાય પરમદુલ્લભાય બુદ્ધભૂમિયા સમ્પત્તિહેતુભાવતો ચ ''પરમો કલ્યાણમિત્તો''તિ ચ પચ્ચવેક્ખિતબ્બં.

તથા ''ઉળારે કમ્મનિ અનેનાહં સમ્ભાવિતો, તસ્મા સા સમ્ભાવના અવિતથા કાતબ્બા''તિ ચ, ''એકન્તભેદિતાય જીવિતસ્સ અયાચિતેનાપિ મયા દાતબ્બં, પગેવ યાચિતેના''તિ ચ, ''ઉળારજ્ઝાસયેહિ ગવેસિત્વાપિ દાતબ્બતો સયમેવાગતો મમ પુઞ્ઞેના''તિ ચ ''યાચકસ્સ દાનાપદેસેન મય્હમેવાયમનુગ્ગહો''તિ ચ, ''અહં વિય અયં સબ્બોપિ લોકો મયા અનુગ્ગહેતબ્બો''તિ ચ, ''અસતિ યાચકે કથં મય્હં દાનપારમી પૂરેય્યા''તિ ચ, ''યાચકાનમેવ ચત્થાય મયા સબ્બો પરિગ્ગહેતબ્બો''તિ ચ, ''મં અયાચિત્વાવ મમ સન્તકં યાચકા કદા સયમેવ ગણ્હેય્યુ''ન્તિ ચ, ''કથમહં યાચકાનં પિયો ચસ્સં મનાપો''તિ ચ, ''કથં વા તે મય્હં પિયા ચસ્સુ મનાપા''તિ ચ, ''કથં વાહં દદમાનો દત્વાપિ ચ અત્તમનો ચસ્સં પમુદિતો પીતિસોમનસ્સજાતો''તિ ચ, ''કથં વા મે યાચકા ભવેય્યું ઉળારો ચ દાનજ્ઝાસયો''તિ ચ, ''કથં વાહમયાચિતો એવ યાચકાનં હદયમઞ્ઞાય દદેય્ય''ન્તિ ચ, ''સતિ ધને યાચકે ચ અપરિચ્ચાગો મહતી મય્હં વઞ્ચના''તિ ચ, ''કથં વાહં અત્તનો અઙ્ગાનિ જીવિતં વાપિ યાચકાનં પરિચ્ચજેય્ય''ન્તિ ચ પરિચ્ચાગનિન્નતા ઉપટ્ઠપેતબ્બા. અપિ ચ ''અત્થો નામાયં નિરપેક્ખં દાયકમનુગચ્છતિ, યથા તં નિરપેક્ખં ખેપકં કિટકો''તિ ચ અત્થે નિરપેક્ખતાય ચિત્તં ઉપ્પાદેતબ્બં.

યાચમાનો પન યદિ પિયપુગ્ગલો હોતિ, ''પિયો મં યાચતી''તિ સોમનસ્સં ઉપ્પાદેતબ્બં. અથ ઉદાસીનપુગ્ગલો હોતિ, ''અયં મં યાચમાનો અદ્ધા ઇમિના પરિચ્ચાગેન મિત્તો હોતી''તિ સોમનસ્સં ઉપ્પાદેતબ્બં. દદન્તોપિ હિ યાચકાનં પિયો હોતીતિ. અથ પન વેરી પુગ્ગલો યાચતિ, ''પચ્ચત્થિકો મં યાચતિ, અયં મં યાચમાનો અદ્ધા ઇમિના પરિચ્ચાગેન વેરી પિયો મિત્તો હોતી''તિ વિસેસેન સોમનસ્સં ઉપ્પાદેતબ્બં. એવં પિયપુગ્ગલે વિય મજ્ઝત્તવેરિપુગ્ગલેસુપિ મેત્તાપુબ્બઙ્ગમં કરુણં ઉપટ્ઠપેત્વાવ દાતબ્બં.

સચે પનસ્સ ચિરકાલપરિભાવિતત્તા લોભસ્સ દેય્યધમ્મવિસયા લોભધમ્મા ઉપ્પજ્જેય્યું, તેન બોધિસત્તપટિઞ્ઞેન ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં ''નનુ તયા સપ્પુરિસસમ્બોધાય અભિનીહારં કરોન્તેન સબ્બસત્તાનં ઉપકારત્થાય અયં કાયો નિસ્સટ્ઠો તપ્પરિચ્ચાગમયઞ્ચ પુઞ્ઞં, તત્થ નામ તે બાહિરેપિ વત્થુસ્મિં અભિસઙ્ગપ્પવત્તિ હત્થિસિનાનસદિસી હોતિ, તસ્મા તયા ન કત્થચિ સઙ્ગો ઉપ્પાદેતબ્બો. સેય્યથાપિ નામ મહતો ભેસજ્જરુક્ખસ્સ તિટ્ઠતો મૂલં મૂલત્થિકા હરન્તિ, પપટિકં તચં ખન્ધં વિટપં સારં સાખં પલાસં પુપ્ફં ફલં ફલત્થિકા હરન્તિ, ન તસ્સ રુક્ખસ્સ 'મય્હં સન્તકં એતે હરન્તી'તિ વિતક્કસમુદાચારો હોતિ, એવમેવ સબ્બલોકહિતાય ઉસ્સુક્કમાપજ્જન્તેન મયા મહાદુક્ખે અકતઞ્ઞુકે નિચ્ચાસુચિમ્હિ કાયે પરેસં ઉપકારાય વિનિયુજ્જમાને અણુમત્તોપિ મિચ્છાવિતક્કો ન ઉપ્પાદેતબ્બો. કો વા એત્થ વિસેસો અજ્ઝત્તિકબાહિરેસુ મહાભૂતેસુ એકન્તભેદનવિકિરણવિદ્ધંસનધમ્મેસુ, કેવલં પન સમ્મોહવિજમ્ભિતમેતં, યદિદં એતં મમ એસોહમસ્મિ એસો મે અત્તાતિ અભિનિવેસો. તસ્મા બાહિરેસુ વિય અજ્ઝત્તિકેસુપિ કરચરણનયનાદીસુ મંસાદીસુ ચ અનપેક્ખેન હુત્વા 'તં તદત્થિકા હરન્તૂ'તિ નિસ્સટ્ઠચિત્તેન ભવિતબ્બ''ન્તિ.

એવં પટિસઞ્ચિક્ખતો ચસ્સ સમ્બોધાય પહિતત્તસ્સ કાયજીવિતેસુ નિરપેક્ખસ્સ અપ્પકસિરેનેવ કાયવચીમનોકમ્માનિ સુવિસુદ્ધાનિ હોન્તિ. સો સુવિસુદ્ધકાયવચીમનોકમ્મન્તો વિસુદ્ધાજીવો ઞાયપટિપત્તિયં ઠિતો અપાયુપાયકોસલ્લસમન્નાગમેન ભિય્યોસોમત્તાય દેય્યધમ્મપરિચ્ચાગેન અભયદાનસદ્ધમ્મદાનેહિ ચ સબ્બસત્તે અનુગ્ગણ્હિતું સમત્થો હોતીતિ અયં તાવ દાનપારમિયં પચ્ચવેક્ખણાનયો.

સીલપારમિયં પન એવં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં – ઇદઞ્હિ સીલં નામ ગઙ્ગોદકાદીહિ વિસોધેતું અસક્કુણેય્યસ્સ દોસમલસ્સ વિક્ખાલનજલં, હરિચન્દનાદીહિ વિનેતું અસક્કુણેય્યસ્સ રાગાદિપરિળાહસ્સ વિનયનં, હારમકુટકુણ્ડલાદીહિ પચુરજનાલઙ્કારેહિ અસાધારણો સાધૂનં અલઙ્કારવિસેસો, સબ્બદિસાવાયનતો અકિત્તિમો સબ્બકાલાનુરૂપો ચ સુરભિગન્ધો, ખત્તિયમહાસાલાદીહિ દેવતાહિ ચ વન્દનીયાદિભાવાવહનતો પરમો વસીકરણમન્તો, ચાતુમહારાજિકાદિદેવલોકારોહણસોપાનપન્તિ , ઝાનાભિઞ્ઞાનં અધિગમૂપાયો, નિબ્બાનમહાનગરસ્સ સમ્પાપકમગ્ગો, સાવકબોધિપચ્ચેકબોધિસમ્માસમ્બોધીનં પતિટ્ઠાનભૂમિ, યં યં વા પનિચ્છિતં પત્થિતં, તસ્સ તસ્સ સમિજ્ઝનૂપાયભાવતો ચિન્તામણિકપ્પરુક્ખાદિકે ચ અતિસેતિ.

વુત્તઞ્ચેતં ભગવતા – ''ઇજ્ઝતિ, ભિક્ખવે, સીલવતો ચેતોપણિધિવિસુદ્ધત્તા''તિ (દી॰ નિ॰ ૩.૩૩૭; અ॰ નિ॰ ૮.૩૫). અપરમ્પિ વુત્તં – ''આકઙ્ખેય્ય ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ 'સબ્રહ્મચારીનં પિયો ચ અસ્સં મનાપો ચ ગરુ ચ ભાવનીયો ચા'તિ, સીલેસ્વેવસ્સ પરિપૂરકારી''તિઆદિ (મ॰ નિ॰ ૧.૬૫). તથા ''અવિપ્પટિસારત્થાનિ ખો, આનન્દ, કુસલાનિ સીલાની''તિ (અ॰ નિ॰ ૧૧.૧). ''પઞ્ચિમે, ગહપતયો, આનિસંસા સીલવતો સીલસમ્પદાયા''તિઆદિસુત્તાનઞ્ચ (દી॰ નિ॰ ૨.૧૫૦; ૩.૩૧૬; અ॰ નિ॰ ૫.૨૧૩; મહાવ॰ ૨૮૫) વસેન સીલસ્સ ગુણા પચ્ચવેક્ખિતબ્બા. તથા **અગ્ગિક્ખન્ધોપમ**સુત્તાદીનં (અ॰ નિ॰ ૭.૭૨) વસેન સીલવિરહે આદીનવા. પીતિસોમનસ્સનિમિત્તતો અત્તાનુવાદપરાપવાદદણ્ડદુગ્ગતિભયાભાવતો વિઞ્ઞૂહિ પાસંસભાવતો અવિપ્પટિસારહેતુતો સોત્થિટ્ઠાનતો અતિજનસાપતેય્યાધિપતેય્યાયુરૂપટ્ઠાનબન્ધુમિત્તસમ્પત્તીનં અતિસયનતો ચ સીલં પચ્ચવેક્ખિતબ્બં. સીલવતો હિ અત્તનો સીલસમ્પદાહેતુ મહન્તં પીતિસોમનસ્સં ઉપ્પજ્જતિ – ''કતં વત મયા કુસલં, કતં કલ્યાણં, કતં ભીરુત્તાણ''ન્તિ.

તથા સીલવતો અત્તા ન ઉપવદતિ, ન પરે વિઞ્ઞૂ, દણ્ડદુગ્ગતિભયાનં સમ્ભવો એવ નત્થિ. ''સીલવા પુરિસપુગ્ગલો કલ્યાણધમ્મો''તિ વિઞ્ઞૂનં પાસંસો હોતિ. તથા સીલવતો ય્વાયં ''કતં વત મયા પાપં, કતં લુદ્દકં, કતં કિબ્બિસ''ન્તિ દુસ્સીલસ્સ વિપ્પટિસારો ઉપ્પજ્જતિ, સો ન હોતિ. સીલઞ્ચ નામેતં અપ્પમાદાધિટ્ઠાનતો ભોગબ્યસનાદિપરિહારમુખેન મહતો અત્થસ્સ સાધનતો મઙ્ગલભાવતો ચ પરમં સોત્થિટ્ઠાનં, નિહીનજચ્ચોપિ સીલવા ખત્તિયમહાસાલાદીનં પૂજનીયો હોતીતિ કુલસમ્પત્તિં અતિસેતિ સીલસમ્પદા, ''તં કિં મઞ્ઞસિ, મહારાજ? ઇધ તે અસ્સ દાસો કમ્મકરો''તિઆદિવચનઞ્ચેત્થ (દી॰ નિ॰ ૧.૧૮૬) સાધકં. ચોરાદીહિ અસાધારણતો પરલોકાનુગમનતો મહપ્ફલભાવતો સમથાદિગુણાધિટ્ઠાનતો ચ બાહિરધનં અતિસેતિ સીલં. પરમસ્સ ચિત્તિસ્સરિયસ્સ અધિટ્ઠાનભાવતો ખત્તિયાદીનં ઇસ્સરિયં અતિસેતિ સીલં. સીલનિમિત્તઞ્હિ તંતંસત્તનિકાયેસુ સત્તાનં ઇસ્સરિયં, વસ્સસતદીઘપ્પમાણતો જીવિતતો એકાહમ્પિ સીલવતો જીવિતસ્સ વિસિટ્ઠતાવચનતો સતિ ચ જીવિતે સિક્ખાનિક્ખિપનસ્સ મરણતાવચનતો સીલં જીવિતતો વિસિટ્ઠતરં . વેરીનમ્પિ મનુઞ્ઞભાવાવહનતો જરારોગવિપત્તીહિ અનભિભવનીયતો ચ રૂપસમ્પત્તિં અતિસેતિ સીલં. પાસાદહમ્મિયાદિટ્ઠાનવિસેસે રાજયુવરાજસેનાપતિઆદિટ્ઠાનવિસેસે ચ અતિસેતિ સીલં સુખવિસેસાધિટ્ઠાનભાવતો. સભાવસિનિદ્ધે સન્તિકાવચરેપિ બન્ધુજને મિત્તજને ચ અતિસેતિ એકન્તહિતસમ્પાદનતો પરલોકાનુગમનતો ચ ''ન તં માતાપિતા કયિરા''તિઆદિવચનઞ્ચેત્થ (ધ॰ પ॰ ૪૩) સાધકં. તથા હત્થિઅસ્સરથપત્તિબલકાયેહિ મન્તાગદસોત્થાનપ્પયોગેહિ ચ દુરારક્ખં અત્તાનં આરક્ખાભાવેન સીલમેવ વિસિટ્ઠતરં અત્તાધીનતો અપરાધીનતો મહાવિસયતો ચ. તેનેવાહ – ''ધમ્મો હવે રક્ખતિ ધમ્મચારિ''ન્તિઆદિ (જા॰ ૧.૧૦.૧૦૨).

એવમનેકગુણસમન્નાગતં સીલન્તિ પચ્ચવેક્ખન્તસ્સ અપરિપુણ્ણા ચેવ સીલસમ્પદા પારિપૂરિં ગચ્છતિ અપરિસુદ્ધા ચ પારિસુદ્ધિં.

સચે પનસ્સ દીઘરત્તં પરિચયેન સીલપટિપક્ખા ધમ્મા દોસાદયો અન્તરન્તરા ઉપ્પજ્જેય્યું, તેન બોધિસત્તપટિઞ્ઞેન એવં પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – નનુ તયા સમ્બોધાય પણિધાનં કતં, સીલવિકલેન ચ ન સક્કા લોકિયાપિ સમ્પત્તિયો પાપુણિતું, પગેવ લોકુત્તરા, સબ્બસમ્પત્તીનં પન અગ્ગભૂતાય સમ્માસમ્બોધિયા અધિટ્ઠાનભૂતેન સીલેન પરમુક્કંસગતેન ભવિતબ્બં, તસ્મા ''કિકીવ અણ્ડ''ન્તિઆદિના (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૯; દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૭) વુત્તનયેન સમ્મા સીલં રક્ખન્તેન સુટ્ઠુતરં તયા પેસલેન ભવિતબ્બં.

અપિ ચ તયા ધમ્મદેસનાય યાનત્તયે સત્તાનં અવતારણપરિપાચનાનિ કાતબ્બાનિ, સીલવિકલસ્સ ચ વચનં ન પચ્ચેતબ્બં હોતિ, અસપ્પાયાહારવિચારસ્સ વિય વેજ્જસ્સ તિકિચ્છનં, તસ્મા કથાહં સદ્ધેય્યો હુત્વા સત્તાનં અવતારણપરિપાચનાનિ કરેય્યન્તિ સભાવપરિસુદ્ધસીલેન ભવિતબ્બં. કિઞ્ચ ઝાનાદિગુણવિસેસયોગેન મે સત્તાનં ઉપકારકરણસમત્થતા પઞ્ઞાપારમિઆદિપરિપૂરણઞ્ચ, ઝાનાદયો ચ ગુણા સીલપારિસુદ્ધિં વિના ન સમ્ભવન્તીતિ સમ્મદેવ સીલં પરિસોધેતબ્બં.

તથા ''સમ્બાધો ઘરાવાસો રજોપથો''તિઆદિના (દી॰ નિ॰ ૧.૧૯૧; સં॰ નિ॰ ૨.૧૫૪; મ॰ નિ॰ ૧.૨૯૧; ૨.૧૦) ઘરાવાસે, ''અટ્ઠિકઙ્કલૂપમા કામા''તિઆદિના (મ॰ નિ॰ ૧.૨૩૪; પાચિ॰ ૧૭૫) ''માતાપિ પુત્તેન વિવદતી''તિઆદિના (મ॰ નિ॰ ૧.૧૭૮) ચ કામેસુ, ''સેય્યથાપિ પુરિસો ઇણં આદાય કમ્મન્તે પયોજેય્યા''તિઆદિના (દી॰ નિ॰ ૧.૨૧૮) કામચ્છન્દાદીસુ આદીનવદસ્સનપુબ્બઙ્ગમા વુત્તવિપરિયાયેન ''અબ્ભોકાસો પબ્બજ્જા''તિઆદિના (દી॰ નિ॰ ૧.૧૯૧; સં॰ નિ॰ ૨.૧૫૪) પબ્બજ્જાદીસુ આનિસંસપટિસઙ્ખાવસેન નેક્ખમ્મપારમિયં પચ્ચવેક્ખણા વેદિતબ્બા. અયમેત્થ સઙ્ખેપો, વિત્થારો પન દુક્ખક્ખન્ધ- (મ॰ નિ॰ ૧.૧૬૩ આદયો) આસિવિસોપમસુત્ત- (સં॰ નિ॰ ૪.૨૩૮) દિવસેન વેદિતબ્બો.

તથા ''પઞ્ઞાય વિના દાનાદયો ધમ્મા ન વિસુજ્ઝન્તિ, યથાસકં બ્યાપારસમત્થા ચ ન હોન્તી''તિ પઞ્ઞાગુણા મનસિકાતબ્બા. યથેવ હિ જીવિતેન વિના સરીરયન્તં ન સોભતિ, ન ચ અત્તનો કિરિયાસુ પટિપત્તિસમત્થં હોતિ, યથા ચ ચક્ખાદીનિ ઇન્દ્રિયાનિ વિઞ્ઞાણેન વિના યથાસકં વિસયેસુ કિચ્ચં કાતું નપ્પહોન્તિ, એવં સદ્ધાદીનિ ઇન્દ્રિયાનિ પઞ્ઞાય વિના સકિચ્ચપટિપત્તિયં અસમત્થાનીતિ પરિચ્ચાગાદિપટિપત્તિયં પઞ્ઞા પધાનકારણં. ઉમ્મીલિતપઞ્ઞાચક્ખુકા હિ મહાબોધિસત્તા અત્તનો અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનિપિ દત્વા અનત્તુક્કંસકા અપરવમ્ભકા ચ હોન્તિ, ભેસજ્જરુક્ખા વિય વિકપ્પરહિતા કાલત્તયેપિ સોમનસ્સજાતા. પઞ્ઞાવસેન હિ ઉપાયકોસલ્લયોગતો પરિચ્ચાગો પરહિતપ્પવત્તિયા દાનપારમિભાવં ઉપેતિ. અત્તત્થઞ્હિ દાનં વડ્ઢિસદિસં હોતિ.

તથા પઞ્ઞાય અભાવેન તણ્હાદિસંકિલેસાવિયોગતો સીલસ્સ વિસુદ્ધિ એવ ન સમ્ભવતિ, કુતો સબ્બઞ્ઞુગુણાધિટ્ઠાનભાવો. પઞ્ઞવા એવ ચ ઘરાવાસે કામગુણેસુ સંસારે ચ આદીનવં પબ્બજ્જાય ઝાનસમાપત્તિયં નિબ્બાને ચ આનિસંસં સુટ્ઠુ સલ્લક્ખેન્તો પબ્બજિત્વા ઝાનસમાપત્તિયો નિબ્બત્તેત્વા નિબ્બાનાભિમુખો પરે ચ તત્થ પતિટ્ઠાપેતિ. વીરિયઞ્ચ પઞ્ઞાવિરહિતં યથિચ્છિતમત્થં ન સાધેતિ દુરારમ્ભભાવતો. વરમેવ હિ અનારમ્ભો દુરારમ્ભતો, પઞ્ઞાસહિતેન પન વીરિયેન ન કિઞ્ચિ દુરધિગમં ઉપાયપટિપત્તિતો. તથા પઞ્ઞવા એવ પરાપકારાદીનં અધિવાસકજાતિકો હોતિ, ન દુપ્પઞ્ઞો. પઞ્ઞાવિરહિતસ્સ ચ પરેહિ ઉપનીતા

અપકારા ખન્તિયા પટિપક્ખમેવ અનુબ્રૂહેન્તિ, પઞ્ઞવતો પન તે ખન્તિસમ્પત્તિયા પરિબ્રૂહનવસેન અસ્સા થિરભાવાય સંવત્તન્તિ. પઞ્ઞવા એવ તીણિપિ સચ્ચાનિ નેસં કારણાનિ પટિપક્ખે ચ યથાભૂતં જાનિત્વા પરેસં અવિસંવાદકો હોતિ.

તથા પઞ્ઞાબલેન અત્તાનં ઉપત્થમ્ભેત્વા ધિતિસમ્પદાય સબ્બપારમીસુ અચલસમાદાનાધિટ્ઠાનો હોતિ. પઞ્ઞવા એવ ચ પિયમજ્ઝત્તવેરિવિભાગં અકત્વા સબ્બત્થ હિતૂપસંહારકુસલો હોતિ. તથા પઞ્ઞાવસેન લાભાલાભાદિલોકધમ્મસન્નિપાતે નિબ્બિકારતાય મજ્ઝત્તો હોતિ. એવં સબ્બાસં પારમીનં પઞ્ઞાવ પારિસુદ્ધિહેતૂતિ પઞ્ઞાગુણા પચ્ચવેક્ખિતબ્બા. અપિ ચ પઞ્ઞાય વિના ન દસ્સનસમ્પત્તિ, અન્તરેન ચ દિટ્ઠિસમ્પદં ન સીલસમ્પદા , સીલદિટ્ઠિસમ્પદાવિરહિતસ્સ ન સમાધિસમ્પદા, અસમાહિતેન ચ ન સક્કા અત્તહિતમત્તમ્પિ સાધેતું, પગેવ ઉક્કંસગતં પરહિતન્તિ પરહિતાય પટિપન્નેન ''નનુ તયા સક્કચ્ચં પઞ્ઞાય પરિવુદ્ધિયં આયોગો કરણીયો''તિ બોધિસત્તેન અત્તા ઓવદિતબ્બો. પઞ્ઞાનુભાવેન હિ મહાસત્તો ચતુરધિટ્ઠાનાધિટ્ઠિતો ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ લોકં અનુગ્ગણ્હન્તો સત્તે નિય્યાનમગ્ગે અવતારેતિ, ઇન્દ્રિયાનિ ચ નેસં પરિપાચેતિ.

તથા પઞ્ઞાબલેન ખન્ધાયતનાદીસુ પવિચયબહુલોપવત્તિનિવત્તિયો યાથાવતો પરિજાનન્તો દાનાદયો ગુણે વિસેસનિબ્બેધભાગિયભાવં નયન્તો બોધિસત્તસિક્ખાય પરિપૂરકારી હોતીતિ એવમાદિના અનેકાકારવોકારે પઞ્ઞાગુણે વવત્થપેત્વા પઞ્ઞાપારમી અનુબ્રૂહેતબ્બા.

તથા દિસ્સમાનાનિપિ લોકિયાનિ કમ્માનિ નિહીનવીરિયેન પાપુણિતું અસક્કુણેય્યાનિ, અગણિતખેદેન પન આરદ્ધવીરિયેન દુરધિગમં નામ નત્થિ. નિહીનવીરિયો હિ ''સંસારમહોઘતો સબ્બસત્તે સન્તારેસ્સામી''તિ આરભિતુમેવ ન સક્કુણાતિ. મજ્ઝિમો આરભિત્વા અન્તરા વોસાનમાપજ્જતિ. ઉક્કટ્ઠવીરિયો પન અત્તસુખનિરપેક્ખો આરમ્ભપારમિમધિગચ્છતીતિ વીરિયસમ્પત્તિ પચ્ચવેક્ખિતબ્બા. અપિ ચ ''યસ્સ અત્તનો એવ સંસારપઙ્કતો સમુદ્ધરણત્થમારમ્ભો, તસ્સાપિ ન વીરિયસ્સ સિથિલભાવે મનોરથાનં મત્થકપ્પત્તિ સક્કા સમ્ભાવેતું, પગેવ સદેવકસ્સ લોકસ્સ સમુદ્ધરણત્થં કતાભિનીહારેના''તિ ચ ''રાગાદીનં દોસગણાનં મત્તમહાગજાનં વિય દુન્નિવારભાવતો તન્નિદાનાનઞ્ચ કમ્મસમાદાનાનં ઉક્ખિત્તાસિકવધકસદિસભાવતો તન્નિમિત્તાનઞ્ચ દુગ્ગતીનં સબ્બદા વિવટમુખભાવતો, તત્થ નિયોજકાનઞ્ચ પાપમિત્તાનં સદા સન્નિહિતભાવતો તદોવાદકારિતાય ચ બાલસ્સ પુથુજ્જનભાવસ્સ સતિસમ્ભવે યુત્તં સયમેવ સંસારદુક્ખતો નિસ્સરિતુન્તિ મિચ્છાવિતક્કા વીરિયાનુભાવેન દૂરીભવન્તી''તિ ચ ''યદિ પન સમ્બોધિ અત્તાધીનેન વીરિયેન સક્કા સમધિગન્તું, કિમેત્થ દુક્કર''ન્તિ ચ એવમાદિના નયેન વીરિયગુણા પચ્ચવેક્ખિતબ્બા.

તથા ખન્તિ નામાયં નિરવસેસગુણપટિપક્ખસ્સ કોધસ્સ વિધમનતો ગુણસમ્પાદને સાધૂનમપ્પટિહતમાયુધં, પરાભિભવસમત્થાનં અલઙ્કારો, સમણબ્રાહ્મણાનં બલસમ્પદા, કોધગ્ગિવિનયનઉદકધારા, કલ્યાણસ્સ કિત્તિસદ્દસ્સ સઞ્જાતિદેસો, પાપપુગ્ગલાનં વચીવિસવૂપસમકરો મન્તાગદો, સંવરે ઠિતાનં પરમા ધીરપકતિ, ગમ્ભીરાસયતાય સાગરો, દોસમહાસાગરસ્સ વેલા, અપાયદ્વારસ્સ પિદહનકવાટં, દેવબ્રહ્મલોકાનં આરોહણસોપાનં, સબ્બગુણાનં અધિવાસનભૂમિ, ઉત્તમા કાયવચીમનોવિસુદ્ધીતિ મનસિકાતબ્બં.

અપિ ચ ''એતે સત્તા ખન્તિસમ્પત્તિયા અભાવતો ઇધલોકે તપ્પન્તિ, પરલોકે ચ તપનીયધમ્માનુયોગતો''તિ ચ ''યદિપિ પરાપકારનિમિત્તં દુક્ખં ઉપ્પજ્જતિ, તસ્સ પન દુક્ખસ્સ ખેત્તભૂતો અત્તભાવો બીજભૂતઞ્ચ કમ્મં મયાવ

અભિસઙ્ખત''ન્તિ ચ ''તસ્સ ચ દુક્ખસ્સ આણણ્યકારણમેત''ન્તિ ચ ''અપકારકે અસતિ કથં મય્હં ખન્તિસમ્પદા સમ્ભવતી''તિ ચ ''યદિપાયં એતરહિ અપકારકો, અયં નામ પુબ્બે અનેન મય્હં ઉપકારો કતો''તિ ચ ''અપકારો એવ વા ખન્તિનિમિત્તતાય ઉપકારો''તિ ચ ''સબ્બેપિમે સત્તા મય્હં પુત્તસદિસા, પુત્તકતાપરાધેસુ ચ કો કુજ્ઝિસ્સતી''તિ ચ ''યેન કોધપિસાચાવેસેન અયં મય્હં અપરજ્ઝતિ, સ્વાયં કોધભૂતાવેસો મયા વિનેતબ્બો''તિ ચ, ''યેન અપકારેન ઇદં મય્હં દુક્ખં ઉપ્પન્નં, તસ્સ અહમ્પિ નિમિત્ત''ન્તિ ચ, ''યેહિ ધમ્મેહિ અપકારો કતો, યત્થ ચ કતો, સબ્બેપિ તે તસ્મિં એવ ખણે નિરુદ્ધા કસ્સિદાનિ કેન કોપો કાતબ્બો''તિ ચ, ''અનત્તતાય સબ્બધમ્માનં કો કસ્સ અપરજ્ઝતી''તિ ચ પચ્ચવેક્ખન્તેન ખન્તિસમ્પદા અનુબ્રૂહેતબ્બા.

યદિ પનસ્સ દીઘરત્તં પરિચયેન પરાપકારનિમિત્તકો કોધો ચિત્તં પરિયાદાય તિટ્ઠેય્ય, તેન ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખિતબ્બં – ''ખન્તિ નામેસા પરાપકારસ્સ પટિપક્ખપટિપત્તીનં પચ્ચુપકારકારણ''ન્તિ ચ ''અપકારો ચ મય્હં દુક્ખૂપનિસા સદ્ધાતિ દુક્ખુપ્પાદનેન સદ્ધાય સબ્બલોકે અનભિરતિસઞ્ઞાય ચ પચ્ચયો''તિ ચ, ''ઇન્દ્રિયપકતિ હેસા યદિદં ઇટ્ઠાનિટ્ઠવિસયસમાયોગો. તત્થ અનિટ્ઠવિસયસમાયોગો મય્હં ન સિયાતિ તં કુતેત્થ લબ્ભા''તિ ચ ''કોધવસિકો સત્તો કોધેન ઉમ્મત્તો વિક્ખિત્તચિત્તો, તત્થ કિં પચ્ચપકારેના''તિ ચ ''સબ્બેપિમે સત્તા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ઓરસપુત્તા વિય પરિપાલિતા, તસ્મા ન તત્થ મયા ચિત્તકોપો કાતબ્બો''તિ ચ, ''અપરાધકે ચ સતિ ગુણે ગુણવતિ મયા કોપો ન કાતબ્બો''તિ ચ, ''અસતિ ગુણે વિસેસેન કરુણાયિતબ્બો''તિ ચ ''કોપેન ચ મય્હં ગુણયસા નિહીયન્તી''તિ ચ, ''કુજ્ઝનેન મય્હં દુબ્બણ્ણદુક્ખસેય્યાદયો સપત્તકન્તા આગચ્છન્તી''તિ ચ, ''કોધો ચ નામાયં સબ્બાહિતકારકો સબ્બહિતવિનાસકો બલવા પચ્ચત્થિકો''તિ ચ, ''સતિ ચ ખન્તિયા ન કોચિ પચ્ચત્થિકો''તિ ચ, ''અપરાધકેન અપરાધનિમિત્તં યં આયતિં લદ્ધબ્બં દુક્ખં સતિ ચ ખન્તિયા મય્હં તદભાવો''તિ ચ, ''ચિન્તનેન કુજ્ઝન્તેન ચ મયા પચ્ચત્થિકોયેવ અનુવત્તિતો હોતી''તિ ચ, ''કોધે ચ મયા ખન્તિયા અભિભૂતે તસ્સ દાસભૂતો પચ્ચત્થિકો સમ્મદેવ અભિભૂતો હોતી''તિ ચ, ''કોધનિમિત્તં ખન્તિગુણપરિચ્ચાગો મય્હં ન યુત્તો''તિ ચ, ''સતિ ચ કોધે ગુણવિરોધપચ્ચનીકધમ્મે કથં મે સીલાદિધમ્મા પારિપૂરિં ગચ્છેય્યું, અસતિ ચ તેસુ કથાહં સત્તાનં ઉપકારબહુલો પટિઞ્ઞાનુરૂપં ઉત્તમં સમ્પત્તિં પાપુણિસ્સામી''તિ ચ, ''ખન્તિયા ચ સતિ બહિદ્ધા વિક્ખેપાભાવતો સમાહિતસ્સ સબ્બે સઙ્ખારા અનિચ્ચતો દુક્ખતો સબ્બે ધમ્મા અનત્તતો નિબ્બાનઞ્ચ અસઙ્ખતામતસન્તપણીતતાદિભાવતો નિજ્ઝાનં ખમન્તિ બુદ્ધધમ્મા ચ અચિન્તેય્યાપરિમેય્યપ્પભાવા''તિ.

તતો ચ અનુલોમિયં ખન્તિયં ઠિતો કેવલા ઇમે અત્તત્તનિયભાવરહિતા ધમ્મમત્તા યથાસકં પચ્ચયેહિ ઉપ્પજ્જન્તિ વયન્તિ, ન કુતોચિ આગચ્છન્તિ, ન કુહિઞ્ચિ ગચ્છન્તિ, ન ચ કત્થચિ પતિટ્ઠિતા, ન ચેત્થ કોચિ કસ્સચિ બ્યાપારોતિ અહંકારમમંકારાનધિટ્ઠાનતા નિજ્ઝાનં ખમતિ, યેન બોધિસત્તો બોધિયા નિયતો અનાવત્તિધમ્મો હોતીતિ એવમાદિના ખન્તિપારમિયા પચ્ચવેક્ખણા વેદિતબ્બા.

તથા સચ્ચેન વિના સીલાદીનં અસમ્ભવતો પટિઞ્ઞાનુરૂપં પટિપત્તિયા અભાવતો ચ, સચ્ચધમ્માતિક્કમે ચ સબ્બપાપધમ્માનં સમોસરણતો અસચ્ચસન્ધસ્સ અપચ્ચયિકભાવતો આયતિઞ્ચ અનાદેય્યવચનતાવહનતો સમ્પન્નસચ્ચસ્સ ચ, સબ્બગુણાધિટ્ઠાનભાવતો સચ્ચાધિટ્ઠાનેન સબ્બબોધિસમ્ભારાનં પારિસુદ્ધિપારિપૂરિસામત્થિયતો સભાવધમ્માવિસંવાદનેન સબ્બબોધિસમ્ભારકિચ્ચકરણતો બોધિસત્તપટિપત્તિયા ચ, પરિનિપ્ફત્તિતોતિઆદિના સચ્ચપારમિયા સમ્પત્તિયો પચ્ચવેક્ખિતબ્બા.

તથા દાનાદીસુ દળ્હસમાદાનં તંપટિપક્ખસન્નિપાતે ચ નેસં અચલાધિટ્ઠાનં તત્થ ચ ધીરવીરભાવં વિના ન દાનાદિસમ્ભારા સમ્બોધિનિમિત્તા સમ્ભવન્તીતિઆદિના અધિટ્ઠાને ગુણા પચ્ચવેક્ખિતબ્બા.

તથા ''અત્તહિતમત્તે અવતિટ્ઠન્તેનાપિ સત્તેસુ હિતચિત્તતં વિના ન સક્કા ઇધલોકપરલોકસમ્પત્તિયો પાપુણિતું, પગેવ સબ્બસત્તે નિબ્બાનસમ્પત્તિયં પતિટ્ઠાપેતુકામેના''તિ ચ, ''પચ્છા સબ્બસત્તાનં લોકુત્તરસમ્પત્તિં આકઙ્ખન્તેન ઇદાનિ લોકિયસમ્પત્તિઆકઙ્ખા યુત્તરૂપા''તિ ચ, ''ઇદાનિ આસયમત્તેન પરેસં હિતસુખૂપસંહારં કાતું અસક્કોન્તો કદા પયોગેન તં સાધેસ્સામી''તિ ચ, ''ઇદાનિ મયા હિતસુખૂપસંહારેન સંવડ્ઢિતા પચ્છા ધમ્મસંવિભાગસહાયા મય્હં ભવિસ્સન્તી''તિ ચ, ''એતેહિ વિના ન મય્હં બોધિસમ્ભારા સમ્ભવન્તિ, તસ્મા સબ્બબુદ્ધગુણવિભૂતિનિપ્ફત્તિકારણત્તા મય્હં એતે પરમં પુઞ્ઞક્ખેત્તં અનુત્તરં કુસલાયતનં ઉત્તમં ગારવટ્ઠાન''ન્તિ ચ, સવિસેસં સત્તેસુ સબ્બેસુ હિતજ્ઝાસયતા પચ્ચુપટ્ઠપેતબ્બા , કિઞ્ચ કરુણાધિટ્ઠાનતોપિ સબ્બસત્તેસુ મેત્તા અનુબ્રૂહેતબ્બા. વિમરિયાદીકતેન હિ ચેતસા સત્તેસુ હિતસુખૂપસંહારનિરતસ્સ તેસં અહિતદુક્ખાપનયનકામતા બલવતી ઉપ્પજ્જતિ દળ્હમૂલા. કરુણા ચ સબ્બેસં બુદ્ધકારકધમ્માનં આદિ ચરણં પતિટ્ઠા મૂલં મુખં પમુખન્તિ એવમાદિના મેત્તાય ગુણા પચ્ચવેક્ખિતબ્બા.

તથા ''ઉપેક્ખાય અભાવે સત્તેહિ કતા વિપ્પકારા ચિત્તસ્સ વિકારં ઉપ્પાદેય્યું, સતિ ચ ચિત્તવિકારે દાનાદીનં સમ્ભારાનં સમ્ભવો એવ નત્થી''તિ ચ, ''મેત્તાસિનેહેન સિનેહિતે ચિત્તે ઉપેક્ખાય વિના સમ્ભારાનં પારિસુદ્ધિ ન હોતી''તિ ચ, ''અનુપેક્ખકો સમ્ભારેસુ પુઞ્ઞસમ્ભારં તબ્બિપાકઞ્ચ સત્તહિતત્થં પરિણામેતું ન સક્કોતી''તિ ચ, ''ઉપેક્ખાય અભાવે દેય્યધમ્મપટિગ્ગાહકાનં વિભાગં અકત્વા પરિચ્ચજિતું ન સક્કોતી''તિ ચ, ''ઉપેક્ખારહિતેન જીવિતપરિક્ખારાનં જીવિતસ્સ ચ અન્તરાયં અમનસિકરિત્વા સીલવિસોધનં કાતું ન સક્કોતી''તિ ચ, તથા ઉપેક્ખાવસેન અરતિરતિસહસ્સેવ નેક્ખમ્મબલસિદ્ધિતો ઉપપત્તિતો ઇક્ખણવસેન સબ્બસમ્ભારકિચ્ચનિપ્ફત્તિતો અચ્ચારદ્ધસ્સ વીરિયસ્સ અનુપેક્ખણે પધાનકિચ્ચાકરણતો ઉપેક્ખતો એવ તિતિક્ખાનિજ્ઝાનસમ્ભવતો ઉપેક્ખાવસેન સત્તસઙ્ખારાનં અવિસંવાદનતો લોકધમ્માનં અજ્ઝુપેક્ખણેન સમાદિન્નધમ્મેસુ અચલાધિટ્ઠાનસિદ્ધિતો પરાપકારાદીસુ અનાભોગવસેનેવ મેત્તાવિહારનિપ્ફત્તિતોતિ સબ્બબોધિસમ્ભારાનં સમાદાનાધિટ્ઠાનપારિપૂરિનિપ્ફત્તિયો ઉપેક્ખાનુભાવેન સમ્પજ્જન્તીતિ એવમાદિના નયેન ઉપેક્ખાપારમી પચ્ચવેક્ખિતબ્બા. એવં અપરિચ્ચાગપરિચ્ચાગાદીસુ યથાક્કમં આદીનવાનિસંસપચ્ચવેક્ખણા દાનાદિપારમીનં પચ્ચયોતિ દટ્ઠબ્બં.

તથા સપરિક્ખારા પઞ્ચદસ ચરણધમ્મા પઞ્ચ ચ અભિઞ્ઞાયો. તત્થ **ચરણધમ્મા** નામ સીલસંવરો, ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારતા, ભોજને મત્તઞ્ઞુતા, જાગરિયાનુયોગો, સત્ત સદ્ધમ્મા, ચત્તારિ ઝાનાનિ ચ. તેસુ સીલાદીનં ચતુન્નં તેરસાપિ ધુતધમ્મા અપ્પિચ્છતાદયો ચ પરિક્ખારા. સદ્ધમ્મેસુ **સદ્ધાય**
બુદ્ધધમ્મસઙ્ઘસીલચાગદેવતૂપસમાનુસ્સતિલૂખપુગ્ગલપરિવજ્જન-
સિનિદ્ધપુગ્ગલસેવનપસાદનીયધમ્મપચ્ચવેક્ખણતદધિમુત્તતા પરિક્ખારો. **હિરોત્તપ્પાનં**
અકુસલાદીનવપચ્ચવેક્ખણઅપાયાદીનવપચ્ચવેક્ખણકુસલધમ્મૂપત્થમ્ભન-
ભાવપચ્ચવેક્ખણહિરોત્તપ્પરહિતપુગ્ગલપરિવજ્જનહિરોત્તપ્પસમ્પન્નપુગ્ગલસેનતદધિમુત્તતા. **બાહુસચ્ચસ્સ**
પુબ્બયોગપરિપુચ્છક-
ભાવસદ્ધમ્માભિયોગઅનવજ્જવિજ્જાટ્ઠાનાદિપરિચયપરિપક્કિન્દ્રિયતાકિલેસદૂરીભાવઅપ્પસ્સુત-
પરિવજ્જનબહુસ્સુતસેવનતદધિમુત્તતા. **વીરિયસ્સ** અપાયભયપચ્ચવેક્ખણ-

ગમનવીથિપચ્ચવેક્ખણધમ્મમહત્તપચ્ચવેક્ખણથિનમિદ્ધવિનોદનકુસીતપુગ્ગલપરિવજ્જન-આરદ્ધવીરિયપુગ્ગલસેવનસમ્મપ્પધાનપચ્ચવેક્ખણતદધિમુત્તતા . **સતિયા** સતિસમ્પજઞ્ઞમુટ્ઠસ્સતિપુગ્ગલપરિવજ્જનઉપટ્ઠિતસ્સતિપુગ્ગલસેવનતદધિમુત્તતા. **પઞ્ઞાય** પરિપુચ્છકભારવત્થુવિસદકિરિયાઇન્દ્રિયસમત્તપટિપાદનદુપ્પઞ્ઞપુગ્ગલ-પરિવજ્જનપઞ્ઞવન્તપુગ્ગલસેવનગમ્ભીરઞાણચરિયપચ્ચવેક્ખણતદધિમુત્તતા. ચતુન્નં ઝાનાનં સીલાદિચતુક્કં અટ્ઠતિંસાય આરમ્મણેસુ પુબ્બભાગભાવના આવજ્જનાદિવસીભાવકરણઞ્ચ પરિક્ખારો. તત્થ સીલાદીહિ પયોગસુદ્ધિયા સત્તાનં અભયદાને આસયસુદ્ધિયા આમિસદાને ઉભયસુદ્ધિયા ધમ્મદાને સમત્થો હોતીતિઆદિના ચરણાદીનં દાનાદિસમ્ભારાનં પચ્ચયભાવો યથારહં નિદ્ધારેતબ્બો. અતિવિત્થારભયેન ન નિદ્ધારયિમ્હાતિ. એવં સમ્પત્તિચક્કાદયોપિ દાનાદીનં પચ્ચયોતિ વેદિતબ્બા.

કો સંકિલેસોતિ? અવિસેસેન તણ્હાદીહિ પરામટ્ઠભાવો પારમીનં સંકિલેસો, વિસેસેન પન દેય્યધમ્મપટિગ્ગાહકવિકપ્પા દાનપારમિયા સંકિલેસો. સત્તકાલવિકપ્પા સીલપારમિયા, કામભવતદુપસમેસુ અભિરતિઅનભિરતિવિકપ્પા નેક્ખમ્મપારમિયા, અહં મમાતિ વિકપ્પા પઞ્ઞાપારમિયા, લીનુદ્ધચ્ચવિકપ્પા વીરિયપારમિયા, અત્તપરવિકપ્પા ખન્તિપારમિયા, અદિટ્ઠાદીસુ દિટ્ઠાદિવિકપ્પા સચ્ચપારમિયા, બોધિસમ્ભારતબ્બિપક્ખેસુ દોસગુણવિકપ્પા અધિટ્ઠાનપારમિયા, હિતાહિતવિકપ્પા મેત્તાપારમિયા, ઇટ્ઠાનિટ્ઠવિકપ્પા ઉપેક્ખાપારમિયા સંકિલેસોતિ દટ્ઠબ્બં.

કિં વોદાનન્તિ? તણ્હાદીહિ અનુપઘાતો યથાવુત્તવિકપ્પવિરહો ચ એતાસં વોદાનન્તિ વેદિતબ્બં. અનુપહતા હિ તણ્હામાનદિટ્ઠિકોધૂપનાહમક્ખપળાસઇસ્સામચ્છરિય- માયાસાઠેય્યથમ્ભસારમ્ભમદપ્પમાદાદીહિ કિલેસેહિ દેય્યધમ્મપટિગ્ગાહકવિકપ્પાદિરહિતા ચ દાનાદિપારમિયો પરિસુદ્ધા પભસ્સરા ભવન્તીતિ.

કો પટિપક્ખોતિ? અવિસેસેન સબ્બેપિ સંકિલેસા સબ્બેપિ અકુસલા ધમ્મા એતાસં પટિપક્ખો, વિસેસેન પન પુબ્બે વુત્તા મચ્છેરાદયોતિ વેદિતબ્બા. અપિ ચ દેય્યધમ્મપટિગ્ગાહકદાનફલેસુ અલોભાદોસામોહગુણયોગતો લોભદોસમોહપટિપક્ખં દાનં, કાયાદિદોસવજ્જાપગમતો લોભાદિપટિપક્ખં સીલં, કામસુખપરૂપઘાતઅત્તકિલમથપરિવજ્જનતો દોસત્તયપટિપક્ખં નેક્ખમ્મં, લોભાદીનં અન્ધીકરણતો ઞાણસ્સ ચ અનન્ધીકરણતો લોભાદિપટિપક્ખા પઞ્ઞા , અલીનાનુદ્ધતઞાયારમ્ભવસેન લોભાદિપટિપક્ખં વીરિયં, ઇટ્ઠાનિટ્ઠસુઞ્ઞતાનં ખમનતો લોભાદિપટિપક્ખા ખન્તિ, સતિપિ પરેસં ઉપકારે અપકારે ચ યથાભૂતપ્પવત્તિયા લોભાદિપટિપક્ખં સચ્ચં, લોકધમ્મે અભિભુય્ય યથાસમાદિન્નેસુ સમ્ભારેસુ અચલનતો લોભાદિપટિપક્ખં અધિટ્ઠાનં, નીવરણવિવેકતો લોભાદિપટિપક્ખા મેત્તા, ઇટ્ઠાનિટ્ઠેસુ અનુનયપટિઘવિદ્ધંસનતો સમપ્પવત્તિતો ચ લોભાદિપટિપક્ખા ઉપેક્ખાતિ દટ્ઠબ્બં.

કા પટિપત્તીતિ? દાનપારમિયા તાવ સુખૂપકરણસરીરજીવિતપરિચ્ચાગેન ભયાપનુદનેન ધમ્મોપદેસેન ચ બહુધા સત્તાનં અનુગ્ગહકરણં પટિપત્તિ. તત્થ આમિસદાનં અભયદાનં ધમ્મદાનન્તિ દાતબ્બવત્થુવસેન તિવિધં દાનં. તેસુ બોધિસત્તસ્સ દાતબ્બવત્થુ અજ્ઝત્તિકં બાહિરન્તિ દુવિધં. તત્થ બાહિરં અન્નં પાનં વત્થં યાનં માલાગન્ધવિલેપનં સેય્યાવસથપદીપેય્યન્તિ દસવિધં. અન્નાદીનં ખાદનીયભોજનીયાદિવિભાગેન અનેકવિધં. તથા રૂપારમ્મણં યાવ ધમ્મારમ્મણન્તિ આરમ્મણતો છબ્બિધં. રૂપારમ્મણાદીનઞ્ચ નીલાદિવિભાગેન અનેકવિધં.

તથા મણિકનકરજતમુત્તાપવાળાદિ, ખેત્તવત્થુઆરામાદિ, દાસિદાસગોમહિંસાદિ નાનાવિધવિત્તૂપકરણવસેન અનેકવિધં.

તત્થ મહાપુરિસો બાહિરં વત્થું દેન્તો ‘‘યો યેન અત્થિકો, તં તસ્સ દેતિ, દેન્તો ચ તસ્સ અત્થિકો’’તિ સયમેવ જાનન્તો અયાચિતોપિ દેતિ પગેવ યાચિતો. મુત્તચાગો દેતિ, નો અમુત્તચાગો, પરિયત્તં દેતિ, નો અપરિયત્તં સતિ દેય્યધમ્મે. ન પચ્ચુપકારસન્નિસ્સિતો દેતિ. અસતિ દેય્યધમ્મે હિ પરિયત્તે સંવિભાગારહં સંવિભજતિ. ન ચ દેતિ પરૂપઘાતાવહં સત્થવિસમજ્જાદિકં, નાપિ કીળનકં યં અનત્થૂપસંહિતં પમાદાવહઞ્ચ. ન ચ ગિલાનસ્સ યાચકસ્સ પાનભોજનાદિઅસપ્પાયં પમાણરહિતં વા દેતિ, પમાણયુત્તં પન સપ્પાયમેવ દેતિ.

તથા યાચિતો ગહટ્ઠાનં ગહટ્ઠાનુચ્છવિકં દેતિ, પબ્બજિતાનં પબ્બજિતાનુચ્છવિકં દેતિ, માતાપિતરો ઞાતિસાલોહિતા મિત્તામચ્ચા પુત્તદારદાસકમ્મકરાતિ એતેસુ કસ્સચિ પીળં અજનેન્તો દેતિ, ન ચ ઉળારં દેય્યધમ્મં પટિજાનિત્વા લૂખં દેતિ, ન ચ લાભસક્કારસિલોકસન્નિસ્સિતો દેતિ, ન ચ પચ્ચુપકારસન્નિસ્સિતો દેતિ, ન ચ ફલપાટિકઙ્ખી દેતિ અઞ્ઞત્ર સમ્માસમ્બોધિયા, ન ચ યાચકે દેય્યધમ્મં વા જિગુચ્છન્તો દેતિ, ન ચ અસઞ્ઞતાનં યાચકાનં અક્કોસકરોસકાનમ્પિ અપવિદ્ધં દાનં દેતિ, અઞ્ઞદત્થુ પસન્નચિત્તો અનુકમ્પન્તો સક્કચ્ચમેવ દેતિ, ન ચ કોતૂહલમઙ્ગલિકો હુત્વા દેતિ, કમ્મફલમેવ પન સદ્દહન્તો દેતિ, નપિ યાચકે પયિરુપાસનાદીહિ પરિકિલેસેત્વા દેતિ, અપરિકિલેસન્તો એવ પન દેતિ, ન ચ પરેસં વઞ્ચનાધિપ્પાયો ભેદનાધિપ્પાયો વા દાનં દેતિ, અસંકિલિટ્ઠચિત્તો એવ દેતિ, નપિ ફરુસવાચો ભાકુટિમુખો દાનં દેતિ, પિયવાદી પન પુબ્બભાસી મિતવચનો હુત્વા દેતિ , યસ્મિઞ્ચ દેય્યધમ્મે ઉળારમનુઞ્ઞતાય વા ચિરપરિચયેન વા ગેધસભાવતાય વા લોભધમ્મો અધિમત્તો હોતિ, જાનન્તો બોધિસત્તો તં ખિપ્પમેવ પટિવિનોદેત્વા યાચકે પરિયેસિત્વાપિ દેતિ, યઞ્ચ દેય્યવત્થુ પરિત્તં યાચકોપિ પચ્ચુપટ્ઠિતો, તં અચિન્તેત્વાપિ અત્તાનં બાધેત્વા દેન્તો યાચકં સમ્માનેતિ યથા તં અકિત્તિપણ્ડિતો. ન ચ મહાપુરિસો અત્તનો પુત્તદારદાસકમ્મકરપોરિસે યાચિતો તે અસઞ્ઞાપિતે દોમનસ્સપ્પત્તે યાચકાનં દેતિ, સમ્મદેવ પન સઞ્ઞાપિતે સોમનસ્સપ્પત્તે દેતિ. દેન્તો ચ યક્ખરક્ખસપિસાચાદીનં વા મનુસ્સાનં કુરૂરકમ્મન્તાનં વા જાનન્તો ન દેતિ, તથા રજ્જમ્પિ તાદિસાનં ન દેતિ. યે લોકસ્સ અહિતાય દુક્ખાય અનત્થાય પટિપજ્જન્તિ, યે પન ધમ્મિકા ધમ્મેન લોકં પાલેન્તિ, તેસં દેતિ. એવં તાવ બાહિરદાને પટિપત્તિ વેદિતબ્બા.

અજ્ઝત્તિકદાનં પન દ્વીહિ આકારેહિ વેદિતબ્બં. કથં? યથા નામ કોચિ પુરિસો ઘાસચ્છાદનહેતુ અત્તાનં પરસ્સ નિસ્સજ્જતિ, વિધેય્યભાવં ઉપગચ્છતિ દાસબ્યં, એવમેવ મહાપુરિસો સમ્બોધિહેતુ નિરામિસચિત્તો સત્તાનં અનુત્તરં હિતસુખં ઇચ્છન્તો અત્તનો દાનપારમિં પરિપૂરેતુકામો અત્તાનં પરસ્સ નિસ્સજ્જતિ, વિધેય્યભાવં ઉપગચ્છતિ યથાકામકરણીયતં. કરચરણનયનાદિઅઙ્ગપચ્ચઙ્ગં તેન તેન અત્થિકાનં અકમ્પિતો અનોલીનો અનુપ્પદેતિ, ન તત્થ સજ્જતિ ન સઙ્કોચં આપજ્જતિ યથા તં બાહિરવત્થુસ્મિં, તથા હિ મહાપુરિસો દ્વીહિ આકારેહિ બાહિરવત્થું પરિચ્ચજતિ યથાસુખં પરિભોગાય વા યાચકાનં તેસં મનોરથં પરિપૂરેન્તો, અત્તનો વસીભાવાય વા, તત્થ સબ્બેન સબ્બં મુત્તચાગો, એવમહં નિસ્સઙ્ગભાવનાય સમ્બોધિં પાપુણિસ્સામીતિ. એવં અજ્ઝત્તિકવત્થુસ્મિન્તિ વેદિતબ્બં.

તત્થ યં અજ્ઝત્તિકવત્થુ દીયમાનં યાચકસ્સ એકન્તેનેવ હિતાય સંવત્તતિ, તં દેતિ, ન ઇતરં. ન ચ મહાપુરિસો મારસ્સ મારકાયિકાનં દેવતાનં વા વિહિંસાધિપ્પાયાનં અત્તનો અત્તભાવં અઙ્ગપચ્ચઙ્ગાનિ વા જાનમાનો દેતિ ‘‘મા તેસં અનત્થો અહોસી’’તિ. યથા ચ મારકાયિકાનં, એવં તેહિ અન્વાવિટ્ઠાનમ્પિ ન દેતિ, નપિ ઉમ્મત્તકાનં.

ઇતરેસં પન યાચિયમાનો સમનન્તરમેવ દેતિ, તાદિસાય યાચનાય દુલ્લભભાવતો તાદિસસ્સ ચ દાનસ્સ દુક્કરભાવતો.

અભયદાનં પન રાજતો ચોરતો અગ્ગિતો ઉદકતો વેરિપુગ્ગલતો સીહબ્યગ્ઘાદિવાળમિગતો નાગયક્ખરક્ખસપિસાચાદિતો સત્તાનં ભયે પચ્ચુપટ્ઠિતે તતો પરિત્તાણભાવેન વેદિતબ્બં.

ધમ્મદાનં પન અસંકિલિટ્ઠચિત્તસ્સ અવિપરીતા ધમ્મદેસના, ઓપાયિકો હિતસ્સ ઉપદેસો દિટ્ઠધમ્મિકસમ્પરાયિકપરમત્થવસેન યેન સાસને અનોતિણ્ણાનં અવતારણં ઓતિણ્ણાનં પરિપાચનં. તત્થાયં નયો – સઙ્ખેપતો તાવ દાનકથા સીલકથા સગ્ગકથા કામાનં આદીનવો સંકિલેસો ચ નેક્ખમ્મે આનિસંસો. વિત્થારતો પન સાવકબોધિયં અધિમુત્તચિત્તાનં સરણગમનં સીલસંવરો ઇન્દ્રિયેસુ ગુત્તદ્વારતા ભોજને મત્તઞ્ઞુતા જાગરિયાનુયોગો સત્ત સદ્ધમ્મા અટ્ઠતિંસાય આરમ્મણેસુ કમ્મકરણવસેન સમથાનુયોગો રૂપકાયાદીસુ વિપસ્સનાભિનિવેસેસુ યથારહં અભિનિવેસમુખેન વિપસ્સનાનુયોગો, તથા વિસુદ્ધિપટિપદા સમ્મત્તગહણં તિસ્સો વિજ્જા છ અભિઞ્ઞા ચતસ્સો પટિસમ્ભિદા સાવકબોધીતિ એતેસં ગુણસંકિત્તનવસેન યથારહં તત્થ તત્થ પતિટ્ઠાપના પરિયોદપના ચ. તથા પચ્ચેકબોધિયં સમ્માસમ્બોધિયઞ્ચ અધિમુત્તાનં સત્તાનં યથારહં દાનાદિપારમીનં સભાવરસલક્ખણાદિસંકિત્તનમુખેન તીસુપિ અવત્થાસુ તેસં બુદ્ધાનં મહાનુભાવતાવિભાવનેન યાનદ્વયે પતિટ્ઠાપના પરિયોદપના ચ. એવં મહાપુરિસો સત્તાનં ધમ્મદાનં દેતિ.

તથા મહાપુરિસો સત્તાનં આમિસદાનં દેન્તો ‘‘ઇમિનાહં દાનેન સત્તાનં આયુવણ્ણસુખબલપટિભાનાદિસમ્પત્તિઞ્ચ રમણીયં અગ્ગફલસમ્પત્તિઞ્ચ નિપ્ફાદેય્ય’’ન્તિ અન્નદાનં દેતિ, તથા સત્તાનં કામકિલેસપિપાસાવૂપસમાય પાનં દેતિ, તથા સુવણ્ણવણ્ણતાય હિરોત્તપ્પાલઙ્કારસ્સ ચ નિપ્ફત્તિયા વત્થાનિ દેતિ, તથા ઇદ્ધિવિધસ્સ ચેવ નિબ્બાનસુખસ્સ ચ નિપ્ફત્તિયા યાનં દેતિ, તથા સીલગન્ધનિપ્ફત્તિયા ગન્ધં દેતિ, તથા બુદ્ધગુણસોભાનિપ્ફત્તિયા માલાવિલેપનં દેતિ, બોધિમણ્ડાસનનિપ્ફત્તિયા આસનં દેતિ, તથાગતસેય્યાનિપ્ફત્તિયા સેય્યં દેતિ, સરણભાવનિપ્ફત્તિયા આવસથં દેતિ, પઞ્ચચક્ખુપટિલાભાય પદીપેય્યં દેતિ, બ્યામપ્પભાનિપ્ફત્તિયા રૂપદાનં દેતિ, બ્રહ્મસ્સરનિપ્ફત્તિયા સદ્દદાનં દેતિ, સબ્બલોકસ્સ પિયભાવાય રસદાનં દેતિ, બુદ્ધસુખુમાલભાવાય ફોટ્ઠબ્બદાનં દેતિ, અજરામરભાવાય ભેસજ્જદાનં દેતિ, કિલેસદાસબ્યવિમોચનત્થં દાસાનં ભુજિસ્સતાદાનં દેતિ, સદ્ધમ્માભિરતિયા અનવજ્જખિડ્ડારતિહેતુદાનં દેતિ, સબ્બેપિ સત્તે અરિયાય જાતિયા અત્તનો પુત્તભાવૂપનયનાય પુત્તદાનં દેતિ, સકલસ્સપિ લોકસ્સ પતિભાવૂપગમનાય દારદાનં દેતિ, સુભલક્ખણસમ્પત્તિયા સુવણ્ણમણિમુત્તાપવાળાદિદાનં, અનુબ્યઞ્જનસમ્પત્તિયા નાનાવિધવિભૂસનદાનં, સદ્ધમ્મકોસાધિગમાય વિત્તકોસદાનં, ધમ્મરાજભાવાય રજ્જદાનં, ઝાનાદિસમ્પત્તિયા આરામુય્યાનતળાકવનદાનં, ચક્કઙ્કિતેહિ પાદેહિ બોધિમણ્ડૂપસઙ્કમનાય ચરણદાનં, ચતુરોઘનિત્થરણાય સત્તાનં સદ્ધમ્મહત્થદાનત્થં હત્થદાનં, સદ્ધિન્દ્રિયાદિપટિલાભાય કણ્ણનાસાદિદાનં, સમન્તચક્ખુપટિલાભાય ચક્ખુદાનં, ‘‘દસ્સનસવનાનુસ્સરણપારિચરિયાદીસુ સબ્બકાલં સબ્બસત્તાનં હિતસુખાવહો, સબ્બલોકેન ચ ઉપજીવિતબ્બો મે કાયો ભવેય્યા’’તિ મંસલોહિતાદિદાનં, ‘‘સબ્બલોકુત્તમો ભવેય્ય’’ન્તિ ઉત્તમઙ્ગદાનં દેતિ.

એવં દદન્તો ચ ન અનેસનાય દેતિ, ન ચ પરોપઘાતેન, ન ભયેન, ન લજ્જાય, ન દક્ખિણેય્યરોસનેન, ન પણીતે સતિ લૂખં, ન અત્તુક્કંસનેન, ન પરવમ્ભનેન, ન ફલાભિસઙ્ખાય, ન યાચકજિગુચ્છાય, ન અચિત્તીકારેન દેતિ, અથ ખો સક્કચ્ચં દેતિ, સહત્થેન દેતિ, કાલેન દેતિ, ચિત્તીકત્વા દેતિ, અવિભાગેન દેતિ. તીસુ કાલેસુ

સોમનસ્સિતો દેતિ, તતો એવ ચ દત્વા ન પચ્છાનુતાપી હોતિ. ન પટિગ્ગાહકવસેન માનાવમાનં કરોતિ, પટિગ્ગાહકાનં પિયસમુદાચારો હોતિ વદઞ્ઞૂ યાચયોગો સપરિવારદાયકો. અન્નદાનઞ્હિ દેન્તો "તં સપરિવારં કત્વા દસ્સામી"તિ વત્થાદીહિ સદ્ધિં દેતિ. તથા વત્થદાનં દેન્તો "તં સપરિવારં કત્વા દસ્સામી"તિ અન્નાદીહિ સદ્ધિં દેતિ. યાનદાનાદીસુપિ એસેવ નયો.

તથા રૂપદાનં દેન્તો ઇતરારમ્મણાનિપિ તસ્સ પરિવારં કત્વા દેતિ, એવં સેસેસુપિ. તત્થ રૂપદાનં નામ નીલપીતલોહિતઓદાતાદિવણ્ણાસુ પુપ્ફવત્થધાતૂસુ અઞ્ઞતરં લભિત્વા રૂપવસેન આભુજિત્વા "રૂપદાનં દસ્સામિ, રૂપદાનં મય્હ"ન્તિ ચિન્તેત્વા તાદિસે દક્ખિણેય્યે દાનં પતિટ્ઠાપેતિ સવત્થુકં કત્વા. એતં **રૂપદાનં** નામ.

સદ્દદાનં પન ભેરિસદ્દાદિવસેન વેદિતબ્બં. તત્થ સદ્દં કન્દમૂલાનિ વિય ઉપ્પાટેત્વા નીલુપ્પલહત્થકં વિય ચ હત્થે ઠપેત્વા દાતું ન સક્કા, સવત્થુકં પન કત્વા દેન્તો સદ્દદાનં દેતિ નામ. તસ્મા યદા "સદ્દદાનં દસ્સામી"તિ ભેરિમુદિઙ્ગાદીસુ અઞ્ઞતરેન તૂરિયેન તિણ્ણં રતનાનં ઉપહારં કરોતિ કારેતિ ચ, "સદ્દદાનં મે"તિ ભેરિઆદીનિ ઠપેતિ ઠપાપેતિ ચ. ધમ્મકથિકાનં પન સરભેસજ્જં તેલફાણિતાદિં દેતિ, ધમ્મસ્સવનં ઘોસેતિ, સરભઞ્ઞં ભણતિ, ધમ્મકથં કથેતિ, ઉપનિસિન્નકકથં અનુમોદનકથઞ્ચ કરોતિ કારેતિ ચ, તદા **સદ્દદાનં** નામ હોતિ.

તથા ગન્ધદાનં મૂલગન્ધાદીસુ અઞ્ઞતરં રજનીયં ગન્ધવત્થું પિંસિતમેવ વા ગન્ધં યંકિઞ્ચિ લભિત્વા ગન્ધવસેન આભુજિત્વા "ગન્ધદાનં દસ્સામિ, ગન્ધદાનં મય્હ"ન્તિ બુદ્ધરતનાદીનં પૂજં કરોતિ કારેતિ ચ, ગન્ધપૂજનત્થાય અગરુચન્દનાદિકે ગન્ધવત્થુકે પરિચ્ચજતિ. ઇદં **ગન્ધદાનં**.

તથા મૂલરસાદીસુ યંકિઞ્ચિ રજનીયં રસવત્થું લભિત્વા રસવસેન આભુજિત્વા "રસદાનં દસ્સામિ, રસદાનં મય્હ"ન્તિ દક્ખિણેય્યાનં દેતિ, રસવત્થુમેવ વા ધઞ્ઞગવાદિકં પરિચ્ચજતિ. ઇદં **રસદાનં**.

તથા ફોટ્ઠબ્બદાનં મઞ્ચપીઠાદિવસેન અત્થરણપાવુરણાદિવસેન ચ વેદિતબ્બં. યદા હિ મઞ્ચપીઠભિસિબિમ્બોહનાદિકં નિવાસનપારુપનાદિકં વા સુખસમ્ફસ્સં રજનીયં અનવજ્જં ફોટ્ઠબ્બવત્થું લભિત્વા ફોટ્ઠબ્બવસેન આભુજિત્વા "ફોટ્ઠબ્બદાનં દસ્સામિ, ફોટ્ઠબ્બદાનં મય્હ"ન્તિ દક્ખિણેય્યાનં દેતિ. યથાવુત્તં ફોટ્ઠબ્બવત્થું લભિત્વા પરિચ્ચજતિ, ઇદં **ફોટ્ઠબ્બદાનં**.

ધમ્મદાનં પન ધમ્મારમ્મણસ્સ અધિપ્પેતત્તા ઓજપાનજીવિતવસેન વેદિતબ્બં. ઓજાદીસુ હિ અઞ્ઞતરં રજનીયં વત્થું લભિત્વા ધમ્મારમ્મણવસેન આભુજિત્વા "ધમ્મદાનં દસ્સામિ, ધમ્મદાનં મય્હ"ન્તિ સપ્પિનવનીતાદિ**ઓજદાનં** દેતિ. અમ્બપાનાદિઅટ્ઠવિધ**પાનદાનં** દેતિ, **જીવિતદાન**ન્તિ આભુજિત્વા સલાકભત્તપક્ખિકભત્તાદીનિ દેતિ, અફાસુકભાવેન અભિભૂતાનં બ્યાધિતાનં વેજ્જે પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ, જાલં ફાલાપેતિ, કુમિનં વિદ્ધંસાપેતિ, સકુણપઞ્જરં વિદ્ધંસાપેતિ, બન્ધનેન બદ્ધાનં સત્તાનં બન્ધનમોક્ખં કારેતિ, માઘાતભેરિં ચરાપેતિ, અઞ્ઞાનિ ચ સત્તાનં જીવિતપરિત્તાણત્થં એવરૂપાનિ કમ્માનિ કરોતિ કારાપેતિ ચ. ઇદં **ધમ્મદાનં** નામ.

સબ્બમેતં યથાવુત્તં દાનસમ્પદં સકલલોકહિતસુખાય પરિણામેતિ. અત્તનો ચ સમ્માસમ્બોધિયા અકુપ્પાય વિમુત્તિયા અપરિક્ખયસ્સ છન્દસ્સ અપરિક્ખયસ્સ વીરિયસ્સ અપરિક્ખયસ્સ સમાધિસ્સ અપરિક્ખયસ્સ પટિભાનસ્સ અપરિક્ખયસ્સ ઞાણસ્સ અપરિક્ખયાય વિમુત્તિયા પરિણામેતિ . ઇમઞ્ચ દાનપારમિં પટિપજ્જન્તેન મહાસત્તેન જીવિતે અનિચ્ચસઞ્ઞા પચ્ચુપટ્ઠાપેતબ્બા તથા ભોગેસુ, બહુસાધારણતા ચ નેસં મનસિકાતબ્બા, સત્તેસુ

ચ મહાકરુણા સતતં સમિતં પચ્ચુપટ્ઠાપેતબ્બા. એવઞ્હિ ભોગે ગહેતબ્બસારં ગણ્હન્તો આદિત્તતો વિય અગારતો સબ્બં સાપતેય્યં અત્તાનઞ્ચ બહિ નીહરન્તો ન કિઞ્ચિ સેસેતિ, ન કત્થચિ વિભાગં કરોતિ, અઞ્ઞદત્થુ નિરપેક્ખો નિસ્સજ્જતિ એવ. અયં તાવ દાનપારમિયા પટિપત્તિક્કમો.

સીલપારમિયા પન અયં પટિપત્તિક્કમો – યસ્મા સબ્બઞ્ઞુસીલાલઙ્કારેહિ સત્તે અલઙ્કરિતુકામેન મહાપુરિસેન આદિતો અત્તનો એવ તાવ સીલં વિસોધેતબ્બં. તત્થ ચ ચતૂહિ આકારેહિ સીલં વિસુજ્ઝતિ – અજ્ઝાસયવિસુદ્ધિતો, સમાદાનતો, અવીતિક્કમનતો, સતિ ચ વીતિક્કમે પુન પટિપાકતિકકરણતો. વિસુદ્ધાસયતાય હિ એકચ્ચો અત્તાધિપતિ હુત્વા પાપજિગુચ્છનસભાવો અજ્ઝત્તં હિરિધમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા સુપરિસુદ્ધસમાચારો હોતિ. તથા પરતો સમાદાને સતિ એકચ્ચો લોકાધિપતિ હુત્વા પાપતો ઉત્તસન્તો ઓત્તપ્પધમ્મં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા સુપરિસુદ્ધસમાચારો હોતિ. ઇતિ ઉભયથાપિ એતે અવીતિક્કમનતો સીલે પતિટ્ઠહન્તિ. અથ પન કદાચિ સતિસમ્મોસેન સીલસ્સ ખણ્ડાદિભાવો સિયા. તાયયેવ યથાવુત્તાય હિરોત્તપ્પસમ્પત્તિયા ખિપ્પમેવ નં વુટ્ઠાનાદિના પટિપાકતિકં કરોતિ.

તયિદં સીલં વારિત્તં, ચારિત્તન્તિ દુવિધં. તત્થાયં બોધિસત્તસ્સ વારિત્તસીલે પટિપત્તિક્કમો – સબ્બસત્તેસુ તથા દયાપન્નચિત્તેન ભવિતબ્બં, યથા સુપિનન્તેનપિ ન આઘાતો ઉપ્પજ્જેય્ય. પરૂપકારનિરતતાય પરસન્તકો અલગદ્દો વિય ન પરામસિતબ્બો. સચે પબ્બજિતો હોતિ, અબ્રહ્મચરિયતોપિ આરાચારી હોતિ સત્તવિધમેથુનસંયોગવિરહિતો, પગેવ પરદારગમનતો. સચે પન અપબ્બજિતો ગહટ્ઠો સમાનો પરેસં દારેસુ સદા પાપકં ચિત્તમ્પિ ન ઉપ્પાદેતિ. કથેન્તો ચ સચ્ચં હિતં પિયં વચનં પરિમિતમેવ ચ કાલેન ધમ્મિં કથં ભાસિતા હોતિ, સબ્બત્થ અનભિજ્ઝાલુ અબ્યાપન્નચિત્તો અવિપરીતદસ્સનો કમ્મસ્સકતઞાણેન ચ સમન્નાગતો સમ્મગ્ગતેસુ સમ્માપટિપન્નેસુ નિવિટ્ઠસદ્ધો હોતિ નિવિટ્ઠપેમો.

ઇતિ ચતુરાપાયવટ્ટદુક્ખાનં પથભૂતેહિ અકુસલકમ્મપથેહિ અકુસલધમ્મેહિ ચ ઓરમિત્વા સગ્ગમોક્ખાનં પથભૂતેસુ કુસલકમ્મપથેસુ પતિટ્ઠિતસ્સ મહાપુરિસસ્સ પરિસુદ્ધાસયપયોગતાય યથાભિપત્થિતા સત્તાનં હિતસુખૂપસંહિતા મનોરથા સીઘં સીઘં અભિનિપ્ફજ્જન્તિ, પારમિયો પરિપૂરેન્તિ. એવંભૂતો હિ અયં. તત્થ હિંસાનિવત્તિયા સબ્બસત્તાનં અભયદાનં દેતિ, અપ્પકસિરેનેવ મેત્તાભાવનં સમ્પાદેતિ, એકાદસ મેત્તાનિસંસે અધિગચ્છતિ, અપ્પાબાધો હોતિ અપ્પાતઙ્કો, દીઘાયુકો સુખબહુલો લક્ખણવિસેસે પાપુણાતિ, દોસવાસનઞ્ચ સમુચ્છિન્દતિ.

તથા અદિન્નાદાનનિવત્તિયા ચોરાદીહિ અસાધારણે ભોગે અધિગચ્છતિ. પરેહિ અનાસઙ્કનીયો પિયો મનાપો વિસ્સસનીયો વિભવસમ્પત્તીસુ અલગ્ગચિત્તો પરિચ્ચાગસીલો લોભવાસનઞ્ચ સમુચ્છિન્દતિ.

અબ્રહ્મચરિયનિવત્તિયા અલોલો હોતિ સન્તકાયચિત્તો, સત્તાનં પિયો હોતિ મનાપો અપરિસઙ્કનીયો , કલ્યાણો ચસ્સ કિત્તિસદ્દો અબ્ભુગ્ગચ્છતિ, અલગ્ગચિત્તો હોતિ માતુગામેસુ અલુદ્ધાસયો, નેક્ખમ્મબહુલો લક્ખણવિસેસે અધિગચ્છતિ, લોભવાસનઞ્ચ સમુચ્છિન્દતિ.

મુસાવાદનિવત્તિયા સત્તાનં પમાણભૂતો હોતિ પચ્ચયિકો થેતો આદેય્યવચનો, દેવતાનં પિયો મનાપો, સુરભિગન્ધમુખો આરક્ખિતકાયવચીસમાચારો, લક્ખણવિસેસે ચ અધિગચ્છતિ, કિલેસવાસનઞ્ચ સમુચ્છિન્દતિ.

પેસુઞ્ઞનિવત્તિયા પરૂપક્કમેહિપિ અભેજ્જકાયો હોતિ અભેજ્જપરિવારો, સદ્ધમ્મેસુ ચ અભેજ્જનકસદ્ધો, દળ્હમિત્તો ભવન્તરપરિચિતાનં વિય સત્તાનં એકન્તપિયો અસંકિલેસબહુલો.

ફરુસવાચાનિવત્તિયા સત્તાનં પિયો હોતિ મનાપો સુખસીલો મધુરવચનો સમ્ભાવનીયો, અટ્ઠઙ્ગસમન્નાગતો ચસ્સ સરો નિબ્બત્તતિ.

સમ્ફપ્પલાપનિવત્તિયા સત્તાનં પિયો હોતિ મનાપો ગરુ ભાવનીયો ચ આદેય્યવચનો પરિમિતાલાપો. મહેસક્ખો ચ હોતિ મહાનુભાવો, ઠાનુપ્પત્તિકેન પટિભાનેન પઞ્હાનં બ્યાકરણકુસલો, બુદ્ધભૂમિયઞ્ચ એકાય એવ વાચાય અનેકભાસાનં સત્તાનં અનેકેસં પઞ્હાનં બ્યાકરણસમત્થો હોતિ.

અનભિજ્ઝાલુતાય ઇચ્છિતલાભી હોતિ, ઉળારેસુ ચ ભોગેસુ રુચિં પટિલભતિ, ખત્તિયમહાસાલાદીનં સમ્મતો હોતિ, પચ્ચત્થિકેહિ અનભિભવનીયો, ઇન્દ્રિયવેકલ્લં ન પાપુણાતિ, અપ્પટિપુગ્ગલો ચ હોતિ.

અબ્યાપાદેન પિયદસ્સનો હોતિ, સત્તાનં સમ્ભાવનીયો પરહિતાભિનન્દિતાય ચ સત્તે અપ્પકસિરેનેવ પસાદેતિ, અલૂખસભાવો ચ હોતિ મેત્તાવિહારી, મહેસક્ખો ચ હોતિ મહાનુભાવો.

મિચ્છાદસ્સનાભાવેન કલ્યાણે સહાયે પટિલભતિ, સીસચ્છેદમ્પિ પાપુણન્તો પાપકમ્મં ન કરોતિ, કમ્મસ્સકતાદસ્સનતો અકોતૂહલમઙ્ગલિકો ચ હોતિ, સદ્ધમ્મે ચસ્સ સદ્ધા પતિટ્ઠિતા હોતિ મૂલજાતા, સદ્દહતિ ચ તથાગતાનં બોધિં, સમયન્તરેસુ નાભિરમતિ ઉક્કારટ્ઠાને વિય રાજહંસો , લક્ખણત્તયપરિજાનનકુસલો હોતિ, અન્તે ચ અનાવરણઞાણલાભી, યાવ બોધિં ન પાપુણાતિ, તાવ તસ્મિં તસ્મિં સત્તનિકાયે ઉક્કટ્ઠુક્કટ્ઠો ચ હોતિ, ઉળારુળારા સમ્પત્તિયો પાપુણાતિ. ઇતિ હિદં સીલં નામ સબ્બસમ્પત્તીનં અધિટ્ઠાનં, સબ્બબુદ્ધગુણાનં પભવભૂમિ, સબ્બબુદ્ધકારકધમ્માનં આદિ ચરણં મુખં પમુખન્તિ બહુમાનનં ઉપ્પાદેત્વા કાયવચીસંયમે ઇન્દ્રિયદમને આજીવવિસુદ્ધિયં પચ્ચયપરિભોગેસુ ચ સતિસમ્પજઞ્ઞબલેન અપ્પમત્તેન લાભસક્કારસિલોકં મિત્તમુખપચ્ચત્થિકં વિય સલ્લક્ખેત્વા ''કિકીવ અણ્ડ''ન્તિઆદિના (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૯; દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૭) વુત્તનયેન સક્કચ્ચં સીલં સમ્પાદેતબ્બં. અયં તાવ વારિત્તસીલે પટિપત્તિક્કમો.

ચારિત્તસીલે પન પટિપત્તિ એવં વેદિતબ્બા – ઇધ બોધિસત્તો કલ્યાણમિત્તાનં ગરુટ્ઠાનિયાનં અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મં કાલેન કાલં કત્તા હોતિ, તથા તેસં કાલેન કાલં ઉપટ્ઠાનં કત્તા હોતિ, ગિલાનાનં કાયવેય્યાવટિકં. સુભાસિતપદાનિ સુત્વા સાધુકારં કત્તા હોતિ, ગુણવન્તાનં ગુણે વણ્ણેતા પરેસં અપકારે ખન્તા, ઉપકારે અનુસ્સરિતા, પુઞ્ઞાનિ અનુમોદિતા, અત્તનો પુઞ્ઞાનિ સમ્માસમ્બોધિયા પરિણામેતા, સબ્બકાલં અપ્પમાદવિહારી કુસલેસુ ધમ્મેસુ, સતિ ચ અચ્ચયે અચ્ચયતો દિસ્વા તાદિસાનં સહધમ્મિકાનં યથાભૂતં આવિકત્તા, ઉત્તરિ ચ સમ્માપટિપત્તિં સમ્મદેવ પરિપૂરેતા.

તથા અત્તનો અનુરૂપાસુ અત્થૂપસંહિતાસુ સત્તાનં ઇતિકત્તબ્બતાસુ દક્ખો અનલસો સહાયભાવં ઉપગચ્છતિ. ઉપ્પન્નેસુ ચ સત્તાનં બ્યાધિઆદિદુક્ખેસુ યથારહં પતિકારવિધાયકો. ઞાતિભોગાદિબ્યસનપતિતેસુ સોકાપનોદનો ઉલ્લુમ્પનસભાવાવટ્ઠિતો હુત્વા નિગ્ગહારહાનં ધમ્મેનેવ નિગ્ગણ્હનકો યાવદેવ અકુસલા વુટ્ઠાપેત્વા કુસલે પતિટ્ઠાપનાય. પગ્ગહારહાનં ધમ્મેનેવ પગ્ગણ્હનકો. યાનિ પુરિમકાનં મહાબોધિસત્તાનં ઉળારતમાનિ પરમદુક્કરાનિ અચિન્તેય્યાનુભાવાનિ સત્તાનં એકન્તહિતસુખાવહાનિ ચરિતાનિ, યેહિ નેસં બોધિસમ્ભારા સમ્મદેવ

પરિપાકં અગમંસુ, તાનિ સુત્વા અનુબ્બિગ્ગો અનુત્રાસો તેપિ મહાપુરિસા મનુસ્સા એવ, કમેન પન સિક્ખાપારિપૂરિયા ભાવિતત્તભાવા તાદિસાય ઉળારતમાય આનુભાવસમ્પત્તિયા બોધિસમ્ભારેસુ ઉક્કંસપારમિપ્પત્તા અહેસું, તસ્મા મયાપિ સીલાદિસિક્ખાસુ સમ્મદેવ તથા પટિપજ્જિતબ્બં, યાય પટિપત્તિયા અહમ્પિ અનુક્કમેન સિક્ખં પરિપૂરેત્વા એકન્તતો તં પદં અનુપાપુણિસ્સામીતિ સદ્ધાપુરેચારિકં વીરિયં અવિસ્સજ્જેન્તો સમ્મદેવ સીલેસુ પરિપૂરકારી હોતિ.

તથા પટિચ્છન્નકલ્યાણો હોતિ વિવટાપરાધો, અપ્પિચ્છો સન્તુટ્ઠો પવિવિત્તો અસંસટ્ઠો દુક્ખસહો અપરિતસ્સનજાતિકો અનુદ્ધતો અનુન્નળો અચપલો અમુખરો અવિકિણ્ણવાચો સન્તિન્દ્રિયો સન્તમાનસો કુહનાદિમિચ્છાજીવરહિતો આચારગોચરસમ્પન્નો અણુમત્તેસુ વજ્જેસુ ભયદસ્સાવી સમાદાય સિક્ખતિ સિક્ખાપદેસુ આરદ્ધવીરિયો પહિતત્તો કાયે ચ જીવિતે ચ નિરપેક્ખો, અપ્પમત્તકમ્પિ કાયે જીવિતે વા અપેક્ખં નાધિવાસેતિ પજહતિ વિનોદેતિ, પગેવ અધિમત્તં. સબ્બેપિ દુસ્સીલ્યહેતુભૂતે કોધૂપનાહાદિકે ઉપક્કિલેસે પજહતિ વિનોદેતિ. અપ્પમત્તકેન ચ વિસેસાધિગમેન અપરિતુટ્ઠો હોતિ, ન સઙ્કોચં આપજ્જતિ, ઉપરૂપરિ વિસેસાધિગમાય વાયમતિ.

યેન યથાલદ્ધા સમ્પત્તિ હાનભાગિયા વા ઠિતિભાગિયા વા ન હોતિ, તથા મહાપુરિસો અન્ધાનં પરિણાયકો હોતિ, મગ્ગં આચિક્ખતિ, બધિરાનં હત્થમુદ્દાય સઞ્ઞં દેતિ, અત્થમનુગ્ગાહેતિ, તથા મૂગાનં. પીઠસપ્પિકાનં પીઠં દેતિ યાનં દેતિ વાહેતિ વા. અસ્સદ્ધાનં સદ્ધાપટિલાભાય વાયમતિ, કુસીતાનં ઉસ્સાહજનનાય, મુટ્ઠસ્સતીનં સતિસમાયોગાય, વિબ્ભન્તચિત્તાનં સમાધિસમ્પદાય, દુપ્પઞ્ઞાનં પઞ્ઞાધિગમાય વાયમતિ. કામચ્છન્દપરિયુટ્ઠિતાનં કામચ્છન્દપટિવિનોદનાય વાયમતિ. બ્યાપાદથિનમિદ્ધઉદ્ધચ્ચકુક્કુચ્ચવિચિકિચ્છાપરિયુટ્ઠિતાનં વિચિકિચ્છાવિનોદનાય વાયમતિ. કામવિતક્કાદિઅપકતાનં કામવિતક્કાદિમિચ્છાવિતક્કવિનોદનાય વાયમતિ. પુબ્બકારીનં સત્તાનં કતઞ્ઞુતં નિસ્સાય પુબ્બભાસી પિયવાદી સઙ્ગાહકો સદિસેન અધિકેન વા પચ્ચુપકારેન સમ્માનેતા હોતિ.

આપદાસુ સહાયકિચ્ચં અનુતિટ્ઠતિ. તેસં તેસઞ્ચ સત્તાનં પકતિસભાવઞ્ચ પરિજાનિત્વા યેહિ યથા સંવસિતબ્બં હોતિ, તેહિ તથા સંવસતિ. યેસુ ચ યથા પટિપજ્જિતબ્બં હોતિ, તેસુ તથા પટિપજ્જતિ. તઞ્ચ ખો અકુસલતો વુટ્ઠાપેત્વા કુસલે પતિટ્ઠાપનવસેન, ન અઞ્ઞથા. પરચિત્તાનુરક્ખણા હિ બોધિસત્તાનં યાવદેવ કુસલાભિવડ્ઢિયા. તથા હિતજ્ઝાસયેનાપિ પરો ન હિંસિતબ્બો, ન ભણ્ડિતબ્બો, ન મઙ્કુભાવમાપાદેતબ્બો, ન પરસ્સ કુક્કુચ્ચં ઉપ્પાદેતબ્બં, ન નિગ્ગહટ્ઠાને ન ચોદેતબ્બો, ન નીચતરં પટિપન્નસ્સ અત્તા ઉચ્ચતરે ઠપેતબ્બો, ન ચ પરેસુ સબ્બેન સબ્બં અસેવિના ભવિતબ્બં, ન અતિસેવિના ભવિતબ્બં, ન અકાલસેવિના.

સેવિતબ્બયુત્તે પન સત્તે દેસકાલાનુરૂપં સેવતિ. ન ચ પરેસં પુરતો પિયે વિગરહતિ, અપ્પિયે વા પસંસતિ. ન અવિસ્સટ્ઠવિસ્સાસી હોતિ. ન ધમ્મિકં ઉપનિમન્તનં પટિક્ખિપતિ. ન સઞ્ઞત્તિં ઉપગચ્છતિ, નાધિકં પટિગ્ગણ્હાતિ. સદ્ધાસમ્પન્ને સદ્ધાનિસંસકથાય સમ્પહંસતિ. સીલસુતચાગપઞ્ઞાસમ્પન્ને પઞ્ઞાસમ્પન્નકથાય સમ્પહંસતિ. સચે પન બોધિસત્તો અભિઞ્ઞાબલપ્પત્તો હોતિ, પમાદાપન્ને સત્તે અભિઞ્ઞાબલેન યથારહં નિરયાદિકે દસ્સેન્તો સંવેજેત્વા અસ્સદ્ધાદિકે સદ્ધાદીસુ પતિટ્ઠાપેતિ. સાસને ઓતારેતિ. સદ્ધાદિગુણસમ્પન્ને પરિપાચેતિ. એવમયં મહાપુરિસસ્સ ચારિત્તભૂતો અપરિમાણો પુઞ્ઞાભિસન્દો કુસલાભિસન્દો ઉપરૂપરિ અભિવડ્ઢતીતિ વેદિતબ્બં.

અપિ ચ યા સા ‘‘કિં સીલં કેનટ્ઠેન સીલ’’ન્તિઆદિના પુચ્છં કત્વા ‘‘પાણાતિપાતાદીહિ વિરમન્તસ્સ વત્તપટિપત્તિં વા પૂરેન્તસ્સ ચેતનાદયો ધમ્મા સીલ’’ન્તિઆદિના નયેન નાનપ્પકારતો સીલસ્સ વિત્થારકથા **વિસુદ્ધિમગ્ગે** (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૬ આદયો) વુત્તા, સા સબ્બાપિ ઇધ આહરિત્વા વત્તબ્બા. કેવલઞ્હિ તત્થ સાવકબોધિસત્તવસેન સીલકથા આગતા, ઇધ મહાબોધિસત્તવસેન કરુણૂપાયકોસલ્લપુબ્બઙ્ગમં કત્વા વત્તબ્બાતિ અયમેવ વિસેસો. યતો ઇદં સીલં મહાપુરિસો યથા ન અત્તનો દુગ્ગતિયં પરિક્કિલેસવિમુત્તિયા સુગતિયમ્પિ, ન રજ્જસમ્પત્તિયા, ન ચક્કવત્તિ, ન દેવ, ન સક્ક, ન માર, ન બ્રહ્મસમ્પત્તિયા પરિણામેતિ, તથા ન અત્તનો તેવિજ્જતાય, ન છળભિઞ્ઞતાય , ન ચતુપ્પટિસમ્ભિદાધિગમાય, ન સાવકબોધિયા, ન પચ્ચેકબોધિયા, પરિણામેતિ, અથ ખો સબ્બઞ્ઞુભાવેન સબ્બસત્તાનં અનુત્તરસીલાલઙ્કારસમ્પાદનત્થમેવ પરિણામેતીતિ. અયં સીલપારમિયા પટિપત્તિક્કમો.

તથા યસ્મા કરુણૂપાયકોસલ્લપરિગ્ગહિતા આદીનવદસ્સનપુબ્બઙ્ગમા કામેહિ ચ ભવેહિ ચ નિક્ખમનવસેન પવત્તા કુસલચિત્તુપ્પત્તિ નેક્ખમ્મપારમી, તસ્મા સકલસંકિલેસનિવાસનટ્ઠાનતાય પુત્તદારાદીહિ મહાસમ્બાધતાય કસિવાણિજ્જાદિનાનાવિધકમ્મન્તાધિટ્ઠાનબ્યાકુલતાય ચ ઘરાવાસસ્સ નેક્ખમ્મસુખાદીનં અનોકાસતં, કામાનઞ્ચ સત્થધારાલગ્ગમધુબિન્દુ વિય ચ અવલિય્હમાના પરિત્તસ્સાદા વિપુલાનત્થાનુબન્ધાતિ ચ, વિજ્જુલતોભાસેન ગહેતબ્બનચ્ચં વિય પરિત્તકાલૂપલબ્ભા, ઉમ્મત્તકાલઙ્કારો વિય વિપરીતસઞ્ઞાય અનુભવિતબ્બા, કરીસાવચ્છાદના વિય પતિકારભૂતા, ઉદકતેમિતઙ્ગુલિયા તનૂદકપાનં વિય અતિત્તિકરા, છાતજ્ઝત્તભોજનં વિય સાબાધા, બળિસામિસં વિય બ્યસનસન્નિપાતકારણં, અગ્ગિસન્તાપો વિય કાલત્તયેપિ દુક્ખુપ્પત્તિહેતુભૂતા, મક્કટલેપો વિય બન્ધનિમિત્તં, ઘાતકાવચ્છાદના વિય અનત્થચ્છાદના, સપત્તગામવાસો વિય ભયટ્ઠાનભૂતા, પચ્ચત્થિકપોસકો વિય કિલેસમારાદીનં આમિસભૂતા, છણસમ્પત્તિયો વિય વિપરિણામદુક્ખા, કોટરગ્ગિ વિય અન્તોદાહકા, પુરાણકૂપાવલમ્બીબીરણમધુપિણ્ડં વિય અનેકાદીનવા, લોણૂદકપાનં વિય પિપાસાહેતુભૂતા, સુરામેરયં વિય નીચજનસેવિતા, અપ્પસ્સાદતાય અટ્ઠિકઙ્કલૂપમાતિઆદિના (મ॰ નિ॰ ૧.૨૩૪; ૨.૪૨; પાચિ॰ ૪૧૭; મહાનિ॰ ૩; ચૂળનિ॰ ખગ્ગવિસાણસુત્તનિદ્દેસ ૧૪૭) ચ નયેન આદીનવં સલ્લક્ખેત્વા તબ્બિપરિયાયેન નેક્ખમ્મે આનિસંસં પસ્સન્તેન નેક્ખમ્મપવિવેકઉપસમસુખાદીસુ નિન્નપોણપબ્ભારચિત્તેન નેક્ખમ્મપારમિયં પટિપજ્જિતબ્બં. યસ્મા પન નેક્ખમ્મં પબ્બજ્જામૂલકં, તસ્મા પબ્બજ્જા તાવ અનુટ્ઠાતબ્બા. પબ્બજ્જમનુતિટ્ઠન્તેન ચ મહાસત્તેન અસતિ બુદ્ધુપ્પાદે કમ્મવાદીનં કિરિયવાદીનં તાપસપરિબ્બાજકાનં પબ્બજ્જા અનુટ્ઠાતબ્બા.

ઉપ્પન્નેસુ પન સમ્માસમ્બુદ્ધેસુ તેસં સાસને એવ પબ્બજિતબ્બં. પબ્બજિત્વા ચ યથાવુત્તે સીલે પતિટ્ઠિતેન તસ્સા એવ હિ સીલપારમિયા વોદાપનત્થં ધુતગુણા સમાદાતબ્બા. સમાદિન્નધુતધમ્મા હિ મહાપુરિસા સમ્મદેવ તે પરિહરન્તા અપ્પિચ્છાસન્તુટ્ઠસલ્લેખપવિવેકઅસંસગ્ગવીરિયારમ્ભસુભરતાદિ-ગુણસલિલવિક્ખાલિતકિલેસમલતાય અનવજ્જસીલવતગુણપરિસુદ્ધસબ્બસમાચારા પોરાણે અરિયવંસત્તયે પતિટ્ઠિતા ચતુત્થં ભાવનારામતાસઙ્ખાતં અરિયવંસં અધિગન્તું ચત્તારીસાય આરમ્મણેસુ યથારહં ઉપચારપ્પનાભેદં ઝાનં ઉપસમ્પજ્જ વિહરન્તિ. એવં હિસ્સ સમ્મદેવ નેક્ખમ્મપારમી પરિપૂરિતા હોતિ.

ઇમસ્મિં પન ઠાને તેરસહિ ધુતધમ્મેહિ સદ્ધિં દસ કસિણાનિ, દસ અસુભાનિ, દસાનુસ્સતિયો, ચત્તારો બ્રહ્મવિહારા, ચત્તારો આરુપ્પા, એકા સઞ્ઞા, એકં વવત્થાનન્તિ ચત્તારીસાય સમાધિભાવનાય કમ્મટ્ઠાનાનિ ભાવનાવિધાનઞ્ચ વિત્થારતો વત્તબ્બાનિ. તં પનેતં સબ્બં યસ્મા **વિસુદ્ધિમગ્ગે** (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૨૨ આદયો, ૪૭, ૫૫) સબ્બાકારતો વિત્થારેત્વા વુત્તં, તસ્મા તત્થ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. કેવલઞ્હિ તત્થ સાવકબોધિસત્તસ્સ વસેન

વુત્તં, ઇધ મહાબોધિસત્તસ્સ વસેન કરુણૂપાયકોસલ્લપુબ્બઙ્ગમં કત્વા વત્તબ્બન્તિ અયમેવ વિસેસોતિ. એવમેત્થ નેક્ખમ્મપારમિયા પટિપત્તિક્કમો વેદિતબ્બો.

તથા પઞ્ઞાપારમિં સમ્પાદેતુકામેન યસ્મા પઞ્ઞા આલોકો વિય અન્ધકારેન મોહેન સહ ન વત્તતિ, તસ્મા મોહકારણાનિ તાવ બોધિસત્તેન પરિવજ્જેતબ્બાનિ. તત્થિમાનિ મોહકારણાનિ – અરતિ તન્દિ વિજમ્ભિતા આલસિયં ગણસઙ્ગણિકારામતા નિદ્દાસીલતા અનિચ્છયસીલતા ઞાણસ્મિં અકુતૂહલતા મિચ્છાધિમાનો અપરિપુચ્છકતા કાયસ્સ ન સમ્માપરિહારો અસમાહિતચિત્તતા દુપ્પઞ્ઞાનં પુગ્ગલાનં સેવના પઞ્ઞવન્તાનં અપયિરુપાસના અત્તપરિભવો મિચ્છાવિકપ્પો વિપરીતાભિનિવેસો કાયદળ્હિબહુલતા અસંવેગસીલતા પઞ્ચ નીવરણાનિ. સઙ્ખેપતો યે વા પન ધમ્મે આસેવતો અનુપ્પન્ના પઞ્ઞા નુપ્પજ્જતિ, ઉપ્પન્ના પરિહાયતિ. ઇતિ ઇમાનિ સમ્મોહકારણાનિ પરિવજ્જેન્તેન બાહુસચ્ચે ઝાનાદીસુ ચ યોગો કરણીયો.

તત્થાયં બાહુસચ્ચસ્સ વિસયવિભાગો – પઞ્ચક્ખન્ધા દ્વાદસાયતનાનિ અટ્ઠારસ ધાતુયો ચત્તારિ સચ્ચાનિ બાવીસતિન્દ્રિયાનિ દ્વાદસપદિકો પટિચ્ચસમુપ્પાદો તથા સતિપટ્ઠાનાદયો કુસલાદિધમ્મપ્પકારભેદા ચ, યાનિ ચ લોકે અનવજ્જાનિ વિજ્જાટ્ઠાનાનિ, યે ચ સત્તાનં હિતસુખવિધાનયોગ્ગા બ્યાકરણવિસેસા, ઇતિ એવં પકારં સકલમેવ સુતવિસયં ઉપાયકોસલ્લપુબ્બઙ્ગમાય પઞ્ઞાય સતિયા વીરિયેન ચ સાધુકં ઉગ્ગહણસવનધારણપરિચયપરિપુચ્છાહિ ઓગાહેત્વા તત્થ ચ પરેસં પતિટ્ઠાપનેન સુતમયા પઞ્ઞા નિબ્બત્તેતબ્બા.

તથા સત્તાનં ઇતિકત્તબ્બતાસુ ઠાનુપ્પત્તિકપટિભાનભૂતા આયાપાયઉપાયકોસલ્લભૂતા ચ પઞ્ઞા હિતેસિતં નિસ્સાય તત્થ તત્થ યથારહં પવત્તેતબ્બા. તથા ખન્ધાદીનં સભાવધમ્માનં આકારપરિવિતક્કનમુખેન તે નિજ્ઝાનં ખમાપેન્તેન ચિન્તામયા પઞ્ઞા નિબ્બત્તેતબ્બા. ખન્ધાદીનંયેવ પન સલક્ખણસામઞ્ઞલક્ખણપરિગ્ગહણવસેન લોકિયપરિઞ્ઞા નિબ્બત્તેન્તેન પુબ્બભાગભાવનાપઞ્ઞા સમ્પાદેતબ્બા. એવઞ્હિ નામરૂપમત્તમિદં યથારહં પચ્ચયેહિ ઉપ્પજ્જતિ ચેવ નિરુજ્ઝતિ ચ, ન એત્થ કોચિ કત્તા વા કારેતા વા, હુત્વા અભાવટ્ઠેન અનિચ્ચં, ઉદયબ્બયપટિપીળનટ્ઠેન દુક્ખં, અવસવત્તનટ્ઠેન અનત્તાતિ અજ્ઝત્તિકધમ્મે બાહિરકધમ્મે ચ નિબ્બિસેસં પરિજાનન્તો તત્થ આસઙ્ગં પજહન્તો પરે ચ તત્થ તં જહાપેન્તો કેવલં કરુણાવસેનેવ યાવ ન બુદ્ધગુણા હત્થતલં આગચ્છન્તિ, તાવ યાનત્તયે સત્તે અવતારણપરિપાચનેહિ પતિટ્ઠપેન્તો ઝાનવિમોક્ખસમાધિસમાપત્તિયો અભિઞ્ઞાયો ચ લોકિયા વસીભાવં પાપેન્તો પઞ્ઞાય મત્થકં પાપુણાતિ.

તત્થ યા ઇમા ઇદ્ધિવિધઞાણં દિબ્બસોતધાતુઞાણં ચેતોપરિયઞાણં પુબ્બેનિવાસાનુસ્સતિઞાણં દિબ્બચક્ખુઞાણં યથાકમ્મુપગઞાણં અનાગતંસઞાણન્તિ સપરિભણ્ડા પઞ્ચલોકિયઅભિઞ્ઞાસઙ્ખાતા ભાવનાપઞ્ઞા, યા ચ ખન્ધાયતનધાતુઇન્દ્રિયસચ્ચપટિચ્ચસમુપ્પાદાદિભેદેસુ ભૂમિભૂતેસુ ધમ્મેસુ ઉગ્ગહપરિપુચ્છાવસેન ઞાણપરિચયં કત્વા સીલવિસુદ્ધિચિત્તવિસુદ્ધીતિ મૂલભૂતાસુ ઇમાસુ દ્વીસુ વિસુદ્ધીસુ પતિટ્ઠાય દિટ્ઠિવિસુદ્ધિકઙ્ખાવિતરણવિસુદ્ધિમગ્ગામગ્ગઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિ- પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિઞાણદસ્સનવિસુદ્ધીતિ સરીરભૂતા ઇમા પઞ્ચ વિસુદ્ધિયો સમ્પાદેન્તેન ભાવેતબ્બા લોકિયલોકુત્તરભેદા ભાવનાપઞ્ઞા, તાસં સમ્પાદનવિધાનં યસ્મા ''તત્થ એકોપિ હુત્વા બહુધા હોતીતિઆદિકં ઇદ્ધિવિકુબ્બનં કાતુકામેન આદિકમ્મિકેન યોગિના''તિઆદિના ''ખન્ધાતિ રૂપક્ખન્ધો વેદનાક્ખન્ધો સઞ્ઞાક્ખન્ધો સઙ્ખારક્ખન્ધો વિઞ્ઞાણક્ખન્ધો''તિઆદિના ચ વિસયવિભાગેન સદ્ધિં **વિસુદ્ધિમગ્ગે** (વિસુદ્ધિ॰ ૨.૪૩૦ આદયો) સબ્બાકારતો વિત્થારેત્વા વુત્તં, તસ્મા તત્થ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. કેવલઞ્હિ તત્થ સાવકબોધિસત્તસ્સ વસેન પઞ્ઞા આગતા, ઇધ મહાબોધિસત્તસ્સ વસેન

કરુણૂપાયકોસલ્લપુબ્બઙ્ગમં કત્વા વત્તબ્બા, ઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિં અપાપેત્વા પટિપદાઞાણદસ્સનવિસુદ્ધિયંયેવ વિપસ્સના ઠપેતબ્બાતિ અયમેવ વિસેસો. એવમેત્થ પઞ્ઞાપારમિયા પટિપત્તિક્કમો વેદિતબ્બો.

તથા યસ્મા સમ્માસમ્બોધિયા કતાભિનીહારેન મહાસત્તેન પારમિપરિપૂરણત્થં સબ્બકાલં યુત્તપ્પયુત્તેન ભવિતબ્બં આબદ્ધપરિકરણેન, તસ્મા કાલેન કાલં ''કો નુ ખો અજ્જ મયા પુઞ્ઞસમ્ભારો ઞાણસમ્ભારો વા ઉપચિતો, કિં વા મયા પરહિતં કત''ન્તિ દિવસે દિવસે પચ્ચવેક્ખન્તેન સત્તહિતત્થં ઉસ્સાહો કરણીયો. સબ્બેસમ્પિ સત્તાનં ઉપકારાય અત્તનો પરિગ્ગહભૂતં વત્થુ કાયે જીવિતે ચ નિરપેક્ખચિત્તેન ઓસ્સજિતબ્બં. યં કિઞ્ચિ કમ્મં કરોતિ કાયેન વાચાય વા, તં સબ્બં સમ્બોધિયં નિન્નચિત્તેનેવ કાતબ્બં, બોધિયા પરિણામેતબ્બં. ઉળારેહિ ઇત્તરેહિ ચ કામેહિ વિનિવત્તચિત્તેનેવ ભવિતબ્બં. સબ્બાસુપિ ઇતિકત્તબ્બતાસુ ઉપાયકોસલ્લં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વાવ પટિપજ્જિતબ્બં.

તસ્મિં તસ્મિં સત્તહિતે આરદ્ધવીરિયેન ભવિતબ્બં ઇટ્ઠાનિટ્ઠાદિસબ્બસહેન અવિસંવાદિના. સબ્બેપિ સત્તા અનોધિસો મેત્તાય કરુણાય ચ ફરિતબ્બા. યા કાચિ સત્તાનં દુક્ખુપ્પત્તિ, સબ્બા સા અત્તનિ પાટિકઙ્ખિતબ્બા. સબ્બેસઞ્ચ સત્તાનં પુઞ્ઞં અબ્ભનુમોદિતબ્બં. બુદ્ધાનં મહન્તતા મહાનુભાવતા અભિણ્હં પચ્ચવેક્ખિતબ્બા. યઞ્ચ કિઞ્ચિ કમ્મં કરોતિ કાયેન વાચાય વા, તં સબ્બં બોધિનિન્નચિત્તપુબ્બઙ્ગમં કાતબ્બં. ઇમિના હિ ઉપાયેન દાનાદીસુ યુત્તપ્પયુત્તસ્સ થામવતો દળ્હપરક્કમસ્સ મહાસત્તસ્સ બોધિસત્તસ્સ અપરિમેય્યો પુઞ્ઞસમ્ભારો ઞાણસમ્ભારો ચ દિવસે દિવસે ઉપચીયતિ.

અપિ ચ સત્તાનં પરિભોગત્થં પરિપાલનત્થઞ્ચ અત્તનો સરીરં જીવિતઞ્ચ પરિચ્ચજિત્વા ખુપ્પિપાસાસીતુણ્હવાતાતપાદિદુક્ખપતિકારો પરિયેસિતબ્બો ઉપનેતબ્બો ચ. યઞ્ચ યથાવુત્તદુક્ખપતિકારજં સુખં અત્તના પટિલભતિ, તથા રમણીયેસુ આરામુય્યાનપાસાદતળાકાદીસુ અરઞ્ઞાયતનેસુ ચ કાયચિત્તસન્તાપાભાવેન અભિનિબ્બુતત્તા અત્તના સુખં પટિલભતિ, યઞ્ચ સુણાતિ બુદ્ધાનુબુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધા મહાબોધિસત્તા ચ નેક્ખમ્મપટિપત્તિયં ઠિતા દિટ્ઠધમ્મસુખવિહારભૂતં ઈદિસં નામ ઝાનસમાપત્તિસુખં અનુભવન્તીતિ, તં સબ્બં સબ્બસત્તેસુ અનોધિસો ઉપસંહરતીતિ. અયં તાવ નયો અસમાહિતભૂમિયં પતિટ્ઠિતસ્સ.

સમાહિતભૂમિયં પન પતિટ્ઠિતો અત્તના યથાનુભૂતં વિસેસાધિગમનિબ્બત્તં પીતિં પસ્સદ્ધિં સુખં સમાધિં યથાભૂતઞાણઞ્ચ સત્તેસુ અધિમુચ્ચન્તો ઉપસંહરતિ પરિણામેતિ. તથા મહતિ સંસારદુક્ખે તસ્સ ચ નિમિત્તભૂતે કિલેસાભિસઙ્ખારદુક્ખે નિમુગ્ગં સત્તનિકાયં દિસ્વા તત્રાપિ છેદનભેદનફાલનપિંસનગ્ગિસન્તાપાદિજનિતા દુક્ખા તિબ્બા ખરા કટુકા વેદના નિરન્તરં ચિરકાલં વેદિયન્તે નારકે, અઞ્ઞમઞ્ઞં કુજ્ઝનસન્તાપનવિહેઠનહિંસનપરાધીનતાદીહિ મહાદુક્ખં અનુભવન્તે તિરચ્છાનગતે, જોતિમાલાકુલસરીરે ખુપ્પિપાસાવાતાતપાદીહિ ડય્હમાને ચ વિસુસ્સમાને ચ વન્તખેળાદિઆહારે ઉદ્ધબાહું વિરવન્તે નિજ્ઝામતણ્હિકાદિકે મહાદુક્ખં વેદિયમાને પેતે ચ, પરિયેટ્ઠિમૂલકં મહન્તં અનયબ્યસનં પાપુણન્તે હત્થચ્છેદાદિકારણાયોગેન દુબ્બણ્ણદુદ્દસિકદલિદ્દાદિભાવેન ખુપ્પિપાસાદિઆબાધયોગેન બલવન્તેહિ અભિભવનીયતો પરેસં વહનતો પરાધીનતો ચ, નારકે પેતે તિરચ્છાનગતે ચ, અતિસયન્તે અપાયદુક્ખનિબ્બિસેસં દુક્ખમનુભવન્તે મનુસ્સે ચ, તથા વિસયવિસપરિભોગવિક્ખિત્તચિત્તતાય રાગાદિપરિળાહેન ડય્હમાને વાતવેગસમુટ્ઠિતજાલાસમિદ્ધસુક્ખકટ્ઠસન્નિપાતે અગ્ગિક્ખન્ધે વિય અનુપસન્તપરિળાહવુત્તિકે અનુપસન્તનિહતપરાધીને કામાવચરદેવે ચ, મહતા વાયામેન વિદૂરમાકાસં વિગાહિતસકુન્તા વિય બલવતા દૂરે

પાણિના ખિત્તસરા વિય ચ, સતિપિ ચિરપ્પવત્તિયં અનિચ્ચન્તિકતાય પાતપરિયોસાના અનતિક્કન્તજાતિજરામરણા એવાતિ રૂપારૂપાવચરદેવે ચ પસ્સન્તેન મહન્તં સંવેગં પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા મેત્તાય કરુણાય ચ અનોધિસો સત્તા ફરિતબ્બા. એવં કાયેન વાચાય મનસા ચ બોધિસમ્ભારે નિરન્તરં ઉપચિનન્તેન યથા પારમિયો પારિપૂરિં ગચ્છન્તિ, એવં સક્કચ્ચકારિના સાતચ્ચકારિના અનોલીનવુત્તિના ઉસ્સાહો પવત્તેતબ્બો, વીરિયપારમી પરિપૂરેતબ્બા.

અપિ ચ અચિન્તેય્યાપરિમેય્યવિપુલોળારવિમલનિરુપમનિરૂપક્કિલેસગુણનિચયનિધાનભૂતસ્સ બુદ્ધભાવસ્સ ઉસ્સક્કિત્વા સમ્પહંસનયોગ્ગં વીરિયં નામ અચિન્તેય્યાનુભાવમેવ, યં ન પચુરજના સોતુમ્પિ સક્કુણન્તિ, પગેવ પટિપજ્જિતું. તથા હિ તિવિધા અભિનીહારચિત્તુપ્પત્તિ, ચતસ્સો બુદ્ધભૂમિયો, ચત્તારિ સઙ્ગહવત્થૂનિ, કરુણેકરસતા, બુદ્ધધમ્મેસુ સચ્છિકરણેન વિસેસપ્પચ્ચયો નિજ્ઝાનખન્તિ, સબ્બધમ્મેસુ નિરુપલેપો, સબ્બસત્તેસુ પિયપુત્તસઞ્ઞા, સંસારદુક્ખેહિ અપરિખેદો, સબ્બદેય્યધમ્મપરિચ્ચાગો, તેન ચ નિરતિમાનતા, અધિસીલાદિઅધિટ્ઠાનં, તત્થ ચ અચઞ્ચલતા, કુસલકિરિયાસુ પીતિપામોજ્જં, વિવેકનિન્નચિત્તતા, ઝાનાનુયોગો, અનવજ્જધમ્મેન અતિત્તિ, યથાસુતસ્સ ધમ્મસ્સ પરેસં હિતજ્ઝાસયેન દેસના, સત્તાનં ઞાયે નિવેસના, આરમ્ભદળ્હતા, ધીરવીરભાવો, પરાપવાદપરાપકારેસુ વિકારાભાવો, સચ્ચાધિટ્ઠાનં, સમાપત્તીસુ વસીભાવો, અભિઞ્ઞાસુ બલપ્પત્તિ, લક્ખણત્તયાવબોધો, સતિપટ્ઠાનાદીસુ યોગકમ્માભિયોગેન લોકુત્તરમગ્ગસમ્ભારસમ્ભરણં, નવલોકુત્તરાવક્કન્તીતિ એવમાદિકા સબ્બાપિ બોધિસમ્ભારપટિપત્તિ વીરિયાનુભાવેનેવ સમિજ્ઝતીતિ અભિનીહારતો યાવ મહાબોધિ અનોસ્સજ્જન્તેન સક્કચ્ચં નિરન્તરં વીરિયં યથા ઉપરૂપરિ વિસેસાવહં હોતિ, એવં સમ્પાદેતબ્બં. સમ્પજ્જમાને ચ યથાવુત્તે વીરિયે ખન્તિસચ્ચાધિટ્ઠાનાદયો ચ દાનસીલાદયો ચ સબ્બેપિ બોધિસમ્ભારા તદધીનવુત્તિતાય સમ્પન્ના એવ હોન્તીતિ ખન્તિઆદીસુપિ ઇમિનાવ નયેન પટિપત્તિ વેદિતબ્બા.

ઇતિ સત્તાનં સુખૂપકરણપરિચ્ચાગેન બહુધા અનુગ્ગહકરણં દાનેન પટિપત્તિ, સીલેન તેસં જીવિતસાપતેય્યદારરક્ખાઅભેદપિયહિતવચનાવિહિંસાદિકરણાનિ, નેક્ખમ્મેન તેસં આમિસપટિગ્ગહણધમ્મદાનાદિના અનેકવિધા હિતચરિયા, પઞ્ઞાય તેસં હિતકરણૂપાયકોસલ્લં, વીરિયેન તત્થ ઉસ્સાહારમ્ભઅસંહીરાનિ, ખન્તિયા તદપરાધસહનં, સચ્ચેન નેસં અવઞ્ચનતદુપકારકિરિયાસમાદાનાવિસંવાદનાદિ, અધિટ્ઠાનેન તદુપકારકરણે અનત્થસમ્પાતેપિ અચલનં, મેત્તાય નેસં હિતસુખાનુચિન્તનં, ઉપેક્ખાય નેસં ઉપકારાપકારેસુ વિકારાનાપત્તીતિ એવં અપરિમાણે સત્તે આરબ્ભ અનુકમ્પિતસબ્બસત્તસ્સ મહાબોધિસત્તસ્સ પુથુજ્જનેહિ અસાધારણો અપરિમેય્યો પુઞ્ઞઞાણસમ્ભારૂપચયો એત્થ પટિપત્તીતિ વેદિતબ્બં. યો ચેતાસં પચ્ચયો વુત્તો, તસ્સ ચ સક્કચ્ચં સમ્પાદનં.

કો વિભાગોતિ? દસ પારમિયો, દસ ઉપપારમિયો, દસ પરમત્થપારમિયોતિ સમત્તિંસપારમિયો. તત્થ કતાભિનીહારસ્સ બોધિસત્તસ્સ પરહિતકરણાભિનિન્નાસયપયોગસ્સ કણ્હધમ્મવોકિણ્ણા સુક્કધમ્મા પારમિયો એવ, તેહિ અવોકિણ્ણા સુક્કધમ્મા ઉપપારમિયો, અકણ્હઅસુક્કા પરમત્થપારમિયોતિ કેચિ. સમુદાગમનકાલેસુ વા પૂરિયમાના પારમિયો, બોધિસત્તભૂમિયં પુણ્ણા ઉપપારમિયો, બુદ્ધભૂમિયં સબ્બાકારપરિપુણ્ણા પરમત્થપારમિયો. બોધિસત્તભૂમિયં વા પરહિતકરણતો પારમિયો, અત્તહિતકરણતો ઉપપારમિયો, બુદ્ધભૂમિયં બલવેસારજ્જસમધિગમેન ઉભયહિતપરિપૂરણતો પરમત્થપારમિયો.

એવં આદિમજ્ઝપરિયોસાનેસુ પણિધાનારમ્ભપરિનિટ્ઠાનેસુ તેસં વિભાગોતિ અપરે. દોસૂપસમકરુણાપકતિકાનં ભવસુખવિમુત્તિસુખપરમસુખપ્પત્તાનં પુઞ્ઞૂપચયભેદતો તબ્બિભાગોતિ અઞ્ઞે. લજ્જાસતિમાનાપસ્સયાનં લોકુત્તરધમ્માધિપતીનં સીલસમાધિપઞ્ઞાગરુકાનં તારિતતરિતતારયિતૂનં અનુબુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધસમ્માસમ્બુદ્ધાનં પારમી, ઉપપારમી, પરમત્થપારમીતિ બોધિસત્તસ્સુપ્પત્તિતો યથાવુત્તવિભાગોતિ કેચિ. ચિત્તપણિધિતો યાવ વચીપણિધિ, તાવ પવત્તા સમ્ભારા પારમિયો, વચીપણિધિતો યાવ કાયપણિધિ, તાવ પવત્તા ઉપપારમિયો, કાયપણિધિતો પભુતિ પરમત્થપારમિયોતિ અપરે. અઞ્ઞે પન ''પરપુઞ્ઞાનુમોદનવસેન પવત્તા સમ્ભારા પારમિયો, પરેસં કારાપનવસેન પવત્તા ઉપપારમિયો, સયંકરણવસેન પવત્તા પરમત્થપારમિયો''તિ વદન્તિ.

તથા ભવસુખાવહો પુઞ્ઞઞાણસમ્ભારો પારમી, અત્તનો નિબ્બાનસુખાવહો ઉપપારમી, પરેસં તદુભયસુખાવહો પરમત્થપારમીતિ એકે. પુત્તદારધનાદિઉપકરણપરિચ્ચાગો પન દાનપારમી, અઙ્ગપરિચ્ચાગો દાનઉપપારમી, અત્તનો જીવિતપરિચ્ચાગો દાનપરમત્થપારમીતિ. તથા પુત્તદારાદિકસ્સ તિવિધસ્સાપિ હેતુ અવીતિક્કમનવસેન તિસ્સો સીલપારમિયો, તેસુ એવ તિવિધેસુ વત્થૂસુ આલયં ઉપચ્છિન્દિત્વા નિક્ખમનવસેન તિસ્સો નેક્ખમ્મપારમિયો, ઉપકરણઙ્ગજીવિતતણ્હં સમૂહનિત્વા સત્તાનં હિતાહિતવિનિચ્છયકરણવસેન તિસ્સો પઞ્ઞાપારમિયો. યથાવુત્તભેદાનં પરિચ્ચાગાદીનં વાયમનવસેન તિસ્સો વીરિયપારમિયો, ઉપકરણઙ્ગજીવિતન્તરાયકરાનં ખમનવસેન તિસ્સો ખન્તિપારમિયો, ઉપકરણઙ્ગજીવિતહેતુ સચ્ચાપરિચ્ચાગવસેન તિસ્સો સચ્ચપારમિયો, દાનાદિપારમિયો અકુપ્પાધિટ્ઠાનવસેનેવ સમિજ્ઝન્તીતિ, ઉપકરણાદિવિનાસેપિ અચલાધિટ્ઠાનવસેન તિસ્સો અધિટ્ઠાનપારમિયો, ઉપકરણાદિઉપઘાતકેસુપિ સત્તેસુ મેત્તાય અવિજહનવસેન તિસ્સો મેત્તાપારમિયો, યથાવુત્તવત્થુત્તયસ્સ ઉપકારાપકારેસુ સત્તસઙ્ખારેસુ મજ્ઝત્તતાપટિલાભવસેન તિસ્સો ઉપેક્ખાપારમિયોતિ એવમાદિના એતાસં વિભાગો વેદિતબ્બાતિ.

કો સઙ્ગહોતિ? એત્થ પન યથા એતા વિભાગતો તિંસવિધાપિ દાનપારમિઆદિભાવતો દસવિધા, એવં દાનસીલખન્તિવીરિયઝાનપઞ્ઞાસભાવેન છબ્બિધા. એતાસુ હિ નેક્ખમ્મપારમી સીલપારમિયા સઙ્ગહિતા, તસ્સા પબ્બજ્જાભાવે, નીવરણવિવેકભાવે પન ઝાનપારમિયા કુસલધમ્મભાવે છહિપિ સઙ્ગહિતા. સચ્ચપારમી સીલપારમિયા એકદેસો એવ વચીવિરતિસચ્ચપક્ખે, ઞાણસચ્ચપક્ખે પન પઞ્ઞાપારમિયા સઙ્ગહિતા. મેત્તાપારમિ ઝાનપારમિયા એવ. ઉપેક્ખાપારમી ઝાનપઞ્ઞાપારમીહિ. અધિટ્ઠાનપારમી સબ્બાહિપિ સઙ્ગહિતાતિ.

એતેસઞ્ચ દાનાદીનં છન્નં ગુણાનં અઞ્ઞમઞ્ઞસમ્બન્ધાનં પઞ્ચદસયુગલાદીનિ પઞ્ચદસયુગલાદિસાધકાનિ હોન્તિ. સેય્યથિદં – દાનસીલયુગલેન પરહિતાહિતાનં કરણાકરણયુગલસિદ્ધિ, દાનખન્તિયુગલેન અલોભાદોસયુગલસિદ્ધિ, દાનવીરિયયુગલેન ચાગસુતયુગલસિદ્ધિ, દાનઝાનયુગલેન કામદોસપ્પહાનયુગલસિદ્ધિ. દાનપઞ્ઞાયુગલેન અરિયયાનધુરયુગલસિદ્ધિ, સીલખન્તિદ્વયેન પયોગાસયસુદ્ધિદ્વયસિદ્ધિ, સીલવીરિયદ્વયેન ભાવનાદ્વયસિદ્ધિ, સીલઝાનદ્વયેન દુસ્સીલ્યપરિયુટ્ઠાનપ્પહાનદ્વયસિદ્ધિ, સીલપઞ્ઞાદ્વયેન દાનદ્વયસિદ્ધિ, ખન્તિવીરિયયુગલેન ખમાતેજદ્વયસિદ્ધિ, ખન્તિઝાનયુગલેન વિરોધાનુરોધપ્પહાનયુગલસિદ્ધિ, ખન્તિપઞ્ઞાયુગલેન સુઞ્ઞતાખન્તિપટિવેધદુકસિદ્ધિ, વીરિયઝાનદુકેન પગ્ગહાવિક્ખેપદુકસિદ્ધિ, વીરિયપઞ્ઞાદુકેન સરણદુકસિદ્ધિ, ઝાનપઞ્ઞાદુકેન યાનદુકસિદ્ધિ , દાનસીલખન્તિત્તિકેન લોભદોસમોહપ્પહાનત્તિકસિદ્ધિ, દાનસીલવીરિયત્તિકેન ભોગજીવિતકાયસારાદાનત્તિકસિદ્ધિ, દાનસીલઝાનત્તિકેન પુઞ્ઞકિરિયવત્થુત્તિકસિદ્ધિ, દાનસીલપઞ્ઞાતિકેન આમિસાભયધમ્મદાનત્તિકસિદ્ધીતિ. એવં ઇતરેહિપિ તિકેહિ ચતુક્કાદીહિ ચ યથાસમ્ભવં તિકાનિ ચ ચતુક્કાદીનિ ચ યોજેતબ્બાનિ.

એવં છબ્બિધાનમ્પિ પન ઇમાસં પારમીનં ચતૂહિ અધિટ્ઠાનેહિ સઙ્ગહો વેદિતબ્બો. સબ્બપારમીનં સમૂહસઙ્ગહતો હિ **ચત્તારિ અધિટ્ઠાનાનિ**, સેય્યથિદં – સચ્ચાધિટ્ઠાનં, ચાગાધિટ્ઠાનં, ઉપસમાધિટ્ઠાનં, પઞ્ઞાધિટ્ઠાનન્તિ. તત્થ અધિતિટ્ઠતિ એતેન, એત્થ વા અધિતિટ્ઠતિ, અધિટ્ઠાનમત્તમેવ વા તન્તિ અધિટ્ઠાનં, સચ્ચઞ્ચ તં અધિટ્ઠાનઞ્ચ, સચ્ચસ્સ વા અધિટ્ઠાનં, સચ્ચં અધિટ્ઠાનમેતસ્સાતિ વા સચ્ચાધિટ્ઠાનં. એવં સેસેસુપિ. તત્થ અવિસેસતો તાવ લોકુત્તરગુણે કતાભિનીહારસ્સ અનુકમ્પિતસબ્બસત્તસ્સ મહાસત્તસ્સ પટિઞ્ઞાનુરૂપં સબ્બપારમિપરિગ્ગહતો સચ્ચાધિટ્ઠાનં. તાસં પટિપક્ખપરિચ્ચાગતો ચાગાધિટ્ઠાનં . સબ્બપારમિતાગુણેહિ ઉપસમતો ઉપસમાધિટ્ઠાનં. તેહિ એવ પરહિતોપાયકોસલ્લતો પઞ્ઞાધિટ્ઠાનં.

વિસેસતો પન યાચકજનં અવિસંવાદેત્વા દસ્સામીતિ પટિજાનનતો પટિઞ્ઞં અવિસંવાદેત્વા દાનતો દાનં અવિસંવાદેત્વા અનુમોદનતો મચ્છરિયાદિપટિપક્ખપરિચ્ચાગતો દેય્યધમ્મપટિગ્ગાહકદાનદેય્યધમ્મક્ખયેસુ લોભદોસમોહભયવૂપસમતો યથારહં યથાકાલં યથાવિધાનઞ્ચ દાનતો પઞ્ઞુત્તરતો ચ કુસલધમ્માનં ચતુરધિટ્ઠાનપદટ્ઠાનં દાનં. તથા સંવરસમાદાનસ્સ અવીતિક્કમનતો દુસ્સીલ્યપરિચ્ચાગતો દુચ્ચરિતવૂપસમનતો પઞ્ઞુત્તરતો ચ ચતુરધિટ્ઠાનપદટ્ઠાનં સીલં. યથાપટિઞ્ઞં ખમનતો, પરાપરાધવિકપ્પપરિચ્ચાગતો, કોધપરિયુટ્ઠાનવૂપસમનતો, પઞ્ઞુત્તરતો, ચ ચતુરધિટ્ઠાનપદટ્ઠાના ખન્તિ. પટિઞ્ઞાનુરૂપં પરહિતકરણતો, વિસદપરિચ્ચાગતો, અકુસલવૂપસમનતો, પઞ્ઞુત્તરતો ચ ચતુરધિટ્ઠાનપદટ્ઠાનં વીરિયં. પટિઞ્ઞાનુરૂપં લોકહિતાનુચિન્તનતો, નીવરણપરિચ્ચાગતો, ચિત્તવૂપસમનતો, પઞ્ઞુત્તરતો ચ ચતુરધિટ્ઠાનપદટ્ઠાનં ઝાનં. યથાપટિઞ્ઞં પરહિતૂપાયકોસલ્લતો, અનુપાયકિરિયાપરિચ્ચાગતો, મોહજપરિળાહવૂપસમનતો, સબ્બઞ્ઞુતાપટિલાભતો ચ ચતુરધિટ્ઠાનપદટ્ઠાના પઞ્ઞા.

તત્થ ઞેય્યપટિઞ્ઞાનુવિધાનેહિ સચ્ચાધિટ્ઠાનં. વત્થુકામકિલેસકામપરિચ્ચાગેહિ ચાગાધિટ્ઠાનં. દોસદુક્ખવૂપસમેહિ ઉપસમાધિટ્ઠાનં. અનુબોધપટિવેધેહિ પઞ્ઞાધિટ્ઠાનં. તિવિધસચ્ચપરિગ્ગહિતં દોસત્તયવિરોધિ સચ્ચાધિટ્ઠાનં. તિવિધચાગપરિગ્ગહિતં દોસત્તયવિરોધિ ચાગાધિટ્ઠાનં. તિવિધવૂપસમપરિગ્ગહિતં દોસત્તયવિરોધિ ઉપસમાધિટ્ઠાનં. તિવિધઞાણપરિગ્ગહિતં દોસત્તયવિરોધિ પઞ્ઞાધિટ્ઠાનં. સચ્ચાધિટ્ઠાનપરિગ્ગહિતાનિ ચાગૂપસમપઞ્ઞાધિટ્ઠાનાનિ અવિસંવાદનતો પટિઞ્ઞાનુવિધાનતો ચ, ચાગાધિટ્ઠાનપરિગ્ગહિતાનિ સચ્ચૂપસમપઞ્ઞાધિટ્ઠાનાનિ પટિપક્ખપરિચ્ચાગતો સબ્બપરિચ્ચાગફલત્તા ચ, ઉપસમાધિટ્ઠાનપરિગ્ગહિતાનિ સચ્ચચાગપઞ્ઞાધિટ્ઠાનાનિ કિલેસપરિળાહવૂપસમનતો કામૂપસમનતો કામપરિળાહવૂપસમનતો ચ, પઞ્ઞાધિટ્ઠાનપરિગ્ગહિતાનિ સચ્ચચાગૂપસમાધિટ્ઠાનાનિ ઞાણપુબ્બઙ્ગમતો ઞાણાનુપરિવત્તનતો ચાતિ એવં સબ્બાપિ પારમિયો સચ્ચપ્પભાવિતા ચાગપરિબ્યઞ્જિતા ઉપસમોપબ્રૂહિતા પઞ્ઞાપરિસુદ્ધા. સચ્ચઞ્હિ એતાસં જનકહેતુ. ચાગો પરિગ્ગાહકહેતુ, ઉપસમો પરિવુદ્ધિહેતુ, પઞ્ઞા પારિસુદ્ધિહેતુ. તથા આદિમ્હિ સચ્ચાધિટ્ઠાનં સચ્ચપટિઞ્ઞત્તા, મજ્ઝે ચાગાધિટ્ઠાનં કતપણિધાનસ્સ પરહિતાય અત્તપરિચ્ચાગતો. અન્તે ઉપસમાધિટ્ઠાનં સબ્બૂપસમપરિયોસાનત્તા. આદિમજ્ઝપરિયોસાનેસુ પઞ્ઞાધિટ્ઠાનં તસ્મિં સતિ સમ્ભવતો અસતિ અભાવતો યથાપટિઞ્ઞઞ્ચ ભાવતો.

તત્થ મહાપુરિસા સતતમત્તહિતપરહિતકરેહિ ગરુપિયભાવકરેહિ સચ્ચચાગાધિટ્ઠાનેહિ ગિહિભૂતા આમિસદાનેન પરે અનુગ્ગણ્હન્તિ. તથા અત્તહિતપરહિતકરેહિ ગરુપિયભાવકરેહિ ઉપસમપઞ્ઞાધિટ્ઠાનેહિ ચ પબ્બજિતભૂતા ધમ્મદાનેન પરે અનુગ્ગણ્હન્તિ.

તત્થ અન્તિમભવે બોધિસત્તસ્સ ચતુરધિટ્ઠાનપરિપૂરણં. પરિપુણ્ણચતુરધિટ્ઠાનસ્સ હિ ચરિમકભવૂપપત્તીતિ એકે. તત્ર હિ ગબ્ભોક્કન્તિઠિતિઅભિનિક્ખમનેસુ પઞ્ઞાધિટ્ઠાનસમુદાગમેન સતો સમ્પજાનો સચ્ચાધિટ્ઠાનપારિપૂરિયા સમ્પતિજાતો ઉત્તરાભિમુખો સત્તપદવીતિહારેન ગન્ત્વા સબ્બા દિસા ઓલોકેત્વા સચ્ચાનુપરિવત્તિના વચસા – ''અગ્ગોહમસ્મિ લોકસ્સ, જેટ્ઠોહમસ્મિ લોકસ્સ, સેટ્ઠોહમસ્મિ લોકસ્સા''તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૩૧; મ॰ નિ॰ ૩.૨૦૭) તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિ.

ઉપસમાધિટ્ઠાનસમુદાગમેન જિણ્ણાતુરમતપબ્બજિતદસ્સાવિનો ચતુધમ્મપદેસકોવિદસ્સ યોબ્બનારોગ્યજીવિતસમ્પત્તિમદાનં ઉપસમો. ચાગાધિટ્ઠાનસમુદાગમેન મહતો ઞાતિપરિવટ્ટસ્સ હત્થગતસ્સ ચ ચક્કવત્તિરજ્જસ્સ અનપેક્ખપરિચ્ચાગોતિ.

દુતિયે ઠાને અભિસમ્બોધિયં ચતુરધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણન્તિ કેચિ. તત્થ હિ યથાપટિઞ્ઞં સચ્ચાધિટ્ઠાનસમુદાગમેન ચતુન્નં અરિયસચ્ચાનં અભિસમયો, તતો હિ સચ્ચાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણં. ચાગાધિટ્ઠાનસમુદાગમેન સબ્બકિલેસૂપક્કિલેસપરિચ્ચાગો, તતો હિ ચાગાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણં. ઉપસમાધિટ્ઠાનસમુદાગમેન પરમૂપસમપ્પત્તિ, તતો હિ ઉપસમાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણં. પઞ્ઞાધિટ્ઠાનસમુદાગમેન અનાવરણઞાણપટિલાભો, તતો હિ પઞ્ઞાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણન્તિ. તં અસિદ્ધં, અભિસમ્બોધિયાપિ પરમત્થભાવતો.

તતિયે ઠાને ધમ્મચક્કપ્પવત્તને ચતુરધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણન્તિ અઞ્ઞે. તત્થ હિ સચ્ચાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ દ્વાદસહિ આકારેહિ અરિયસચ્ચદેસનાય સચ્ચાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણં. ચાગાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ સદ્ધમ્મમહાયાગકરણેન ચાગાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણં. ઉપસમાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ સયં ઉપસન્તસ્સ પરેસં ઉપસમનેન ઉપસમાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણં. પઞ્ઞાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ વેનેય્યાનં આસયાદિપરિજાનનેન પઞ્ઞાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણન્તિ. તદપિ અસિદ્ધં, અપરિયોસિતત્તા બુદ્ધકિચ્ચસ્સ.

ચતુત્થે ઠાને પરિનિબ્બાને ચતુરધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણન્તિ અપરે. તત્ર હિ પરિનિબ્બુતત્તા પરમત્થસચ્ચસમ્પત્તિયા સચ્ચાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણં. સબ્બૂપધિપટિનિસ્સગ્ગેન ચાગાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણં. સબ્બસઙ્ખારૂપસમેન ઉપસમાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણં. પઞ્ઞાપયોજનપરિનિટ્ઠાનેન પઞ્ઞાધિટ્ઠાનં પરિપુણ્ણન્તિ. તત્ર મહાપુરિસસ્સ વિસેસેન મેત્તાખેત્તે અભિજાતિયં સચ્ચાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ સચ્ચાધિટ્ઠાનપરિપૂરણમભિબ્યત્તં, વિસેસેન કરુણાખેત્તે અભિસમ્બોધિયં પઞ્ઞાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ પઞ્ઞાધિટ્ઠાનપરિપૂરણમભિબ્યત્તં, વિસેસેન મુદિતાખેત્તે ધમ્મચક્કપ્પવત્તને ચાગાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ ચાગાધિટ્ઠાનપરિપૂરણમભિબ્યત્તં, વિસેસેન ઉપેક્ખાખેત્તે પરિનિબ્બાને ઉપસમાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ ઉપસમાધિટ્ઠાનપરિપૂરણમભિબ્યત્તન્તિ દટ્ઠબ્બં.

તત્ર સચ્ચાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ સંવાસેન સીલં વેદિતબ્બં. ચાગાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ સંવોહારેન સોચેય્યં વેદિતબ્બં. ઉપસમાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ આપદાસુ થામો વેદિતબ્બો. પઞ્ઞાધિટ્ઠાનસમુદાગતસ્સ સાકચ્છાય પઞ્ઞા વેદિતબ્બા. એવં સીલાજીવચિત્તદિટ્ઠિવિસુદ્ધિયો વેદિતબ્બા. તથા સચ્ચાધિટ્ઠાનસમુદાગમેન દોસાગતિં ન ગચ્છતિ અવિસંવાદનતો. ચાગાધિટ્ઠાનસમુદાગમેન લોભાગતિં ન ગચ્છતિ અનભિસઙ્ગતો. ઉપસમાધિટ્ઠાનસમુદાગમેન ભયાગતિં ન ગચ્છતિ અનપરાધતો. પઞ્ઞાધિટ્ઠાનસમુદાગમેન મોહાગતિં ન ગચ્છતિ યથા ભૂતાવબોધતો.

તથા પઠમેન અદુટ્ઠો અધિવાસેતિ, દુતિયેન અલુદ્ધો પટિસેવતિ, તતિયેન અભીતો પરિવજ્જેતિ, ચતુત્થેન અસમ્મૂળ્હો વિનોદેતિ. પઠમેન નેક્ખમ્મસુખપ્પત્તિ, ઇતરેહિ પવિવેકઉપસમસમ્બોધિસુખપ્પત્તિયો હોન્તીતિ દટ્ઠબ્બા.

તથા વિવેકજપીતિસુખસમાધિજપીતિસુખઅપીતિજકાયસુખસતિપારિસુદ્ધિજ- ઉપેક્ખાસુખપ્પત્તિયો એતેહિ ચતૂહિ યથાક્કમં હોન્તિ. એવમનેકગુણાનુબન્ધેહિ ચતૂહિ અધિટ્ઠાનેહિ સબ્બપારમિસમૂહસઙ્ગહો વેદિતબ્બો. યથા ચ ચતૂહિ અધિટ્ઠાનેહિ સબ્બપારમિસઙ્ગહો, એવં કરુણાપઞ્ઞાહિપીતિ દટ્ઠબ્બં. સબ્બોપિ હિ બોધિસમ્ભારો કરુણાપઞ્ઞાહિ સઙ્ગહિતો. કરુણાપઞ્ઞાપરિગ્ગહિતા હિ દાનાદિગુણા મહાબોધિસમ્ભારા ભવન્તિ બુદ્ધત્તસિદ્ધિપરિયોસાનાતિ. એવમેતાસં સઙ્ગહો વેદિતબ્બો.

કો સમ્પાદનૂપાયોતિ? સકલસ્સાપિ પુઞ્ઞાદિસમ્ભારસ્સ સમ્માસમ્બોધિં ઉદ્દિસ્સ અનવસેસસમ્ભરણં અવેકલ્લકારિતાયોગેન, તત્થ ચ સક્કચ્ચકારિતા આદરબહુમાનયોગેન, સાતચ્ચકારિતા નિરન્તરયોગેન, ચિરકાલાદિયોગો ચ અન્તરા અવોસાનાપજ્જનેનાતિ. તં પનસ્સ કાલપરિમાણં પરતો આવિ ભવિસ્સતિ. ઇતિ ચતુરઙ્ગયોગો એતાસં પારમીનં સમ્પાદનૂપાયો. તથા મહાસત્તેન બોધાય પટિપજ્જન્તેન સમ્માસમ્બોધાય બુદ્ધાનં પુરેતરમેવ અત્તા નિય્યાતેતબ્બો – ''ઇમાહં અત્તભાવં બુદ્ધાનં નિય્યાતેમી''તિ. તંતંપરિગ્ગહવત્થુઞ્ચ પટિલાભતો પુરેતરમેવ દાનમુખે નિસ્સજ્જિતબ્બં. ''યં કિઞ્ચિ મય્હં ઉપ્પજ્જનકં જીવિતપરિક્ખારજાતં, સબ્બં તં સતિ યાચકે દસ્સામિ, તેસં પન દિન્નાવસેસં એવ મયા પરિભુઞ્જિતબ્બ''ન્તિ.

એવં હિસ્સ સમ્મદેવ પરિચ્ચાગાય કતે ચિત્તાભિસઙ્ખારે યં ઉપ્પજ્જતિ પરિગ્ગહવત્થુ અવિઞ્ઞાણકં સવિઞ્ઞાણકં વા, તત્થ યે ઇમે પુબ્બે દાને અકતપરિચયો, પરિગ્ગહવત્થુસ્સ પરિત્તભાવો, ઉળારમનુઞ્ઞતા, પરિક્ખયચિન્તાતિ **ચત્તારો દાનવિનિબન્ધા**, તેસુ યદા મહાબોધિસત્તસ્સ સંવિજ્જમાનેસુ દેય્યધમ્મેસુ પચ્ચુપટ્ઠિતે ચ યાચકજને દાને ચિત્તં ન પક્ખન્દતિ ન કમતિ. તેન નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં ''અદ્ધાહં દાને પુબ્બે અકતપરિચયો, તેન મે એતરહિ દાતુકમ્યતા ચિત્તે ન સણ્ઠાતી''તિ. સો એવં મે ઇતો પરં દાનાભિરતં ચિત્તં ભવિસ્સતિ, હન્દાહં ઇતો પટ્ઠાય દાનં દસ્સામિ, નનુ મયા પટિકચ્ચેવ પરિગ્ગહવત્થુ યાચકાનં પરિચ્ચત્તન્તિ દાનં દેતિ મુત્તચાગો પયતપાણી વોસગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો. એવં મહાસત્તસ્સ **પઠમો દાનવિનિબન્ધો** હતો હોતિ વિહતો સમુચ્છિન્નો.

તથા મહાસત્તો દેય્યધમ્મસ્સ પરિત્તભાવે સતિ વેકલ્લે ચ ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ''અહં ખો પુબ્બે અદાનસીલતાય એતરહિ એવં પચ્ચયવિકલો જાતો , તસ્મા ઇદાનિ મયા પરિત્તેન વા હીનેન વા યથાલદ્ધેન દેય્યધમ્મેન અત્તાનં પીળેત્વાપિ દાનમેવ દાતબ્બં, યેનાહં આયતિમ્પિ દાનપારમિં મત્થકં પાપેસ્સામી''તિ. સો ઇતરીતરેન તં દાનં દેતિ મુત્તચાગો પયતપાણી વોસગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો. એવં મહાસત્તસ્સ **દુતિયો દાનવિનિબન્ધો** હતો હોતિ વિહતો સમુચ્છિન્નો.

તથા મહાસત્તો દેય્યધમ્મસ્સ ઉળારમનુઞ્ઞતાય અદાતુકમ્યતાચિત્તે ઉપ્પજ્જમાને ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ''નનુ તયા સપ્પુરિસ ઉળારતમા સબ્બસેટ્ઠા સમ્માસમ્બોધિ અભિપત્થિતા, તસ્મા તદત્થં તયા ઉળારમનુઞ્ઞે એવ દેય્યધમ્મે દાતું યુત્તરૂપ''ન્તિ. સો ઉળારં મનુઞ્ઞઞ્ચ દેતિ મુત્તચાગો પયતપાણી વોસ્સગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો. એવં મહાપુરિસસ્સ **તતિયો દાનવિનિબન્ધો** હતો હોતિ વિહતો સમુચ્છિન્નો.

તથા મહાસત્તો દાનં દેન્તો યદા દેય્યધમ્મસ્સ પરિક્ખયં પસ્સતિ, સો ઇતિ પટિસઞ્ચિક્ખતિ – ''અયં ખો ભોગાનં સભાવો, યદિદં ખયધમ્મતા વયધમ્મતા ચ. અપિ ચ મે પુબ્બે તાદિસસ્સ દાનસ્સ અકતત્તા એવં ભોગાનં પરિક્ખયો દિસ્સતિ, હન્દાહં યથાલદ્ધેન દેય્યધમ્મેન પરિત્તેન વા વિપુલેન વા દાનમેવ દદેય્યં, યેનાહં આયતિં

દાનપારમિયા મત્થકં પાપુણિસ્સામી''તિ. સો યથાલદ્ધેન દાનં દેતિ મુત્તચાગો પયતપાણી વોસગ્ગરતો યાચયોગો દાનસંવિભાગરતો. એવં મહાસત્તસ્સ **ચતુત્થો દાનવિનિબન્ધો** હતો હોતિ વિહતો સમુચ્છિન્નો. એવં યે યે દાનપારમિયા વિનિબન્ધભૂતા અનત્થા, તેસં તેસં યથારહં પચ્ચવેક્ખિત્વા પટિવિનોદનં ઉપાયો. યથા ચ દાનપારમિયા, એવં સીલપારમિઆદીસુપિ દટ્ઠબ્બં.

અપિ ચ યં મહાસત્તસ્સ બુદ્ધાનં અત્તસન્નિય્યાતનં, તં સમ્મદેવ સબ્બપારમીનં સમ્પાદનૂપાયો. બુદ્ધાનઞ્હિ અત્તાનં નિય્યાતેત્વા ઠિતો મહાપુરિસો તત્થ તત્થ બોધિસમ્ભારપારિપૂરિયા ઘટેન્તો વાયમન્તો સરીરસ્સ સુખૂપકરણાનઞ્ચ ઉપચ્છેદકેસુ દુસ્સહેસુપિ કિચ્છેસુ દુરભિસમ્ભવેસુપિ સત્તસઙ્ખારસમુપનીતેસુ અનત્થેસુ તિબ્બેસુ પાણહરેસુ ''અયં મયા અત્તભાવો બુદ્ધાનં પરિચ્ચત્તો, યં વા તં વા એત્થ હોતૂ''તિ તંનિમિત્તં ન કમ્પતિ ન વેધતિ, ઈસકમ્પિ અઞ્ઞથત્તં ન ગચ્છતિ, કુસલારમ્ભે અઞ્ઞદત્થુ અચલાધિટ્ઠાનોવ હોતિ, એવં અત્તસન્નિય્યાતનમ્પિ એતાસં સમ્પાદનૂપાયો.

અપિ ચ સમાસતો કતાભિનીહારસ્સ અત્તનિ સિનેહસ્સ પરિસોસનં પરેસુ ચ સિનેહસ્સ પરિવડ્ઢનં એતાસં સમ્પાદનૂપાયો. સમ્માસમ્બોધિસમધિગમાય હિ કતમહાપણિધાનસ્સ મહાસત્તસ્સ યાથાવતો પરિજાનનેન સબ્બેસુ ધમ્મેસુ અનુપલિત્તસ્સ અત્તનિ સિનેહો પરિક્ખયં પરિયાદાનં ગચ્છતિ, મહાકરુણાસમાસેવનેન પન પિયપુત્તે વિય સબ્બસત્તે સમ્પસ્સમાનસ્સ તેસુ મેત્તાકરુણાસિનેહો પરિવડ્ઢતિ, તતો ચ તંતદવત્થાનુરૂપં અત્તપરસન્તાનેસુ લોભદોસમોહવિગમેન વિદૂરીકતમચ્છરિયાદિબોધિસમ્ભારપટિપક્ખો મહાપુરિસો દાનપિયવચનઅત્થચરિયાસમાનત્તતાસઙ્ખાતેહિ ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ ચતુરધિટ્ઠાનાનુગતેહિ અચ્ચન્તં જનસ્સ સઙ્ગહકરણેન ઉપરિ યાનત્તયે અવતારણં પરિપાચનઞ્ચ કરોતિ.

મહાસત્તાનઞ્હિ મહાકરુણા મહાપઞ્ઞા ચ દાનેન અલઙ્કતા, દાનં પિયવચનેન, પિયવચનં અત્થચરિયાય, અત્થચરિયા સમાનત્તતાય અલઙ્કતા સઙ્ગહિતા ચ. તેસં સબ્બેપિ સત્તે અત્તના નિબ્બિસેસે કત્વા બોધિસમ્ભારેસુ પટિપજ્જન્તાનં સબ્બત્થ સમાનસુખદુક્ખતાય સમાનત્તતાય સિદ્ધિ. બુદ્ધભૂતાનમ્પિ ચ તેહેવ ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ ચતુરધિટ્ઠાનપરિપૂરિતાભિવુદ્ધેહિ જનસ્સ અચ્ચન્તિકસઙ્ગહકરણેન અભિવિનયનં સિજ્ઝતિ. દાનઞ્હિ સમ્માસમ્બુદ્ધાનં ચાગાધિટ્ઠાનેન પરિપૂરિતાભિવુદ્ધં, પિયવચનં સચ્ચાધિટ્ઠાનેન, અત્થચરિયા પઞ્ઞાધિટ્ઠાનેન, સમાનત્તતા ઉપસમાધિટ્ઠાનેન પરિપૂરિતાભિવુદ્ધા. તથાગતાનઞ્હિ સબ્બસાવકપચ્ચેકબુદ્ધેહિ સમાનત્તતા પરિનિબ્બાને. તત્ર હિ નેસં અવિસેસતો એકીભાવો. તેનેવાહ ''નત્થિ વિમુત્તિયા નાનત્ત''ન્તિ. હોન્તિ ચેત્થ –

''સચ્ચો ચાગી ઉપસન્તો, પઞ્ઞવા અનુકમ્પકો;
સમ્ભતસબ્બસમ્ભારો, કં નામત્થં ન સાધયે.

''મહાકારુણિકો સત્થા, હિતેસી ચ ઉપેક્ખકો;
નિરપેક્ખો ચ સબ્બત્થ, અહો અચ્છરિયો જિનો.

''વિરત્તો સબ્બધમ્મેસુ, સત્તેસુ ચ ઉપેક્ખકો;
સદા સત્તહિતે યુત્તો, અહો અચ્છરિયો જિનો.

''સબ્બદા સબ્બસત્તાનં, હિતાય ચ સુખાય ચ;

ઉય્યુત્તો અકિલાસૂ ચ, અહો અચ્છરિયો જિનો’’તિ.

કિત્તકેન કાલેન સમ્પાદનન્તિ? હેટ્ઠિમેન તાવ પરિચ્છેદેન ચત્તારિ અસઙ્ખ્યેય્યાનિ મહાકપ્પાનં સતસહસ્સઞ્ચ, મજ્ઝિમેન અટ્ઠ અસઙ્ખ્યેય્યાનિ મહાકપ્પાનં સતસહસ્સઞ્ચ, ઉપરિમેન પન સોળસ અસઙ્ખ્યેય્યાનિ મહાકપ્પાનં સતસહસ્સઞ્ચ. એતે ચ ભેદા યથાક્કમં પઞ્ઞાધિકસદ્ધાધિકવીરિયાધિકવસેન ઞાતબ્બા. પઞ્ઞાધિકાનઞ્હિ સદ્ધા મન્દા હોતિ પઞ્ઞા તિક્ખા, સદ્ધાધિકાનં પઞ્ઞા મજ્ઝિમા હોતિ, વીરિયાધિકાનં પઞ્ઞા મન્દા, પઞ્ઞાનુભાવેન ચ સમ્માસમ્બોધિ અધિગન્તબ્બાતિ **અટ્ઠકથાયં** વુત્તં.

અપરે પન ‘‘વીરિયસ્સ તિક્ખમજ્ઝિમમુદુભાવેન બોધિસત્તાનં અયં કાલવિભાગો’’તિ વદન્તિ. અવિસેસેન પન વિમુત્તિપરિપાચનીયાનં ધમ્માનં તિક્ખમજ્ઝિમમુદુભાવેન યથાવુત્તકાલભેદેન બોધિસમ્ભારા તેસં પારિપૂરિં ગચ્છન્તીતિ તયોપેતે કાલભેદા યુત્તાતિપિ વદન્તિ. એવં તિવિધા હિ બોધિસત્તા અભિનીહારક્ખણે ભવન્તિ ઉગ્ઘટિતઞ્ઞૂવિપઞ્ચિતઞ્ઞૂનેય્યભેદેન. તેસુ યો ઉગ્ઘટિતઞ્ઞૂ, સો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ સમ્મુખા ચતુપ્પદિકં ગાથં સુણન્તો ગાથાય તતિયપદે અપરિયોસિતે એવ છહિ અભિઞ્ઞાહિ સહ પટિસમ્ભિદાહિ અરહત્તં અધિગન્તું સમત્થૂપનિસ્સયો હોતિ, સચે સાવકબોધિયં અધિમુત્તો સિયા.

દુતિયો ભગવતો સમ્મુખા ચતુપ્પદિકં ગાથં સુણન્તો અપરિયોસિતે એવ ગાથાય ચતુત્થપદે છહિ અભિઞ્ઞાહિ અરહત્તં અધિગન્તું સમત્થૂપનિસ્સયો હોતિ, યદિ સાવકબોધિયં અધિમુત્તો સિયા.

ઇતરો પન ભગવતો સમ્મુખા ચતુપ્પદિકં ગાથં સુત્વા પરિયોસિતાય ગાથાય છહિ અભિઞ્ઞાહિ અરહત્તં પત્તું સમત્થૂપનિસ્સયો હોતિ.

તયોપેતે વિના કાલભેદેન કતાભિનીહારો બુદ્ધાનં સન્તિકે લદ્ધબ્યાકરણા ચ અનુક્કમેન પારમિયો પરિપૂરેન્તા યથાક્કમં યથાવુત્તભેદેન કાલેન સમ્માસમ્બોધિં પાપુણન્તિ. તેસુ તેસુ પન કાલભેદેસુ અપરિપુણ્ણેસુ તે તે મહાસત્તા દિવસે દિવસે વેસ્સન્તરદાનસદિસં મહાદાનં દેન્તાપિ તદનુરૂપે સીલાદિસબ્બપારમિધમ્મે આચિનન્તાપિ પઞ્ચ મહાપરિચ્ચાગે પરિચ્ચજન્તાપિ ઞાતત્થચરિયા લોકત્થચરિયા બુદ્ધત્થચરિયા પરમકોટિં પાપેન્તાપિ અન્તરા ચ સમ્માસમ્બુદ્ધા ભવિસ્સન્તીતિ નેતં ઠાનં વિજ્જતિ. કસ્મા? ઞાણસ્સ અપરિપચ્ચનતો બુદ્ધકારકધમ્માનં અપરિનિટ્ઠાનતો. પરિચ્છિન્નકાલનિપ્ફાદિતં વિય હિ સસ્સં યથાવુત્તકાલપરિચ્છેદેન પરિનિપ્ફાદિતા સમ્માસમ્બોધિ તદનન્તરા સબ્બુસ્સાહેન વાયમન્તેનાપિ ન સક્કા અધિગન્તુન્તિ પારમિપારિપૂરિ યથાવુત્તકાલવિસેસેન સમ્પજ્જતીતિ વેદિતબ્બં.

કો આનિસંસોતિ? યે તે કતાભિનીહારાનં બોધિસત્તાનં –

‘‘એવં સબ્બઙ્ગસમ્પન્ના, બોધિયા નિયતા નરા;
સંસરં દીઘમદ્ધાનં, કપ્પકોટિસતેહિપિ.

‘‘અવીચિમ્હિ નુપ્પજ્જન્તિ, તથા લોકન્તરેસુ ચ;
નિજ્ઝામતણ્હા ખુપ્પિપાસા, ન હોન્તિ કાલકઞ્જિકા.

‘‘ન હોન્તિ ખુદ્દકા પાણા, ઉપપજ્જન્તાપિ દુગ્ગતિં;

જાયમાના મનુસ્સેસુ, જચ્ચન્ધા ન ભવન્તિ તે.

‘‘સોતવેકલ્લતા નત્થિ, ન ભવન્તિ મૂગપક્ખિકા;
ઇત્થિભાવં ન ગચ્છન્તિ, ઉભતોબ્યઞ્જનપણ્ડકા.

‘‘ન ભવન્તિ પરિયાપન્ના, બોધિયા નિયતા નરા;
મુત્તા આનન્તરિકેહિ, સબ્બત્થ સુદ્ધગોચરા.

‘‘મિચ્છાદિટ્ઠિં ન સેવન્તિ, કમ્મકિરિયદસ્સના;
વસમાનાપિ સગ્ગેસુ, અસઞ્ઞં નૂપપજ્જરે.

‘‘સુદ્ધાવાસેસુ દેવેસુ, હેતુ નામ ન વિજ્જતિ;
નેક્ખમ્મનિન્ના સપ્પુરિસા, વિસંયુત્તા ભવાભવે;
ચરન્તિ લોકત્થચરિયાયો, પૂરેન્તિ સબ્બપારમી’’તિ. (ધ॰ સ॰ અટ્ઠ॰ નિદાનકથા; જા॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા; અપ॰ અટ્ઠ॰ ૧.દૂરેનિદાનકથા) –

એવં સંવણ્ણિતા આનિસંસા. યે ચ ‘‘સતો સમ્પજાનો, આનન્દ, બોધિસત્તો તુસિતા કાયા ચવિત્વા માતુકુચ્છિં ઓક્કમતી’’તિઆદિના (મ॰ નિ॰ ૩.૨૦૦; દી॰ નિ॰ ૨.૧૭) સોળસ અચ્છરિયબ્ભુતધમ્મપ્પકારા, યે ચ ‘‘સીતં બ્યપગતં હોતિ, ઉણ્હઞ્ચ ઉપસમ્મતી’’તિઆદિના (બુ॰ વં॰ ૨.૮૩) ‘‘જાયમાને ખો, સારિપુત્ત, બોધિસત્તે અયં દસસહસ્સી લોકધાતુ સઙ્કમ્પતિ સમ્પકમ્પતિ સમ્પવેધતી’’તિઆદિના (મ॰ નિ॰ ૩.૨૦૧; દી॰ નિ॰ ૨.૩૨) ચ દ્વત્તિંસ પુબ્બનિમિત્તપ્પકારા, યે વા પનઞ્ઞેપિ બોધિસત્તાનં અધિપ્પાયસમિજ્ઝનં કમ્માદીસુ વસીભાવોતિ એવમાદયો તત્થ તત્થ **જાતકબુદ્ધવંસાદી**સુ દસ્સિતાકારા આનિસંસા, તે સબ્બેપિ એતાસં આનિસંસા. તથા યથાનિદસ્સિતભેદા અલોભાદોસાદિગુણયુગલાદયો ચાતિ વેદિતબ્બા.

અપિ ચ યસ્મા બોધિસત્તો અભિનીહારતો પટ્ઠાય સબ્બસત્તાનં પિતુસમો હોતિ હિતેસિતાય, દક્ખિણેય્યકો ગરુ ભાવનીયો પરમઞ્ચ પુઞ્ઞક્ખેત્તં હોતિ ગુણવિસેસયોગેન. યેભુય્યેન ચ મનુસ્સાનં પિયો હોતિ, અમનુસ્સાનં પિયો હોતિ, દેવતાહિ અનુપાલીયતિ, મેત્તાકરુણાપરિભાવિતસન્તાનતાય વાળમિગાદીહિ ચ અનભિભવનીયો હોતિ, યસ્મિં યસ્મિઞ્ચ સત્તનિકાયે પચ્ચાજાયતિ, તસ્મિં તસ્મિં ઉળારેન વણ્ણેન ઉળારેન યસેન ઉળારેન સુખેન ઉળારેન બલેન ઉળારેન આધિપતેય્યેન અઞ્ઞે સત્તે અભિભવતિ પુઞ્ઞવિસેસયોગતો.

અપ્પાબાધો હોતિ અપ્પાતઙ્કો, સુવિસુદ્ધા ચસ્સ સદ્ધા હોતિ સુવિસદા, સુવિસુદ્ધં વીરિયં, સતિસમાધિપઞ્ઞા સુવિસદા, મન્દકિલેસો હોતિ મન્દદરથો મન્દપરિળાહો, કિલેસાનં મન્દભાવેનેવ સુવચો હોતિ પદક્ખિણગ્ગાહી, ખમો હોતિ સોરતો, સખિલો હોતિ પટિસન્થારકુસલો, અક્કોધનો હોતિ અનુપનાહી, અમક્ખી હોતિ અપળાસી, અનિસ્સુકી હોતિ અમચ્છરી, અસઠો હોતિ અમાયાવી, અથદ્ધો હોતિ અનતિમાની, અસારદ્ધો હોતિ અપ્પમત્તો, પરતો ઉપતાપસહો હોતિ પરેસં અનુપતાપી, યસ્મિઞ્ચ ગામખેત્તે પટિવસતિ, તત્થ સત્તાનં ભયાદયો ઉપદ્દવા યેભુય્યેન અનુપ્પન્ના નુપ્પજ્જન્તિ, ઉપ્પન્ના ચ વૂપસમ્મન્તિ, યેસુ ચ અપાયેસુ ઉપ્પજ્જતિ, ન તત્થ પચુરજનો વિય દુક્ખેન અધિમત્તં પીળીયતિ, ભિય્યોસોમત્તાય સંવેગમાપજ્જતિ. તસ્મા મહાપુરિસસ્સ યથારહં તસ્મિં તસ્મિં ભવે લબ્ભમાના એતે સત્તાનં પિતુસમતાદક્ખિણેય્યતાદયો ગુણવિસેસા આનિસંસાતિ વેદિતબ્બા.

તથા આયુસમ્પદા રૂપસમ્પદા કુલસમ્પદા ઇસ્સરિયસમ્પદા આદેય્યવચનતા મહાનુભાવતાતિ એતેપિ મહાપુરિસસ્સ પારમીનં આનિસંસાતિ વેદિતબ્બા. તત્થ **આયુસમ્પદા** નામ તસ્સં તસ્સં ઉપપત્તિયં દીઘાયુકતા ચિરટ્ઠિતિકતા, તાય યથારદ્ધાનિ કુસલસમાદાનાનિ પરિયોસાપેતિ, બહુઞ્ચ કુસલં ઉપચિનોતિ. **રૂપસમ્પદા** નામ અભિરૂપતા દસ્સનીયતા પાસાદિકતા, તાય રૂપપ્પમાણાનં સત્તાનં પસાદાવહો હોતિ સમ્ભાવનીયો. **કુલસમ્પદા** નામ ઉળારેસુ કુલેસુ અભિનિબ્બત્તિ, તાય જાતિમદાદિમદમત્તાનમ્પિ ઉપસઙ્કમનીયો હોતિ પયિરુપાસનીયો, તેન તે નિબ્બિસેવને કરોતિ. **ઇસ્સરિયસમ્પદા** નામ મહાવિભવતા મહેસક્ખતા મહાપરિવારતા ચ, તાહિ સઙ્ગણ્હિતબ્બે ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ સઙ્ગણ્હિતું, નિગ્ગહેતબ્બે ધમ્મેન નિગ્ગહેતુઞ્ચ સમત્થો હોતિ.

આદેય્યવચનતા નામ સદ્ધેય્યતા પચ્ચયિકતા, તાય સત્તાનં પમાણભૂતો હોતિ, અલઙ્ઘનીયા ચસ્સ આણા હોતિ. **મહાનુભાવતા** નામ આનુભાવમહન્તતા, તાય પરેહિ ન અભિભૂયતિ, સયમેવ પન પરે અઞ્ઞદત્થુ અભિભવતિ ધમ્મેન સમેન યથાભૂતગુણેહિ ચ, એવમેતે આયુસમ્પદાદયો મહાપુરિસસ્સ પારમીનં આનિસંસા, સયઞ્ચ અપરિમાણસ્સ પુઞ્ઞસમ્ભારસ્સ પરિવુદ્ધિહેતુભૂતા યાનત્તયે સત્તાનં અવતારણસ્સ પરિપાચનસ્સ ચ કારણભૂતાતિ વેદિતબ્બા.

કિં ફલન્તિ? સમાસતો તાવ સમ્માસમ્બુદ્ધભાવો એતાસં ફલં, વિત્થારતો પન દ્વત્તિંસમહાપુરિસલક્ખણઅસીતિઅનુબ્યઞ્જનબ્યામપ્પભાદિઅનેકગુણગણસમુજ્જલરૂપકાયસમ્પત્તિ- અધિટ્ઠાનસબલચતુવેસારજ્જછઅસાધારણઞાણઅટ્ઠારસાવેણિક- બુદ્ધધમ્મપ્પભુતિઅનન્તાપરિમાણ ગુણસમુદયોપસોભિની ધમ્મકાયસિરી. યાવતા પન બુદ્ધગુણા યે અનેકેહિપિ કપ્પેહિ સમ્માસમ્બુદ્ધેનાપિ વાચાય પરિયોસાપેતું ન સક્કા, ઇદમેતાસં ફલં. વુત્તઞ્ચેતં –

> ‘‘બુદ્ધોપિ બુદ્ધસ્સ ભણેય્ય વણ્ણં, કપ્પમ્પિ ચે અઞ્ઞમભાસમાનો;
> ખીયેથ કપ્પો ચિરદીઘમન્તરે, વણ્ણો ન ખીયેથ તથાગતસ્સા’’તિ. (દી॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૧.૩૦૪; ૩.૧૪૧; મ॰ નિ॰ અટ્ઠ॰ ૨.૪૨૫; ઉદા॰ અટ્ઠ॰ ૫૩; ચરિયા॰ અટ્ઠ॰ નિદાનકથા);

એવમેત્થ પારમીસુ પકિણ્ણકકથા વેદિતબ્બા.

યં પન પાળિયં **‘‘દત્વા દાતબ્બકં દાન’’**ન્તિઆદિના સબ્બાપિ પારમી એકજ્ઝં દસ્સેત્વા પરતો **‘‘કોસજ્જં ભયતો દિસ્વા’’**તિઆદિના પરિયોસાનગાથાદ્વયં વુત્તં, તં યેહિ વીરિયારમ્ભમેત્તાભાવના અપ્પમાદવિહારેહિ યથાવુત્તા બુદ્ધકારકધમ્મા વિસદભાવં ગતા સમ્માસમ્બોધિસઙ્ખાતા ચ અત્તનો વિમુત્તિ પરિપાચિતા, તેહિ વેનેય્યાનમ્પિ વિમુત્તિપરિપાચનાય ઓવાદદાનત્થં વુત્થં.

તત્થ **કોસજ્જં ભયતો દિસ્વા, વીરિયારમ્ભઞ્ચ ખેમતો**તિ ઇમિના પટિપક્ખે આદીનવદસ્સનમુખેન વીરિયારમ્ભે આનિસંસં દસ્સેતિ. **આરદ્ધવીરિયા હોથા**તિ ઇમિના વીરિયારમ્ભે નિયોજેતિ. યસ્મા ચ –

> ‘‘સબ્બપાપસ્સ અકરણં, કુસલસ્સ ઉપસમ્પદા;
> સચિત્તપરિયોદપનં, એતં બુદ્ધાન સાસન’’ન્તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૮૩; દી॰ નિ॰ ૨.૯૦; નેત્તિ॰ ૩૦, ૫૦) –

સઙ્ખેપતો . વિત્થારતો પન સકલેન બુદ્ધવચનેન પકાસિતા સબ્બાપિ સમ્પત્તિયો એકન્તેનેવ સમ્મપ્પધાનાધીના, તસ્મા ભગવા વીરિયારમ્ભે નિયોજેત્વા ''**એસા બુદ્ધાનુસાસની**''તિ આહ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – ય્વાયં સબ્બસંકિલેસમૂલભાવતો સબ્બાનત્થવિધાયકન્તિ કોસજ્જં ભયતો તપ્પટિપક્ખતો ચતૂહિ યોગેહિ અનુપદ્દવભાવસાધનતો વીરિયારમ્ભઞ્ચ ખેમતો દિસ્વા અધિસીલસિક્ખાદિસમ્પાદનવસેન વીરિયસ્સ આરમ્ભો સમ્મપ્પધાનાનુયોગો, તત્થ યં સમ્મદેવ નિયોજન, ''આરદ્ધવીરિયા હોથા''તિ, એસા બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં અનુસાસની અનુસિટ્ઠિ ઓવાદોતિ. સેસગાથાસુપિ ઇમિનાવ નયેન અત્થો વેદિતબ્બો.

અયં પન વિસેસો – **વિવાદ**ન્તિ વિરુદ્ધવાદં, છવિવાદવત્થુવસેન વિવદનન્તિ અત્થો. **અવિવાદ**ન્તિ વિવાદપટિપક્ખં મેત્તાવચીકમ્મં, મેત્તાભાવનં વા. અથ વા **અવિવાદ**ન્તિ અવિવાદહેતુભૂતં છબ્બિધં સારણીયધમ્મં. **સમગ્ગા**તિ અવગ્ગા, કાયેન ચેવ ચિત્તેન ચ સહિતા અવિરમિતા અવિયુત્તાતિ અત્થો. **સખિલા**તિ સક્કીલા મુદુસીલા, અઞ્ઞમઞ્ઞમ્હિ મુદુહદયાતિ અત્થો. **એસા બુદ્ધાનુસાસની**તિ એત્થ સબ્બેન સબ્બં વિવાદમનુપગમ્મ યદિદં છસારણીયધમ્મપરિપૂરણવસેન સમગ્ગવાસે નિયોજનં, એસા બુદ્ધાનં અનુસિટ્ઠીતિ યોજેતબ્બં. સમગ્ગવાસઞ્હિ વસમાના સીલદિટ્ઠિસામઞ્ઞગતા અવિવદમાના સુખેનેવ તિસ્સો સિક્ખા પરિપૂરેસ્સન્તીતિ સત્થા સમગ્ગવાસે નિયોજનં અત્તનો સાસનન્તિ દસ્સેસિ.

પમાદન્તિ પમજ્જનં, કુસલાનં ધમ્માનં પમુસ્સનં અકુસલેસુ ચ ધમ્મેસુ ચિત્તવોસ્સગ્ગં. વુત્તઞ્હેતં – ''તત્થ કતમો પમાદો, કાયદુચ્ચરિતે વા વચીદુચ્ચરિતે વા મનોદુચ્ચરિતે વા પઞ્ચસુ વા કામગુણેસુ ચિત્તસ્સ વોસગ્ગો વોસગ્ગાનુપ્પદાનં કુસલાનં વા ધમ્માનં ભાવનાય અસક્કચ્ચકિરિયતા, અસાતચ્ચકિરિયતા, અનટ્ઠિતકિરિયતા, ઓલીનવુત્તિતા, નિક્ખિત્તછન્દતા, નિક્ખિત્તધુરતા અનાસેવના અભાવના અબહુલીકમ્મં...પે॰... યો એવરૂપો પમાદો પમજ્જના પમજ્જિતત્તં, અયં વુચ્ચતિ પમાદો''તિ (વિભ॰ ૮૪૬).

અપ્પમાદન્તિ અપ્પમજ્જનં. તં પમાદસ્સ પટિપક્ખતો વેદિતબ્બં. અત્થતો હિ અપ્પમાદો નામ સતિયા અવિપ્પવાસો, ''સતિયા અવિપ્પવાસો''તિ ચ નિચ્ચં ઉપટ્ઠિતાય સતિયા એવેતં નામં. અપરે પન ''સતિસમ્પજઞ્ઞપ્પધાના તથા પવત્તા ચત્તારો અરૂપિનો ખન્ધા અપ્પમાદો''તિ વદન્તિ. યસ્મા પન અપ્પમાદભાવના નામ વિસું એકા ભાવના નત્થિ. યા હિ કાચિ પુઞ્ઞકિરિયા કુસલકિરિયા, સબ્બા સા અપ્પમાદભાવનાત્વેવ વેદિતબ્બા.

વિસેસતો પન વિવટ્ટૂપનિસ્સયં સરણગમનં કાયિકવાચસિકસંવરઞ્ચ ઉપાદાય સબ્બા સીલભાવના, સબ્બા સમાધિભાવના, સબ્બા પઞ્ઞાભાવના, સબ્બા કુસલભાવના, અનવજ્જભાવના , અપ્પમાદભાવના. ''અપ્પમાદો''તિ હિ ઇદં પદં મહન્તં અત્થં દીપેતિ, મહન્તં અત્થં પરિગ્ગહેત્વા તિટ્ઠતિ, સકલમ્પિ તેપિટકં બુદ્ધવચનં આહરિત્વા અપ્પમાદપદસ્સ અત્થં કત્વા કથેન્તો ધમ્મકથિકો ''અતિત્થેન પક્ખન્દો''તિ ન વત્તબ્બો. કસ્મા? અપ્પમાદપદસ્સ મહન્તભાવતો. તથા હિ સમ્માસમ્બુદ્ધો કુસિનારાયં યમકસાલાનમન્તરે પરિનિબ્બાનસમયે નિપન્નો અભિસમ્બોધિતો પટ્ઠાય પઞ્ચચત્તાલીસાય વસ્સેસુ અત્તના ભાસિતં ધમ્મં એકેનેવ પદેન સઙ્ગહેત્વા દસ્સેન્તો ''અપ્પમાદેન સમ્પાદેથા''તિ (દી॰ નિ॰ ૨.૨૧૮) ભિક્ખૂનં ઓવાદમદાસિ. તથા ચાહ – ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, યાનિ કાનિચિ જઙ્ગમાનં પાણાનં પદજાતાનિ, સબ્બાનિ તાનિ હત્થિપદે સમોધાનં ગચ્છન્તિ, હત્થિપદં તેસં અગ્ગમક્ખાયતિ યદિદં મહન્તત્તેન, એવમેવ ખો, ભિક્ખવે, યે કેચિ કુસલા ધમ્મા, સબ્બે તે

અપ્પમાદમૂલકા અપ્પમાદસમોસરણા, અપ્પમાદો તેસં અગ્ગમક્ખાયતી''તિ (મ॰ નિ॰ ૧.૩૦૦ થોકં વિસદિસં). તત્થ અપ્પમાદભાવનં સિખાપ્પત્તં દસ્સેન્તો સત્થા "**ભાવેથટ્ઠઙ્ગિકં મગ્ગ**''ન્તિ આહ.

તસ્સત્થો – યો એસ સીલાદિખન્ધત્તયસઙ્ગહો સમ્માદિટ્ઠિપુબ્બઙ્ગમો સમ્માદિટ્ઠિઆદીનંયેવ અટ્ઠન્નં અઙ્ગાનં વસેન અટ્ઠઙ્ગિકો અરિયમગ્ગો, તં ભાવેથ અત્તનો સન્તાને ઉપ્પાદેથ. દસ્સનમગ્ગમત્તે અઠત્વા ઉપરિ તિણ્ણં મગ્ગાનં ઉપ્પાદનવસેન વડ્ઢેથ, એવં વો અપ્પમાદભાવના સિખાપ્પત્તા ભવિસ્સતીતિ. **એસા બુદ્ધાનુસાસની**તિ યદિદં કુસલેસુ ધમ્મેસુ અપ્પમજ્જનં, તઞ્ચ ઉસ્સુક્કાપેત્વા અરિયમગ્ગસ્સ ભાવના એસા બુદ્ધાનં ભગવન્તાનં અનુસિટ્ઠિ ઓવાદોતિ.

ઇતિ ભગવા અરહત્તનિકૂટેનેવ ચરિયાપિટકદેસનં નિટ્ઠાપેસિ. **ઇત્થં સુદ**ન્તિઆદીસુ **ઇત્થ**ન્તિ કપ્પે ચ સતસહસ્સેતિઆદિના (ચરિયા॰ ૧.૧) પકારેન. **સુદ**ન્તિ નિપાતમત્તં. **ભગવા**તિ ભાગ્યવન્તતાદીહિ કારણેહિ ભગવા. **અત્તનો પુબ્બચરિય**ન્તિ પુરિમાસુ અકિત્તિપણ્ડિતાદિજાતીસુ અત્તનો પટિપત્તિદુક્કરકિરિયં. **સમ્ભાવયમાનો**તિ હત્થતલે આમલકં વિય સમ્મદેવ પકાસેન્તો. **બુદ્ધાપદાનિયં નામા**તિ બુદ્ધાનં પુરાતનકમ્મં પોરાણં દુક્કરકિરિયં અધિકિચ્ચ પવત્તત્તા દેસિતત્તા બુદ્ધાપદાનિયન્તિ એવંનામકં. **ધમ્મપરિયાય**ન્તિ ધમ્મદેસનં ધમ્મભૂતં વા કારણં. **અભાસિત્થા**તિ અવોચ. યં પનેત્થ ન વુત્તં, તં હેટ્ઠા વુત્તનયત્તા ઉત્તાનત્થત્તા ચ ન વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં.

નિગમનકથા

એત્તાવતા ચ –

વિસુદ્ધચરિતો સત્થા, બુદ્ધિચરિયાય પારગૂ;
સબ્બચરિયાસુ કુસલો, લોકાચરિયો અનુત્તરો.

યં અચ્છરિયધમ્માનં, સબ્બમચ્છરિયાતિગો;
અત્તનો પુબ્બચરિયાનં, આનુભાવવિભાવનં.

દેસેસિ નાથો **ચરિયા-પિટકં** યઞ્ચ તાદિનો;
ધમ્મસઙ્ગાહકા થેરા, સઙ્ગાયિંસુ તથેવ ચ.

તસ્સ અત્થં પકાસેતું, પોરાણટ્ઠકથાનયં;
નિસ્સાય યા સમારદ્ધા, અત્થસંવણ્ણના મયા.

યા તત્થ પરમત્થાનં, નિદ્ધારેત્વા યથારહં;
પકાસના **પરમત્થ-દીપની** નામ નામતો.

સમ્પત્તા પરિનિટ્ઠાનં, અનાકુલવિનિચ્છયા;
સાધિકાયટ્ઠવીસાય, પાળિયા ભાણવારતો.

ઇતિ તં સઙ્ખરોન્તેન, યં તં અધિગતં મયા;
પુઞ્ઞં તસ્સાનુભાવેન, લોકનાથસ્સ સાસનં.

ઓગાહેત્વા વિસુદ્ધાય, સીલાદિપટિપત્તિયા;
સબ્બેપિ દેહિનો હોન્તુ, વિમુત્તિરસભાગિનો.

ચિરં તિટ્ઠતુ લોકસ્મિં, સમ્માસમ્બુદ્ધસાસનં;
તસ્મિં સગારવા નિચ્ચં, હોન્તુ સબ્બેપિ પાણિનો.

સમ્મા વસ્સતુ કાલેન, દેવોપિ જગતીપતિ;
સદ્ધમ્મનિરતો લોકં, ધમ્મેનેવ પસાસતૂતિ.

ઇતિ બદરતિત્થવિહારવાસિના **આચરિયધમ્મપાલેન**

કતા

ચરિયાપિટકવણ્ણના નિટ્ઠિતા.